รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการจับตามหาอำนาจสหรัฐอเมริกา : นโยบายต่างประเทศด้านเศรษฐกิจ ด้านความมั่นคง สังคมและสิทธิมนุษยชน

โดย

รองศาสตราจารย์ ดร.กฤษณา ไวสำรวจ

อาจารย์รังสรรค์ สุคำภา

อาจารย์ ดร.ดรุณศักดิ์ ตติยะลาภะ

อาจารย์เอกสฤษดิ์ ลักษิตานนท์

กรกฎาคม 2562

สัญญาเลขที่ RDG6110003

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการจับตามหาอำนาจสหรัฐอเมริกา : นโยบายต่างประเทศด้านเศรษฐกิจ ด้านความมั่นคง สังคมและสิทธิมนุษยชน

คณะผู้วิจัย	สังกัด
รองศาสตราจารย์ ดร.กฤษณา ไวสำรวจ	มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น
อาจารย์รังสรรค์ สุคำภา	มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์
อาจารย์ ดร.ดรุณศักดิ์ ตติยะลาภะ	มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์
อาจารย์เอกสฤษดิ์ ลักษิตานนท์	มหาวิทยาลัยรามคำแหง

ชุดโครงการนโยบายการแข่งขันทางยุทธศาสตร์ของมหาอำนาจ Asia Pacific จีน สหรัฐอเมริกาและรัสเซีย

สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

(ความเห็นในรายงานนี้เป็นของผู้วิจัย สกว. ไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยเสมอไป)

กิตติกรรมประกาศ

โครงการจับตามหาอำนาจสหรัฐอเมริกา : นโยบายต่างประเทศด้านเศรษฐกิจ ด้านความมั่นคง สังคมและสิทธิมนุษยชน เกิดขึ้นภายใต้ชุดโครงการนโยบายการแข่งขันทางยุทธศาสตร์ของมหาอำนาจ Asia Pacific จีน สหรัฐอเมริกาและรัสเซีย โดยเริ่มแรกอยู่ภายใต้ความรับผิดชอบของฝ่ายนโยบายชาติและความสัมพันธ์ข้ามชาติ (ฝ่าย 1) สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ซึ่งอดีตผู้อำนวยการฝ่าย ศ.ดร.อิศรา ศานติศาสน์ และผู้อำนวยการฝ่ายปัจจุบัน ผศ.ดร.สุกานดา เหลืองอ่อน ให้การสนับสนุนและมอบโอกาสอันดีในการวิจัยมาโดยตลอด

คณะผู้วิจัยขอขอบคุณในความร่วมมือจากผู้ให้ข้อมูลหลักทั้งจากผู้บริหารและอดีตผู้บริหาร เจ้าหน้าที่หน่วยงานภาครัฐในกระทรวงการต่างประเทศ สถาบันการศึกษา ผู้เชี่ยวชาญ นักวิชาการในแวดวงที่เกี่ยวข้องกับขอบข่ายการวิจัย ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย บุคคลผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง Think Tanks ต่างๆ ภาคธุรกิจการค้า ภาคการลงทุน ภาคธุรกิจส่งออก ภาคธุรกิจการเกษตรและอสังหาริมทรัพย์ ทั้งในประเทศและต่างประเทศ

ในโอกาสพิเศษนี้ขอขอบคุณคณะที่ปรึกษาโครงการ รศ.ดร.ชัยชนะ อิงคะวัต และรู้สึกเสียใจอย่างสุดซึ้งกับการจากไปของผู้เชี่ยวชาญในแวดวงการเมืองต่างประเทศสหรัฐอเมริกา และขอขอบคุณ ดร.บวร ประพฤติดี ที่ให้แนวคิดและข้อเสนอแนะอันมีคุณค่ายิ่ง แม้ว่าโครงการจับตามหาอำนาจจะประสบปัญหาบางประการที่ทำให้งานวิจัยสำเร็จลุล่วงไปได้ช้ากว่าเวลาที่กำหนดไว้

ท้ายที่สุดแล้ว ขอขอบคุณมหาวิทยาลัยเวสเทิร์น มหาวิทยาลัยรามคำแหง และมหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ ที่สนับสนุนให้นักวิจัยได้มีโอกาสทำงานร่วมกัน

โครงการจับตามหาอำนาจสหรัฐอเมริกา

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่องจับตามหาอำนาจฉบับนี้ดำเนินการระหว่างรอยต่อช่วงปลายปี พ.ศ. 2560 จนถึงช่วงต้นปี พ.ศ. 2562 มีจุดมุ่งหมายหลักในการเฝ้าติดตามวิเคราะห์นโยบายต่างประเทศสหรัฐอเมริกาในห้วงเวลาหลังการเลือกตั้งประธานาธิบดีนับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2559 เป็นต้นมา โดยเน้นศึกษารัฐบาลทรัมป์ หลังได้รับชัยชนะขึ้นดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีคนที่ 45 ภายใต้หัวข้อการศึกษาวิจัย “จับตามหาอำนาจสหรัฐอเมริกา : นโยบายต่างประเทศด้านเศรษฐกิจ ด้านความมั่นคง สังคมและสิทธิมนุษยชน

นโยบาย America First ของรัฐบาลทรัมป์ เกิดจากปัญหาภายในที่ความมั่นคงทางเศรษฐกิจและการทหารถูกท้าทายในภาคพื้นเอเชียเป็นหลัก อันเป็นภาพสะท้อนความต้องการของคนอเมริกันและต้องการให้สหรัฐอเมริกาหวนกลับมาสู่ความยิ่งใหญ่อีกครั้ง (MEGA) ท่ามกลางความรู้สึกว่าตนเองถดถอยและถูกแซงหน้าหรือไล่กวดจากมหาอำนาจหรือขั้วอำนาจอื่นๆ ในเวทีการเมืองระหว่างประเทศ นโยบายดังกล่าวข้างต้นมีกลิ่นอายของความอนุรักษ์นิยมแนวชาตินิยม (conservative nationalism) ซึ่งเติบโตและปะทุจากแรงสนับสนุนของกลุ่มแรงงานและชนผิวขาวที่มีหัวคิดเอียงขวา อีกทั้งผู้ประกอบการที่ต่อต้านนโยบายโอบอุ้มผู้อพยพและแรงงานพลัดถิ่น โดยในทางปฏิบัติออกมาในรูปของ “สงครามทางการค้า” และ “ยุทธศาสตร์อินโด-แปซิฟิก” เพื่อปะทะและสกัดกั้นการแผ่ขยายอิทธิพลของมหาอำนาจใหม่อย่างจีน นโยบายอินโด-แปซิฟิกที่มุ่งเน้นเรื่องการเปิดกว้างและมีเสรี (open and free indo-pacific) เป็นอีกหนึ่งมาตรการของสหรัฐอเมริกาในการถ่วงดุลการรุกคืบของจีนในภูมิภาค ไทยในฐานะหนึ่งในประเทศสมาชิกอาเซียนมิอาจหลีกเลี่ยงผลกระทบข้างเคียงทั้งด้านบวกและลบที่อาจเกิดขึ้นได้ ถือว่าเป็นความท้ายเพื่อกำหนดทางเลือกในการดำเนินนโยบายเพื่อให้ประเทศกลุ่มอาเซียนสามารถแสดงจุดยืนของตนเองได้อย่างมั่นคง

การดำเนินนโยบายเชิงแข่งขันของสหรัฐอเมริกากับจีน ก่อให้เกิดการกระเพื่อมที่นำไปสู่การสลับปรับเปลี่ยนขั้วระหว่างพันธมิตรประเทศต่างๆ สิ่งที่เกิดขึ้นนั้นล้วนส่งผลกระทบต่อไทยที่จำต้องเฝ้าจับตา ภายใต้ปรากฏการณ์ที่ประเทศมหาอำนาจมีการแข่งขันและมีความร่วมมือในเวลาเดียวกัน ไทยในบริบทอาเซียนนั้นจำเป็นต้องปรับตัวหรือตั้งรับทั้งจากผลกระทบในเชิงบวกและเชิงลบที่อาจจะเกิดขึ้น ในการนี้ประเทศไทยในฐานะประธานอาเซียนในปี พ.ศ. 2562 ควรผลักดันนโยบาย “อาเซียนเป็นศูนย์กลาง” (ASEAN centrality) อย่างจริง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเชื่อมโยงด้านโครงสร้างพื้นฐานภายในอาเซียนด้วยกันเอง

คำสำคัญ: นโยบายต่างประเทศอเมริกา ทรัมป์ อเมริกามาก่อน อินโด-แปซิฟิก

Abstract

This Research of “Superpower Watch (The United States of America) : Foreign Policy toward Asia Pacific Region concerning Security Policy and Human Rights” utilizes a mixed qualitative research methods to contrast conflicting international relation theories such as realism, liberalism, structuralism with geo-politico-economic foreign policy analysis and decision making theory with special emphasis on social and economic impacts. To ensure greater validity and reliability, the researchers travelled to the United States of America to interview various stakeholders, such as think-tank organizations, US government officers, and American academicians.

The main objective of this research aims to observe and analyze US Foreign policy after the 2016 United States Presidential Election with particular attention to President Donald J. Trump’s “America First policy”

President Trump‘s nationalist policy derived from economic insecurity and military challenges from Asia. This policy reflects the needs of American people yearning for greatness again after facing major challenges especially from China in term of trade, modernization of military, technology, Artificial Intelligent as well as innovations from banking and money sector. The Indo-Pacific Strategy seeks a free, fair and open region. The US and China’s foreign Policy will have direct impact on Thailand, along with other members of Association of Southeast Asian Nations (ASEAN) both positively and negatively. It is a very challenging scenario for ASEAN countries to remain firm in believes and positions among great power competitions in the region.

Under the new reality of major powers rivalry, both competing and cooperating at the same time, are causes of concern for Thailand as the country is assuming ASEAN Chair 2019. Thailand must push for ASEAN Centrality especially in term of connecting basic infrastructure between member states. In order for Thailand and ASEAN to remain independent in term of policy making, we need to remain neutral not aligning too close to either the United States or China and we should inwardly working together and accomplish ASEAN Centrality.

Keywords: United States Foreign Policy, Donald Trump, America First, Indo-Pacific Policy

สารบัญ

		หน้า
บทที่ 1	บทนำ	
	ความเป็นมาและสภาพปัญหา	1
	คำถามการวิจัย	6
	วัตถุประสงค์การวิจัย	6
	แผนภาพการวิจัย	7
	ข้อจำกัดของการศึกษา	8
	วิธีการศึกษา	8
	พื้นที่เป้าหมายในการศึกษา	8
	ภาพรวมพื้นฐาน สหรัฐอเมริกาในบริบทระเบียบโลกที่แปรเปลี่ยน	11
	คำจำกัดความ	13
	ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	16
บทที่ 2	การทบทวนวรรณกรรม	17
	ทฤษฎีการตัดสินใจนโยบายต่างประเทศ	17
	แนวคิดสภาพจริงนิยม	30
	แนวคิดอำนาจทางสังคม	37
	แนวคิดเสรีนิยม	43
	แนวคิดประกอบสร้างนิยม	46
	แนวคิดความมั่นคงระหว่างประเทศ	50
	แนวคิดโลกาภิบาล/การกำกับดูแลโลก	57
	แนวคิดการทูตสาธารณะ	58
บทที่ 3	รากฐานและรอบวงจรของนโยบายต่างประเทศสหรัฐอเมริกา	62
	แนวคิดพื้นฐานกับการกำหนดนโยบายต่างประเทศสหรัฐอเมริกา	70
	ยุทธศาสตร์หลักของสหรัฐอเมริกาในนโยบายต่างประเทศ	79
	วงจรนโยบายต่างประเทศสหรัฐอเมริกา	83
บทที่ 4	นโยบาย America First : การรื้อฟื้นความยิ่งใหญ่และสงครามการค้าโลก	92
	ภูมิหลังการรื้อฟื้นความยิ่งใหญ่ของสหรัฐอเมริกา	94

หน้า

บทที่ 4 (ต่อ)

นโยบาย America First กับรัฐบาล Donald Trump 98
นโยบายต่างประเทศ Trump กับค่านิยมกลุ่มที่ปรึกษา ผู้บริหารและ Think Tanks 101
สงครามภาษีระหว่างสหรัฐอเมริกา-จีน : อำนาจต่อรองและการเผชิญหน้า 121
ข้อต่อรองใหม่ของสหรัฐอเมริกากับการค้าเสรี : อียู เม็กซิโก แคนาดา
อินเดียและบราซิล 132

บทที่ 5 ยุทธศาสตร์อินโด-แปซิฟิกของสหรัฐอเมริกากับการรื้อฟื้นความยิ่งใหญ่ 137
กำเนิดยุทธศาสตร์อินโด-แปซิฟิกกับการสรรค์สร้างทางภูมิรัฐศาสตร์ 137
นโยบายต่างประเทศสหรัฐอเมริการะหว่างยุทธศาสตร์อินโด-แปซิฟิก
และเอเชีย-แปซิฟิก 141
ยุทธศาสตร์อินโด-แปซิฟิกกับมุมมองที่แตกต่างหลากหลาย 143
อินโด-แปซิฟิกในความเป็นพลวัตรกับมุมมองแบบข้ามแปซิฟิก 155

บทที่ 6 บทวิเคราะห์ผลกระทบความสัมพันธ์สหรัฐอเมริกาต่อไทยและอาเซียน 170
Special 301 ของสหรัฐอเมริกากับการละเมิดทรัพย์สินทางปัญญาของไทย 171
ผลกระทบนโยบายทางสังคมของสหรัฐอเมริกาที่ส่งผลต่ออาเซียนและไทย 179
ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ของไทยกับนโยบายต่างประเทศสหรัฐอเมริกา 182
ผลกระทบจากนโยบายสงครามทางการค้าของสหรัฐอเมริกา 184
ผลกระทบจากยุทธศาสตร์อินโด-แปซิฟิก : ความเป็นศูนย์กลางของอาเซียน 193

บทที่ 7 บทสรุปและข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย 198
บทสรุป 198
ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย 207
คำถามที่ยังมีโอกาสศึกษาได้ต่อในอนาคต 214

ภาคผนวก

ก. แบบสัมภาษณ์ 216
ข. รายงานผลการสัมภาษณ์เชิงลึก 221

เอกสารอ้างอิง 269

ประวัตินักวิจัย 292

บทที่ 1
บทนำ

ความเป็นมาและสภาพปัญหา

ประเทศสหรัฐอเมริกาถือเป็นประเทศมหาอำนาจที่มีความสำคัญอันดับหนึ่ง ในแง่ของความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ทั้งนี้เนื่องจากนโยบายด้านความมั่นคง ด้านการทหาร ด้านเศรษฐกิจ ตลอดจนในด้านนโยบายการต่างประเทศสหรัฐอเมริกา ค่อนข้างที่จะมีอิทธิพลต่อภูมิภาคต่างๆ[1] และหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นต้นมา ภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกเป็นหนึ่งในพื้นที่ที่มีความสำคัญทางยุทธศาสตร์ไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ สังคมหรือความมั่นคง ดังจะเห็นได้จากการที่ชาติมหาอำนาจต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสหรัฐอเมริกาที่ต้องการจะเข้ามามีอิทธิพลอยู่ในภูมิภาคนี้[2]

ดังนั้น การศึกษาผลกระทบที่จะเกิดจากแนวนโยบายดังกล่าว จึงเป็นประเด็นสำคัญอย่างยิ่งที่ควรจะมีการศึกษาค้นคว้าวิจัยอย่างลึกซึ้ง และจากการสำรวจวรรณกรรมในเบื้องต้น ผู้วิจัยพบข้อสังเกตบางประการว่า นับตั้งแต่สิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ 2 ภายหลังจากที่มีการเปลี่ยนแปลงผู้นำประเทศสหรัฐอเมริกา สิ่งที่มักจะมีการเปลี่ยนแปลงตามมาด้วยคือ นโยบายการต่างประเทศและนโยบายด้านความมั่นคง[3] และด้วยการที่สหรัฐอเมริกาเป็นประเทศมหาอำนาจของโลก ทุกๆ ครั้งที่มีการเปลี่ยนแปลงแนวนโยบายดังกล่าว นั่นจึงหมายถึงคลื่นลูกใหญ่ที่กำลังจะก่อให้เกิดผลกระทบต่อภูมิภาคต่างๆ ทั่วโลก และรวมทั้งในส่วนของประเทศไทยด้วย

ทั้งนี้จากปรากฏการณ์ที่ Donald Trump ได้ก้าวขึ้นสู่ตำแหน่งประธานาธิบดีคนที่ 45 ของสหรัฐอเมริกา ผู้คนทั่วทั้งโลกโดยเฉพาะอย่างยิ่งบรรดานักวิชาการ ต่างกำลังจับตามองถึงความเปลี่ยนแปลงที่กำลังจะเกิดขึ้น หลายฝ่ายได้แสดงถึงความกังวลต่อนโยบายต่างๆ ที่ Trump เองได้เคยประกาศเอาไว้เมื่อครั้งหาเสียง และการออกมาเรียกร้องไม่เห็นด้วยกับการดำรงตำแหน่งจากคนในประเทศจากหลากหลายสาขาอาชีพ นับว่าเป็นอีกปรากฏการณ์หนึ่งที่มีความน่าสนใจอย่างยิ่ง

---

[1] ประภัสสร์ เทพชาตรี. (2551). ยุทธศาสตร์สหรัฐฯ ต่อภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้. วารสารเอเชียตะวันออกศึกษา. 12(2) (กันยายน 2550 - กุมภาพันธ์ 2551) หน้า 45.

[2] Jackson, Van. (2016). Asian Security after US Hegemony: Spheres of Influence and the Third Wave of Regional Order. ดูออนไลน์ได้จาก http://www.theasanforum.org/asian-security-after-us-hegemony-spheres-of-influence-and-the-third-wave-of-regional-order/

[3] ประภัสสร์ เทพชาตรี. (2554). ยุทธศาสตร์สหรัฐต่อเอเชียตะวันออกเฉียงใต้. กรุงเทพฯ. สำนักพิมพ์เสมาธรรม.

ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในเวทีการเมืองระหว่างประเทศ มิอาจปฏิเสธได้ว่าเป็นความเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากการเคลื่อนไหวแข่งขันกันมีอิทธิพลของชาติมหาอำนาจในการเมืองโลกที่ถูกแบ่งเป็นขั้วอำนาจทางการเมืองอย่างชัดเจนคือ จีน สหรัฐอเมริกาและรัสเซีย (ยังไม่ได้กล่าวถึงอียูซึ่งมองว่าเป็นขั้วทางเศรษฐกิจ) ในห้วงเวลาแห่งสงครามเย็น ซึ่งเป็นการแข่งขันที่มีจุดเน้นที่การสร้างความแข็งแกร่งทางการทหารและอาวุธยุทโธปกรณ์ให้มีประสิทธิภาพและความทันสมัย ซึ่งเป็นการสร้างดุลแห่งความหวาดกลัวและเป็นอำนาจแข็งหรืออำนาจกระด้าง (hard power) เป็นวิธีการที่จะได้มาซึ่งผลลัพธ์อันพึงปรารถนาโดยวิธีการบีบบังคับและการเจียดจ่าย (coercion and payment) แก่งแย่งแข่งขันกับประเทศมหาอำนาจอื่น อย่างไรก็ตาม ในยุคปัจจุบันบริบทแวดล้อมต่างๆ ได้เปลี่ยนแปลงไปมากมาย รัฐต่างๆ อยู่ในสภาวการณ์ที่มีการพึ่งพิงพาอาศัยกันแบบซับซ้อน (complex interdependence) ตามความเห็นของ Keohane and Nye (1989) ดังนั้น การห้ำหั่นกันและกันบีบบังคับขู่เข็นเพื่อให้ได้ในสิ่งที่ตนเองต้องการอย่างที่เกิดขึ้นในอดีตนั้นอาจจะมิใช่เครื่องมือที่ทรงประสิทธิภาพอีกต่อไป อำนาจแนวใหม่ที่เรียกว่า อำนาจอ่อนหรืออำนาจละมุน (soft power) จึงถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือเพื่อให้ได้มาซึ่งผลลัพธ์ที่ตนเองปรารถนา โดยไม่ต้องไปห้ำหั่น บีบบังคับและเจียดจ่ายอย่างที่ใช้กับอำนาจแข็ง

การให้ความสำคัญต่ออำนาจทางการทหารและเป็นอำนาจตามแบบที่เป็นอยู่ในยุคสงครามเย็น ดูผิวเผินแล้วการกำชัยชนะของสหรัฐอเมริกาจากการล่มสลายของอดีตสหภาพโซเวียต ดูเหมือนจะเป็นชัยชนะอันยิ่งใหญ่ของสหรัฐอเมริกาในเวทีการเมืองโลก แต่ในความเป็นจริงแล้วในช่วงนั้น อำนาจทางการเมืองในเวทีโลกของสหรัฐอเมริกากำลังเสื่อมสภาพลง ถึงแม้ว่าภายนอกนั้นจะมีอำนาจทั้งทางด้านเศรษฐกิจและอำนาจทางการทหารอย่างแข็งแกร่งและมั่นคง แต่ความสามารถในการแผ่อิทธิพลของสหรัฐอเมริกาสู่รัฐอื่นๆ ด้วยวิธีดึงดูดใจและเกลี้ยกล่อม (attraction and persuasion) มิใช่โดยการบีบบังคับและการเจียดจ่ายเพื่อดึงรัฐอื่นๆ เข้ามามีความสัมพันธ์กับตนเองลดน้อยถอยลง จากมุมมองที่มีต่ออำนาจแบบดั้งเดิมนั้น A.J.P. Taylor มองว่า ยุโรปในศตวรรษที่ 19 เครื่องหมายที่แสดงถึงการเป็นประเทศมหาอำนาจคือ ความสามารถที่จะมีชัยต่อสงคราม แต่ในทางกลับกัน John Arquilla (อ้างใน Nye, 2014) กลับมองว่า ยุคโลกข้อมูลข่าวสารในปัจจุบัน คำว่าชัยชนะในบางครั้งอาจจะไม่ได้ขึ้นอยู่กับว่าทหารฝ่ายใดชนะในสงคราม หากแต่เรื่องเล่าของใครต่างหากเป็นฝ่ายชนะและถูกกล่าวขานมากกว่ากัน ประวัติศาสตร์นั้นเป็นประวัติศาสตร์ของผู้ชนะ แต่ผู้ชนะในปัจจุบันนั้นมักสร้างความชอบธรรมให้กับเรื่องเล่าเพื่อการจัดตั้งระเบียบวาระ การเกลี้ยกล่อมและการสร้างแรงดึงดูดต่อคู่ปฏิสัมพันธ์

จากที่กล่าวมา สหรัฐอเมริกาต่างรู้ดีและพยายามเตรียมพร้อมต่อสภาวการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปและไม่หยุดนิ่ง ดังจะเห็นได้จากการใช้เครื่องมือที่มิใช่เพียงอำนาจบีบบังคับให้ผู้อื่นทำตามที่ตนเองต้องการเท่านั้น หากแต่ยังคงใช้อำนาจดึงดูดใจไม่บีบบังคับให้ทำตาม ยิ่งไปกว่านั้นสหรัฐอเมริกายังใช้

อำนาจแนวใหม่ขึ้นมาอีกขั้นคืออำนาจทางสังคม (social power) ซึ่ง Ham (2010, p. 8) มองว่าเป็นความสามารถในการจัดตั้งมาตรฐาน (set standards) สร้างบรรทัดฐานและค่านิยม (create norms and values) ที่เห็นว่ามีความชอบธรรมและเป็นสิ่งที่พึงปรารถนา ซึ่งดูเหมือนว่ามีความละม้ายคล้ายคลึงกับ “อำนาจละมุน” ที่องค์ประกอบหลักคือการดึงดูดใจ หว่านล้อม และการเกลี้ยกล่อม แต่อำนาจทางสังคมนั้นชัดเจนว่าไปได้ไกลกว่านั้นมากมาย ถึงกระนั้นก็ตาม หากมองอีกมุมหนึ่งอำนาจทางสังคมนั้นมีส่วนที่เข้ากันได้ดีกับ “อำนาจละมุน” และอาจมองว่าเป็นแหล่งที่มาของ Soft Power ได้เช่นกัน และ Soft Power ก็เป็นส่วนหนึ่งของอำนาจทางสังคมในขณะเดียวกัน

อำนาจทางสังคมนี้ ถือว่าเป็นเครื่องมือหลักที่สำคัญของสหรัฐอเมริกาในการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างประเทศต่างๆ ในเวทีการเมืองโลก เพราะอำนาจทางสังคมถูกมองว่าเป็นความสามารถหรือสมรรถนะในการจัดตั้ง หรือสถาปนามาตรฐาน หรือสร้างบรรทัดฐาน กฎเกณฑ์และค่านิยมต่างๆ ที่คนในสังคมต่างลงความเห็นว่ามีความชอบธรรม เป็นสิ่งที่พึงปรารถนาและดีที่สุดด้วยประการทั้งปวง โดยการจัดตั้ง/สถาปนามาตรฐาน/บรรทัดฐานทุกประการข้างต้นถูกสร้างขึ้นและแทรกซึมอยู่ทุกอณู เฉกเช่นว่าเป็นเรื่องปกติธรรมดาอย่างที่เคยมี/เป็นอยู่ก่อนหน้า (normalization) โดยหารู้ไม่ว่าเป็นสิ่งใหม่ที่ผู้มีอำนาจครอบงำ หล่อหลอมด้วยพลังอำนาจทางสังคมที่มวลหมู่ผู้คนต่างเข้ามาปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกันทั้งอาจเป็นไปโดยรู้ตัวหรือไม่รู้ตัวก็เป็นได้ โดยทั่วไปแล้ว (Ham, 2010, pp. 159-162) อำนาจทางสังคม ไม่ได้จำกัดอยู่กับผู้มีบทบาทอยู่ก่อนหน้าที่มักอยู่ในมือของหน่วยงานรัฐ หากแต่เปิดโอกาสให้รัฐใช้ผู้มีบทบาทอื่นที่ไม่ใช่รัฐดำเนินการแทน อาจจะเป็นการดำเนินการแทนในพื้นที่ทางการเมืองระหว่างประเทศ ทางเศรษฐกิจและกฎหมายซึ่งมักเป็นการดำเนินนโยบายแบบอำนาจเชิงแข็งหรือ Hard power มีบทบาทอย่างแข็งขัน โดยพื้นที่อันกว้างใหญ่ไพศาลดังว่านี้เป็นพื้นที่หลบซ่อนสายตาของสาธารณะ ซึ่งพื้นที่ดังกล่าวเป็นพื้นที่ที่รัฐ องค์การระหว่างประเทศ องค์การที่ไม่ใช่รัฐ (NGOs) บรรษัทห้างร้าน (firms) และสื่อต่างๆ เป็นตัวประกอบสร้างบรรทัดฐานและกฎเกณฑ์ที่กำกับสังคมมนุษย์ ซึ่งรวมถึงระบบเศรษฐกิจและการเงินอีกด้วย (Ham, 2010, pp. xiii-9)

จากการดำเนินนโยบายของสหรัฐอเมริกา จะเห็นได้ว่า ในปัจจุบันสหรัฐอเมริกาไม่ได้มุ่งเพียงแต่การเพิ่มสมรรถนะและอำนาจทางการทหารเท่านั้น หากแต่ยังดำเนินนโยบายทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม เช่น นโยบายด้านความมั่นคงหรือสิทธิมนุษย์ชน สื่อสมัยใหม่ หนังฮอลิวู๊ด ความคิดความเชื่อ/อุดมการณ์ด้านการเมืองปกครอง วิถีชีวิตแนวเสรี/ปัจเจกชน เป็นต้น อันเนื่องจากอารมณ์ (emotion) ความเชื่อ (beliefs) ความรู้สึกนึกคิด (feeling) จินตนาการ (imagination) และญาณทัศนะ (wisdom/intuition) ของมนุษย์ในระดับปัจเจกบุคคลที่มีบทบาทในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ล้วนมีความสำคัญไม่น้อยเช่นกัน อำนาจทางสังคมที่ถูกถ่ายทอดออกมานั้น อาจนำไปสู่การประกอบสร้างปรากฏการณ์ว่าด้วยเรื่องของอารมณ์ เช่น รัก เกลียด ความเห็นอกเห็นใจ (empathy) โอบอ้อมอารี (kindness) ความกลัว (fear) และรูปแบบการใช้ชีวิต (life style) ล้วนเป็น

ส่วนที่ไม่อาจแยกออกจากทฤษฎีการเมืองโลก หรือที่ Christopher Mayes (2016) เขียนหนังสือไว้เรื่อง “The Bio-politics of Lifestyle: Foucault, ethics and healthy choices มองว่าการเมืองได้แทรกซึมเข้าทุกอณูของชีวิตจนกลายเป็นรูปแบบการใช้ชีวิต มีความเกี่ยวโยงกับจริยธรรมและทางเลือกสุขภาพดีของประชาชน การใช้ชีวะ-การเมือง (bio-politics) เรื่องรูปแบบการใช้ชีวิตมาปกครอง/กำกับทางเลือกของปัจเจกชนด้านสุขภาพและปกป้องสุขภาพของประชากรจากภัยคุกคามของการเชื่อฟัง (obesity) โดยลักษณะของการเชื่อฟัง/ความเชื่อที่สร้างขึ้นนั้นเป็นภัยต่อสังคม เพราะการเชื่อฟังและทำตามหรือพฤติกรรมของประชาชนนั้นเกิดจากภาพสะท้อนร่วมกันของรูปแบบการใช้ชีวิตของแต่ละคน ซึ่งอาจทำให้เกิดการใช้อำนาจการเมืองเพื่อให้เกิดการเลือกต่างๆ ในการดำเนินชีวิตของแต่ละคน จนกลายเป็นอุปนิสัยและธรรมเนียมปฏิบัติในชีวิตประจำวันโดยอาจเป็นภัยคุกคามต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์ได้ในภายภาคหน้า ดังที่กล่าวมาการศึกษาเกี่ยวกับอารมณ์ความรู้สึก การรับรู้และมุมมองต่อสิ่งต่างๆ ในสภาพแวดล้อม (perception) ที่เป็นส่วนสำคัญในการวิเคราะห์นโยบายต่างประเทศ โดยเฉพาะมุมมองของผู้นำและผู้กำหนดนโยบายต่างประเทศ

กล่าวอีกนัยหนึ่ง นโยบายต่างประเทศที่สหรัฐอเมริกาพยายามเผยแพร่ให้แก่เวทีโลกในปัจจุบันที่กล่าวถึงปัญหาต่างๆ ที่มุ่งเน้นมนุษย์เป็นศูนย์กลางมากขึ้นซึ่งแตกต่างจากที่ผ่านๆ มาที่นโยบายต่างประเทศสหรัฐอเมริกามักมองรัฐเป็นศูนย์กลางในการดำเนินนโยบาย เห็นได้จากการที่รัฐบาล Obama ได้เคยประกาศไว้ว่าจะเน้นความมั่นคงร่วมสำหรับมนุษยชาติร่วมกัน (Common Security for Common Humanity) นอกจากนั้น ในคำกล่าวสุนทรพจน์เกี่ยวกับประชาธิปไตยและสิทธิมนุษยชน โดยมองว่า ประชาธิปไตยเป็นสิ่งจำเป็นต่อการบรรลุเป้าหมายด้านต่างๆ และจะอยู่เคียงข้างประชาชนที่ต่อสู้เรียกร้องสิทธิของตนเอง ประชาธิปไตยนั้นไม่สามารถยัดเยียดประเทศอื่นใดภายนอกได้ อย่างไรก็ตาม แต่ละสังคมนั้นมีวิถีทางประชาธิปไตยของตนเองและไม่มีวิถีใดสมบูรณ์แบบและขึ้นอยู่กับพื้นฐานทางวัฒนธรรมและจารีตประเพณีของคนในประเทศ อย่างไรก็ตาม หลักการพื้นฐานในแบบสากลยังมีอยู่ สหรัฐอเมริกาจะเข้าไปส่งเสริมระบอบประชาธิปไตยและสร้างความเป็นธรรมและมีความมั่นคงปลอดภัยและยังมีบทบาทแก้ปัญหาความยากจนของโลก โดยจัดตั้ง Global Education Fund จำนวนเงินช่วยเหลือกว่า 2 พันล้านเหรียญสหรัฐ ให้ความสำคัญแก่สิทธิมนุษยชนในทางนโยบาย แต่เป็นเพียงเครื่องมือในการเข้าไปแทรกแซงทางการเมืองในประเทศต่างๆ ในทางปฏิบัติเพื่อการครอบครองความเป็นเจ้า (Hegemony) ในการเมืองระหว่างประเทศซึ่งมีคู่แข่งอย่างจีนและรัสเซียซึ่งอาจบั่นทอนกำลังของสหรัฐอเมริกาลงได้

ในด้านเศรษฐกิจแล้ว สหรัฐอเมริกาได้ดำเนินนโยบายและให้ความสำคัญกับการปกป้องทรัพย์สินทางปัญญาและมีความเป็นได้ว่าหลังจากสหรัฐอเมริกาภายใต้ประธานาธิบดี Donald

Trump ได้กล่าวหาประเทศไทยว่าได้มีการเอาเปรียบทางการค้ากับสหรัฐอเมริกา[4] สหรัฐอเมริกาอาจจะกดดันประเทศไทยให้มีความเข้มงวดทางนโยบายและการบังคับใช้กฎหมายว่าด้วยการปกป้องทรัพย์สินทางปัญญา (Intellectual Properties) ของบริษัทสหรัฐอเมริกาในประเทศไทย โดยผ่านทางรายงานฉบับพิเศษ 301 (Special 301 Report) ที่จัดพิมพ์โดยสำนักงานผู้แทนการค้าแห่งสหรัฐอเมริกา (Office of the United States Trade Representative) ในปี พ.ศ. 2560 ประเทศไทยยังคงอยู่ในบัญชีประเทศที่มีการเฝ้าระวังเป็นพิเศษ[5] (Priority Watch List) ส่วนปี พ.ศ. 2561 ประเทศเลื่อนลำดับลงมาอยู่ในบัญชีประเทศเฝ้าจับตา (Watch List) (Office of the United States Trade Representative, 2018, p. 65)[6] ที่กล่าวถึงประเด็นนี้ เพราะว่าประเด็นทางเศรษฐกิจมักผูกโยงกับคุณภาพชีวิตของประชนในรัฐ และเป็นประเด็นมิติที่สหรัฐอเมริกาใช้เป็นเครื่องมือในการต่อรองและเข้ามามีอิทธิพลในภูมิภาค (Office of the United States Trade Representative, 2017, pp. 40-41)

การดำเนินนโยบายด้านสิทธิมนุษยชนถือว่าเป็นเครื่องมือสำคัญของสหรัฐอเมริกาเพื่อกอบกู้ความเชื่อมั่นในฐานะผู้นำ เพราะที่ผ่านมานั้นเน้นแก้ปัญหาโดยการใช้กำลังเข้าห้ำหั่น เช่น การบุกยึดอิรัก ในสมัย George W. Bush เป็นต้น ดังนั้นรัฐบาลสหรัฐอเมริกาจำต้องกอบกู้ศักดิ์ศรีและการเป็นแบบอย่างที่ดีแก่สายตาชาวโลก จึงมีความพยายามในการรื้อฟื้นค่านิยมที่เกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนขึ้นมา ส่วนไทยเป็นพันธมิตรเก่าแก่และพันธมิตรนอก NATO และเคยเป็นฐานทัพสำคัญของสหรัฐอเมริกาในยุคสงครามเย็นและอยู่ในจุดภูมิยุทธศาสตร์อย่างดี โดยไทยมีวิกฤติและความตึงเครียดทางการเมืองและปัญหาด้านการส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตย สหรัฐอเมริกานั้นพร้อมให้การสนับสนุนให้ไทยฟันฝ่าไปได้ ที่เป็นเช่นนี้ สหรัฐอเมริกาอาจมองว่าไทยเป็นจุดยุทธศาสตร์ที่สำคัญในการขยายอำนาจหรือขยายบทบาททางทหารให้ได้กว้างมากขึ้น เพื่อรองรับโอกาสและความท้าทายต่อผลประโยชน์ทั้งทางเศรษฐกิจและความมั่นคง/สิทธิมนุษยชน การศึกษาเรียนรู้วิธีคิดของสหรัฐอเมริกาที่มีความสำคัญในการวางท่าทีทางนโยบายต่างประเทศและจุดยืนทางยุทธศาสตร์ เศรษฐกิจและความมั่นคงให้สอดคล้องกับการแข่งขันของทั้งสามประเทศมหาอำนาจในปัจจุบันและแนวทางในอนาคต

งานวิจัยนี้มุ่งเน้นศึกษานโยบายต่างประเทศสหรัฐอเมริกาเกี่ยวกับอำนาจทางสังคมที่สหรัฐอเมริกาใช้เป็นเครื่องมือเพื่อเพิ่มสมรรถนะในการแข่งขันในเวทีการเมืองโลก โดยครอบคลุมมิติ

---

[4] มติชนออนไลน์ (เมษายน 2, 2560). "ทรัมป์ สั่งตรวจสอบ "ไทย" และอีก 15 ประเทศ ข้อหามีพฤติกรรมการค้าไม่เป็นธรรมต่อสหรัฐ." ดูออนไลน์จาก, https://www.matichon.co.th/news/516758.

[5] The Office of the United States Trade Representative. (2017). 2017 Special 301 Report. ดูออนไลน์จาก, https://ustr.gov/sites/default/files/301/2017%20Special%20301%20Report%20FINAL.PDF

[6] The Office of the United States Trade Representative. (2018). 2018 Special 301 Report. ดูออนไลน์จาก, https://ustr.gov/sites/default/files/files/Press/Reports/2018%20Special%20301.pdf

เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ความมั่นคงและสิทธิมนุษยชน เพื่อการวางยุทธศาสตร์ของตนเองให้สามารถแข่งขันกับประเทศมหาอำนาจอื่นๆ ได้ โดยมุ่งศึกษาอำนาจทางสังคมของสหรัฐอเมริกาในมิติทั่วๆ ไป และอำนาจทางสังคมของสหรัฐอเมริกาในบริบทไทยและอาเซียนโดยรวม หลังจากนั้นจึงหันกลับมามองไทยว่าควรที่จะจัดวางจุดยืนทางยุทธศาสตร์ของไทยอย่างไรในกรอบความร่วมมืออาเซียนต่อนโยบายต่างประเทศของสหรัฐอเมริกา

คำถามการวิจัย

1. นโยบายต่างประเทศและนโยบายด้านเศรษฐกิจ ความมั่นคงทางสังคม และสิทธิมนุษยชนของสหรัฐอเมริกาที่มีต่อภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกและประเทศไทยเป็นอย่างไร

2. การดำเนินนโยบายสมัยรัฐบาลโดนัลด์ ทรัมป์ (Donald Trump) ที่มีต่อประเทศไทยเกี่ยวกับความมั่นคงเป็นอย่างไร

3. การจัดวางจุดยืนของไทยในบริบทอาเซียนต่อนโยบายด้านความมั่นคง สังคมและสิทธิมนุษยชนของสหรัฐอเมริกาและยุทธศาสตร์ของไทยเพื่อรองรับผลกระทบจากยุทธศาสตร์ของสหรัฐอเมริกาเป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษา ค้นคว้า วิจัย รวบรวมความรู้เกี่ยวกับนโยบายต่างประเทศและนโยบายด้านเศรษฐกิจ ความมั่นคงทางสังคม และสิทธิมนุษยชนของสหรัฐอเมริกาที่มีต่อภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกและประเทศไทย

2. เพื่อศึกษาและวิเคราะห์การดำเนินนโยบายสมัยรัฐบาลโดนัลด์ ทรัมป์ (Donald Trump) ที่มีต่อประเทศไทยเกี่ยวกับความมั่นคง

3. เพื่อวิเคราะห์การจัดวางจุดยืนของไทยในบริบทอาเซียนต่อนโยบายด้านความมั่นคง สิทธิมนุษยชนของสหรัฐอเมริกาและเสนอแนะยุทธศาสตร์ของไทยเพื่อรองรับผลกระทบจากยุทธศาสตร์ของสหรัฐอเมริกา

แผนภาพการวิจัย

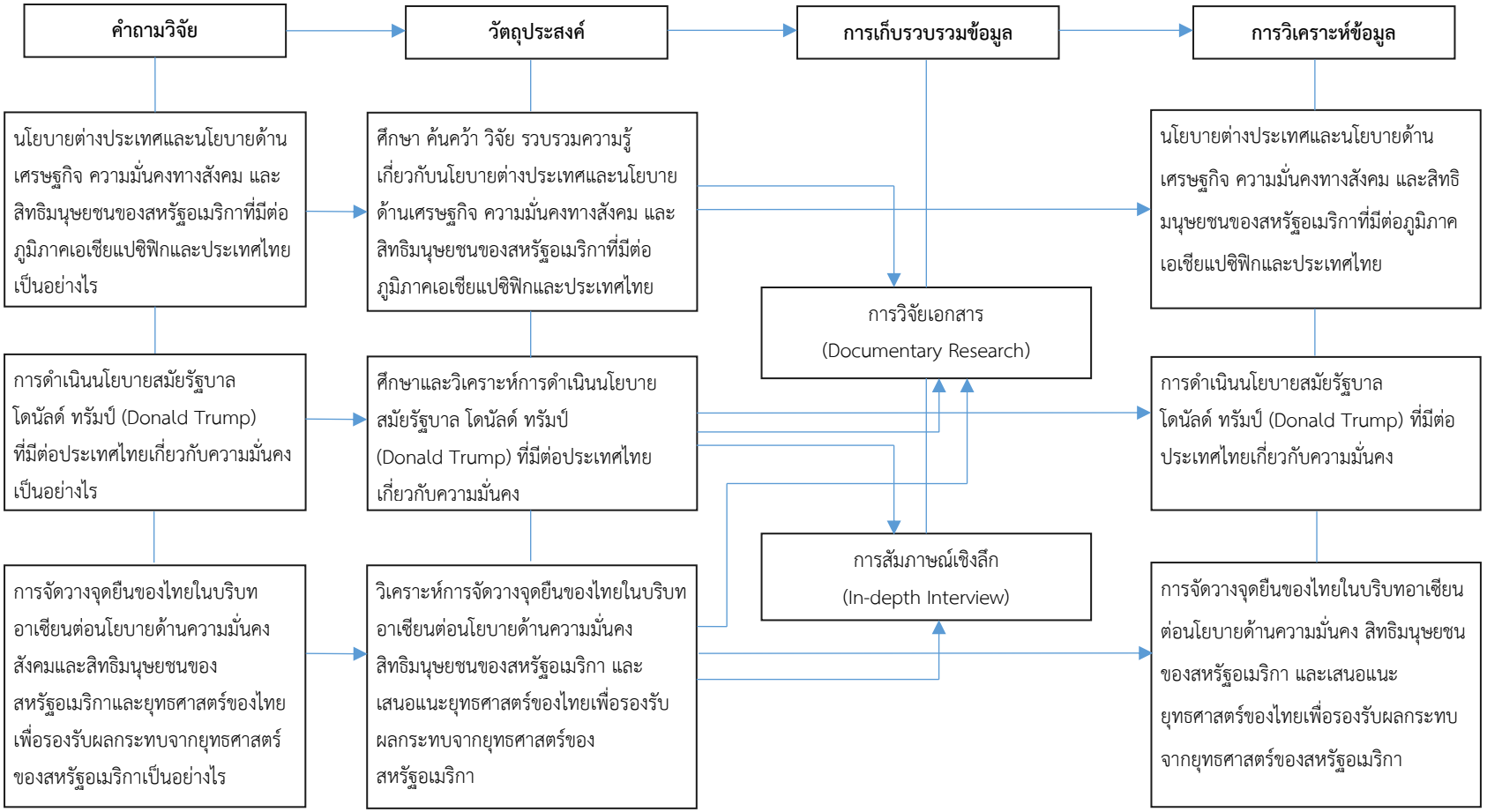

ข้อจำกัดของการศึกษา

การศึกษาเรื่อง “จับตามหาอำนาจสหรัฐอเมริกา : นโยบายต่างประเทศด้านเศรษฐกิจ ด้านความมั่นคง สังคมและสิทธิมนุษยชน” ยังมีข้อจำกัดหลายประการ โดยปรากฏการณ์ที่ศึกษายังมีการเคลื่อนไหวอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งมีรายละเอียดหลายด้านเกี่ยวกับความมั่นคงจากผลพวงของนวัตกรรมทางเทคโนโลยีและการสื่อสาร การข่าวกรองผ่านระบบ 5G ที่ถูกมองว่าเป็นการคุกคามต่อประเทศคู่แข่งขัน รวมทั้งประเด็นด้านสังคมและสิทธิมนุษยชนในรายละเอียดเชิงลึกที่ยังไม่สามารถศึกษาวิเคราะห์ให้ครอบคลุมได้ ดังนั้นจึงควรมีการศึกษาติดตามในโอกาสต่อไป

วิธีการศึกษา

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษานโยบายต่างประเทศสหรัฐอเมริกาเกี่ยวกับอำนาจทางสังคมที่ใช้เป็นเครื่องมือเพื่อเพิ่มสมรรถนะในการแข่งขันในเวทีการเมืองโลก โดยครอบคลุมมิติเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ความมั่นคงและสิทธิมนุษยชน เพื่อวางยุทธศาสตร์ให้สามารถแข่งขันกับประเทศมหาอำนาจอื่นๆ และประเทศไทยควรที่จะจัดวางจุดยืนทางยุทธศาสตร์อย่างไรในกรอบความร่วมมืออาเซียนต่อนโยบายการต่างประเทศของสหรัฐอเมริกา เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยการวิเคราะห์เอกสาร (Documentary Analysis) โดยศึกษาจากเอกสารชั้นต้นและชั้นรอง ตำรา งานวิจัย บทความวิชาการทั้งในและต่างประเทศแล้วนำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ทั้งในประเทศและต่างประเทศ

พื้นที่เป้าหมายในการศึกษา

พื้นที่เป้าหมายประเทศไทย

การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ประกอบด้วย ผู้บริหารและอดีตผู้บริหารสูงสุด เจ้าหน้าที่หน่วยงานรัฐ ในกระทรวงการต่างประเทศ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

รวมทั้งการสัมภาษณ์เชิงลึกบุคคลผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง Think Tanks ต่างๆ ภาคธุรกิจการค้า การลงทุน ธุรกิจส่งออก ธุรกิจการเกษตรและอสังหาริมทรัพย์

พื้นที่เป้าหมายประเทศสหรัฐอเมริกา

การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ประกอบด้วย ผู้เชี่ยวชาญ นักวิชาการในแวดวงที่เกี่ยวข้องกับขอบข่ายการวิจัย ดังนี้

1. ผู้เชี่ยวชาญ นักวิชาการในแวดวงที่เกี่ยวข้องกับขอบข่ายการวิจัย เช่น

1.1 Prof. Dr. Gaye Christoffersen, Professor of International Politics, Hopkins-Nanjing Center, Johns Hopkins University-Nanjing University, USA.

1.2 Prof. Dr. Aihwa Ong, University of California Berkeley, USA.

1.3 Prof. Dr. Hongwei Lu, University of Redlands, USA.

1.4 Prof. Dr. Richard N. Haass, President of Council on Foreign Relations, New York, USA.

1.5 Prof. Dr. Ian J. Storey, Senior Fellow & Editor-in Chief, Contemporary Southeast Asia. University, ISEAS Yusof Ishak Institute, Singapore.

1.6 Prof. Dr. John J. Mearsheimer, University of Chicago, Chicago: USA.

1.7 Prof. Dr. Graham Allison, Douglas Dillon Professor of Government, Director of Harvard's Belfer Center for Science and International Affairs.

1.8 Prof. Dr. David Shambaugh, Professor of Political Science and International Affairs, Elliott School of International Affairs, The George Washington University.

1.9 Prof. Dr. Kevin O'Brien, Director of IEAS, Institute of East Asian Studies. University of California, Berkeley: USA.

1.10 Prof. Dr. Lowell Dittmer, Professor of Comparative Politics and East Asia, University of California, Berkeley: USA.

1.11 Prof. Dr. Andrew Rose, Professor of International Trade and director of the Clausen Center of International Business and Policy at Hass School of Business, University of California, Berkeley: USA.

1.12 Prof. Dr. Steven Weber, Professor of Political Science and at the School of Information, University of California, Berkeley: USA.

สิ่งคาดหวังจากการสัมภาษณ์เชิงลึกนักวิชาการในแวดวงที่เกี่ยวข้องคือ มุมมอง (perspective) การรับรู้ ความคิดและค่านิยมเชิงเปรียบเทียบ ในแง่ของผลกระทบ (impact) ที่เกิดจากการดำเนินนโยบายต่างประเทศของประเทศมหาอำนาจอื่นๆ เช่น จีน รัสเซียต่อสหรัฐอเมริกา เป็นต้น นโยบายต่างประเทศสหรัฐอเมริกา (และประชาคมยุโรป) ด้านต่างๆ เช่น นโยบายด้านสิทธิมนุษยชน นโยบายทางเศรษฐกิจและสังคมของสหรัฐอเมริกาที่พยายามเผยแพร่สู่นานาประเทศ ในภูมิภาคต่างๆ โดยภาพรวม นโยบายต่างประเทศสหรัฐอเมริกาต่อประเทศมหาอำนาจอื่นๆ รวมไปถึงนโยบายต่างประเทศสหรัฐอเมริกาต่อภูมิภาคอาเซียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศไทย

2. กลุ่มสถาบัน Think Tanks ที่เกี่ยวข้องกับนโยบายต่างประเทศของสหรัฐอเมริกา

การสัมภาษณ์กลุ่มสถาบัน Think Tanks ในสหรัฐอเมริกา อันเนื่องจากแนวคิดที่ว่า กลุ่ม Think Tanks ในสหรัฐอเมริกามีบทบาทที่สำคัญอย่างมากในการผลักดันแนวคิดด้านต่างๆ เพื่อเข้าสู่การกำหนดวาระทางนโยบายซึ่งรวมไปถึงนโยบายต่างประเทศสหรัฐอเมริกาต่อภูมิภาคอื่นๆ ทั่วโลก หรือต่อภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เช่น องค์การที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์และวิจัยด้านนโยบายสาธารณะในสหรัฐอเมริกา (public policy research and analysis organizations, or “think tank) การกำหนดประเด็นยุทธศาสตร์ของประเทศที่เป็นแหล่งสะสมความรู้ที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการนำมาเป็นข้อมูลพื้นฐานการกำหนดนโยบายต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นทั้งภายในและภายนอกประเทศล้วนมีความสำคัญอย่างยิ่งยวด

3. นักการทูต เจ้าหน้าที่ของรัฐ NGOs และ/หรือปัจเจกชน/ประชาชน

การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informants) เป็นกลุ่มบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการวิพากษ์วิจารณ์ นำเสนอหรือแสดงความเห็นต่อสาธารณะที่สำคัญและถือว่าเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับการกำหนดนโยบาย หรือเป็นผู้ได้รับผลกระทบระดับล่างจากนโยบายมหาอำนาจสหรัฐอเมริกา ความคาดหวังจากผู้ให้ข้อมูลกลุ่มนี้คือ มุมมอง (perspective) ผลกระทบ (impact) ต่อวิธีคิด ค่านิยม พฤติกรรม การตัดสินใจในระดับปลีกย่อยที่ได้รับผลกระทบจากการดำเนินนโยบายของประเทศมหาอำนาจและมุมมองการรับรู้และผลกระทบจากการกำหนดนโยบายต่างประเทศสหรัฐอเมริกาเอง

ผลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญและความคาดหวังจากการสัมภาษณ์ในเบื้องต้น โดยนำข้อมูลที่ได้มาทำการวิเคราะห์ สังเคราะห์และประเมินท่าทีเพื่อนำไปสู่การกำหนดและเสนอแนะเชิงนโยบายต่อประเทศไทยและอาเซียนโดยรวมว่า ควรที่จะวางท่าที จุดยืนและกำหนดทิศทางเชิงนโยบายเพื่อรับมือในอนาคต

ภาพรวมพื้นฐาน สหรัฐอเมริกาในบริบทระเบียบโลกที่แปรเปลี่ยน

หลังสงครามโลกครั้งที่สอง ระบบระหว่างประเทศเกิดความซับซ้อนและมีโครงสร้างอำนาจที่เปลี่ยนแปลงตามปรากฏการณ์ระหว่างประเทศ กล่าวคือ จากโลกที่ถูกแบ่งออกเป็นสองขั้ว (Bipolar World system) เคลื่อนย้ายสู่ระบบโลกแบบหลายขั้ว (multipolar World system) หรือระบบโลกแบบหลายขั้ว แต่มีสหรัฐอเมริกาเป็นขั้วใหญ่ที่สุดก็มองได้ ในปัจจุบันสิ่งที่น่าสังเกตคือ การรุกคืบของจีนขาขึ้นอาจด้วยการที่เป็นประเทศที่มีประชากรมากที่สุดในโลก มีกองกำลังทางการทหารที่มีความเคลื่อนไหวอยู่ไม่หยุดนิ่ง และมีขนาดรายได้มวลรวมประชาชาติหรือจีดีพี (GDP) ขนาดใหญ่ที่สุดในโลก ทำให้จีนเป็นมหาอำนาจและได้รับแรงกดดันจากแนวคิดชาตินิยมแบบสุดขั้วซึ่งดำเนินมาเป็นเวลานาน โดยปัจจุบันจีนเริ่มท้าทายอำนาจและผลประโยชน์ของสหรัฐอเมริกา โดยเฉพาะอย่างยิ่งผลประโยชน์ในแถบทะเลจีนใต้ จีนได้ตั้งคำถามต่อการเข้ามาครอบงำน่านน้ำที่สำคัญของโลกของสหรัฐอเมริกาในมหาสมุทรแปซิฟิก และเริ่มที่จะบั่นทอนกำลังพันธมิตรของสหรัฐอเมริกาในเอเชียตะวันออก โดยเฉพาะประเทศญี่ปุ่นที่อยู่ภายใต้ร่มเงาการป้องกันทางการทหารของสหรัฐอเมริกามาตั้งแต่สิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่สอง การดำเนินการดังกล่าว ในหลายกรณีจีนพยายามทดสอบความเป็นผู้นำของสหรัฐอเมริกาเป็นครั้งคราว “ความริเริ่มหนึ่งแถบหนึ่งเส้นทาง” หรือ “One Belt, One Road” (OBOR) หรือ “Belt and Road Initiative” (BRI) และ “หุ้นส่วนทางเศรษฐกิจแบบรอบด้านระดับภูมิภาค” (Regional Comprehensive Economic Partnership) หรือ “RCEP” ถือว่าเป็นความพยายามของจีนที่จะจัดวางตำแหน่งของตนเองให้เป็นศูนย์กลางของเอเชียในอนาคตก็เป็นได้

นอกจากปรากฏการณ์ขาขึ้นของประเทศจีนแล้ว ความกังวลใจต่อจีนยังไม่ทันจางหาย การฟื้นตัวของรัสเซียในอีกด้านได้สร้างความกังวลใจให้แก่สหรัฐอเมริกาอย่างมาก เปรียบเสมือนศึกสองด้านที่สหรัฐอเมริกาจำต้องเผชิญ สิ่งที่เห็นได้ชัดเจนคือ การเข้าไปแทรกแซงยูเครนและซีเรียของรัสเซีย ฉวยโอกาสจากความผิดพลาดทางนโยบายขององค์การ NATO การเข้าไปแทรกแซงการเลือกตั้งประธานาธิบดีของสหรัฐอเมริกาในปี ค.ศ. 2016 รวมไปถึงความพยายามในการส่งเสริมการสร้างความทันสมัยและเพิ่มปริมาณของหัวรบนิวเคลียร์ จนกระทั่งในปัจจุบัน รัสเซียและจีนถือว่าเป็นเพียงสองประเทศในโลกที่สามารถท้าทายความยิ่งใหญ่ของสหรัฐอเมริกาในเวทีการเมืองโลกได้อย่างใกล้เคียงหรือเท่าเทียมก็ว่าได้

การฟื้นตัวของรัสเซีย ทำให้ยุโรปกลับมามีความสำคัญอย่างยิ่งยวดในทางยุทธศาสตร์ของสหรัฐอเมริกา อันเนื่องจากว่า ยุโรปยังคงถือว่าเป็นพันธมิตรที่สำคัญอย่างมากต่อสหรัฐอเมริกา ถึงแม้ยุโรปจะมีปัญหาภายในของตนเอง ไม่ว่าจะเป็นเรื่องยูโรโซนหรือประเทศที่ใช้เงินสกุลยูโร (European

Monetary Union--EMU) วิกฤตผู้อพยพและการขอลาออกจากสหภาพยุโรปของอังกฤษ (Brexit มีที่มาจาก Britain+Exit) สหภาพยุโรปในสายตาของสหรัฐอเมริกาสามารถแสดงบทบาทอย่างสำคัญในการเมืองโลกในแบบที่สหรัฐอเมริกาต้องการ นโยบายต่างประเทศสหภาพยุโรปมีความสำคัญต่อสหรัฐอเมริกาอย่างมากในแง่ของการเป็นพันธมิตรเก่าแก่ทั้งทางเศรษฐกิจและความมั่นคง การคบหาสมาคมระหว่างทั้งสองถือว่าเป็นกลุ่มก้อนสกัดกั้นและถ่วงดุลอำนาจและความท้าทายในแถบเอเชียแปซิฟิก เช่น การเกิดขึ้นของโครงการผลิตอาวุธนิวเคลียร์ของเกาเหลีเหนือ ซึ่งในอีกไม่นานเกาหลีเหนืออาจสามารถผลิตอาวุธที่สามารถต้านทานและโจมตีทางฝั่งตะวันตกของสหรัฐอเมริกาด้วยขีปนาวุธข้ามทวีปได้ โดยเกาหลีเหนือนั้นมีความสัมพันธ์ซับซ้อนกับประเทศจีน สถานะคลอนแคลนเช่นนี้ เป็นต้นตอของความไร้เสถียรภาพในเอเชียตะวันออก นอกจากนั้น ยังเป็นการสร้างความไม่มั่นใจต่อสหรัฐอเมริกาที่จะปกปักรักษาญี่ปุ่นและเกาหลีใต้ได้ตามคำมั่น ซึ่งอาจทำให้ญี่ปุ่นและเกาหลีใต้พยายามที่จะเป็นอิสระจากการป้องปรามนิวเคลียร์ภายใต้ร่มเงาของสหรัฐอเมริกา ถึงแม้ว่าเกาหลีเหนือและเกาหลีใต้จะมีการพบปะอย่างเป็นทางการจนน่าแปลกใจเป็นประวัติการณ์และเกิดคำถามว่า เป็นไปได้เพียงใดที่ทั้งสองเกาหลีจะสามารถรวมกันเป็นหนึ่งเดียวเหมือนดังที่เป็นอยู่ก่อนเก่า ไม่มีผู้ใดสามารถพรากทั้งสองจากกัน และอยู่รวมกันดังเดิมเหมือนกว่า 60 ปี ก่อนหน้านั้น

การเจรจาแผนปฏิบัติการ่วมแบบรอบด้าน (Joint Comprehensive Plan of Action--JCPOA) ที่เกิดขึ้นในปี ค.ศ. 2015 อาจทำให้สหรัฐอเมริกามองว่าโครงการนิวเคลียร์ของอิหร่าน เป็นเรื่องน่ากังวลน้อยกว่ากรณีของเกาหลีเหนือ อย่างไรก็ตาม นโยบายต่างประเทศนั้นมักมีปัญหาอยู่ในตัวเอง สหรัฐอเมริกาก็ยังมองว่ากรุงเตหะรานนั้นมีส่วนรู้เห็นเป็นใจและให้การสนับสนุนกลุ่มผู้ก่อการร้าย อีกทั้งอิหร่านยังเข้าไปแทรกแซงจุดเดือดแห่งความขัดแย้งในตะวันออกลาง โดยเฉพาะอย่างยิ่งซีเรีย อิรักและอัฟกานิสถาน การเข้าไปยุ่งเกี่ยวและแทรกแซงประเทศเหล่านี้ของอิหร่านถือว่าเป็นการบั่นทอนอำนาจและสร้างความยุ่งยากให้แก่สหรัฐอเมริกาในการสานสัมพันธ์กับประเทศเหล่านี้

วิวัฒนาการของเศรษฐกิจระหว่างประเทศมักสร้างปัญหาให้แก่ผู้กำหนดนโยบาย อย่างน้อยในแง่ของภูมิรัฐศาสตร์ (geopolitics) การค้าเสรีส่งผลประโยชน์อย่างมหาศาลให้แก่สหรัฐอเมริกา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในชนบทและชายฝั่งทะเล และเป็นตัวเกื้อหนุนให้เศรษฐกิจภายในประเทศเติบโตอย่างรวดเร็ว ดังนั้นการค้าเสรีจึงเป็นส่วนหนึ่งที่ถูกผนวกเข้าไปเป็นยุทธศาสตร์หลักของสหรัฐอเมริกาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ นับตั้งแต่สิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่สอง สหรัฐอเมริกาให้ความช่วยเหลือพันธมิตรและสร้างสรรค์เครือข่ายความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ ซึ่งถือว่าเป็นจุดกำเนิดหัวใจสำคัญของระเบียบโลกแบบเสรี (liberal world order) ในเวลาต่อมา

อย่างไรก็ตาม ข้อเสียที่เกิดขึ้นจากการค้าเสรีมีปรากฏให้เห็นอยู่บ่อยครั้งที่ชาวอเมริกันรายได้ลดลง ตกงานและเกิดความไม่เท่าเทียมในระดับสูง ส่งผลให้เกิดฝ่ายที่ไม่เห็นพ้องกับแนวคิดการดำเนินนโยบายแนวเสรีทางการค้า เกิดการอพยพหลบเข้าเมืองอย่างผิดกฎหมาย เกิดความไม่ไว้วางใจต่อชนชั้นนำทางเศรษฐกิจและการเมืองอย่างกว้างขาง สิ่งที่เกิดขึ้นสามารถเข้าใจได้ อันเนื่องจากที่ผ่านมารัฐบาลกลางไม่สามารถแก้ปัญหาเหล่านี้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ชาวอเมริกันบางกลุ่มไม่สามารถปรับตัวให้เข้ากับเศรษฐกิจในยุคโลกาภิวัตน์ และตอบสนองต่อผลสืบเนื่องต่างๆ ไปสู่การเมืองระดับประเทศ

จากที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่าสหรัฐอเมริกาอยู่ในช่วงขาลงในเวทีการเมืองระหว่างประเทศและถูกมองว่าอำนาจทางการเมืองระหว่างประเทศของสหรัฐอเมริกาเลือนลาง อ่อนแอ เปราะบางเป็นอย่างมาก อาจสืบเนื่องมาจากบริบทที่ซับซ้อนและเข้าใจยากระหว่างประเทศในปัจจุบัน ส่งผลให้ผู้กำหนดนโยบายต่างประเทศสหรัฐอเมริกาหรือผู้กำหนดยุทธศาสตร์หลัก (grand strategy) ของประเทศจำเป็นต้องทบทวนและปรับความเข้าใจให้ตรง และ/หรือใกล้เคียงกับสภาพความเป็นจริงระหว่างประเทศที่เป็นอยู่ชั่วขณะในปัจจุบัน

คำจำกัดความ

จับตามหาอำนาจ (Super Powers Watch)

จับตามหาอำนาจ (super power watches) หมายถึง การเฝ้ามองและติดตาม ทำความเข้าใจ อธิบายและทำนายปรากฏการณ์ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของชาติมหาอำนาจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งนโยบายต่างประเทศสหรัฐอเมริกาที่มีต่อประเทศมหาอำนาจอื่นคือ จีนและรัสเซีย นอกจากนั้น ยังจับตาเฝ้ามอง ทำความเข้าใจ อธิบายและทำนายนโยบายของสหรัฐอเมริกาต่อประเทศอื่นๆ ที่สำคัญต่อการมีอำนาจที่เพิ่มพูนและสร้างความสามารถในการแข่งขันของสหรัฐอเมริกาต่อมหาอำนาจอื่นๆ ในโลก โดยรวมไปถึงการศึกษายุทธศาสตร์หลัก (grand strategy) วิธีการและเป้าหมายของนโยบาย การกำหนดนโยบาย วิธีการดำเนินนโยบายรวมไปถึงผลกระทบของนโยบายในทางปฏิบัติต่อประเทศต่างๆ ที่สำคัญในเวทีการเมืองระหว่างประเทศและผลกระทบจากการแข่งขันกันของชาติมหาอำนาจต่อภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และโดยเฉพาะผลกระทบต่อประเทศไทย

นโยบายต่างประเทศ (Foreign Policy)

นโยบายต่างประเทศในความหมายที่ใช้ในงานวิจัยนี้ หมายถึง เครื่องมือเชิงนโยบายในการติดต่อปฏิสัมพันธ์ระหว่างรัฐต่างๆ ในเวทีการเมืองระหว่างประเทศและการกำหนดยุทธศาสตร์ของประเทศต่างๆ เพื่อให้ได้มาซึ่งผลประโยชน์แห่งชาติของมหาอำนาจ ครอบคลุมมิติด้านเศรษฐกิจ มิติด้านสังคม มิติด้านวัฒนธรรม เป็นต้น เป็นการตัดสินใจในนามของรัฐเพื่อปกป้องคุ้มครองผลประโยชน์แห่งชาติและวิธีการในการบรรลุเป้าหมายของรัฐภายใต้บริบทแวดล้อมความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ อย่างไรก็ตาม บริบทแวดล้อมระหว่างประเทศที่มีกิจกรรมต่างๆ เกิดขึ้นเชื่อมโยงทั่วโลก โลกาภิวัตน์ (globalization) และเป็นกิจกรรมที่มีลักษณะข้ามชาติ (transnational) รัฐต่างๆ จึงจำเป็นต้องมีปฏิสัมพันธ์และใช้นโยบายต่อตัวแสดงที่ไม่ใช่รัฐด้วย (non-state actors) การปฏิสัมพันธ์ใดๆ ที่รัฐกำหนดออกมานั้นจะต้องถูกติดตามและประเมินผลว่าประสบความสำเร็จเพียงใด เพื่อการปรับเปลี่ยนนโยบายให้เกิดการเพิ่มพูนผลประโยชน์สูงสุดในความร่วมมือระหว่างประเทศแบบพหุภาคี รัฐบาลจะเป็นผู้กำหนดนโยบายต่างประเทศผ่านกระบวนการหลายระดับด้วยกัน นโยบายต่างประเทศที่กำหนดโดยประเทศใดประเทศหนึ่งจะส่งผลกระทบต่อประเทศอื่นๆ ไม่ทางตรงก็ทางอ้อม

นโยบายทางสังคม (โลก) (Global) social policy)

นโยบายทางสังคมในที่นี้ หมายถึง นโยบายทางสังคมระดับโลก (Global social policy) คำว่า Global หมายถึงมิติเฉพาะในการกำหนดนโยบาย ผู้มีบทบาท (actors) และกระบวนการ (processes) ที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดนโยบายทางสังคมที่มีลักษณะข้ามพ้นเขตแดนของรัฐชาติและเป็นเครื่องมือทางนโยบายของชาติมหาอำนาจในการเกี่ยวสัมพันธ์กับประเทศมหาอำนาจอื่นๆ หรือประเทศต่างๆ ที่ประเทศผู้กำหนดนโยบายเล็งเห็นว่าตนมีผลประโยชน์หรือบางส่วนของผลประโยชน์แห่งชาติเชื่อมโยงกับนโยบายที่กำหนดและส่งออกไปสู่ตัวแสดงอื่นๆ ที่เป็นเป้าหมายปลายทาง โดยการใช้อำนาจผ่านองค์การระหว่างประเทศที่ตนเองจัดตั้ง/ให้การสนับสนุน ดังเช่น งานศึกษาของ Kaasch (2011) เกี่ยวกับนโยบายทางสังคมระดับโลกในระบบด้านสุขภาพ บทบาทขององค์การระหว่างประเทศและตัวแบบของนโยบาย ซึ่งแสดงให้เห็นว่า นโยบายทางสังคมที่เกี่ยวโยงกันระดับโลกนั้นมีตัวแสดงที่สำคัญคอยกำหนดกฎเกณฑ์กติกาและวิธีคิด (ideas) และพยายามส่งต่อวิธีคิดต่างๆ เหล่านั้นผ่านช่องทางที่หลากหลาย มิใช่ทุกนโยบายทางสังคมที่สร้างขึ้นมาจากโครงสร้างและกระบวนการเดียวกันแต่นโยบายทางสังคมระดับโลกนั้นมีบางระดับของการดำเนินการที่มีการเกี่ยวโยงกันของการดำเนินงาน ที่ประสานกันระหว่างตัวแสดงต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งองค์การระหว่างประเทศ เช่น WTO ILO ธนาคารโลก และ OECD ต่างล้วนเข้ามามีบทบาทอย่างมีนัยสำคัญในการกำหนดนโยบาย

คำว่า Transnational หรือลักษณะข้ามชาติ ยังนำมาใช้ในการอธิบายประเด็นเชื่อมโยงที่เกี่ยวกับการจ่ายความเป็นธรรมในระดับชาติ (national redistribution)การกำหนดกฎเกณฑ์กติกา (regulation) และสิทธิด้านต่างๆ (rights) หรือเป็นการนำมาอธิบายย้อนกลับว่านโยบายทางสังคมของชาติมหาอำนาจสหรัฐอเมริกาถูกถ่ายโอนและแปรสภาพเป็นนโยบายในบริบทระดับชาติของประเทศต่างๆ ว่าเป็นอย่างไร และเชื่อมโยงกับผลประโยชน์ของมหาอำนาจที่วนเวียนและมีอิทธิพลต่อองค์การระหว่างประเทศที่เป็นผู้ถ่ายโอนนโยบายเหล่านี้อย่างไร

ความมั่นคงระหว่างประเทศ (International Security)

ความมั่นคงระหว่างประเทศ ในที่นี้นำมาวิเคราะห์และอธิบายการเมืองระหว่างประเทศในแง่ของวาทกรรมทางการเมือง (security as part of the discourse) ของชาติมหาอำนาจ ที่มีการขยับขยายขอบเขตและมิติของความมั่นคงข้ามพ้นและนอกเหนือความมั่นคงดั้งเดิม (traditional security) ที่เน้นและให้ความสำคัญกับการสร้างความเข้มแข็งและมีการแข่งขันกันทางการทหาร ปรับเปลี่ยนขยายวงเขตสู่ประเด็นอื่นๆ ที่กว้างขวางมากยิ่งขึ้น เป็นความมั่นคงแนวใหม่ (nontraditional security) เห็นได้จากองค์การระหว่างประเทศ เช่น องค์การสหประชาชาติ (UN) และองค์การนาโต (NATO) ยังดำเนินการทางนโยบายด้านความมั่นคงที่ครอบคลุมข้ามพ้นส่วนงานหลายส่วน (multisectoral) ประเด็นวาระมิใช่เพียงมิติทางการทหาร ดังที่ Buzan (2003, p. 86) มองว่า ความมั่งคงมี 5 มิติ คือ (1) ความมั่นคงทางการทหาร (2) ความมั่นคงทางการเมือง (3) ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ (4) ความมั่งคงทางสังคม และ (5) ความมั่นคงด้านสิ่งแวดล้อม จะเห็นได้ว่า มิติด้านความมั่นคงตามแนวคิดของ Buzan มีมิติครอบคลุมมากกว่าความมั่นคงทางการทหารซึ่งเป็นความมั่นคงแนวดั้งเดิม ในงานวิจัยฉบับนี้ จะเน้นศึกษาความมั่นคงระหว่างประเทศในฐานะเครื่องมือทางนโยบายที่มหาอำนาจพยายามในการดำเนินนโยบายเพื่อควบคุมและหยิบฉวยกอบโกยผลประโยชน์จากประเทศปลายทาง เพื่อที่ตนเองจะได้ไม่เสียเปรียบมหาอำนาจอื่นๆ นัก โดยจะเน้นกล่าวถึงนโยบายด้านสิทธิมนุษยชน (human rights) ของสหรัฐอเมริกาต่อประเทศต่างๆ ที่สำคัญโดยเฉพาะบทบาทเชิงนโยบายด้านสิทธิมนุษยชนของมหาอำนาจสหรัฐอเมริกาในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศไทยและประเทศเพื่อนบ้าน เป็นต้น

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ประโยชน์ทางด้านวิชาการ

1. นำเสนอในเวทีวิชาการในประเทศหรือระดับภูมิภาคหรือระดับระหว่างประเทศ
2. จัดตีพิมพ์ผลการศึกษาเพื่อเผยแพร่ให้แก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
3. เป็นฐานข้อมูลเกี่ยวกับนโยบายของประเทศมหาอำนาจและผลกระทบในด้านต่างๆ

ประโยชน์ทางด้านสาธารณะ

1. เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจบทบาทของประเทศสหรัฐอเมริกา
2. เพื่อให้เกิดความตระหนักรู้เกี่ยวกับนโยบายการต่างประเทศสหรัฐอเมริกาในประเทศไทย
3. เพื่อให้ประชาชนมีความพร้อมในด้านการเมืองที่มีผลจากนโยบายต่างประเทศสหรัฐอเมริกาในประเทศไทย

ประโยชน์ทางด้านนโยบาย

1. เพื่อให้หน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนปรับนโยบายของหน่วยงานเพื่อให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์การต่างประเทศสหรัฐอเมริกา
2. เพื่อให้มีความสอดคล้องทางนโยบายของประเทศไทยและประเทศในอาเซียนในการกำหนดจุดยืนทางนโยบายยุทธศาสตร์ระยะยาว
3. เพื่อให้ผู้กำหนดนโยบายมีทางเลือกในการปรับเปลี่ยนนโยบายให้เข้ากับปัญหาเร่งด่วนในประเทศไทย

บทที่ 2
การทบทวนวรรณกรรม

ส่วนนำ

งานวิจัยนี้เป็นการศึกษาและวิเคราะห์อำนาจทางสังคมในฐานะเครื่องมือในการดำเนินนโยบายต่างประเทศสหรัฐอเมริกาในเวทีการเมืองโลก การดำเนินนโยบายเกี่ยวกับความมั่นคง หรือสิทธิมนุษยชน แนวการจัดวางจุดยืนของไทยในบริบทอาเซียนต่อนโยบายด้านความมั่นคง หรือสิทธิมนุษยชนของสหรัฐอเมริกา โดยใช้กรอบการศึกษาทฤษฎีการตัดสินใจนโยบายต่างประเทศ (Foreign Policy Decision-Making) แนวคิดสภาพจริงนิยม (Realism) แนวคิดอำนาจทางสังคม แนวคิดเสรีนิยม (Liberalism)แนวคิดประกอบสร้างนิยม (Constructivism) แนวคิดความมั่นคงระหว่างประเทศ แนวคิดโลกาภิบาล/การกำกับดูแลโลก (Global Governance) และแนวคิดการทูตสาธารณะ (Public Diplomacy) มาวิเคราะห์กระบวนการกำหนดนโยบายต่างประเทศสหรัฐอเมริกาทั้งเชิงลึกและเชิงกว้าง เพื่อให้เห็นมิติทางนโยบายที่ชัดเจนยิ่งขึ้น ผู้วิจัยนำทฤษฎีความมั่นคงระหว่างประเทศ ความมั่นคงมนุษย์ และแนวคิดเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนมาวิเคราะห์เพื่อทำความเข้าใจวิธีการยุทธศาสตร์การดำเนินนโยบายต่างประเทศสหรัฐอเมริกาต่อประเทศต่างๆ ในแต่ละภูมิภาคโดยเฉพาะอย่างยิ่งนโยบายของสหรัฐอเมริกาต่อประชาคมอาเซียนและไทย โดยจะยกตัวอย่างบางกรณีศึกษาประกอบการวิเคราะห์เพื่อให้เห็นภาพที่ชัดเจนยิ่งขึ้น

ทฤษฎีการตัดสินใจนโยบายต่างประเทศ

ทฤษฎีการตัดสินใจนโยบายต่างประเทศ (Foreign Policy Decision-Making)

ในเวทีความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ รัฐในฐานะตัวแสดงหลักที่โลดแล่นอย่างโดดเด่น รัฐมีความสำคัญอย่างยิ่งยวดในแง่ที่ว่า รัฐถือว่าเป็นตัวแสดงสุดท้ายที่จะนำประเทศเข้าสู่สงคราม หรือเพื่อสร้างสันติภาพและจัดตั้งพันธมิตรเพื่อสร้างความสัมพันธ์ทางการทูต หรือกำหนดใจตนเองว่าจะไม่เป็นผู้แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ให้มากไปกว่าเดิม นอกจากนั้น ยังสามารถออกมาตรการบีบบังคับคว่ำบาตรทางเศรษฐกิจ หรือแม้แต่การให้สัตยาบันข้อตกลงที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมระดับโลกหรืออื่นๆ ที่รัฐต้องการก็สามารถกระทำได้ อย่างไรก็ตาม ภายหลังม่านฉากที่อำพลางประเด็นเหล่านี้จะกระทำการภายใต้การบงการจากตัวแสดงที่กระทำการในนามของรัฐ อันเนื่องจากว่ารัฐอยู่ในสภาพสมมติให้มีชีวิตชีวาเสมือนมนุษย์ผู้มีกิเลสตันหา ซึ่งส่งผ่านออกมากลายเป็นพฤติกรรมของรัฐที่ปฏิสัมพันธ์กับรัฐหรือองค์การที่มิใช่รัฐในสังคมชุมชนระหว่างประเทศ

จากการศึกษาการตัดสินใจนโยบายต่างประเทศของ Renshon and Renshon (2008) จากงานเขียนเรื่อง The Theory and Practice of Foreign Policy Decision Making (Mintz and DeRouen, 2010, p. 5) ชี้ให้เห็นว่า “ไม่มีวิกฤติการณ์หรือสงครามใดๆ ที่จะสามารถทำความเข้าใจได้โดยไม่พิจารณาถึงการตัดสินใจของผู้นำที่เป็นปัจเจกชนโดยตรง” ความสนใจโดยทั่วไปของนักวิชาการในการศึกษานโยบายต่างประเทศ หรือที่รู้จักกันในวงวิชาการโดยใช้ตัวย่อเป็นภาษาอังกฤษคือ FPDM-Foreign Policy Decision Making โดยทั่วไปมักหวนกลับไปยังงานเขียนเรื่อง Decision-Making as an Approach to the Study of International Politics ของ Snyder, Bruck and Sapin (1954) ซึ่งเป็นการศึกษาการตัดสินใจนโยบายต่างประเทศของรัฐที่ค่อนข้างเป็นระบบครั้งแรก งานเขียนที่เป็นจุดเริ่มต้นการศึกษาเล่มนี้มุ่งเน้นไปที่ตัวของกระบวนการตัดสินใจเองโดยการผสานลักษณะต่างๆ ของพฤติกรรมองค์การ การติดต่อสื่อสารและแรงจูงใจ นอกจากนั้น Snyder และคณะยังได้พยายามนำเสนอกรอบการศึกษาที่ท้าทายกรอบแนวคิดดั้งเดิมเพื่อใช้ในศึกษาการตัดสินใจแต่ก็มิได้สร้างแรงผลักดันที่มากพอที่จะทำให้กรอบการศึกษานี้เป็นกรอบกระแสหลักในการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

การวิเคราะห์การตัดสินใจนโยบายต่างประเทศสามารถที่จะเปิดเผยกระบวนการการรับรู้ (Cognitive Processes) ที่นำไปสู่การกำหนดนโยบายต่างประเทศและเข้าถึงจิตใจ (get into minds) ของผู้นำซึ่งเป็นผู้กระทำการตัดสินใจและยังช่วยให้สามารถระบุรูปแบบทั่วไปและเอกลักษณ์เฉพาะของการตัดสินใจและเข้าใจอย่างถ่องแท้เกี่ยวกับบุคลิกภาพและรูปแบบของตัวผู้นำที่ไม่สามารถเปิดเผยผ่านแนวทางการวิเคราะห์นโยบายต่างประเทศที่เป็นระบบ เช่น แนวทางการศึกษาการวิเคราะห์นโยบายต่างประเทศที่มีศักยภาพที่จะยังผลให้เกิดประโยชน์ที่สำคัญและกว้างขวางเพื่อการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ การตัดสินใจนโยบายต่างประเทศสามารถทำให้มีความเข้าใจอย่างลึกซึ้งในเรื่องของอคติ แรงจูงใจและการรับรู้ ยิ่งไปกว่านั้นการเติบโตและพัฒนาการของทฤษฎีจิตวิทยาการรับรู้ (Cognitive psychology) และทฤษฎีการตัดสินใจได้มีผลกระตุ้นโดยตรงอย่างก้าวหน้าในการตัดสินใจนโยบายต่างประเทศ

ตัวแบบดั้งเดิมของการตัดสินใจในนโยบายต่างประเทศตั้งข้อสันนิษฐานว่า เรื่องความมั่นคงมีความสำคัญอย่างยิ่งยวด แต่อย่างไรก็ตาม มีบันทึกอยู่หลายอย่างที่ระบุว่าประเด็นภายในประเทศสามารถทำให้เกิดนโยบายต่างประเทศได้ รสนิยมที่ไม่ชื่นชอบการค้ากล่าวถึงการที่ค่านิยมภายในประเทศอย่างเช่นแรงปรารถนาของตัวผู้นำที่อยู่ในอำนาจสามารถขับเคลื่อนนโยบายต่างประเทศได้อย่างไร การเมืองภายในสามารถกระทำการในต่างประเทศ ตัวแบบการตัดสินใจสามารถช่วยให้เข้าใจว่าทำไมจึงเป็นเช่นนั้นที่จะได้กล่าวถึงต่อไป เรื่องตัวแบบการตัดสินใจที่มีเหตุมีผล ทฤษฎีไซเบอร์เนติ (Cybernetic theory) ทฤษฎีการคาดหมาย (Prospect theory) ทฤษฎีการวิเคราะห์พฤติกรรมทางการเมือง (Poliheuristic theory) และตัวแบบการตัดสินใจอื่นๆ เป็นการส่อง

แสงสว่าง (Shed light) ให้เห็นประเด็นการเมืองภายในที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมในการต่างประเทศ ดังที่ทฤษฎีการวิเคราะห์พฤติกรรมทางการเมืองของการตัดสินใจได้กล่าวไว้ว่า “การเมืองภายในเป็นสาระสำคัญของการตัดสินใจ” (according to the poliheuristic theory of decision, domestic politics is “the essence of decision”) (Mintz and DeRouen, 2010, p. 6) แนวทางการวิเคราะห์ที่มุ่งศึกษาการตัดสินใจเป็นจุดสำคัญของการทำความเข้าใจนโยบายต่างประเทศในทางปฏิบัติ ซึ่งสามารถสังเกตเห็นได้จากพฤติกรรมของตัวแสดงต่างๆ การตัดสินใจนโยบายต่างประเทศพ่วงติดมากับทฤษฎีและตัวแบบที่ช่วยให้เข้าใจว่า อคติและความผิดพลาด ความไม่เที่ยงแท้แน่นอนการเมืองภายในและหน่วยการตัดสินใจที่หลากหลาย สามารถก่อรูปเป็นการตัดสินใจได้อย่างไรซึ่งจะได้กล่าวต่อไป

ความหมายของการตัดสินใจ

การตัดสินใจ (Decision-Making) (เบ็ญจมาส จีนาพันธ์, 2546, หน้า 113) เป็นการคัดเลือกทางเลือกจากหลายๆ ทางเลือก ซึ่งทางเลือกนั้นเป็นทางเลือกที่ไม่มีความแน่นอนชัดเจน หรือเป็นทางเลือกที่มีความสำคัญใกล้เคียงกัน ผู้กำหนดนโยบายจะประเมินทางเลือกแต่ละทางเลือกว่ามีข้อดีข้อเสียอย่างไร มีเหตุมีผลอย่างไร แล้วคัดเลือกทางเลือกที่เหมาะสมที่สุด ปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกจะมีบทบาทในการตัดสินใจ หากปัจจัยใดมีอิทธิพลก็จะส่งผลให้เกิดการคัดเลือกทางเลือกนั้น เมื่อได้ทางเลือกแล้วจะเรียกว่าข้อตกลงใจ (Decision) เมื่อประกาศใช้ก็จะเป็นนโยบาย (Policy) เมื่อนำนโยบายมาใช้ก็จะเป็นการกระทำ (Action) หลังจาก Action แล้วก็จะเป็น Implementation แต่หากนโยบายหยุดตรงที่ Action ก็จะไม่ย้อนกลับ นโยบายหรือ Action ก็จะไม่ถูกนำไปเป็นส่วนหนึ่งของการตัดสินใจ แต่หากถึงขั้น Implementation ก็จะย้อนกลับไปเป็นปัจจัยภายในและภายนอกใหม่ มีอิทธิพลต่อการทำการคัดเลือกทางเลือกใหม่ จึงถือว่า Implementation เป็นส่วนหนึ่งของการตัดสินใจ

ทฤษฎีการตัดสินใจหรือการกำหนดนโยบายนี้ มีนักทฤษฎีให้แนวศึกษาอยู่หลายท่านด้วยกัน ดังเช่น Graham T. Allison (1971) Michael M. Shapiro and G. Matthew Bonham (1973) Paul Diesing (1962) Michael Brecher (1968) และคนอื่นๆ เป็นต้น นักทฤษฎีการตัดสินใจได้แสวงหารูปแบบทางทฤษฎีที่แตกต่างกันออกไปเพื่อศึกษาความถูกต้องในการวิเคราะห์ ดังเช่น Allison ได้เสนอรูปแบบทางทฤษฎี 3 รูปแบบด้วยกันคือ รูปแบบการตัดสินใจอย่างมีเหตุผล (Rational Actor Model) รูปแบบการตัดสินใจแบบกระบวนการแบบองค์การ (Organizational Process Model) และรูปแบบการตัดสินใจอย่างการเมืองในระบบราชการ (Bureaucratic Politics Model) ส่วน Snyder, Bruck and Sapin (1954) และ Paul Diesing (1962) ได้ทำการทดลองเชิงประจักษ์ โดยเอาตัวอย่างวิกฤตการณ์ 50 กรณีมาทำการทดลองในทางทฤษฎี 3 รูปแบบด้วยกันคือ

(1) รูปแบบการใช้อรรถประโยชน์สูงสุด (2) รูปแบบความมีเหตุผลที่มุ่งไปในทางความพอใจ (Bounded Rationality) และ (3) รูปแบบการเมืองในระบบราชการ ส่วน Shapiro and Bonham (1973, pp. 147-174) เน้นศึกษาการตัดสินใจจากกระบวนการรับรู้เข้าใจ และ Steinbruner (1974) เสนอแนะการใช้รูปแบบ Cybernetic Paradigm ซึ่งเป็นรูปแบบการศึกษาระบบการสื่อสารที่มีวงจรแบบเครื่องจักรที่มีการทำงานอย่างอัตโนมัติ Steinbruner ได้ใช้รูปแบบนี้ในด้านพฤติกรรมองค์การในการตัดสินใจ ทฤษฎีการตัดสินใจได้รับความนิยมมากขึ้นและมีประโยชน์ในการสำรวจปัจจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับนโยบายต่างประเทศ แต่ปัญหาของการหาข้อมูลมาอย่างเพียงพอในการวิเคราะห์นั้นเป็นไปได้ยาก เพราะข้อมูลที่สำคัญมักจะถือว่าเป็นความลับ อย่างไรก็ตามความรู้ความเข้าใจในทฤษฎีก็เป็นประโยชน์ต่อการศึกษานโยบายต่างประเทศในแรกเริ่ม

ความเป็นมาของการศึกษาทฤษฎีการตัดสินใจ

แนวคิดเรื่องการตัดสินใจนั้นเป็นเรื่องที่มีการศึกษาในระบบการเมืองระหว่างประเทศเป็นเวลามาช้านาน มิได้เป็นเพียงแค่นิยายปรัมปราเท่านั้น ซึ่งเริ่มเกิดขึ้นตั้งแต่ 2,400 ปีมาแล้ว จากนักประวัติศาสตร์ชาวกรีกโบราณ Thucydides ที่กล่าวไว้ในบทความเรื่อง The Peloponnesian War เกี่ยวกับปัจจัยที่ทำให้ผู้นำของนครรัฐทั้งสอง (เอเธนส์ และสปาต้า) ตัดสินใจในการดำเนินนโยบายที่เกี่ยวข้องกับสงคราม สันติภาพหรือการเป็นพันธมิตรและการเป็นมหาอำนาจ ด้วยความแม่นยำมากที่สุดเท่าที่จะทำได้ภายใต้สถานการณ์ที่มีการเผชิญหน้า จุดสนใจของ Thucydides มิได้อยู่เพียงแค่ทางเลือกของรัฐบุรุษที่อิงอยู่กับเหตุผลและการรับรู้ถึงสิ่งแวดล้อมของระบบ ทั้งผลที่เกิดจากคำแถลงการณ์ที่ผู้นำได้สร้างขึ้นและพลังห้วงลึกของจิตใจ อารมณ์ ความรู้สึกที่มีความหวาดกลัวเกียรติยศและผลประโยชน์ การรวมความแตกต่างหลากหลายเข้าด้วยกัน สิ่งเหล่านี้เป็นแรงจูงใจของแต่ละคน ดังนั้นในความเป็นจริงแล้ว Thucydides จึงเป็นผู้ที่ศึกษาการตัดสินใจในระยะแรกๆ (Dougherty and Paltyazaft, 2009, pp. 469-470)

ทฤษฎีการตัดสินใจเกิดขึ้นช่วงกลางทศวรรษ 1950s นักวิชาการด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศกลุ่มแรกคือกลุ่ม Richard C. Snyder และคณะได้นำแนวทางการตัดสินใจ (The Decision–making Approach) มาทำความเข้าใจการเมืองระหว่างประเทศ โดยศึกษาวิเคราะห์พฤติกรรมการตัดสินใจของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลและการกระทำของรัฐเกิดขึ้นเพราะผู้ตัดสินใจเป็นผู้เลือกข้อตกลงใจ (Decision) ซึ่งมีผลทำให้รัฐมีการกระทำในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง เช่น การคว่ำบาตรประเทศอื่น การก่อสงครามหรือร่วมมือกับประเทศอื่น

ทฤษฎีการตัดสินใจนั้นเป็นการวิเคราะห์แบบสหสัมพันธ์ (Interrelationships) ทฤษฎีการตัดสินใจมิได้มุ่งให้ความสนใจไปที่รัฐในฐานะรูปที่เป็นนามธรรมที่เลื่อนลอยหรือรัฐบาลหรือแม้กระทั่งสถาบันเชิงสัญลักษณ์ที่ครอบคลุมกว้างขวาง เช่น ฝ่ายบริหาร แต่กลับมุ่งไปที่ความพยายามให้

ความสำคัญกับพฤติกรรมของผู้กระทำการตัดสินใจที่เป็นมนุษย์โดยเฉพาะซึ่งเป็นผู้ร่างนโยบายของรัฐบาลนั่นเอง ดังที่ Snyder, Bruck and Sapin (1954, pp. 65, 85-86) กล่าวไว้ว่า

"It is one of our methodological choices to define the state as its official decision-maker---those whose authoritative acts are, to all intents and purposes, the acts of the state. State action is the action taken by those acting in the name of state."

"หนึ่งในทางเลือกที่เป็นระเบียบแบบแผนเพื่อให้คำนิยามรัฐในฐานะผู้ตัดสินใจอย่างเป็นทางการ พวกเขาเหล่านั้นที่เป็นผู้กระทำโดยสิทธิหน้าที่เพื่อเจตนารมณ์และจุดประสงค์ทั้งปวง ถือว่าเป็นการกระทำของรัฐ การกระทำของรัฐก็คือการกระทำที่ผู้มีอำนาจกระทำการในนามของรัฐ"

การเมืองระหว่างประเทศ หมายถึง การใช้อำนาจของรัฐที่มีต่อรัฐอื่น ดังนั้นจึงต้องศึกษาว่าเพราะเหตุใดรัฐแต่ละรัฐจึงมีการกระทำเช่นนั้น การศึกษาการตัดสินใจของผู้กำหนดนโยบายก็จะทำให้เข้าใจการแสดงบทบาทของรัฐในเวทีระหว่างประเทศลึกซึ้งมากยิ่งขึ้น เช่น การที่สหรัฐอเมริกาทำสงครามกับอิรักในเดือนมีนาคม ค.ศ. 2003 อาจอธิบายได้ว่าสหรัฐอเมริกามีผลประโยชน์อะไรกับการทำสงครามครั้งนี้และต้องการอะไร เพราะเหตุใดจึงใช้สงครามเป็นเครื่องมือในการจัดการกับระบอบการปกครองของ Saddam Hussein หรือเป็นเพราะว่า Saddam Hussein สนับสนุนขบวนการก่อการร้ายที่ก่อเหตุในเหตุการณ์ 9/11 ทฤษฎีการตัดสินใจทำให้เข้าใจว่าอะไรเป็นจุดฉนวนให้ George W. Bush ประธานาธิบดีของสหรัฐอเมริกาตัดสินใจใช้ความรุนแรงจัดการกับอิรักในท้ายสุด

ประเด็นในการศึกษา

Reus-Smit and Snidal (2008, pp. 576-591) มองว่าในการกำหนดนโยบายนั้นมีประเด็นในการศึกษาหรือพิจารณาอยู่ 3 ประการหลักคือ การพิจารณาว่าหน่วยในการตัดสินใจคือใครหรืออยู่ในระดับใดและการมองลึกลงไปถึงกระบวนการตัดสินใจว่ามีขั้นตอนในการตัดสินใจอย่างไร กว่าที่จะเกิดนโยบายออกมาและท้ายสุดเป็นเรื่องของการศึกษาปัจจัยต่างๆ ที่เป็นข้อจำกัดของการตัดสินใจ ซึ่งรวมถึงสิ่งแวดล้อมในการตัดสินใจ ปัจจัยทางจิตวิทยา ปัจจัยภายในประเทศและปัจจัยระหว่างประเทศที่ล้วนเป็นข้อพิจารณาประกอบการตัดสินใจกำหนดนโยบายต่างประเทศ ดังนี้

1. หน่วยในการตัดสินใจ (Decision Units) หรือระดับการตัดสินใจ (Levels of Analysis) James Rosenau (1969) ชี้ให้เห็นว่ามิใช่มีบุคคลคนเดียวหรือกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งที่ทำหน้าที่ในการกำหนดนโยบายต่างประเทศทั้งหมด การที่ใครจะเป็นคนกำหนดนโยบายต่างประเทศในเรื่องใดเรื่องหนึ่งนั้นย่อมต้องขึ้นอยู่กับปัญหาที่เกี่ยวข้อง โดยเขาให้ความสำคัญกับการเมืองภายในประเทศด้วย โดยเห็นว่าการเมืองภายในเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดกับการเมืองระหว่างประเทศ (Linkage Politics) การที่จะแยกการเมืองภายในออกจากการเมืองระหว่างประเทศนั้น ก็เพื่อความสะดวกใน

การศึกษาและการวิเคราะห์เท่านั้น องค์ประกอบทั้งภายในและภายนอกของรัฐเข้ามามีผลสำคัญยิ่งต่อการตัดสินใจกำหนดนโยบายของรัฐ หากจะมองภาพว่ารัฐคือ ตัวแสดงในสถานการณ์หนึ่งแล้วองค์ประกอบภายในซึ่งรวมถึงโครงสร้างและพฤติกรรมทางสังคมของรัฐหนึ่งมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันกับองค์ประกอบภายในของรัฐอื่นๆ

2. กระบวนการตัดสินใจ (Decision process)เป็นการกระทำที่มีการวางแผนที่ได้รับอิทธิพลจากเงื่อนไขทั้งภายในและภายนอก ซึ่งจะได้รับการคัดสรรและประเมินโดยผู้กระทำการตัดสินใจ David Easton ได้ให้คำจำกัดความของการเมืองในฐานะที่ “การมีอำนาจในการจัดสรรคุณค่าให้กับสังคม” (Easton, 1953 p. 129) จากในส่วนประกอบที่สำคัญในการศึกษาทฤษฎีการตัดสินใจว่าอะไรคือส่วนในการตัดสินใจทางการเมือง อย่างไรก็ตาม ทฤษฎีการตัดสินใจไม่ได้เป็นแค่ข้อตกลงโดยทั่วไปในส่วนที่เป็นเรื่องของกระบวนการในการตัดสินใจทางการเมืองซึ่งเป็นพื้นฐานที่สำคัญ ไม่ว่าจะเป็นในแบบของการตัดสินใจในเชิงสาธารณะหรือส่วนบุคคลก็ตาม ถึงแม้ว่าทั้งสองรูปแบบนั้นมีลักษณะเฉพาะในการนำนโยบายมาจากการผสมของกระบวนการในหลายๆ ด้านก็ตาม แต่ทว่ากรอบในกระบวนการตัดสินใจนั้นก็ยังคงอ้างอิงกติกาในการเล่นเกมที่ค่อนข้างไปในทางเฉพาะและมีความเหมาะสม เพราะนักเศรษฐศาสตร์และนักศึกษาทางด้านบริหารธุรกิจได้แสดงถึงปัจจัยในการศึกษาแนวทางและกระบวนการในการตัดสินใจโดยได้มีการตั้งสมมุติฐานในการศึกษาเพื่อดำเนินงานให้ได้มาซึ่งผลประโยชน์สูงสุด Richard C. Snyder และคณะยังได้อธิบายประเด็นสำคัญไว้ว่า “ผู้ตัดสินใจสามารถออกกฎหมายในการบริหารประเทศเพื่อเป็นการใช้สิทธิพิเศษอย่างชัดเจนในฐานะผู้ตัดสินใจ” ทฤษฎีการตัดสินใจถึงแม้ว่าจะไม่ค่อยให้ความสำคัญกับความเป็นเหตุและผลของผู้ทำการตัดสินใจเท่าใดนักเหมือนกับทฤษฎีเกม (Game theory) ซึ่งทั้งสองทฤษฎีมีวิธีคิดที่ใกล้เคียงกันและเป็นตัวอธิบายถึงกรอบแนวความคิดทั้ง 2 ทฤษฎีอีกด้วย ความเป็นเหตุและผลนั้นเป็นปัจจัยที่สำคัญในการจำกัดในการศึกษาวิเคราะห์ในแนวประจักษ์มากกว่าแนวทางในการสร้างสมมุติฐาน

3. ปัจจัยต่างๆ ที่เป็นข้อจำกัดในการตัดสินใจ (Decision–making Determinants) เช่น ภาวะความไม่แน่นอน (Uncertainty) ความเร่งรัดของเวลา (Time Constraints) การแข่งขันกันเพื่อวัตถุประสงค์ต่างๆ และแรงจูงใจในการกำหนดนโยบายและปัจจัยด้านอื่นๆ ที่จะกล่าวต่อไป

3.1 สิ่งแวดล้อมในการตัดสินใจ (Decision Environment) (Mintz and DeRouen, 2010, p. 25) ปัญหาในการตัดสินใจเกิดจากการที่ในการตัดสินใจนั้นมักจะมีทางเลือกให้ผู้ทำการตัดสินใจอยู่หลายทางเลือกด้วยกันว่าจะมีปฏิกิริยาอย่างไรต่อเหตุการณ์นั้น (เช่น การนิ่งเฉย การตอบรับมาตรการคว่ำบาตรจากนานาชาติหรือว่าการเข้าโจมตีฝ่ายอริราช) และปัญหาอีกอย่างเกิดจากการที่มีมิติในการตัดสินใจหรือเงื่อนไขในการตัดสินใจอยู่หลายด้านประกอบกัน (เช่น มีการพิจารณาด้านการเมือง การทูต การทหาร เศรษฐกิจ เป็นต้น) การตัดสินใจนโยบายต่างประเทศมักกระทำการอยู่ในกรอบเวลาระยะสั้นภายใต้ความตึงเครียดและความกำกวมของข้อมูลข่าวสาร ลักษณะของสิ่งแวดล้อม

ในการตัดสินใจจะส่งผลต่อยุทธศาสตร์การตัดสินใจและทางเลือกสุดท้ายที่ผู้นำจะทำการคัดเลือก โดยเฉพาะอย่างยิ่งความไม่แน่นอน ความตึงเครียด ความคุ้นเคยและความไม่คุ้นเคยกับภาระหน้าที่ในการตัดสินใจนั้นๆ ความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้นและการรับรู้ต่อรางร้าย (Threat perception) ที่อาจจะเกิดขึ้นและความรับผิดชอบต่อทางเลือกและยุทธศาสตร์การตัดสินใจที่มีอิทธิพลทั้งปวง นักวิชาการบางท่านได้โต้แย้งว่าความตึงเครียดและการคุกคามจากภายนอกอาจจะนำไปสู่การตัดสินใจที่เข้มงวดตายตัวไม่มีความยืดหยุ่นมากยิ่งขึ้นและการอิงอยู่กับกระบวนการในการปฏิบัติที่เป็นมาตรฐานในการตัดสินใจที่มากเกินไป

3.2 ปัจจัยทางจิตวิทยา (Psychology Factors) (Mintz and DeRouen, 2010, p. 97) การตัดสินใจนโยบายต่างประเทศเกี่ยวข้องกับปัจจัยหลายอย่างในโลกที่มีความซับซ้อน เมื่อมีการตัดสินใจจำเป็นต้องนำตัวแปรต่างๆ มาพิจารณาประกอบด้วย เนื่องจากว่าในขั้นตอนการประมวลข้อมูลข่าวสาร การสร้างกรอบความคิดและความมีอคติในการรับรู้ของมนุษย์ต้องอาศัยแนวการศึกษาเชิงจิตวิทยามาช่วยในการอธิบายและทำความเข้าใจ เป็นการพิจารณาว่าปัจจัยต่างๆ เช่น ความเชื่อและบุคลิกภาพของตัวผู้นำ รูปแบบของความเป็นผู้นำ อารมณ์ ภาพลักษณ์ ความคงเส้นคงวาในการรับรู้และการใช้วิธีการอุปนัยในการวิเคราะห์ มีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายต่างประเทศอย่างไร ซึ่งวิธีการเช่นนี้เรียกได้ว่าเป็นการอธิบายปรากฏการณ์โดยการใช้ตัวแบบความมีเหตุมีผล ผู้กระทำการตัดสินใจไม่ได้หมายความว่าจะต้องเป็นผู้ที่มีความบกพร่องในการให้เหตุผล (Irrational) เสมอไปเมื่อประสบกับปัจจัยต่างๆ เหล่านี้ แต่หมายความว่า อาจจะมีข้อจำกัดหรือขาดความสามารถที่จะอยู่ในสภาวะที่เป็นเหตุเป็นผลได้ตลอดเวลา การตัดสินใจในระดับสูงของรัฐบาลมักจะกระทำโดยกลุ่มเล็กๆ หรือไม่ก็ปัจเจกชนที่ทรงอำนาจ ดังนั้นปัจจัยทางจิตวิทยาจึงมีอิทธิพลอย่างมากต่อการตัดสินใจในกลุ่มเล็กเหล่านี้ จะเห็นได้จากการตัดสินใจที่เกิดขึ้นระหว่างวิกฤตการณ์ รัฐบาลเผด็จการหรือการประกาศอิสรภาพของประเทศเกิดใหม่ หรือการประสบกับความเปลี่ยนแปลงระดับภูมิภาค

การตัดสินใจของประธานาธิบดี Kennedy ในช่วงวิกฤตการณ์คิวบาได้รับอิทธิพลจากสมาชิกเพียงน้อยนิดของ EXCOM ในการตัดสินใจนั้น หากว่าเป็นการตัดสินใจในรัฐบาลเผด็จการ ลักษณะบุคลิกภาพของตัวผู้นำยิ่งทวีความสำคัญอย่างยิ่งยวด ดังนั้นลักษณะส่วนบุคคลของของผู้นำเผด็จการอย่างเช่น Fidel Castro ของคิวบา Mao Zedong ของจีน Kim Jong Il ของเกาหลีเหนือ Josef Stalin ของสหภาพโซเวียต Hafez Al-Assad ของซีเรีย หรือว่า Saddam Hussein ของอิรัก หรือแม้กระทั่ง Muammar Gaddafi ของลิเบีย ที่กำลังอยู่ในสภาวะความไร้เสถียรภาพก็จะกลายเป็นบุคคลที่มีความสำคัญขึ้นมาทันที แต่ถ้าหากประเทศอยู่ในสภาวะไร้เสถียรภาพ หน่วยการตัดสินใจขนาดเล็กหรือปัจเจกชนจะมีความสำคัญขึ้นโดยทันทีและหากประเทศที่เพิ่งจะได้รับเอกราชและสถาบันต่างๆ ยังไม่ได้รับการพัฒนาเท่าที่ควรจะทำให้ผู้นำเหล่านี้มีอิทธิพลมากขึ้นเป็นอย่างมาก

3.3 ปัจจัยภายในประเทศ (Domestic factors) (ธนาสฤษฏิ์ สตะเวทิน, 2549, หน้า 23-24) หมายถึง ปัจจัยต่างๆ หรือสภาพด้านต่างๆ ของสังคมที่อยู่แวดล้อมผู้ตัดสินใจและดำเนินนโยบายต่างประเทศ ได้แก่ ลักษณะของสภาพแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรม สภาพธรรมชาติและภูมิอากาศ ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของคนในประเทศ วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน พัฒนาการทางเศรษฐกิจและเทคโนโลยี สภาพความเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงทางการเมือง บทบาททางการเมืองของกลุ่มการเมืองที่สำคัญ บทบาทของสื่อมวลชลและนักวิชาการ บทบาทขององค์กรเอกชน บทบาทของกลุ่มอาชีพและกลุ่มเศรษฐกิจต่างๆ ความเข้มแข็งของกลุ่มผลประโยชน์ต่างๆ บทบาทของกองทัพและระบบราชการทางการเมือง

3.4 ปัจจัยระหว่างประเทศ (International Factors) (ธนาสฤษฏิ์ สตะเวทิน, 2549, หน้า 25) หมายความถึงเหตุการณ์และความเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นนอกอาณาเขตของรัฐ ผู้กำหนดนโยบายต่างประเทศของรัฐต้องตระหนักถึงสภาพแวดล้อมภายนอกเหล่านี้และนำมาเป็นส่วนประกอบในการพิจารณากำหนดนโยบายต่างประเทศ ในส่วนที่เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมภายนอกนี้จะเห็นได้ชัดว่าเหตุการณ์และความเคลื่อนไหวจะปรากฏในลักษณะและระดับต่างๆ กัน และย่อมมีอิทธิพลในการกำหนดนโยบายต่างประเทศแตกต่างกันออกไป อาจแยกระดับของปัจจัยที่เป็นสภาพแวดล้อมภายนอกได้ดังนี้

1. ระดับระบบ (Systemic Level) เป็นสภาพแวดล้อมภายนอกระดับระบบหรือระดับโลก (global level) ซึ่งเป็นเรื่องของบทบาทและนโยบายของชาติมหาอำนาจและสภาพความสัมพันธ์ระหว่างชาติมหาอำนาจในขณะใดขณะหนึ่งซึ่งมีผลกระทบระหว่างการเมืองระหว่างประเทศทั้งระบบ

2. ระดับระบบย่อย (Sub-systemic Level) เป็นสภาพแวดล้อมภายนอกที่เกิดขึ้นในบริเวณใกล้เคียงหรือในภูมิภาคที่รัฐตั้งอยู่ (regional level) ซึ่งสภาพแวดล้อมในระดับนี้แม้โดยทั่วไปจะมีขนาดหรือความรุนแรงน้อยกว่าสภาพแวดล้อมภายนอกในระดับระบบ แต่สิ่งที่เกิดขึ้นในภูมิภาคที่รัฐตั้งอยู่ก็กระทบกระเทือนต่อรัฐอย่างมากและผู้ตัดสินใจกำหนดนโยบายของรัฐต้องตระหนักและให้ความสำคัญยิ่ง

3. ระดับชาติ (National Level) เป็นสภาพแวดล้อมภายนอกที่เป็นเรื่องของประเทศใดประเทศหนึ่งที่ตั้งอยู่ในภูมิภาคเดียวกับรัฐที่ศึกษา แม้จะเป็นเรื่องกิจการภายในรัฐเพียงรัฐเดียวแต่รัฐอื่นๆ ในภูมิภาคก็ต้องให้ความสนใจและนำมาใช้ในการพิจารณานโยบายต่างประเทศของตน

ระดับการวิเคราะห์ (Levels of Analysis)

ระดับการวิเคราะห์ในการตัดสินใจนโยบายต่างประเทศ สามารถวิเคราะห์การตัดสินใจในนโยบายต่างประเทศได้จาก 3 ระดับหลักคือ ระดับปัจเจกชน ระดับกลุ่มและระดับความร่วมมือหรือ

พันธมิตร กระบวนการตัดสินใจและทางเลือกที่แท้จริงจะถูกสร้างขึ้นโดยผู้ตัดสินใจ ซึ่งถือว่าเป็นหน่วยหนึ่งในการตัดสินใจ (Decision Unit) ขนาดและองค์ประกอบของหน่วยตัดสินใจมีอิทธิพลโดยตรงต่อการตัดสินใจนโยบายต่างประเทศ กระบวนการตัดสินใจที่กระทำการโดยบุคคลเพียงคนเดียว ไม่ได้ถูกคาดหวังว่าผลลัพธ์ที่ได้จะมีความเป็นพลวัตเช่นเดียวกับการตัดสินใจโดยกลุ่มบุคคลและการตัดสินใจโดยกลุ่มความร่วมมือหรือพันธมิตร ถ้าหากว่ามีกลุ่มหลายกลุ่มเข้ามาเกี่ยวข้อง กระบวนการตัดสินใจจะออกมาแตกต่างจากกระบวนการตัดสินใจแบบอื่นๆ เช่นกัน ต่อไปนี้จะเป็นการอธิบายว่าจากหน่วยการตัดสินใจประกอบรูปเป็นตัวนโยบายที่ได้จากการตัดสินใจได้อย่างไร (Mintz and DeRouen, 2010, pp. 18-21)

1. การตัดสินใจระดับปัจเจกชน (Individual-Level Decisions) แนวคิดพื้นฐานของการตัดสินใจนโยบายต่างประเทศและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ได้ตั้งสมมุติฐานที่ว่า “ผู้นำให้ความสำคัญในการอธิบายการตัดสินในนโยบายต่างประเทศ โดยกระทำการรับรู้ของตัวผู้นำกับสถานการณ์และเหตุการณ์สำคัญในการเมืองโลก” การตัดสินใจของปัจเจกชนนำไปสู่การตัดสินใจของกลุ่มพันธมิตรและรัฐ การตัดสินใจในระดับปัจเจกชนจะมีความสำคัญเด่นชัดเมื่อผู้นำนั้นมีอำนาจภายในรัฐนั้นเกินความคาดหมาย ผู้นำที่เปี่ยมล้นด้วยอำนาจนั้นไม่จำเป็นที่จะต้องไขว่คว้าหาฉันทามติ เช่น Mao Zedong ในสาธารณะรัฐประชาชนจีน Fidel Castro ของประเทศคิวบา Josef Stalin ในอดีตสหภาพโซเวียต Napoléon ของฝรั่งเศส Kim Jong Il ในเกาหลีเหนือและ Saddam Hussein ในอิรัก ดังนั้นข้อจำกัดเชิงสถาบันจึงไม่ใช่ปัจจัยที่สำคัญในกระบวนการตัดสินใจที่ตัวผู้นำมีอำนาจเป็นล้นพ้น หากแต่ปัจเจกชนถูกมองว่าเป็นตัวแสดงที่สำคัญในสถานการณ์วิกฤต (Crisis Situation) Margaret Hermann (1980, pp. 7-46) นักจิตวิทยาการเมืองมองว่าวิกฤตการณ์ทางการทูตระดับสูงและผลประโยชน์ของตัวผู้นำเองจะเป็นปัจจัยที่เพิ่มความเป็นไปได้ในการตัดสินใจในระดับปัจเจกชน การศึกษาการตัดสินใจของปัจเจกชนจึงมุ่งเน้นไปที่ปัจจัยทางจิตวิทยา เช่น บุคลิกภาพของผู้ตัดสินใจ รหัสปฏิบัติการ (Operational codes) การเรียนรู้ (Evoked set) ความสอดคล้องในการรับรู้ (Cognitive consistency) และการรับรู้ที่ผิดพลาด (Misperception) ของตัวผู้นำ เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม การตัดสินใจในระดับปัจเจกชนนี้ ผู้ตัดสินใจจะใช้สติปัญญาของตนเองเป็นหลักในการเลือกทางเลือกคือ การมองการณ์ไกล ความคิดสร้างสรรค์ ความเฉลียวฉลาด ความรู้ความเข้าใจ ความหยั่งรู้ ประสบการณ์ และสัญชาติญาณ เช่น การที่ George W. Bush เล็งเห็นว่าหากไม่จัดการกับอิรักเพื่อไม่ให้เป็นเยี่ยงอย่างแก่ประเทศอื่น อาจเกิดเหตุร้ายอย่างเหตุการณ์ 9/11 ซ้ำรอยก็เป็นได้ ด้วยเหตุนี้ ถ้าผู้ตัดสินใจไม่มีความฉลาดหลักแหลมและขาดวิสัยทัศน์ อาจเป็นเหตุให้นโยบายที่กำหนดออกมานั้นมีแนวโน้มที่อาจจะเกิดข้อผิดพลาดขึ้นได้

2. การตัดสินใจระดับกลุ่ม (Group-level Decisions) ไม่ได้มีเพียงแต่การตัดสินใจของผู้นำที่มีอำนาจล้นพ้นเท่านั้น แต่ยังมีการตัดสินใจในระดับกลุ่มที่เกิดขึ้นอย่างมากมายในการกำหนด

นโยบายต่างประเทศ กระบวนทัศน์บางอย่าง เช่น กลุ่มขนาดเล็ก (Groupthink), Polythink, Group polarization และอิทธิพลกลุ่มที่ปรึกษา (Advisory group) ที่แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของพลวัตรของกลุ่มเล็ก (small-group dynamics) ในการกำหนดนโยบายต่างประเทศและยังแสดงให้เห็นอคติและความผิดพลาดที่แฝงเร้นที่เกิดจากการตัดสินใจของกลุ่มที่มีความหลากหลาย มีกลุ่มต้นคิด (prototypical group) อย่างคณะกรรมาธิการฝ่ายบริหารของประธานาธิบดี Kennedy (EXCOM) ซึ่งเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจในวิกฤตการณ์คิวบา แสดงให้เห็นว่ากลุ่มสามารถเข้าไปเกี่ยวข้องกับปัญหาเฉพาะกิจได้ ตัวอย่างอื่นๆ เช่น Soviet politburo และเจ้าหน้าที่ฝ่ายบริหารร่วมแห่งอเมริกัน (American Joint Chiefs of Staff) ก็ยังคงมีการถกเถียงอยู่กับประเด็นเชิงปฏิบัติการและการโต้แย้งเชิงนโยบายที่กำลังดำเนินอยู่ สมาชิกที่ประกอบกันขึ้นเป็นกลุ่มผู้ที่มีความจงรักภักดีถูกสั่งการโดยหลักที่อยู่ภายในกลุ่ม และตัวแสดงที่เกี่ยวข้องไม่จำเป็นต้องปรึกษาหารือบุคคลภายนอกกลุ่ม การตัดสินใจของกลุ่มจะเกิดขึ้นหลังจากการถกเถียงกัน ซึ่งอาจจะนำไปสู่ข้อสรุปด้วยความเห็นพ้องต้องกันของกลุ่มมีมติเอกฉันท์ หรือเห็นพ้องด้วยกันหลายฝ่ายซึ่งไม่เหมือนกับการตัดสินใจในระดับปัจเจกชน พลวัตรของกลุ่มบางกลุ่มสามารถมีอิทธิพลต่อกระบวนการตัดสินใจ การตัดสินใจภายในตัวแทนหรือคณะรัฐมนตรีของประธานาธิบดีถือว่าเป็นการตัดสินใจแบบกลุ่มในเงื่อนไขการตัดสินใจทางการเมืองในระบบราชการก็ว่าได้

3. การตัดสินใจโดยกลุ่มความร่วมมือหรือพันธมิตร (Coalition Decision Making) มีข้อเสนอว่าปัจเจกชนในกลุ่มความร่วมมือไม่สามารถตัดสินใจได้ด้วยตัวเองมีการต่อรองและการคัดง้างอยู่ในบางระดับระหว่างตัวแสดงเอกเทศที่มีความสัมพันธ์กัน ไม่มีตัวแสดงที่โดดเดี่ยวใดสามารถกระทำการตัดสินใจที่เป็นเอกเทศได้ พรรคหรือสถาบัน สมาชิกของกลุ่มความร่วมมือได้รับการสั่งการโดยตรงจากภายนอกกลุ่ม ในบริบทของการเมืองระหว่างประเทศ ตัวแสดงเพียงตัวเดียวไม่สามารถตัดสินใจในนโยบายของรัฐได้ (Hermann อ้างใน Mintz and DeRouen, 2010, p. 20)

Michael Ireland และ Scott Gartner (2001, p. 562) มองว่า โครงสร้างความร่วมมือในคณะรัฐมนตรีเป็นตัวชี้วัดที่มีอิทธิพลต่อการนำไปสู่ความขัดแย้งได้และเป็นกิจการส่วนเกิน (บุคคลเหล่านั้นสามารถต่อสู้กับอีกฝ่ายเพื่อให้ฝ่ายตนสูญเสียผลประโยชน์น้อยที่สุด) ซึ่งจะทำให้เกิดการบีบบังคับกลุ่มความร่วมมือหรือพันธมิตรไม่มากก็น้อย (พันธมิตรไม่สามารถอยู่รอดได้หากว่ามีการสูญเสียกลุ่มหรือบุคคลใดๆ ในกลุ่ม) บทบาทของผู้เล่นที่มีอำนาจยับยั้งคือ พรรคการเมือง “ข้อตกลงของเขาเหล่านั้นเป็นความจำเป็นเพื่อการเปลี่ยนแปลงในสถานภาพเดิม” การเปลี่ยนแปลงทางนโยบายอย่างมีนัยยะสำคัญ มากกว่าผู้เล่นที่มีอำนาจคัดค้าน ถ้าหากว่าฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายบริหารถูกควบคุมโดยพรรคฝ่ายค้าน จะทำให้กลุ่มพันธมิตรคล้ายคลึงกับระบบประธานาธิบดี เช่น ในกรณีการบริหารประเทศของรัฐบาล Nixon ที่ในท้ายสุดพระราชบัญญัติอำนาจในสงครามก็ผ่านการคัดค้านของประธานาธิบดีไปได้ ตัวแบบสามพันธมิตรหลัก (The three main coalition models) ประกอบด้วย

หน่วยยับยั้ง การชนะขั้นต่ำสุด (minimum winning) และความเป็นอนาธิปไตย ปัจจัยทางสถาบันที่แตกต่างกัน อย่างเช่น กฎหมายหรือรัฐธรรมนูญเป็นตัวสร้างกฎกติกาเพื่อใช้ในการตัดสินใจ ถ้าหากกฎบังคับว่าต้องใช้เสียงที่เป็นเอกฉันท์จะทำให้กลุ่มพันธมิตรมุ่งไปที่หน่วยยับยั้งหรือตัวกลุ่มความร่วมมือขั้นต่ำสุดของชัยชนะในระบบของหน่วยยับยั้งและตัวแสดงอื่นๆ สามารถเป็นตัวขัดขวางการตัดสินใจได้ ในตัวแบบขั้นต่ำสุดของชัยชนะเพียงแค่การเคลื่อนไหวของบุคคลที่สำคัญก็จะกลายเป็นประเด็นขึ้นมา ในตัวแบบอนาธิปไตยจะไม่มีกฎที่เป็นทางการที่ใช้ในการตัดสินใจ ดังที่ได้กล่าวไปแล้วนั้น ตัวแบบการตัดสินใจในประเทศอิหร่านในช่วงวิกฤตการณ์ตัวประกันสะท้อนให้เห็นถึงกระบวนการที่เป็นอนาธิปไตย

งานวิจัยที่นำแนวแนวคิดทฤษฎีการตัดสินใจนโยบายต่างประเทศไปใช้

อิทธิชัย นัยชิต (2544) นโยบายต่างประเทศของไทยต่ออาเซียน: ศึกษาเฉพาะกรณีสมัยรัฐบาลนายชวน หลีกภัย (พ.ศ. 2540-2544) ผลการศึกษาพบว่า นโยบายต่างประเทศไทยต่ออาเซียนมีส่วนส่งเสริมบทบาทในด้านการเมืองความมั่นคงภายในกลุ่มอาเซียน อาทิ ผลักดันให้มีการจัดทำกลุ่มผู้ประสานงานอาเซียน (ASEAN Troika) เพื่อเป็นกลไกในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งให้มีระบบคล่องตัวรวดเร็วขึ้น รวมทั้งตัดสินใจส่งทหารไปเข้าร่วมปฏิบัติการรักษาสันติภาพกับกองกำลังนานาชาติในติมอร์ตะวันออก ในการประชุมอาเซียนว่าด้วยความร่วมมือด้านการเมืองและความมั่นคงในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก (ASEAN Regional Forum--ARF) ไทยประสานงานให้เกาหลีเหนือเข้าร่วมประชุมด้วยเป็นครั้งแรก ทั้งนี้เกิดจากการริเริ่มของรัฐบาลชวน หลีกภัย ที่ต้องการเห็นการเสริมสร้างสันติภาพและความร่วมมือในคาบสมุทรเกาหลีซึ่งหมายถึงสันติภาพของเอเชีย-แปซิฟิกมีความมั่นคงมากขึ้น การบริหารประเทศภายใต้การนำของรัฐบาลชวน เป็นช่วงเวลาที่ไทยกำลังประสบภาวะวิกฤติเศรษฐกิจอย่างรุนแรงและต่อเนื่องจากรัฐบาลชุดก่อนคือ พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ ที่ทำให้ไทยจำเป็นต้องปรับนโยบายต่างประเทศเพื่อแก้ปัญหาเศรษฐกิจ โดยนำนโยบายการผูกพันแบบยืดหยุ่น (Flexible Engagement) มาใช้เพื่อตอบสนองความพยายามแก้ปัญหาเศรษฐกิจของไทย โดยใช้ประเทศมหาอำนาจ เช่น สหรัฐอเมริกาและจีนในการเรียกร้องความเชื่อมั่นในทางเศรษฐกิจของไทยให้กลับคืนมา ในขณะเดียวกันก็ต้องปรับกลยุทธ์นโยบายต่างประเทศเพื่อรักษาความร่วมมือทางเศรษฐกิจในภูมิภาคอาเซียนให้ดำเนินอย่างต่อเนื่อง ตามข้อตกลงที่ได้กระทำร่วมกันในกลุ่มอาเซียน ไทยมีบทบาทด้านเศรษฐกิจกับประเทศกลุ่มอาเซียนอย่างสม่ำเสมอ

จีระพร จีระนันทกิจ (2546) นโยบายต่างประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนต่อสหรัฐอเมริกาในยุคประธานาธิบดีคลินตัน (ค.ศ. 1993-2001) งานนี้มุ่งศึกษานโยบายต่างประเทศจีนที่มีต่อสหรัฐอเมริกาในยุคประธานาธิบดี Clinton ระหว่างปี ค.ศ. 1993-1997 และ ค.ศ. 1997-2001 ซึ่งได้นำแนวคิดทฤษฎีการเชื่อมโยงของ James N. Rosenau มาเป็นกรอบในการวิเคราะห์ โดยตั้งอยู่บน

สมมติฐานที่ว่า ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจของจีนประกอบกับนโยบายของรัฐบาล Clinton ที่ต้องการเป็นมิตรที่ใกล้ชิดกับจีน ผลักดันให้จีนดำเนินนโยบายร่วมมือกับสหรัฐอเมริกาในฐานะหุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์ จากการศึกษาพบว่า นโยบายต่างประเทศจีนในช่วงระยะเวลานี้มีลักษณะที่ต้องการเป็นมิตรและใกล้ชิดกับสหรัฐอเมริกาเป็นอย่างมาก ส่งผลให้ความสัมพันธ์ระหว่างจีนและสหรัฐอเมริกาสามารถพัฒนาไปในทางที่ดีขึ้นถึงขั้นยกระดับความสัมพันธ์ขึ้นเป็นหุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์ต่อกัน ซึ่งเป็นปรากฏการณ์ที่ไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อนในประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์นับแต่สาธารณรัฐประชาชนจีนได้รับการสถาปนาขึ้น ทั้งนี้นโยบายต่างประเทศจีนในยุคนี้เกิดมาจากความเชื่อมโยงของปัจจัยภายในและภายนอก โดยปัจจัยภายใน ได้แก่ แนวคิดของผู้นำจีนที่ต้องการเป็นมิตรกับสหรัฐอเมริกาและปัจจัยภายนอก ได้แก่ สภาพแวดล้อมระหว่างประเทศที่เหมาะสมและนโยบายต่างประเทศในลักษณะสร้างสรรค์ของรัฐบาล Clinton ที่มีต่อจีน

พอใจ เงินดี (2542) บทบาททางเศรษฐกิจของสหรัฐฯ ต่อภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิกในสมัยของประธานาธิบดี บิล คลินตัน งานวิจัยนี้มีสมมติฐานที่ว่า แนวคิดนานาชาตินิยมมีอิทธิพลต่อแนวคิดของฝ่ายบริหารสหรัฐอเมริกาในการใช้บทบาทของการเป็นผู้ค้ำประกันความมั่นคงในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก เป็นเครื่องมือในการต่อรองกับประเทศในภูมิภาค เพื่อรักษาผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจของสหรัฐอเมริกา โดยใช้อิทธิพลผ่านองค์กรทางการเมืองและสถาบันทางเศรษฐกิจ กดดันให้ประเทศในภูมิภาคแก้ไขปัญหาด้านสิทธิมนุษยชนและเปิดตลาดแก่สินค้าสหรัฐอเมริกามากขึ้น ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยภายในและภายนอกผลักดันให้ประเด็นด้านเศรษฐกิจเป็นเป้าหมายหลักในการดำเนินนโยบายต่างประเทศของสหรัฐอเมริกาต่อเอเชีย-แปซิฟิกในยุคหลังสงครามเย็น เพื่อแก้ไขปัญหาการขาดดุลการค้า ด้วยการสร้างงานที่ให้รายได้สูง เพิ่มศักยภาพในการแข่งขันกับต่างประเทศ ขจัดอุปสรรคทางการค้าระหว่างประเทศและธำรงไว้ซึ่งสถานะของความเป็นประเทศมหาอำนาจ

พิชิตพันธ์ ศาตะจันทร์ (2547) นโยบายต่างประเทศสหรัฐอเมริกาต่อลิเบีย ค.ศ. 2003-2006 งานวิจัยมุ่งศึกษานโยบายต่างประเทศสหรัฐอเมริกาต่อลิเบียในปี ค.ศ. 2003-2006 ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่สหรัฐอเมริกาประสบความสำเร็จในการทำให้ลิเบียยอมเปลี่ยนแปลงนโยบายสำคัญตามข้อเรียกร้องของสหรัฐอเมริกา อันได้แก่ การละทิ้งโครงการอาวุธอานุภาพทำลายล้างสูง การเลิกสนับสนุนการก่อการร้ายรวมถึงการจ่ายค่าชดเชยแก่ครอบครัวเหยื่อจากกรณีลอคเคอร์บี โดยอาศัยแนวคิดของ Bruce W. Jentleson และ Christopher A. Whytock เรื่องปัจจัยกำหนดความสำเร็จและความล้มเหลวของการทูตเชิงบังคับมาใช้ในการวิเคราะห์ปัจจัยที่ทำให้สหรัฐอเมริกาประสบความสำเร็จในการใช้การทูตเชิงบังคับต่อลิเบีย ผลการศึกษาพบว่า นโยบายต่างประเทศสหรัฐอเมริกาสมัยรัฐบาล George W. Bush ต่อลิเบียใน ช่วง ค.ศ. 2003-2006 ประสบความสำเร็จ สามารถทำให้ลิเบียเปลี่ยนแปลงนโยบายสำคัญได้เนื่องมาจากกลยุทธ์การทูตเชิงบังคับของรัฐบาล George W. Bush ที่มีความสมดุล ได้ส่งผลกระทบต่อการเมืองและเศรษฐกิจภายในของลิเบีย

กิตติศักดิ์ พรหมเปี่ยม (2548) จักรวรรดินิยมอเมริกัน: ความต่อเนื่องและความเปลี่ยนแปลงก่อนและหลังเหตุการณ์ 11 กันยายน ค.ศ. 2001 การศึกษานี้ได้อาศัยกรอบแนวคิดเรื่อง “จักรวรรดินิยม” โดยได้ตั้งคำถามเพื่อการสำรวจและวิเคราะห์ในสองประเด็นกว้างๆ คือ หนึ่ง สหรัฐอเมริกาเป็นประเทศจักรวรรดินิยมหรือไม่? และสองหากเป็นเช่นนั้นจริง “จักรวรรดินิยมอเมริกัน” มีลักษณะแตกต่างจากประเทศจักรวรรดินิยมอื่นๆ ในอดีตอย่างที่หลายคนเชื่อหรือไม่? (สหรัฐอเมริกาเป็นจักรวรรดินิยมที่ดีและความมีอยู่ของจักรวรรดินิยมอเมริกันจะก่อให้เกิดเสถียรภาพ สันติภาพตลอดจนนำมาซึ่งประโยชน์สุขแก่โลกโดยรวม) ผลการศึกษาพบว่า “จักรวรรดินิยม” เป็นลักษณะที่ต่อเนื่องในนโยบายต่างประเทศสหรัฐอเมริกานับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน สำหรับยุทธศาสตร์ด้านความมั่นคงที่มีลักษณะโดดเด่นในช่วงหลังวันที่ 11 กันยายน ไม่ว่าจะเป็นการโจมตีก่อน การดำเนินการในลักษณะเอกภาคีและการเสริมสร้างความเป็นหนึ่งทางการทหาร โดยไม่สนใจคำนึงถึงกฎระเบียบระหว่างประเทศภายใต้ “หลักการ Bush” มีลักษณะเป็นการ ”สืบทอด” และ “ขยาย” ความเป็น “จักรวรรดินิยมอเมริกัน” ที่ดำเนินมาก่อนหน้านี้โดยมีเป้าหมายหลักสูงสุดคือ “ความพยายามครอบครองความเป็นเจ้า”

สาวิตรี บุญกล่อม (2558) นโยบายของสหรัฐอเมริกาต่อไทยก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 งานนี้มุ่งศึกษาปรากฏการณ์ในความสัมพันธ์สหรัฐอเมริกา-ไทย เพื่อค้นหาปัจจัยที่มีผลในการกำหนดนโยบายต่างประเทศสหรัฐอเมริกาต่อไทยก่อนการโจมตีเพิร์ลฮาร์เบอร์ โดยใช้กรอบการวิเคราะห์ Three level of analysis ของ Joseph Nye ประกอบด้วยเหตุปัจจัยระดับฉับพลัน (precipitating causes) เหตุปัจจัยระดับกลาง (intermediate causes) เหตุปัจจัยระดับลึก (deep causes) โดยเชื่อมโยงเข้ากับมิติสามระดับของ Kenneth Waltz คือมิติระบบ (systemic level) มิติภายในประเทศ (domestic level) และมิติความเป็นปัจเจกบุคคล (individual level) ผลการศึกษาพบว่าในมิติระดับบุคคลเป็นเหตุปัจจัยระดับฉับพลัน ประกอบด้วยอุดมการณ์ทางการเมืองและภาวะผู้นำของประธานาธิบดี Franklin D. Roosevelt และการขึ้นสู่อำนาจของผู้นำทหารญี่ปุ่น โดยในมิติระดับรัฐเป็นเหตุปัจจัยระดับกลางคือ ภาวะเศรษฐกิจตกต่ำครั้งยิ่งใหญ่ (Great Depression) และมิติระดับระบบระหว่างประเทศเป็นเหตุปัจจัยระดับลึกคือ ลัทธิจักรวรรดินิยมและกล่าวโดยสรุปได้ว่า สิ่งที่เป็นประเด็นร่วมของเหตุปัจจัยทั้งสามมิติคือ ความพยายามของสหรัฐอเมริกาในการเข้ามาเพื่อรักษาผลประโยชน์แห่งชาติทางเศรษฐกิจในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก

แนวคิดสภาพจริงนิยม

แนวคิดสภาพจริงนิยม (Realism)

อาจเป็นการกล่าวไม่เกินจริงนักว่าในวงปาฐกทางวิชาการเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างประเทศนั้นเป็นข้อถกเถียงที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดสภาพจริงนิยม ทำให้เกิดข้อโต้แย้งคัดง้างซึ่งกันและกันจนทำให้เกิดสำนักทางความคิดที่พยายามสร้างตัวตนของตนเองขึ้นมา เป็นการนำเอาแนวคิดสภาพจริงนิยมให้เห็นภาพที่ชัดเจนและมีอัตลักษณ์เป็นของตนเอง รวมถึงแนวคิดสภาพจริงนิยมในแรกเริ่มเดิมทีไม่ค่อยชัดเจนเท่าใดนัก การศึกษาการเมืองระหว่างประเทศจึงเป็นที่ยอมรับว่าไม่สามารถหลุดพ้นจากฐานทางความคิดของสำนักสภาพจริงนิยมได้

สภาพจริงนิยมนั้นมีอิทธิพลค่อนข้างมาก ในหลายต่อหลายครั้งมีความเข้าใจที่ผิดพลาดในบางประเด็นมาอย่างต่อเนื่อง ไม่ว่าจะชอบหรือไม่ชอบก็ตาม ข้อจำกัดทางความคิดและทฤษฎีของนักสภาพจริงนิยม นักวิชาการมักเผชิญกับการปลุกเร้าอย่างมากจนทำให้แนวคิดสภาพจริงนิยมนั้นอธิบายปรากฏการณ์บางอย่างในสิ่งที่ไม่ใช่สภาพจริงนิยมหรือพูดบางสิ่งบางอย่างที่ไม่ใช่สิ่งที่สภาพจริงนิยมควรที่จะอธิบาย ด้วยเหตุนี้จึงทำให้เกิดข้อวิพากษ์วิจารณ์เป็นอย่างมากเกี่ยวกับแนวคิดสภาพจริงนิยม

ข้อที่สำคัญที่สุดคือว่าสภาพจริงนิยม ณ ปัจจุบันหรือที่ผ่านมานั้นไม่เคยเป็นทฤษฎีเชิงเดี่ยวเลยแม้แต่น้อย โชคร้ายที่นักวิชาการใช้คำว่าทฤษฎีเพื่อกล่าวถึง 3 สิ่งที่แตกต่างกันคือ สภาพจริงนิยมซึ่งมักหมายถึงแบบปฏิบัติที่ซับซ้อนและกว้างใหญ่และมีขนาดใหญ่ของรัฐและนักวิชาการ นอกจากนั้นยังมีสำนักแยกย่อยภายในสภาพจริงนิยมอีกต่างหาก เส้นแนวคิดสภาพจริงนิยมใหม่หรือ Neorealism ซึ่งกล่าวถึงสำนักผังความคิดที่มีความซับซ้อนที่เข้ากันได้ดีจากแนวคิดดั้งเดิมของนักสภาพจริงนิยมและประการสุดท้ายทฤษฎีสภาพจริงนิยมโดยเฉพาะเจาะจง เช่น แนวคิดดุลแห่งอำนาจหรือ Balance of Power แนวคิดปัญหาทางด้านความมั่นคง (Security Dilemma) หรือการสร้างดุลยภาพด้วยการป้องกันเชิงรุก หรือ Offense-defense balance ซึ่งเป็นเรื่องเกี่ยวข้องกับรูปแบบของความสัมพันธ์ระหว่างรัฐหรือความกดดันที่มีการเผชิญหน้าในรัฐใดรัฐหนึ่ง

ลักษณะสำคัญของแนวคิดสภาพจริงนิยม

สภาพจริงนิยมทางการเมืองอ้างว่าเป็นส่วนหนึ่งของประเพณีซึ่งสามารถสืบหาย้อนกลับไปถึงแนวคิดของ Thomas Hobbes และ Niccolo Machiavelli จนกระทั่ง Thucydides ในการศึกษาทางวิชาการของความสัมพันธ์ระหว่างประเทศซึ่งเกิดขึ้นมาไม่ได้มากไปกว่าหนึ่งศตวรรษ โดยมีหลักการที่สำคัญ 4 ประการ ที่เป็นการสรุปรวมแนวคิดของนักคิดนักเขียนทั้งในห้วงเวลาที่เกิดสงครามหรืออยู่ระหว่างห้วงเวลาแห่งความขัดแย้ง นักวิชาการ Reinhold Niebuhr และ Edward H.

Carr และในช่วงหลังสงครามหรือช่วงวัยคนที่อยู่ในห้วงเวลาต้นยุคสงครามเย็น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในงานเขียนเรื่อง Politics among Nations: The Struggle for Power and Peace ในปี ค.ศ. 1954 รวมถึง George Kennan และ Raymond Aron และนักวิชาการในยุคผ่อนคลายความตึงเครียดระหว่างมหาอำนาจ ในงานเขียน Kenneth Waltz เรื่อง Theory of International Politics (1979) และ Stephen Krasner และ Robert Gilpin นอกจากนั้นยังมีนักวิชาการในยุคหลังสงครามเย็น โดย John Mearsheimer (2001) เจ้าของงานเขียน The Tragedy of Great Power Politics ซึ่งกำลังได้รับความนิยมมากขึ้น

คำนิยามของแนวคิดสภาพจริงนิยมนั้นมีความแตกต่างหลากหลายเป็นอย่างมากในรายละเอียด อย่างไรก็ตาม ก็มีจุดร่วมที่นักคิดแนวสภาพจริงนิยมเห็นร่วมกัน โดย Wohlforth (2008) มองว่ามี 4 ประการ ดังนี้

1. กลุ่มนิยม (Groupism) การเมืองที่เกิดขึ้นภายในกลุ่มและระหว่างกลุ่มต่างๆ ความเป็นปึกแผ่นของกลุ่มถือว่าเป็นหัวใจของการเมืองภายในและความขัดแย้ง ความร่วมมือระหว่างความเป็นการเมืองคือ หัวใจของการเมืองระหว่างประเทศเพื่อการเอาตัวรอดอยู่รอดปลอดภัย มนุษย์จำเป็นต้องติดต่อประสานงานร่วมมือกันเพื่อให้เกิดความเป็นปึกแผ่นของกลุ่ม ความแตกต่างหลากหลายที่เกิดขึ้นภายในกลุ่มอาจนำไปสู่ความขัดแย้งกับกลุ่มอื่นๆ ได้ ในปัจจุบันกลุ่มของมนุษย์ที่มีความสำคัญที่สุดคือรัฐชาติและแหล่งที่มาที่สำคัญของการทำให้เกิดความเป็นปึกแผ่นในกลุ่มคือ แนวคิดชาตินิยม (nationalism)

2. อัตนิยม (Egoism) เมื่อปัจเจกชนและกลุ่มต่างๆ กระทำการทางการเมือง พวกเขามักจะดำเนินการโดยมีแรงขับมาจากผลประโยชน์ของตนเองเป็นที่ตั้ง เพราะความเชื่อที่ว่า โดยธรรมชาติของมนุษย์นั้นคือ ความเห็นแก่ตัวนึกถึงผลที่จะเกิดแก่ตนเองก่อนสิ่งอื่นใด จนในบางครั้งความเห็นแก่ผลประโยชน์ส่วนตนที่จะได้รับนั้นอาจไปเกินกินหรือเอาเปรียบผู้อื่นได้ไม่ว่าจะรู้ตัวหรือไม่รู้ตัวก็ตาม

3. อนาธิปไตย (Anarchy) การไม่มีรัฐบาลคอยกำหนดกฎเกณฑ์ให้รัฐต่างๆ ในเวทีการเมืองระหว่างประเทศดำเนินการต่างๆ หรือไม่มีรัฐบาลสร้างความสัมพันธ์ทางการเมืองซึ่งเป็นธรรมชาติของการเมืองระหว่างประเทศ ระบบการเมืองที่เป็นอนาธิปไตยจำเป็นต้องพึ่งพาตนเอง ทำให้ตัวแสดงต่างๆ ในการเมืองระหว่างประเทศจำเป็นต้องดำเนินการใดๆ เพื่อบรรลุเป้าหมายของตนเองและส่งผลให้การเอาตนเองเป็นที่ตั้งของกลุ่มมีความเข้มข้นมากยิ่งขึ้น

4. การเมืองเรื่องอำนาจ (Power Politics) จุดตัดระหว่างความเป็นกลุ่มนิยมกับอัตนิยมในบริบทแวดล้อมที่มีสภาวะอนาธิปไตยทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ กลายเป็นเรื่องของการเมืองที่เกี่ยวข้องกับอำนาจและความมั่นคงเป็นหลักใหญ่ อันเนื่องจากการมองเห็นแต่ผลประโยชน์ของตนเองหรือของกลุ่มตนเองเป็นหลักใหญ่ ทำให้แต่ละรัฐต่างจำต้องแสวงหาอำนาจ สร้างอำนาจต่อรองให้แก่ตนเอง ดังนั้นแต่ละรัฐจึงจำเป็นต้องดำเนินการทุกวิถีทางเพื่อสร้างความมั่นใจให้แก่ตนเองในการ

คงอยู่และรักษาสถานภาพเดิมของตนเองไม่ให้สั่นคลอน จึงไม่น่าแปลกใจเท่าใดนักที่ภาพปรากฏทางการเมืองจะมีการเคลื่อนไหวและการแก่งแย่งชิงดีชิงเด่น เพื่อให้ตนเองมีอำนาจเหนือผู้อื่นในเวทีการเมืองระหว่างประเทศ จุดสำคัญทางการเมืองคือ การปฏิสัมพันธ์กันระหว่างอำนาจทางสังคมและอำนาจทางวัตถุ การปฏิสัมพันธ์ดังกล่าวนั้นเป็นการตีแผ่ให้เห็นการให้อำนาจทางวัตถุในการบีบบังคับผู้อื่น

แนวคิดกลุ่มนิยมและอัตนิยมสามารถนำไปอธิบายการเมืองในระดับระหว่างประเทศและการเมืองภายในประเทศ ในความเป็นจริงแล้วนักคิดแนวสภาพจริงนิยม เช่น Thucydides และ Machiavelli มองว่าทั้งสองอย่างไม่มีความแตกต่างกันเท่าใดนักในศตวรรษที่ 20 Niebuhr (1932) และ Carr (1939) ทำให้แนวคิดสภาพจริงนิยมเกิดการพัฒนาขึ้นมาก จนกลายเป็นแนวทางการศึกษาที่ได้รับการยอมรับเป็นการทั่วไปในการศึกษาการเมืองมากกว่าศตวรรษ แนวคิดสภาพจริงนิยมยังคงเป็นแนวคิดที่สำคัญในการศึกษาการเมืองระหว่างประเทศในการทำความเข้าใจภาวะอนาธิปไตยนี้ ทำให้การเมืองเรื่องอำนาจกลายเป็นลักษณะสำคัญของความสำพันธ์ระหว่างประเทศ

จากสภาพจริงนิยมดั้งเดิมสู่สภาพจริงนิยมแนวใหม่

หลังจากการพัฒนาของสภาพจริงนิยมแนวใหม่หรือ Neorealism ในปีทศวรรษที่ 1980 เป็นต้นมา นักวิชาการเริ่มที่จะกล่าวถึงงานเขียนแนวสภาพจริงนิยมทั้งหมดที่เกิดขึ้นระหว่างการมีสงครามและในช่วงต้นสงครามเย็นว่าเป็นสภาพจริงนิยมแนวดั้งเดิมหรือแนวคลาสสิก (Ashley, 1986) ในปัจจุบันนักวิชาการได้ขยายแนวคิดที่รวบรวมงานเขียนแนวสภาพจริงนิยมตั้งแต่ยุคของ Thucydides จนกระทั่งถึงยุคของ Morgenthau โดยแนวคิดสภาพจริงนิยมดั้งเดิมนั้นไม่ใช่สำนักย่อยที่อยู่ภายใต้แนวคิดสำนักอื่นๆ แต่อย่างใด โดยแนวคิดสภาพจริงนิยมได้รับการเผยแพร่ขยายความสร้างความกระจ่างเป็นอย่างมากในงานเขียนของ Waltz (1979) งานเขียนของ Waltz ได้มีการพัฒนาแนวคิดสภาพจริงนิยมซึ่งมีความแตกต่างจากแนวคิดของนักคิดรุ่นเก่าอย่าง Morgenthau (1954) ซึ่งถือว่าเป็นงานเขียนอมตะที่ผู้สนใจเกี่ยวกับการเมืองระหว่างประเทศจะต้องอ่าน เพราะขึ้นชื่อว่าเป็นเจ้าสำนักทฤษฎีสภาพจริงนิยมการเมืองระหว่างประเทศ งานเขียนของ Morgenthau เกี่ยวข้องกับหลายเรื่องราว เช่น เรื่องสงคราม สันติภาพ ความร่วมมือ กฎหมายระหว่างประเทศ การทูต จริยธรรม องค์การระหว่างประเทศ ความเห็นสาธารณะระดับโลกและประเด็นอื่นๆ แต่สิ่งที่ Morgenthau นั้นมิได้กล่าวถึงคือ เรื่องเศรษฐกิจการเมืองระหว่างประเทศ

เสียงวิพากษ์วิจารณ์แนวคิดสภาพจริงนิยมก่อให้เกิดความสนใจในแนวทางการศึกษาแบบวิทยาศาสตร์ เพื่อนำมาศึกษาการเมืองเริ่มได้รับความนิยมมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศสหรัฐอเมริกา Waltz (1979) พยายามสร้างความแปลกใหม่ในวิธีคิดของนักคิดแนวสภาพจริงนิยมด้วยการแปลความหมายแนวคิดแกนหลักสำคัญของสภาพจริงนิยมในลักษณะบนลงล่าง (top-down)

โดยท้ายที่สุดทำให้เกิดแนวคิดที่เรียกว่า สภาพจริงนิยมแนวใหม่หรือ Neorealism ขึ้นมา โดย Waltz มองว่าแนวคิดสภาพจริงนิยมแนวดั้งเดิมมีพลังในการอธิบายในการเมืองระหว่างประเทศเป็นอย่างมาก แต่ยังคงมีจุดอ่อนอันเนื่องมาจากการที่สภาพจริงนิยมดั้งเดิมนั้นล้มเหลวในการแยกแยะให้เห็นความแตกต่างระหว่างธรรมชาติของมนุษย์กับลักษณะภายในของรัฐและระบบรัฐที่เป็นอยู่โดยรวม ในหนังสือ The Theory of International Politics ของ Waltz นั้นได้สร้างความกระจ่างให้แก่แนวคิดสภาพจริงนิยมที่ไม่ได้อธิบายไว้หลายประการเกี่ยวกับลักษณะที่ระบบของรัฐโดยรวมนั้นส่งผลกระทบต่อวิธีการในการปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันของรัฐ

งานเขียนของ Waltz ได้สร้างความเข้าใจอย่างลึกซึ้งและส่งอิทธิพลต่อการพัฒนางานวิชาการด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศโดยทั่วไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งต่อแนวคิดสภาพจริงนิยมเป็นสำคัญ อย่างไรก็ตาม แนวคิดสภาพจริงนิยมนั้นยังไม่ถือว่าเป็นทฤษฎีการเมืองระหว่างประเทศ อันเนื่องจากว่า ยังไม่เห็นว่ามีคำอธิบายที่แจ้งชัดและมีปรากฏการณ์ที่สอดคล้องเป็นอย่างที่แนวคิดพยายามนำเสนอ โดยพยายามนำเสนอใหม่ว่ากลุ่มต่างๆ ที่อยู่ในภาวะอนาธิปไตยสามารถนำไปสู่การแข่งขันจนเกิดแรงกดดันอันมหาศาลและก่อเกิดสงคราม โดยไม่ได้เกี่ยวข้องกับสิ่งที่การเมืองภายในของกลุ่มต่างๆ เหล่านี้อาจจะเกิดขึ้นได้ โดย Waltz อ้างว่าเป็นการตอบคำถามเพียงเล็กน้อยเท่านั้น หากแต่เป็นคำถามทั่วๆ ไปเกี่ยวกับการเมืองระหว่างประเทศ เช่นว่า เพราะเหตุใดระบบรัฐสมัยใหม่จึงมักเผชิญกับการที่ประเทศอื่นๆ มักจะเข้ามาครอบงำอีกประเทศหนึ่ง ทำไมสงครามระหว่างประเทศมหาอำนาจจึงเกิดขึ้นซ้ำแล้วซ้ำเล่าในประวัติศาสตร์ในหลายศตวรรษที่ผ่านมา และทำไมรัฐต่างๆ จึงมักแสวงหาความร่วมมือกันได้ยากนัก นอกจากนั้น มหาอำนาจในสงครามมีแนวโน้มว่าจะรวมตัวกันเป็นขั้วอำนาจแบบหลายขั้วอำนาจ หรือ multi-polarity ซึ่งหมายถึงการที่ระบบรัฐเกิดรัฐมหาอำนาจสามรัฐหรือมากกว่านั้นขึ้นไป ต่างฝ่ายต่างตีห่างและมีความระหวาดระแวงต่อกันและกัน แต่ละประเทศรวมตัวกันกับประเทศบริวารอื่นๆ ของตนเอง เป็นกลุ่มก้อนทางอำนาจเพื่อคานอำนาจกับหัวหน้ากลุ่มซึ่งเป็นมหาอำนาจอื่นในระบบระหว่างประเทศ ซึ่งเป็นลักษณะที่เกิดขึ้นบ่อยครั้งกว่าที่จะเป็นแบบสองขั้วอำนาจ หรือ Bipolarity ซึ่งหมายถึงการที่ระบบระหว่างประเทศมีผู้มีบทบาทที่สำคัญเพียงสองประเทศมหาอำนาจพร้อมบริวารก่อตัวขึ้นมาคานอำนาจซึ่งกันและกัน

สภาพจริงนิยมใหม่: สภาพจริงนิยมแนวแข็งกร้าวและสภาพจริงนิยมแนวป้องกัน (Offensive and Defensive Realism)

การถือกำเนิดของแนวคิดสภาพจริงนิยมแนวใหม่ หรือ neorealism เป็นผลให้นักวิชาการเริ่มขบคิดเกี่ยวกับแรงขับพื้นฐานที่ผลักดันในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศให้เกิดความกระจ่างมากขึ้น นักคิดแนวสภาพจริงนิยมที่ติดตามงานเขียนของ Waltz ค้นพบว่า ขึ้นอยู่กับวิธีคิดเกี่ยวกับข้อสันนิษฐานที่สำคัญของ Waltz นั้นมักเพิกเฉยกับการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญในความสัมพันธ์ระหว่าง

ประเทศรวมถึงภูมิศาสตร์และเทคโนโลยี ขึ้นอยู่กับวิธีการในการสร้างแนวคิดและมองปัจจัยต่างๆ อย่างไร แนวคิดสภาพจริงนิยมใหม่สามารถทำให้ในทางปฏิบัตินั้นมีความแตกต่างกันและการเมืองระหว่างรัฐมีความเป็นพลวัตรนำไปสู่การเกิดขึ้นของสำนักทางความคิดย่อยสองสำนัก โดยแต่ละสำนักย่อยนั้นสร้างขึ้นมาภายใต้สายตาของแนวคิดสภาพจริงนิยมใหม่

สภาพจริงนิยมแนวป้องกัน (Defensive Realism) ให้เหตุผลว่าภายใต้เงื่อนไขโดยทั่วๆ ไปของการเกิดสงครามอันเป็นผลสืบเนื่องมาจากอำนาจอธิปไตยเริ่มเลือนรางขึ้นเรื่อยๆ แนวปฏิบัติตามแนวคิดหลักตามข้อสันนิษฐานของสภาพจริงนิยมเกี่ยวกับกลุ่มนิยมหรือ Groupism ทฤษฎีเหล่านี้ให้ข้อเสนอว่า กลุ่มที่มีอัตลักษณ์เข้มแข็งมากเพียงใด ยิ่งทำให้เป็นการยากในการสยบยอมและพิชิตกลุ่มอื่นๆ ยิ่งสยบยอมยากขึ้นเพียงใดยิ่งจะทำให้รัฐต่างๆ มีความปลอดภัยมากขึ้นเพียงนั้น เทคโนโลยีอาจจะทำให้เกิดการสยบยอมได้ยากขึ้น เช่นว่าเป็นการยากในการตัดสินใจในการรุกคืบรัฐอื่นๆ ที่มีความสามารถในการตอบโต้กลับด้วยอาวุธนิวเคลียร์โดยพลัน ดังนั้นถึงแม้ว่าจะยอมรับแนวคิดของ Waltz ทั้งหมดทั้งสิ้นเกี่ยวกับความยุ่งยากในการรักษาความมั่นคงปลอดภัยในโลกที่อยู่ในภาวะอนาธิปไตยภายใต้เงื่อนไขของรัฐต่างๆ ควรที่จะแสวงหาวิธีการในการป้องกันตนเองโดยมิได้คุกคามผู้อื่นหรือสามารถแสดงให้เห็นถึงความตั้งมั่นที่จะอยู่อย่างสันติ เป็นผลให้ระบบระหว่างประเทศสามารถสร้างระบบที่มีสันติให้เกิดขึ้นภายในตัวเองได้ จะเห็นได้ว่าแนวคิดดังกล่าววิธีคิดไม่ได้ร้ายกาจและมีมุมมองเอนเอียงไปที่การตั้งรับมากว่า แนวคิดของนักสภาพจริงนิยมที่นำเสนอก่อนหน้าเป็นผลให้เกิดการผลักดันให้นักวิเคราะห์การเมืองระหว่างประเทศมองไปที่ปัจจัยภายในรัฐของตนถึงสาเหตุ/ต้นตอที่ทำให้เกิดสงความและสันติภาพทั้งในเชิงความคิดและปัจจัยภายในประเทศในห้วงเวลาแห่งยุคสงครามเย็น นโยบายแนวป้องกันเห็นได้ชัดเจนในรัฐบาล Obama ซึ่งมีแนวคิดนโยบายต่างประเทศที่ตรงข้ามกับของ George W. Bush โดยสิ้นเชิง ในยุค Obama สมัยแรกสหรัฐอเมริกาไม่ชื่นชอบการเข้าไปทำสงครามขนาดใหญ่หรือเข้าไปแทรกแซงกิจการภายในของประเทศอื่น เช่น การตัดสินใจถอนกองกำลังทหารสหรัฐอเมริกาในอิรักและอัฟกานิสถานและการนิ่งเฉยต่อเหตุการณ์อาหรับสปริง (Arab Spring) Obama ตัดสินใจนิ่งเฉยและไม่สนับสนุนทั้งฝ่ายเรียกร้องประชาธิปไตยหรือฝ่ายผู้นำที่เป็นเผด็จการ การนิ่งเฉยของ Obama เป็นเหตุให้ได้เกิดกำเนิดกลุ่มไอซิส (Islamic State of Iraq and Syria--ISIS) ขึ้นในอิรักและซีเรีย ในกรณีลิเบีย (Libya) สหรัฐอเมริกามีบทบาทในการสนับสนุนและขนส่งสินค้าและอาวุธยุทโธปกรณ์ให้แก่ฝูงบินรบของชาติ NATO (North Atlantic Treaty Organization) เท่านั้น (Hernriksen, 2017) และสมัยที่สองของรัฐบาล Obama ก็ยังคงเดิม ส่งผลให้กลุ่มไอซิส (ISIS) สามารถเข้ายึดครอบคลองอิรักและซีเรียบางส่วนได้ ท้ายที่สุด Obama จึงมีความจำเป็นที่ต้องส่งกองกำลังทหารเข้าร่วมต่อต้านกลุ่มไอซิสในซีเรียและอิรักในเวลาต่อมา ความไม่เด็ดขาดของ Obama ทำให้จีนและรัสเซียสามารถท้าทายอิทธิพลของสหรัฐอเมริกาในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก ต่อมา ปี ค.ศ. 2015-2016 Obama จึงกำหนดนโยบายให้สหรัฐอเมริกาจำต้องหวนกลับมา

ให้ความสนใจต่อภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก (Asia Pacific) มากขึ้น เห็นได้ชัดเจนจากนโยบาย Asia Pivot (Green, 2016)

ในทางตรงกันข้าม สภาพจริงนิยมแนวแข็งกร้าว (Offensive realism) ดูเหมือนว่าจะเป็นการชี้นำให้เกิดความขัดแย้งมากกว่าแนวคิดสภาพจริงนิยมแนวป้องกันหรือ Defensive realism ด้วยความที่สภาวะอนาธิปไตยที่แฝงเร้นอยู่ในโครงสร้างของระบบระหว่างประเทศ แนวคิดสภาพจริงนิยมแนวแข็งกร้าวให้เหตุผลว่า ไม่มีอำนาจที่ชอบธรรม (authority) ที่จะบังคับใช้ข้อตกลงที่มีร่วมกันได้ เงื่อนไขต่างๆ ของรัฐก็ไม่มีความแน่นอนว่าสภาวะที่จะนำไปสู่สันติภาพในปัจจุบันอาจจะดำเนินต่อไปในอนาคต ถึงแม้ว่าความมีชัยดูเหมือนว่ายังอยู่ห่างไกลและเป็นการยากมากในปัจจุบันที่จะมีการยอมรับในภูมิประเทศ เทคโนโลยีและอัตลักษณ์ของกลุ่มต่างๆ ไม่มีการรับประกันต่อโอกาสที่รัฐต่างๆ จะพัฒนาเครื่องมือที่มีความโหดเหี้ยมเพื่อก้าวข้ามอุปสรรคที่ขวางกั้นทั้งหลาย ความไม่แน่นอนที่เป็นอยู่นั้นรัฐมักไม่ค่อยมีความเชื่อมั่นต่อความมั่นคงของตนเองเท่าใดนักและรัฐจำเป็นต้องเฝ้ามองรัฐอื่นๆ เพื่อเพิ่มอำนาจของตนอย่างคราง แคลงใจ ด้วยเหตุนี้จึงเป็นผลให้รัฐต่างๆ มักพยายามที่จะขยายหรือเพิ่มความเข้มแข็งให้แก่ตนเองหรือการดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งให้รัฐอื่นๆ อ่อนแอกว่าตนเอง ทั้งนี้เพื่อการเอาตัวรอดในระยะยาว ยังผลให้เกิดข้อเสนอของนักคิดสภาพจริงนิยมแนวดั้งเดิมเกี่ยวกับธรรมชาติของการแข่งขันภายใต้สภาวะที่เป็นอนาธิปไตยโดยมิได้คำนึงถึงสรรพสิ่งต่างๆ ภายในของรัฐแต่อย่างใด การดำเนินนโยบายต่างประเทศของรัฐบาล George W. Bush ภายหลังจากที่ผู้ก่อการร้ายได้ก่อเหตุนำเครื่องบินพาณิชย์ 4 ลำ พุ่งเข้าชนตึก World Trade Center และกระทรวงกลาโหมสหรัฐอเมริกา เมื่อวันที่ 11 กันยายน ค.ศ. 2001 George W. Bush จึงมีความจำเป็นในการดำเนินนโยบายต่างประเทศอย่างเด็ดขาดเพื่อตามล่าผู้ก่อการร้ายที่ก่อเหตุมาเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมให้จงได้ ในสมัยแรก Bush ได้ใช้กองกำลังสหรัฐอเมริกาไปบุกอัฟกานิสถานเพื่อตามล่ากลุ่มอัลกออิดะฮ์ที่อยู่เบื้องหลังการก่อการร้าย ที่มักอ้างนโยบายการทำสงครามต่อต้านการก่อการร้าย โดยใช้สงครามโจมตีก่อน (preemptive war) ด้วยเหตุผลที่ว่าเป็นการป้องกันไม่ให้ผู้นำอิรักใช้อาวุธที่มีพลังทำลายล้างสูง (Weapon of Mass Destruction) และทำลายฐานที่มั่นของกลุ่มซ่องสุมผู้ก่อการร้ายในอิรัก (Otarashvili, 2015) ที่กล่าวมา ถือว่าเป็นตัวอย่างหนึ่งที่อธิบายในบริบทนี้ได้เป็นอย่างดี

ดังที่กล่าวมาข้างต้น สภาพจริงนิยมแนวป้องกันและแนวแข็งกร้าวเกิดขึ้นในห้วงทศวรรษที่ 1990 อาจเป็นผลมาจากการเติบโตและงอกงามทางความคิดแนวสภาพจริงนิยมใหม่ หรือ Neorealism ของ Waltz โดยแนวคิดทั้งสองข้างต้นเป็นการเก็บประเด็นทางความคิดดั้งเดิมของ Waltz และ Morgenthau มาต่อเติมเสริมแต่งเข้าไปอีก นักวิชาการที่พยายามพัฒนาความคิดแนวดังกล่าวต่างมองว่า เป็นส่วนต่อขยายของทฤษฎีสภาพจริงนิยม จะเห็นได้ว่าแนวคิดสภาพจริงนิยมแนวป้องกันนั้นพัฒนามาจากแนวคิดสภาพจริงนิยมใหม่ของ Waltz นอกจากนั้น ในงานเขียนของ Mearsheimer เรื่อง The Tragedy of Great Power Politics ซึ่งเป็นความพยายามในซึ่งเป็นความ

พยายามในการอธิบายให้เห็นภาพแนวคิด (Offensive realism) ซึ่งเป็นแนวคิดที่รับช่วงต่อจากแนวคิดของสภาพจริงนิยมแนวใหม่ของ Waltz อีกทอดหนึ่ง และถือว่าเป็นแนวคิดที่มีพลังในการอธิบายได้เทียมเท่ากับแนวคิดสภาพจริงนิยมแนวป้องกัน อย่างไรก็ตาม เป็นการยากที่จะนำแนวคิดที่แตกแขนงหลากหลายของสภาพจริงนิยมมากองไว้ในตะกร้าใบเดียวและสำนักทางความคิดแยกย่อยทั้งสองนี้ดูเหมือนว่าจะให้คำอธิบายครอบคลุมแนวคิดสภาพจริงนิยมเกือบสมบูรณ์ทุกแง่มุมแล้ว

งานวิจัยที่นำแนวแนวคิดสภาพจริงนิยมไปใช้

ศุทธาวีร์ ลีสวรรค์ (2550) สัจนิยมของฮานส์ มอร์เกนธอ: ศึกษากรณีงานของมอร์เกนธอว่าด้วยนโยบายต่างประเทศสหรัฐอเมริกา การศึกษานี้ตั้งอยู่บนสมมติฐานที่ว่า ผลงานทางทฤษฎีและผลงานว่าด้วยนโยบายต่างประเทศสหรัฐอเมริกาของ Hans Morgenthau นั้นมีความเชื่อมโยงประสานกันอยู่ การศึกษาผลงาน Morgenthau ในส่วนที่ว่าด้วยนโยบายต่างประเทศสหรัฐอเมริกาจึงน่าจะสามารถช่วยสร้างความเข้าใจและสามารถช่วยแก้ไขปมปัญหาที่อยู่ในผลงานในส่วนที่ว่าด้วยทฤษฎีความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของ Morgenthau ให้ชัดเจนมากขึ้นได้ โดยจากการศึกษาพบว่าในผลงานว่าด้วยนโยบายต่างประเทศสหรัฐอเมริกานี้ Morgenthau ได้ตอบโต้ผู้วิพากษ์วิจารณ์และขยายความแนวคิดทฤษฎีที่ได้เคยเสนอไว้ในผลงานว่าด้วยความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ อีกทั้งยังได้ประยุกต์กรอบทฤษฎีดังกล่าวมาสู่การอภิปรายนโยบายต่างประเทศและสถานการณ์ที่เกิดขึ้นจริง การศึกษาผลงานว่าด้วยนโยบายต่างประเทศสหรัฐอเมริกาของ Morgenthau สามารถช่วยคลี่คลายปมปัญหา โดยเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับแนวความคิดสำคัญในทฤษฎีสภาพจริงนิยมของเขา ไม่ว่าจะเป็นเรื่องเหตุผลของมนุษย์ อำนาจ ผลประโยชน์แห่งชาติและศีลธรรมในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศได้ในขณะเดียวกันการศึกษาดังกล่าวยังทำให้สามารถมองเห็นพัฒนาการทางความคิดของ Morgenthau ที่ต้องตอบสนองต่อสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สองได้อีกด้วย

สุพัตรา ศรีภูมิเพชร (2554) นโยบายต่างประเทศจีนต่อรัสเซียในสมัยประธานาธิบดีหู จิ่นเทา ดำเนินไปเพื่อตอบสนองต่ออิทธิพลครอบงำของสหรัฐอเมริกาในระบบระหว่างประเทศที่มีขั้วอำนาจเดียว การที่จีนต้องเผชิญกับแรงกดดันที่เกิดจากการกระทำโดยฝ่ายเดียวและการขยายอิทธิพลครอบงำของสหรัฐอเมริกาและเพื่อรักษาสถานะความเป็นผู้นำในระบบระหว่างประเทศที่มีขั้วอำนาจเดียวส่งผลให้จีนหันไปพัฒนาความสัมพันธ์ที่เป็นมิตรและขยายความร่วมมือกับรัสเซียเพื่อส่งเสริมระบบระหว่างประเทศที่มีหลายขั้วอำนาจ รวมถึงการผลักดันระเบียบระหว่างประเทศใหม่ จีนขยายความร่วมมือระหว่างรัสเซียทั้งในระดับภูมิภาคและในระดับระหว่างประเทศเพื่อสกัดกั้นอิทธิพลของสหรัฐอเมริกาที่แผ่ขยายเข้าไปในภูมิภาคต่างๆ ทั่วโลกและต่อต้านการครอบงำของสหรัฐอเมริกาทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจและความมั่นคง โดยจีนและรัสเซียได้แสดงท่าทีที่สอดคล้องและสนับสนุนซึ่งกันและกันในประเด็นปัญหาระหว่างประเทศที่มีความสำคัญ นอกจากนี้จีนและรัสเซียยังขยายความ

ร่วมมือผ่านองค์การระหว่างประเทศทั้งด้านการเมืองและเศรษฐกิจในการส่งเสริมแนวโน้มของระบบระหว่างประเทศที่มีหลายขั้วอำนาจและระเบียบระหว่างประเทศใหม่เพื่อจำกัดบทบาทการเป็นผู้นำโลกและลดทอนอิทธิพลครอบงำของสหรัฐอเมริกา

แนวคิดอำนาจทางสังคม

อำนาจโดยทั่วไป

ในทางสังคมศาสตร์และการเมือง “อำนาจ” หรือ Power หมายถึง ความสามารถในการมีอิทธิพล หรือการควบคุมพฤติกรรมของผู้อื่น ส่วน “อำนาจ” ที่เป็น Authority มักใช้กับอำนาจที่มีความชอบธรรมซึ่งถูกกำหนดโดยโครงสร้างทางสังคม นอกจากนั้นอำนาจอาจถูกมองว่าเป็นความชั่วร้ายหรือความไม่ยุติธรรมแต่กิจกรรมของอำนาจนั้นได้รับการยอมรับว่ามีลักษณะเฉพาะถิ่นหรือพื้นที่ (endemic) ของเหล่ามนุษย์ที่อยู่กันเป็นสังคม ในทางธุรกิจอำนาจมักหมายถึงการใช้อำนาจจากบนลงล่างหรือจากล่างขึ้นบน (upward or downward) ระหว่างผู้บังคับบัญชากับผู้ใต้บังคับบัญชา หากว่าเป็น Downward power จะหมายถึงการใช้อำนาจที่เหนือกว่าของบริษัทหรือนายจ้าง ผู้บังคับบัญชาที่มีอิทธิพลต่อลูกจ้างหรือผู้ใต้บังคับบัญชา เมื่อเป็นการใช้อำนาจแบบ Upward power หมายถึงการที่ลูกจ้างหรือผู้ใต้บังคับบัญชามีอิทธิพลต่อผู้นำหรือการตัดสินใจของผู้บริหารบริษัท เป็นต้น

การใช้อำนาจไม่จำเป็นต้องเกี่ยวข้องกับการใช้กำลังหรือบีบบังคับ หากมองแบบสุดขั้วอำนาจนั้นมีลักษณะที่ใกล้เคียงกับคำว่าอิทธิพล แม้ว่าบางครั้งจะมีผู้ที่พยายามแบ่งแยกให้เห็นความแตกต่างระหว่างคำว่าอำนาจกับอิทธิพล โดยมองว่าอิทธิพลนั้นเป็นวิธีการที่เกิดจากการใช้อำนาจ เพราะมองว่าการใช้อำนาจนั้นมีหลากหลายหน้าตา ซึ่งอีกทางอาจเห็นว่ามีการเปรียบเปรยหรือเปรียบเทียบลักษณะการใช้อำนาจในแบบอ่อนน้อมนุ่มนวล หรือ Soft power และแบบแข็งกร้าว จู่โจม หรือ Hard power

ในปัจจุบันข้อถกเถียงเกี่ยวกับอำนาจเกิดขึ้นมากมายในงานเขียนสายสังคมวิทยา อันเกี่ยวพันกับประเด็นต่างๆ ในแง่มุมที่ต่างออกไป เช่น การมองว่าอำนาจคือ วิธีการทำให้การกระทำทางสังคมเกิดขึ้นหรือยับยั้งป้องกันไม่ให้เกิดขึ้นก็ตามแต่ ดังเช่นที่ Michel Foucault (1980) มองว่าอำนาจเป็นการแสดงออกในเชิงโครงสร้างของเหตุการณ์เชิงกลยุทธ์ที่มีความซับซ้อนในสภาวการณ์ทางสังคมหนึ่งใด ที่ต้องการทั้งการยับยั้งและการปลดปล่อยให้เกิดขึ้น

Max Weber มองว่า อำนาจ (power) คือ “โอกาสของมนุษย์คนหนึ่งหรือคนจำนวนหนึ่งที่ตระหนักต่อเจตจำนงของตนเองในการกระทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดต่อชุมชนหรือแม้แต่การต่อต้านผู้อื่นที่เข้าร่วมในการกระทำนั้น” ตามคำจำกัดความนี้อำนาจจึงหมายถึง อำนาจที่มีเหนือผู้อื่น เช่น อำนาจที่อยู่ในลักษณะของความสัมพันธ์ทางสังคมไม่มีผู้ใดสามารถมีอำนาจโดยไม่ได้สัมพันธ์กับผู้อื่นหรือแยกตัว

อย่างโดดเดี่ยว นอกจากนั้น Weber ยังเน้นศึกษาอำนาจที่อยู่ในอุ้มมือของราชการหรือหน่วยงานของรัฐที่มีความชอบธรรม (legitimated power) เป็นอำนาจที่เกิดจากตำแหน่งหน้าที่การงานหรือการแต่งตั้ง (authorized power) และอำนาจที่เกิดจากความศรัทธาและความเชื่อมั่นของตัวบุคคล เรียกได้อีกอย่างว่าเป็นอำนาจบารมี (charismatic power) ซึ่งมีความเกี่ยวโยงกับหน่วยในการกำหนดนโยบายต่างประเทศในฐานะหน่วยงานรัฐที่ทรงพลังในการตัดสินใจ ดังกรณีของสหรัฐอเมริกาที่ตัวของประธานาธิบดีมีอำนาจที่ชอบธรรมและได้มาจากการเลือกตั้งก็ถือว่ามีอำนาจที่เป็น legitimated power และ Authorized power เป็นต้น

ส่วน Talcott Parsons (1963, pp. 232-262) คัดค้านมุมมองผลรวมที่คงที่ของอำนาจ ในการมองเช่นนี้อำนาจนั้นมิได้เป็นของปัจเจกชนหรือกลุ่มเท่านั้นหากแต่เป็นของสังคมโดยรวม อำนาจทางสังคมนี้ถูกใช้ประโยชน์หรือได้รับการยอมรับว่าเป็นการบรรลุเป้าหมายปลายทางของสังคม เพื่อความก้าวหน้าของผลประโยชน์ร่วมกันของคนในสังคม อำนาจของสังคมคือ ความผูกพันกับความมีประสิทธิภาพของสังคมในการบรรลุเป้าหมาย ยิ่งมีประสิทธิภาพมากเพียงใดยิ่งส่งผลให้มีอำนาจมากขึ้นเป็นล้นพ้น มุมมองเช่นนี้ในบางครั้งรู้จักในนามของแนวคิดความผันแปรรวมของกับอำนาจ (‘variable-sum’ concept of power) ตราบเท่าที่อำนาจนั้นไม่คงที่หรือตายตัว แต่ผันแปรในทางที่อาจจะลดลงหรือเพิ่มขึ้นก็ได้ ความเห็นพ้องต้องกันระหว่างสมาชิกในสังคมที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมที่จำเป็นต่อความมีเสถียรภาพของสังคม ยิ่งสังคมสามารถซึมทราบเป้าหมายร่วมกันเหล่านั้นได้เพียงใดยิ่งจะทำให้อำนาจนั้นอิงแอบและฝังอยู่ในระบบสังคมที่ได้มาเท่านั้น เป้าหมายของสังคมจึงเป็นสิ่งที่ทุกคนในสังคมได้ประโยชน์ร่วมกัน

ในการวิเคราะห์ของ Parsons (1963) เกี่ยวกับอำนาจพื้นฐานทางการเมืองในประเทศที่เป็นประชาธิปไตยในแถบตะวันตก ได้ให้คำอธิบายที่สำคัญเกี่ยวกับธรรมชาติของอำนาจ การสนับสนุนทางการเมือง ควรที่จะรับรู้ว่าเป็นการยอมรับอำนาจเป็นการทั่วไป ถ้านำไปสู่ชัยชนะในการเลือกตั้งเกิดผู้นำที่มาจากการเลือกตั้งของคนส่วนใหญ่ในตำแหน่งคล้ายๆ กับนายธนาคาร อำนาจสามารถฝากไว้หรือมอบให้ใช้อำนาจแทน สามารถเรียกคืนได้ การฝากอำนาจก็เหมือนการฝากเงินที่ธนาคารที่ผู้ฝาก (ผู้เลือกตั้ง) สามารถถอนออกมาใช้เมื่อไหร่ก็ได้ แต่ต่างตรงที่อำนาจที่เกิดจากการฝากไว้ด้วยการเลือกตั้งผู้แทนให้เข้ามาใช้อำนาจแทนและสามารถเรียกคืนหรือโอนย้ายอำนาจได้ด้วยการเข้าคูหาเลือกตั้ง หากผู้แทนเหล่านั้นดำเนินการหรือดำเนินการอย่างใดที่ไม่เป็นตามที่ตั้งมั่นไว้กับผู้มอบ/ฝากอำนาจให้ไว้ตั้งแต่เริ่มต้น ในแง่นี้เป็นการมองว่าอำนาจอยู่กับสมาชิกในสังคมทั้งมวล หากว่าเงินทองก่อเกิดดอกเบี้ยกำไรให้เบิกถอนก็เป็นได้ว่าอำนาจก่อให้เกิดผลประโยชน์แก่ผู้เลือกตั้ง เพราะเป็นการกระทำการเพื่อผลประโยชน์ส่วนรวม ในแง่นี้อำนาจของคนในสังคมนั้นจึงสามารถเพิ่มขึ้นได้โดยรวมโดยไม่ต้องสงสัยแต่อย่างใด

อำนาจทางสังคม (Social Power)

เป็นการยากในการวิเคราะห์ธรรมชาติของอำนาจทางสังคมอันเนื่องจากอำนาจทางสังคมนั้นไม่สามารถรับรู้ได้ด้วยประสาทสัมผัส อันที่จริงแล้วรับรู้/รู้สึกว่าอำนาจแนวนี้มีอยู่ในทุกๆ ขณะของชีวิตที่มีการใช้อำนาจแนวนี้อยู่บ่อยครั้ง อย่างไรก็ตาม การให้คำจำกัดความเกี่ยวกับอำนาจทางสังคมที่ชัดเจนนั้นนับว่าเป็นไปได้ยากนัก อาจเทียบเคียงกับความพยายามในการอธิบายคำว่า Power ในแง่ของอำนาจที่หมายถึงพลังงาน เช่น กระแสไฟฟ้าหรือ Electricity ไม่มีคำจำกัดความที่สามารถอธิบายคำว่า กระแสไฟฟ้าให้เข้าใจได้อย่างเพียงพอ โดยถูกอธิบายว่าเป็นหน่วยพื้นฐานของธรรมชาติ และสามารถมองเห็นได้ในรูปของแสงสว่าง ความร้อนและภาพเคลื่อนไหว เราคุ้นเคยกับสิ่งที่เกิดขึ้นนี้ แต่ไม่ใช่การเข้าใจคำว่ากระแสไฟฟ้าในตัวมันเอง ในทำนองเดียวกันนี้อำนาจทางสังคมคือ ลักษณะเฉพาะของสังคมหนึ่งๆ ที่สามารถประสบพบเจอในรูปของระเบียบ การบีบบังคับ อำนาจที่ถูกต้องชอบธรรมตามกฎหมายแต่ไม่อาจถือว่าเป็นปรากฏการณ์ในตัวของมันเองแต่อย่างใด เส้นทางแห่งชีวิต เช่น สถาบันการศึกษา ความสัมพันธ์ในครอบครัว สนามเด็กเล่น กลุ่มทางสังคมและสมาคมต่างๆ อำนาจนั้นสำแดงออกมาหนึ่งในสามรูปแบบเหล่านี้ ดังนั้นจึงเป็นการยากยิ่งที่จะพบเจอความสัมพันธ์ทางสังคมใดๆ ที่จะไม่ได้รับอิทธิพลจากอำนาจทางสังคมใดๆ ย่อมเป็นไปไม่ได้เลย มีข้อแม้คือ สามารถคิดอะไรที่เกี่ยวโยงกับสิ่งที่ Georg Simmel[1] กล่าวถึงว่าเป็น ‘Polite acquaintance’ เมื่อพบเจอใครบางคนในงานแต่งงานในห้วงเวลาสั้นๆ การพบปะสังสรรค์ทางสังคมไม่ปรากฏชัดว่าเป็นที่มาของอำนาจ ดังนั้นจึงไม่เป็นการกล่าวเกินจริงว่า อำนาจทางสังคมนั้นถือว่าเป็นลักษณะพื้นฐานของสังคมก็ว่าได้

อำนาจทางสังคมกับการเมืองระหว่างประเทศ

จากประวัติศาสตร์การเมืองที่เป็นอยู่ภายใต้การครอบงำทางความคิดของนักคิดแนวสภาพจริงนิยมถูกสอนว่า “การเมือง” เป็นเรื่องของอำนาจ (power politics) ที่ได้รับความนิยมและแพร่หลายในเหล่าบรรดานักวิชาการสายความสัมพันธ์ระหว่างประเทศมาอย่างยาวนาน ความเป็นสหวิทยาการของสาขาวิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศถูกดูแคลนอย่างเป็นระบบจากกระบวนการในการขาดความเป็นเอกลักษณ์ในสาขาวิชาของตนเอง ส่วนประกอบต่างๆ ของอำนาจนั้นล้วนเกี่ยวพันกับทั้งระเบียบปฏิบัติและการกระทำที่เกิดขึ้นบนเวทีการเมืองระหว่างประเทศ เป็นที่รับรู้ว่าการเมืองนั้นเปียกโชกด้วยอำนาจ ไม่ว่าจะเป็นในแบบอำนาจแข็ง เฉียบขาดหรืออ่อนหวาน ละมุนหรือติดแน่น ไม่ว่าจะเป็นในเชิงโครงสร้างหรือผู้กระทำการ โดยอำนาจนั้นจะเป็นตัวกำหนดว่าผลลัพธ์

[1] Wolff, Kurt H. (ed.). (1950). The Sociology of Georg Simmel. Translated, Edited and with an Introduction by Kurt H. Wolff. ดูออนไลน์จาก, http://home.ku.edu.tr/~mbaker/CSHS503/GSimmel.pdf

ทางการเมืองจะผลิตออกมาได้อย่างไรและวิธีการที่อัตลักษณ์และการกระทำของตัวแสดงที่แตกต่างหลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นการกระทำของปัจเจกชนหรือการกระทำในนามของสถาบันที่สามารถ ผลิตถูกจำกัดและเปลี่ยนถ่ายโอนได้อย่างไร นอกจากนั้นอำนาจคือ แนวคิดที่ยังคงเป็นที่ถกเถียงอย่างไม่จบสิ้น พันธะกรณีในเชิงทฤษฎีและการเมืองต่างส่งอิทธิพลต่อการประกอบสร้างแนวคิดเกี่ยวกับอำนาจทั้งสิ้น

ดูเหมือนว่าแนวคิดสภาพจริงนิยม (realism) ทำความเข้าใจอำนาจด้วยการอรรถาธิบายเรื่องผลประโยชน์แห่งรัฐ ส่วนแนวคิดเสรียม (liberalism) แสวงหาแนวทางในการตรวจสอบและจำกัดอำนาจของรัฐที่มีแนวโน้มหรือมีศักยภาพที่จะเป็นรัฐเผด็จการอำนาจนิยม แนวคิดวัตถุนิยมเชิงประวัติศาสตร์ (historical materialism) พยายามสืบเสาะอำนาจที่สถิตอยู่ในโครงสร้างของทุนนิยมโลกและความสัมพันธ์ระหว่างชนชั้นที่มีการขูดรีดในความสัมพันธ์ ส่วนแนวคิดสตรีนิยม (feminism) ได้เผยให้เห็นความสัมพันธ์ในเชิงอำนาจที่ผูกติดอยู่กับเพศสภาพที่ค้ำจุนแนวปฏิบัติประจำวันของการเมืองโลก แนวคิดหลังโครงสร้าง (post-structuralism) พยายามขุดรื้อ (deconstruct) แนวคิดเกี่ยวกับอำนาจอย่างละเอียด โดยมองว่าแนวปฏิบัติหรือ Practice เป็นตัวประกอบสร้างโลกสมัยใหม่และความเป็นสมัยใหม่ในเชิงเนื้อหา หากมองในภาพรวมจะเห็นได้ว่าแนวคิดเกี่ยวกับอำนาจข้างต้นมีความขัดแย้งและเป็นข้อถกเถียงอย่างมาก อย่างไรก็ตามในบางกรณีกลับเป็นที่แปลกใจว่า แนวคิดที่กล่าวมาทั้งหมดนั้นให้มุมมองเสริมและเพิ่มเติมส่วนที่ขาดในการทำความเข้าใจแนวคิดเกี่ยวกับอำนาจไปในตัว ซึ่งดูเหมือนว่า ไม่ว่าอำนาจจะเป็นอะไรก็แล้วแต่ อำนาจนั้นมีการทำงานในวิถี/รูปแบบที่แตกต่างกัน โดยมิได้มีสูตรตายตัวหรือรูปแบบเดียวที่สามารถอธิบายและทำความเข้าใจได้เพียงพอ ดังนั้นในปัจจุบันนักวิชาการ นักศึกษาในสายการเมืองระหว่างประเทศหรือการเมืองโลกจึงพยายามแสวงหาคำตอบ ขุดค้นและตีความธรรมเนียมปฏิบัติว่าด้วยอำนาจร่วมกันไม่ทางใดก็ทางหนึ่งในหลายทางข้างต้น

งานเขียนของ Peter van Ham (2010) เรื่อง Social Power in International Politics เป็นงานเขียนชิ้นสำคัญในการถกเถียงเกี่ยวกับการสร้างกรอบแนวคิดเกี่ยวกับอำนาจในการเมืองระหว่างประเทศ ข้อถกเถียงที่น่าสนใจคือ การที่ Ham มองว่า อำนาจเชิงสังคม (social power) ถือว่าเป็นกุญแจในการทำความเข้าใจการเมืองระหว่างประเทศในยุคร่วมสมัย แนวคิดของ Ham ถูกมองว่าเป็นแนวคิดแนวประกอบสร้างแต่มีลักษณะที่กว้างขวางและผสมผสาน การวิเคราะห์อำนาจในบริบทที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและระบบโลกนั้นเพิ่มความซับซ้อนมากยิ่งขึ้น เป็นการเปลี่ยนแปลงจากรูปแบบดั้งเดิมที่มีรัฐเป็นฐานสำคัญของการใช้อำนาจชอบธรรมสู่การเปลี่ยนแปลงคำอธิบายต่ออำนาจเป็นแนวโครงสร้างและแบบปฏิบัติตามหลักธรรมาภิบาลโลก (Global governance) ซึ่งได้ให้ความสำคัญต่อการสถาปนาสร้างความชอบธรรมในการใช้กฎ กติกาและบรรทัดฐานซึ่งถือว่าเป็นความสำคัญระดับต้นๆ อย่างไรก็ตาม ในบางครั้งยังมีเรื่องของความแข็งแรงซึ่ง

เป็นข้อสงสัยและมีคำถามที่ยังรอคำตอบ ในบริบทเช่นว่านี้ Ham ให้ความสนใจในการจัดเข้าพวกของตัวแสดงต่างๆ ไม่เพียงแต่ตัวแสดงที่เป็นรัฐ หากแต่รวมไปถึงเอ็นจีโอ บรรษัท องค์การระหว่างประเทศ สื่อสมัยใหม่ ซึ่งตัวแสดงต่างๆ ที่แสดงบทบาทตามมีผลกระทบและมีอิทธิพลต่อกันและกันในการกำหนดเงื่อนไขและสร้างความชอบธรรมให้แก่บรรทัดฐานและกฎเกณฑ์ กติกาต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับธรรมาภิบาลระดับโลก

Ham มองอำนาจในแนวของนักคิดแนวประกอบสร้างว่า มุ่งเน้นการให้คำอธิบายแนวสังคมวิทยา เป็นอำนาจที่เรียกว่าอำนาจเชิงสังคม (social power) โดยมองว่าโฉมหน้าของอำนาจ หรือ Face of power ในแนวนี้เป็นเรื่องของความสามารถในการกำหนดมาตรฐาน สร้างบรรทัดฐานและค่านิยมที่ถูกมองว่าเป็นความชอบธรรมและเป็นสิ่งที่พึงปรารถนา โดยมิได้อาศัยวิธีการบีบบังคับ หรือการเจียดจ่ายใดๆ ซึ่งที่กล่าวมาจะมีลักษณะที่ละม้ายคล้ายคลึงกับอำนาจเชิงอ่อนหรือ Soft power และมองว่าอำนาจเชิงสังคมนั้นทำงานได้ด้วยการเชื้อเชิญให้ผู้อื่นร่วมมือ มิต้องใช้การบีบบังคับอันใดทั้งสิ้น ดังนั้นอำนาจเชิงสังคมจึงเป็นเรื่องของความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติ ซึ่งจุดสำคัญจะอยู่ที่การปฏิสัมพันธ์ของคนในสังคมที่มีการแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกันอยู่ (reciprocal social interaction) อาจสัมผัสไม่ได้และมีลักษณะใช้การได้หลายอย่าง ด้วยเหตุนี้อำนาจเชิงสังคมจึงฝังสถิตอยู่ในธรรมเนียมปฏิบัติต่างๆ เช่น การกำหนดวาระ การจัดกรอบประเด็นปัญหา การทูตสาธารณะ การชวนเชื่อเกี่ยวกับบรรทัดฐาน อำนาจในการก้าวก่าย และสิ่งที่ Ham เรียกว่าเป็น “การสร้างแบรนด์ให้แก่สถานที่” หรือ Place branding เป็นต้น

อำนาจทางสังคมคือ ความสามารถในการกำหนดมาตรฐาน สร้างบรรทัดฐานและค่านิยมขึ้นมาและเป็นที่ยอมรับว่ามีความชอบธรรมและเป็นสิ่งที่ปรารถนา โดยมิได้บีบบังคับหรือต้องจ่ายเพื่อให้ได้สิ่งที่ต้องการ อำนาจทางสังคมนี้อาจถือได้ว่าเป็นส่วนสำคัญและจุดศูนย์กลางของการศึกษาการเมืองระหว่างประเทศในปัจจุบันก็ว่าได้

Ham ได้พยายามนำเสนอและให้คำจำกัดความต่อแนวคิดเกี่ยวกับอำนาจทางสังคมและพิจารณาว่า อำนาจทางสังคมทำงานอย่างไรในการเมืองระหว่างประเทศ อำนาจทางสังคมเป็นปรากฏการณ์ที่ค่อนข้างซับซ้อนที่ปรากฏให้เห็นในหลายวิถีทางและสภาพการณ์ต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในแง่ของวัฒนธรรม สถาบันทางสังคม กฎหมายและสื่อ เป็นต้น นอกจากนั้นยังมีความพยายามที่จะเชื่อมโยงมุมมองระหว่างประเทศต่อบทบาทของอำนาจทางสังคมที่ประเทศต่างๆ ใช้ในการดำเนินนโยบายต่างประเทศ ไม่ว่าจะเป็นอียู สหรัฐอเมริกา ตะวันออกกลางและประเทศจีน เป็นต้น

ในงานเขียนของ Ham นั้นมุ่งเน้นศึกษาลักษณะที่สำคัญของอำนาจทางสังคม แง่ของความเป็นศูนย์กลางในการศึกษา ความสลับซับซ้อนและความสามารถในการอธิบายได้อย่างครอบคลุมและรอบด้าน โดยเน้นศึกษาอำนาจทางสังคมของตัวแสดงที่ไม่ใช่รัฐ หรือ Non-state actors เช่น NGOs สื่อและผู้บริโภค เป็นต้น อำนาจทางสังคมในการเมืองระหว่างประเทศนำเสนอแนวคิดที่ปลุกเร้า

มุมมองใหม่ๆ ที่อธิบายทำความเข้าใจว่าอำนาจทางสังคมนั้นทำงานอย่างไรในเวทีการเมืองโลกที่มีความซับซ้อนที่เป็นอยู่ในยุคปัจจุบัน ดังนั้นแนวคิดอำนาจทางสังคมของ Ham จึงมีประโยชน์เป็นอย่างยิ่งต่อผู้สนใจ ไม่ว่าจะเป็นนักศึกษา นักวิชาการสายความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ รัฐศาสตร์และสายนิเทศศาสตร์

ในส่วนของนโยบายต่างประเทศสหรัฐอเมริกาจะเห็นความเคลื่อนไหวบางประการที่เป็นความพยายามของสหรัฐอเมริกาในการขับเคลื่อนนโยบายและผลักดันให้ประเทศอื่นดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งที่สหรัฐอเมริกาพึงประสงค์ โดยมิได้ดำเนินนโยบายที่เน้นการแผ่ขยายอำนาจทางเศรษฐกิจและการเมืองเพียงอย่างเดียว หากแต่มีการนำนโยบายที่ผลักดันการมีบทบาทไม่เพียงแต่รัฐหากแต่ส่งเสริมให้ตัวแสดงที่ไม่ใช่รัฐแสดงบทบาทเพิ่มมากขึ้น หรือเปิดโอกาสให้ตัวแสดงที่ไม่ใช่รัฐเข้ามามีส่วนในการกำหนดทิศทางประเทศมากยิ่งขึ้น เช่น การเปิดโอกาสให้กลุ่ม Think Tanks และ NGOs หรือกลุ่มนักวิชาการเข้ามามีส่วนในการเสนอความเห็นต่อทิศทางการกำหนดนโยบายต่างประเทศมากขึ้น อาจมองได้ว่าแนวคิดดำเนินนโยบายแนวธรรมมาภิบาลโลกมีอิทธิพลต่อแนวคิดในการกำหนดนโยบายต่างประเทศของสหรัฐอเมริกามากขึ้น ที่กล่าวเช่นนี้มิได้หมายความว่า เป็นความริเริ่มของสหรัฐอเมริกาที่ต้องการเปลี่ยนแปลงวิธีการ หากแต่บริบทโลกที่สหรัฐอเมริกาดำเนินนโยบายอยู่นั้นผลักดันให้สหรัฐอเมริกาจำต้องปรับเปลี่ยนวิธีคิดและวิธีการดำเนินโยบายต่างประเทศเพื่อให้ได้ในสิ่งที่ตนเองพึงประสงค์มาตั้งแต่ต้นก็เป็นได้

ดังนั้นอำนาจทางสังคมจึงมีพลังในการอธิบายปรากฏการณ์เป็นอย่างมาก ถ้าหากว่าตัวแสดงต่างๆ ในเวทีการเมืองระหว่างประเทศประสบความสำเร็จในการทำให้บรรทัดฐานและค่านิยมของตนเองได้รับการยอมรับระหว่างประเทศและการสถาปนาบรรทัดฐานและค่านิยมนั้นต้องได้รับการยอมรับและถูกมองว่ามีความชอบธรรมและเป็นที่พึงปรารถนา โดยในการดำเนินการทั้งปวงต้องไม่อาศัยวิธีการที่เป็นการบีบบังคับหรือเจียดจ่ายใดๆ ทั้งสิ้น งานเขียนของ Ham เป็นการนำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับอำนาจทางสังคมในเบื้องต้นและกล่าวถึงวิธีการที่อำนาจทางสังคมนั้นทำงานในสภาพจริงและเป็นการนำเสนอที่ครอบคลุมรอบด้านและสามารถเข้าใจได้ไม่ยากนัก โดย Ham นั้นยังมองว่าอำนาทางสังคมนั้นเป็นแนวคิดที่มีความสลับซับซ้อนและไม่สามารถทำความเข้าใจและถกเถียงได้เพียงงานเขียนฉบับเดียว ดังนั้นอำนาจทางสังคมตามแนวคิดของ Ham จึงควรได้รับการตรวจสอบความถูกต้องความชอบธรรมในการอธิบายปรากฏการณ์ในเวทีการเมืองระหว่างประเทศอยู่อีกมาก

งานวิจัยที่นำแนวคิดอำนาจทางสังคมไปใช้

นิมิต อังก์ และกฤษณา ไวสำรวจ (2559) ประชาคมอาเซียนภายใต้บริบทการแข่งขันด้านนโยบาย “Soft/Smart Power” ของจีนและญี่ปุ่น: ศึกษาเปรียบเทียบและประเมินผลกระทบต่อประเทศหลักในอาเซียน งานวิจัยนี้มีจุดมุ่งหมายที่จะศึกษาประเด็นในเรื่อง Soft Power และใช้เป็น

เครื่องมือทางการทูตและทางการเมืองสำหรับประเทศญี่ปุ่นและจีนเพื่อที่จะแข่งขันหาอิทธิพลทั้งส่วนที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้กับประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งศึกษาสองประเทศหลัก คือ ไทยและอินโดนีเซีย การแข่งขันในช่วงหลายปีมานี้ได้เพิ่มทะยานมากขึ้นและได้ส่งผลกระทบต่อการรวมตัวและการดำเนินงานของภูมิภาคในเวลานี้และอนาคตข้างหน้า อำนาจ อิทธิพลทั้งจีนและญี่ปุ่นได้มาจากการใช้อำนาจผ่านตัวแสดงหลากหลาย รวมทั้งจากนโยบายที่จงใจจัดใช้และผลที่ไม่ได้ตั้งใจจากปฏิสัมพันธ์ทางสังคม เศรษฐกิจและภูมิภาค ผลการวิจัยในภาคสนามบ่งบอกว่าญี่ปุ่นนั้นประสบความสำเร็จในหลากหลายแง่ทั้งด้านเศรษฐกิจและการเมือง ในขณะที่จีนนั้นยังคงประสบความยากลำบากในการที่จะผลักดันขยายฐานอิทธิพลที่ได้พยายามสั่งสมไว้ในช่วง 20 ปีที่ผ่านมา และที่ยากไปกว่านั้นคือ สภาพแวดล้อมทางการเมืองระหว่างประเทศที่มีแนวโน้มที่จะมีความขัดแย้งมากขึ้นทุกขณะ เหตุผลหนึ่งเพราะรัฐบาลจีนอาจขาดความเข้าใจถึงสมมติฐานพื้นฐานที่ว่าอะไรคืออำนาจ Soft Power หรืออาจจะเป็นเพียงเพราะจีนนั้นมีวิธีการแบบของตนเองในการใช้การทูตสาธารณะ ซึ่งมักจะไม่ประสบความสำเร็จอย่างที่ตั้งใจ ด้วยเพราะผู้รับสารในภูมิภาคในขณะนี้ไม่สามารถเข้าใจถึงเบื้องลึกเบื้องหลังในการโฆษณาประชาสัมพันธ์หรือนโยบายทางการทูตหรือนโยบายที่จะสร้างอิทธิพล สุดท้ายทั้งไทยและอินโดนีเซียรวมถึงอาเซียนในภาพรวมจำเป็นจะต้องประสานนโยบายในการที่จะต่อกรและจัดการเพื่อให้ได้มาซึ่งผลประโยชน์อันแท้จริงกับความพยายามของจีนและญี่ปุ่นที่จะสั่งสมอิทธิพลในภูมิภาค

แนวคิดเสรีนิยม

เสรีนิยม (Liberalism)

ในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ แนวคิดเสรีนิยมของ Jackson and Sorensen (2013) สามารถแบ่งออกได้เป็น 4 แนวคิดคือ (1) เสรีนิยมแนวสังคมวิทยา (2) เสรีนิยมแนวการพึ่งพาอาศัยกัน (3) เสรีนิยมแนวสถาบัน (4) เสรีนิยมแนว republican ซึ่งจะกล่าวโดยละเอียดในส่วนถัดไป โดย Sorensen ได้พยายามอธิบายแนวคิดเสรีนิยมในภาพรวมว่าแม้ทั้ง 4 แนวทางการอธิบายแนวคิดเสรีนิยมมีความแตกต่างและจุดเน้นที่ไม่เหมือนกัน กระนั้นก็ตามแนวคิดเสรีนิยมทั้งสี่ข้างต้นก็ยังมีจุดร่วมกันบางประการที่มีความเห็นตรงกันว่า แนวคิดข้างต้นมีมุมมองต่อโลกที่ตรงกันตามข้อสันนิษฐานพื้นฐาน 3 ประเด็นคือ (1) มีมุมมองต่อมนุษย์ในเชิงบวก (2) มองว่าในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศนั้นสามารถนำไปสู่ความร่วมมือได้มากกว่าความขัดแย้ง (3) มีความศรัทธาว่าโลกสามารถเติบโตและก้าวหน้าร่วมกันได้ โดยแนวคิดข้างต้นสามารถนำมาอธิบายเกี่ยวกับความร่วมมือในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศได้ในแง่มุมที่แตกต่างกันดังจะกล่าวต่อไป

ข้อสันนิษฐานพื้นฐานของเสรีนิยม

แนวคิดเสรีนิยมแนวดั้งเดิมในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศนั้นมีความเชื่อมโยงกันอย่างแนบแน่นกับการเกิดขึ้นมาของรัฐเสรีนิยมสมัยใหม่และนักปรัชญาแนวเสรีนิยม อย่างเช่น John Locke ในศตวรรษที่ 17 ซึ่งเป็นห้วงเวลาที่แสดงให้เห็นความก้าวหน้าของมวลมนุษย์ทั้งในทางเศรษฐกิจและสังคม โดยสังคมสมัยใหม่ตามแนวคิดของเสรีนิยมนั้นมุ่งไปที่การพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้นอันเป็นชีวิตที่อยู่ในรัฐที่ปราศจากการครอบงำอำนาจของรัฐบาลเผด็จการและมีคุณภาพชีวิตมีสวัสดิการทางสังคมมากขึ้น

ในการสร้างความเป็นสมัยใหม่ (modernization) นั้นเกิดขึ้นจากการปฏิวัติอุตสาหกรรม ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและการเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิตสินค้าและการควบคุมธรรมชาติ โดยแรงผลักดันส่วนหนึ่งนั้นมาจากการเปลี่ยนแปลงและการปฏิวัติทางความคิด สติปัญญาที่เป็นเสรี ซึ่งศรัทธาและเชื่อมั่นต่อความมีเหตุมีผล การตัดสินใจใช้เหตุผลเป็นตัวนำ ที่กล่าวมาเป็นการแสดงให้เห็นความคิด ความเชื่อแนวเสรีที่มีความก้าวหน้าที่สะท้อนออกมาให้เห็นได้ชัดเจนในระบบเศรษฐกิจและการเมือง ดังที่ Jeremy Bentham (1780) กล่าวไว้เกี่ยวกับแนวคิดเสรีนิยมว่าท้ายสุดแล้วจะนำมาซึ่ง“ความสุขสูงสุดของคนจำนวนมากที่สุด”(the greatest happiness of the greatest number) อันเป็นเป้าหมายสูงสุดของแนวคิดเสรีนิยม

แนวคิดเสรีนิยมมีมุมมองเชิงบวกต่อมนุษย์และเชื่อว่ามนุษย์นั้นสามารถใช้เหตุผลในการเลือกทางเลือก การตัดสินใจโดยอิงอยู่กับหลักการและเหตุผล การใช้เหตุผลของมนุษย์ในชีวิตประจำวันสามารถแผ่ขยายมาใช้กับการต่างประเทศเมื่อจำต้องเกี่ยวสัมพันธ์กับประเทศอื่นๆ ทั้งข้างเคียงและห่างไกล แนวคิดเสรีนิยมตระหนักต่อผลประโยชน์แห่งตนของปัจเจกชนมาอันดับต้น แต่ก็มิได้หมายความว่าผู้ที่ยึดถือแนวคิดเสรีนิยมจะไม่สามารถร่วมมือกันได้แต่อย่างใด เพราะผลประโยชน์แห่งตนบางประการไม่สามารถได้มาตามประสงค์ทุกขณะ เพราะจะมีเรื่องการใช้อำนาจต่อรองหรือแม้แต่ต้องใช้วิธีการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์หรือร่วมมือกันเพื่อให้ภารกิจซึ่งปัจเจกชนนั้นมุ่งแสวงหาไปในทางเดียวกันให้บรรลุล่วงให้จงได้ หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าเป็นผลประโยชน์ร่วมกันนั่นเอง การเกี่ยวสัมพันธ์ของปัจเจกชนในการร่วมมือผสานสัมพันธ์ให้บรรลุเป้าหมายร่วมกันนั้นทำให้เกิดกิจกรรมหรือการกระทำทางสังคมในเชิงของการร่วมมือหรือในบางชั่วขณะก็อาจมีทั้งการร่วมมือและการแข่งขันในเวลาเดียวกันก็เป็นได้ ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นไม่เพียงพบเห็นได้เป็นการภายใน หากแต่ยังสามารถพบได้ในระดับระหว่างประเทศอีกด้วย ส่งผลให้เกิดประโยชน์แก่ทุกคนโดยรวม กล่าวอีกแง่หนึ่งได้ว่าความขัดแย้งและสงครามระหว่างประเทศนั้นมิใช่ว่าจะหลีกเลี่ยงไม่ได้เสียทีเดียว เพราะเมื่อปัจเจกชนต่างใช้เหตุผลของตนเองเพื่อให้บรรลุถึงผลประโยชน์แห่งตนจากการร่วมมือกันกับผู้อื่นได้ ไม่เพียงแต่ภายในรัฐนั้นๆ เท่านั้น แต่ยังขยายไปสู่ภายนอกหรือลักษณะข้ามเขตแดนรัฐ-ชาติได้ เป็นการก้าวข้ามความกลัวและการมัวเมาลุ่มหลงในอำนาจของมนุษย์ อย่างไรก็ตามที่กล่าวมาข้างต้นมิได้หมายความ

ว่าจะปราศจากอุปสรรคขวากหนามในความร่วมมือ แต่ในระยะยาวแล้วเมื่อเกิดความร่วมมือขึ้นมา สุดท้ายความสำเร็จก็มิใช่สิ่งที่ไกลเกินเอื้อม อันเนื่องจากว่าการสร้างความเป็นสมัยใหม่นั้นจะเป็นตัวผลักดันและเพิ่มขอบข่ายและความสำคัญในการร่วมมือระหว่างกันให้จงได้

ความเชื่อมั่นต่อความก้าวหน้าถือว่าเป็นหัวใจสำคัญของแนวคิดเสรีนิยม อย่างไรก็ตาม ความก้าวหน้าดังกล่าวยังเป็นข้อถกเถียงระหว่างนักคิดแนวเสรีนิยมด้วยกัน กล่าวคือ ที่มองว่าเชื่อมั่นต่อการก้าวไปข้างหน้าหรือความก้าวหน้าของมนุษย์ชาตินั้นก้าวหน้าเพียงใด ความก้าวหน้านั้นเห็นได้ชัดเจนในทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี แต่ความก้าวหน้านั้นรวมถึงสังคมและการเมืองหรือไม่ อะไรคือข้อจำกัดของความก้าวหน้า มีข้อจำกัดหรือไม่ ความก้าวหน้านั้นเกิดขึ้นเพื่อใคร เป็นความก้าวหน้าของประเทศจำนวนหยิบมือเดียวหรือเป็นความก้าวหน้าของทุกประเทศทั่วโลก อาจกล่าวได้ว่าเสรีนิยมแนว Utopian นั้นเกิดขึ้นราวสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง ส่วนหลังสงครามโลกครั้งที่สอง แนวคิดเสรีนิยมที่มองมนุษย์ในเชิงบวกนั้นลดลงมาก อันเนื่องจากผลกระทบและความรุนแรงอันเกิดจากสงครามเห็นได้เด่นชัดมาก อย่างไรก็ตาม Robert Keohane (1989, p. 174) ก็ยังเชื่อว่าอย่างน้อยแนวคิดเสรีนิยมนั้นสามารถนำไปสู่ความเจริญก้าวหน้าแบบสะสมเรื่อยๆ หรือแบบค่อยเป็นค่อยไป นอกจากนั้นในยุคหลังสงครามเย็น แนวคิดเสรีนิยมก็มีการเปลี่ยนแปลงมุมมองซึ่งอิงอยู่กับข้อเสนอในการสนับสนุนชัยชนะของฝ่ายเสรีประชาธิปไตย โดยมีสัญลักษณ์ของการล่มสลายพ่ายแพ้ของฝ่ายคอมมิวนิสต์ สหภาพโซเวียตเป็นการสิ้นสุดของประวัติศาสตร์ (The end of history) ที่ได้รับการเสนอโดย Francis Fukuyama (1989, 1992) อย่างไรก็ตาม การจู่โจมของผู้ก่อการร้ายในมหานครนิวยอร์กและกรุงวอชิงตัน ในวันที่ 11 กันยายน ค.ศ. 2001 ตามมาด้วยในมาดริด ลอนดอน และที่อื่นๆ ทั่วโลก ทำให้จำเป็นต้องฉุดคิดและตั้งคำถามต่อพลังอธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นของแนวคิดเสรีนิยมอีกครั้ง

ความเจริญก้าวหน้าตามแนวคิดเสรีนิยมมักหมายถึงความเจริญก้าวหน้าของปัจเจกชนเพื่อความสุขและความกินดีอยู่ดีของคนแต่ละคนที่มาอยู่ร่วมกัน ดังที่ John Locke มองไว้ว่า รัฐเกิดขึ้นมาเพื่อการคุ้มกันเสรีภาพของพลเมือง รัฐให้คนเหล่านั้นสามารถอยู่อาศัยได้อย่างปกติสุข แสวงหาความสุขได้โดยไม่มีสิ่งใดสามารถกล้ำกลายแทรกแซงจากคนอื่นๆ ซึ่งเป็นมุมมองที่แตกต่างจากแนวคิดสภาพจริงนิยมที่มองว่ารัฐนั้นเป็นเครื่องมือในการแสวงหาอำนาจ ส่วนแนวคิดเสรีนิยมมองว่ารัฐมีหน้าที่ในการคุ้มกันพลเมืองด้วยหลักนิติธรรม นิติรัฐยอมรับในสิทธิพลเมืองในชีวิต เสรีภาพและยังรวมไปถึงการครอบครองทรัพย์สมบัติอีกด้วย บรรดาปัจเจกชนที่อยู่ร่วมกันนั้นต่างยึดถือหลักบรรทัดฐานการอดทนอดกลั้นร่วมกัน ยอมรับฟังความเห็นที่แตกต่างเพื่อไม่ให้เกิดความแตกแยกรุนแรง แนวคิดข้างต้นได้รับการขยายความโดย Bentham (1780) นักปรัชญาชาวอังกฤษในศตวรรษที่ 18 ได้ใช้คำว่าเป็นกฎหมายระหว่างประเทศ เพราะมองว่ารัฐต่างๆ นั้นพยายามรักษาผลประโยชน์แห่งตนควรที่จะยึดโยงโดยกติกาที่รัฐต่างๆ ให้การยอมรับเป็นกฎหมายมาตัดสินข้อพิพาทระหว่างกันได้

นอกจากนั้น Immanuel Kant (1975) นักปรัชญาชาวเยอรมัน มองว่าหากมีการร่วมมือกันและแก้ปัญหาข้อพิพาทระหว่างกันของรัฐด้วยกฎหมายระหว่างประเทศ ท้ายที่สุดแล้วก็จะนำไปสู่สิ่งที่เขาเรียกว่า Republics และทำให้เกิดสันติภาพแบบถาวร (perpetual peace) ในโลกขึ้นมาได้ในที่สุด

กล่าวโดยสรุปได้ว่า แนวคิดเสรีนิยมนั้นเชื่อมโยงกับการเกิดขึ้นของรัฐสมัยใหม่อย่างแนบแน่น โดยแนวคิดเสรีนิยมอธิบายว่า การสร้างความเป็นสมัยใหม่เป็นกระบวนการที่ก้าวไปข้างหน้าในทุกๆ พื้นที่ของชีวิต กระบวนการสร้างความเป็นสมัยใหม่นั้นเป็นตัวขยายขอบข่ายความร่วมมือข้ามเขตแดนระหว่างประเทศ ความก้าวหน้าหมายถึงชีวิตที่ดีกว่าอย่างน้อยก็ปัจเจกชนส่วนใหญ่ มนุษย์นั้นมีเหตุผลเป็นของตนเอง เมื่อการใช้เหตุผลของมนุษย์นั้นขยายใหญ่ไปสู่ระหว่างประเทศความร่วมมือจึงเป็นปลายทางของกันและกัน

แนวคิดประกอบสร้างนิยม

แนวคิดประกอบสร้างนิยม (Constructivism)

ในสาขาวิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศตามทัศนะของแนวคิดประกอบสร้างนิยม มองว่าอัตลักษณ์ของความสัมพันธ์ระหว่างประเทศถูกสร้างขึ้นมาโดยวิถีทางประวัติศาสตร์และสังคมมนุษย์มากกว่าที่จะเป็นผลสืบเนื่องจากธรรมชาติของมนุษย์และการต่อสู้ดิ้นรนในการเมืองโลก ก่อนอื่นต้องทำความเข้าใจก่อนว่าแนวคิดประกอบสร้างนิยมนั้นถูกนำมาประยุกต์ใช้ในหลากหลายสาขาวิชาด้วยกัน แต่ละสาขาวิชาต่างก็มีจุดเน้นในการอธิบายแตกต่างกันไปตามแนวทางการอธิบาย เช่น ในสาขาวิชาจิตวิทยา สังคมวิทยา ศึกษาศาสตร์ เป็นต้น แนวคิดประกอบสร้างนิยมในภาษาไทยอาจจะเห็นว่ามีการบัญญัติคำศัพท์แตกต่างจากนี้ เช่น แนวคิดพุทธปัญญา สำนักรู้คิด สรรค์สร้างนิยม สร้างนิยม เป็นต้น ซึ่งถูกแปลจากภาษาอังกฤษคือ คำว่า “Constructivism” คำเดียวกัน อันอาจนำไปสู่ความสับสนกับการใช้ศัพท์แสงที่หลากหลาย และในบางครั้งอาจต้องแปลไทยเป็นไทยอีกที ในการวิจัยฉบับนี้ซึ่งเป็นงานในสาขาการเมืองระหว่างประเทศ ผู้วิจัยจึงขอใช้คำว่า “ประกอบสร้างนิยม” ในภาษาไทยแทนคำว่า “Constructivism” เพื่อสร้างความเข้าใจให้ตรงกัน

เป็นที่ยอมรับกันว่าแนวคิดประกอบสร้างนิยมถูกคิดค้นขึ้นโดย Nicholas Onuf (Jackson and Sorensen, 2010, p. 166) เพื่ออธิบายลักษณะต่างๆ เชิงทฤษฎีของวิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศที่สังคมประกอบสร้างขึ้น ทฤษฎีประกอบสร้างนิยมในยุคร่วมสมัยได้รับการบุกเบิก/เสาะแสวงหาร่องรอยการก่อเกิดของทฤษฎีโดยนักทฤษฎีผู้ที่ได้รับการกล่าวขวัญไม่ใช่เพียงแค่ Onuf เท่านั้น หากแต่ Richard K. Ashley, Friedrick Kratochwi and John Ruggie ได้รับการกล่าวขวัญถึงเช่นกันว่ามีส่วนสำคัญในการพัฒนาทฤษฎี อย่างไรก็ตาม Alexander Wendt นับว่าเป็นที่รู้จักและได้รับการกล่าวถึงมากที่สุดว่า เป็นผู้วางรากฐานแนวการวิเคราะห์ผ่านม่านประกอบสร้างนิยมใน

สาขาวิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ จากบทความอันเลื่องชื่อของ Wendt เรื่อง “Anarchy is what states make of it: The social construction of power politics” ในปี ค.ศ. 1992 ซึ่งได้วางหลักการเชิงทฤษฎีอันเป็นการท้าทายความเชื่อเดิมที่ถูกครอบงำโดยแนวคิดสภาพจริงนิยมใหม่กับสถาบันนิยมเชิงเสรีนิยมใหม่ ดังนั้นแนวคิดประกอบสร้างนิยมจึงเป็นการผสมผสานทางความคิดระหว่างนักคิดแนวสภาพจริงนิยมใหม่ (Neorealism) กับนักคิดแนวสถาบันนิยมเชิงเสรีใหม่ (Neoliberal institutionalism) ผนวกเข้าด้วยกันและแสดงให้เห็นว่าแม้แต่แนวคิดหลักของสภาพจริงนิยมยังเกิดวิวาทะว่าด้วยเรื่อง “การเมืองเรื่องอำนาจ” (power politics) ซึ่งมองว่าการเมืองเรื่องอำนาจเป็นสิ่งก่อสร้างทางสังคมหรือเป็นสิ่งที่สังคมสร้างขึ้นมาและให้นิยาม/คำจำกัดความว่าด้วยการเมืองเรื่องอำนาจอันเกิดจาก “ความรู้/ความคิดร่วม (shared knowledge/ideas) ของสังคมชุมชนระหว่างประเทศหมายความว่าไม่ได้เกิดขึ้นมาโดยธรรมชาติหรือเกิดมาจากสุญญากาศ นอกจากนั้น Wendt ยังเป็นผู้เปิดทางและผลักดันให้มีการนำทฤษฎีประกอบสร้างนิยมมาใช้เพื่อศึกษาวิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศที่สามารถแตกประเด็นไปสู่ประเด็นอื่นๆ ได้ในวงกว้างมากขึ้น ต่อมาในปี ค.ศ. 1999 Wendt ได้พัฒนากรอบทฤษฎีตามแนวคิดประกอบสร้างนิยมซึ่งเป็นผลงานที่สำคัญมากผลงานหนึ่งที่ชื่อ Social theory of international politics (1999) เพื่อเป็นการตอกย้ำ/สนับสนุนสินทรัพย์ทางปัญญาที่ได้ผลิตออกมาก่อนหน้านั้น

ตั้งแต่ปลายทศวรรษที่ 1980 ถึงต้นทศวรรษที่ 1990 เป็นต้นมา แนวคิดประกอบสร้างนิยมได้กลายเป็นแนวคิดหลักที่ใช้ในการศึกษาวิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ซึ่ง John Ruggie[2] ได้พยายามเพื่อแยกแยะ/แจกแจงสาขาย่อยๆ ของแนวคิดประกอบสร้างนิยม นอกจากนี้ยังมีนักวิชาการที่ให้การสนับสนุนแนวคิดประกอบสร้างนิยม ดังเช่น Martha Finnemore[3], Kathryn Sikkink[4], Peter Katzenstein[5] และ Alexander Wendt งานเขียนของนักวิชาการเหล่านี้ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางในชุมชนทางวิชาการและเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดวิวาทะที่สั่นสะเทือนวงการการศึกษาวิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศและมักพบว่ามีวิวาทะบางประเด็นระหว่างนักสภาพจริงนิยม นักเสรีนิยม นักสถาบันนิยมและนักประกอบสร้างนิยม นอกจากนี้ในอีกฟากฝั่งก็มีนักประกอบสร้างนิยมอีกจำพวกหนึ่งที่มีความเชื่อกับแนวคิดนี้อย่างสุดขั้วและนิยมหยิบยกวาทกรรม (discourse) และภาษาศาสตร์ (linguistics) มาเป็นเครื่องมือในการวิพากษ์กันอย่างจริงจัง

แนวคิดประกอบสร้างนิยมเป็นแนวคิดที่แสวงหาคำอธิบายวิธีการที่สังคมประกอบสร้างลักษณะที่สำคัญของความสัมพันธ์ระหว่างรัฐต่างๆ ในสังคมชุมชนระหว่างประเทศซึ่งเชื่อว่าธรรมเนียม

---

[2] ดูออนไลน์เพิ่มเติมได้จาก https://www.hks.harvard.edu/faculty/john-ruggie

[3] ดูออนไลน์เพิ่มเติมได้จาก https://elliott.gwu.edu/martha-finnemore

[4] ดูออนไลน์เพิ่มเติมได้จาก https://carrcenter.hks.harvard.edu/people/kathryn-sikkink

[5] ดูออนไลน์เพิ่มเติมได้จาก https://government.cornell.edu/peter-j-katzenstein

ปฏิบัติ (Practices) กับการปฏิสัมพันธ์กันทางสังคม (Social Interaction) เป็นตัวกำหนดรูปแบบ/ลักษณะที่สำคัญของความสัมพันธ์ระหว่างรัฐต่างๆ ในการเมืองระหว่างประเทศ Wendt (1999, p. 1) อธิบายหลักขั้นพื้นฐานของแนวคิดประกอบสร้างนิยม 2 ประการว่า

1. โครงสร้างของสังคมมนุษย์ถูกกำหนดโดยความคิดร่วมกันของมนุษย์ (shared ideas) มากว่าที่จะเป็นอำนาจบีบบังคับเชิงวัตถุ (material force)

2. อัตลักษณ์และผลประโยชน์ของตัวแสดงต่างๆ ในสังคมชุมชนระหว่างประเทศถูกประกอบสร้างโดยความคิดร่วมกันมากกว่าที่จะถูกกำหนดขึ้นเองโดยธรรมชาติ

แนวคิดประกอบสร้างนิยมเป็นที่เข้าใจว่า เกิดจากความไม่พอใจต่อคำอธิบายของแนวคิดสภาพจริงนิยมใหม่กับแนวคิดเสรีนิยมใหม่ต่อปรากฏการณ์ต่างๆ ในสังคมชุมชนระหว่างประเทศ ดังนั้นแนวคิดที่ถูกผลิตออกมาจึงเป็นไปในทางตอบโต้กับสองแนวคิดข้างต้น

ตามแนวคิดของ Wendt (1992, p. 73) มองว่าโครงสร้างต่างๆ ทางสังคมมี 3 องค์ประกอบ คือ (1) ความรู้ร่วมกัน (shared knowledge) (2) ทรัพยากรเชิงวัตถุ (material resources) (3) ธรรมเนียมปฏิบัติ (practices) โดยโครงสร้างต่างๆ ทางสังคมบางส่วนถูกกำหนดโดยการใช้เชาว์ปัญญาร่วมกัน (shared understanding) ความคาดหวัง (expectations) ความรู้ (knowledge)

ในสภาวะความกลืนไม่เข้าคายไม่ออกทางความมั่นคง (a security dilemma) ของรัฐ คือ โครงสร้างทางสังคมที่รัฐต่างๆ ไม่มีความไว้วางใจต่อกันและมักสร้างสมมติฐานที่ไม่ดีต่อรัฐอื่นอันเป็นตัวกำหนดผลประโยชน์ให้ออกมาในรูปที่รัฐต่างๆ จำต้องอยู่แบบตัวใครตัวมัน (self-help) ทำให้รัฐต่างๆ แสวงหาแนวทางในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ เกิดการรวมตัวเพื่อสร้างความมั่นคงปลอดภัยแก่ตนเองและกลุ่มจนกลายเป็นประชาคมความมั่นคง (a security community) ซึ่งเป็นโครงสร้างทางสังคมอีกรูปแบบหนึ่งที่รัฐต่างๆ มีความรู้ร่วมกัน (shared knowledge) ซึ่งรัฐต่างๆ ให้ความไว้วางใจต่อรัฐอื่นๆ ที่จะแก้ไขข้อพิพาทต่างๆ โดยปราศจากการทำสงครามต่อกัน โครงสร้างทางสังคมที่พึ่งพิงต่อความคิด (ideas) เป็นการแสดงให้เห็นว่าแนวคิดประกอบสร้างนิยมนั้นมีมุมมองเชิงอุดมคติต่อโครงสร้างอยู่ด้วย (an idealist (or ‘idea-list’ view of structure) Wendt (1992, p. 73) มองว่าการเมืองระหว่างประเทศอยู่ในสภาวะ “อนาธิปไตย” (Anarchy) ซึ่งเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับแนวคิดของ Thomas Hobbes อย่างไรก็ตาม จุดต่างในแนวคิดของ Wendt คือ มองว่าจุดจบของ “อนาธิปไตย” ไม่จำเป็นต้องนำไปสู่การต่อสู้ห้ำหั่นซึ่งกันและกันเสมอไป กล่าวคือ สภาวะอนาธิปไตยอาจนำไปสู่ “ความขัดแย้ง หรือความร่วมมือก็ได้”หมายความว่า อาจนำไปสู่ข้อสรุปของแนวคิดสภาพจริงนิยมหรือเสรีนิยมใหม่ก็ได้

มุมมองประกอบสร้างนิยมว่าด้วย “ความคิด” (Ideas)

ประกอบสร้างนิยมไม่ได้มองว่า “ความคิด” มีความสำคัญมากกว่าอำนาจกับผลประโยชน์ หรือเป็นอิสระจากอำนาจกับผลประโยชน์ หากแต่มองว่าอำนาจกับผลประโยชน์จะส่งผลกระทบต่อความดีงามของ “ความคิด” ที่เป็นผู้สร้างอำนาจกับผลประโยชน์ขึ้นมา แนวคิดประกอบสร้างนิยมเชื่อว่า “ความคิดร่วม” (shared knowledge) เป็นแหล่งที่มาของสรรพสิ่งในสังคมและเป็นเครื่องมือของมนุษย์ที่มนุษย์ต่างใช้ “ความคิด” เพื่อเปลี่ยนแปลงกฎ/ระเบียบต่างๆ ที่โลกดำเนินตาม กล่าวคือ เราไม่สามารถเปลี่ยนแปลงโลกได้แต่เราสามารถเปลี่ยนแปลงกฎต่างๆ ที่คุมบังเหียนโลกได้ (we can’t change the world, but we can change the rules that the world bases on) สำหรับแนวคิดประกอบสร้างนิยมแล้ว สิ่งที่ได้กล่าวมาเป็นสิ่งที่ผู้คนกำลังทำอยู่ตลอดเวลาและเกิดขึ้นเป็นเนืองนิจ นั่นคือผู้คนพยายามเปลี่ยนแปลงกฎต่างๆ ที่เป็นกลไกกำหนดทิศทางโลกและในเวลาเดียวกันผู้คนเหล่านั้นก็อาศัยอยู่ในโลกที่พวกเขาเหล่านั้นพยายามเปลี่ยนแปลงกฎที่ดำเนินอยู่เช่นกัน คนบางคนก็ไม่อาจกระทำได้หรือกระทำได้ไม่ดีนัก แต่อีกบางคนกลับกระทำมันได้ดีกว่าคนอื่นๆ ยกตัวอย่างเช่น เป็นเรื่องง่ายดายสำหรับ Barack Obama ที่จะเปลี่ยนแปลงกฎบางอย่างที่เป็นกลไกคุมบังเหียนโลกและมักจะทำได้ดีกว่าใครบางคน (ผู้เขียนหรือผู้อ่าน) ที่เป็นเช่นนั้นเป็นเพียงเพราะว่า ผู้คน/ประชาชนมักจะเชื่อ/ต้องเชื่อฟังและตัวของการเปลี่ยนแปลงเองนั้นคือ ผลผลิตของกฎเกณฑ์บางอย่างที่คุมบังเหียนโลกอยู่นี่คือ แหล่งที่มาของวงจรที่ไม่มีวันสิ้นสุดและมีการเปลี่ยนแปลงของกฎเกณฑ์เหล่านี้อย่างสม่ำเสมอ การกำลังเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตทางสังคมซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงทีละเล็กทีละน้อย และในขณะเดียวกันนั้นก็เป็นการเปลี่ยนแปลงสังคมวิถี (social life) ที่ชีวิตดำเนินอยู่ก่อนหน้านั้นแล้ว

นักคิดประกอบสร้างนิยมมองว่าโลกมีฐานะเป็นเพียง “บางสิ่ง” (something) ที่เราสร้างมันขึ้นมาด้วยวิถีที่คนหนึ่งข้องเกี่ยว/เกี่ยวพันกับคนอื่นๆ ลองจินตนาการดูว่า หากวันพรุ่งนี้ทุกคนตื่นขึ้นมาแล้วร่วมกันตัดสินว่า สหรัฐอเมริกาจะต้องไม่มีอยู่ในแผนที่โลกอีกต่อไป สหรัฐอเมริกาก็จะไม่มีอยู่ในโลกนี้อีกต่อไป ที่เป็นเช่นนี้เพราะว่าสิ่งที่สร้างสหรัฐอเมริกาขึ้นมาไม่ใช่ตึก/อาคารสูง อิฐ ปูน ระเบิด ปืน หรือการลงคะแนนเสียง (votes) แต่อย่างใด หากแต่เป็นเพราะทุกคนมีความคิด/เข้าใจร่วมกัน (shared ideas/understanding) ว่าสิ่งเหล่านั้นเป็นผู้สร้างสหรัฐอเมริกาขึ้นมา แล้วผู้คนเหล่านั้นก็ตกลงร่วมกันว่าพวกเขาจะกระทำ/ปฏิบัติต่อคนอื่นราวกับว่าสหรัฐอเมริกามีอยู่ที่นั่นจริงๆ และนั่นก็คือข้อตกลง (agreement) ความเชื่อ (belief) ความคิด (ideas) ที่ให้กับความเป็นสหรัฐอเมริกา

ดังที่ได้กล่าวมา สำหรับนักคิดประกอบสร้างนิยมแล้ว สามารถนำมาปรับใช้กับชีวิตทางสังคมทั้งปวง ไม่เพียงแต่เท่านั้นยังสามารถนำแนวคิดประกอบสร้างนิยมมาอธิบายรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างรัฐต่างๆ/ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ เช่น เราจะไม่มี “การเมืองระหว่างประเทศ” (International Politics) ถ้าหากว่าเราไม่มี “ชุดความคิด” (set of ideas) ของการเมืองระหว่าง

ประเทศ ก่อนอื่นจำเป็นต้องมีชุดความคิดเกี่ยวกับรัฐเสียก่อน เช่น รัฐต่างๆ ต้องมีนโยบายต่างประเทศ เมื่อต้องการพูดถึงรัฐใดรัฐหนึ่ง มักจะพูดถึงผู้นำของรัฐนั้นๆ ไม่ใช่เพียงแค่การพูดถึงคนในรัฐนั้นแบบสุ่มๆ (a random person) เรามีความคิด/ความเชื่อว่ารัฐมีโครงสร้างเชิงอำนาจ หรือองค์กรต่างๆ (authority structures) มีรัฐบาลที่มีความชอบธรรม (legitimate governments) และนั่นคือวิธีการที่สร้างสังกัปของคำว่าความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ/ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐขึ้นมา นอกจากนั้นยังมีคำถามที่น่าสนใจอีกว่า แล้วโครงสร้างทางความเชื่อที่ว่า (belief structures) เราต้องมีร่วมกันมากเพียงใดก่อนที่จะมีความสัมพันธ์ระหว่างรัฐ จากคำถามนี้ให้ลองจิตนาการดูว่า หากวันหนึ่งมีมนุษย์ต่างดาว (alien) จากดาวดวงอื่นในจักรภพมาเยือนโลก พวกเขาเหล่านั้นไม่มีโครงสร้างทางความเชื่อใดๆ เลยเกี่ยวกับโลกมนุษย์ ไม่มีความนึกคิดที่เกี่ยวข้องกับรัฐเลยว่าอะไรคือรัฐ ดังนั้นมนุษย์จึงไม่สามารถสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกับดาวดวงอื่นในจักรภพได้เพราะว่ามนุษย์ต่างดาวไม่รู้แม้กระทั่งว่าอะไรคือรัฐ เป็นต้น

แนวคิดความมั่นคงระหว่างประเทศ

แนวคิดความมั่นคงระหว่างประเทศ

ประเด็นเกี่ยวกับความมั่นคงนั้นถือว่าเป็นหัวใจของการศึกษาในสาขาวิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศมากว่าครึ่งศตวรรษ ตั้งแต่ช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สองเป็นต้นมา อันเป็นผลสืบเนื่องมาจากบริบทแวดล้อมทางการเมืองระหว่างประเทศในขณะนั้น ซึ่งมีการแบ่งฝักฝ่ายทางการเมืองระหว่างประเทศมหาอำนาจสหรัฐอเมริกากับสหภาพโซเวียตและเหล่าพันธมิตร อันเป็นการแข่งขันกันเพื่อความเป็นมหาอำนาจในยุคสงครามเย็น (Sheehan, 2005, p. 1) หลังจากสิ้นสุดสงครามเย็นคือยุคหลังสงครามเย็น แนวคิดความมั่นคงนั้นมิได้จบสิ้นไปตามกัน หากแต่มีความพยายามในการตีความที่แตกต่างกันออกไป กล่าวคือ การตีคำจำกัดความเกี่ยวกับความมั่นคงนั้นเป็นไปในมิติที่หลากหลายและแตกประเด็นแยกย่อยออกไปหลากหลายเส้นทาง โดยแรกเริ่มเป็นการขับเคลื่อนยักย้ายถ่ายเทจากมุมมองที่มองโลกแบบแบ่งออกเป็นสองขั้วสู่การเคลื่อนย้ายไปสู่ระเบียบวาระ/นโยบายที่มองว่ารัฐเป็นศูนย์กลางในการตีความเกี่ยวกับประเด็นความมั่นคง

ประเด็นเกี่ยวกับความมั่นคงมีความสำคัญเป็นอย่างมากในสาขาวิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ/การเมืองระหว่างประเทศ โดยถูกนำมาใช้ทั้งในทางทฤษฎีเพื่อการวิเคราะห์และในทางปฏิบัติในด้านการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างรัฐต่างๆ ซึ่งเกี่ยวข้องกับหลากหลายประเด็นด้วยกัน เช่น ประเด็นเกี่ยวกับสงครามและสันติภาพ ดุลแห่งอำนาจ การแข่งขันด้านอาวุธ การควบคุมอาวุธและการลดอาวุธ เป็นต้น ความมั่นคงในประเด็นการศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างประเทศนั้นเป็นสิ่งที่ Deutsch (1968, pp. ix) มองว่าเป็น“ศาสตร์และศิลป์ของการอยู่รอดปลอดภัยของมนุษยชาติ”

นอกจากนั้นความมั่นคงศึกษา (security studies) เป็นสาขาย่อยสาขาหนึ่งของความสัมพันธ์ระหว่างประเทศและถูกมองว่าเป็นทายาทสืบทอดแนวคิดมาจากพวกสภาพจริงนิยม แนวคิดของ Machiavelli และแนวคิดของ Hobbesian (a child of Machiavellian and Hobbesian realism) (Crawford, 2002, p. 292) เนื่องจากเป็นแนวคิดที่เชื่อว่า สภาพโดยธรรมชาติของการเมืองระหว่างประเทศนั้นมีสภาพเป็นอนาธิปไตย (International Anarchy) ซึ่งเป็นคำอธิบายเกริ่นนำยอดนิยมของพวกสภาพจริงนิยมที่มองว่า เมื่อการเมืองระหว่างประเทศเป็นเช่นนี้ ทำให้รัฐต่างๆ นั้นจำเป็นต้องช่วยเหลือตนเองเพื่อการอยู่รอดปลอดภัย โดยใช้วิธีการเพิ่มพลังอำนาจสร้างความแข็งแกร่งให้กับตนเอง ทำให้รัฐอื่นๆ ไม่กล้าที่จะเข้ามาก่อกวนรุกรานหรือลุกล้ำอำนาจอธิปไตยของรัฐอื่นๆ พฤติกรรมดังที่กล่าวมาข้างต้นคือ พฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงระหว่างประเทศตามคำจำกัดความแบบดั้งเดิม

เช่นเดียวกับแนวคิด/หลักคิดอื่นๆ แนวคิดความมั่นคงนั้นก็เป็นสิ่งที่เกิดจากการประกอบสร้างทางสังคมของมนุษย์ (social construction) อันเนื่องจากความมั่นคงไม่ได้มีความหมายโดยตัวของมันเอง หากแต่เกิดจากฉันทามติที่มนุษย์มีร่วมกัน (Intersubjective consensus) (Krause and Williams (eds.), 1997, pp. ix) เมื่อความหมายที่เข้าใจกันอยู่นั้นถูกตั้งคำถามต่อพลัง/ความชอบธรรมในการอธิบายต่อปรากฏการณ์เกี่ยวกับความมั่นคง เป็นผลให้คำจำกัดความนั้นเกิดการวิวัฒน์และเคลื่อนไหวไม่หยุดนิ่งอย่างที่เคยเป็นอยู่ในช่วงหนึ่ง ดังนั้นความหมายของความมั่นคงจึงมีลักษณะที่สามารถเคลื่อนไหวไปมามากกว่าที่จะอยู่กับที่และแข็งทื่อตายตัว การประกอบสร้างความมั่นคงโดยทั่วไปแล้ว ได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมระดับชาติและระดับภูมิภาค อันเนื่องจากว่าวัฒนธรรมนั้นเป็นตัวช่วยในการประกอบสร้างวิถีที่ตัวแสดงต่างๆ ทำความเข้าใจในประเด็นปัญหาความมั่นคงและภัยคุกคามที่พวกเขาเชื่อว่ามีอยู่และเลือกแนวทางการสนองตอบต่อความเข้าใจในเรื่องนั้น (Katzenstein (ed.), 1996, pp. 1-6)

ด้วยเหตุที่กล่าวมาข้างต้น เห็นได้ว่าความมั่นคงในความหมายปัจจุบันนั้นมีลักษณะแตกต่างกันกับความหมายความมั่นคงที่เข้าใจกันในช่วงสงครามเย็น เนื่องจากความมั่นคงในความหมายที่เป็นอยู่ในช่วงสงครามเย็นนั้นจะมองเจาะจงลงไปเพียงแค่เรื่องความมั่นคงทางการทหารเท่านั้น (Baldwin, 1997, p. 9) ซึ่งความหมายที่ผู้เขียนกล่าวถึงนั้นกว้างกินความมากกว่าความหมายที่ใช้ในการอธิบายปรากฏการณ์ในห้วงเวลาแห่งสงครามเย็น

รากฐานแนวคิดความมั่นคงระหว่างประเทศ

การทำความเข้าใจแนวคิดใดแนวคิดหนึ่งให้อย่างถ่องแท้จำเป็นต้องศึกษาถึงที่มา รากเหง้าและแก่นแท้ของแนวคิดนั้นๆ การศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับความมั่นคงก็เช่นกัน การที่จะเข้าใจแนวคิดที่

เป็นอยู่ในปัจจุบัน จำเป็นต้องเข้าใจแนวคิดที่เคยเป็น/เข้าใจร่วมกันในอดีต ซึ่งก็คือรากเหง้าเหล่ากอดั้งเดิมของแนวคิดที่จะกล่าวถึงในที่นี้คือ แนวคิดเกี่ยวกับความมั่นคงในมิติการเมืองระหว่างประเทศ

แนวคิดเกี่ยวกับความมั่นคงระหว่างประเทศ (international security) นักวิชาการหลายท่านมักกล่าวอ้างถึงแนวคิด Raison d' e'tat หรือ "เหตุผลของรัฐ" ซึ่งให้คำอธิบายเกี่ยวกับความมั่นคงแห่งรัฐ โดยใช้ "เหตุผลของรัฐ" ซึ่งมองว่า รัฐบุรุษไม่สามารถใช้คุณธรรมส่วนตัวมาตัดสินว่าการกระทำใดถูกต้องหรือเหมาะสมที่จะนำมาใช้เพื่อปกป้องรักษาผลประโยชน์แห่งชาติ เนื่องจากว่าการกระทำต่างๆ ได้ถูกให้คำจำกัดความตามเหตุผลของรัฐแล้วนั่นเอง กล่าวคือ การกระทำใดๆ ก็ตามหากเป็นวิถีทางที่จะได้มาซึ่งผลประโยชน์แห่งชาติแล้วก็ถือว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้องเสมอ

ลักษณะหนึ่งของสภาพจริงนิยมที่แตกต่างจากแนวคิดหลังโครงสร้าง (poststructuralist approaches) ในประเด็นเกี่ยวกับความมั่นคงคือ ข้อสันนิษฐานที่ว่าธรรมชาติของความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในห้วงเวลากว่าพันปี มีการเปลี่ยนแปลงเพียงน้อยนิดหรือไม่ก็ไม่เปลี่ยนแปลงเลยก็ว่าได้ นโยบายต่างประเทศของรัฐต่างๆ นั้นถูกมองว่า เป็นการดำเนินนโยบายต่อๆ กันมาและเป็นไปอย่างสม่ำเสมอ โดยเกิดขึ้นแบบซ้ำๆ อันเนื่องจากว่ารัฐต่างๆ นั้นถูกยึดโยงโดยโครงสร้างที่ไม่เปลี่ยนแปลง หรือไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ของระบบระหว่างประเทศ (international system) (Layne, 1994, pp. 10-11) นักสภาพจริงนิยมมักจะอ้างถึงต้นตำหรับ/แหล่งที่มาของแนวคิดที่ทำให้แนวคิดสภาพจริงนิยมนั้นมีความแตกต่างจากแนวคิดอื่นๆ ซึ่งสามารถย้อนรอยกลับไปถึงนักประวัติศาสตร์ชาวกรีก Thucydides (471-400 ก่อนคริสตกาล) ผู้เป็นเจ้าของผลงานวรรณกรรมเรื่องสงครามเปโลโปนีเซียน (The Peloponnesian War) ซึ่งเป็นตำนานคลาสสิกที่เล่าถึงสงครามครั้งใหญ่ระหว่าง Athens และ Sparta โดยนักสภาพจริงนิยมอย่าง Wight และ Morgenthau มองว่างานเขียนของ Thucydides เป็นงานที่ชี้ให้เห็นรูปแบบพฤติกรรมของมนุษย์ที่เกิดขึ้นแบบซ้ำๆ และเห็นได้ในทุกยุคทุกสมัย ตามความเห็นของ Thucydides สิ่งที่ทำให้เกิดสงครามอย่างหลีกหนีไม่พ้นคือ การเติบโตขยายใหญ่ของแกนอำนาจของนครรัฐเอเธนส์ เป็นเหตุให้นครรัฐ Sparta เกิดความหวาดกลัว (fear) (Wight, 1979, p. 138) ด้วยเหตุนี้นักวิชาการส่วนใหญ่จึงเห็นพ้องต้องกันว่า Thucydides เป็นผู้ริเริ่ม (Founding Father) การศึกษาแนวสภาพจริงนิยม (the realist perspective) เพราะเหตุแห่งความกลัวที่ Thucydides อธิบายนั้นมิได้มาจากท้องแม่/ธรรมชาติติดตัวของความเป็นมนุษย์แต่มาจากธรรมชาติของการเมืองระหว่างรัฐนั่นเอง ซึ่งการกล่าวเช่นนี้อีกด้านหนึ่งอาจทำให้ถูกมองว่าควรที่จะเป็นนักคิดแนวสภาพจริงนิยมใหม่ (neorealism) มากกว่านักคิดสภาพจริงนิยมแบบดั้งเดิม (classical realism)

อย่างไรก็ตาม Thucydides มิได้ให้การสนับสนุนแนวคิด Realpolitik แบบเปลือยเปล่า Thucydides คัดค้านแนวคิด "Might makes right" หรือ "แนวคิดอำนาจคือธรรม" หรือแนวคิดที่มองว่า กระทำใดๆ ก็ตามที่เกิดจากผู้มีอำนาจแล้วล้วนเป็นสิ่งที่ถูกต้องชอบธรรม" รัฐที่อ่อนแอกว่า

จำเป็นต้องยอมรับโดยศิโรราบอย่างไม่มีข้อแม้ต่อแรงปรารถนา หรือความต้องการของผู้มีอำนาจ ในทางกลับกัน Thucydides ให้เหตุผลว่า รัฐที่จะได้รับการยกย่องมากที่สุดคือ รัฐที่ให้ความสำคัญกับความเป็นธรรมมากกว่าการระเริงในอำนาจในสถานการณ์ที่เป็นอยู่ในขณะนั้น รัฐบุรุษนั้นพยายามแสวงหาหนทางเพื่อลดความขัดแย้งระหว่างความดีกับความเฉลียวฉลาด Thucydides ในอีกแง่หนึ่งนั้นดูเหมือนว่าจะเป็นผู้นำแนวคิดสภาพจริงนิยมแบบดั้งเดิมมากกว่าสภาพจริงนิยมใหม่ อันเนื่องจากความเชื่อที่ว่า ความสืบเนื่องต่อกันในพฤติกรรมทางการเมืองและพฤติกรรมนี้ถูกอธิบายโดยความสืบเนื่องต่อกันในธรรมชาติของความเป็นมนุษย์ อยู่กับสิ่งที่เป็น (being what it is) ทำให้เข้าใจอดีตและอนาคตอย่างกระจ่างแจ้ง (Thucydides, 1972, p. 48; in Sheehan, 2005, pp. 14-15) นักคิดสภาพจริงนิยมใหม่มองว่า โครงสร้างระหว่างประเทศเป็นตัวกำหนดการตัดสินใจ แต่ Thucydides กลับมองว่า การนำโครงสร้างระหว่างประเทศเพียงอย่างเดียวมาใช้ในการกำหนดการตัดสินใจนั้น มิใช่จุดหมายมิใช่วิถีและมิใช่ทางเลือกของรัฐ สามารถกำหนดนโยบายโดยการวิเคราะห์โครงสร้างระหว่างประเทศ มีการกระทำทางยุทธศาสตร์ด้วยเหตุผลโดยการพิจารณาปัจจัยภายในประเทศและโครงสร้างระหว่างประเทศมาประกอบการตัดสินใจด้วย

สภาพจริงนิยมแบบดั้งเดิมมองว่า พฤติกรรมของรัฐเกิดจากธรรมชาติในความเป็นมนุษย์ที่จะสะท้อนให้เห็นความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์ (Basic need) Thompson (1996, p. 89) มองว่าความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์นั้นคือ อำนาจและความมั่นคงที่มีอยู่ทุกแห่งหนทุกระดับตั้งแต่หลุดพ้นจากพันธนาการของครอบครัว ในทางกลับกัน Waltz (1979, p. 113) นักคิดสภาพจริงนิยมแนวใหม่กลับมองว่า โครงสร้างที่ประกอบขึ้นเป็นระบบระหว่างประเทศ เป็นตัวผลักดันให้เกิดนโยบายดุลอำนาจ (Balance of Power) เพื่อความอยู่รอดปลอดภัยของรัฐ

แนวทางการศึกษาแบบสภาพจริงนิยมมองว่า โลกมีสภาพเป็นอนาธิปไตยและถูกครอบงำโดยการต่อสู้แย่งชิงเพื่ออำนาจและความมั่นคงและมีการแข่งขันกันเสริมสร้างสมรรถนะทางการทหารระหว่างกันในระบบระหว่างประเทศ แนวทางการศึกษาดังกล่าวนี้ในบางครั้งถูกเรียกว่าเป็นพวก Hobbesian ซึ่งเป็นคำที่แสดงให้เห็นอิทธิพลทางแนวคิดของ Thomas Hobbes นักปรัชญาและนักวิทยาศาสตร์ในศตวรรษที่ 17 โดย Hobbes อธิบายว่า รัฐนั้นเป็นสิ่งที่จำเป็นต่อมนุษย์ เพราะหากว่าขาดรัฐแล้วจะไม่มีศิลปะ ไม่มีตัวอักษร ไม่มีสังคมและขาดความเป็นปึกแผ่นสังคมเต็มไปด้วยความโหดเหี้ยมทารุนและความเปราะบางที่อาจนำไปสู่ความขัดแย้งได้ตลอดเวลา ด้วยเหตุนี้มนุษย์จึงเต็มไปด้วยความหวาดกลัวต่อภยันตรายร้ายแรงที่อาจถึงแก่ชีวิตที่สามารถเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา สำหรับ Hobbes มองว่าตัวของพลเมืองเองต้องการให้รัฐปกป้องพลเมืองจากภัยคุกคามทั้งภายในและภายนอกจากต่างประเทศ โดยเน้นย้ำให้ความสำคัญต่อภยันตรายที่เกิดจากเหตุการณ์ชุลมุนวุ่นวายภายในประเทศ แต่นักสภาพจริงนิยมในยุคสมัยใหม่กลับเห็นต่างและให้ความสำคัญกับภัยคุกคาม

ทางการทหารภายนอกจากรัฐอื่นๆ โดยสันนิษฐานว่า ภัยคุกคามที่เกิดจากภายนอกรัฐในบางครั้งคราวนั้นอาจอันตรายกว่าภัยคุกคามที่เกิดขึ้นภายในรัฐ (Ullman, 1983, p. 133)

แนวคิดสภาพจริงนิยมแบบดั้งเดิมมีรากฐานมาจากแนวคิดเกี่ยวกับธรรมชาติของมนุษย์ที่มองว่ามนุษย์นั้นชอบการทำลายล้าง เห็นแก่ตัว ชอบการแข่งขันและมีความก้าวร้าว ดังที่ John Garnett, (ed.) (1970, p. 28) นักคิดแนวสภาพจริงนิยมมองว่า แนวคิดสภาพจริงนิยมถือว่าเป็นแนวคิดหนึ่งที่ไม่ได้ให้น้ำหนักต่อความศรัทธาในตัวมนุษย์มากจนเกินไป เพราะไม่เชื่อว่ามนุษย์นั้นจะมีเหตุผลได้ตลอดเวลา ส่วนนักคิดแนวอุดมคตินิยม (Idealists) นั้นก็ปฏิเสธที่จะรับรู้โลกที่เป็นอยู่ หากมองและคาดหวังให้โลกเป็นในแบบที่อยากให้เป็น ถึงแม้ว่า Garnett จะเน้นว่าการยอมรับนี้ไม่ได้หมายความว่าจะนำไปเป็นข้อพิสูจน์โลก งานเขียนแนวนี้มักถูกถากถางอยู่บ่อยครั้งและถูกมองว่าเป็นการมองโลกในแง่ร้ายเกินไป ดังที่ John Herz (1950, p. 159) ได้กล่าวไว้ว่า แนวคิดสภาพจริงนิยมนี้ถือว่าเป็น “บุตรแห่งความชั่วร้าย” (the children of darkness) ถึงแม้การมองโลกในแง่ร้ายนั้นมิใช่เรื่องเสียหายแต่อย่างใดก็ตาม

แนวคิดสภาพจริงนิยมมีแนวโน้มมุมมองแบบอนุรักษ์นิยม มองว่ารัฐอธิปไตยเป็นบรรทัดฐานหลักในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ เป็นการมองว่า realpolitik เป็นสิ่งที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้และมีความสงสัยคราง แคลงใจในการก้าวข้ามภาวการณ์กลืนไม่เข้าคลายไม่ออกทางความมั่นคง (security dilemma) (Garnett, 1975, pp. 9-10) โดย Herz (1950, p. 158) กล่าวว่า หลักคิดของนักสภาพจริงนิยมถูกกำหนดโดยข้อมูลเชิงลึกที่เกี่ยวกับผลกระทบของอำนาจเหนือของปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงและอำนาจทางการเมือง ผู้มีอำนาจ เผด็จการอำนาจนิยมและแนวโน้มที่ใกล้เคียงกันที่เป็นอยู่ในสังคมและการเมือง

มุมมองที่มีต่อโลกของแนวคิดสภาพจริงนิยมนี้เป็นความพยายามในการแบ่งแยกให้เห็นความแตกต่างตายตัวระหว่างความมั่นคงภายในรัฐกับภายนอกรัฐกล่าวคือ

(1) ในส่วนภายนอกรัฐ สิ่งแวดล้อมที่อยู่นอกเหนืออาณาเขตของรัฐนั้นเต็มไปด้วยภยันตรายต่างๆ มากมาย เต็มไปด้วยความรุนแรงที่ตัวของรัฐเองไม่สามารถเข้าไปแทรกแซงได้ ส่วนความมั่นคงภายในรัฐ มีรัฐบาลปกป้อง/รับประกันความมั่นคงในระดับที่จำเป็นต่อการดำเนินชีวิตของพลเมืองของตนเองและเป็นผู้ครอบครองกำลังอำนาจอันชอบธรรมเพียงผู้เดียว เว้นเสียแต่ในสถานการณ์ที่ไม่ปกติในยามที่เกิดการก่อจลาจลหรือสงครามกลางเมือง (civil war) ภัยคุกคามหลักๆ ที่มีต่อความมั่นคงนั้นมักมาจากภายนอกอาณาเขตของรัฐ อันเนื่องจากว่า ความขัดแย้งนั้นถูกมองว่าเป็นเรื่องธรรมชาติและไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ โดยมีสมมติฐานว่า รัฐต่างๆ นั้นมักจะแสวงหาเพิ่มพูนอำนาจและสมรรถนะภาพของตนเองอยู่เสมอถ้าโอกาสนั้นมาถึง สุญญากาศของอำนาจ/อำนาจที่ว่างเปล่าควรที่จะได้รับการเติมเต็มในทันที มิฉะนั้นแล้วรัฐอื่นๆ ในระบบระหว่าง

ประเทศจะเข้ามาฉกฉวยโอกาสในความได้เปรียบและในขณะเดียวกัน ถือว่าเป็นการทำให้ความมั่นคงของรัฐอื่นๆ นั้นลดลง

(2) ส่วนมิติความมั่นคงภายในรัฐ หมายถึง ชุมชนที่ถูกผูกมัดรวมเข้าหากัน มีพันธะร่วมกันในเขตแดนผืนเดียวกัน เพื่อการปกป้อง/ต่อต้านภัยคุกคามจากภายนอก อำนาจอธิปไตยของรัฐนั้นมักอิงอยู่กับข้ออ้างของนักคิดแนว Weberian ซึ่งกล่าวถึงการผูกขาดความชอบธรรมของรัฐต่อการใช้กำลังอำนาจในการจัดการกับประเด็นปัญหาอันเป็นประเด็นที่ส่งผลต่ออัตลักษณ์ทางการเมืองของรัฐนั้นๆ (Peterson and Ward, 1995, p. 131)

งานวิจัยที่นำแนวคิดความมั่นคงระหว่างประเทศไปใช้

วราภรณ์ พรหมรัตน์ (2543) ความสัมพันธ์ระหว่างจีนกับอาเซียนทางด้านความมั่นคง : ศึกษากรณีจีนเข้าร่วมการประชุมอาเซียน ว่าด้วยความร่วมมือด้านการเมืองและความมั่นคงในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก โดยศึกษากรณีที่จีนเข้าร่วมการประชุมอาเซียนว่าด้วยความร่วมมือด้านการเมืองและความมั่นคงในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก (ASEAN Regional Forum-ARF) ซึ่งเป็นเวทีการประชุมแบบพหุภาคี ทั้งที่ก่อนหน้านี้ จีนยืนกรานที่จะใช้เวทีการเจรจาแบบทวิภาคีในการแก้ไขปัญหามาโดยตลอด เนื่องจากจีนเชื่อว่า ตนจะได้เปรียบในการเจรจาต่อรองเหนือคู่เจรจาซึ่งเป็นประเทศที่เล็กกว่าในเวทีดังกล่าว ในขณะที่การเจรจาในกรอบของพหุภาคีนั้น จีนเป็นกังวลกับการต่อรองกับหลายประเทศในเวลาเดียวกัน ผลการศึกษาพบว่า จีนมีความจำเป็นต้องเข้าร่วมการประชุมอาเซียนว่าด้วยความร่วมมือด้านการเมืองและความมั่นคงในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก เนื่องจากต้องการลดความหวาดระแวงของอาเซียนต่อจีน ซึ่งเป็นผลมาจากท่าทีที่แข็งกร้าวในกรณีปัญหาการแย่งชิงกรรมสิทธิ์เหนือหมู่เกาะสแปรตลีย์และการพัฒนาศักยภาพทางทหารของจีน อันเป็นปัจจัยสำคัญที่นำไปสู่การจัดตั้งการประชุมดังกล่าว นอกจากนั้น จีนยังต้องการที่จะป้องกันการรวมกลุ่มระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียน (ในขณะนั้น) เวียดนามเพื่อต่อรองกับจีนเรื่องหมู่เกาะสแปรตลีย์ และจีนยังต้องการที่จะลดอิทธิพลของประเทศมหาอำนาจอื่นๆ ในเวทีการเจรจาปัญหาความมั่นคงในภูมิภาคอีกด้วย หลังจากการเข้าร่วม ARF จีนได้รับประโยชน์หลายประการ เช่น ได้รับทราบข้อมูลทางด้านความมั่นคงและสามารถผลักดันให้การประชุมดังกล่าวเป็นเพียงเวทีการเจรจามากกว่าจะเป็นกลไกเพื่อแก้ไขปัญหาความมั่นคงอย่างถาวร แต่อย่างไรก็ตาม การที่จีนเข้าร่วม ARF ทำให้การประชุม ARF มีความสำคัญต่อการเจรจาปัญหาความมั่นคงในภูมิภาคเพิ่มมากขึ้น อีกทั้งยังทำให้อาเซียนมีบทบาทเพิ่มขึ้นในการเจรจาต่อรองระหว่างประเทศมหาอำนาจ

กฤตยา วัฒนาภิรมย์ (2553) แนวทางการกำหนดนโยบายการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างกองทัพไทยกับกองทัพมิตรประเทศ ผลการศึกษาพบว่า นโยบายด้านความมั่นคงและการต่างประเทศรวมทั้งนโยบายและยุทธศาสตร์ของกองทัพไทยที่เกี่ยวข้องกับกิจการด้านการดำเนินความสัมพันธ์

ระหว่างประเทศ แนวทางการกำหนดนโยบายความสัมพันธ์ระหว่างกองทัพไทยกับกองทัพมิตรประเทศควรมีความสืบทอด กำหนดให้มีความสัมพันธ์และต่อเนื่องจากนโยบายของกระทรวงกลาโหม โดยเป็นไปตามยุทธศาสตร์การสร้างความร่วมมือด้านความมั่นคงกับประเทศเพื่อนบ้าน มิตรประเทศ และประเทศมหาอำนาจในภูมิภาคต่างๆ ด้วยการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำทางทหารระดับสูง พัฒนาความร่วมมือทางทหารและสนับสนุนภารกิจเพื่อสันติภาพและปฏิบัติการเพื่อมนุษยธรรม โดยที่สภาวะแวดล้อมด้านความมั่นคงทั้งภายในและภายนอกประเทศ รวมถึงนโยบายและยุทธศาสตร์ด้านความมั่นคงของมิตรประเทศพบว่า ยังมีปัจจัยที่กองทัพไทยจะต้องเข้าไปเกี่ยวข้องด้วยด้านการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างประเทศหลายประการ ทั้งปัญหาความมั่นคงในรูปแบบใหม่ที่ทำให้เกิดปัญหาความมั่นคงของสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ปัญหาจากภัยธรรมชาติอันเนื่องมาจากการที่สภาพที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ของไทย ปัญหาการก่อการร้ายทางทะเลที่ในปัจจุบัน การโจมตีผลประโยชน์ของสหรัฐอเมริกาและพันธมิตร โดยกลุ่มก่อการร้ายยังคงมีอยู่อย่างต่อเนื่อง

จิตติภัทร พูนขำ (2559) การเปลี่ยนผ่านอำนาจโลกในโลกเปลี่ยนผ่านอำนาจ? ข้อถกเถียงเชิงทฤษฎีความสัมพันธ์ระหว่างประเทศว่าด้วยการเมืองระบบขั้วอำนาจเดียว การครองอำนาจนำ และยุทธศาสตร์สหรัฐอเมริกาต่อจีน ในงานนี้มุ่งศึกษาข้อถกเถียงโต้แย้งของทฤษฎีความสัมพันธ์ระหว่างประเทศที่มองลักษณะสำคัญของระบบระหว่างประเทศตั้งแต่การสิ้นสุดของสงครามเย็นเป็นต้นมา และข้อเสนอแนะเชิงนโยบายของทฤษฎีต่อการกำหนดนโยบายต่างประเทศของสหรัฐอเมริกา ซึ่งจะช่วยสะท้อนหรือคาดการณ์แนวโน้มการเปลี่ยนผ่านอำนาจในศตวรรษที่ 21 ซึ่งบทความอธิบายทฤษฎีความสัมพันธ์ระหว่างประเทศที่มีต่อโลกยุคหลังสงครามเย็นว่ามีลักษณะอย่างไร เป็นระบบการเมืองแบบขั้วอำนาจเดียวหรือไม่และระบบนี้ส่งผลกระทบต่อเสถียรภาพของการเมืองโลกหรือไม่อย่างไร บทความได้พิจารณาข้อเสนอเชิงทฤษฎีว่าด้วยทางเลือกเชิงนโยบายหรือยุทธศาสตร์ของรัฐมหาอำนาจ โดยเฉพาะยุทธศาสตร์ของรัฐมหาอำนาจเดิมที่มีต่อการผงาดขึ้นมาของรัฐมหาอำนาจใหม่ รัฐมหาอำนาจเดิมควรมองการผงาดขึ้น การกำหนดท่าที รวมทั้งรัฐควรดำเนินนโยบายต่างประเทศอย่างไร ด้วยเครื่องมือนโยบายต่างประเทศอะไรต่อรัฐมหาอำนาจใหม่ ซึ่งบทความได้นำเสนอแนวคิดหลักเรื่อง “ระบบระหว่างประเทศ” “อนาธิปไตย” “การครองอำนาจนำ” “จักรวรรดิ” รวมทั้งข้อถกเถียงโต้แย้งของทฤษฎีความสัมพันธ์ระหว่างประเทศว่าด้วยระบบการเมืองแบบขั้วอำนาจเดียว โดยพิจารณาปัจจัยเรื่องเสถียรภาพ ความยั่งยืน ความเป็นสันติและทางเลือกเชิงนโยบายของทฤษฎีต่างๆ โดยผู้เขียนจำแนกกลุ่มแนวคิดทฤษฎีออกเป็น (1) กลุ่มมองโลกในแง่ร้ายที่มองว่าระบบขั้วอำนาจเดียวไม่มีเสถียรภาพ สหรัฐอเมริกาจะต้องถูกถ่วงดุลอำนาจจากรัฐต่างๆ อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ (2) กลุ่มมองโลกในแง่ดีที่มองว่าโครงสร้างอำนาจที่เป็นแบบขั้วอำนาจเดียวภายใต้อำนาจนำของสหรัฐอเมริกาจะอยู่อย่างยาวนานและมีเสถียรภาพ และ (3) กลุ่มทางสายกลางซึ่งมองว่าสหรัฐอเมริกาจะสามารถอยู่ได้อย่างยาวนานได้หรือไม่ขึ้นอยู่กับการดำเนินนโยบายต่างประเทศสหรัฐอเมริกาเอง และอำนาจนำ

ของสหรัฐอเมริกาในระบบขั้วอำนาจเดียวจะรับมือกับการผงาดขึ้นมาของจีนได้อย่างไร โดยนำเสนอทางเลือกเชิงนโยบายแบบการสกัดกั้น (containment) การพัวพัน (engagement) การสกัดกั้นพัวพัน (congagement) และการถอนตัว (disengagement)

แนวคิดโลกาภิบาล/การกำกับดูแลโลก

แนวคิดโลกาภิบาล/การกำกับดูแลโลก (Global Governance)

โลกาภิบาล/การกำกับดูแลโลก (global governance) คือ กฎเกณฑ์ กติกา กระบวนการและบรรทัดฐานที่เป็นตัวกำหนดบงการพฤติกรรม เอื้อให้เกิดความร่วมมือ จัดการความแตกต่างหลากหลายของผู้มีบทบาทระหว่างประเทศที่เป็นรัฐและไม่ใช่รัฐ (The Wilson Center, 2013) คำจำกัดความข้างต้นเป็นการให้ความหมายแบบกว้างๆ ซึ่งสามารถเข้าใจได้ มากกว่าคำจำกัดความแบบแคบๆ ที่มุ่งให้ความสำคัญต่อสถาบันและเป้าหมายใดเป้าหมายหนึ่งโดยเฉพาะ ในบางกรณีโลกาภิบาลอาจกล่าวถึงในความหมายเดียวกันกับสถาบันแบบพหุภาคีของรัฐต่างๆ (state-based multilateral institutions) องค์การค้าโลกหรือ IMF องค์การอนามัยโลก เป็นต้น Jonathan Koppell (2010) มองโลกาภิบาล องค์การระหว่างประเทศมีอำนาจอธิปไตยของตนเองและมีรัฐร่วมเป็นหนึ่งในสมาชิกองค์การ หมายความว่าสมาชิกขององค์การระหว่างประเทศสามารถเป็นได้ทั้งรัฐและองค์การที่ไม่ใช่รัฐ (state and non-state members) อาจเป็นองค์กรเอกชน ไม่ว่าจะเป็นบริษัท หรือ NGOs ล้วนสามารถเข้าร่วมเป็นสมาชิกได้ทั้งสิ้น โลกาภิบาล หมายรวมถึงความพยายามในการกำหนดกฎเกณฑ์กติกา เช่น การประชุมสุดยอดของหัวหน้ารัฐบาลประเทศต่างๆ การเจรจาต่อรองก่อนที่จะตราเป็นระเบียบ รวมถึงกระบวนการในการนำข้อตกลง นโยบายขององค์การมาใช้ให้เกิดผลในทางปฏิบัติ ทั้งในระดับโลก ระดับชาติในประเด็นต่างๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับกิจกรรมทางเศรษฐกิจข้ามพรมแดน (cross-border economy activity)

อย่างไรก็ตาม มีความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนอยู่สองประการ **ประการแรก**คือ ความเชื่อคลาดเคลื่อนเกี่ยวกับระบอบโลกาภิบาล หรือระบอบการกำกับดูแลโลกว่ามีลักษณะสมบูรณ์เบ็ดเสร็จในความเป็นจริงแล้ว ในหลายพื้นที่ของการกำกับดูแลนั้นมีลักษณะที่ไม่ค่อยกระจ่างชัดเท่าใดนัก เห็นได้จากการมีแต่ระเบียบแต่ก็ไม่ได้มีกระบวนการป้องกันและแก้ไขความเห็นที่ไม่ตรงกันของสมาชิก เช่น กรณีของอัตราแลกเปลี่ยนจะเป็นได้ว่าไม่ได้มีระบอบที่กำหนดอัตราแลกเปลี่ยนหนึ่งเดียวเพื่อการกำหนดอัตราแลกเปลี่ยนให้เหมือนกันทั่วโลกและอนุญาตให้สามารถลงโทษประเทศที่ออกนอกลู่นอกทาง **ประการที่สอง**คือ ระบอบการกำกับดูแลโลกหรือโลกาภิบาล สนับสนุนให้เปิดกว้างและเสรี นำไปปฏิบัติระดับประเทศและมีการแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน ที่กล่าวมาอาจเป็นจริงดังว่า หากแต่ยังมีข้อแม้นานัปการ ในความเป็นจริงแล้ว WTO อนุญาตให้ประเทศต่างๆ สามารถปกป้องอุตสาหกรรม

ภายในประเทศและผู้มีส่วนได้เสียต่ออุตสาหกรรมนั้นๆ อันเนื่องมาจากเป็นประเด็นที่เกี่ยวโยงและอาจส่งผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชน ความปลอดภัย สิ่งแวดล้อมและความมั่นคงแห่งชาตินั้นๆ

มาตรการปกป้อง (safeguard measures) อนุญาตให้ประเทศต่างๆ ให้สามารถปกป้องอุตสาหกรรมภายในประเทศของตนได้ อันเนื่องจากว่า อาจจำต้องเผชิญต่อภัยคุกคามจากการแข่งขันระหว่างประเทศ การไม่ใส่ใจต่อแนวปฏิบัติทางการที่ไม่เป็นธรรมที่เคยใช้กันมาในอดีต เช่นเดียวกับรัฐบาล บริษัทห้างร้านพยายามที่จะตรากฎระเบียบออกมาตามแนวทางที่ตนเองชื่นชอบ เพื่อความมั่นใจว่าระเบียบ กฎเกณฑ์ กติกาต่างๆ ที่ตราออกมานั้นจะนำไปสู่การปฏิบัติตามเจตนารมณ์แรกเริ่มซึ่งมองว่าเป็นการกระทำที่สอดคล้องกับผลประโยชน์ที่คาดหวังของตนเอง ดังนั้นกฎเกณฑ์ กติกาในตัวเองนั้นมิใช่เพียงมองว่าถูกนำไปปรับใช้อย่างไร หากแต่ยังมีการสร้างขึ้นในบริบทของความเอนเอียงอคติ หรือความคาดหวังของผู้กำหนดกฎเกณฑ์ออกมาและมักเอนเอียงไม่ข้างใดก็ข้างหนึ่ง เช่น กฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิทรัพย์สินทางปัญญา (intellectual property right--IPR) ถูกมองว่าเป็นกฎหมายที่อวยประโยชน์ให้แก่หลายประเทศที่เป็นผู้คิดค้นสิ่งประดิษฐ์ นวัตกรรมต่างรวมตัวกันผลักดันให้เกิดกฎหมายด้านนี้ออกมาเพื่อคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาของตนเอง

ดังนั้นแนวคิดโลกาภิบาล/การกำกับดูแลโลก ผู้วิจัยมองว่าสามารถนำมาอธิบายปรากฏการณ์ที่สหรัฐอเมริกาเข้ามามีบทบาทในเวทีการเมืองโลกและภาวการณ์ที่มีการแข่งขั้นกันอย่างดุเดือดระหว่างจีนและสหรัฐอเมริกาเป็นสงครามทางการค้า (trade war) โดยเฉพาะอย่างยิ่งความพยายามในการกำกับดูแลประเด็นเกี่ยวกับการเงิน การค้าระหว่างประเทศที่มีส่วนเกี่ยวเนื่องต่อความสามารถในการแข่งขันของสหรัฐอเมริกา สหรัฐอเมริกามีเครื่องมือที่สำคัญคือ องค์การระหว่างประเทศที่สหรัฐอเมริกาเข้าไปมีส่วนในการก่อตั้งและกำหนดกฎระเบียบและกฎหมายบางฉบับ ซึ่งอาจมองว่ามีความเชื่อมโยงกับผลประโยชน์ที่อเมริกาอาจจะได้รับในอนาคตหรือในประเด็นที่อเมริกามีข้อพิพาทกับประเทศอื่นๆ

แนวคิดการทูตสาธารณะ (Public Diplomacy)

การทูตสาธารณะ

การทูตภาคสาธารณะนั้นเป็นส่วนหนึ่งของแนวคิดเกี่ยวกับการสื่อสารระหว่างประเทศ ซึ่งกล่าวถึงการสื่อสารเชิงกลยุทธ์ต่อสาธารณะชนในต่างประเทศ ทั้งนี้เพื่อเป็นการให้ข้อมูล การเข้าไปข้องเกี่ยวและสร้างอิทธิพลต่อประชาชนในต่างประเทศ คำจำกัดความของการทูตภาคสาธารณะส่วนใหญ่แล้ว มักจะกล่าวถึงการทูตภาคสาธารณะในทางปฏิบัติ เช่น การแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรม และการศึกษาซึ่งดูเหมือนว่าจะเป็นวิธีการหลักที่การทูตภาคสาธารณะใช้กันอย่างแพร่หลายและได้ผล (Duong, 2013) โดยดำเนินการเผยแพร่ระหว่างรัฐซึ่งกลุ่มเป้าหมายคือ ประชากรโลก

การสร้างแบรนด์แห่งชาติกับการทูตภาคสาธารณะ เปรียบเสมือนคนละด้านของเหรียญเดียวกัน กล่าวคือ เมื่อใดก็ตามที่กล่าวถึงการสร้างแบรนด์แห่งชาติแล้ว มิอาจหลีกเลี่ยงที่จะกล่าวถึงการทูตภาคสาธารณะได้ อันเนื่องจากการสร้างแบรนด์แห่งชาติเป็นการเข้าไปข้องเกี่ยวกับรัฐต่างๆ ในเวทีการเมืองระหว่างประเทศเพื่อผลิตสินค้าของรัฐที่สะท้อนออกมาในรูปของภาพลักษณ์ ความเชื่อมั่น การอยากมีอยากเป็นอย่างที่ประเทศต้นทางมี/เป็น การสร้างแบรนด์แห่งชาติจึงเปรียบเสมือนแม่เหล็กดึงดูดมิตรและผลักไสศัตรู หรือแม้แต่เปลี่ยนศัตรูให้เป็นมิตร โดยศัตรูที่ว่านั้นอาจจะรู้ตัวหรือไม่รู้ตัวก็เป็นได้ ที่กล่าวมาล้วนเป็นปัจจัยส่งเสริมอำนาจรัฐผู้เป็นแหล่งต้นกำเนิดแบรนด์ให้แข็งแกร่งยิ่งขึ้น ในทางเดียวกันนั้นการทูตภาคสาธารณะยังเป็นการทูตแนวใหม่ที่มิใช่การติดต่อสัมพันธ์กันระหว่างนักการทูตกับนักการทูต หรือเจ้าหน้าที่รัฐกับเจ้าหน้าที่รัฐ หากแต่เป็นลักษณะของการปฏิสัมพันธ์กันระหว่างนักการทูตกับประชาชน เจ้าหน้าที่รัฐกับประชาชน ประชาชนกับประชาชน โดยอาศัยกลไกที่มีอยู่ในยุคปัจจุบันที่เรียกรวมๆ ว่า สื่อสมัยใหม่ ซึ่งมีเป้าหมายเดียวกันกับการสร้างแบรนด์แห่งชาติ เช่น ความมั่นคง ความมั่งคั่ง ความกินดีอยู่ของประชาชน เกียรติยศชื่อเสียงและภาพลักษณ์ในทางบวก และความอยากมี/เป็นอย่างประเทศที่ส่งออกข่าวสาร หรือแบรนด์ซึ่งถือว่าเป็น “อำนาจละมุน” ที่เข้ามาครอบงำ/กลบกลืนหรือเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและวิธีคิดให้คิดอย่างที่ประเทศต้นทางแบรนด์แห่งชาตินั้นต้องการ (รังสรรค์ สุคำภา, 2558, หน้า 79-100) ยุคโลกข้อมูลข่าวสารในปัจจุบัน คำว่าชัยชนะในบางครั้งอาจจะไม่ได้ขึ้นอยู่กับว่าทหารฝ่ายใดชนะในสงครามหากแต่เรื่องเล่า (story) ของใครต่างหากเป็นฝ่ายชนะและถูกกล่าวขานมากกว่ากัน (John Arquilla อ้างใน Nye, 2014, p. 20) การสร้างแบรนด์ด้วย “อำนาจละมุน” คือการสร้างเรื่องเล่าที่ยังคงวนเวียนและเป็นที่จดจำ โดยสร้างภาพติดตาและการระลึกถึงจะโดยรู้ตัวหรือไม่รู้ตัวก็ตาม

องค์ประกอบที่สำคัญของแนวคิดการทูตสาธารณะ ประกอบด้วย (1) การฟังอย่างตั้งใจ (active listening) (2) การพูดเพื่อสนับสนุนประเด็นที่ตนเองต้องการ (advocacy) (3) การทูตเชิงวัฒนธรรม (cultural diplomacy) (4) การแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมและการศึกษา (educational and cultural exchange) (5) การกระจายเสียงระหว่างประเทศ (international broadcasting) (Cull, 2009, pp. 18-22)

ในกรณีของการแข่งระหว่างมหาอำนาจในการเมืองโลกก็ถือว่าเป็นอีกตัวอย่างหนึ่งของการใช้การทูตภาคสาธารณะ มาใช้ในการดำเนินนโยบายต่างประเทศ โดยการแข่งขันระหว่างสหรัฐอเมริกาและจีน นอกจากสงคราม Cyber อันเป็นอีกสมรภูมิของการสู้รบนอกเหนือจากการค้าและภาษีกับเทคโนโลยี การจัดซื้อจัดจ้างแล้ว ยังเห็นได้ว่า เวทีการปะทะของการข่าวที่สื่อสารผ่าน international medias ซึ่งเป็นของรัฐบาลและเอกชนในแต่ละประเทศมหาอำนาจซึ่งผลิตสื่อระหว่างประเทศออกเผยแพร่ ทำการผลิตข่าว บทสัมภาษณ์ออกมาเพื่อลบล้างข้อกล่าวหาของอีกฝ่าย ถือเป็นอีกรูปแบบหนึ่งของการเผชิญหน้าที่พบได้ง่ายในเว็บไซต์ ตัวอย่างสำนักข่าวที่กล่าว ได้แก่ “South China

Morning Post” (กลุ่ม อาลีบาบา) “CGTN” “RIA” “RT” “CNN” “RTV” “TVO” เป็นต้น[6] โดย Edward R. Murrow แห่ง Fletcher School of Public Diplomacy ซึ่งมีประสบการณ์โชกโชนในการใช้สื่อเป็นเครื่องมือการโฆษนาชวนเชื่อ (propaganda) ในยุคสงครามเย็น มองว่าวิธีการข้างต้นล้วนเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินการทาง “การทูตภาคสาธารณะ” (Public Diplomacy) ซึ่งเป็นการดำเนินผ่านสื่อสังคมออนไลน์ (social media) หลากหลายประเภทมุ่งไปยังสาธารณชนในประเทศเป้าหมายปลายทางอื่นๆ เพื่อโน้มน้าว ปรับเปลี่ยนความคิดและความเชื่อของผู้คน โดยในบางกรณีอาจหมายรวมถึงการส่งอิทธิพลต่อผลการเลือกตั้งในประเทศปลายทางด้วย[7]

การทูตสาธารณะอาเซียนกับประเด็นความมั่นคงมนุษย์

การทูตสาธารณะในอาเซียน หรือภาษาทางการทูต มักรู้จักกันในนาม “การทูต Track 3” (Track III diplomacy) เป็นการทูตที่อาศัยความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (People-to-people diplomacy) โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับปัจเจกชนและกลุ่มเอกชนที่มีส่วนส่งเสริมให้มีการปฏิสัมพันธ์และเสริมสร้างความเข้าใจระหว่างชุมชน/ประชาคมที่ไม่เป็นมิตรต่อกันกับการสร้างความตระหนักและเพิ่มขีดความสามารถภายในชุมชน/ประชาคมต่างๆ เหล่านั้น โดยปกติแล้วเป็นการมุ่งเน้นไปที่ประชาชนระดับรากหญ้า การทูตประเภทนี้มักจะข้องเกี่ยวกับการจัดการประชุมสัมมนา เปิดรับข้อมูลข่าวสารและเสนอแนะทางกฎหมายและการเมืองเพื่อคนชายขอบและชุมชน/ประชาคมต่างๆ แนวคิดการทูต Track 3 เป็นแนวคิดสำคัญที่มีอิทธิพลต่ออาเซียนในการเปลี่ยนแปลงไปสู่บรรทัดฐานที่มองมนุษย์เป็นศูนย์กลาง วิกฤตการณ์ที่เกิดขึ้นถือว่าเป็นการเปิดโอกาสให้นักเคลื่อนไหวข้ามชาติ (transnational activists) มีบทบาทมากขึ้นในการประกอบใหม่ (reframe) ในประเด็นความมั่นคงมนุษย์ให้เด่นชัดอีกครั้ง โดยอีกด้านคือ การทูต Track 1[8] และ Track 2[9] เป็นการดำเนินการในกรอบความร่วมมือทางการทูตแบบพหุภาคีในอาเซียน ไม่ว่าจะเป็นการพบปะของผู้นำประเทศต่างๆ สถาบันทางการศึกษา กลุ่มทางศาสนาและผู้นำ NGOs เป็นต้น ทั้งสองประการที่กล่าวมาข้างต้นนั้นยังอยู่ในลักษณะของการมองรัฐเป็นศูนย์กลางเฉกเช่นเดียวกับยุคก่อนเกิดวิกฤตการณ์ รัฐต่างๆ ได้ดำเนินนโยบายการทูต Track 1 และ Track 2 ทำให้บรรทัดฐานรัฐเป็นศูนย์กลางสามารถฝังรากลึกยึดแน่นได้ จะเห็นได้จากมีการจัดงานประชุมที่รัฐบาล/หน่วยงานเจ้าหน้าที่รัฐเข้ามายุ่งเกี่ยวมากมายโดยการทูต Track 3 เป็นความพยายามส่งอิทธิพลต่อการทูตใน Track 2 เพื่อผลักดันประเด็นปัญหาด้านความมั่นคงมนุษย์ อันเนื่องจากว่าเจ้าหน้าที่รัฐที่ข้องเกี่ยวใน Track 2 ไม่จำเป็นต้องมองว่าการกระทำ

[6] ดูออนไลน์จาก https://www.latimes.com/projects/la-fi-tn-huawei-5g-trade-war/

[7] ดูออนไลน์จาก http://dca.lib.tufts.edu/features/murrow/exhibit/cbsusa.html

[8] ดูออนไลน์จาก https://www.beyondintractability.org/essay/track1_diplomacy/

[9] ดูออนไลน์จาก https://www.beyondintractability.org/essay/track2_diplomacy/

ต่างๆ ของตนเองเป็นการกระทำในฐานะตัวแทนของรัฐอันอาจจะส่งผลให้รัฐต่างๆ หวนกลับไปสู่ Track 2 เมื่อเจ้าหน้าที่รัฐใน Track 2 ปฏิสัมพันธ์กับคนที่ดำเนินงานใน Track 2 ก็เป็นได้

บรรทัดฐานด้านความมั่นคงมนุษย์ของอาเซียนดูเหมือนว่าจะได้รับการตอบรับสานต่อมากขึ้น เห็นได้จากมีการบรรจุประเด็นลงไปในวาระการประชุมระดับสุดยอดอาเซียน (ASEAN Summit) นอกจากนั้นผู้นำอาเซียนมักจะกล่าวถึงการทูต Track 3 ในคำปรารภต่อสาธารณชน (public statement) ซึ่งเป็นการผลักดันให้การทูต Track 3 ได้รับความสนใจมากยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตาม ARF (ASEAN regional forum) ซึ่งเป็นตัวแสดงหลักในการเจรจาด้านความมั่นคงใน Track 1 แต่ก็ยังไม่ปรากฏประเด็นด้านความมั่นคงมนุษย์อย่างจริงจังเท่าใดนัก กล่าวคือ ARF ยังคงมุ่งเน้นไปที่ประเด็นปัญหาความมั่นคงแบบดั้งเดิมอยู่มากกว่า ซึ่งเป็นที่สังเกตว่าสิ่งที่กล่าวมาข้างต้นนั้นกำลังจะเปลี่ยนแปลงไปในอนาคตอันใกล้

วิถีอาเซียน (ASEAN Way) ที่มองรัฐเป็นศูนย์กลางเป็นหลักการหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียนทั้งมวล อย่างไรก็ตาม วิธีการจัดการกับปัญหาโดยการมองรัฐเป็นศูนย์กลางนั้นได้อ่อนแรงลงจากวิกฤตการณ์ทั้งสอง วิกฤตในครั้งนั้นได้ทำให้เห็นประเทศต่างๆ ตระหนักดีว่าปัญหาที่มีลักษณะข้ามชาติเป็นภัยคุกคามต่อมนุษย์เป็นอย่างมากอันเนื่องจากการที่จะแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้นั้น จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือภายในภูมิภาคเป็นหลักก่อนสิ่งอื่นใด บรรทัดฐานอาเซียนเกี่ยวกับการไม่แทรกแซงกันและกันถูกท้าทายจากประเด็นใหม่ที่มีลักษณะข้ามชาติดังกล่าวและถูกตั้งคำถามว่า เป็นไปได้อย่างไรที่จะแก้ปัญหาความมั่นคงมนุษย์ในระดับอาเซียน ในขณะที่ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นภายในประเทศต่างยังคงถูกมองว่าเป็นเรื่องของแต่ละประเทศที่ต้องจัดการกันเอง ห้ามมิให้ประเทศอื่นๆ ภายนอกเข้ามาแทรกแซงข้องเกี่ยว วิถีอาเซียนเกี่ยวกับความมั่นคงมนุษย์ ต้องอาศัยกระบวนการสร้างฉันทามติ ซึ่งอาจจะถูกมองว่าเป็นตัวปัญหาที่ทำให้เกิดความล่าช้าในการดำเนินการ อย่างไรก็ตาม การสร้างฉันทามตินั้นเป็นสิ่งที่อำนวยความสะดวกให้แก่รัฐเพื่อเปิดรับแนวคิดใหม่ๆ อย่างเช่น แนวคิดเกี่ยวกับความมั่นคงมนุษย์ วิถีอาเซียนในประเด็นที่เกี่ยวกับความมั่นคงมนุษย์เกิดขึ้นจากการปฏิสัมพันธ์หลากหลายระดับ กอปรจากการขัดเกลาทางสังคมซึ่งอาจใช้เวลานานพอสมควรโดยเป็นแนวคิดที่เกิดจากหลักการ บรรทัดฐานต่างๆ ที่มีอยู่ก่อนหน้านั้นแล้วซึ่งเป็นไปในทิศทางที่ดีขึ้น อาเซียนมองมนุษย์เป็นศูนย์กลางมากขึ้น อย่างไรก็ตาม ไม่ว่าแนวคิดความมั่นคงมนุษย์จะแผ่กระจายไปทั่วทั้งอาเซียนหรือไม่ อาเซียนก็ยังคงหลีกหนีกับดับทางวาทกรรมที่ตนสร้างขึ้นเองไม่พ้น (รังสรรค์ สุคำภา, 2559, หน้า 59-86)

บทที่ 3
รากฐานและรอบวงจรของนโยบายต่างประเทศสหรัฐอเมริกา

ความนำ

ในเวทีความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ รัฐในฐานะตัวแสดงหลักที่โลดแล่นอย่างโดดเด่น รัฐมีความสำคัญอย่างยิ่งยวดในแง่ที่ว่า รัฐถือว่าเป็นตัวแสดงสุดท้ายที่จะนำประเทศเข้าสู่สงคราม สร้างสันติภาพ จัดตั้งพันธมิตร สร้างความสัมพันธ์ทางการทูต ตั้งตนเป็นผู้ไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ บีบบังคับมาตรการคว่ำบาตรทางเศรษฐกิจหรือแม้แต่การให้สัตยาบันข้อตกลงที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมระดับโลก อย่างไรก็ตามภายหลังม่านฉากที่อำพลาง ประเด็นเหล่านี้จะกระทำการภายใต้การบงการจากตัวแสดงที่กระทำการในนามของรัฐ อันเนื่องจากว่ารัฐอยู่ในสภาพสมมติให้มีชีวิตชีวาเสมือนมนุษย์ผู้มีกิเลสตันหาซึ่งส่งผ่านออกมากลายเป็นพฤติกรรมของรัฐที่ปฏิสัมพันธ์กับรัฐ หรือองค์การที่มิใช่รัฐในสังคมชุมชนระหว่างประเทศ

ในสังคมชุมชนระหว่างประเทศในปัจจุบันประกอบไปด้วยรัฐมากมาย แต่ละรัฐก็มีขนาดพลังอำนาจในการต่อรองที่แตกต่างกัน ไม่สามารถปฏิเสธได้ว่ารัฐใดที่เข้มแข็งย่อมคงความได้เปรียบและทรงอำนาจและอิทธิพล มีอำนาจในการให้คุณให้โทษแก่รัฐใดๆ ที่มหาอำนาจเห็นควร สหรัฐอเมริกาในฐานะเอกอภิมหาอำนาจในสังคมชุมชนระหว่างประเทศ มีอำนาจทางการเมืองอย่างมหาศาล หากเปรียบเป็นคนก็คงจะเป็นคนตัวใหญ่ ใจนักเลง หากเวลาใดที่สหรัฐสหรัฐอเมริกาต้องการสื่อความถึงประเทศต่างๆ ย่อมเสียงดังเป็นธรรมดา ดังนั้นไทยในฐานะรัฐเล็กๆ ในสังคมชุมชนระหว่างประเทศจำเป็นที่จะต้องเรียนรู้ความเป็นไปและทิศทางในการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของชาติมหาอานาจอย่างสหรัฐอเมริกา เพื่อปรับตัวให้ทันต่อสถานการณ์ เพื่อการเอาชาติรอด หมายถึงการรักษาผลประโยชน์แห่งชาติ ดังคำกล่าวที่ว่า “รู้จักเอาชาติรอดเป็นยอดดี” การที่จะสามารถรู้เท่าทันสหรัฐอเมริกาได้นั้นจำเป็นต้องศึกษานโยบายต่างประเทศตั้งแต่อดีตเพื่อเข้าใจความเป็นมาของนโยบายที่อาจมีบางลักษณะที่เชื่อมโยงกับนโยบายต่างประเทศปัจจุบัน ซึ่งในบางกรณีอาจสังเกตเห็นว่านโยบายที่กำหนดออกมาสู่สายตานานาชาติมีลักษณะหวนวกกลับไปมาโดยภาพรวม แต่อาจมีความแตกต่างกันบ้างในรายละเอียดในทางปฏิบัติ

นโยบายต่างประเทศสหรัฐอเมริกาอาจมองแบบกว้างๆ สองแนวทาง คือ การมองว่าผู้กำหนดนโยบายต่างประเทศในอดีตนั้นมักมีคำถามต่อนโยบายต่างประเทศว่ามี 2 มุมมอง แยกจากกันของแนวคิดนโยบายต่างประเทศสหรัฐอเมริกา **ประการแรก**คือ นโยบายที่มองว่า สหรัฐอเมริกาควรที่จะเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับโลกภายนอกหรือที่เรียกว่านโยบายนานาตินิยมและนโยบายมุ่งเกี่ยวสัมพันธ์ (Internationalism/Engagement) **ประการที่สอง**คือ นโยบายการแยกตัวโดดเดี่ยว (Isolationism)

และ/หรือนโยบายการดำเนินนโยบายต่างประเทศโดยลำพังไม่แยแสต่อเสียงทัดทานของประเทศอื่นๆ (Unilateralism) ถึงแม้จะมีแนวคิดต่างกันในรายละเอียด แต่สามารถจัดอยู่ในกลุ่มแนวนโยบายไม่ชอบยุ่งเกี่ยวกับต่างประเทศเท่าใดนัก

การพิจารณาดังกล่าวข้อสำคัญคือ ต้องแยกให้ออกว่ากระบวนการ (Process) ในการกำหนดนโยบายกับผลผลิตเชิงนโยบาย (Policy output) หรือข้อตัดสินใจที่เกิดขึ้นจริงนั้น มีความแตกต่างกันอย่างไร การนำนโยบายไปปฏิบัตินั้นแตกต่างกับกระบวนการในการกำหนดเป้าหมายล่วงหน้าซึ่งเป็นตัวกำหนดนโยบายสหรัฐอเมริกาอย่างแน่แท้และการกำหนดผลผลิตทางนโยบายนั้นเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นจากผู้มีตำแหน่งทางการเมืองระดับสูงที่ทำการตัดสินใจในภาวการณ์ฉับพลันทันด่วน วิกฤตการณ์และความขัดแย้งมักขึ้นอยู่กับการรับรู้ว่าผลประโยชน์แห่งชาติในมุมมองของผู้มีอำนาจตัดสินใจในขณะนั้นคืออะไรและมุมมองที่มีต่อสิ่งที่เป็นอยู่ในทางการเมือง ณ ขณะนั้นเป็นอย่างไร

นอกจากนั้น ยังอาจพิจารณาว่าสหรัฐอเมริกามีนโยบายทั้งในเชิงรุก (proactive) ในเชิงรับ (reactive) เกิดขึ้นจริงในบริบททางประวัติศาสตร์อย่างไรบ้าง ส่วนแรกเป็นการกล่าวถึงเรื่องของทางเลือกสาธารณะ (public choices) ในนโยบายต่างประเทศ ส่วนที่สองจะกล่าวถึงนโยบายต่างประเทศสหรัฐอเมริกาว่ามีลักษณะเป็นวงจร (cycle) อย่างไร ทั้งในช่วงสงครามเย็นและหลังสงครามเย็น ซึ่งจะทำให้สามารถทำนายทายทักและอภิปรายต่อไปว่าทิศทางของนโยบายต่างประเทศสหรัฐอเมริกามีแนวโน้มต่อไปอย่างไรในอนาคต โดยทั้งสองส่วนจะทำให้เห็นภาพรวมของนโยบายต่างประเทศสหรัฐอเมริกาอย่างกว้างๆ ดังจะกล่าวในส่วนต่อไป

การทำความเข้าใจนโยบายต่างประเทศสหรัฐอเมริกา ประการสำคัญคือ ต้องเข้าใจว่าผู้มีบทบาทในการกำหนดนโยบายมีใครบ้างที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการกำหนดนโยบาย ดังนั้น ในส่วนถัดไปจึงพยายามมุ่งอธิบายเชื่อมโยงให้เห็นว่าในแต่ละส่วนนั้นมีการกำหนดนโยบายหรือใช้อำนาจที่สอดประสานกันอย่างไรก่อนที่จะออกมาเป็นนโยบายในท้ายที่สุด

ตัวแสดงที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบาย

ประธานาธิบดีหรือฝ่ายบริหาร

ประธานาธิบดีถือว่าเป็นตัวแสดงที่เป็นปัจเจกชนที่ทรงอิทธิพล แนวคิดพื้นฐานการตัดสินใจนโยบายต่างประเทศและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ได้ตั้งสมมุติฐานไว้ว่า “ผู้นำให้ความสำคัญในการอธิบายการตัดสินในนโยบายต่างประเทศ โดยกระทำการภายใต้คำจำกัดความของตัวผู้นำที่มีต่อสถานการณ์และเหตุการณ์สำคัญในการเมืองโลก” การตัดสินใจของปัจเจกชนนำไปสู่การตัดสินใจของกลุ่ม พันธมิตรและรัฐในที่สุด

การตัดสินใจในระดับปัจเจกชนจะมีความสำคัญเด่นชัดขึ้นเมื่อผู้นำนั้นมีปริมาณของอำนาจภายในรัฐนั้นเกินอัตรา ผู้นำที่เปี่ยมล้นด้วยอำนาจไม่จำเป็นที่จะต้องแสวงหาและไขว่คว้าฉันทามติ

เช่น Mao Zedong ในสาธารณะรัฐประชาชนจีน Fidel Castro ของประเทศคิวบา Josef Stalin ในอดีตสหภาพโซเวียต Napoleon ของฝรั่งเศส Kim Jong Il ในเกาหลีเหนือ และ Saddam Hussein ในอิรัก ดังนั้นข้อจำกัดเชิงสถาบันจึงไม่ใช่ปัจจัยที่สำคัญในกระบวนการตัดสินใจที่ตัวผู้นำมีอำนาจเป็นล้นพ้น

ปัจเจกชนถูกมองว่าเป็นตัวแสดงที่สำคัญในสถานการณ์วิกฤต (Crisis Situation) Margaret Hermann นักจิตวิทยาการเมืองมองว่า วิกฤตการณ์ทางการทูตระดับสูงและผลประโยชน์ของตัวผู้นำเองจะเป็นปัจจัยที่เพิ่มความเป็นไปได้ในการตัดสินใจในระดับปัจเจกชน เช่น การที่จะตัดสินใจนำประเทศเข้าสู่สงครามหรือว่าเข้าร่วมประชุมกับนานาชาติ ล้วนเชื่อมโยงกับการตัดสินใจที่กระทำโดยปัจเจกชน ด้วยเหตุนี้การศึกษาการตัดสินใจของปัจเจกชนจึงมุ่งเน้นไปที่ปัจจัยทางจิตวิทยา เช่น บุคลิกภาพของผู้ตัดสินใจ รหัสปฏิบัติการ (Operational codes) การเรียนรู้ Evoked set ความสอดคล้องในการรับรู้ (Cognitive consistency) และการรับรู้ที่ผิดพลาด (Misperception) ของตัวผู้นำ เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม การตัดสินใจในระดับปัจเจกชนนี้ ผู้ตัดสินใจจะใช้สติปัญญา ปรีชาญาณของตนเองเป็นหลักสำคัญในการเลือกทางเลือกที่ดีที่สุด ซึ่งหมายถึงการมองการณ์ไกล การมีความคิดสร้างสรรค์ มีความเฉลียวฉลาด ความรู้ความเข้าใจ ความหยั่งรู้ ประสบการณ์ และสัญชาติญาณ เช่น การที่ George W. Bush เล็งเห็นว่าหากไม่จัดการกับอิรักเพื่อไม่ให้เป็นเยี่ยงอย่างแก่ประเทศอื่นที่มีทีท่ากระด้างกระเดื่องต่อตน หรือมีทีท่าจะครอบงำประเทศอื่น เพื่อไม่ให้ประเทศอื่นๆ ยึดถือเป็นแบบอย่าง หรือเป็นการส่งเสริมการก่อการร้ายและอาจจะส่งผลร้ายต่อสหรัฐอเมริกาในอนาคต หลังจากที่เกิดเหตุการณ์ 9/11 ขึ้นมา ตัวแบบนี้หัวใจสำคัญจึงอยู่ที่ผู้มีอำนาจในการตัดสินใจ หากผู้ตัดสินใจไม่ฉลาดหลักแหลม ไม่สามารถมองการณ์ไกลได้ อาจจะนำไปสู่การตัดสินใจที่ผิดพลาดขึ้นได้ (Mintz, DeRouen, 2010)

มาตรา 2 แห่งรัฐธรรมนูญสหรัฐอเมริกาได้กำหนดบทบาทหน้าที่ของประธานาธิบดีไว้ดังนี้

1. ประธานาธิบดีทำหน้าที่เป็นประมุขของฝ่ายบริหาร

2. ประธานาธิบดีดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการทหารสูงสุด

3. เป็นหัวหน้าในการเจรจาต่อรองและหัวหน้านักการทูตในการเจรจากับรัฐบาลหรือหน่วยงานต่างประเทศ (McCormick, 2010, p. 253)

โดยแรกเริ่มแล้วจุดมุ่งหมายของผู้ร่างรัฐธรรมนูญมิได้มีเจตนาให้ฝ่ายบริหารเป็นใหญ่ เนื่องจากความทรงจำจากประวัติศาสตร์การหลบหนีจากการกดขี่จากกษัตริย์ในภาคพื้นยุโรป ทางคณะผู้ร่างรัฐธรรมนูญจึงพยายามดึงฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายตุลาการมาถ่วงดุลในกิจการใดๆ ของประธานาธิบดี เพื่อเป็นการป้องกันการผูกขาดอำนาจมิให้อยู่ที่บุคคลคนเดียวอย่างที่เป็นอยู่ในอังกฤษในยุคนั้น อย่างไรก็ตามในปัจจุบันดูเหมือนว่าอำนาจที่เด็ดขาดและเส้นสุดในการตัดสินใจในนโยบาย

ต่างประเทศจะอยู่ที่ตัวประธานาธิบดี มีนักวิชาการหลายท่านได้วิเคราะห์ว่า เหตุที่เป็นเช่นนั้นเป็นผลสืบเนื่องมาตั้งแต่สิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่สอง จนกระทั่งสงครามเย็น ในสภาวะคับขัน กระชั้นชิด หรือในภาวะวิกฤติทำให้ตัวแสดงที่มีอำนาจและเป็นปัจเจกชนอย่างประธานาธิบดีจำเป็นต้องกระทำการตัดสินใจอย่างฉับไว ทันเหตุการณ์ หากรอการถกเถียงกันในสภาแล้วคงจะไม่ทันการ นับจากนั้นเป็นต้นมาความเคลื่อนไหวของประธานาธิบดีในประเด็นต่างๆ จึงเป็นที่จับตาของเหล่าบรรดาตัวแสดงอื่นๆ ทั่วโลกอันเนื่องจากว่ามันหมายถึงสภาวะสงครามหรือสันติภาพกำลังจะเกิดขึ้นแล้ว

นอกจากนั้นฝ่ายบริหารยังมีอำนาจในการแถลงสาส์นประจำปีให้สภา Congress เพื่อที่จะได้ทำการร่างกฎหมายมาสนับสนุนนโยบายที่ประธานาธิบดีได้แถลงสู่สาธารณะชน อีกทั้งยังมีอำนาจในการยับยั้งกฎหมายทุกฉบับที่ผ่านสภา Congress ออกมาและมีอำนาจในการลงนามในร่างกฎหมายทุกฉบับ ประธานาธิบดีเป็นผู้กำหนดนโยบายและวิธีการบรรลุเป้าหมายในนโยบายต่างประเทศ อีกทั้งประธานาธิบดียังสามารถทำสนธิสัญญากับรัฐบาลต่างประเทศโดยคำแนะนำและยินยอมของสภา Senate นอกจากนั้นแล้วประธานาธิบดียังมีอำนาจในการรับรองรัฐบาลต่างประเทศอีกด้วย

สภาคองเกรส (Congress) หรือฝ่ายนิติบัญญัติ

สภา Congress เป็นสถานที่รวมตัวของตัวแทนรัฐต่างๆ ประกอบด้วยสองสภาคือ สภา Senate ซึ่งเป็นตัวแทนของแต่ละเขตเลือกตั้งเขตละ 2 คน รวมเป็น 100 คน มีวาระในการดำรงตำแหน่ง 6 ปี ผู้สมัครจะต้องมีคุณสมบัติ อายุ 30 ปีขึ้นไปและอยู่ในสหรัฐอเมริกาอย่างน้อย 9 ปี และสภาผู้แทนราษฎร (House of Representative) มีสมาชิกทั้งหมด 435 คนและอีก 3 คน มาจากกรุง Washington ดังนั้นจึงมีสมาชิกทั้งสิ้น 438 คน มีวาระในการดำรงตำแหน่ง 2 ปี คุณสมบัติผู้สมัครต้องมีอายุ 25 ปีขึ้นไปและเป็นพลเมืองสหรัฐอเมริกาอย่างน้อย 7 ปี จำนวนผู้แทนขึ้นอยู่กับจำนวนประชากร จำนวนผู้แทนไม่เพิ่มขึ้นแม้ว่าจำนวนประชากรจะเพิ่มขึ้น แต่อาจมีการเปลี่ยนแปลงก็ต่อเมื่อมีการทำสำรวจสำมโนประชากรทุก 10 ปี ในรัฐธรรมนูญระบุว่าทั้งสองสภาผู้สมัครต้องมีภูมิลำเนาอยู่ในรัฐที่ตนสมัครจึงจะมีสิทธิลงสมัครรับเลือกตั้งได้

ในส่วนเรื่องอำนาจหน้าที่ของสภา Congress นั้นได้ถูกระบุในรัฐธรรมนูญแห่งสหรัฐอเมริกามาตรา 1 ว่ามีหน้าที่ดังต่อไปนี้ (McCormick, 2010, p. 254)

1. จัดระเบียบการค้าระหว่างประเทศโดยการออกกฎหมายในการจัดเก็บภาษี
2. จัดให้มีการป้องกันประเทศและประกาศสงครามระหว่างประเทศ
3. การออกกฎหมายและแก้ไขกฎหมาย

กฎหมายงบประมาณ ทางสภาผู้แทนราษฎรเท่านั้นเป็นผู้เสนอและมีอำนาจการให้สัตยาบันในสนธิสัญญากับต่างประเทศ แนะนำยินยอมในการแต่งตั้งข้าราชการระดับสูง เช่น ผู้อำนวยการ CIA และ FBI ตลอดจนผู้พิพากษาศาลสูงแห่งสหรัฐอเมริกาจะต้องให้สภา Senate ให้สัตยาบันแนะนำและยินยอม

ฝ่ายตุลาการ

สถาบันตุลาการแบ่งออกเป็นศาลชั้นต้น ศาลอุธรและศาลสูง บทบาทที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดนโยบายต่างประเทศของสถาบันตุลาการนั้นตามรัฐธรรมนูญมาตรา 3 ระบุไว้ว่าหากมีข้อขัดแย้งระหว่างสภา Congress กับประธานาธิบดีต้องให้ศาลสูงสหรัฐอเมริกาเป็นผู้ตัดสินและมีอำนาจชี้ขาดว่ากฎหมายฉบับใดขัดแย้งกับรัฐธรรมนูญ เมื่อใดศาลสูงได้ชี้ขาดออกมาถือว่าเป็นที่สิ้นสุดของคดีไม่ว่าจะเป็นคดีใดๆ ที่เกี่ยวข้องหรือเกิดขึ้นในสหรัฐอเมริกา ซึ่งทั้งนี้รวมถึงสนธิสัญญาทั้งหลายที่รัฐบาลสหรัฐอเมริกาได้ทำร่วมกันกับประเทศอื่นๆ ศาลสูงสหรัฐอเมริกาจะเป็นผู้ตีความว่าสอดคล้องกับกฎหมายรัฐธรรมนูญหรือไม่ ถ้าศาลสูงวินิจฉัยว่าไม่สอดคล้องก็ให้ถือว่าการกระทำนั้นเป็นอันโมฆะ

ผู้นำระดับสูงและระดับล่าง (ข้าราชการ)

- รองประธานาธิบดี มีหน้าที่หลักคือ การเตรียมพร้อมที่จะรับตำแหน่งประธานาธิบดีทันทีที่ประธานาธิบดีไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ ซึ่งหมายรวมถึง การเสียชีวิต การลาออกหรือการขาดคุณสมบัติหรือแม้แต่ในกรณีที่รองประธานาธิบดีและคณะรัฐมนตรีส่วนใหญ่ตัดสินว่าประธานาธิบดีไม่สามารถรับผิดชอบหน้าที่ในตำแหน่งประธานาธิบดีได้ (อุไรวรรณ ธนสถิตย์, 2554, หน้า 26)

ตัวอย่างบทบาทของรองประธานาธิบดีที่เห็นได้ชัดเจนคือ รองประธานาธิบดี Al Gore ดำรงตำแหน่งนานถึง 8 ปี ในสมัยประธานาธิบดี Bill Clinton ผลงานที่เด่นชัดคือ การพยายามสนับสนุนรัฐบาลในการสร้างสันติภาพทั้งโลก นับตั้งแต่ไอร์แลนด์เหนือจนถึงตะวันออกกลางและสนับสนุนประธานาธิบดี Clinton ที่จะใช้กาลังทหารเพื่อปกป้องคุณค่าและผลประโยชน์ของชาวอเมริกัน เช่น ที่ประเทศเฮติ หรือเมืองโคโซโว จนมีผลให้รองประธานาธิบดี Al Gore ได้รับรางวัลโนเบลสาขาสันติภาพในเวลาต่อมา ส่วนรองประธานาธิบดีในสมัยรัฐบาล George W. Bush คือ Dick Cheney ถือว่าเป็นรองประธานาธิบดีที่ทรงอิทธิพล เป็นคนกว้างขวางและมีบุคลิกที่ค่อนข้างแข็งกร้าว ในขณะที่ Bush มีความรู้เกี่ยวกับการต่างประเทศค่อนข้างน้อย รองประธานาธิบดี Cheney ถือว่าเป็นผู้มีประสบการณ์อันเนื่องมาจากเคยดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมในสมัย Bush ผู้พ่อ โดยในอดีตที่ผ่านมานั้น รองประธานาธิบดีมีบทบาทรองในด้านนโยบายต่างประเทศ เช่น ในการเยือนประเทศต่างๆ จะเป็นเพียงแค่การเข้าร่วมพิธีศพของผู้นำต่างประเทศเท่านั้น อย่างไรก็ตามในช่วงหลังตำแหน่งรองประธานาธิบดีเริ่มที่จะเป็นตำแหน่งที่ทรงอิทธิพลอีกตำแหน่งหนึ่ง (อุไรวรรณ ธนสถิตย์, 2554, หน้า 27)

- รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ (Secretary of state) กระทรวงการต่างประเทศเป็นกระทรวงที่มีความสำคัญมากที่สุดในบรรดากระทรวงต่างๆ ในการกำหนดนโยบายต่างประเทศ มีภารกิจสำคัญ ดังนี้

1. ทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาหลักของประธานาธิบดีในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับนโยบายต่างประเทศ

2. เจรจาต่อรองกับต่างประเทศในเรื่องที่เกี่ยวกับกิจการต่างประเทศของสหรัฐอเมริกา

3. ออกใบอนุญาตหนังสือเดินทางให้แก่พลเมืองชาวอเมริกันเพื่อส่งต่อกงสุลต่างประเทศในสหรัฐอเมริกา

4. ให้คำแนะนำแก่ประธานาธิบดีในการแต่งตั้งทูตของสหรัฐอเมริกา รัฐมนตรี กงสุล และผู้แทนทางการทูตที่อื่นๆ

5. เป็นผู้เข้าร่วมและชี้นำผู้แทนสหรัฐอเมริกาในการประชุมระดับนานาชาติ องค์กร และหน่วยงานต่างๆ

6. เจรจาการตีความและยกเลิกสนธิสัญญาและข้อตกลง

7. ทำให้เกิดความมั่นใจเพื่อปกป้องรัฐบาลสหรัฐอเมริกาเพื่อพลเมืองชาวอเมริกันรวมทั้งทรัพย์สินและผลประโยชน์ในต่างประเทศ

8. กำกับดูแลการบริหารงานของสหรัฐอเมริกาในเรื่องกฎหมายตรวจคนเข้าเมืองในต่างประเทศ

9. ให้ข้อมูลกับชาวอเมริกันเกี่ยวกับเงื่อนไขทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และมนุษยธรรมในต่างประเทศ

10. ให้ข้อมูลแก่รัฐสภาและประชาชนอเมริกันเกี่ยวกับการดำเนินการด้านความสัมพันธ์กับต่างประเทศของสหรัฐอเมริกา

11. ส่งเสริมการสร้างความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจที่เป็นประโยชน์ระหว่างประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศอื่นๆ

12. เป็นผู้บริหารของกระทรวงการต่างประเทศ

13. กำกับดูแลการให้บริการด้านการต่างประเทศของสหรัฐอเมริกา

- รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม (Secretary of Defense) เป็นที่ปรึกษาด้านนโยบายความมั่นคงให้แก่ประธานาธิบดีและรับผิดชอบเรื่องการกำหนดนโยบายการป้องกันประเทศโดยทั่วไปและดูแลนโยบายที่เกี่ยวกับกระทรวงกลาโหมโดยตรงรวมถึงปฏิบัติตามนโยบายที่ได้รับการอนุมัติเรียบร้อยแล้วแต่กระทำการอยู่ภายใต้การกำกับของประธานาธิบดี รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมอาจใช้อำนาจตามแนวทางและควบคุมการดำเนินงานของกระทรวงกลาโหม ซึ่งเป็นหนึ่งในคณะรัฐบาลของประธานาธิบดีและเป็นสมาชิกในสภาความมั่นคงแห่งชาติอีกด้วย (อุไรวรรณ ธนสถิตย์, 2554, หน้า 30) และนอกจากนี้ยังมีบุคคลอื่นๆ ที่มีบทบาทต่อการกำหนดนโยบายต่างประเทศ เช่น คณะทำงานต่างๆ ที่อยู่ในสภาความมั่นคง หน่วยข่าวกรองพิเศษ FBI เจ้าหน้าที่ประจำทำเนียบขาวและที่ปรึกษาคนอื่นๆ บุคคลเหล่านี้ล้วนเป็นผู้ที่มีประสบการณ์สูงทั้งตำแหน่งหน้าที่และคณาจารย์ในมหาวิทยาลัย จะเห็นได้ว่าประธานาธิบดีนั้นเป็นจุดศูนย์กลางของข้อมูลข่าวสาร มีหน่วยงานและที่ปรึกษามากมายล้อมรอบพร้อมที่จะเป็นมือเป็นเท้าให้ประธานาธิบดี ดังนั้น

จุดนี้นี่เองที่ทำให้ประธานาธิบดีดูเหมือนว่าจะมีอำนาจในการดำเนินนโยบายต่างประเทศมากกว่าสภา Congress

พรรคการเมืองและกลุ่มผลประโยชน์

สหรัฐอเมริกามีพรรคการเมืองอยู่ประมาณ 30 พรรค แต่มีบทบาทเด่นอยู่เพียงสองพรรค คือ พรรค Democrat และพรรค Republican พรรคการเมืองถือว่าเป็นสถาบันทางการเมืองที่ทรงอิทธิพลอันเนื่องจากว่าพรรคการเมืองเป็นที่มาของนโยบายต่างประเทศที่ผู้ลงสมัครรับเลือกตั้งเพื่อชิงตำแหน่งประธานาธิบดีได้ออกรณรงค์หาเสียง ซึ่งนโยบายที่ประกาศออกมานั้นจะเป็นนโยบายที่ถูกกลั่นกรองและลงความเห็นและเป็นมติพรรคเรียบร้อยแล้ว พรรคการเมืองจึงเป็นที่มาของนโยบายที่ผ่านการขบเขี้ยวระหว่างพรรคการเมือง และพรรคการเมืองที่ได้รับการเลือกและประธานาธิบดีที่เป็นตัวแทนพรรคการเมืองจึงมีอำนาจชอบธรรมในการดำเนินนโยบายต่างประเทศตามที่ได้หาเสียงไว้ อันเนื่องจากว่าถือว่าเป็นเจตจำนงของพลเมืองชาวอเมริกันที่ต้องการให้ผู้นำที่ตนเลือกไปปฏิบัติตามนโยบายที่ได้หาเสียงไว้ก่อนหน้านั้นแล้ว

ปกติแล้วมีเพียงพรรคการเมืองสองพรรคเท่านั้นที่สลับสับเปลี่ยนกันดำรงตำแหน่งประธานาธิบดี อย่างเช่น George W. Bush สังกัดพรรค Republican ในขณะที่ประธานาธิบดี Barack Obama สังกัดพรรค Democrat เป็นต้น

ในส่วนของกลุ่มผลประโยชน์จะเข้ามาเกี่ยวข้องในการกำหนดนโยบายต่างประเทศในแง่ที่เข้ามากดดันและผลักดันนโยบายที่สอดคล้องกับผลประโยชน์ของตน โดยใช้วิธีการล็อบบี้ (Lobby) และ/หรือการให้เงินอุดหนุนพรรคการเมืองที่มีนโยบายสอดคล้องกับผลประโยชน์ตนเอง หรือการจัดหาหัวคะแนนเพื่อช่วยพรรคการเมืองหาเสียงเลือกตั้ง กลุ่มผลประโยชน์แตกต่างจากพรรคการเมืองตรงที่พรรคการเมืองมุ่งหมายที่จะชนะเลือกตั้งและเข้าไปมีตำแหน่งหน้าที่ในสภาแต่กลุ่มผลประโยชน์ให้การสนับสนุนพรรคที่ตนเห็นว่ามีนโยบายที่สอดคล้องกับผลประโยชน์ที่ตนคาดหวังแต่มิได้มีเจตนาที่จะเข้าไปบริหารและดารงตำแหน่งในสภาเสียเอง

สื่อมวลชน

ท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์ที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ซึ่งเป็นผลมาจากการพัฒนาทางเทคโนโลยีสารสนเทศ เห็นได้ชัดเจนเมื่อสิ้นสุดสงครามเย็นและการย่างก้าวเข้าสู่ศตวรรษที่ 21 ซึ่งได้ฉายาว่าเป็นยุคแห่งข้อมูลข่าวสาร สื่อมวลชนเป็นตัวแสดงที่ผุดขึ้นมาและมีอิทธิพลอย่างกว้างขวาง เช่น สามารถรับรู้ถึงเหตุการณ์ 9/11 ที่อยู่คนละฟากฟ้าอย่างสหรัฐอเมริกา พร้อมๆ ไปกับพลเมืองชาวอเมริกันและคนอื่นๆ ไปทั่วโลกทางโทรทัศน์และทางเคเบิลทีวี สามารถพูดคุยกับเพื่อน ญาติพี่น้องที่อยู่ห่างไกลได้ แบบ Real Time โดยใช้ Video Conference หรือผ่านทาง Sky Phone ผ่านระบบอินเทอร์เน็ตโดยที่ไม่ต้องเสียค่าโทรทางไกลอย่างที่เคยเป็นมา สามารถค้นหาข้อมูลแทบทุกอย่างจากอินเทอร์เน็ต มีเครือข่ายสังคมออนไลน์ที่ติดต่อกันอย่างฉับไวอย่าง Facebook Twitter Facebook

Live และแอพพลิเคชั่นอื่นๆ อีกมากมาย ดังนั้นจึงไม่สามารถหลบหนีสายธารแห่งข้อมูลข่าวสารเหล่านี้ไปได้เลย

สังคมในยุคโลกาภิวัตน์ สื่อจะเป็นตัวชี้นำก่อให้เกิดความเห็นพ้องต้องกันจนเกิดประชามติ ดังเช่นการเมืองในไทย รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับ พ.ศ. 2550 ได้รับความเห็นชอบจนนำไปสู่การประกาศใช้ ส่วนหนึ่งก็เป็นผลมาจากการโฆษณาของสื่อต่างๆ ที่ถูกครอบงำโดยรัฐบาลที่มาจากการใช้กำลัง (รัฐประหาร) ว่าให้ลงความเห็นรับร่างไปก่อนแล้วค่อยมาแก้ไขในภายหลัง รัฐบาลในสมัยนั้นใช้ความพยายามอยู่หลายเดือนในการพยายามครอบงำประชาชน จนในที่สุดร่างรัฐธรรมนูญฉบับ 2550 ก็ได้ผ่านการลงประชามติ โดยการลงประชามติเพื่อขอความเห็นชอบหรือไม่เห็นชอบในร่างรัฐธรรมนูญ ในวันที่ 19 สิงหาคม พ.ศ. 2550 ผลปรากฏว่าผู้มาลงประชามติร้อยละ 57.81 เห็นชอบและร้อยละ 42.19 ไม่เห็นชอบ ส่วนรัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. 2560 ก็คลับคล้ายกัน

มีคำกล่าวว่า **“คำโกหกมดเท็จ ที่ถูกพูดกรอกหูบ่อยๆ คำโกหกนั้นก็จะกลายเป็นความจริงขึ้นมาโดยปริยาย”** หมายความว่า ความเท็จที่ถูกพุดกรอกหูผู้คนบ่อยครั้งจะทำให้พวกเขาเหล่านั้นหลงเชื่อว่าเรื่องนั้นเป็นเรื่องจริง ในประเด็นนี้ การเมืองระหว่างประเทศก็เช่นกัน หากรัฐบาลต้องการสร้างความเห็นชอบจากประชาชน รัฐมักจะใช้สื่อเป็นเครื่องมือในการสร้างความเห็นพ้องต้องกัน อันเนื่องจากความเชื่อที่ว่า จะนำไปสู่การเกิดประชามติในที่สุด วิธีการเหล่านี้ถูกนำมาใช้มากในช่วงสงครามเย็น เช่น มีการโฆษณาชวนเชื่อเพื่อโจมตีฝ่ายตรงข้าม จุดมุ่งหมายเพื่อเป็นการสร้างความชอบธรรมให้กับการดำเนินนโยบายต่างประเทศของรัฐนั้นๆ เห็นได้จากการดำเนินนโยบายต่างประเทศของรัฐบาล George W. Bush หลังจากเกิดเหตุการณ์ 9/11 ในปี ค.ศ. 2001 Bush ประกาศนโยบายต่อต้านการก่อการร้ายนำไปสู่การบุกยึดอิรัก โดยข้ออ้างที่ว่าอิรักได้ทำการสะสมอาวุธที่มีอานุภาพทำลายล้างสูง ในระยะแรกได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางและมีส่วนที่ทำให้ Bush ได้รับเลือกให้เป็นประธานาธิบดีในสมัยที่สอง ปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เป็นเช่นนั้นก็อาจเนื่องมาจากการใช้สื่ออย่างมีประสิทธิภาพของ Bush นั่นเอง

เมื่อเข้าใจถึงโครงสร้างอำนาจการตัดสินใจนโยบายต่างประเทศแล้วก็จะสามารถคาดคะเนและทำนายได้ว่า เมื่อถึงกระบวนการหนึ่งๆ แล้วจะมีแนวโน้มไปสู่กระบวนการตัดสินใจในขั้นตอนใดต่อไป และสามารถรู้เท่าทันและคาดเดาเหตุการณ์ต่างๆ ที่อาจจะเกิดขึ้นภายหลังจากเกิดข้อตัดสินใจออกมา ในส่วนต่อไปจะกล่าวถึงแนวคิดพื้นฐานในการกำหนดนโยบายต่างประเทศสหรัฐอเมริกา โดยพิจารณาในแง่ความเป็นมา พลวัตรทางประวัติศาสตร์ที่อยู่เบื้องหลังการตัดสินใจนโยบายที่มีส่วนผสมของอารมณ์ ความรู้สึก ความคาดหวังและความทะเยอทะยานเพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและเพื่อความยิ่งใหญ่และมั่งคั่งเจริญรุ่งเรืองจนสืบเนื่องถึงปัจจุบัน

แนวคิดพื้นฐานกับการกำหนดนโยบายต่างประเทศสหรัฐอเมริกา

หลังจากการสิ้นสุดสงครามเย็น สหภาพโซเวียตล่มสลาย ถือได้ว่าสหรัฐอเมริกามีสถานะภาพเป็น “เอก-อภิมหาอำนาจ” (Uni-superpower) เป็นตัวแสดงบทบาทเด่นในเวทีการเมืองระหว่างประเทศ ถ้าหากลองมองย้อนกลับไปในสมัยการก่อร่างสร้างเมืองของสหรัฐอเมริกา จะเห็นได้ว่าสหรัฐอเมริกาเป็นประเทศเกิดใหม่เมื่อไม่กี่ร้อยปี ซึ่งเป็นประวัติศาสตร์การก่อสร้างชาติที่มิได้ยาวนานมากนักเมื่อเทียบกับชาติในยุโรป จีน หรือประเทศในแถบเอเชีย หรือแม้แต่ประเทศไทยเองก็ยังมีประวัติศาสตร์การสร้างชาติที่ยาวนานมากกว่าสหรัฐอเมริกา แต่เพราะเหตุใดเล่า รัฐ-ชาติ ที่มีอายุการก่อตั้งอันยาวนานนับพันๆ ปี จึงกลับมีระดับของการพัฒนาและมีบทบาทน้อยกว่าหรือมีนโยบายด้านต่างๆ ที่ตามหลังประเทศที่ก่อกำเนิดขึ้นเมื่อไม่กี่ร้อยปีอย่างประเทศสหรัฐอเมริกา

การที่จะสามารถเข้าใจพฤติกรรมชาติต่างๆ ในการกำหนดนโยบายต่างประเทศ จำเป็นต้องเข้าใจประวัติศาสตร์ แนวคิด ค่านิยมพื้นฐานของสังคมใน รัฐ-ชาตินั้นๆ สหรัฐอเมริกาก็เช่นเดียวกัน การเรียนรู้ทำความเข้าใจถึงรากเง้าแห่งการก่อกำเนิด แนวคิดและค่านิยมพื้นฐานก็จะสามารถนำไปสู่การหาข้อสรุปบทเรียนที่ได้จากการศึกษาในเชิงตรรกะได้

จากประวัติศาสตร์ผู้ตั้งรกรากที่เรียกตนเองว่า “อเมริกัน”(American) เริ่มขึ้นอย่างเป็นทางการเมื่อคริสต์ศตวรรษที่ 15 ผู้ตั้งรกรากส่วนใหญ่เป็นชนที่เคยอาศัยอยู่ในภาคพื้นทวีปยุโรป ในช่วงนั้นเป็นยุคที่ชาวยุโรปในยุคต่อมาเรียกว่า “ยุคมืด” (มืดแห่งปัญญา) ที่ตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของศาสนา Martin Luther เป็นผู้บุกเบิกแนวคิดทางศาสนาที่ความเชื่ออิงกับคัมภีร์เท่านั้น แนวคิดทางศาสนาใหม่นี้เริ่มแผ่ขยายแพร่หลาย และในขณะเดียวกันก็ถูกต่อต้านจากผู้ที่มีความยึดมั่นในความเชื่อดั้งเดิมซึ่งได้กล่าวหาว่าเป็น “กบฏศาสนา” และทำการปราบปรามผู้ที่เชื่อว่าเป็นกบฏอย่างโหดเหี้ยมทารุณ ทำให้ผู้ที่ยึดมั่นตามหลักคริสต์ศาสนานิกาย Lutheran พยายามหลบหนีจากการปกครอง การกีดกันของกษัตริย์ ขุนนาง เจ้าขุนมูลนายรวมถึงอิทธิพลของบาทหลวง ทวีปอเมริกาจึงเป็นที่อยู่แห่งใหม่ที่ผู้ย้ายถิ่นชาวยุโรปได้พึ่งพิง เพื่ออิสรภาพ เสรีภาพและภารดรภาพ

ในระยะแรกของการก่อตั้งรกราก ชาวอเมริกันได้อาศัยอยู่ในแถบตะวันออก ด้านมหาสมุทรแอตแลนติกได้ถูกต่อต้านจากชาวอินเดียน ซึ่งเป็นชนพื้นเมืองผู้ตั้งรกรากอยู่ก่อนหน้านั้นแล้ว พร้อมทั้งการตกเป็นเมืองขึ้นหรืออาณานิคมของอังกฤษในเวลาต่อมา ชาวอเมริกันจำนวนมากถูกชาวอินเดียนฆ่าตาย พร้อมทั้งถูกเอารัดเอาเปรียบจากประเทศอังกฤษ ทำให้ชาวอเมริกันจำต้องรวมกลุ่มสร้างบ้านเรือน สร้างระบบสาธารณูปโภคและการมีอาวุธปืนไว้ในครอบครองเพื่อป้องกันตนเองจากการถูกรอบทำร้ายจากชาวอินเดียน ระบบเกษตรกรรม การทำฟาร์มและอุตสาหกรรมเหมืองแร่เริ่มพัฒนามากยิ่งขึ้น อันเป็นผลสืบเนื่องมาจากการปฏิวัติอุตสาหกรรมในศตวรรษที่ 17 อย่างไรก็ตาม ถึงแม้สหรัฐอเมริกาจะมีทรัพยากรอันมหาศาลและมีเทคโนโลยีที่ทันสมัยมากยิ่งขึ้น แต่ผลประโยชน์ส่วน

ใหญ่ยังคงตกอยู่ในมือของจักรวรรดิอังกฤษ จึงเป็นเหตุให้ชาวอเมริกันรู้สึกไม่พอใจเป็นอย่างมาก จากการได้ผ่านการหลบหนีจากการกดขี่ข่มเหงจากภาคพื้นยุโรป หวังที่จะมีโชคลาภและโอกาสในการมีคุณภาพชีวิต อิสระ เสรีภาพที่ดีขึ้น กลับต้องอยู่ภายใต้อำนาจข้ามทวีปของอังกฤษอีก จึงนำไปสู่การต่อต้านเจ้าอาณานิคมและนำไปสู่การประกาศเอกราชในปี ค.ศ. 1776 ในที่สุด โดยมีการรวม 13 รัฐเข้าเป็นหนึ่งเดียว

หลังจากการประกาศเอกราช ชาวอเมริกันได้ขยับขยายอาณาเขตไปทางด้านตะวันตกจรดมหาสมุทรแปซิฟิก จนกระทั่งกลางคริสต์ศตวรรษที่ 20 สหรัฐอเมริกาได้มีการรวมรัฐต่างๆ เข้าด้วยกันจวบจนกระทั่งปัจจุบัน สหรัฐอเมริกามีรัฐทั้งสิ้นถึง 50 รัฐ อันมีขนาดของอาณาเขตใหญ่เป็นอันดับที่ 4 ของโลกรองจากรัสเซีย แคนาดาและจีนตามลำดับ ดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น สหรัฐอเมริกามีประวัติศาสตร์การสร้างชาติที่มิได้ยาวนานมากนัก ขนาดอาณาเขตก็มิได้มีขนาดใหญ่ที่สุด แต่เพราะเหตุใดในปัจจุบันสหรัฐอเมริกาจึงได้ขึ้นนั่งแท่นความเป็น “เอก-อภิมหาอำนาจ”คำถามเหล่านี้สามารถหาคำตอบและทำความเข้าใจได้ไม่ยากนัก หากเข้าใจแนวคิด ค่านิยมพื้นฐานของสังคมชาวอเมริกัน

แนวคิดค่านิยมพื้นฐานของชาวอเมริกันที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของชาวอเมริกันจวบจนกระทั่งปัจจุบัน มีดังต่อไปนี้ (ศึกษาเพิ่มเติมได้ที่ Datesman, Kearny, and Kearny, 1997)

1) เสรีภาพส่วนบุคคลและการมีความเชื่อมั่นในตนเอง (Individual freedom and Self-reliance) เป็นผลมาจากความปรารถนาของผู้ตั้งรกรากในยุคที่ต้องการเป็นอิสระจากการควบคุม (Free from control) จากสังคมยุโรป ซึ่งต้องเผชิญอุปสรรคขวากหนามอย่างมากกว่าจะได้มาครอบครอง ดังนั้นเสรีภาพส่วนบุคคลจึงเป็นสิ่งที่จำเป็น (Need) สำหรับชาวอเมริกัน ส่วนการมีความเชื่อมั่นในตนเองเป็นสิ่งจำเป็นต้องมี เพราะหากไม่แล้วสภาวะความเสี่ยงในการสูญเสียเสรีภาพก็จะเกิดขึ้น ด้วยเหตุนี้จึงสามารถอธิบายได้ว่า เพราะเหตุใดชาวอเมริกันจึงมีบุคลิกภาพในด้านการมีความเชื่อมั่นในตนเองสูงและทำไมเสรีภาพจึงเป็นสิ่งที่ชาวอเมริกันหวงแหนนักหนา

2) ความเสมอภาคของโอกาสและการแข่งขัน (Equality of Opportunity and Competition) ชาวอเมริกันเชื่อว่า ทุกๆ คนมีโอกาสและการแข่งขันที่เสมอภาคกันในการที่จะบรรลุเป้าหมายสู่ความสำเร็จในชีวิตเพื่อขยับเขยื้อนสถานะภาพทางสังคมให้สูงขึ้น นั่นหมายความว่านอกเหนือจากสิทธิที่เท่าเทียมกันแล้ว มนุษย์ทุกคนมีโอกาสในการก้าวเข้าสู่ความมั่งคั่ง อุดมสมบูรณ์เท่าเทียมกันด้วย ชีวิตจึงถูกมองเป็นลู่ทางแห่งการแข่งขันเพื่อความสำเร็จ หรือเป็นผู้มีความมั่งคั่งในชีวิตในที่สุด

3) ความมั่งคั่งทางวัตถุและความขยันขันแข็ง (Material wealth and hard work) ความมั่งคั่งเป็นสิ่งที่ชาวอเมริกันปรารถนาเป็นอย่างยิ่ง จากความเชื่อที่ว่าทุกคนมีความเท่าเทียมกันในด้านโอกาสและการแข่งขัน วิถีทางที่จะทำให้ชีวิตเข้าสู่ความมั่งคั่งได้จะต้องทำด้วยตนเองและจากแนวคิดทางด้านศาสนา (Protestant) ที่ว่า “พระเจ้าจะช่วยเฉพาะคนที่ช่วยตนเองก่อน” ทำให้ชาว

อเมริกันจำเป็นต้องขยันขันแข็งและมุ่งมั่นในการทำงานเพื่อความมั่งคั่งในชีวิต บุคคลที่มีทรัพย์สินมากเพียงใดก็ยิ่งถือว่ามีความประสบผลสำเร็จมากขึ้นเท่านั้น (ตามความเชื่อของชาวอเมริกัน) เนื่องจากตัวชี้วัดสถานะภาพทางสังคมชาวอเมริกันรังเกียจการนำระบบเจ้าขุนมูลนาย ระดับชั้นวรรณะมาใช้เป็นตัวชี้วัด ดังนั้นระดับจำนวนทรัพย์สินจึงเป็นสิ่งเดียวของชาวอเมริกันในการนำมาเป็นตัวชี้วัดความสำเร็จในชีวิต เนื่องจากจำต้องอาศัยความอุตสาหะ ความฉลาดหลักแหลมในสนามการแข่งขันที่มีการแก่งแย่งสูง (Hyper-Competition) ซึ่งเป็นลักษณะเชิงธุรกิจ ดังนั้นอาชีพทางธุรกิจจึงเป็นอาชีพที่มีเกียรติของสังคมชาวอเมริกัน เพราะถือว่าเป็นสนามแข่งขันที่ยุติธรรมและมีความเท่าเทียมทางโอกาสสำหรับบุคคลผู้ต้องการยกระดับฐานะทางสังคมให้สูงขึ้น เพราะสังคมอเมริกันเชื่อว่าทุกคนทำได้หากมุ่งมั่นและพยายามที่จะก้าวไปให้ถึงตามแนวคิด “Can Do”

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นจะเห็นได้ว่า ชาวอเมริกันเดินทางเข้าสู่ทวีปอเมริกาเพื่อแสวงหาโอกาส เสรีภาพภายภาคหน้า ซึ่งสำนวนไทยกล่าวว่าเป็นลักษณะของการ “หนีไปตายเอาดาบหน้าเสียดีกว่าถูกข่มเหงและปกครองอย่างไม่เท่าเทียม” ดังนั้นอิสรภาพ เสรีภาพและความเสมอภาค (ภราดรภาค) จึงเป็นสิ่งที่จำเป็นและสำคัญอย่างยิ่งของความเป็นอเมริกัน อันเนื่องจากว่าชาวอเมริกันได้รับอิทธิพลจากแนวคิด Social Darwinism ของ Herbert Spencer[1] ที่เชื่อว่าชนชาติใดที่เข้มแข็งและมีความเป็นอารยะเท่านั้นจึงจะสามารถอยู่รอดได้ จึงส่งผลให้ชาวอเมริกันคิดว่าแนวคิดของตนเป็นสิ่งที่ดีเลิศและชนชาติใดที่มิได้คิดหรือกระทำดังที่อเมริกันเห็นว่าถูกต้อง ดี มักถูกมองว่าเป็นชนชาติที่ไม่มีความเป็นอารยะ ดังที่ชาวอเมริกันได้มองชาวอินเดียนและขับไล่คนเหล่านั้นออกไปจากบริเวณที่ตนเข้าไปพำนัก จนถูกชาวอินเดียนร่วมกันต่อต้านและลอบสังหารชาวอเมริกันตายจำนวนมาก อาวุธปืนจึงเป็นอาวุธคู่กายของชาวเอมริกันอยู่แต่ดั้งเดิมแล้วเพื่อป้องกันตนเอง จึงอาจกล่าวได้ว่าชาวอเมริกันสร้างชาติด้วยกระบอกปืน (ซึ่งเป็นคำกล่าวที่ไม่ผิดนัก) อาวุธปืนจึงเป็นสิ่งที่ทุกคนมีสิทธิในการครอบครองได้ไม่ยากนักจวบจนกระทั่งปัจจุบัน

จากสัญชาตญาณของนักผจญภัยและผู้บุกเบิกชาวอเมริกัน ผลักดันการขยายอาณาเขตทางแผ่นดิน (Frontier of Land) เมื่อยุคแข่งขันการแผ่ขยายอาณาเขตทางแผ่นดินจบสิ้นลง ความทะเยอทะยานของชาวอเมริกันมิได้สิ้นสุดแต่ยังมีพรมแดนด้านอื่นๆ ให้ชาวอเมริกันได้ผจญภัยต่อไป นั่นคือ Frontier of Thought หรือ Frontier of Knowledge นั่นเป็นเพียงพรมแดนอีกด้านที่เข้ามาทดแทนที่ขาดหายไป

ชาวอเมริกันต้องการให้คนอื่นๆ ชีวิตอื่นที่ไม่ใช่อเมริกันมีอย่างอเมริกันมี คิดอย่างอเมริกันคิด สิ่งที่อเมริกันเห็นว่าดีและอเมริกันมี ชาติอื่นๆ จะต้องมีอย่างอเมริกัน จนมีลักษณะของการ “ยัดเยียด

[1] Herbert Spencer เป็นนักคิดชาวอังกฤษมีชีวิตอยู่ในช่วงที่สหรัฐอเมริกากาลังมุ่งหน้าพัฒนาอุตสาหกรรม แม้ลัทธินี้จะเกิดในยุโรป แต่ไม่งอกงามในถิ่นเดิมกลับมามีอิทธิพลอย่างมากในสหรัฐอเมริกา (พระธรรมปิฎก ป.อ. ปยุตโต, 2546, หน้า 17)

แทรกซึมหรือดูดกลืนมากกว่า “การกลมกลืน” บางครั้งถูกเรียกอย่างเหยียดหยามว่าเป็นการ “เบียดเบียนทางค่านิยมเพื่อสนองความใคร่ของชาวอเมริกันเอง”

จากการผสมผสานหลักการ แนวคิด ค่านิยมพื้นฐานกับแนวคิดที่แตกแขนงและแนวคิดที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงตามสถานะ สภาวะและเวลา (Time and Space) ก่อเกิดแนวคิดการพัฒนาเสรีภาพ ประชาธิปไตยและสิทธิมนุษยชนที่ชาวอเมริกันพยายามถ่ายทอดสู่นานาชาติ จากอดีตการเป็นอาณานิคมต้องเข้าไปครอบครองดินแดนโดยตรง (Classical Imperialism) กลับกลายเป็นอาณานิคมที่ไม่จำเป็นต้องเข้าครอบครองดินแดนโดยตรง (Neo-imperialism) โดยใช้การครอบงำและเป็นเจ้าอาณานิคมทางความคิด อาณานิคมทางวัฒนธรรม โดยใช้กลไกที่เรียกว่า การสร้างความทันสมัย (Modernization)การพัฒนา (Development) และโลกาภิวัตน์ (Globalization) เป็นตัวขับเคลื่อนเพื่อการดำรงอยู่ คงอยู่ของจักรวรรดิที่ตัดข้ามพรมแดนสืบไปและนั่นคือ เป้าหมายต่อไปของชาวอเมริกัน เป็นเป้าหมายที่ยิ่งใหญ่เพื่อครอบครองความเป็นเจ้า (Hegemony) ในสังคมชุมชนระหว่างประเทศที่มิใช่การตัดข้ามพรมแดนเพียงไม่กี่รัฐ แต่มีลักษณะ Global นั่นหมายถึง Frontier of The World และในอีกระยะทางแห่งกาลเวลาอันยาวไกล (ถ้าจักรวรรดิอเมริกันไม่ดับสูญสลายไปจากโลกเสียก่อน) สหรัฐอเมริกาจะก้าวเข้าสู่ Frontier of Space และ Frontier of Galaxy

สหรัฐอเมริกาปี ค.ศ. 2001-2008 ภายใต้การนำของประธานาธิบดี George W. Bush ผู้เติบโตมาในครอบครัวนักธุรกิจค้าน้ำมันรายใหญ่ของสหรัฐอเมริกา จากครึ่งชีวิตของ Bush ที่ล้มเหลวกลับกลายเป็นผู้ที่ยึดมั่นอย่างเคร่งครัดในหลักคำสอนทางศาสนาซึ่งเข้ากันได้ดีกับแนวคิด Neo-Conservatism[2] (Wikipedia, 2018I) ที่พ่วงติดมากับนักบริหารรอบข้างของ Bush การมีเลือดเนื้อของนักธุรกิจที่เข้มข้นทำให้มุมมองในการบริหารประเทศของ Bush เป็นมุมมองแบบนักธุรกิจมากกว่านักปกครองอย่างเห็นได้ชัดเจน

จากแนวคิด ค่านิยม พื้นฐานของชาวอเมริกัน ผสมผสานกับแนวคิด Neo-Conservatism และบุคลิกส่วนตัวของ George W. Bush ถูกกลั่นกลองออกมาในรูปของหลักการ Bush[3] (Bush Doctrine) (Wikipedia, 2018B; Dalby, 2005, pp. 11-18) หลังเหตุการณ์ 11 กันยายน ค.ศ. 2001

---

[2] Neo-Conservatism เกิดขึ้นในช่วงทศวรรษที่ 1950-1960 โดยนักคอลัมนิสต์ ชื่อ Irving kristol นักวิชาการบางท่านกล่าวว่าเป็นลักษณะของชาตินิยมแนวใหม่ มีแนวคิดที่สำคัญ 5 ประการดังนี้ 1) ลดภาษี 2) การลดขนาดรัฐบาล 3) นำแนวคิดทางศาสนาเข้ามาเกี่ยวข้องทางการเมือง 4) ปกป้องชาติประชาธิปไตยจากการคุกคามของชาติที่มิใช่ประชาธิปไตย 5) แยกมิตรออกจากศัตรูโดยใช้วีการที่ละมุนละไม
ดูออนไลน์จาก, http://en.wikipedia.org/wiki/Neo-conservatism

[3] มีสาระสำคัญในเรื่อง สงครามโจมตีก่อน (Pre-emptive war) เอกภาคีนิยม เน้นการสร้างเสริมกองกำลังทางทหารโดยไม่ให้ชาติใดทัดเทียมได้และเผยแพร่ประชาธิปไตยและการค้าเสรี (http://en.wikipedia.org/wiki/Bush Doctrine)

เพียง 1 ปี นำไปสู่นโยบายเข้าบุกยึดอิรัก รวมถึงนโยบายด้านอื่นๆ เช่น ลดภาษีเพื่อการกระตุ้นเศรษฐกิจ การลดขนาดของรัฐบาลให้เล็กลง สนับสนุนการสอนศาสนาในสถานศึกษา ในด้านนโยบายต่างประเทศชาวอเมริกันเชื่อว่า พระเจ้าได้สร้างและให้อำนาจชาวเอมริกันเพื่อความยิ่งใหญ่ของชาวอเมริกันและเห็นว่าสภาพของสังคมระหว่างประเทศมีลักษณะอนาธิปไตย โหดร้ายเยี่ยงป่า จำเป็นต้องมีผู้ดูแล นั่นคือ สหรัฐอเมริกาเองจะรับหน้าที่อันทรงเกียรตินี้

ดังได้กล่าวมาทั้งหมด สหรัฐอเมริกาพยายามใช้ข้ออ้างเหล่านี้เพื่อสร้างความชอบธรรมในการใช้อำนาจทางการเมืองระหว่างประเทศ เพื่อควบคุมดูแลความเรียบร้อย เป็นผู้จัดการโลกเพื่อผลประโยชน์ของชาวอเมริกันเอง ผลประโยชน์ในที่นี้มิได้หมายถึงเฉพาะผลประโยชน์ด้านวัตถุเพื่อความมั่งคั่ง แต่นั่นหมายรวมถึงผลประโยชน์ทางด้านจิตใจ ความพึงพอใจที่แสดงตนเป็นใหญ่เหนือชาติอื่นๆ ความภูมิใจที่ได้เป็นที่หนึ่ง (Number One) นี่มิใช่ความผิดของชาวอเมริกันแต่เป็นธรรมชาติของชาวอเมริกันที่มีลักษณะของสัญชาตญาณร่วมด้วย นั่นคือความสามารถในการปรับตัวและเป็นความเคยชินที่ถูกถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่นของกลุ่มชนที่ถูกผูกยึดติดกันแน่นด้วยคำว่า “อเมริกัน”

จากที่กล่าวมาข้างต้น ไม่ได้หมายความว่า การกำหนดนโยบายต่างประเทศสหรัฐอเมริกาจะวิวัฒนาการอย่างไร้จุดหมายร่วมกันของคนทั้งชาติ หากแต่สหรัฐอเมริกามีการกำหนดยุทธศาสตร์หลักของประเทศที่เป็นผลประโยชน์ของคนทั้งประเทศและแฝงฝังอยู่ในหลักคิด นโยบายและกลยุทธ์ที่จะนำไปสู่การปฏิบัติให้บังเกิดผล ดังนั้นจึงหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะกล่าวถึงยุทธศาสตร์หลักของนโยบายต่างประเทศสหรัฐอเมริกาโดยรวมและยุทธศาสตร์หลักในนโยบายต่างประเทศที่มีต่อชาติมหาอำนาจอื่นๆ อย่างจีนและรัสเซีย ซึ่งจะอธิบายเชื่อมโยงให้เห็นว่าสหรัฐอเมริกามองผลประโยชน์ของตนเองจากการดำเนินความสัมพันธ์กับมหาอำนาจจีนและรัสเซียและต้องการให้มหาอำนาจเหล่านี้ปฏิบัติต่อสหรัฐอเมริกาอย่างไร ในเวทีการเมืองระหว่างประเทศภายใต้ยุทธศาสตร์หลักของประเทศมหาอำนาจดังกล่าวเพื่อให้สอดประสานไม่นำไปสู่ความขัดแย้งรุนแรงจนบานปลายเป็นสงครามในที่สุด

จากเมืองอาณานิคมสู่มหาอำนาจในการเมืองโลก

สหรัฐอเมริกาในปัจจุบันนั้นได้รับการยอมรับว่าเป็นประเทศมหาอำนาจที่ยิ่งใหญ่ที่สุดชาติหนึ่งในเวทีการเมืองระหว่างประเทศ อันเนื่องจากว่าสหรัฐอเมริกานั้นมีฐานทัพปักหลักอยู่มากกว่า 800 แห่งทั่วโลกและมีการใช้งบประมาณทางการทหารคิดเป็น 37 เปอร์เซ็นต์ของการใช้งบประมาณทางการทหารทั่วโลก สหรัฐอเมริกากลายเป็นผู้นำในสภาวการณ์ที่โลกมีลักษณะของการเชื่อมโยงกันอย่างกว้างขวางอันเป็นตัวเอื้ออำนวยให้สหรัฐอเมริกาสามารถสร้างความเจริญรุ่งเรืองแก่ตนเองมากมายเห็นได้จากพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของสหรัฐอเมริกาและมีความขัดแย้งอยู่ในระดับต่ำ

เพื่อการทำความเข้าใจจุดยืนและความต้องการของสหรัฐอเมริกาในเวทีการเมืองโลก และเพราะเหตุใดสหรัฐอเมริกาจึงกลายเป็นประเทศที่มีความสำคัญที่สุดของการเมืองโลก การทำความ

เข้าใจในประเด็นนี้จำเป็นต้องหวนกลับไปในยุคการสร้างชาติในยุคที่ยังไม่ได้เป็นมหาอำนาจในโลก ในห้วงเวลา 70 ปี แรกของการก่อตั้งที่มีการขยายอาณาเขตและอิทธิพลของตนเองในแถบอเมริกาเหนือจนกระทั่งไกลไปถึงมหาสมุทรแปซิฟิก จากกระแสแนวคิดที่สนับสนุนให้สหรัฐอเมริกาขยายอาณาเขตและอิทธิพล อำนาจทางการเมืองระหว่างประเทศ (expansionism) ส่งผลให้นำไปสู่การฆ่าล้างชนพื้นเมืองที่อาศัยอยู่ก่อนหน้านั้น โดยในยุคแรกๆ นั้นมีมุมมองที่มองว่าสหรัฐอเมริกาควรที่จะขยายอาณาเขตออกสู่มหาสมุทรแปซิฟิกและมหาสมุทรแอตแลนติก กลายเป็นข้อถกเถียงที่สำคัญที่เกิดขึ้นหลังสงครามกลางเมือง (Civil War) เมื่อผู้นำสหรัฐอเมริกาบางท่าน อย่างเช่น William H. Seward[4] อดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ระหว่างปี ค.ศ. 1861-1869 ได้เสนอว่า สหรัฐอเมริกาควรที่จะขยายตัวและผลักดันตัวเองให้เป็นมหาอำนาจในโลก ผลของการผลักดันทำให้สหรัฐอเมริกาตัดสินใจซื้อดินแดนอลาสก้ามาจากรัสเซีย แต่แนวคิดในการซื้อกรีนแลนด์และไอซ์แลนด์ และพื้นดินที่เป็นเกาะแก่งในคาริเบียนนั้นถูกสกัดกั้นโดยสภา Congress เพราะมีคนอเมริกันและนักการเมืองในสภาคัดค้านอย่างมาก (Capitol Hill) และไม่เห็นด้วยกับการขยายตัวเช่นนี้ เพราะมีความรังเกียจลัทธิจักรวรรดินิยมการล่าอาณานิคม ซึ่งอาจมีสาเหตุมาจากการที่สหรัฐอเมริกาเพิ่งหลุดพ้นจากการครอบงำของอังกฤษและมหาอำนาจในแผ่นดินยุโรป การดำเนินการเช่นนั้นก็เป็นวิธีคิดที่ไม่ต่างจากที่สหรัฐอเมริกาเคยเป็นผู้ถูกกระทำ คนอเมริกันนั้นมีความกังวลว่าการเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับการเมืองโลกโดยใช้เหตุผลเดียวกับการผนวกรวมประชากรที่มักอ้างว่าเป็นเชื้อชาติที่ต่ำต้อย

จากแนวคิดและจุดยืนเช่นนี้นำไปสู่การตรวจสอบแนวคิดที่สนับสนุนการขยายตัวของสหรัฐอเมริกา อย่างไรก็ตามสิ่งที่เกิดหลังจากนั้นในช่วงปลายศตวรรษที่ 18 คือการเปลี่ยนแปลงของข้อถกเถียงเกี่ยวกับแนวคิดสนับสนุนการขยายอำนาจของสหรัฐอเมริกา (American expansionism) การปฏิวัติอุตสาหกรรมส่งผลให้เกิดการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างขนานใหญ่ และจากการพัฒนาทางเศรษฐกิจส่งผลให้จำเป็นต้องรวมอำนาจเข้าสู่ส่วนกลางและระบบราชการเพื่อจัดการกับอำนาจทางเศรษฐกิจที่กำลังเติบใหญ่หันไปให้ความสำคัญต่อการจัดตั้งรัฐบาลกลาง

เป็นการไม่ยากนักสำหรับประธานาธิบดีที่นิยมชมชอบการขยายตัว อย่างเช่น ประธานาธิบดี William McKinley ในการผลักดันประเทศให้มีอิทธิพลในเวทีระหว่างประเทศโดยไม่ได้พึ่งพาประเทศอื่นๆ จุดผันเปลี่ยนที่เห็นได้ชัดเจนเกิดขึ้นในปี ค.ศ. 1898 เมื่อประธานาธิบดี McKinley นำไประเทศเข้าสู้รบกับสเปนเพื่อช่วยเหลือคิวบาให้หลุดพ้นจากการครอบงำของสเปน อันเนื่องจากจุดยืนภายในประเทศที่เข้มข้น การเติบใหญ่ของสหรัฐอเมริกาจึงเป็นการไม่ยากนักที่ทำให้สเปนพ่ายแพ้ไป ซึ่งต้องการให้เกาะกวม ประเทศปวยร์โตรีโก (Puerto Rico) และฟิลิปปินส์เข้าร่วมในกระบวนการ สองปีถัดมาสหรัฐอเมริกาได้ผนวกอาณาจักรฮาวาย Wake Island และซามัว อีกไม่กี่ปีต่อมาเข้าไปควบคุมคลองปานามาและส่งกองกำลังเข้ายึดครองสาธารณรัฐโดมินิกันและทำการซื้อหมู่เกาะเวอร์จิน

[4] ดูเพิ่มเติมได้ที่ https://en.wikipedia.org/wiki/William_H._Seward

(Virgin Islands)ในช่วงนี้การได้มาซึ่งดินแดนที่ห่างไกลเมื่อกางแผนที่ออกมาจะเห็นได้ว่าสหรัฐอเมริกาได้กลายเป็นมหาอำนาจในการเมืองโลกอย่างแท้จริง ในช่วงนี้สหรัฐอเมริกาเริ่มใช้อิทธิพลของตนเองในการปกป้องผลประโยชน์ทางการค้าและทางการทหารที่กำลังเติบโตขึ้นเรื่อยๆ ในต่างประเทศ มีความพยายามในการสถาปนาระบอบนิยมเอาอย่างอเมริกัน (pro-American regime) ในพื้นที่ต่างๆ กล่าวคือ เป็นระบอบที่มองว่าสหรัฐอเมริกานั้นดีเป็นดินแดนแห่งเสรีภาพและเป็นเมืองในฝันที่มีความสมบูรณ์แบบไปทั่วทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านสังคม วิถีชีวิต วัฒนธรรมและระบอบการเมืองการปกครองที่น่าถวิลหา ประเทศเป้าหมายในยุคนั้น เช่น นิการากัว เป็นต้น มีการแสดงบทบาทอย่างสำคัญในการทูตระหว่างประเทศ โดยเห็นได้จากการปรากฏตัวที่ประเทศจีน สงครามโลกครั้งที่ 1 แสดงให้เห็นว่าอิทธิพลของสหรัฐอเมริกานั้นได้เติบโตขึ้นมามากเพียงใด มิใช่เพียงแค่การเข้าไปแทรกแซงปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจในจุดจบของสงคราม หากแต่ประธานาธิบดี Woodrow Wilson เข้าร่วมการประชุมสันติภาพปารีส (Paris Peace Conference) ซึ่งการสิ้นสุดสงครามและความพยายามในการกำหนดเงื่อนไขแห่งสันติภาพ (Terms of Peace) Wilson จึงริเริ่มนโยบายต่างประเทศที่ค่อนข้างทะเยอทะยานและมีความก้าวหน้าทันสมัย กล่าวคือ เป็นการจัดตั้งองค์การระหว่างประเทศที่เรียกว่า องค์การสันนิบาติชาติ (League of Nations) เพื่อการออกแบบให้เกิดสันติภาพและความร่วมมือในระดับโลก ความพยายามทั้งหมดทั้งสิ้นเพื่อสร้างการเมืองโลกใหม่ แสดงให้เห็นว่านโยบายต่างประเทศมีความทะเยอทะยานและกลายเป็นแนวคิดการแยกตัวเองออกมาอยู่อย่างโดดเดี่ยว (isolationism) ยังคงเป็นพลังสำคัญในสภา Congress ที่สกัดกั้นสหรัฐอเมริกาจากการเข้าร่วมองค์การสันนิบาตชาติ การกำหนดวาระโครงการของ Wilson ในช่วงเศรษฐกิจตกต่ำครั้งใหญ่ (Great Depression) ในห้วงเวลาขาขึ้นของ Hitler สหรัฐอเมริกานั้นให้ความสำคัญต่อภูมิภาคตัวเองมากยิ่งขึ้นมากกว่าที่จะให้ความสำคัญต่อกิจการที่เกิดขึ้นในแถบยุโรป ในที่สุดการเข้าไปพัวพันที่ขยับขยายตัวมากขึ้นเรื่อยๆ ในต่างประเทศ ทำให้เกิดความเป็นไปได้ว่าสหรัฐอเมริกานั้นจะไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับกิจการระดับโลกโดยภาพรวม ในภูมิภาคเอเชียตะวันออก การเติบโตของจักรวรรดิญี่ปุ่นกลายเป็นภัยคุกคามโดยตรงต่อผลประโยชน์ของสหรัฐอเมริกาและกองกำลังทำให้ประเทศทั้งสองคือสหรัฐอเมริกาและญี่ปุ่นที่นำไปสู่ความขัดแย้ง จุดหักเหคือ การโจมตี Pearl Harbor เป็นเหตุการณ์ที่ทำให้สหรัฐอเมริกาจำเป็นต้องเข้าร่วมสงครามโลกครั้งที่ 2 ซึ่งเป็นสงครามที่พลิกโฉมหน้าวิธีคิด และยุทธศาสตร์และทำให้สหรัฐอเมริกากลายเป็นมหาอำนาจ อันเนื่องจากสหรัฐอเมริกาเป็นมหาอำนาจเดียวที่รอดพ้นจากความเสียหายภายในประเทศจากสงครามโลกครั้งที่ 2 สงครามไม่ได้ทำให้เศรษฐกิจสหรัฐอเมริกาพังทลายและยังคงมีอาวุธยุทโธปกรณ์ครบครันรวมไปถึงอาวุธนิวเคลียร์และเป็นประเทศเดียวที่สามารถให้ความมั่นใจและรับประกันสันติภาพให้แก่ประชาคมโลกได้ว่า การถือครองอาวุธในมือของสหรัฐอเมริกาเป็นการป้องกันไม่ให้ประเทศที่ฝักใฝ่และกระหายสงครามเกิดขึ้นมาอีกครั้ง จากความล้มเหลวขององค์การสันนิบาตชาติ ส่วนหนึ่งสืบเนื่องมาจากสหรัฐอเมริกาไม่ได้เข้าร่วม จึงมองว่า

ควรมีองค์การระหว่างประเทศที่ทำหน้าที่ธำรงสันติภาพโลก จึงเสนอให้จัดตั้งองค์การสหประชาชาติ โดยกำหนดให้มีระบบกฎหมายระหว่างประเทศไม่ให้กระทำสงครามบุกยึดดินแดนแก่กัน เช่นที่นาซี (Nazi) กระทำต่อประเทศญี่ปุ่น นอกจากนั้นยังมีการจัดการประชุมที่ประชาคมระหว่างประเทศควรที่จะให้น้ำหนักในข้อพิพาทและเพื่อการแก้ไขปัญหาเหล่านี้ สหรัฐอเมริกาต้องการให้มหาอำนาจอื่นๆ แก้ไขปัญหาที่มีความแตกต่างหลากหลายด้วยวิธีการประนีประนอม และการใช้กฎหมายในการแก้ปัญหามากกว่าการแก้ปัญหาด้วยการทำสงครามแก่กัน แต่ในขณะที่องค์การสหประชาชาติถูกมองว่าเป็นองค์การที่ได้รับความสนใจอย่างมากในฐานะสถาบันหลังสงคราม มิใช่เพียงไม่กี่ประเทศที่เข้าร่วมเป็นสมาชิก หากแต่มีมากกว่า 730 คณะทำงานจาก 44 ชาติพันธมิตรมาร่วมประชุมกันใน New Hampshire โดยมีเป้าหมายเพื่อสถาปนาระบบการเงินการคลังระดับโลกที่จะนำไปสู่การป้องกันไม่ให้เกิดวิกฤตเศรษฐกิจครั้งใหญ่อย่างที่เคยเกิดขึ้นในปี ค.ศ. 1930 ในอดีต (Great Depression) และสงครามโลก โดยการประชุมดังกล่าวถูกเรียกว่า “ข้อตกลง Bretton Woods” (Bretton Woods Agreement) ข้อตกลงดังกล่าวในท้ายที่สุดกลายเป็นกระดูกสันหลังของระบบการเงินการคลังโลก โดยมีสถาบันที่สำคัญคือ ธนาคารโลก (World Bank) และกองทุนการเงินระหว่างประเทศ (International Monetary Fund--IMF) ในการจัดตั้งสถาบันเหล่านี้ สหรัฐอเมริกาตั้งมั่นกับตนเองว่าจะเข้าไปมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาต่างๆ ของโลกอย่างแข็งขัน ถึงแม้ว่ามหาอำนาจอันดับสองอย่างสหภาพโซเวียตจะมองต่างและไม่เป็นไปทางเดียวกันเท่าใดนัก

หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เกิดการแบ่งแยกออกเป็นสองฝักฝ่ายคือ ค่ายตะวันตกที่สนับสนุนแนวคิดประชาธิปไตยและค่ายตะวันออกที่สนับสนุนแนวคิดคอมมิวนิสต์ ส่งผลให้เกิดการขบเขี้ยวและแข่งขันกันอย่างเข้มข้น การร่วมมือกันต่อต้าน Hitler ในยุคก่อนหน้ามิวายต้องกลับมาต่อสู้กันเองกับประเทศที่เคยเป็นพันธมิตรกันอย่างสหภาพโซเวียต เพราะมุมมองของสหรัฐอเมริกาที่มองว่าการขยายอำนาจของสหภาพโซเวียตไปสู่ยุโรปตะวันออกและที่อื่นๆ ของโลกเป็นภัยคุกคามโดยตรงต่อแนวคิดการค้าเสรีและโลกประชาธิปไตยไม่ว่าจะออกมาในรูปแบบใด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในรูปแบบแนวคิดคอมมิวนิสต์ที่มีความพยายามขยายตัวในร่มเงากองกำลังประชาชนเพื่อโค่นล้มรัฐบาลประชาธิปไตยในประเทศต่างๆ ทั่วโลก ถือว่าเป็นการรุกคืบต่อแนวคิดเสรีของโซเวียตที่พยายามกระเถิบไปเรื่อยๆ ในแถบถิ่นยุโรปตะวันตกและสหรัฐอเมริกา ทำให้ประเทศต่างๆ ในทวีปยุโรปร่วมกับสหรัฐอเมริกาเพื่อจัดตั้งองค์การสนธิสัญญาแอตแลนติกเหนือหรือ NATO (North Atlantic Treaty Organization) ซึ่งเป็นกลุ่มพันธมิตรทางการทหารที่ต้องการหยุดยั้งรัสเซียไม่ให้บุกรุกประเทศอื่นๆ ในยุโรป ส่วนในระดับโลกนั้น สหรัฐอเมริกาใช้ยุทธศาสตร์ปิดล้อม (containment) เพื่อหยุดยั้งและระงับการแผ่ขยายของลัทธิคอมมิวนิสต์ทั่วโลก หมายความว่าสหรัฐอเมริกาจำเป็นต้องสอดแทรกอำนาจและอิทธิพลของตนเองไปทั่วทุกสารทิศมากกว่าที่จะใช้วิธีการปลดประจำการอาวุธร้ายแรงที่สร้างขึ้นมาตั้งแต่ยุคสงครามโลกครั้งที่สอง ส่งผลให้จำเป็นต้องหันเหไปสองทิศทางด้วยกัน กล่าวคือ

ทิศทางแรก สหรัฐอเมริกาถูกดึงเข้าไปเป็นพันธมิตรกับประเทศต่างๆ เช่น ซาอุดีอาระเบีย อิสราเอลและเกาหลีใต้ โดยมองว่าแต่ละประเทศเป็นป้อมปราการในการต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์ที่มีอิทธิพลต่อประเทศอื่นๆ ในภูมิภาคของประเทศเหล่านั้น

ทิศทางหลัง สหรัฐอเมริกาเริ่มเข้าไปแทรกแซงระหว่างประเทศบ่อยขึ้นเรื่อยๆ อย่างเป็นความลับในหลายประเทศเพื่อการปิดล้อมความพยายามในการมีอิทธิพลของสหภาพโซเวียตในการประคับประคองหรือโอบอุ้มรัฐบาลเผด็จการในประเทศต่างๆ เช่น อิหร่าน ในบางครั้งมีการสนับสนุนอาวุธและเงินตราแก่กลุ่มผู้ก่อความไม่สงบ เช่น ในกรณีอัฟกานิสถาน ในปี ค.ศ. 1979 และในประเทศนิการากัวในปี ค.ศ. 1985 ในห้วงเวลาสงครามเย็นสหรัฐอเมริกาเข้าไปแทรกแซงในกรณีความขัดแย้งหลายร้อยกรณีที่เกิดขึ้นในประเทศต่างๆ ทั่วโลก โดยมักจะออกมาในรูปของการสร้างแรงกดดันแก่พันธมิตรและความสัมพันธ์ด้านต่างๆ ในทั่วทุกมุมโลก โดยเป็นมาเช่นนี้หลังยุคที่กำแพงเบอร์ลินพังทลาย สหรัฐอเมริกาควรที่จะถอนตัวออกจากระบบที่ถูกผูกติดกับพันธมิตรและลดขนาดของกองทัพ ในขณะที่สหรัฐอเมริกาลดค่าใช้จ่ายในการสร้างโครงสร้างพื้นฐานทางการทหารและการจ่ายช่วยเหลือด้านต่างๆ ให้แก่พันธมิตรจากสงครามเย็นที่ยังคงคบหาสมาคมกันอยู่ ประธานาธิบดี George H. Bush หรือ Bush ผู้พ่อ และ Bill Clinton ตัดสินใจว่า เป็นผลประโยชน์ของสหรัฐอเมริกาและของโลก สหรัฐอเมริกาคือ มหาอำนาจหนึ่งเดียวที่จะดำเนินการจัดการแก้ปัญหาต่างๆ ในระดับโลก สหรัฐอเมริกาควรมีบทบาทเป็นผู้รักษาสันติภาพ องค์การ NATO ที่สร้างขึ้นมาเป็นเพียงเครื่องมือเดียวที่จะสามารถต่อกรกับสหภาพโซเวียต เป็นการอยู่ร่วมกันและจะขยับขยายหนทางในการรักษาประเทศต่างๆ ในภูมิภาคยุโรปให้ปราศจากการคุกคามจากสหภาพโซเวียต การสนับสนุนจากกรุง Washington ที่มีให้แก่ประเทศต่างๆ เช่น อิสราเอลและญี่ปุ่นยังคงอยู่แบบครบถ้วนไม่จางหาย ซึ่งถือว่าเป็นวิธีการในการป้องกันสงครามในภูมิภาคต่างๆ ที่สหรัฐอเมริกาให้ความช่วยเหลือพันธมิตรและสถาบันต่างๆ ของสหรัฐอเมริกาในระบบโลก ที่ถูกสร้างขึ้นมาเพื่อรักษาสันติภาพในห้วงเวลาแห่งสงครามเย็นกลายเป็นสิ่งที่ยังคงอยู่เรื่อยมาและจำเป็นต่อพันธมิตรที่ต้องพึ่งพิงไม่ว่าจะด้านการเมืองและการทหารยังคงจำเป็นต้องพึ่งพิงสหรัฐอเมริกาในการทำให้ระบบที่ตนเองสร้างขึ้นนั้นให้สามารถเดินหน้าต่อไป ไม่มีนักการเมืองที่เป็นผู้นำตั้งแต่ยุคสงครามเย็นที่ถอนตัวออกจากการเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับเวทีการเมืองระหว่างประเทศ อาจมีข้อยกเว้นสำหรับประธานาธิบดี Donald Trump ซึ่งมีลักษณะที่แตกต่างอย่างชัดเจน แต่ Trump เสนอว่าพันธมิตรไม่ได้ให้ความสนใจต่อสหรัฐอเมริกาเท่าใดนัก ในการให้ความปกป้องคุ้มกันตนเองในส่วนขององค์การ NATO และการตั้งคำถามคุณค่าของการค้าเสรีในส่วนขององค์การค้าโลก ในข้อคำถามเหล่านั้นในบางครั้งจำเป็นต้องพิจารณาให้เห็นภาพว่าสหรัฐอเมริกานั้นปกป้องญี่ปุ่นได้ดีกว่าญี่ปุ่นปกป้องตนเองจากผู้นำที่บ้าคลั่งในประเทศเกาหลีเหนือสหรัฐอเมริกาปกป้องซาอุดีอาระเบียได้ดีกว่าเกาหลีใต้ ที่กล่าวมาอาจมองว่าเป็นความแตกต่างที่ชัดเจนจากฉันทามติที่ครอบงำนโยบายต่างประเทศสหรัฐอเมริกามาตั้งแต่ปี ค.ศ. 1945 มีบางสิ่ง

บางอย่างที่ใกล้เคียงกับลัทธิโดดเดี่ยวนิยมที่มีมาก่อนหน้านั้น ประธานาธิบดี Trump ดำเนินการบางอย่างที่กล่าวมาข้างต้นต่อแคนาดา โดยแนวคิดของ Trump นั้นมีลักษณะหวนกลับสู่นโยบายที่เคยเกิดขึ้นมาก่อนหน้านี้หลายทศวรรษโดยเฉพาะอย่างยิ่งแนวนโยบาย America First ของรัฐบาล Trump

จากที่กล่าวมาข้างต้น ทำให้เกิดข้อคำถามว่า สหรัฐอเมริกาจะดำเนินการอย่างไรท่ามกลางบริบทที่มีการแข่งขันระหว่างประเทศอย่างดุเดือดเช่นนี้ การที่จะเข้าใจวิธีคิด แนวโน้มการดำเนินนโยบายต่างประเทศของประเทศหนึ่งๆ นั้นจำเป็นต้องทำความเข้าใจว่าประเทศนั้นๆ มีเป้าหมายหลักในการดำเนินนโยบายอะไร มียุทธศาสตร์หลัก (grand strategy) ของการดำเนินนโยบายอย่างไร และในทางปฏิบัติของยุทธศาสตร์หลักดังกล่าวนั้น ออกมาในรูปแบบของกิจกรรมการดำเนินนโยบายในรูปแบบใดบ้าง ดังนั้นในส่วนต่อไปจึงพยายามวิเคราะห์ ทำความเข้าใจและกล่าวถึงยุทธศาสตร์หลักของสหรัฐอเมริกาในการดำเนินนโยบายต่างประเทศท่ามกลางบริบทการแข่งขัน ชิงไหวชิงพริบกันอย่างดุเดือด มีลักษณะไม่ตรงไปตรงมาและมีความซับซ้อน

ยุทธศาสตร์หลักของสหรัฐอเมริกาในนโยบายต่างประเทศ

ยุทธศาสตร์หลัก (Grand Strategy) ความหมายอย่างแคบ หมายถึง ยุทธศาสตร์ความมั่นคงทางการทหาร แต่นัยในการเมืองระหว่างประเทศโดยทั่วไปมักเข้าใจว่า เป็นความพยายามของประเทศในการประสานนโยบายต่างประเทศในทุกด้านไม่ว่าจะเป็นด้านการทูต ด้านเศรษฐกิจและด้านการทหาร ทั้งนี้เพื่อการบรรลุเป้าหมายทั้งระยะสั้นและระยะยาวของประเทศ อย่างเช่น นโยบายปิดล้อม (containment) ของสหรัฐอเมริกาและพันธมิตรที่ได้ดำเนินการไปในห้วงเวลาของสงครามเย็น ถือว่าเป็นยุทธศาสตร์หลักของสหรัฐอเมริกาในห้วงเวลาหนึ่งๆ ขึ้นอยู่กับบริบทแวดล้อมระหว่างประเทศในเวลานั้น การที่จะเข้าใจยุทธศาสตร์หลักของสหรัฐอเมริกานั้นจำเป็นต้องศึกษายุทธศาสตร์ด้านความมั่นคงของแห่งชาติ (National Security Strategy--NSS) ถึงแม้ว่าจะถูกวิพากษ์วิจารณ์ว่ายุทธศาสตร์ด้านความมั่นคงแห่งชาตินั้นส่วนใหญ่จะเป็นเอกสารของทางราชการ ที่ขาดรายละเอียดเจาะลึกและบริบททางประวัติศาสตร์ที่เพียงพอ อย่างไรก็ตาม เอกสารเหล่านี้ก็พยายามชี้ให้เห็นบริบทร่วมสมัยที่ยุทธศาสตร์หลักของสหรัฐอเมริกานั้นพัฒนาขึ้นมาได้อย่างไร เช่น รายงานยุทธศาสตร์ด้านความมั่นคงแห่งชาติหรือ NSS ฉบับ ค.ศ. 2002 (The U.S. State Department, 2002) เป็นรายงานที่เป็นประโยชน์และเป็นการทำความเข้าใจข้อมูลเชิงลึกในบริบทเหตุการณ์การก่อการร้ายในวันที่ 11 กันยายน ค.ศ. 2001 ซึ่งเป็นเรื่องหลักที่รัฐบาลต้องการค้นหาและให้ความสนใจ ดังนั้นยุทธศาสตร์หลักจึงมุ่งไปที่วิธีการทำลายล้างผู้ก่อการร้ายทั้งในเชิงป้อมปรามและการโจมตีก่อน ถ้าพิจารณาเห็นแล้วว่าเป็นภัยคุกคามต่อความมั่นคงของอเมริกา

ยุทธศาสตร์หลักของสหรัฐอเมริกา (US Grand Strategy) ในยุคสงครามเย็นคือ การปิดล้อมการแผ่ขยายของลัทธิคอมมิวนิสต์ แต่เมื่อบริบทแวดล้อมระหว่างประเทศเปลี่ยนแปลงไปหลังการล่มสลายของสหภาพโซเวียต ทำให้กระบวนทัศน์ในนโยบายต่างประเทศสหรัฐอเมริกาเคลื่อนย้ายไปสู่ประเด็นอื่นๆ นอกเหนือจากความมั่นคงแบบดั้งเดิม หรือความมั่นคงทางการทหาร หากแต่เคลื่อนไปสู่มิติการพัฒนาเพื่อการอยู่ดีกินดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งมิติด้านเศรษฐกิจ ทั้งการพัฒนาและการแก้ปัญหาที่คาราคาซังยืดเยื้อมานานภายในประเทศ หลังจากนั้นไม่นาน เมื่อเกิดเหตุการณ์ 11 กันยายน ค.ศ. 2001 เมื่อสหรัฐอเมริกาถูกโจมตีจากกลุ่มผู้ก่อการร้าย ทำให้สหรัฐอเมริกาหวนมาให้ความสำคัญต่อความมั่นคงภายในและการกำจัดกลุ่มผู้ก่อการร้าย หรือกลุ่มที่มีศักยภาพที่จะเป็นผู้ก่อการร้าย มีพิษภัยต่อสหรัฐอเมริกา ส่งผลให้สหรัฐอเมริกาหวนมาให้ความสำคัญกับความมั่นคงทางการทหารและความร่วมมือกับพันธมิตรทางการทหารโดยเฉพาะอย่างยิ่งองค์การ NATO ในแถบภูมิภาคยุโรปและพันธมิตรนอก NATO ในแถบภูมิภาคเอเชียเรื่อยมา โดยใช้เครื่องทางนโยบายด้านต่างๆ เพื่อสร้างความผูกพันและแน่นแฟ้นต่อกัน เป็นผลให้สหรัฐอเมริกาจำต้องจ่ายอะไรบางอย่างเพื่อแลกกับมิตรภาพระหว่างประเทศ ทำให้เกิดข้อเสียเปรียบต่อประเทศที่ตนเข้าไปเกี่ยวสัมพันธ์อย่างมหาศาล

ยุทธศาสตร์หลักของสหรัฐอเมริกา ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1992-2016 มีลักษณะต่อเนื่องกันและกัน ถึงแม้ว่าในรายละเอียดของนโยบายต่างประเทศของประธานาธิบดีหลายๆ ท่านในห้วงเวลาหลังสงครามเย็นจะมีความแตกต่างก็ตาม แต่กระนั้นก็ยังมีมุมมองร่วมกันบางอย่างในทางการเมืองระหว่างประเทศ ซึ่งทำให้ยุทธศาสตร์ในทางการเมืองโลกจึงเป็นการดำเนินการใดๆ ก็ตามที่เป็นการเพิ่มพูนความเจริญรุ่งเรืองและความอยู่รอดปลอดภัยสูงสุดแก่คนอเมริกา โดยในแต่ละรัฐบาลพยายามที่นำเสนอให้นำแนวคิดนานาชาตินิยมแนวเสรี (Liberal Internationalism)มาใช้ในการดำเนินนโยบายต่างประเทศ โดยมีนโยบายทางการทหารเป็นแกนกลางหลักและสร้างเครือข่ายพันธมิตรด้านความมั่นคงและการเข้าไปเป็นสมาชิกในองค์การระหว่างประเทศ ลดอุปสรรคทางการค้า เผยแพร่แนวคิดประชาธิปไตย อนุญาตให้คนอพยพเข้าประเทศอย่างถูกกฎหมายจากแรงผลักดันทางเศรษฐกิจ และได้รับการยอมรับจากคนในประเทศในเชิงวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกับคนต่างด้าว นอกจากนั้น ยังมองว่านโยบายข้างต้นเป็นการรักษาและแผ่ขยายระเบียบโลกแนวเสรี (liberal World order) เป็นการมองว่าผลประโยชน์ของสหรัฐอเมริกากับผลประโยชน์ของพันธมิตรเป็นเรื่องเดียวกันและเป็นแบบนี้ต่อเนื่องมาตั้งแต่สิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่สอง ในปี ค.ศ. 1945 เป็นต้นมา

ในหลายทศวรรษที่ผ่านมาพรรคการเมืองอย่างพรรค Republican และพรรค Democrat ตั้งเจตจำนงและมีความประสงค์ที่จะให้สหรัฐอเมริกาเข้าไปมีบทบาทในเวทีการเมืองระหว่างประเทศ (internationalism) และถือว่าเป็นยุทธศาสตร์หลักของประเทศเสมอมา แต่ Donald Trump ในฐานะประธานาธิบดีคนที่ 45 กลับพยายามนำเสนอบางอย่างที่แยกทางและแตกแถวจากที่ผ่านมา

รัฐบาล Trump มีแนวคิดที่แตกต่างจากสิ่งที่ดำเนินอยู่และผิดแผกจากฉันทามติหลัง 1945 (post-1945 consensus) ที่มองว่านโยบายต่างประเทศเป็นเรื่องของเกมที่มีผู้แพ้ผู้ชนะ (zero-sum philosophy) นโยบายต่างประเทศเป็นเรื่องการได้มาซึ่งชัยชนะหรือการได้เปรียบประเทศอื่นๆ เท่านั้น ซึ่งเป็นการสร้างความสับสนเกี่ยวกับแนวคิด ระเบียบโลกแนวเสรีอย่างที่รัฐบาลชุดก่อนๆ ดำเนินการต่อกันมา ก่อเกิดคำถามมากมายเกี่ยวกับอนาคตของยุทธศาสตร์หลักของสหรัฐอเมริกาและระบบระหว่างประเทศที่จะเกิดขึ้นตามมาในภายหลัง

โดยภาพรวมสหรัฐอเมริกามียุทธศาสตร์เพื่อสร้างความเป็นหนึ่งทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง เห็นได้จากอุดมการณ์ทางการทหารที่เชื่อว่า สามารถเข้าไปควบคุมและแสดงให้เห็นความเหนือชั้นกว่าในสนามรบ (Full Spectrum Dominance) ถือว่าเป็นยุทธการที่สหรัฐอเมริกานำมาใช้โดยตลอด ในแง่นโยบายต่างประเทศเป็นสิ่งสะท้อนให้เห็นในทางปฏิบัติของนโยบายต่างประเทศในด้านต่างๆ ว่าต้องการธำรงไว้ซึ่งความเป็นหนึ่งของโลก เป็นผู้นำในเกือบทุกด้าน ในศตวรรษที่ 20 หลังจากสงครามเย็นสิ้นสุดลง Francis Fukuyama มองว่า การสิ้นสุดสงครามเย็นในปี ค.ศ. 1991 ถือว่าเป็นชัยชนะสูงสุดของเสรีนิยมประชาธิปไตยหรือชัยชนะในฐานะผู้นำแนวคิดเสรีนิยมประชาธิปไตย โดย Fukuyama ได้สะท้อนมุมมองผ่านงานเขียนเรื่อง The End of History

ยุทธศาสตร์ในยุค Donald Trump เกิดขึ้นท่ามกลางบริบทแวดล้อมระหว่างประเทศที่มีการแข่งขันกันอย่างเข้มข้นระหว่างสามประเทศคือ สหรัฐอเมริกา จีนและรัสเซีย โดยสหรัฐอเมริกามองว่าจีนและรัสเซีย ล้วนเป็นคู่แข่งที่น่าหวาดระแวงทั้งสิ้น ในทางยุทธศาสตร์แล้วสหรัฐอเมริกาไม่ควรที่จะทะเลาะกับรัสเซียเพราะอาจจะเจอศึกสองด้าน อย่างไรก็ตาม อีกมุมหนึ่งมองว่าทั้งจีนกับรัสเซียอยู่ทีมเดียวกันอยู่แล้ว ดังนั้นสหรัฐอเมริกาจึงหันมาให้ความสำคัญกับพันธมิตร NATO ทั้งในแถบถิ่นยุโรปและเอเชีย จีนและสหรัฐอเมริกาไม่มีจุดอ่อนทางเศรษฐกิจ รัสเซียมีจุดอ่อนเรื่องความมั่นคงด้านน้ำมัน เกรงว่าฐานทัพของจีนจะไปตั้งอยู่ทางตอนเหนือของโซมาเลียที่ศรีลังกาด้วยแต่ยังไม่ได้สร้าง แต่ฐานของจีนทางการดำเนินการรวมไปถึงคลองปานามาที่ต้องการที่แผ่กระจายไปทั่วโลก ดังนั้นฐานการดำเนินนโยบายของจีนนั้นไม่ได้จำกัดอยู่ที่เอเชียตะวันออกเฉียงใต้เท่านั้น หากแต่ต้องการกระจายไปทั่วโลก

“เอเชียยุคหลังสหรัฐอเมริกา” (Post-US Asia) เป็นคำที่พยายามอธิบายปรากฏการณ์ที่มหาอำนาจทั้งหลายต่างมุ่งหน้าสู่เอเชียและพยายามหวนกลับมาเห็นคุณค่าและความรู้ความสามารถความเชื่อมั่นในตัวเองของประเทศต่างๆ ในเอเชีย ที่ลุกขึ้นยืนผงาดโดยมีจีนเป็นหัวรถจักรหรือที่เรียกว่า เอเชียนิยม (Asianism) อันเป็นภาพที่จะช่วยอธิบายและทำความเข้าใจการถอยร่นของสหรัฐอเมริกาจากเอเชียในยุค Trump และการเปิดศักราชใหม่ของยุค Asianism หรือ East Asia โดยมีจีนผงาดขึ้นเป็นจ่าฝูงและแซงหน้าญี่ปุ่นขึ้นเป็นประเทศที่มีเศรษฐกิจขนาดใหญ่เป็นอันดับสองของโลก

ประเด็นที่ทำให้เกิดความขัดแย้งระหว่างจีนและสหรัฐอเมริกา การดำเนินโยบายลดความเสียเปรียบทางการค้าต่อประเทศคู่ค้าอื่นๆ ทั่วโลก ทำให้เกิดสงครามการค้าโดยใช้มาตรการทางภาษี (Tariffs Trade) เป็นเครื่องมือในการดำเนินนโยบายต่างประเทศสหรัฐอเมริกา เริ่มจากถ้อยแถลงรัฐบาล Trump ด้วยการใช้มาตรการทางกฎหมาย ข้ออ้างในเรื่องความมั่นคงภายในประเทศเพื่อการขึ้นอัตราภาษีสินค้านำเข้าจากต่างประเทศ โดยแบ่งเป็น 2 ลำดับ ขั้นแรก คือเหล็กและอลูมิเนียมที่นำเข้าจากจีนและขั้นที่สองคือ การเข้มงวดในประเด็นปัญหาด้านทรัพย์สินทางปัญญา (intellectual property) มาตรการข้างต้นได้กระตุ้นให้เกิดความตึงเครียดในความสัมพันธ์ระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนเป็นอย่างมาก มีผลให้จีนดำเนินการตอบโต้ด้วยการประกาศขึ้นอัตราภาษี 25% สำหรับสินค้าบริโภคนำเข้าจากสหรัฐอเมริกา ในสินค้าประเภทเนื้อหมูและเครื่องดื่มประเภทไวน์

ฝ่ายทางการสหรัฐอเมริกามองว่า จีนควรหยุดยั้งวิธีการทางการค้าที่ไม่เป็นธรรม (unfair trade practice) ที่ส่งผลต่อความมั่นคงของสหรัฐอเมริกา และเป็นการบั่นทอน/บิดเบือนตลาดโลก แทนที่จะมุ่งมาตอบโต้ด้วยอัตราภาษีทางการค้าแบบเป็นธรรม (fair trade) ที่สหรัฐดำเนินอยู่ในการส่งออก ภาพสะท้อนกลับของจีนต่อนโยบายสหรัฐอเมริกาคือ การตอบโต้ของจีนต่อการประกาศใช้กฎหมายความมั่นคงภายในด้วยการขึ้นอัตราภาษีนำเข้าสินค้าจากสหรัฐอเมริกาในสินค้าเกี่ยวข้องกับรายได้ของประเทศสูงถึง 3 พันล้านดอลลาร์ จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่า นโยบายสหรัฐอเมริกาสมัย Trump ที่เน้นแนวนโยบาย America First เริ่มแสดงออกในรูปสงครามการค้าเพื่อปกป้องผลประโยชน์ของประเทศตนเองจากการเสียเปรียบทางการค้าจากจีนแล้ว สหรัฐอเมริกาในยุครัฐบาล Trump ยังมีประเด็นเชื่อมโยงกับไทยโดยมีเรื่องการค้าที่ไทยตกเป็นเป้า เพราะได้เปรียบทางดุลการค้าสหรัฐอเมริกาอย่างมากและยังคงสถานะใน list ประเทศที่เฝ้าจับตามองเกี่ยวกับประเด็นการละเมิดทรัพย์สินทางปัญญา (special 301) (BBC News, April 3, 2018)[5] ดังนั้น ประเทศไทยและมาเลเซียจึงยังคงอาจอยู่ในข่ายที่จะถูกจัดการและเป็นสองประเทศที่เฝ้าจับตามองซึ่งเป็นกลุ่มเดียวกับประเทศจีน ทั้งนี้อันเนื่องมาจากการได้เปรียบทางการค้า การแสดงท่าทีเชิงนโยบายด้านการค้าของ Trump เป็นวาทกรรมในช่วงการหาเสียงเพื่อรองรับอารมณ์ ความรู้สึกของฐานเสียงเสียส่วนใหญ่ เพราะในที่สุดแล้วภายใต้บริบทที่มีจีนเป็นคู่แข่งสำคัญทั้งในเชิงนโยบายเศรษฐกิจและเชิงยุทธศาสตร์ ในแถบ Asia-Pacific สหรัฐอเมริกาไม่สามารถละทิ้งหลีกหนีการเกี่ยวพันกับหุ้นส่วนข้ามแปซิฟิก (TPP) ที่ริเริ่มตั้งแต่สมัยรัฐบาล Obama ได้ มิเช่นนั้นแล้วยิ่งอาจทำให้สหรัฐอเมริกาเพลี่ยงพล้ำ พลาดท่าเสียทีต่อจีนได้ การแข่งขันเช่นนี้อาจเป็นผลดีต่อไทยที่จะได้มีเวทีทางเลือกเปิดไว้สำหรับตลาดสินค้าภายใต้ข้อตกลงใหม่ที่สหรัฐอเมริกาได้นำเสนอไว้ หากกล่าวถึงหุ้นส่วนข้ามแปซิฟิก (TPP) แล้ว ประเทศไทยมี

[5] ดูออนไลน์จาก, https://www.bbc.com/news/world-us-canada-43622862

ความสนใจที่จะลงนามเข้าร่วมในแรกเริ่ม แต่ภายหลังจากที่สหรัฐอเมริกาขอถอนตัวจากข้อตกลง ประเทศไทยจึงจำเป็นต้องนำข้อพิจารณามาทบทวนอีกครั้ง (Bangkok Post, March 1, 2018)[6]

วงจรนโยบายต่างประเทศสหรัฐอเมริกา

นโยบายต่างประเทศคือ แนวทางในการดำเนินงานและกำหนดไว้ล่วงหน้าว่าเป้าหมายปลายทางสุดท้ายที่ต้องการไปถึงคืออะไร และมีการระบุวิธีการว่าจะไปถึงเป้าหมายปลายทางที่กำหนดไว้อย่างไร ในการดำเนินความสัมพันธ์กับต่างประเทศ นโยบายต่างประเทศสหรัฐอเมริกาอาจมุ่งไปที่เป้าหมายทางนโยบายที่เป็นลายลักษณ์อักษรสามารถอ้างอิงได้ และมีข้อกำหนดในเบื้องต้น โดยหน่วยงานที่ทำหน้าที่โดยตรงเกี่ยวกับนโยบายต่างประเทศคือ กระทรวงการต่างประเทศ ที่เรียกว่า United States Department of State[7] ได้กำหนดเป้าหมายนโยบายต่างประเทศไว้ว่า “เพื่อสร้างและธำรงรักษาให้โลกมีความเจริญรุ่งเรือง มั่งคงปลอดภัยและเป็นประชาธิปไตยมากขึ้น เพื่อผลประโยชน์ของประชาชนคนอเมริกัน และชุมชนระหว่างประเทศ” (to build and sustain a more Democrat, secure, and prosperous world for the benefit of the American people and the international community) อันถือว่าเป็นเป้าหมายหลักโดยรวมของนโยบายต่างประเทศสหรัฐอเมริกามาช้านานและคาดว่าจะดำเนินต่อไปไม่สิ้นสุด

ในส่วนนี้เป็นความพยายามอธิบายให้เห็นภาพว่านโยบายต่างประเทศสหรัฐอเมริกามีลักษณะเป็นวงจรวกกลับไปมาอย่างไร โดย Henriksen (2017, p. 1) มองว่า ภาพในประวัติของนโยบายต่างประเทศมีลักษณะ 2 ประการที่สำคัญ **ประการแรก** การสนับสนุนให้เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับพันธกิจระหว่างประเทศ โดยมีความเชื่อว่าหากต้องการให้สหรัฐอเมริกาเจริญงอกงามจำเป็นต้องสร้างบรรยากาศที่ส่งผลสะท้อนกลับให้สามารถดำเนินนโยบายต่างประเทศและสามารถได้รับผลตอบรับในเชิงบวกต่อสหรัฐอเมริกามากขึ้น เช่น การสนับสนุนให้ประเทศต่างๆ นั้นมีระบอบการเมืองการปกครองและระบบตลาด การค้าเสรีอันจะส่งผลให้ตลาดเปิดกว้างต่อสหรัฐอเมริกาในการติดต่อและการค้าขายอย่างได้เปรียบในภายภาคหน้า เป็นต้น **ประการที่สอง** เป็นมุมมองที่ไม่สนับสนุนให้สหรัฐอเมริกาเข้าไปมีส่วนในพันธกิจระหว่างประเทศมากนัก แต่ให้มุ่งไปที่การพัฒนาและจัดหาสวัสดิการให้แก่คนอเมริกันให้อยู่ดีกินดีมาเป็นอันดับแรก เพราะมองว่าการเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับพันธกิจต่างประเทศมากเกินไปจะกลายเป็นภาระที่ต้องรับผิดชอบกับประเทศภายนอกที่มองไม่เห็นว่า

[6] ดูออนไลน์จาก, https://www.bangkokpost.com/business/1420010/thailand-again-thinking-about-joining-tpp

[7] ดูเพิ่มเติมได้จาก, https://www.state.gov/

สหรัฐอเมริกาจะได้อะไรจากการเข้าไปเกี่ยวข้องอย่างชัดเจน มีแนวคิดที่เชื่อว่าหากสหรัฐอเมริกาเจริญงอกงามประเทศอื่นๆ ภายนอกจะเจริญงอกงามไปตามกัน

ณ ที่นี้ คณะผู้วิจัยมุ่งวิเคราะห์นโยบายต่างประเทศสหรัฐอเมริกานับตั้งแต่ยุคสงครามเย็นเป็นต้นมา บุคลิกภาพของประธานาธิบดีที่มีลักษณะนิยมการเกี่ยวสัมพันธ์กับต่างประเทศแบบเปิดเผยและแบบไม่เปิดเผยมักสะท้อนให้เห็นในภาพทางการเมืองของประธานาธิบดี พรรคการเมือง และผู้ออกเสียงลงคะแนนเลือกตั้ง วงจรการสนับสนุนในการเข้าเกี่ยวสัมพันธ์กับต่างประเทศของประธานาธิบดี (engagement cycle) มักอาศัยอำนาจทางการทหารและแรงกดดันทางการทูตในการต่อต้านชาติมหาอำนาจอื่นๆ ในขณะที่วงจรการไม่สนับสนุนให้สหรัฐอเมริกาเข้าไปเกี่ยวสัมพันธ์กับโลกภายนอก (disengagement cycle) เป็นการลดทอนสิ่งกีดขวางระหว่างประเทศ ในขณะที่มีความไว้วางใจต่อการปฏิสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและการเมืองในระดับปกติ วงจรนโยบายต่างประเทศดังกล่าวสะท้อนออกมาให้เห็นได้จากความคิดเห็นของสาธารณะชน การออกเสียงเลือกตั้ง และสำนักโพลต่างๆ เป็นต้น อย่างไรก็ตามนโยบายที่กำหนดออกมาโดยทำเนียบขาวจำเป็นต้องพิจารณาว่าการตัดสินใจของประธานาธิบดีเป็นการกระทำเพื่อปกป้องคุ้มครองผลประโยชน์ของสหรัฐอเมริกาเองและเป็นการตัดสินใจที่สอดคล้องกับความเห็น อารมณ์ความรู้สึกของสาธารณะชน ณ ขณะนั้น ดังนั้นนักวิชาการบางท่านจึงมองว่า วงจรทางนโยบายของสหรัฐอเมริกานั้นก็คือวงจรของอารมณ์ความรู้สึก (mood cycles) ของสาธารณะชนชาวอเมริกันนั่นเอง (Klingberg, 1983)

การใช้กองกำลังทางการทหารหรือแรงกดดันทางการทูต เป็นตัวกำหนดยุทธศาสตร์การเข้าไปข้องเกี่ยวกับต่างประเทศ (engagement) ในขณะที่อีกด้านเน้นไปที่ความกังวลภายในประเทศและการทูตที่ดำเนินการอยู่ปกติวิสัยนั้นเป็นตัวกำหนดเกมการเมืองหรือการไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับต่างประเทศ (disengagement)

นโยบายต่างประเทศสหรัฐอเมริกาในห้วงเวลาหลังสงครามเย็น มีลักษณะที่กวัดแกว่งไปมาสองทิศทางคือ ทิศทางแรก เป็นการเข้าไปมีส่วนพัวพันกับกิจการต่างประเทศอย่างกว้างขวาง ส่วนทิศทางหลังนั้นเป็นการไม่สนับสนุนให้เข้าไปพัวพันกับกิจการต่างประเทศถ้าไม่จำเป็นและไม่ได้เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ของสหรัฐอเมริกาโดยตรงหรือเป็นนโยบายตีตัวออกห่าง ในรอบวงจรแห่งการเข้าไปพัวพันระหว่างประเทศนั้น สหรัฐอเมริกามักใช้อำนาจทางการทหารโดยตรงและแรงกดดันทางการทูตต่อประเทศอื่นๆ แต่รอบวงจรนโยบายแห่งการไม่เข้าไปพัวพันระหว่างประเทศ มักสะท้อนในนโยบายและกิจกรรมของรัฐว่ามีลักษณะของการหวนกลับมาให้ความสำคัญต่อกิจกรรมการบริหารภายในสหรัฐอเมริกาเป็นสำคัญอันดับต้นๆ และจะไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับปัญหาที่อยู่ฟากโพ้นทะเลและมีความเสี่ยงต่อการสูญเสียผลประโยชน์ของสหรัฐอเมริกาเอง ข้อสังเกตที่พบได้คือ ประธานาธิบดีที่ให้ความสำคัญกับการเข้าไปยุ่งเกี่ยวสัมพันธ์ระหว่างประเทศ เช่น Gorge H. Bush และ Gorge W. Bush ถูกมองว่าเป็นรัฐบาลที่ให้ความสำคัญกับการเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับต่างประเทศ เพราะเชื่อว่าการ

เกี่ยวสัมพันธ์กับต่างประเทศนั้นจะทำให้ประเทศเกิดความเจริญรุ่งเรือง ในขณะเดียวกัน Bill Clinton และ Barack Obama กลับเป็นผู้นำที่ไม่สนับสนุนให้สหรัฐอเมริกาเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับต่างประเทศเท่าใดนักถ้าไม่ได้ประโยชน์จากการเข้าไปยุ่งเกี่ยวในสถานการณ์นั้นๆ เป็นลักษณะของการมองจากภายในประเทศเป็นสำคัญจนกระทั่งหมดสมัยของประธานาธิบดีทั้งสองก็ยังคงดำเนินต่อไปเช่นนั้น (Henriksen, 2017, p. 4) ดังจะกล่าวให้เห็นภาพวงจรนโยบายในส่วนต่อไป

วงจรนโยบายต่างประเทศสหรัฐอเมริกายุคก่อนสิ้นสุดสงครามเย็น

วงรอบนโยบายต่างประเทศสหรัฐอเมริกาในห้วงเวลาก่อนสิ้นสุดสงครามเย็นมีลักษณะวกไปวนมาระหว่างสองทิศทางคือ มีนโยบายที่นำสหรัฐอเมริกาเข้าเกี่ยวสัมพันธ์ทั้งยุ่งเกี่ยวและไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับต่างประเทศ อันที่จริงแล้ววงจรเช่นนี้มีมาก่อนหน้าตั้งแต่การก่อตั้งเป็นสาธารณะรัฐ (republic) ในช่วงต้นประวัติศาสตร์ของการสร้างชาติที่มีการขยายดินแดนจากฟากฝั่งตะวันออกขยายไปสู่ทางตอนใต้และทางทิศตะวันตกของสหรัฐอเมริกา ซึ่งเป็นช่วงเวลาในการสร้างชาติ สร้างความเป็นปึกแผ่น สร้างความแข็งแกร่งให้กับกลายเป็นมหาอำนาจในศตวรรษที่ 20 ในที่สุด ยุทธศาสตร์สหรัฐอเมริกาในการไม่เข้าพันธกิจระหว่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการไม่เข้าร่วมสงครามโลกครั้งที่ 1 มองว่าเป็นการแสดงตัวอยู่แบบโดดเดี่ยวในการเมืองระหว่างประเทศ อย่างไรก็ตาม มีผู้วิพากษ์วิจารณ์ว่าการประกาศอยู่อย่างโดดเดี่ยวนั้นไม่ใช่ของจริง หากแต่เป็นวาทกรรมเพื่อสร้างความชอบธรรมให้แก่ตนเองให้สามารถครอบงำทวีปอเมริกาได้อย่างไม่มีใครตัดแข้งตัดขา แต่หลังจากนั้นไม่นานในตอนปลายของสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นการดึงสหรัฐอเมริกาเข้าร่วมสงคราม และพันธกิจต่างๆ ในเวทีการเมืองระหว่างประเทศ หลังจากสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่สองเรื่อยมา สหรัฐอเมริกาพยายามปกป้องและคุ้มกันแนวคิดเพื่อการสร้างโลกเสรี ทำให้จำต้องเผชิญหน้ากับอดีตสหภาพโซเวียต โดยสหรัฐอเมริกาได้เสนอให้จัดตั้งสถาบันทางการเงินและด้านความมั่นคงขึ้นเพื่อเป็นการประคับประคองประเทศในแถบยุโรปและประเทศพันธมิตรที่ไม่ใช่ประเทศตะวันตกของตนทั่วโลกให้รอดพ้นจากการขยายอำนาจของสหภาพโซเวียตในขณะนั้น

อย่างไรก็ตาม สหรัฐอเมริกาเกิดความตึงเครียดจากสงครามเวียดนาม จนเกิดกระแสเรียกร้องและอารมณ์ความรู้สึกของสาธารณชนอเมริกันให้ปลีกตัวออกมาไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับประเทศอื่นๆ ทั่วโลกที่ไม่ได้มีความสำคัญต่อสหรัฐอเมริกาโดยตรงและมักจะหยิบยกกรณีความสูญเสียและการตัดสินใจที่ผิดพลาดของประธานาธิบดีในยุคสงครามเวียดนามอยู่บ่อยครั้ง ทำให้ประธานาธิบดี Richard Nixon กำหนดยุทธศาสตร์ในการดำเนินนโยบายระหว่างประเทศประกาศถอนตัวออกจากสงครามเวียดนามหรือรู้จักกันในนามของหลักการ Nixon (Nixon Doctrine) ซึ่งมีแนวคิดว่า ควรกระจายความรับผิดชอบต่อประทศโลกที่สามให้แก่มหาอำนาจในภูมิภาคนั้นๆ เป็นผู้จัดการกับปัญหาบ้าง มิใช่ว่าต้องโยนความรับผิดชอบให้แก่สหรัฐอเมริกา หรือไม่จำเป็นต้องเสนอตัวเข้าไปรับผิดชอบแต่เพียง

ฝ่ายเดียว การถอนตัวออกจากสงครามเวียดนาม ส่งผลให้สองปีหลังต่อมาเวียดนามใต้จึงพ่ายแพ้ให้แก่เวียดนามเหนืออย่างสิ้นท่า จากความมุ่งมั่นและมั่นใจในความเป็นหนึ่งของสหรัฐอเมริกากลับลดน้อยถอยลงโดยทันตาเห็น จึงเกิดข้อสนับสนุนของประชาชนภายในประเทศว่าไม่ควรเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับประเทศอื่นๆ ถ้าไม่ได้ส่งผลให้สหรัฐอเมริกาเจริญงอกงาม

ภาวะอารมณ์การเก็บตัวของสหรัฐอเมริกามีอยู่จนกระทั่งเกิดเหตุการณ์บุกยึดอัฟกานิสถานของสหภาพโซเวียตในปี ค.ศ. 1979 ในยามใกล้หมดวาระของประธานาธิบดี Jimmy Carter ต่อมาประธานาธิบดี Ronald Reagan หวนกลับมายุ่งเกี่ยวกับการต่างประเทศอีกครั้ง จนกระทั่งกำแพงเบอร์ลินพังทลาย ประธานาธิบดี George H. Bush ขึ้นมาดำรงตำแหน่ง แม้ว่ามีบันทึกความทรงจำเกี่ยวกับสงครามของเหตุการณ์สงครามเวียดนามที่พ้นผ่านไป แต่สงครามเวียดนามก็ยังคงมักถูกหยิบยกขึ้นมาในยามที่ต้องตัดสินใจนำประเทศเข้าสู่สงครามอยู่ร่ำไป

นอกจากข้อเสนอของ Henriksen แล้ว ยังมีข้อเสนอ Arthur Schlesinger ในหนังสือเรื่อง The Cycles of American History ตีพิมพ์ในปี ค.ศ. 1986 อันเป็นความพยายามในการอธิบายรอบการวกกลับไปมาของแนวคิดที่ทรงอิทธิพลภายในประเทศสหรัฐอเมริกาสองแนวคิดหลักคือ (1) แนวคิดอนุรักษ์นิยม (conservatism) และ (2) แนวคิดเสรีนิยม (liberalism) ระหว่างห้วงเวลาของการใส่ใจสิทธิของคนส่วนน้อยและห้วงเวลาการใส่ใจต่อความผิดพลาดของคนจำนวนมาก

วงจรนโยบายต่างประเทศสหรัฐอเมริกาหลังสิ้นสุดสงครามเย็น

ตั้งแต่ยุคหลังสงครามเย็นเป็นต้นมา นโยบายต่างประเทศของประธานาธิบดีทั้ง 5 ท่าน หากมองว่าเป็นวงจรวกกลับไปมาเป็นรอบๆ จะเห็นว่าภาพรวมนโยบายจะมีลักษณะที่คล้ายคลึงกัน เช่นมีลักษณะนโยบายเชิงรุกหรือเชิงรับ เน้นการเข้าไปข้องเกี่ยวกับประเทศต่างๆ ทั่วโลกอย่างกว้างขวาง และอีกทางคือ การไม่เน้นการเข้าไปข้องเกี่ยวกับต่างประเทศมากนัก ถ้ามองว่าสหรัฐอเมริกาไม่ได้มีส่วนได้รับผลประโยชน์จากการเข้าไปเกี่ยวพันกับต่างประเทศนั้นๆ ต่อไปนี้ จะกล่าวให้เห็นลักษณะจำเพาะของนโยบายต่างประเทศของแต่ละประธานาธิบดีในการจัดการหรือกำหนดนโยบายสร้างความสัมพันธ์และแก้ปัญหาระหว่างประเทศที่สหรัฐอเมริกาต้องเข้าไปข้องเกี่ยว หรือจำเป็นต้องเข้าไปเกี่ยวข้อง หลังจากนั้นเป็นการวิเคราะห์ให้เห็นว่านโยบายต่างประเทศสหรัฐอเมริกามีลักษณะเป็นวงจรอย่างไรในยุคหลังสงครามเย็น

นโยบายต่างประเทศสหรัฐอเมริกาเกือบสามรอบทศวรรษ ในห้วงเวลาหลังจากการสิ้นสุดของสงครามเย็น สหรัฐอเมริกาได้ดำเนินนโยบายต่างประเทศในลักษณะเป็นวงจร โดย Henriksen มองว่าเป็นนโยบายต่างประเทศแนว South America ซึ่งมีลักษณะปรากฏภาพรวมในสองลักษณะคือ (1) นโยบายเกี่ยวสัมพันธ์ (2) นโยบายถอนตัวไม่เกี่ยวสัมพันธ์ นโยบายเกี่ยวสัมพันธ์ หมายถึง การกระทำการใดๆ ในนโยบายต่างประเทศที่สหรัฐอเมริกาเข้าไปมีบทบาทในการเมืองระหว่างประเทศ

ผลประโยชน์ของชาติของสหรัฐอเมริกา ส่วนนโยบายต่างประเทศแบบถอนตัวไม่เกี่ยวสัมพันธ์ หมายถึง การไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับกิจการต่างประเทศโดยตรง แต่จะสนใจเรื่องภายในประเทศเป็นหลัก แต่ยังคงรักษาไว้ซึ่งความสัมพันธ์ทางการทูตกับประเทศอื่นๆ (Henriksen, 2017)

ในรัฐบาล George H. Bush (ค.ศ. 1989-1992) สหรัฐอเมริกาดำเนินนโยบายต่างประเทศในเชิงรุก (proactive) เห็นได้จากการส่งกองกำลังสนับสนุนการรักษาสันติภาพแห่งสหประชาชาติเพื่อปลดแอกคูเวต (Kuwait) จากการครอบงำของอิรัก รวมไปถึงการตกลงเพื่อระงับข้อพิพาทและความบาดหมางระหว่างสหภาพโซเวียตก่อนล่มสลาย นอกจากนั้นในห้วงเวลาหลังจากการล่มสลายของสหภาพโซเวียตแล้ว สหรัฐอเมริกายังคงดำเนินนโยบายต่างประเทศในเชิงรุกใน เห็นได้จากการดำเนินนโยบายระเบียบโลกใหม่ (new world order)

รัฐบาล Bill Clinton สมัยแรก (ค.ศ. 1993-1996) ดำเนินนโยบายต่างประเทศในรูปแบบของการปรับเปลี่ยนนโยบายตามสถานการณ์ (Contingency Approach) ซึ่งโน้มเอียงไปในเชิงรับและไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับความขัดแย้งต่างๆ ถ้าหากพิจารณาแล้วว่าสหรัฐอเมริกาไม่ได้มีส่วนได้เสียกับความขัดแย้งนั้นโดยตรง เช่น การที่ Clinton ไม่ค่อยสนใจเหตุการณ์ความขัดแย้งฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ในรวันดา การล่มสลายของยูโกสลาเวียที่ส่งผลต่อความมั่นคงในคาบสมุทรบอลข่าน (Balkans) ซึ่งเป็นจุดกำเนิดของกลุ่มผู้ก่อการร้ายอัลกออิดะฮ์ในเวลาต่อมา ส่วนรัฐบาล Clinton สมัยที่ 2 (ค.ศ. 1997-2000) สหรัฐอเมริกาเริ่มกลับมาใช้นโยบายต่างประเทศในเชิงรุกหลังจากที่ประธานาธิบดี Clinton เห็นถึงความสำคัญของความมั่นคงระหว่างประเทศ Clinton แสดงบทบาทอยู่เบื้องหลังการเจรจาสันติภาพไอร์แลนด์เหนือ และนำกองกำลัง NATO ในการทิ้งระเบิดที่ Serbia เพื่อปกป้องประชาชนชาวมุสลิม Bosnia จากการคุกคามของชาว Serb

ในรัฐบาล George W. Bush สมัยแรก (ค.ศ. 2001-2004) และสมัยที่สอง (ค.ศ. 2005-2008) นโยบายต่างประเทศสหรัฐอเมริกาจำเป็นต้องมีการปรับเปลี่ยนและเป็นไปในเชิงรุกมากขึ้นด้วยแรงกดดันจากวินาศกรรมการก่อการร้ายข้ามชาติ ทำให้สหรัฐอเมริกาจำเป็นต้องมีนโยบายต่างประเทศที่ค่อนข้างแข็งกร้าว (offensive) เพราะต้องการเสาะแสวงหาตัวผู้ก่อการร้ายที่อยู่เบื้องหลังการโจมตีตึก World Trade Center และกระทรวงกลาโหมสหรัฐอเมริกามาลงโทษให้สาสมและประกาศกร้าวว่าหากประเทศใดในโลกไม่ให้การสนับสนุนสหรัฐอเมริกาในการต่อต้านกลุ่มผู้ก่อการร้ายก็ให้ถือว่าอยู่ฝ่ายเดียวและเป็นผู้ให้การสนับสนุนกลุ่มผู้ก่อการร้าย เป็นผลผลักดันให้ Bush ดำเนินนโยบายและทำสงครามโจมตีก่อน (pre-emptive war) ในอิรัก และส่งเสริมให้ประเทศในตะวันออกกลาง (The Middle East) เปลี่ยนผ่านระบอบการเมืองการปกครองเป็นประชาธิปไตยให้หมด อันเนื่องจากเชื่อว่ากลุ่มผู้ก่อการร้ายที่เกิดขึ้นนั้นมาจากประเทศที่ไม่เป็นประชาธิปไตยและสันติภาพจะเกิดขึ้น ถ้าประเทศต่างๆ ทั่วโลกนั้นมีระบอบการเมืองการปกครองแบบประชาธิปไตย เพราะเชื่อว่าประเทศประชาธิปไตยจะไม่ทำสงครามซึ่งกันและกัน ในสมัยที่ 2 ของรัฐบาล George

W. Bush สหรัฐอเมริกาได้เผชิญหน้ากับการโจมตีอย่างหนักทั้งภายในประเทศและต่างประเทศเกี่ยวกับประเด็นการเข้าไปบุกอิรักโดยไม่ได้ผ่านความเห็นชอบจากคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติ และจากการสูญเสียกองกำลังทหารอเมริกันในอิรักเป็นจำนวนมากส่งผลให้ Bush จำต้องลดบทบาทด้านการต่างประเทศของสหรัฐอเมริกาลงและดำเนินนโยบายต่างประเทศในแง่รับมากขึ้น อย่างไรก็ตามโดยภาพรวมก็ยังเป็นไปในเชิงรุกมากกว่า

ในทั้งสองสมัยของรัฐบาล Barack Obama (ค.ศ. 2009-2016) นโยบายต่างประเทศของสหรัฐอเมริกาเป็นนโยบายแนวป้องปราม (Defensive) ซึ่งมีลักษณะโน้มเอนไปในเชิงรับ Obama ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่งกับการเข้าไปแทรกแซงประเทศอื่นของสหรัฐอเมริกาของ Bush เห็นได้จากการโจมตี Bush ในการเข้าบุกยึดอิรักในช่วงหาเสียงเลือกตั้งประธานาธิบดี หลังจากขึ้นดำรงตำแหน่ง Obama จึงถอนกำลังทหารออกจากอิรักและอัฟกานิสถานในปี ค.ศ. 2011 และค.ศ. 2014 ตามลำดับ ส่วนการต่อต้านการก่อการร้ายระหว่างประเทศนั้น Obama ส่งกองกำลังพิเศษสหรัฐอเมริกา (United States Special Forces) ปฏิบัติการลับ เช่น กรณีบุกสังหารบินลาดินในปี ค.ศ. 2011 ผู้อยู่เบื้องหลังการก่อการร้ายในสหรัฐอเมริกา จากการดำเนินนโยบายเชิงรับของ Obama ส่งผลให้กลุ่มก่อการร้าย ISIS สร้างความเข้มแข็งจนสามารถครอบครองดินแดนในอิรักและซีเรียได้ เป็นการเปิดทางให้จีนและรัสเซียเข้ามามีอิทธิพลในภูมิภาคเอเชียและแปซิฟิก (Hernriksen, 2017) ในช่วงสองปีสุดท้ายของการดำรงตำแหน่งประธานาธิบดี Obama จึงได้เริ่มใช้นโยบายต่างประเทศในเชิงรุกมากขึ้น เห็นได้จากการส่งกองกำลังทหารสหรัฐอเมริกาเข้าไปในอิรักและซีเรียเพื่อต่อสู้ต้านกลุ่ม ISIS และกลับมาให้ความสำคัญกับภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกด้วยนโยบาย Asia pivot อย่างไรก็ตาม โดยภาพรวมการรุกคืบของ Obama ยังเป็นลักษณะในเชิงป้องปรามเท่านั้น เพราะมิใช่นโยบายที่เป็นผลจากการริเริ่มของฝ่ายสหรัฐอเมริกาเป็นฝ่ายแรกหากแต่เป็นเพียงการตอบสนองและตอบโต้กลับเท่านั้น

รัฐบาล Donald Trump (ค.ศ. 2017-ปัจจุบัน) ในการหาเสียง Trump ต้องการลดบทบาทของสหรัฐอเมริกาในการเมืองระหว่างประเทศและหวนกลับมาสนใจเรื่องภายในประเทศเป็นหลัก ตามที่หาเสียงไว้ก็ตาม เมื่อ Trump เรืองอำนาจในฐานะประธานาธิบดี นโยบาย America First ของ Trump กลับทำให้ Trump จำต้องดำเนินนโยบายต่างประเทศในเชิงรุก อันเนื่องจากว่านโยบาย America First ในตัวเองนั้นมีลักษณะของการรุกคืบในตัวเองอยู่แล้ว ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการผลักดันให้สหรัฐอเมริกาถอนตัวออกจากข้อตกลงทางการค้าที่ไม่เป็นธรรมและเพิ่มแรงกดดันให้ประเทศพันธมิตร NATO กระจายความรับผิดชอบเรื่องค่าใช้จ่ายในกิจกรรมขององค์การอย่างเป็นธรรม และยกเลิกการให้ความช่วยเหลือระหว่างประเทศ (International Aids) ที่ไม่ได้ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อสหรัฐอเมริกาเท่าใดนักเป็นผลให้เศรษฐกิจของประเทศดีขึ้นอย่างรวดเร็ว โดย Ian Bremmer อธิบายว่า นโยบายต่างประเทศสหรัฐอเมริกา ในรอบ 15 เดือนที่ผ่านมาของรัฐบาล Trump ไม่ได้มีความแตกต่างจากนโยบายประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกาที่มาจากพรรค Republican เท่าใดนัก อันเนื่องจาก

นโยบายต่างประเทศภายใต้รัฐบาลพรรค Republican มักเป็นไปในเชิงรุก เพราะเป็นนโยบายสายเหยี่ยว เป็นผู้ล่าทางการเมืองระหว่างประเทศที่จะต้องหกเหินบินวนจับตาพฤติกรรมของประเทศอื่นๆ ที่มีทีท่าว่าจะเป็นคู่แข่งหรือมีแนวโน้มที่จะเป็นภัยต่อสหรัฐอเมริกา มักมีนโยบายในการเพิ่มงบประมาณด้านการป้องกันประเทศ อย่างไรก็ตามสิ่งที่ทำให้ Trump แตกต่างจากประธานาธิบดีคนอื่นๆ คือเรื่องการค้าระหว่างประเทศ เพราะ Trump ไม่ได้เชื่อมั่นว่าการค้าระหว่างประเทศแบบเสรีในเชิงพหุภาคีที่มีสมาชิกเข้าร่วมมากๆ จะเป็นผลดีแต่อย่างใด ภาพที่เห็นคือ Trump พยายามเจรจาต่อรองทางการค้ากับประเทศต่างๆ ในรูปแบบทวิภาคีเพื่อไม่ให้ประเทศอื่นเอาเปรียบสหรัฐอเมริกาได้ (Bremmer, 2018) บุคลิกที่ยากแก่การคาดเดาของ Trump กลับสร้างเอกลักษณ์ และนโยบายที่น่าสนใจ Trump มักจะใช้ภาษาที่รุนแรงและหยาบคาย ผิดแผกจากความเชื่อที่ว่านักการเมืองหรือผู้นำต้องรักษาภาพลักษณ์ให้ทะมัดทะแมง ดูดีและน่าเชื่อถือ Trump มักสื่อสารผ่านข้อความบนสื่อออนไลน์ twitter ส่วนตัว การที่มีพฤติกรรมเช่นนี้ อาจเป็นเพราะว่าตัวตนของ Trump ที่ผ่านประสบการณ์ชีวิตบนโลกมายามาทั้งชีวิตเป็นดารานักแสดง (reality show celebrity) บุคลิกของนักแสดงหรือวงการมายา มักต้องการให้ตนเองเป็นศูนย์กลางแห่งความสนใจ จึงพยายามแสดงพฤติกรรมเรียกร้องให้ชาวโลกจับตาและอยู่ในความสนใจของทุกคนและมองเขาเป็นศูนย์กลางอยู่ตลอดเวลา (Grunstein, 2018)

จากการวิเคราะห์นโยบายต่างประเทศของประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกา ในรอบ 26 ปี หลังจากการสิ้นสุดของสงครามเย็นนั้นชี้ให้เห็นว่า การดำเนินนโยบายต่างประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นลักษณะของวงจรเชิงรุกและเชิงรับ ในช่วงแรกที่ประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกาได้เข้ามาดำรงตำแหน่งจะดำเนินนโยบายต่างประเทศในรูปแบบหนึ่ง แต่พอได้อยู่ตำแหน่งไประยะหนึ่ง หรือได้รับการเลือกตั้งใหม่ ประธานาธิบดีคนนั้นก็จะเปลี่ยนรูปแบบการดำเนินนโยบายต่างประเทศ เหมือนอย่างกรณี Clinton (เชิงรับ-เชิงรุก) และ George W. Bush (เชิงรุก-เชิงรับ) ในส่วนนโยบายต่างประเทศ America First ของ Donald Trump แม้ว่าจะเป็นนโยบายในเชิงรุก แต่จุดประสงค์ของนโยบายนี้คือต้องการที่จะเปลี่ยนกระบวนทัศน์จุดมุ่งหมาย ผลประโยชน์แห่งชาติของสหรัฐอเมริกาโดยสิ้นเชิง

จะเห็นได้ว่า นโยบายต่างประเทศสหรัฐอเมริกาในห้วงเวลาหลังสงครามเย็นมีลักษณะเป็นรอบวงจรวกกลับไปกลับมา ถึงแม้ว่าจะมีความแตกต่างกันไปในรายละเอียด ดังที่ได้อธิบายและวิเคราะห์ข้างบนตามวาระการบริหารงานรัฐบาลของประธานาธิบดีแต่ละท่าน คือ (1) นโยบายต่างประเทศ George H. Bush เป็นนโยบายต่างประเทศเชิงรุก มีลักษณะของการเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับการต่างประเทศเป็นอย่างมาก (2) Bill Clinton นโยบายต่างประเทศมีลักษณะของการปรับเปลี่ยนนโยบายตามสถานการณ์ (Contingency Approach) มีลักษณะเชิงรับ หรือไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวการต่างประเทศถ้าไม่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ของสหรัฐอเมริกา (3) George W. Bush มีนโยบายแนวแข็งกร้าว (offensive) เป็นลักษณะสนับสนุนให้เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับการต่างประเทศอย่างแข็งขัน มี

ลักษณะเชิงรุก (4) Barack Obama กำหนดนโยบายแนวป้องปราม (Defensive) มีลักษณะเชิงรับ และ (5) Donald Trump กับนโยบาย America First มีนโยบายเชิงรุก จึงอาจกล่าวได้ว่า นโยบายเชิงรับและเชิงรุกมีลักษณะสอดรับกับการผลัดเปลี่ยนรัฐบาลที่สังกัดพรรคการเมืองที่สนับสนุนนโยบายในทิศทางที่ต่างกัน ไม่ว่าจะเป็นนโยบายสายเหยี่ยวอย่างพรรค Republican ที่สนับสนุนให้เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับการต่างประเทศมากและเป็นเชิงรุก ส่วนสายนกพิราบอย่างพรรค Democrat ที่มีลักษณะของนโยบายต่างประเทศเชิงรับ เพราะจะไม่สนับสนุนให้เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับความขัดแย้งในต่างประเทศมากนัก ถ้ามองว่าไม่ได้เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ของสหรัฐอเมริกาโดยตรง จึงมักมุ่งจัดการแก้ปัญหาภายในประเทศของตนก่อน ส่วนภายนอกมักจะออกมาในลักษณะของการเข้าร่วมกลุ่มความร่วมมือและให้ความช่วยเหลือระหว่างประเทศทั้งโดยตรงและผ่านองค์การระหว่างประเทศ เป็นต้น

สรุปท้ายบท

ที่กล่าวมาทั้งหมดข้างต้น เป็นความพยายามในการเชื่อมโยงให้เห็นแหล่งกำเนิดของแนวคิดที่นำไปสู่การสรรสร้างนโยบายต่างประเทศสหรัฐอเมริกา ไม่ว่าจะเป็นแหล่งที่มาจากผู้มีบทบาทและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งทางตรงและทางอ้อมที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบาย รวมถึงแนวคิดพื้นฐานที่มีส่วนเกี่ยวพันและเป็นรากเง้าของนโยบายต่างประเทศสหรัฐอเมริกา อีกทั้งยังอธิบายและวิเคราะห์ความเชื่อมโยงในเชิงประวัติศาสตร์ตั้งแต่ยุคก่อร่างสร้างเมือง นับแต่ยุคที่ตกเป็นเมืองอาณานิคมของเจ้าอาณานิคมฟากฝั่งยุโรปกับการเขยิบเขยื้อนสู่การเป็นมหาอำนาจในเวทีการเมืองโลก รากฐานทางนโยบายที่กล่าวมาข้างต้นนั้น ได้ตกตะกอนและเป็นมรดกตกทอดทางความคิดที่ฝังแน่นในจิตใจของชาวอเมริกัน ที่จำเป็นต้องมองผลประโยชน์ภายในประเทศของตนเองเป็นหลักเสียก่อนอันดับแรก (America First) ซึ่งเป็นสิ่งที่เข้าใจได้จากคำอธิบายของแนวคิดสภาพจริงนิยมทางการเมืองระหว่างประเทศ และก่อเกิดกลายเป็นยุทธศาสตร์หลักของสหรัฐอเมริกาในการเจริญสัมพันธ์กับประเทศต่างๆ ทั่วโลก ถึงแม้โดยภาพรวมเป้าหมายปลายทางของนโยบายต่างประเทศสหรัฐอเมริกานั้นมิได้เปลี่ยนแปลงไปมากนัก แต่ในรายละเอียดนั้นมีความผิดแผกในกลยุทธ์และกลวิธีที่แตกต่างกันออกไปในแต่ละยุคขึ้นอยู่กับว่าสายความเชื่อทางการเมืองสายใดขึ้นมามีอำนาจทางการเมือง ไม่ว่าจะเป็นสายเหยี่ยวอย่างพรรค Republican หรือสายพิราบอย่างพรรค Democrat การหวนวกกลับทางนโยบายเช่นว่านี้ มีความเชื่อมโยงมิใช่เพียงแต่สัมพันธ์กับพรรคการเมืองที่เข้ามาเป็นรัฐบาล หากแต่มีความสัมพันธ์กับภาวการณ์ทางอารมณ์ของคนในประเทศด้วย ซึ่งสามารถสะท้อนออกมาให้เห็นในนโยบายในแต่ละห้วงเวลาใดเวลาหนึ่ง ซึ่งเข้าใจว่านโยบายต่างประเทศสหรัฐอเมริกานั้นมีลักษณะเป็น “วงจรนโยบาย” ซึ่งได้อธิบายไปแล้วในส่วนก่อนหน้า เพื่อเป็นการให้เหตุผลและข้อยืนยันว่าเป็น

เช่นนั้นจริง เห็นได้จากหัวข้อการนำเสนอวงจรนโยบายต่างประเทศสหรัฐอเมริกาทั้งยุคก่อนสิ้นสุดสงครามเย็นและหลังสิ้นสุดสงครามเย็นเป็นต้นมา ดังได้กล่าวมาแล้ว

บทที่ 4
นโยบาย America First : การรื้อฟื้นความยิ่งใหญ่และสงครามการค้าโลก

เกริ่นนำ

ในส่วนนี้จะเป็นการกล่าวถึงนโยบายต่างประเทศสมัยรัฐบาล Donald Trump ที่มีเนื้อหาครอบคลุมในประเด็นต่างๆ เช่น นโยบายการสร้างและรื้อฟื้นความยิ่งใหญ่ของสหรัฐอเมริกาขึ้นมาอีกครั้งตามนโยบายการหาเสียง (Make America Great Again Campaign--MAGA) ของ Trump ที่ปรากฏออกมาในทางปฏิบัติและกล่าวเชื่อมโยงให้เห็นแนวคิด America First กับยุทธศาสตร์อินโด-แปซิฟิกที่ครอบคลุมและสร้างความชัดเจนขึ้นมาเรื่อยๆ นอกจากนั้นยังกล่าวถึงที่มาของนโยบายที่มีปัจจัยภายในเป็นตัวผลักดันนโยบายของ Trump ไม่ว่าจะเป็นบุคคลข้างเคียงและบุคคลที่มีอิทธิพลต่อความคิดและการกำหนดนโยบายต่างประเทศของ Trump ปัญหาแรงงานข้ามชาติ ปัญหาการว่างงานภายในประเทศและปัญหาการขาดดุลการค้าระหว่างประเทศคู่ค้า เป็นต้น นอกจากนั้นยังมีการวิเคราะห์ปัจจัยภายนอกที่เน้นระดับระบบระหว่างประเทศ ที่กล่าวถึงความสัมพันธ์ “จตุภาคี” (Quadrilateralism) กับการกำเนิดของยุทธศาสตร์อินโด-แปซิฟิก สิ่งแวดล้อมระหว่างประเทศที่มีจีนกลับขึ้นมาเป็นมหาอำนาจและเป็นคู่แข่งของสหรัฐอเมริกาและมองว่าจีนหวนกลับมาเชิดหน้าชูตาได้เพราะได้ดุลการค้ามหาศาล จีนจึงเป็นอริตัวฉกาจที่สหรัฐอเมริกาเพ่งเล็งและมุ่งกดดันและบั่นทอนการพัฒนาของจีนไม่ให้แข็งแรงไปมากกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน อีกทั้งมีการวิเคราะห์ผลกระทบเชิงนโยบายต่างประเทศของ Trump ที่ครอบคลุมและส่งผลกระทบต่อประเทศต่างๆ ที่เกี่ยวข้องทั่วภูมิภาคอินโด-แปซิฟิก โดยเฉพาะอย่างยิ่งอาเซียนและไทยทั้งที่ได้รับผลกระทบทางอ้อมจากการเผชิญหน้ากับจีนและทางตรงที่อาเซียนและไทยอาจได้รับผลกระทบจากการดำเนินยุทธศาสตร์อินโด-แปซิฟิกและนโยบายด้านต่างๆ ครอบคลุมประเด็นอื่นๆ ที่น่าสนใจอีกด้วย ดังจะกล่าวในส่วนต่อไป

ลัทธิ Trump (Trumpism) กับยุทธศาสตร์หลักของสหรัฐอเมริกา

นับแต่ตอนปลายทศวรรษที่ 1940 เป็นต้นมา แนวคิดสายอนุรักษ์นิยมครอบงำนโยบายต่างประเทศสหรัฐอเมริกามานาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งแนวคิดหลายอย่างมีรากเง้ามาจากนโยบายพรรค Republican ที่ไม่ค่อยเอนอ่อนไปในทิศทางที่ให้การสนับสนุนการเข้าไปเกี่ยวสัมพันธ์กับต่างประเทศเท่าใดนัก ถ้าหากพิจารณาแล้วว่าตนไม่ได้รับประโยชน์จากการเข้าไปเกี่ยวโยงด้วย หลายปีที่ผ่านมานักคิดแนวสุดโต่ง เช่น Patrick Buchanan[1] เป็นผู้ควบคุม กระตุ้น ท้าทายอนุรักษ์นิยมกระแสหลัก

[1] Patrick Buchanan เคยเป็นที่ปรึกษาอาวุโสของประธานาธิบดี 3 ท่านคือ Richard Nixon, Gerald Ford และ Ronald Reagan โดยเฉพาะอย่างยิ่งดำรงตำแหน่ง White House Director of Communications ของรัฐบาล

ความพยายามนี้เป็นการป้องกันการสูญหายของแนวคิดชาตินิยมแนวอนุรักษ์นิยม (conservative nationalism) แทนที่จะให้การสนับสนุนแนวคิดนานาชาตินิยม (internationalism) ซึ่งเป็นแนวคิดที่สนับสนุนการสร้างความเข้มแข็งทางการทหาร ที่รับแนวคิดการดำเนินการโดยลำพัง (unilateralism) เฉกเช่นสมัยรัฐบาล George W. Bush มากกว่าที่จะเป็นการดำเนินการตามแนวคิดระเบียบโลกแนวเสรี (liberal order) นโยบายปกป้องสินค้าภายในประเทศของตน (protectionist policies) ของ Trump ส่งผลดีต่อแรงงานและอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องภายในประเทศอย่างชัดเจน

การหาเสียงเลือกตั้งและการประสบชัยชนะของ Donald Trump อาจมองว่าเป็นการรื้อฟื้นลัทธิชาตินิยมแนวประชานิยม (populist nationalism) กล่าวคือ เป็นแนวคิดผสมผสานระหว่างแนวคิดชาตินิยมกับแนวคิดประชานิยม ซึ่งเป็นเอกลักษณ์หนึ่งที่เด่นชัดในนโยบายต่างประเทศสหรัฐอเมริกา อันเนื่องจากว่าแนวคิดชาตินิยมมักเน้นย้ำให้เห็นว่านโยบายที่ออกมาจะเน้นความปรองดอง ความรักชาติของคนในชาติ แต่สำหรับนโยบายของ Trump แล้วนโยบายชาตินิยมแนว Trump กลับเข้ากันได้ดีกับสิ่งที่คนอเมริกันคิดและต้องการรักษาผลประโยชน์ของตนเองที่ได้รับผลกระทบจากนโยบายต่างประเทศสหรัฐอเมริกาในยุคที่ผ่านๆ มา เพราะให้ความสำคัญต่อการสร้างระเบียบโลกแนวเสรีนิยมระหว่างประเทศ จนกระทบต่อผลประโยชน์ของคนอเมริกันที่ต้องการให้มองผลประโยชน์ของคนในประเทศเหนือสิ่งอื่นใด ดังที่กล่าวมา จะเห็นได้ว่าสิ่งที่คนอเมริกันต้องการและแสวงหาเข้ากันได้ดีกับนโยบาย America First ของประธานาธิบดี Donald Trump

ประธานาธิบดี Trump ตำหนินโยบายการค้าเสรีและการอพยพเข้าประเทศของต่างชาติที่ดำเนินการโดยรัฐบาลในยุคก่อนหน้า ทำให้เกิดปัญหาตามมาหลายอย่าง นอกจากนั้น Trump ยังตั้งคำถามต่อพันธมิตรทางการทหารที่สร้างภาระค่าใช้จ่ายให้แก่สหรัฐอเมริกาอย่างมหาศาล และเย้ยหยันต่อบรรทัดฐานประชาธิปไตย มีการตัดพ้อต่อว่าชนชั้นนำทางเศรษฐกิจและการเมืองที่ใช้ประโยชน์จากโลกาภิวัตน์เพื่อการสร้างความมั่งคั่งให้แก่ตนเอง เป็นต้น อาจกล่าวอีกอย่างหนึ่งได้ว่า Trump ปฏิเสธแนวคิดพื้นฐานของระเบียบโลกแนวเสรี (liberal world order) ในอีกทางหนึ่ง Trump เลือกที่จะเพิ่มพูนผลประโยชน์แห่งชาติของตนเองจากการจับจ่ายของประเทศอื่นๆ ภายนอก สิ่งที่กล่าวมานี้ เรียกว่า แนวคิด “America First” หรืออาจมองว่าระเบียบโลกใหม่ของ Trump สามารถสังเกตและอธิบายได้จากนโยบายและระเบียบโลกใหม่ในแบบ “America First” ในทางปฏิบัตินั่นเอง

การสื่อสารของ Trump ประสบความสำเร็จ อาจเป็นผลสืบเนื่องมาจากบริบททางการเมืองภายในประเทศสหรัฐอเมริกาที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างชัดเจนในช่วงหลังๆ มานี้ การจ้างงานที่ซบเซา

Reagan นอกจากนั้นยังเป็นผู้สมัครเข้าชิงตำแหน่งประธานาธิบดีถึงสองสมัยภายใต้ Republican ในปี ค.ศ. 1992 และค.ศ. 1996 ในภายหลังเข้าชิงเป็นผู้สมัครสังกัดพรรคปฏิรูป (Reform Party) ในปี ค.ศ. 2000 ดูเพิ่มเติมได้จาก, https://buchanan.org/blog/biography

และถดถอยตกต่ำเป็นเรื่องที่พบได้และเกิดขึ้นมาหลายทศวรรษ ความล้มเหลวของการบริหารปรากฏเห็นเด่นชัดเมื่อสหรัฐอเมริกาเกิดภาวะถดถอยทางเศรษฐกิจในปี ค.ศ. 2008 ยิ่งไปกว่านั้น ภายในประเทศสหรัฐอเมริกาเกิดความเห็นแตกต่างมาหลายปี หลังจากนั้นในยุครัฐบาล Barack Obama มีผู้ให้การสนับสนุนแสดงความกังวลต่อคู่แข่งของสหรัฐอเมริกาอย่างจีนและรัสเซีย ซึ่งมีมุมมองวิพากษ์วิจารณ์ที่แตกต่างหลากหลาย จากก่อนหน้าที่มักกล่าวถึงระบบโลกแบบหลายขั้วอำนาจ หรือผลกระทบจากภายนอกสหรัฐอเมริกา แต่มาคราวนี้ กลับมองว่าปัญหาคู่แข่งอย่างจีน และรัสเซียที่เติบโตขึ้นมาได้จากระเบียบโลกแนวเสรีที่รัฐบาลในยุคที่ผ่านมาของสหรัฐอเมริกาช่วยกันผลักดันให้เกิดขึ้น ระเบียบโลกแนวเสรีเปิดโอกาสให้จีนและรัสเซียเข้มแข็งและกลายเป็นคู่แข่งของสหรัฐอเมริกา ซึ่งก่อให้เกิดผลกระทบจากแนวคิดที่ตนเองสร้างขึ้นมาแล้วหวนกลับมากระทบต่อตนเองในภายหลัง

อย่างไรก็ตาม ฝ่ายต่อต้านแนวคิดการเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับกิจการต่างประเทศมิใช่ว่าจะเป็นฝ่ายสนับสนุนพรรค Republican เสมอไปทั้งหมด คนรากหญ้าที่ให้การสนับสนุนพรรค Democrat มิใช่ว่าทุกคนจะเห็นด้วยกับนโยบายนานาชาตินิยม ส่วนผู้ให้การสนับสนุนพรรค Republican ในสายธุรกิจและได้รับการศึกษาระดับปริญญาตรีขึ้นไปมีแนวโน้มว่าจะเห็นด้วยกับการเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับต่างประเทศและให้การสนับสนุนแนวคิดนานาชาตินิยม ที่กล่าวมาเป็นการฉายภาพให้เห็นภาวะความยุ่งยากและซับซ้อน (dilemma) ในการกำหนดนโยบายและตัดสินใจนโยบายต่างประเทศของรัฐบาลหลายยุคที่ผ่านมา นอกจากนั้นแนวคิดในด้านความมั่นคงแห่งชาติแนวอนุรักษ์นิยม (conservative national security) ดั้งเดิมส่วนใหญ่แล้วมีทิศทางสวนกับนโยบายของ Trump อาจกล่าวอีกทางว่าด้านยุทธศาสตร์ความมั่นคงแห่งชาติถือว่าเป็นหัวใจของการกำหนดอนาคตเกี่ยวกับยุทธศาสตร์หลักของสหรัฐอเมริกา (US grand strategy) และอาจเป็นด้านที่ดึงสหรัฐอเมริกาเข้าไปยุ่งเกี่ยวและมีบทบาทบนเวทีการเมืองโลกมากที่สุดก็เป็นได้

ภูมิหลังการรื้อฟื้นความยิ่งใหญ่ของสหรัฐอเมริกา

หลังจาก Trump ก้าวขึ้นเป็นประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกาคนที่ 45 ต่อจาก Obama ท่ามกลางการตั้งคำถามและมีข้อถกเถียงในความเหมาะสมในรูปแบบ (style) และบุคลิกที่ผิดแผกจากผู้นำก่อนหน้า ด้วยการแถลงความคิดเห็นแบบรวดเร็วผ่านสื่อสังคมออนไลน์ (social media) และมีลักษณะที่เรียกว่า “Unpredictability” หรือ คาดการณ์ได้ยาก ที่หลายฝ่ายสงสัยในความน่าเชื่อถือ และบางครั้งอาจสื่อให้เห็นภาพในแบบ Reality show ที่ Trump เคยเป็นผู้ดำเนินรายการมาก่อนที่จะลงสมัครรับเลือกตั้ง รวมทั้งอาจถูกตั้งข้อสงสัยว่าแถลงการณ์ และการเดินทางพบปะผู้นำที่สหรัฐอเมริกาประกาศตนเป็นอริก่อนหน้าเป็นเพียงวาทกรรมล้วนๆ หรือเพียงแค่กิจกรรมทางสื่อ

(media event) ให้ทั่วโลกได้เฝ้าติดตามชมและอยู่ในกระแสความสนใจแต่ที่ชัดเจนคือ การประกาศรุกกลับทางการค้าด้วยการตั้งกำแพงภาษีของสหรัฐอเมริกา ได้มีผลในทางปฏิบัติมาตั้งแต่วันที่ 6 กรกฎาคม ค.ศ. 2018 เป็นต้นมา

อย่างไรก็ตาม การดำเนินงานที่สำคัญประการหนึ่งของรัฐบาล Trump คือ การสับเปลี่ยนด้านนโยบายต่างประเทศ (Foreign Policy Shift) อันเป็นการสะท้อนให้เห็นวงจรของการวกย้อนหลังกลับไปดำเนินการตามแนวทางในอดีต การตัดสินใจปรากฏให้เห็นได้ชัดเจนและเข้าลักษณะของการสับเปลี่ยนนโยบายในสมัยประธานาธิบดี Trump แสดงให้เห็นการถอยห่างออกจากข้อตกลงเดิมที่ประธานาธิบดี Obama และรัฐบาลก่อนหน้าได้ริเริ่มไว้และยังเห็นการพยายามทุ่มน้ำหนักให้ความสำคัญกับแนวทาง “สหรัฐอเมริกาต้องมาก่อน” วงจรนี้อาจแสดงออกในบางช่วงขณะโดยมีลักษณะเปรียบได้กับแผ่นลูกตุ้มที่หวี่ยงแกว่งไปในทิศทางหนึ่งและวกย้อนกลับมาในทิศทางตรงกันข้าม (pendulum momentum) ต่อเนื่องกันไป โดยอาจแปลและตีความได้ในทางปฏิบัติว่า เป็นแบบสลับกันไปมาระหว่างการริเริ่มเข้าไปเกี่ยวพันดำเนินการแทรกแซงและการถอนตัวออก (engagement and disengagement) แม้จะมีความแตกต่างกันของแต่ละประธานาธิบดีในแต่ละสมัย กระนั้นก็ตามการดำเนินนโยบายแบบการหมุนเวียนเป็นวงจรมักปรากฏให้เห็นมาโดยตลอด[2]

สำหรับในอาณาบริเวณแถบเอเชียแปซิฟิก การเข้าไปเกี่ยวพันแทรกแซงและตามด้วยการถอยร่นหันหลังออกจากพื้นที่เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศไทยเริ่มปรากฏชัดเจนขึ้นในสมัยประธานาธิบดี George H. Bush ที่หันทิศมุ่งเป้าสู่การทำสงครามเพื่อการต่อต้านการก่อการร้าย เริ่มต้นด้วยการบุกโจมตีอิรัก แม้การถอยร่นจะไม่เด่นชัดในเชิงของความมั่นคงในแถบภูมิภาคเอเชียตะวันออกและแปซิฟิกในวงกว้าง เพราะสหรัฐอเมริกายังคงรักษาฐานทัพทางการทหารต่างๆ ไว้ในหลายแห่ง เช่น ที่เกาหลีใต้ บนเกาะโอกินาวาและในฟิลิปปินส์ เป็นต้น อย่างไรก็ดี นับจากเหตุการณ์ 9/11 ในปี ค.ศ. 2001 เป็นจุดผลักดันให้ประเด็นด้านความมั่นคงภายในประเทศสหรัฐอเมริกาพร้อมๆ กับสงครามต่อต้านการก่อการร้าย (war on terror) ทั่วโลกถูกยกขึ้นมาเป็นข้อกังวลหลัก (priority) เหนือข้อตกลงผูกพันอื่นๆ ดังนั้น จึงเป็นการทิ้งพื้นที่ว่างและเปิดกว้างให้จีนได้ก้าวเข้ามาสวมบทบาทและเพิ่มอิทธิพลเหนือกลุ่มประเทศอาเซียนและไทยไปโดยปริยาย[3]

ส่วนการหวนวกกลับมาหรือการปรับเปลี่ยนหันมาประกาศใช้นโยบาย “ปักหมุด” หรือ “Pivot to Asia” ในสมัยประธานาธิบดี Barack Obama แสดงให้เห็นว่า สหรัฐอเมริกายังคงมีความประสงค์ที่จะหันกลับมาให้ความสำคัญเพื่อรักษาอิทธิพลในอาณาบริเวณนี้ นโยบายดังกล่าว ออกมาในนามของการปกป้องหลักการน่านน้ำเสรี โดยเฉพาะสหรัฐอเมริกามองว่ามหาสมุทรแปซิฟิกเป็น

---

[2] Henriksen, Thomas H. (2017). Cycles in US Foreign Policy since the Cold War, pp. 11-23.

[3] Zawacki, Benjamin. (2017). Thailand: Shifting Ground between the US and a Rising China (Asian Arguments, p. 133.

พื้นที่ในเขตอิทธิพลตามธรรมชาติของตนเองเปรียบเสมือน “ทะเลสาบ” อันเป็นแนวคิดย้อนหลังไปในศตวรรษที่ 19 ในเชิงยุทธศาสตร์เมื่อพื้นที่ชายขอบมหาสมุทรแปซิฟิกตอนเหนือตกอยู่ในการครอบครองของสหรัฐอเมริกาและด้วยหลักคิดนี้เองได้นำไปสู่การยึดครองฟิลิปปินส์และเกาะกวม ในปี ค.ศ. 1898 ในที่สุด[4] ดังนั้นเพื่อทัดทานกับการแผ่อิทธิพลของจีนเหนือบริเวณน่านน้ำทะเลจีนใต้ สหรัฐอเมริกาจึงมิอาจละเลยบริเวณดังกล่าวได้ และกำหนดนโยบายกลับมา “ปักหมุด” กระตุ้นให้จีนมิอาจรีรอจึงหันมาตอบโต้ด้วยการผลักดันนโยบายการ “ปักหมุด” เพื่อรักษาและเพิ่มพูนอิทธิพลของตนเองในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และอาเซียนด้วยเช่นเดียวกัน

อย่างไรก็ดีในแง่ของยุทธศาสตร์และความมั่นคงในยุคปัจจุบัน ยังคงเห็นการเปลี่ยนแปลงในวิธีการและพื้นที่ของการต่อสู้และแข่งขันกันระหว่างมหาอำนาจหลักๆ มีการแปรเปลี่ยนแตกต่างไปจากเดิม เช่น จากการแข่งขันด้านการสะสมอาวุธนิวเคลียร์ในยุคสงครามเย็น เปลี่ยนแปลงสู่รูปแบบสงคราม cyber ด้วยนวัตกรรมเทคโนโลยีที่เพิ่มความเร็วในด้านการสื่อสารและการเข้าถึงได้กว้างขวางมากยิ่งขึ้น อันเป็นช่องทางในการโน้มน้าวประชาชนได้อย่างกว้างขวาง นอกจากนั้นยังดำเนินโยบายทางภูมิรัฐศาสตร์คู่ขนานกันไปด้วย การดำเนินนโยบายเชิงภูมิรัฐศาสตร์ (Geopolitics) เป็นนโยบายที่นักวิเคราะห์คุ้นเคยกันดี

แม้ว่าการเปลี่ยนท่าทีเป็นเรื่องปกติ แต่สิ่งที่แสดงออกเป็นนัยยะว่าในสมัยรัฐบาล Trump มิได้ถอยร่นจากภูมิภาคหลังได้ประกาศถอนตัวจากข้อตกลง Transpacific Partnership คือ คำกล่าวของ James Mattis รัฐมนตรีกลาโหมสหรัฐอเมริกา ในเวที Shangri-La Dialogue ที่สิงคโปร์ ในปี ค.ศ. 2017 ที่ย้ำว่า ต้องการเห็นอิทธิพลของสหรัฐอเมริกายังคงอยู่อย่างต่อเนื่องและยั่งยืนในแถบเอเชียแปซิฟิกต่อไป ต่อมาในปี ค.ศ. 2018 ยังย้ำว่าผลประโยชน์ของทั้งสองฝ่ายมีการถักร้อยเกี่ยวพันกันอย่างเหนียวแน่น

ความคลุมเครือที่บรรดาพันธมิตรดั้งเดิมที่มีต่อบทบาทของสหรัฐอเมริกาในเอเชียแปซิฟิกเริ่มชัดเจนขึ้นตามลำดับ เมื่อสมาชิกรัฐสภาทั้งสภาคองเกรส (Congress) และวุฒิสภา (Senate) เสนอร่างกฎหมายร่วมกันระหว่างสองพรรค (bipartisan) คือ Democrat และพรรค Republican ขึ้นมาในชื่อ Asia Reassurance Initiative Act (ARIA)[5] ซึ่งถือได้ว่า เป็นการวางกรอบนโยบายระยะยาวที่มีลักษณะครอบคลุมทั่วถ้วน (comprehensive) และมีหลายมิติหรือแง่มุมที่สหรัฐอเมริกาประกาศต่อภูมิภาค อันเป็นกรอบนโยบายที่ถือว่ามีความชัดเจนขึ้นและแสดงออกถึงความมุ่งมั่นในการเป็นผู้นำที่

[4] Connors, Michael K., Davison, Remy and Dosch, Jorn. (2018). The New Global Politics of the Asia Pacific: Conflict and Cooperation in the Asian Century, p. 29

[5] Govtrack, (2018). S. 2736 (115th): Asia Reassurance Initiative Act of 2018. ดูออนไลน์จาก, https://www.govtrack.us/congress/bills/115/s2736

ต้องการเห็นแถบเอเชียแปซิฟิกมีความเปิดกว้างและอาศัยระเบียบระหว่างประเทศที่อยู่ภายใต้กฎเกณฑ์กติการ่วมกัน (Rules based international order)

สมัยประธานาธิบดี Trump ได้ปรับเปลี่ยนท่าทีโดยรวมต่อประเทศต่างๆ ทั่วโลกที่เข้าไปเกี่ยวพัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งนโยบายต่างประเทศในเอเชีย กล่าวคือ สหรัฐอเมริกาได้กำหนดนโยบายยุทธศาสตร์หุ้นส่วนอินโด-แปซิฟิก (Indo-Pacific) ขึ้นมาแทนที่นโยบายหุ้นส่วนข้ามแปซิฟิก (Trans-Pacific Partnership) ที่ริเริ่มขึ้นในสมัยรัฐบาล Barack Obama ด้วยการกำหนดและชูอินเดียขึ้นเป็นมหาอำนาจหลักในภูมิภาค บริบทใหม่ที่มีจีนเป็นคู่แข่งขันที่แข็งแกร่งในเชิงเศรษฐกิจและทรงอิทธิพลในภูมิภาคอย่างน่าเกรงขาม นอกจากนี้ในการประชุมรัฐมนตรีต่างประเทศของกลุ่มความร่วมมืออาเซียนกับสหรัฐอเมริกา ณ ประเทศสิงคโปร์ เมื่อวันที่ 3 สิงหาคม ค.ศ. 2018 โดยมีรัฐมนตรีต่างประเทศสหรัฐอเมริกา Mike Pompeo เข้าร่วมประชุมดังกล่าวและได้มีแถลงการณ์ที่เผยให้เห็นท่าทีสหรัฐอเมริกาที่ยังคงมุ่งมั่นตามพันธสัญญาต้องการให้อาเซียนเป็นแกนกลางของยุทธศาสตร์หุ้นส่วนอินโด-แปซิฟิก โดยกล่าวย้ำในเชิงเศรษฐกิจว่าอาเซียนคือ แหล่งการลงทุนของสหรัฐอเมริกาอันดับหนึ่งในเอเชียและบรรดาประเทศสมาชิกอาเซียนเองก็ได้ขยายการลงทุนในสหรัฐอเมริกา โดยมีอัตราสูงมากกว่า 1300% ช่วงระหว่างปี ค.ศ. 2004 และ ค.ศ. 2016 อีกทั้งได้ประกาศแสดงเจตจำนงแสดงความผูกมัดกับอาเซียนอีกด้วย สหรัฐอเมริกาประกาศคำริเริ่มจัดสรรงบเพื่อจัดตั้งกองทุนจำนวน 113 ล้านดอลลาร์สหรัฐ เพื่อสนับสนุนโครงการด้านพลังงาน ด้านโครงสร้างพื้นฐานและด้านเศรษฐกิจดิจิทัล นอกจากนั้นในวันที่ 7 สิงหาคม ค.ศ. 2018 Pompeo ได้ประกาศจัดตั้งกองทุนเพื่อความร่วมมือด้านความมั่นคงสำหรับภูมิภาคอินโด-แปซิฟิก เป็นจำนวนเงินกว่า 300 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ซึ่งเป็นการตอกย้ำความมุ่งมั่นในข้อเสนอยุทธศาสตร์ใหม่ของประธานาธิบดี Trump ให้ชัดเจนมากยิ่งขึ้นท่ามกลางภาวการณ์ขับเคี่ยวและแข่งขันระหว่างสองมหาอำนาจในเอเชียแปซิฟิก[6] ความช่วยเหลือใหม่ด้านความมั่นคงที่กล่าวมาเบื้องต้น มุ่งจัดลำดับความสำคัญของประเด็นปัญหาร่วมกันเพื่อความก้าวหน้าในด้านความมั่นคงทางทะเล (Maritime Security) ความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรม (Humanitarian Assistance) และความช่วยเหลือเพื่อยกระดับสมรรถนะในการรักษาความมั่นคง (peacekeeping capabilities) และการสกัดกั้นภัยคุกคามข้ามชาติ (countering transnational threats) เป็นต้น[7]

---

[6] Hussain, Zakir. (2018). US remains committed to Asean centrality, Mike Pompeo tells foreign ministers. ดูออนไลน์จาก, https://www.straitstimes.com/politics/us-remains-committed-to-asean-centrality-mike-pompeo-tells-foreign-ministers

[7] The Straits Times Asia News Network. (2018). US announces US$300 million to fund security cooperation in Indo-Pacific region. ดูออนไลน์จาก, http://www.nationmultimedia.com/detail/breakingnews/30351440

นโยบาย America First กับรัฐบาล Donald Trump

นโยบาย America First นั้นมิได้เพิ่งจะกำเนิดขึ้นและมีประวัติความเป็นมาอันยาวนาน โดย Walter Russell Mead[8] มองว่านโยบายต่างประเทศของ Trump มีที่มาจากผู้สนับสนุน Trump เมื่อยามหาเสียงประธานาธิบดี ซึ่งเคยทำงานใกล้ชิดกับ Andrew Jackson ประธานาธิบดีคนที่ 7 ของสหรัฐอเมริกา สมัยนั้นมีแนวคิด “Jacksonian” ซึ่งเป็นแนวคิดที่ให้ความสำคัญกับการป้องกันประเทศโดยสนับสนุนให้สร้างความมั่นคงทางทหารและความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจของคนอเมริกันและต่อต้านฝ่ายตรงข้ามหรือมีทีท่าเป็นศัตรูทั้งภายในและภายนอกของสหรัฐอเมริกา โดยนโยบายต่างประเทศ Trump อาจเรียกได้อีกอย่างหนึ่ง “Jacksonians Revolt” (Laderman and Simms, 2017)

แนวนโยบาย America First เห็นได้อย่างชัดเจนในปี ค.ศ. 1916 ในยุคสมัยการหาเสียงของ Woodrow Wilson เพื่อสร้างความชอบธรรมให้แก่นโยบายของสหรัฐอเมริกาในการไม่เข้าร่วมสงครามโลกครั้งที่ 1 เป็นการวางตัวเป็นกลางจากความขัดแย้งระหว่างประเทศที่เกิดขึ้นและการให้ความช่วยเหลือประเทศต่างๆ ทั่วโลกหลังความเวิ้งว้างพังทลายจากสงครามให้กลับมาสู่ภาวะสันติภาพอย่างรวดเร็วเท่าที่จะทำได้ ซึ่งแนวคิดนี้ได้รับการสนับสนุนและชูนโยบายขึ้นมาอีกครั้งโดย Warren Harding สังกัดพรรค Republican ในปี ค.ศ. 1920 เป็นการให้เหตุผลในการไม่เข้าร่วมเป็นสมาชิกองค์การสันนิบาตชาติ (League of Nations)

ต่อมาในปี ค.ศ. 1940 เกิดคณะกรรมการสหรัฐอเมริกามาเหนือสิ่งอื่นใด (America First Committee) เพื่อคัดค้านการทำงานของประธานาธิบดี Franklin Roosevelt ที่ให้ความช่วยเหลืออังกฤษและพันธมิตรในการต่อต้าน Nazi ประเทศเยอรมัน โดยโจมตีว่าคนอเมริกันเชื้อสายยิวเป็นผู้มีความกระหายและผลักดันให้สหรัฐอเมริกาเข้าร่วมสงครามเพื่อต่อต้านความทะเยอทะยานของ Hitler

อย่างไรก็ตาม หลังจากเหตุการณ์เพิลฮาเบอร์ (Pearl Harbor) แนวนโยบาย America First ก็โดนระงับและไม่ได้ถูกกล่าวถึงเท่าใดนักจนกระทั่ง Patrick Buchanan เข้ามาแข่งขันเพื่อลงสมัครประธานาธิบดีในปี ค.ศ.1992 ในฐานะตัวแทนของพรรค Republican โดยได้หาเสียงไว้ว่าจะถอนกองกำลังทางทหารออกจากยุโรปและพยายามโจมตี George H. W. Bush ที่ทำสงครามอ่าวเปอร์เซียครั้งแรก Buchanan มองว่า Hitler ไม่ได้เป็นภัยคุกคามโดยตรงต่อสหรัฐอเมริกาในยุคก่อนที่ Roosevelt นำสหรัฐอเมริกาเข้าร่วมสงครามโลกครั้งที่สอง

ต่อมาในปี ค.ศ. 2016 Trump มีสโลแกนหาเสียงว่า America First ซึ่งเป็นแนวนโยบายที่มีรากลึกทางประวัติศาสตร์เป็นอย่างมากที่ติดตัวมาจากความเป็นตัวตนของ Trump ที่เคยให้สัมภาษณ์

[8] ดูเพิ่มเติมได้ที่ https://www.hudson.org/experts/1038-walter-russell-mead

และมีประสบการณ์ทางการเมืองอันโชกโชนมากกว่า 30 ปี โดยได้กล่าวถึงแนวคิดที่เชื่อมโยงกันกับนโยบายที่มองว่าสหรัฐอเมริกานั้นต้องให้ความสำคัญกับการมองจากภายในประเทศเป็นอันดับแรกมากกว่าที่จะให้ความสำคัญต่อการให้ความช่วยเหลือต่างประเทศผ่านองค์การระหว่างประเทศ หรือการให้ความช่วยเหลือต่างประเทศโดยตรง เมื่อเปรียบเทียบกับนโยบายต่างประเทศตั้งแต่ยุคสงครามโลกครั้งที่สองกับนโยบายของ George H. Bush และนโยบายของ Trump โดยที่นโยบาย Trump นั้นถูกมองว่าเป็นนโยบายที่ปฏิเสธแนวคิดในการสร้างระเบียบโลกแนวเสรีนิยมระหว่างประเทศ (International liberal Order) ซึ่งเป็นแนวคิดที่สหรัฐอเมริกาเองเป็นผู้ริเริ่มขึ้นมา

นโยบาย America First ของ Trump ในทางปฏิบัตินั้นออกมาในรูปของการแก้ไขข้อตกลงทางการค้า ดังนั้น “อเมริกามาก่อน” จึงเริ่มต้นจากการปรับเปลี่ยนนโยบายทางเศรษฐกิจและการค้าเพื่อลดความเสียเปรียบทางการค้ากับประเทศคู่ค้าซึ่งเป็นเพียงจุดเริ่มต้น นอกจากนั้นสหรัฐอเมริกายังขยายนโยบายไปสู่ด้านอื่นๆ เช่น แนวโยบายการปกป้องพันธมิตรในแถบฟากฝั่งยุโรปและเอเชียโดยเฉพาะอย่างยิ่งพันธมิตรในกลุ่ม NATO เป็นต้น เห็นได้จากปฏิกิริยาของสหรัฐอเมริกาและพันธมิตรในกลุ่มความร่วมมือ NATO ที่ร่วมมือกันเนรเทศนักการทูตรัสเซียเมื่อมีข่าวการวางยาโดยฝีมือของสายลับชาวรัสเซีย เห็นได้ว่า ประเทศที่ร่วมมือในการเนรเทศนักการทูตรัสเซียต่างล้วนเป็นพันธมิตร NATO ภายใต้แกนนำที่มีสหรัฐอเมริกาเป็นหัวหอกสำคัญ นอกจากนั้นภายในประเทศยังแสดงออกในรูปของนโยบายการต่อต้านการลักลอบเข้าเมืองอย่างแข็งขัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งนโยบายต่อประเทศเม็กซิโกซึ่งเป็นประเทศที่มีพรมแดนติดต่อกันและเป็นปัญหาที่คาราคาซังมาอย่างยาวนาน ถึงกระทั่งประกาศว่าอยากจะสร้างกำแพงเมืองระหว่างกันและกัน ในอีกด้านในทางเศรษฐกิจและสวัสดิภาพของคนในประเทศยังมีนโยบายการตัดลดภาษี (Tax Cuts) ด้วยความหวังว่าคนอเมริกันจะมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นและดีกว่ารัฐบาลที่ผ่านๆ มา

สหรัฐอเมริกาสนับสนุนให้ดำเนินการตัดลดภาษี หรือ Tax Cuts โดย Trump ต้องการให้ใช้คำว่า “ตัดลดภาษี” มากกว่าที่จะใช้คำว่า “ปฏิรูปภาษี” หรือ Tax Reform เพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจให้เกิดการจ้างงาน เปิดโอกาสให้แก่ภาคธุรกิจและแรงงานชาวอเมริกันและพยายามกระตุ้นการใช้จ่ายภายในประเทศให้มากขึ้นโดยใช้มาตรการเพิ่มค่าจ้างแรงงาน เพิ่มเงินเดือนและโบนัส เป็นต้น อย่างไรก็ตาม คนบางกลุ่มในสหรัฐอเมริกามองว่าเป็นเพียงวาทกรรมเพื่อสร้างความนิยมและลดแรงกดดันต่อรัฐบาล เพราะในหลายครั้งคำประกาศนั้นไม่ได้นำไปสู่การปฏิบัติให้เห็นจริงแต่อย่างใด

ในส่วนข้อตกลงหุ้นส่วนข้ามแปซิฟิก (Tans-Pacific Partnership---TPP) ญี่ปุ่นและเกาหลีใต้ต้องการให้สหรัฐอเมริกาเข้าร่วม แต่ Trump มองว่า เป็นการเดิมพันที่เสียเปรียบอยู่มาก และมองว่าการสานสัมพันธ์ในลักษณะทวิภาคีมีประสิทธิภาพและมีประโยชน์มากกว่าและส่งผลดีต่อแรงงานในสหรัฐอเมริกาเอง Trump ยังให้ข้อสังเกตว่าประเทศอื่นๆ เห็นหรือไม่ว่า WTO ดำเนินการที่ทำให้สหรัฐอเมริกาเสียเปรียบอย่างไรบ้าง

นโยบายที่ Trump ที่ประกาศออกมาไม่อาจมองว่าเป็นแค่วาทกรรมทางนโยบาย หากแต่ควรให้ความสำคัญและตีความที่ Trump พยายามสื่อสารออกมาสู่ประชาคมโลกด้วยเหตุผลอย่างน้อย 2 ประการ คือ (Laderman and Simms, 2017, p. 8)

ประการแรก Trump เคยกล่าวในลักษณะเดียวกันหรือที่มีความสอดคล้องกับที่ดำเนินการอยู่ ณ ปัจจุบันมามากกว่า 30 ปี ซึ่งปรากฏอยู่ทั้งในงานเขียนและบทสัมภาษณ์ต่างๆ ในอดีตของเขา

ประการที่สอง จุดยืนทางนโยบายต่างประเทศของ Trump มีที่มาจากประวัติศาสตร์ทางการเมืองของสหรัฐอเมริกามาอย่างยาวนาน ตามแนวคิดที่เรียกว่า Paleoconservative (Ashbee, 2000) ซึ่งเป็นแนวคิดที่ให้ความสำคัญต่อประเพณี การจำกัดบทบาทของรัฐบาลและให้ความสำคัญกับภาคพลเมือง ให้ความสำคัญกับศาสนาและอัตลักษณ์ของชาติตะวันตกทั้งในระดับชาติและระดับภูมิภาค เป็นต้น โดยแนวคิดนี้มีต้นกำเนิดย้อนรอยได้ถึงยุคการสร้างชาติที่มีการตั้งรกรากทางฝั่งตะวันออกในแรกเริ่มแล้วขยายอาณาเขตไปทางทิศใต้และทิศตะวันตกในภายหลัง ซึ่งยุคนั้นเป็นยุคที่สหรัฐอเมริกาหมกมุ่นและวนเวียนให้ความสำคัญต่อการพัฒนาและแก้ปัญหาภายในประเทศของตนเองเป็นสำคัญเหนือสิ่งอื่นใด และหลีกเลี่ยงความขัดแย้งภายนอกที่ไม่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ของตนเอง อาจมองได้ว่าแนวคิดนี้เป็นต้นกำเนิดนโยบาย America first ของรัฐบาลในยุคสมัยต่างๆ ในภายหลังแต่ในทางปฏิบัติในแต่ละรัฐบาลก็จะมีแนวทางในการดำเนินงานตามแบบแผนและบริบทแวดล้อมชั่วขณะที่กระทำการตัดสินใจนโยบายหนึ่งใด

ในบทปาฐกถาของ Trump นั้นจะเห็นได้ว่ามีกลิ่นอายผสมนักชาตินิยม นักเคลื่อนไหวผู้สนับสนุนการปกป้องทางการค้า นักประชานิยม ผู้สนับสนุนการแยกตัวโดดเดี่ยวของประเทศ และนักนิยมการสร้างความแข็งแกร่งทางการทหารผนวกเข้าด้วยกัน และมองว่า Trump ได้รับอิทธิพลมาจากแนวคิด Jacksonians แนวคิดการดำเนินนโยบายของรัฐบาล Andrew Jackson ประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกาคนที่ 7 ที่ให้ความสำคัญต่อการสร้างความแข็งแกร่งทั้งทางเศรษฐกิจและการทหาร เพื่อต่อต้านภยันตรายทั้งหลายจากภายนอกและภายในประเทศของตนเอง มรดกตกทอดจากแนวคิดรัฐบาล Jackson ได้ส่งผลกระทบอย่างมากมายต่อนโยบายต่างประเทศสหรัฐอเมริกา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในห้วงศตวรรษที่ 19 หลังจากนั้นเป็นต้นมา มุมมองแนว Jacksonians ยังคงส่งอิทธิพลต่อทัศนคติของสาธารณชนต่อการต่างประเทศเรื่อยมา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยามแห่งความขัดแย้งและมีอิทธิพลต่อวิธีการกำหนดนโยบายต่างประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งทำให้ผู้กำหนดนโยบายรับรู้เกี่ยวกับยุทธศาสตร์หลักนโยบายต่างประเทศ ในห้วงเวลากว่า 70 ปี ยุคหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 รัฐบาลต่างๆ มักมองว่า บทบาทสหรัฐอเมริกาต่อโลกนั้นควรที่จะแสดงบทบาทเป็นผู้นำแห่งเสรีภาพและเป็นผู้สร้างระเบียบโลกอีกด้วย การที่ Trump มีชัยชนะในการเลือกตั้งในฐานะหัวหน้ารัฐบาล Walter Russell Mead เรียกว่า เป็นปฏิวัติแนวแจ็คโซเนียน (Jacksonian Revolt) เป็นคำที่แสดงให้เห็นว่าเป็นการนำแนวคิดดังว่าหวนกลับฟื้นคืนชีพอีกครั้ง (Laderman and Simms, 2017)

ในยุค Trump มองว่า นโยบายต่างประเทศมีลักษณะของการเป็นวาทกรรมเสียส่วนใหญ่ ทั้งเพื่อเอาใจฐานเสียงตัวเองและมีความไม่แน่นอน มีการประกาศสวนทางกับข้อตกลงระหว่างประเทศที่สหรัฐอเมริกาเองเคยริเริ่ม เช่น ด้านการค้า ด้านสิ่งแวดล้อม ทำให้ความน่าเชื่อถือในตัวผู้นำโลกคนนี้ถดถอย เป็นตัวตลก ขณะที่จีนโดย Xí Jìnpíng กลับได้รับการสรรเสริญเยินยอและกำลังจะกลายเป็นผู้นำตลอดชีวิต ดังที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่า การตัดสินใจสามารถพิจารณาในระดับปัจเจกบุคคลได้ซึ่งหมายถึงปัจจัยส่วนบุคคลของผู้นำที่มีผลต่อการตัดสินใจนโยบายต่างประเทศ

นโยบายต่างประเทศ Trump กับค่านิยมกลุ่มที่ปรึกษา ผู้บริหารและ Think Tanks

ค่านิยมกลุ่มที่ปรึกษา ผู้บริหารในรัฐบาล Trump

การบริหารประเทศของรัฐบาล Trump ที่น่าจับตามองอย่างยิ่งคือ การตัดสินใจดำเนินการปรับเปลี่ยนแนวนโยบายแบบหันหลังให้กับนโยบายเดิมอย่างทันควันในหลายๆ ด้าน รวมทั้งสับเปลี่ยนบุคคลในคณะทำงานของคณะผู้บริหารที่ล้อมรอบตัวประธานาธิบดีแบบเฉียบพลันด้วย ซึ่งดูเหมือนท้าทายความรู้สึก สร้างความฉงนสนเท่ห์ต่อความคาดหวังสาธารณชน รวมถึงนักวิเคราะห์และสื่อมวลชนไม่น้อย อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาอย่างแยบคายก็จะเห็นว่ามิได้ผิดแผกไปจากสิ่งที่ Trump ได้หาเสียงไว้ก่อนหน้าที่จะได้รับเลือกตั้ง วิธีการที่มีเอกลักษณ์แบบฉบับเฉพาะตัวของประธานาธิบดี Trump ผู้นิยม “ปล่อยหมัดหนักให้เกิดอาการงงงวย สะดุ้ง สะทกสะเทือนไปทั่ว” อันเป็นการตอกย้ำให้เห็นว่า นโยบายต่างประเทศด้านเศรษฐกิจและความมั่นคงมีแหล่งที่มาจากสถานการณ์การต่อสู้ทางการเมืองภายในที่มีความแตกแยกกันทางความเชื่อมานาน รวมทั้งสถานภาพการเป็นผู้นำอันดับหนึ่งของโลกที่ถดถอยลงในสายตาของสังคมนานาชาติและการถูกรุมเร้าจากปฏิบัติการก่อการร้ายของพวก “Lone Wolf” มุสลิมในสหรัฐอเมริกาและยุโรป เป็นต้น

จากการเฝ้าติดตามจุดยืนความคิดเห็น ทัศนคติและการวิเคราะห์ของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญในนามของ Think Tanks ภายในประเทศ[9] รวมไปถึงการศึกษาผ่านมุมมองทัศนะจากสาธารณชน (Public Opinion) ส่วนหนึ่ง นอกจากนั้น ยังศึกษาการวิเคราะห์ของสื่ออันทรงอิทธิพลที่มีการแบ่งข้างกันอย่างชัดเจน แต่โดยภาพรวมนโยบาย “อเมริกามาก่อน” คือการสนองตอบต่อความรู้สึกของเหล่าบรรดาฐานเสียงของ Trump ที่เคยถูกละเลยไม่ได้รับการเอาใจใส่ ผลกระทบที่เกิดจากระบบการค้าเสรีโลกที่สหรัฐอเมริกาเองเป็นผู้ผลักดันมาตั้งแต่ต้น เมื่อแบบแผนการผลิตเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ก่อให้เกิดวงจรแบบใหม่ในการผลิตและจำหน่ายที่แตกต่างออกไปจากยุค Fordism อันนำไปสู่การเคลื่อนย้ายฐานการผลิตกระจัดกระจายออกไปทั่วโลก พัฒนาเป็นวงจรการค้าการลงทุนแบบใหม่ หลายวงจรทับ

[9] Jackson, Robert and Sorensen, George. (2010). Introduction to International Relations: Theories and Approaches, pp. 243-246; Stone, Diane. (2007). Public policy analysis and Think Tanks. pp. 149-157.

ซ้อนกันไปมา เพื่อสนองให้กับตลาดผู้บริโภคทั่วไปทั้งใหม่และเก่า โดยย้ายฐานการผลิตไปในแหล่งที่แรงงานถูกกว่า โดยเฉพาะไปสู่ประเทศจีนที่มีศักยภาพและความพร้อมของแรงงานในเชิงเปรียบเทียบที่มีคุณภาพ ผลิตได้ในปริมาณมากมีความรวดเร็วที่พร้อมตอบสนอง ในการเป็นแหล่งผลิตเพื่อป้อนสินค้าและส่งออกกลับไปให้ผู้บริโภคในสหรัฐอเมริกาและแหล่งอื่นทั่วโลก เป็นการสร้างความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างก้าวกระโดดให้กับจีน รวมถึงให้กับบรรดาประเทศในเอเชียบางประเทศอื่นๆ ด้วย แต่วงจรการผลิตที่กล่าวมา กลับทิ้งไว้ซึ่งปัญหาการว่างงานของประชากรซึ่งเป็นฐานเสียงในการเลือกตั้งในหลายๆ ระดับของสหรัฐอเมริกา อีกทั้งยังส่งผลให้เกิดภาวะล้มละลายของอุตสาหกรรมภายในประเทศของตนเอง[10]

ที่เด่นชัดที่สุดคือ การปรับเปลี่ยนยุทธศาสตร์ด้านเศรษฐกิจการค้าที่อยู่บนฐานของนโยบาย America First ซึ่งเป็นการแสดงออกในรูปแบบหนึ่งของการวกกลับไปสู่แนวทางปกป้องแนวดั้งเดิม (protectionism) อีกทั้งปัญหาด้านการขาดดุลการค้า การว่างงานของประชากรภายในประเทศและการถดถอยของภาคอุตสาหกรรมอเมริกันดังที่ได้กล่าวข้างต้นเป็นตัวซ้ำเติม ส่งผลก่อให้เกิดวิกฤติทั้งด้านการเงินและการธนาคาร ดังในกรณีสินเชื่อที่อยู่อาศัย Sub-prime ของสหรัฐอเมริกา ในช่วงระหว่างปลายปี ค.ศ. 2007-2009 ที่ผ่านมาเป็นต้น[11] ประกอบกับคลื่นผู้อพยพที่หลั่งไหลเข้ามาในประเทศจากชายแดนฝั่งเม็กซิโก ด้วยประการทั้งปวงข้างต้น ในที่สุด Trump และคณะที่ปรึกษาจึงมองเห็นว่าปัญหาต่างๆ ที่กล่าวมาเป็นภาวะความไม่มั่นคงทางเศรษฐกิจ ประเทศอยู่ในภาวะที่ถูกคุกคาม (threat) เป็นความไม่มั่นคงของชาติโดยรวมด้วย ซึ่งก็ถือเป็นการมองแบบผนวกมิติเรื่องความมั่นคงทางเศรษฐกิจเป็นส่วนหนึ่งของนิยามความมั่นคงโดยรวมแนวใหม่

แต่เมื่อพิจารณาอีกด้านหนึ่ง การก่อตัวของนโยบายที่ถูกนำไปดำเนินการได้นั้น ควรต้องหันมาให้ความสำคัญกับแนวคิดเรื่องอำนาจเชิงสังคมของ Van Ham ซึ่งเจาะจงให้เห็นอำนาจแอบแฝงที่ไม่ปรากฏแจ้ง แต่ดำเนินการอยู่ตลอดเวลาเกี่ยวเนื่องกับการสร้าง ปลุกค่านิยมและความเชื่ออันทรงพลังอีกชุดหนึ่งใช้ชักจูงและโน้มน้าว โดยมิได้บีบบังคับ เช่น ผ่านความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ การเผยแพร่ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ (social media) การสร้างเรื่องราวจัดวางภาพลักษณ์จนทำให้เกิดการยอมรับ สร้างความกลัวและความชอบธรรมในการดำเนินการใดๆ อันเป็นอีกด้านที่ปรากฏในการเมืองระหว่างประเทศ และนโยบายต่างประเทศของมหาอำนาจ ดังที่ได้กล่าวไว้แล้ว การวิเคราะห์พลังอำนาจทางสังคมที่ปรากฏในการติดตามที่มาของนโยบายต่างประเทศสมัยรัฐบาล Trump แสดงออก ณ ที่นี้อย่างชัดเจน ด้วยพลังรื้อสร้างชุดความเชื่อตรงกันข้ามขึ้นใหม่แล้วแปลงสภาพเป็นผลิตกรรม

---

[10] Sheen, Martin. (Narrates) (2016). Death By China: How America Lost Its Manufacturing Base. ดูออนไลน์จาก, https://www.youtube.com/watch?v=mMlmjXtnIXI

[11] Wikipedia. (2018M). Subprime mortgage crisis. ดูออนไลน์จาก, https://en.wikipedia.org/wiki/Subprime_mortgage_crisis

(reproduction) ที่แสดงออกให้เห็นเป็นรูปธรรม นั่นคือ ชัยชนะในการเลือกตั้งเพื่อช่วงชิงตำแหน่งประธานาธิบดีและยังนำไปสู่การผลิตนโยบายต่างประเทศทางสังคมอีกด้วย เห็นได้จากการต่อต้านผู้อพยพของชาวต่างชาติและการก่อตัวของนโยบายต่างๆ รวมถึงนโยบาย “อเมริกามาก่อน” ด้วย

กลุ่มนักคิด นักยุทธศาสตร์การเลือกตั้ง เทคโนแครตและกลุ่มที่ปรึกษาที่สนับสนุนการปกป้องผลประโยชน์ตามแนวนโยบาย America First หรือ Make America Great Again (MAGA) กลุ่มดังกล่าวนี้ประกอบไปด้วยบุคคลหลากหลายที่ผันตัวเข้าไปใกล้ชิดกับมหาเศรษฐียักษ์ใหญ่ด้านอสังหาริมทรัพย์แถบนครนิวยอร์ก เจ้าของ Trump Tower และธุรกิจอื่นๆ นั่นคือ Donald Trump อีกทั้งยังรวมไปถึงสื่อสำนักพิมพ์หัวคิดเอียงขวา/ชาตินิยม สำนัก/สถาบันวิจัยต่างๆ ด้วย ในบรรดาบุคคลสำคัญๆ ดังกล่าว ได้แก่ Steve Bannon แม้จะมิใช่มันสมองของ Trump อย่างแท้จริงแต่คือ ผู้ที่ยึดถือความคิดแนวขวาจัดที่ผนวกเอาแนวคิดชาตินิยมเชิงชาติพันธ์ (ethno-nationalism) เข้าไว้ด้วยกัน พร้อมกับการกลายเป็นผู้ที่มีอิทธิพลต่อ Trump ในกลุ่มนี้นอกจาก Steve Bannon ที่มีความใกล้ชิดช่วงการเลือกตั้งแล้วคือ Jared Kushner ผู้เป็นบุตรเขยของ Trump และ Stephen Miller ที่ปรึกษาด้านนโยบายและผู้เขียนร่างสุนทรพจน์การสาบานตนเข้ารับตำแหน่งให้กับ Trump ที่อายุน้อยที่สุด นอกจากนั้น ยังมี Mike Pompeo รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศคนปัจจุบัน (ค.ศ. 2018) Wilbur Ross และ John Bolton ที่ปรึกษาด้านความมั่นคง เป็นต้น

สำหรับ Bannon ซึ่งถือเป็นหนึ่งในอดีตผู้ใกล้ชิดเคยเป็นนายธนาคารในสังกัด Goldman Sachs อดีตผู้จัดการ/CEO ทีมงานรณรงค์หาเสียง (Campaign Manager) ในฐานะหัวหน้านักยุทธศาสตร์การเมือง (chief strategist) ผู้ที่มีส่วนสำคัญผลักดันให้ Trump ประสบชัยชนะในการเลือกตั้งโดยอาศัยพลังผลักดันจากสื่อและ Social media เข้าถึงฐานเสียงชนิดพลิกความคาดหมายของผู้คนทั่วโลก ส่งผลให้ Hillary Clinton ต้องประสบกับความพ่ายแพ้ต่อแนวทางชาตินิยม-ประชานิยม ที่ Steve Bannon ประกาศและยึดมั่น รวมทั้งยังได้เผยแพร่แนวคิดต่อต้านฝ่ายเสรีและความชิงชังที่มีต่อ Hillary มาอย่างต่อเนื่องยาวนานก่อนหน้า ผนวกกับความเกลียดชังที่มีต่อกลุ่มชนชั้นนำที่สนับสนุนแนว “โลกนิยม” หรือที่เรียกว่ากลุ่ม “Globalist” ซึ่งเกาะเกี่ยวกันไว้ในนามของกลุ่ม “Establishment” เพราะในความเห็นของ Banon กลุ่มดังกล่าวนี้เต็มไปด้วยการคอร์รัปชั่น แนวคิดของ Bannon ส่งอิทธิพลอย่างมากต่อความเชื่อของ Trump หลังจากที่ได้ผันตนเองทำความรู้จักและคลุกคลีมีความใกล้ชิดกัน[12] นอกจากนี้ในอดีตกระแสความนิยมในตัว Trump ได้เก็บเกี่ยวอานิสงส์จากการที่เคยเป็นผู้ดำเนินรายการหลักในแบบ CEO ในรายการ Reality Show ภายใต้ชื่อว่า “The Apprentice” ของสถานีโทรทัศน์ NBC นับจากปลายปี ค.ศ. 2004 เป็นรายการที่สามารถดึงดูดผู้ชมไม่ต่ำกว่า 20 ล้านคน โดยเฉพาะในหมู่ประชาชนอเมริกันเชื้อสาย Hispanic และชนกลุ่มน้อยผิวดำ

[12] Green, Joshua. (2017). Devil's Bargain: Steve Bannon, Donald Trump, and the Nationalist Uprising, pp. 93-106.

แต่หลังจากการที่ Trump ได้พบกับ Bannon ตั้งแต่สิงหาคม ค.ศ. 2016 ซึ่งเป็นผู้มีประวัติเติบโตจากสภาพแวดล้อมการศึกษาขั้นพื้นฐานตามแนวอนุรักษนิยมแบบคาทอลิกที่ Richmond รัฐเวอร์จีเนีย สืบเชื้อสายจากชาวไอริช และยังเคยผ่านงานเป็นนายทหารอยู่ในสังกัดกองทัพเรือ โดยระหว่างนั้นได้เข้าศึกษาต่อจนได้รับ MA จาก มหาวิทยาลัย Georgetown's School of Foreign Service และจบ MBA จาก Harvard Business School ทั้งนี้มุมมองเชิงยุทธวิธีของรัฐบาลตามแนวคิดของ Bannon คือ "Shock and Awe" หรือทำให้ตกตะลึงและสะพรึงกลัว อีกทั้งต้องใช้วิธีครอบงำมากกว่าเสนอการต่อรอง (dominate rather negotiate) คือเล็งยิงให้ตรงเป้า พูดแล้วต้องทำจริง[13] ดังนั้นความใกล้ชิดนี้ทำให้ Trump ดูดซับเอาแนวความคิดและบุคลิกแบบดุดัน รวมทั้งดำเนินตามแนวขวาจัดลูกผสมระหว่างแบบชาตินิยมทางเศรษฐกิจและแนวประชานิยม ซึ่งได้รับอิทธิพลจาก Bannon เข้าไปเป็นส่วนหนึ่งในวิธีการนำเสนอนโยบายต่อสาธารณะและผลักดันนโยบายต่อต้านผู้อพยพต่างชาติเข้าประเทศแบบผิดกฎหมาย (anti-immigration) ในลักษณะเด็ดขาด จริงจังและอาจรวมไปถึงกลุ่มที่เข้าประเทศแบบถูกกฎหมายไปด้วย โดยเฉพาะกับผู้ที่มีเชื้อสายลาติโนที่ทยอยหลบหนีเข้าประเทศจากชายแดนเม็กซิโกเป็นหลักมาเป็นเวลานานต่อเนื่องและเน้นข้อเสนอการสร้างกำแพงเพื่อขวางกั้นและป้องกันการอพยพเข้ามาอย่างผิดกฎหมาย อีกทั้งมีกลิ่นอายของความคิดเชิงดูถูกเกลียดชังประชากรอเมริกันชนกลุ่มน้อยต่างสีผิวต่างศาสนา (racism) และเจาะจงมุ่งต่อปัจเจกบุคคลมุสลิมหัวรุนแรงที่ Bannon ซึ่งอดีตคือผู้ดำเนินรายการในสื่อเฉพาะแนวที่ใช้การถ่ายทอดมุมมองของตนเองที่เป็นอิสระจากเวทีสื่อเสรียักษ์ใหญ่ มองว่าได้แทรกซึมเข้ามาเพื่อก่อการในประเทศผนวกเข้าไปด้วย โดยมีกลุ่มชนผิวขาวและเกษตรกร ชาวปศุสัตว์ แนวอนุรักษ์นิยม แรงงานผู้ได้รับผลกระทบจากการเคลื่อนย้ายโรงงานผลิตรถยนต์ในรัฐมิชิแกนและโอไฮโอ เป็นฐานเสียงเข้ามาเป็นผู้ติดตามและกลายเป็นฐานเสียงหลักที่ลงคะแนนสนับสนุน Trump จนได้ชัยชนะ ถึงแม้ว่าก่อนหน้านั้น Trump เองยังเคยได้รับความนิยมจากผู้ชมรายการส่วนใหญ่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากกลุ่มชนเชื้อสายสเปนและผิวสีจำนวนมากก็ตาม อีกทั้งผู้สนับสนุนซึ่งเป็นฐานเสียงของ Trump ยังมีความเชื่ออีกว่า Trump ไม่เหมือนนักการเมืองคนอื่นทั่วไปก่อนหน้า แต่มีความจริงใจกว่า มีความปากกล้า ชอบล้อเลียน มีวาทะดุดัน เป็นผู้ที่มีประสบการณ์เชิงธุรกิจ เจ้าของผู้ก่อตั้งและผู้บุกเบิกอาณาจักรธุรกิจ มีความสามารถในการต่อรองกับบรรษัท แม้บางส่วนจะมีนิสัยกระเดียดไปทางเป็นเด็กเพราะนิยมใช้การแสดงออกผ่านทาง Twitter แต่กระนั้นก็เชื่อว่าจะสามารถนำพาประเทศให้แตกต่างจากอดีต เป็นนักสู้และสามารถกอบกู้ให้สหรัฐอเมริกากลับมายิ่งใหญ่ได้อีกครั้ง[14]

อย่างไรก็ตาม Steve Bannon หลังจากได้ดำรงตำแหน่งเป็นหนึ่งในคณะที่ปรึกษาทางการเมืองคนแรกของทำเนียบขาวในช่วง 7 เดือนแรกของการบริหาร ต่อมา Trump ได้ประกาศยุติ

[13] Wolff, Michael. (2018). Fire and Fury: Inside the Trump White House. London: Little Brown.

[14] BBC News. (July 9, 2016). ดูออนไลน์จาก, https://www.youtube.com/watch?v=Lcjr2FcrYzM

บทบาทของ Bannon ในฐานะที่ปรึกษาจากการที่ Trump ไม่พอใจที่ Bannon แสดงออกความเห็นแบบเปิดเผยข้อมูลภายในต่อสื่อจนเกินไป (high media profile)[15] อันส่งผลเป็นข้อมูลเนื้อหาส่วนหนึ่งในการตีพิมพ์หนังสือ Fire and Fury ในบทที่ 4 ของนักข่าว Michael Wolff ซึ่งเกี่ยวกับช่วงการรณรงค์หาเสียงชิงตำแหน่งประธานาธิบดีและช่วงเริ่มต้นการบริหารของ Trump การกำจัด Bannon ออกจากกลุ่มที่ปรึกษาในทำเนียบขาวทำให้ภาพลักษณ์ของประธานาธิบดี Trump ที่ถูกมองว่าเกี่ยวพันกับผู้ที่มีแนวคิดขวาจัดเหยียดเชื้อชาติ อคติต่อสตรีเพศ มีนโยบายลดทอนหลักสิทธิมนุษยชนในสังคมอเมริกัน เขยิบห่างจากสิ่งที่เป็นอยู่เดิมแบบสุดขั้วอีกด้วย ทั้งนี้เพราะสื่อสายเสรีนิยมไม่อาจยอมรับได้ เพราะเห็นว่า Trump เป็นผู้ที่ไม่มีประสบการณ์การบริหารในองค์การสาธารณะแต่อย่างใด

ส่วน Bannon หลังพ้นจากตำแหน่งที่ปรึกษาแล้ว สื่อฝ่ายตรงข้ามเห็นว่าเป็นบุคคลที่มีบุคลิกและลักษณะแบบนักฉกฉวยโอกาส ได้เริ่มแผนรุกใหม่ในการรื้อฟื้นความเชื่อแนวอนุรักษ์นิยมด้วยการพยายามสร้างอัตลักษณ์แนวประชานิยม-ชาตินิยม ในหลายประเทศยุโรปและก้าวสู่การจัดตั้ง Think Tanks เพื่อต่อต้านกลุ่ม “Globalist” โดยเชื่อมต่อสัมพันธ์กับ “The Movement” ซึ่งเป็นกลุ่มที่ก่อตั้งขึ้นโดย Mischael Modrikamen นักการเมืองชาวเบลเยียมที่พยายามเผยแพร่หลักอธิปไตยแนวชาตินิยมเพื่อต่อต้านการอพยพจากซีเรีย ต้องการให้ยุโรปเข้มงวดกับมาตรการตรวจคนเข้าเมือง ทั้งนี้เพื่อมุ่งต่อต้านและคัดกรองการแฝงตัวเข้ามาของผู้ก่อการร้าย รวมทั้งปลุกกระแสรื้อฟื้นค่านิยมคาทอลิกตามประเพณีดั้งเดิมขึ้นใหม่ ดังเช่น กลุ่มภราดร “Far-Right” ในอิตาลี และสันนิบาติต่อต้านผู้อพยพของ Mateo Salvini เป็นต้น[16] แต่ยังคงให้ความสำคัญกับตนเองเมื่อให้สัมภาษณ์สื่อในยุโรปว่า สิ่งที่กระตุ้นให้ตนเองมีมุมมองต่อจีนเปลี่ยนไปจากเดิมคือหลังจากได้อ่านหนังสือเรื่อง “Unrestricted Warfare: Master Plan to Destroy America” เขียนโดย Qiao Liang และ Wang Xiangsui เมื่อปี ค.ศ. 2010 ทำให้เกิดความเชื่อว่าจีนได้ดำเนินสงครามทางเศรษฐกิจต่อสหรัฐอเมริกามาเป็นเวลาย้อนกลับไปกว่า 20 ปีแล้ว อีกทั้งตนและ Trump มีส่วนร่วมกันวางแผนในประกาศสงครามการค้ากับจีนชนิดไม่ยอมปล่อยมือลดละในแบบที่ไม่เคยปรากฏมาก่อนด้วย อีกทั้งใช้ชั้นเชิงวิธีการประกาศยื่นคำขาดกับจีนให้ปรับเปลี่ยนตนเองแบบไม่ถอยห่างซึ่งเป็นกลวิธีในการสร้างบรรยากาศแห่งความไม่แน่นอนและความสะพรึงกลัวให้แก่ทุกฝ่ายด้วย[17]

นอกจากนี้ บุคคลที่นับว่าได้รับความไว้วางใจ Trump มากที่สุดอีกคนหนึ่งแต่อายุน้อยที่สุดในบรรดาคณะที่ปรึกษาซึ่งมีแนวคิดขวาสุดเช่นกัน ด้านนโยบายสังคมมุ่งผลักให้สหรัฐอเมริกาชู

---

[15] ดูออนไลน์จาก, https://www.vox.com/policy-and-politics/2017/8/18/16145188/steve-bannon-fired-resigns

[16] Bravo, Richard et al. (2018). ดูออนไลน์จาก, https://www.bloomberg.com/amp/news/articles/2018-09-19/bannon-seeks-european-upset-with-appeal-to-eu-s-populist-forces

[17] Gong, Sasha. (2018). ดูออนไลน์จาก, https://www.scmp.com/news/china/diplomacy/article/2165185/trump-wont-back-down-us-president-plans-make-trade-war

นโยบายการต่อต้านผู้อพยพเข้าประเทศอย่างเข็มงวดเป็นที่ปรึกษาหนุ่มระดับอาวุโสในวัยเพียง 32 ปี บุคคลดังที่ได้เกริ่นนำไว้แล้วข้างต้นคือ Stephen Miller (เกิด ค.ศ. 1985) ซึ่งเป็นผู้ที่ดำรงตำแหน่งในคณะทำงานของ Trump มาอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่ช่วงก่อนการเลือกตั้งจนถึง ปี ค.ศ. 2018 โดยเริ่มต้นทำงานให้กับ Jared Kushner ที่ถูกระบุว่าเป็นพลังอยู่เบื้องหลังการขับเคลื่อนนโยบาย “Zero Tolerance Policy” ที่ก่อให้เกิดข้อถกเถียงมากมายในความเหมาะสม ไม่ว่าจะเป็นประเด็นการจับแยกเด็กๆ แยกออกจากพ่อแม่และครอบครัวที่อพยพเข้าประเทศบริเวณชายแดนสหรัฐอเมริกากับเม็กซิโก อันถือเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างยิ่งของรัฐบาล Trump และโดยเฉพาะการเป็นหัวหน้าสถาปนิกให้กับรัฐบาลฝ่ายบริหารในการออกระเบียบหรือมาตรการต่างๆ (Executive Order 13769) เกี่ยวกับการเดินทางเข้าประเทศของต่างชาติหรือที่เรียกว่าคำสั่งฝ่ายบริหาร สำหรับคุ้มครองชาติโดยเฉพาะ เพื่อสกัดกั้นการเดินทางเข้าประเทศของผู้ก่อการร้ายต่างชาติหรือที่เรียกว่าคำสั่งห้ามมุสลิมเดินทางเข้ามาในดินแดน ซึ่งมีผลแค่ในช่วงระหว่าง 27 มกราคม ค.ศ. 2017 ถึง 16 มีนาคม ค.ศ. 2017 ภายใต้คำสั่งนี้ได้ลดจำนวนผู้อพยพเข้าสหรัฐอเมริกาลง 50,000 คนในปี ค.ศ. 2017 และให้ยกเลิกการอนุญาตเข้าประเทศของผู้อพยพชาวซีเรียอย่างถาวร โดยหน่วยงาน Homeland Security ได้แถลงรายชื่อประเทศที่อยู่ในข่ายห้ามเดินทางเข้าสหรัฐอเมริกาคือ อิหร่าน อิรัก โซมาเลีย ซูดาน ซีเรียและเยเมน ซึ่งส่งผลให้มีการถอนวีซาชั่วคราวจำนวนถึง 60,000 ราย Miller เป็นผู้ประพฤติตนและวางท่าทีอยู่ในกลุ่มขวาสุดอย่างต่อเนื่อง โดยอ้างว่าได้ทุ่มเทให้กับแนวอนุรักษ์นิยมขวาจัด หลังจากได้อ่านงานเขียนเรื่อง Guns Crime and Freedom ดังเห็นได้จากการแสดงออกความคิดเห็นจากข้อความที่ปรากฏอยู่ในพาดหัวข่าว[18] และยังเป็นบุคคลสำคัญที่มีบทบาทในการเจรจายุติการ Shut down รัฐบาลเมื่อเดือนมกราคม ค.ศ. 2018 พื้นเพเดิมของ Miller เป็นชาวแคลิฟอร์เนียจาก Santa Monica ในครอบครัวเชื้อสายยิวที่ในอดีตได้อพยพหนีจากพื้นที่ในปัจจุบันคือ เบลารุส แม้ครอบครัวเอนไปทางสายเสรีนิยม แต่ Miller กลับเลือกทางอนุรักษ์นิยมตั้งแต่วัยหนุ่ม เป็นหัวหอกแสดงออกความเชื่อเชิงอุดมการณ์ขวาโต้แย้งกับเสรีนิยมและเข้าไปเกี่ยวโยงกับการเติบโตของลัทธิเหยียดผิวของ Richard Spenser หนึ่งในผู้นำในขบวนการที่ผสมผสานเอาความเกลียดชังต่อชนต่างเชื้อชาติต่างสีผิว (racism) รวมเข้ากับชาตินิยมของชาวผิวขาว (White Nationalism) และประชานิยม หลังที่จบการศึกษาด้านรัฐศาสตร์ ในปี ค.ศ. 2007 จาก Duke University แล้ว Miller เข้าทำงานเป็นผู้แถลงข่าวให้กับสมาชิกรัฐสภาสายอนุรักษ์นิยมคือ Michele Bachmann จากรัฐมินิโซตา และ John Shadegg จากอาริโซนา ต่อมาในปี ค.ศ. 2013 Miller ในฐานะที่ปรึกษาด้านนโยบายและผู้อำนวยการด้านการสื่อสารให้กับวุฒิสมาชิก ได้ร่วมกันต่อต้านการเสนอปรับแก้กฎหมายที่เปิดทางให้ผู้อพยพเข้าประเทศแบบผิดกฎหมายทั้งหมดที่อาศัยอยู่ในสหรัฐอเมริกาได้รับสัญชาติอเมริกัน นอกจากนี้ยังได้ร่วมกันสร้างแนวทางที่พวกเขาทั้งสอง เรียกว่า

[18] Wikipedia. (2018K). ดูออนไลน์จาก, https://en.wikipedia.org/wiki/Stephen_Miller_(political_advisor)

ประชานิยมรัฐ-ชาติ หรือ “Nation-State Populism” ขึ้นมาและยังได้ร่วมกันหาเสียงให้กับสมาชิกรัฐสภาคนอื่นๆ อีกทั้งยังมีความใกล้ชิดกับผู้ดำเนินรายการข่าว Tucker Carlson แห่งสำนักข่าวสายอนุรักษนิยมอย่าง Fox News ด้วย[19]

ในบรรดาทีมงานที่ปรึกษาหลักของประธานาธิบดี Trump ที่น่าติดตามเป็นอย่างยิ่งคือ การจับตาบทบาทของ Jared Kushner ผู้เป็นบุตรเขยโดยการแต่งงานกับ Ivanka Trump บุตรสาวที่เกิดจากจากภรรยาคนแรก ซึ่งถือว่าเป็นบุตรสาวคนโปรดด้วย อีกทั้งยังมีตำแหน่งเป็นที่ปรึกษาให้กับ Trump ผู้พ่อเช่นกันและที่สำคัญคือ Kushner เป็นผู้อยู่เบื้องหลังอันดับต้นๆ ของการรณรงค์โฆษณาหาเสียงตั้งแต่เริ่มต้น Kushner คือ สถาปนิกหลักในการใช้วิธีหาเสียงให้กับ Trump ด้วยยุทธวิธีการใช้สื่อดิจิทัล สังคมออนไลน์ เป็นการระดมรวมผู้มีพรสวรรค์จาก Silicon Valley มาเป็นทีมในเชิงรุกผ่านช่องทาง Social media จำนวน 100 คน ภายใต้ชื่อโครงการว่า “Project Alamo” ซึ่งคือ Platform ฐานข้อมูลเพื่อการระดมเงินบริจาคการโฆษณาหาเสียงทางการเมืองผ่านบริการสื่อดิจิทัลหรือที่รู้จักกันในชื่อ Computational politics[20] หรือสงครามข้อมูลข่าวสาร เช่น ผ่านเครือข่ายโฆษณาของ Facebook พร้อมกับการส่งข้อความที่มีผลกระทบในเชิงจิตวิทยา (psychographic messaging) มุ่งโน้มน้าวกลุ่มบุคคลเพื่อมิให้ไปลงคะแนนให้แก่ฝ่ายตรงข้าม ซึ่งเจาะจงที่เป้าหมายเฉพาะไปที่กลุ่มคนต่างๆ เช่น กลุ่มเสรีนิยมแนวอุดมการณ์ผิวขาว เด็กหนุ่มสาวและชาวอเมริกันเชื้อสายอัฟริกันซึ่งถือว่ามีประสิทธิภาพอย่างยิ่งและยังมีการวัดอิทธิพลในสังคมของบุคคลผู้มีชื่อเสียง (social influence index) ผ่านกรรมวิธี Social algorithms ที่ใช้แบบการสุ่มตัวอย่าง เช่น ในงานของผู้ดำเนินการ Peer Index เป็นต้น ส่วนใน “โครงการ อาลาโม” ดำเนินการโดยบริษัท Giles-Parscale จากซานอันโตนิโอ รัฐเท็กซัส ทำหน้าที่ผู้ปฏิบัติการณ์[21] เชื่อกันว่ามีส่วนโน้มน้าวความเชื่อผู้ใช้สื่อสังคมและสร้างอารมณ์ความรู้สึกให้เกิดความนิยมชมชอบของคนในสังคมร่วมกันได้อย่างค่อนข้างเห็นผล จนก่อให้เกิดการพลิกผันผลการเลือกตั้งสามารถนำชัยชนะเหนือผู้สมัครแข่งขันเป็นประธานาธิบดีพรรค Democrat คือ Hillary Clinton ได้สำเร็จในปี ค.ศ. 2016 อีกทั้ง Kushner ยังมีส่วนเป็นผู้ช่วยในการร่างคำปราศรัยของ Trump ด้วย และบางครั้งยังทำหน้าที่เป็นผู้จัดการการรณรงค์หาเสียงในทางปฏิบัติต่อจาก Corey Lewandowsky ที่ถูกปลดเมื่อเดือนมิถุนายน ค.ศ. 2016 ตามคำแนะนำของ Kushner เอง และยังได้เข้าไปร่วมกำหนดยุทธศาสตร์หาเสียง ประสานงานให้กับ

---

[19] ดูเพิ่มเติมได้ที่ https://en.wikipedia.org/wiki/Tucker_Carlson

[20] Chester, Jeff and Montgomery, Kathryn C. (2017). ดูออนไลน์จาก, https://policyreview.info/articles/analysis/role-digital-marketing-political-campaigns

Hines, Brad. (2012). ดูออนไลน์จาก, https://www.techopedia.com/2/28882/internet/social-media/are-social-media-algorithms-getting-out-of-hand

[21] Wikipedia. (2018D). ดูออนไลน์จาก, https://en.wikipedia.org/wiki/Jared_Kushner)

Trump ในการเดินทางไปเม็กซิโก รวมถึงบทบาทในการเลือกรองประธานาธิบดี Mike Pence และเป็นผู้รับผิดชอบเตรียมการผ่องถ่ายคณะทำงานให้กับ Trump เข้าประจำทำเนียบขาวอีกด้วย พื้นเพดั้งเดิมของ Kushner สืบเชื้อสายมาจากครอบครัวชาวยิว Orthodox อพยพหลบหนีการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์จากเบลารุส มีบิดาเป็นนักพัฒนาอสังหาริมทรัพย์เช่นเดียวกับประธานาธิบดี ชื่อ Charles Kushner สำหรับ Jared จบการศึกษาปริญญาตรี จาก Harvard ในปี ค.ศ. 2003 ด้านการปกครองก่อนหน้าที่จะได้พบกับ Donald Trump นั้น Kushner มีหัวคิดให้การสนับสนุนและอยู่ในสายพรรค Democrat โดยได้บริจาคเงินตั้งแต่วัยเด็กให้กับการรณรงค์หาเสียงของพรรคและยังเคยบริจาคเงินให้กับกองทุนหาเสียงของ Hillary Clinton มาก่อนหน้า ส่วนหนังสือพิมพ์ในสังกัดของ Kushner ยังเคยสนับสนุน Barack Obama เหนือ John McCain ประสบการณ์ของ Jared เป็น CEO ของบริษัทผู้ถือหุ้นใหญ่พัฒนาอสังหาริมทรัพย์ของครอบครัว โดยใช้ชื่อบริษัท Kushner และยังเป็นผู้จัดพิมพ์ของหนังสือพิมพ์ New York Observer โดยเป็นหุ้นส่วนร่วมก่อตั้ง Platform สื่อออนไลน์เพื่อการลงทุนในอสังหาริมทรัพย์ในชื่อ Cadre โดย Kushner ได้รับการแต่งตั้งโดยประธานาธิบดี Trump ให้ดำรงตำแหน่งเป็นหนึ่งในที่ปรึกษาอาวุโสประจำทำเนียบขาวเมื่อเดือนมกราคม ค.ศ. 2017 โดยก่อนหน้าไม่มีประวัติการทำงานด้านการเมืองในการรณรงค์หาเสียงหรือทำงานให้กับรัฐบาลมาก่อนเข้ารับตำแหน่งที่ปรึกษาในทำเนียบขาว

อีกบุคคลที่เรียกได้ว่าเพิ่งก้าวขึ้นมาหมาดๆ เป็นส่วนหนึ่งของคณะที่ปรึกษา จัดอยู่ในข่ายของกลุ่มที่มีแนวคิดชาตินิยมแบบอเมริกันแนวอนุรักษ์นิยมใหม่หรือ Neo-conservative ที่น่าจับตามองอย่างยิ่ง คือ John Robert Bolton ผู้ดำรงตำแหน่งเป็นที่ปรึกษาของทำเนียบขาวด้านความมั่นคงแห่งชาติของสหรัฐอเมริกากับรูปลักษณ์ไว้หนวดขาว เริ่มเข้ารับตำแหน่งล่าสุดในรัฐบาล Trump เมื่อวันที่ 9 เมษายน ค.ศ. 2018 หลังจากที่ประธานาธิบดี Trump ได้ปลดนายพล Herbert Raymond McMaster ที่ปรึกษาด้านความมั่นคงเดิมออกจากหน้าที่ หลังจากที่อยู่ในตำแหน่งได้เพียงหนึ่งปีเศษ การพ้นจากตำแหน่งของ HR McMaster ผู้สังเกตการณ์เห็นว่าเป็นการฉีกห่างจากแนวทางสายกลางของผู้มีอิทธิพลต่อตัวประธานาธิบดี เพราะนายพล McMaster คือผู้ที่เห็นต่างจาก Trump โดยแสดงความเห็นแย้งในเรื่องที่ Trump ไม่ควรปัดข้อตกลงด้วยการยกเลิกเรื่องนิวเคลียร์กับอิหร่านที่ได้ดำเนินการในสมัยประธานาธิบดี Obama[22]

สำหรับ Bolton ในอดีตมีประวัติเคยดำรงตำแหน่งที่สำคัญๆ เช่น เอกอัครราชทูตประจำสหประชาชาติช่วงสั้นๆ ระหว่าง ค.ศ. 2005-2006 แต่งตั้งโดย George W. Bush จากพื้นเพที่เป็นนักกฎหมายจบจากมหาวิทยาลัย Yale นักวิจารณ์การเมืองประจำของสื่อยักษ์ใหญ่ที่สนับสนุนพรรค Republican ให้กับ Fox News ประสบการณ์การทำงานของ Bolton แสดงให้เห็นแนวคิดและการมีจุดยืนอยู่ฝั่งอนุรักษ์นิยมอย่างต่อเนื่อง เช่น เคยเป็นรองประธานหน่วยงานการวิจัยด้านนโยบาย

[22] BBC News. (March 22, 2018). ดูออนไลน์จาก, https://www.bbc.com/news/world-europe-39033934

สาธารณะสังกัด American Enterprise Institute อันเป็นหน่วยงาน Think Tank ที่ยึดแนวอนุรักษ์จากช่วง ค.ศ. 1997-2001 รวมทั้งยังเป็นนักเขียนให้กับวารสาร The Weekly Standard ซึ่งเผยแพร่มุมมองเชิงอนุรักษ์แบบอเมริกันช่วงระหว่าง ค.ศ. 1997-2000 และระหว่าง ค.ศ. 2014-2016

ในเชิงนโยบายต่างประเทศ Bolton ได้ชื่อว่าเป็น “สายเหยี่ยว” ที่สนับสนุนการใช้กำลังทหารแทรกแซงทำสงครามและต้องการเห็นการเปลี่ยนแปลงระบอบการเมืองที่เกิดขึ้นทั้งในอิหร่าน ซีเรีย ลิเบียและเกาหลีเหนือ อีกทั้งเป็นฝ่ายที่เรียกร้องให้ยุติข้อตกลงยกเลิกเรื่องอาวุธนิวเคลียร์กับอิหร่าน รวมไปถึงการสนับสนุนให้สหรัฐอเมริกาทำสงครามกับอิรักสมัยอดีตประธานาธิบดี George W. Bush โดยล่าสุดมีส่วนรับผิดชอบต่อกรณีสหรัฐอเมริกาประกาศคว่ำบาตรอิหร่านทางเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่อง แม้ประเทศพันธมิตรอื่นๆ จะเห็นชอบตกลงในการยกเลิกการคว่ำบาตรแล้วก็ตาม[23] แต่กระนั้น Bolton ปฏิเสธที่ตนเองถูกมองว่าเป็นสายเหยี่ยวและได้นิยมขนานนามตามความเชื่อตนเองว่าเป็นแบบ Pro American[24]

สำหรับอีกบุคคลหนึ่งที่น่าจับตามองเช่นกัน ผู้มีพื้นเพจากการเป็นทั้งนัก Lobbyist และนักกฎหมายคือ Paul Manafort หนึ่งในผู้ก่อตั้งบริษัท Lobbyist ที่ Washington ชื่อบริษัท Black Manafort & Stone ในปี ค.ศ. 1980 และยังเคยเป็นที่ปรึกษาทางการเมืองในการรณรงค์หาเสียงให้กับอดีตประธานาธิบดีฝ่ายจากพรรค Republican หลายคนรวมถึง Trump เมื่อช่วงเดือนมีนาคม ค.ศ. 2016 โดยเฉพาะอย่างยิ่งเคยดำรงตำแหน่งเป็นประธานคณะรณรงค์หาเสียงให้กับ Trump ช่วงระหว่างเดือนมิถุนายนจนถึงเดือนสิงหาคม ค.ศ. 2016 และเมื่อวันที่ 21 สิงหาคม ค.ศ. 2018 Paul Manafort ถูกตัดสินลงโทษทางอาญาจากห้าคดีเรื่องโกงภาษีและสองคดีจากเรื่องฉ้อโกงธนาคารและอีกหนึ่งคดีจากการไม่รายงานการถือบัญชีในธนาคารต่างประเทศ การเป็นนัก lobbyist ของ Manafort มักจะเกี่ยวข้องกับการเป็นตัวแทนต่อรองให้กับผู้นำต่างชาติ เช่น อดีตประธานาธิบดียูเครน Viktor Yannukovych และแม้แต่อดีตประธานาธิบดี Marcos เป็นต้น

จากการติดตามการสอบสวนคดีต่อต้านการโจรกรรมความลับของ FBI บทบาทของ Manafort ถูกเพ่งเล็งในเรื่องการเข้าไปเกี่ยวข้องกับการเปิดทางให้รัฐบาลรัสเซีย ซึ่งฝ่าย Democrat เชื่อว่าเป็นการเข้ามาก้าวก่ายในการเลือกตั้งประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกาเมื่อปี ค.ศ. 2016 และล่าสุดหากพิสูจน์ว่าเป็นการสมรู้ร่วมคิดจริง อาจจะส่งผลต่อกระบวนการที่นำไปสู่การถอดถอนหรือ Impeachment ประธานาธิบดี Trump ได้[25]

---

[23] The Guardian (2018). ดูออนไลน์จาก, https://www.theguardian.com/us-news/2018/mar/22/who-is-john-bolton-trump-national-security-adviser

[24] Wikipedia. (2018F). ดูออนไลน์จาก, https://en.wikipedia.org/wiki/John_R_Bolton

[25] Wikipedia. (2018J). ดูออนไลน์จาก, https://en.m.wikipedia.org/wiki/Paul_Manafort

สำหรับด้านนักวิชาการและบุคคลในวงการเศรษฐกิจและธุรกิจการเงินที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินนโยบายต่างประเทศและยุทธศาสตร์เศรษฐกิจการค้าของ Trump ประกอบด้วยบุคคลส่วนใหญ่ที่มีแนวคิดอนุรักษ์นิยมขวาเน้นชาตินิยมและมีแนวโน้มต่อต้านแนวทางเสรี (anti-liberal force) โดยในบรรดาบุคคลสำคัญๆ ที่จัดอยู่ในกลุ่มดังกล่าวคือ Peter Navarro นักวิชาการเศรษฐศาสตร์ ผู้มีความเชื่อมั่นในเรื่องหลักการปกป้องและการอยู่โดดเดี่ยว ดังมีรายละเอียดกล่าวถึงมุมมองของ Navarro ในหัวข้อว่าด้วยสงครามการค้าและยังมีคณะผู้บริหารที่ประกอบด้วย James N. Mattis รัฐมนตรีกลาโหม และ Mike Pompeo รัฐมนตรีต่างประเทศคนปัจจุบัน

ในกรณี Pompeo จัดเป็นหนึ่งในคณะผู้บริหารรัฐบาลที่ถือว่าจงรักภักดีต่อ Trump มีความคล้ายคลึงกันในฐานะที่เคยเป็นนักธุรกิจเคยเป็นผู้แทนรัฐสภาสหรัฐอเมริกาในปีกขวาสุดของพรรค Republican เคยมีบทบาทสำคัญเป็นตัวแทนเช่นกันจากรัฐแคนซัสในขบวนการ Tea Party จบการศึกษาจาก US Military Academy หรือ Westpoint และ Harvard ประธานาธิบดี Trump เคยแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการซีไอเอคุมบังเหียนหน่วยงานด้านการจารกรรม ทำหน้าที่ถ่วงดุลให้กับผู้บัญชาการสูงสุด (Commander in Chief) กับหน่วยงานจารกรรมของประเทศ (ซีไอเอ) Pompeo ก้าวขึ้นเป็นรัฐมนตรีต่างประเทศ เมื่อเดือนเมษายน ค.ศ. 2018 ต่อจาก Rex Tillerson อดีตซีอีโอของบริษัทน้ำมัน Exxon Mobile ผู้ดำรงตำแหน่งก่อนหน้าช่วงระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ.2017 - เดือนมีนาคม ค.ศ. 2018 หลังจาก Trump สั่งปลด Tillerson ออกจากตำแหน่งและเช่นเดียวกับที่ปรึกษาของ Trump ก่อนหน้า Pompeo มีท่าทีต่อต้านก่อการร้ายชาวมุสลิมหัวรุนแรงแบบเด็ดขาด จากคำปราศรัยในปี ค.ศ. 2013 ต่อเวทีประชุมในสภาและยังขยายรวมไปถึงชาวมุสลิมอื่นๆ ด้วยหากไม่ออกมาประณามปฏิบัติการรุนแรงที่อิงกับความเป็นอิสลามก็ถือว่าเป็นผู้สมรู้ร่วมคิดในการโจมตีด้วย[26]

แต่อย่างไรก็ดีจุดยืนของ Pompeo แตกต่างจาก Trump หลังพบหลักฐานชัดขึ้นกับการแทรกแซงการเลือกตั้ง จึงมีท่าทีไม่ไว้ใจบทบาทของ Kremlin และมองว่าประธานาธิบดี Vladimir Putin เป็นผู้นำที่น่าอันตรายยิ่ง อีกทั้งยังได้ยืนยันการประเมินของฝ่ายสหรัฐอเมริกาว่ารัสเซียอยู่เบื้องหลังการเข้ามาพัวพันในการเลือกตั้งประธานาธิบดี[27] ต่างจาก Trump ที่ก่อนหน้ามีมุมมองต่อ Putin เชิงเป็นมิตรและมักกล่าวเสมอมาว่าตนเชื่อมั่นต่อ Putin เมื่อผู้นำรัสเซียได้กล่าวปฏิเสธว่ารัสเซียมิได้แทรกแซงในการเลือกตั้งประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกาเมื่อปี ค.ศ. 2016 แม้จะมีบุคคลแวดล้อมประธานาธิบดี เช่น Michael Flynn อดีตนายพล ที่เคยได้รับการแต่งตั้งเป็นที่ปรึกษาด้านความมั่นคงถูกข้อกล่าวหาว่าให้การเท็จต่อเอฟบีไอและคำสั่งจากศาลมีหลักฐานในการพบปะกับ

[26] Wikipedia. (2018H). ดูออนไลน์จาก, https://en.wikipedia.org/wiki/Mike_Pompeo#cite_note-67

[27] BBC News. (April 26, 2018). ดูออนไลน์จาก, https://www.bbc.com/news/world-us-canada-38029336

เจ้าหน้าที่รัสเซียเกี่ยวกับการคว่ำบาตรทางเศรษฐกิจ โดยหลังจากอยู่ในตำแหน่งเพียง 23 วัน ก็ได้ลาออกจากตำแหน่งไป[28] ดังนั้นตรงจุดนี้ทำให้เริ่มเห็นท่าทีเปลี่ยนไปของประธานาธิบดี Trump ต่อรัสเซียที่นับว่าต่างจากช่วงเริ่มต้นเมื่อก้าวขึ้นรับตำแหน่งบริหารประเทศใหม่ๆ

บทบาทของรัฐมนตรีต่างประเทศ Pompeo ในนโยบายต่างประเทศสหรัฐอเมริกาต่อแถบเอเชียแปซิฟิกค่อนข้างชัดเจน โดยเฉพาะอย่ายิ่งด้านเจรจาปลดอาวุธนิวเคลียร์ (denuclearization) ของเกาหลีเหนือตั้งแต่แรกเริ่มเมื่อตัวแทนจากเกาหลีใต้เข้าพบประธานาธิบดี Trump ที่ห้อง Oval Office มี Pompeo ปรากฏตัวร่วมอยู่ด้วย โดยหลังจากนั้นต่อมา Trump ได้แถลงว่าจะมีการพบปะเจรจากับผู้นำเกาหลีเหนือเกิดขึ้นซึ่งถือว่าเหนือความคาดหมาย เพราะก่อนหน้าในที่ประชุมใหญ่ของสมัชชาสหประชาชาติปี ค.ศ. 2017 Trump ได้กล่าวโจมตีเกาหลีเหนือที่ได้พัฒนาอาวุธนิวเคลียร์และไม่ลดละการทดลองจรวดขีปนาวุธนิเคลียร์ จนถูกมองว่าคุกคามความมั่นคงในแถบคาบสมุทรเกาหลีและพื้นที่ล้อมรอบโดยเฉพาะอย่างยิ่งการกล่าวประณามวิธีการของ Kim Jong-un โดยเรียกขานว่าเป็น “นายจรวด” ในประโยคที่ว่า “The Rocket Man is on the suicide mission for himself and for his regime” ที่กำลังนำพาระบอบและตนเองไปสู่หายนะและได้เรียกร้องให้นานาประเทศคงการโดดเดี่ยวเกาหลี[29] แต่อย่างไรก็ตามในปีถัดมา Trump ได้ประกาศว่าการพบปะกับผู้นำเกาหลีเหนือจะมีขึ้นอย่างเป็นทางการ จึงเป็นที่ประหลาดใจในทางการทูตด้านการเจรจาแบบโดยตรงกับผู้นำคู่อริเก่าแก่ซึ่งเกิดขึ้นได้ในรัฐบาล Trump ทั้งนี้รัฐมนตรีต่างประเทศ Mike Pompeo คือผู้ที่มีภารกิจเป็นนักการทูตคนสำคัญบุกเบิกทางในการไปเจรจาแบบลับๆ กับผู้นำ Kim Jong-un เมื่อช่วงเทศกาลอีสเตอร์เดือนเมษายน ค.ศ. 2018 และได้เดินทางไป Pyongyang เพื่อพบปะกับผู้นำเกาหลีเหนือมาแล้วถึง 4 ครั้งกับบทบาทติดตามผลในการพยายามเจรจาและดำเนินการให้สู่เป้าหมายนโยบายปลดอาวุธนิวเคลียร์เกาหลีเหนือ (denuclearization) แลกกับการยุติการคว่ำบาตรและให้ความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจเพื่อแผ้วทางสู่การเจรจาของสองผู้นำรอบสองหลังการพบปะ ประชุมสุดยอดของสองผู้นำไปแล้ว เมื่อเดือนมิถุนายน ค.ศ. 2018 ที่ Singapore แต่เมื่อผ่านพ้นไปแล้ว ยังคงไม่มีความก้าวหน้าเท่าที่ควร เพราะทั้งสองฝ่ายยังคงขาดความไว้วางใจต่อกัน โดยฝ่ายเกาหลีเหนือมองวิธีการเจรจาเป็นเหมือนแบบถูกกดดันฝ่ายเดียว ในแบบฉบับแก๊งสเตอร์และอยากเห็นการยุติภาวะ

[28] BBC News. (March 25, 2019). ดูออนไลน์จาก, https://www.bbc.co.uk/news/world-us-canada-40709270

[29] The White House. (2017). ดูออนไลน์จาก, https://www.whitehouse.gov/briefings-statements/remarks-president-trump-72nd-session-united-nations-general-assembly/

สงครามระหว่างกันที่มีมาอย่างยาวนาน[30] แต่เกาหลีเหนือก็ยังคงไม่ไว้วางใจในเจตนารมณ์ของสหรัฐอเมริกาที่ยังไม่ยินยอมถอยและยกเลิกการคว่ำบาตรทางเศรษฐกิจประเทศตน

James Mattis ในฐานะ Secretary of Defense หรือรัฐมนตรีกลาโหมเป็นผู้หนึ่งที่สำคัญยิ่งในฐานะที่ปรึกษาหลักอย่างเป็นทางการของประธานาธิบดีในเรื่องของการป้องกันประเทศและในทางปฏิบัติถือว่าเป็นหนึ่งในผู้มีบทบาทเบื้องหลังการใช้วิถีทางการทูตของประธานาธิบดี Trump ในการเจรจาเพื่อปลดอาวุธนิวเคลียร์เกาหลีเหนือ (Denuclearization) และมักไม่ลงรอยกับ John Bolton ที่ปรึกษาด้านความมั่นคงที่มีมุมมองแบบ Hawkish หรือสายเหยี่ยวคือ เอนเอียงไปทางนิยมปฏิบัติการใช้กำลัง James Mattis เข้าดำรงตำแหน่งเป็นรัฐมนตรีกลาโหม คนที่ 26 อย่างเป็นทางการเมื่อ 20 มกราคม ค.ศ. 2017 และออกจากตำแหน่งในเดือนธันวาคม ค.ศ. 2018 เป็นอดีตนายพลเรือผู้มีบทบาทสำคัญในการเป็นผู้บัญชากองกำลังกองทัพเรือ (Marine Corps) ในปฏิบัติการรุกหลายแห่งแถบตะวันออกกลางและยังเคยดำรงตำแหน่งเป็นผู้บัญชาการทหารของสหรัฐอเมริกาในกองกำลังร่วม (Joint Forces Command) ภายใต้ร่ม NATO นอกจากนี้ ในบทบาทอื่นๆ ยังเคยดำรงตำแหน่งเป็นผู้ช่วยทางทหารอาวุโสให้กับรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงกลาโหมและในฐานะเลขาธิการบริหารให้กับรัฐมนตรีกระทรวงกลาโหมด้วย หลังจากเกษียณอายุจากตำแหน่งในกองทัพเรือในปี ค.ศ. 2013 ได้ผันตนเองมาเป็น Visiting Fellow ที่ Hoover Institution มหาวิทยาลัย Standford เน้นการศึกษาเรื่องการเป็นผู้นำ ความมั่นคงแห่งชาติ ยุทธศาสตร์ นวัตกรรมและการใช้กองกำลังทหาร เพื่อให้เกิดผลลัพธ์ อีกทั้งในปี ค.ศ. 2016 เป็นบรรณาธิการร่วมหนังสือชื่อ Warriors & Citizens: American Views of Our Military[31].

แต่สถานการณ์เมื่อปลายปี ค.ศ. 2018 ที่ไม่แน่นอนและความคิดเห็นที่ต่างกันระหว่าง Mattis กับประธานาธิบดี Trump ในบางกรณีอาจนำไปสู่การพ้นจากตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม แต่เบื้องต้นขณะที่เรียบเรียงมีการปฏิเสธจาก Mattis ไปแล้ว โดยมีการคาดการณ์ว่าอาจเป็นเช่นเดียวกับ Nikki Hailey เอกอัครราชทูตสหรัฐอเมริกาประจำสหประชาชาติที่ประกาศลาออกจากตำแหน่งในปลายปี ค.ศ. 2018 ความคิดเห็นที่ไม่สอดประสานระหว่างกันเองของคณะผู้บริหารและประธานธิบดีปรากฏค่อนข้างบ่อย แต่การติดตามช่วยให้มองเห็นว่า ทำไมการดำเนินนโยบายของ Trump บางเรื่องอาจพลิกผันไปมาได้จากถ้อยแถลงก่อนหน้ากรณีความเห็นที่ไม่สอดคล้องกันบางครั้งระหว่าง Trump กับ Mattis มีอยู่หลายประเด็น เช่น การสนับสนุนบทบาทของ NATO ที่ Trump เห็นว่าเป็นภาระต่อค่าใช้จ่ายของประเทศแต่ทว่ารัฐมนตรีกลาโหม Mattis ได้กล่าว

[30] The New York Times. (August 17, 2018). ดูออนไลน์จาก,
https://www.nytimes.com/2018/08/17/world/asia/north-korea-pompeo-visit.html

[31] U.S. Department of Defense. (2017). ดูออนไลน์จาก,
https://dod.defense.gov/About/Biographies/Biography-View/Article/1055835/james-mattis

ในการบรรยายที่จัดขึ้นโดย The Heritage Foundation ที่กรุง Washington D.C. ปี ค.ศ. 2015 แสดงความหวั่นเกรงว่ารัสเซียน่าอันตรายยิ่ง มีเจตนา "ที่จะแบ่งแยกและทำลาย NATO ออกเป็นส่วนๆ" และแม้ไม่มี Putin เป็นผู้นำรัสเซียและไม่ต้องการเดินตามระเบียบโลก แต่อาจเห็นวิธีการสร้างความมั่นคงของตนเองผ่านภาวะความระส่ำระสาย (Instability) และโดยรวมได้ย้ำให้เห็นการเติบโตพร้อมๆ กันของกระแสชาตินิยม ทั้งในกรณีของรัสเซียและจีน เช่น ประโยค "Asia for the Asian" และได้ชี้ให้เห็นยุทธศาสตร์แผ่อำนาจและใช้กำลังของรัสเซียในสงครามซีเรีย โดยเฉพาะในการคืบคลานผนวกและยึดครองยูเครนทั้งหมดเป็นอันตราย และมองว่าระเบียบโลกอยู่ในภาวะอลหม่าน แต่ Mattis เห็นว่าเป็นระเบียบภูมิภาคมากกว่าที่ตะวันตกพยายามจัดวางให้กับประเทศที่เหลืออื่นๆ อีกทั้งยุโรปยังอยู่ในภาวะที่ระส่ำระสายจากวิกฤติเศรษฐกิจที่หนักหน่วงที่สุด หลังจากสงครามโลกครั้งที่สอง รวมทั้งสหรัฐอเมริกาไม่มียุทธศาสตร์โลกที่ดีพอเพื่อรับหน้า ขณะที่รัสเซียพยายามสร้างความเกรียงไกรของประเทศขึ้นใหม่ และภัยที่มาจากกลุ่มก่อการร้าย รวมทั้งการขยายปฏิบัติการทางทหารของจีนในแถบทะเลจีนใต้ อีกทั้งในประเด็นด้านสิ่งแวดล้อมที่มีการตัดงบประมาณด้านนี้ลงไป จะไปลดทอนขีดความสามารถในการเฝ้าระวังผลกระทบจากภาวการณ์เปลี่ยนแปลงภูมิอากาศโลก[32] ขณะที่ Trump มองแบบไม่มั่นใจและยังแสดงความกังขาต่อประเด็นการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ แม้ไม่เห็นว่าเป็นเรื่องหลอกลวงแต่ยังมองว่าไม่ชัดเจน[33] ต่อมาเมื่อเดือนสิงหาคม ในปี ค.ศ. 2017 James Mattis ได้ย้ำว่ารัสเซียกำลังดำเนินแผนในการขีดเส้นอาณาเขตใหม่ด้วยการใช้กำลังเข้ายึดครองและส่งผลกระทบต่ออธิปไตยและประเทศอิสระในยุโรปด้วย มุมมองของ Mattis ต่อรัสเซียดังกล่าวได้ช่วยอธิบายภาวะความสัมพันธ์ที่ไม่ราบรื่นระหว่างสหรัฐอเมริกาและรัสเซียแม้จะมีการพบปะทางการทูตระหว่างสองประธานาธิบดีคือ Putin และ Trump ใน The 2018 Russia–United States summit[34]

Steven Terner Mnuchin คือ รัฐมนตรีกระทรวงการคลัง (Secretary of Treasury) คนที่ 77 ในคณะผู้บริหารของรัฐบาล Trump ปัจจุบัน เป็นผู้ที่สนับสนุน Trump ตั้งแต่แรกเริ่ม หลังจากจบการศึกษาจาก Yale ได้เข้าทำงานกับธนาคารเพื่อการลงทุน Goldman Sachs อย่างต่อเนื่องถึง 17 ปี และอดีตเคยเป็นผู้ก่อตั้ง Hedge Funds และยังเคยดำรงตำแหน่งเป็นหนึ่งใน Board of

---

[32] Wikipedia. (2018E). ดูออนไลน์จาก, https://en.wikipedia.org/wiki/Jim_Mattis และ The Heritage Foundation. (May 14, 2015). ดูออนไลน์จาก, https://www.youtube.com/watch?v=SCD5zHBNWG8

[33] CBS (Nov 13, 2016) 60 Minutes interview: President-elect Donald Trump, ดูออนไลน์จาก, https://www.cbs.com/shows/60_minutes/video/5w8Z01lFsdTi0YQ_Fqb04CNGa4rg0eTC/60-minutes-interview-president-elect-donald-trump/

[34] Wikipedia. (2018A). ดูออนไลน์จาก, https://en.wikipedia.org/wiki/2018_Russia%E2%80%93United_States_summit

directors ของ SEAR ช่วงระหว่าง ค.ศ. 2005 ถึงเดือนธันวาคม ค.ศ. 2016 โดยก่อนหน้าเคยเป็นผู้อำนวยการบริหาร K-Mart ต่อมาในปี ค.ศ. 2005 SEAR ได้เข้ามาถือครอง แต่ล่าสุดปี ค.ศ. 2018 ยักษ์ใหญ่ค้าปลีก SEAR ได้เสนอต่อศาลประกาศล้มละลายแล้ว Mnuchin ยังมีประสบการณ์ในการเป็นผู้อำนวยการผลิตภาพยนตร์ โดยในปี ค.ศ. 2004 ได้ก่อตั้งบริษัท Dune Entertainment เป็นอีกธุรกิจต่างหากส่วนหนึ่งด้วย โดยมีส่วนในการลงทุนสร้างภาพยนตร์ เช่น The X-men และ Avatar เป็นต้น ในฐานะรัฐมนตรีกระทรวงการคลัง จุดยืนของ Mnuchin แสดงให้เห็นแนวทางสนับสนุนข้อเสนอการปฏิรูปภาษีด้วยการลดตัดอัตราภาษีสำหรับบริษัทลง (corporate Tax) ให้เหลือ 15% และการยกเลิกบางส่วน นโยบายกำกับด้านภาษี Dodd-Frank ซึ่งในอีกแง่หนึ่งหมายถึงการเพิ่มหนี้ของประเทศหรือเพิ่มงบประมาณขาดดุลเข้าไปอีกหนึ่งหมื่นห้าพันล้านดอลลาร์สหรัฐ ส่วนในด้านการเมือง งานหลักๆ ในคณะบริหารรัฐบาล Trump นั้น Mnuchin กล่าวถึงบทบาทที่ต้องหาหนทางให้ชาวอเมริกันทั่วไปมีค่าจ้างแรงงานที่สูงขึ้นและได้งานที่ดี[35] ดังปรากฏออกมาในรูปของรัฐบัญญัติว่าด้วยการตัดลดภาษีและการจ้างงาน ปี ค.ศ. 2017 (Tax Cuts and Jobs Act of 2017)[36] อันสอดคล้องกับนโยบายหาเสียงของประธานาธิบดีช่วงเลือกตั้ง ส่วนในด้านการค้า Mnuchin คือผู้ที่เชื่อในกรรมวิธีการต่อรองกับแต่ละประเทศเป็นรายๆ ไป ซึ่งก็สะท้อนให้เห็นได้ในยุทธวิธีและท่าทีที่ Trump ใช้ต่อรองในการเจรจาข้อตกลงการค้า NAFTA ชุดใหม่ แบบแยกประเทศกับแคนาดาและเม็กซิโก ดังจะกล่าวถึงประเด็นนี้ในบทนี้เช่นกันของการวิจัยเฝ้าติดตาม[37]

อีกบุคคลหนึ่งที่นับว่ามีอิทธิพลและอยู่เบื้องหลังนโยบายเชิงรุกแบบเผชิญหน้ากับจีนคือ Michael Pillsbury ดำรงตำแหน่งเป็นผู้อำนวยการนับตั้งแต่ปี ค.ศ. 2014 ของ Center on Chinese Strategy, Hudson Institute, Washington D.C. ในสายตา Trump นั้น Pillsbury ถูกกล่าวถึงว่าเป็นบุคคลฝีมือฉมังที่รอบรู้เกี่ยวกับจีนและยังเป็นผู้ที่มีท่าทีแต่เดิมสนับสนุนการสานสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกับจีนมาก่อน แต่หันกลับมามีมุมมองและท่าทีไม่ไว้ใจเจตนารมณ์และยุทธศาสตร์ของจีนในภายหลัง ย้อนไปในระหว่างปี ค.ศ. 1975-1976 ในฐานะนักวิเคราะห์ให้กับ RAND Corporation Pillsbury ได้ลงบทความตีพิมพ์ในวารสาร Foreign Policy and International Security เสนอแนะให้รัฐบาลสหรัฐอเมริกาสร้างความผูกพันด้านการข่าวกรองการสืบหาข้อมูลลับและการทหารกับจีน ซึ่งข้อเสนอดังกล่าวถูกนำมาเป็นนโยบายและดำเนินการปฏิบัติในสมัยบริหารของประธานาธิบดี Carter และ Reagan ความร่วมมือทางทหารแบบลับๆ กับจีนนี้ ต่อมาคือต้นกำเนิดของ “China Card” หรือการถือไพ่จีนเพื่อได้เปรียบเหนือสหภาพโซเวียตในช่วงสงครามเย็น และแนวคิดนี้ปูทางให้สหรัฐอเมริกา

[35] Adam Michel. (2017). Analysis of the 2017 Tax Cuts and Jobs Act, ดูออนไลน์จาก, https://www.heritage.org/taxes/report/analysis-the-2017-tax-cuts-and-jobs-act

[36] ดูเพิ่มเติมได้ที่, https://www.congress.gov/115/bills/hr1/BILLS-115hr1enr.pdf

[37] Wikipedia. (2018L). ดูออนไลน์จาก, https://en.wikipedia.org/wiki/Steven_Mnuchin

ต่อมาในการสร้างสัมพันธ์กับจีนขึ้นใหม่[38] Pillsbulry ในระยะหลังได้ตีพิมพ์หนังสือเกี่ยวกับจีน 3 เล่ม โดยเล่มล่าสุด The Hundred-Year Marathon ซึ่งเผยแพร่ ในปี ค.ศ. 2015 มีหัวข้อว่าด้วยเรื่อง China's secret strategy to replace America as the global superpower ได้เน้นย้ำว่า จีนมีแผนยาวนานนับศตวรรษที่ประกอบด้วยยุทธศาสตร์รองวางไว้ตามลำดับอย่างต่อเนื่อง ในการใช้สหรัฐอเมริกาช่วยในการพัฒนาประเทศตนเองและในที่สุดจะแผ่ขยายอิทธิพลตนเองออกไปจนสามารถก้าวขึ้นมาเป็นมหาอำนาจโลกแทนที่สหรัฐอเมริกาได้ราวปี ค.ศ. 2049 ซึ่งเป็นปีของการครบรอบ 100 ปี ของการสถาปนาสาธารณรัฐประชาชนจีน แต่นักวิเคราะห์การเมือง Wu Xinbo และผู้อำนวยการ American Studies Center แห่งมหาวิทยาลัย Fudan ใน Shanghai มองว่าบทวิเคราะห์ดังกล่าวของ Pillsbury ถูกนำมาใช้เป็นข้ออ้างโดยสายเหยี่ยวในรัฐบาล Trump ในการดำเนินนโยบายเผชิญหน้ากับจีน[39]

อย่างไรก็ตาม ในการแสดงปาฐกถาของรองประธานาธิบดี Pence ที่ Hudson Institute เมื่อวันที่ 4 ตุลาคม ค.ศ. 2018 เผยมุมมองแนววิเคราะห์ของสหรัฐอเมริกาที่แสดงความกังวลและมีท่าทีต่อนโยบายการรุกขยายการคุกคามของรัฐอำนาจนิยมจีนที่ดำเนินมาอย่างต่อเนื่อง ทั้งทางเศรษฐกิจ การทหาร เทคโนโลยี การละเมิดลิขสิทธ์ ฉกฉวยทรัพ์สินทางปัญญาและบีบบังคับโดยรัฐบาลปักกิ่งต่อภาคธุรกิจสหรัฐอเมริกาผ่านการโฆษณาชวนเชื่อ การคุกคาม เสรีภาพ ในการแสดงออกทางวิชาการรวมถึงการแทรกแซงการเมืองภายในประเทศรวมถึงสหรัฐอเมริกาดำเนินนโยบายการทูตแบบ Debt Diplomacy โดยในเนื้อหาของถ้อยแถลงที่ปรากฏมีการอ้างถึงซึ่งสะท้อนให้เห็นอิทธิพลและมุมมองความคิดของ Pillsbury ที่มีต่อจีน นอกจากนี้ Pillsbury ยังดำรงตำแหน่งเป็นหนึ่งในที่ปรึกษาด้านความมั่นคงให้กับกระทรวงกลาโหม ตั้งแต่ ปี ค.ศ. 2004 และจากข้อมูลการสัมภาษณ์ Pillsbury คือหนึ่งในผู้ร่างสุนทรพจน์เกี่ยวข้องกับโยบายสหรัฐฯ ต่อจีนให้กับประธานาธิบดีทรัมป์ด้วย[40]

Think Tanks: สถาบันที่มีอิทธิพลต่อแนวนโยบายต่างประเทศสหรัฐอเมริกา

Think-Tanks ที่ถือว่าเป็นสถาบันที่มีอิทธิพลต่อแนวนโยบายต่างประเทศจำนวนหนึ่งคือ **The Brookings Institution** ซึ่งเป็นสถาบันวิจัยเอกชนที่ไม่แสวงหากำไรมีสถานที่ตั้ง ณ กรุง Washington D.C[41] เป็นองค์กรที่เน้นการวิจัยที่นำไปสู่การสร้างแนวความคิดใหม่ๆ ในการแก้ไข

[38] Wikipedia. (2018G). ดูออนไลน์จาก, https://en.wikipedia.org/wiki/Michael_Pillsbury

[39] South China Morning Post. (October 15, 2018). ดูออนไลน์จาก, https://www.scmp.com/news/china/diplomacy/article/2168686/are-us-hawks-talking-tough-china-because-book

[40] Hudson Institute. (October 14, 2018). ดูออนไลน์จาก, https://www.youtube.com/watch?v=aeVrMniBjSc

[41] ดูเพิ่มเติมได้จาก, https://www.brookings.edu/about-us/

ปัญหาที่สังคมประสบอยู่ทั้งในระดับท้องถิ่น ระดับชาติและระดับโลก โดยมีเครือข่ายนักวิจัยจากหลากหลายสถาบันการศึกษาที่นำเสนอแนวคิดเพื่อเสนอทางออกให้แก่ผู้กำหนดนโยบายและชี้ให้เห็นช่องทางในการปรับตัวและวางยุทธศาสตร์ต่อภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในภาวการณ์ปัจจุบันที่จีนกลับขึ้นมาเป็นมหาอำนาจอีกครั้งและมีความพยายามในการแสดงแสนยานุภาพ เข้าใจว่าเป็นการท้าทายดุลอำนาจเดิมที่สหรัฐอเมริกามีอิทธิพลอยู่ ไม่ว่าจะเป็นทั้งทางเศรษฐกิจและความมั่นคงแนวใหม่และดั้งเดิม ตัวอย่างเช่น บทความของ Rory Medcalf เรื่อง “Mapping the Indo-Pacific? China, India and the United States” โดยเรียบเรียงและตีพิมพ์ในหนังสือ “Maritime Security in the Indo-Pacific: Perspective from China, India and the United States มี Mohan Malik เป็นบรรณาธิการ ตีพิมพ์ในปี ค.ศ. 2014 นอกจากนั้นในปัจจุบันเป็นผู้เชี่ยวชาญที่มีงานเขียนเป็นครั้งคราวให้แก่สถาบัน Brookings และ Lowy และมีสังกัดประจำอยู่ที่ National Security College มหาวิทยาลัยแห่งชาติออสเตรเลีย ซึ่งได้วิเคราะห์สร้างความกระจ่างโดยใช้กรอบการวิเคราะห์แนวสรรสร้างนิยม (constructivism) หรือประกอบสร้างนิยม การใช้กรอบแนวคิดนี้เป็นการสืบย้อนกลับไปในอดีตและสืบสาวความเป็นไป รวมถึงการจินตนาการขึ้นมาใหม่บนฐานข้อมูลเชิงประวัติศาสตร์ของความสัมพันธ์ระหว่างดินแดนในอดีต ปรากฏในบทความชื่อ “Reimagining Asia: From Asia Pacific to Indo-Pacific” เป็นการฉายให้เห็นภาพที่มาของยุทธศาสตร์อินโด-แปซิฟิกที่ชัดเจนขึ้นในเชิงกรอบความคิดริเริ่ม โดย Medcalf (2018) ได้กล่าวถึงการช่วงชิงในการให้คำจำกัดความหมายให้กับเอเชียในเชิงภูมิรัฐศาสตร์ตามความนึกคิดหรือจินตนาการขึ้นใหม่ในแบบที่ตนเองมีการรับรู้และตอบสนองต่อกลุ่มหรือประเทศของตนเอง โดยเฉพาะในหมู่ผู้นำที่กำหนดนโยบาย ทั้งนี้ การเลือกให้ความหมายต่อยุทธศาสตร์มักมีความเชื่อมโยงและมีผลต่อการจัดสรรทรัพยากรต่างๆ (resources allocation) มีความหมายควบรวมมิใช่เพียงแต่เรื่องเงินเท่านั้น หากแต่รวมถึงมิติอื่นๆ อีกด้วย ความสนใจที่ให้สูงมากน้อยเพียงใด ตลอดจนสะท้อนให้เห็นการจัดลำดับความสำคัญกับหุ้นส่วนด้านความมั่นคงในบรรดาประเทศต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง

ดังที่ผู้นำประเทศและนักการทูตระดับสูงจำนวนไม่น้อย เช่น ออสเตรเลีย อินเดีย อินโดนิเซีย ญี่ปุ่นและสหรัฐอเมริกา เริ่มใช้ถ้อยคำเรียกภูมิภาคเอเชียนี้ว่า อินโด-แปซิฟิก หรือใช้ภาษาใกล้เคียงกันบ่อยครั้งและแพร่หลายมากยิ่งขึ้นในสุนทรพจน์และถ้อยแถลงในโอกาสต่างๆ โดยเฉพาะนายกรัฐมนตรีออสเตรเลีย Tony Abbot และนายกรัฐมนตรีญี่ปุ่น Shinzo Abe นับตั้งแต่ปี ค.ศ. 2014 หรือ 5 ปีที่ผ่านมาแล้ว[42] แต่กระนั้นอาจต้องพิจารณาย้อนหลังไปอีก เมื่อปรากฏว่าวาทกรรม

[42] Tony Abbott Liberal Party of Australia. (2016). ดูออนไลน์จาก, http://tonyabbott.com.au/2016/02/transcript-of-the-hon-tony-abbott-mp-address-to-the-japan-institute-of-international-affairs-toranomon-mitsui-building-tokyo/

(discourse) ว่าด้วยเรื่องการบัญญัติศัพท์คำนี้ขึ้นมาใช้ อาจถือได้ว่ามีการอ้างจุดเริ่มต้นจากหลายแหล่ง บางส่วนโดยเฉพาะในการวิเคราะห์ของนักวิจัยจับตามหาอำนาจนี้มองว่า การจัดวางโครงสร้างเวทีที่ประชุมสุดยอดเอเชียตะวันออกหรือ East Asia Summit ในปี ค.ศ. 2005 เปิดทางให้เห็นการจำกัดความหมายขึ้นใหม่แล้ว โดยกลุ่มประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งเปิดกว้างยอมรับให้มีความหมายรวมเอาออสเตรเลีย นิวซีแลนด์และอินเดียไว้ในบริบทนี้ เพราะความกังวลของกลุ่มประเทศเหล่านี้ หลังจากที่สหรัฐอเมริกาได้ถอยร่นออกไปหลังสงครามเย็นยุติใหม่ๆ ขณะที่จีนพยายามล็อบบี้มิให้มีการผนวกเข้าไว้ด้วย ดังนั้นแล้วการให้ความหมายที่รวมเอาสามประเทศเข้ามารวมไว้สะท้อนการเป็นอินโด-แปซิฟิกในขณะนี้นั่นเองเพียงแต่ขาดสหรัฐอเมริกาเท่านั้น

ในมุมมองของทีมนักวิจัยมองว่าอินเดียก็มิได้ให้ความหมายต่อยุทธศาสต์ในแบบเดียวกับประเทศอื่นๆ ที่ให้ไว้ก่อนหน้า กล่าวคือ ในขณะที่สหรัฐอเมริกามองว่ายุทธศาสตร์อินโด-แปซิฟิกเกิดขึ้นจากความพยายามในการชูอินเดียขึ้นมาคานอำนาจกับจีน และมีลักษณะการประทะกับแนวคิดแถบและเส้นทางของจีน แต่ในมุมมองของอินเดียแล้วมองตนเองว่าเป็นเพียงหมากตัวหนึ่งที่มีสถานะภาพไม่ต่างกับแอฟริกาใต้ ซึ่งมีอาณาเขตในภาคพื้นน่านน้ำเดียวกัน ทั้งยังเป็นแถบที่จีนพยามเข้าไปมีอิทธิพลมากขึ้นเรื่อยๆ

อย่างไรก็ตาม ความริเริ่มนี้จะเห็นได้ชัดเจนขึ้นเมื่อกลุ่มอาเซียน ในการประชุมรัฐมนตรีต่างประเทศล่าสุดเมื่อเดือนสิงหาคม ค.ศ. 2018 ตอกย้ำความเป็นศูนย์กลาง (Centrality) ในยุทธศาสตร์อินโด-แปซิฟิกและได้มีการนำเสนอให้ยอมรับสถานะดังกล่าวจากสหรัฐอเมริกาด้วย

แม้ก่อนหน้านั้น สหรัฐอเมริกาเป็นประเทศผู้นำหลักทั้งในการริเริ่มและสนับสนุนอย่างแข็งขันในหลักการ ซึ่งได้ดำเนินการผลักดันแนวทางนี้มาตั้งแต่สมัยอดีตประธานาธิบดี Bill Clinton และก่อนหน้าคือ สมัยอดีตประธานาธิบดี Ronald Reagan แต่นับตั้งแต่ประธานาธิบดี Trump ก้าวขึ้นมาเป็นผู้นำประเทศกลับมีทัศนะและการพลิกผันของนโยบายไปในทิศทางตรงกันข้าม หรือที่อาจเรียกได้ว่าเป็นการถอยหลังกลับก็เป็นได้ เห็นได้จากการประกาศยกเลิกและมองว่าข้อตกลงต่างๆ ที่ได้ดำเนินมาก่อนหน้าเป็นระบบข้อตกลงทางการค้าที่ส่งผลให้เกิดความไม่เป็นธรรมทางการค้า (Unfair Trade) ต่อประเทศของตนเอง และเป็นสาเหตุหลักที่ทำให้สหรัฐอเมริกาเสียเปรียบดุลการค้ากับบรรดาประเทศต่างๆ Trump เริ่มด้วยการประกาศตัดสินใจถอนตัวจากการเป็นสมาชิกหุ้นส่วนข้ามแปซิฟิก (Trans-Pacific Partnership--TPP) ที่เป็นนโยบายริเริ่มในสมัยประธานาธิบดี Barack Obama ซึ่งเป็นตัวอย่างหนึ่งของการถอยหลังวกกลับ และอีกหนึ่งในการเคลื่อนไหวนั้นคือ การประกาศรื้อฟื้นการเจรจาใหม่ข้อตกลง NAFTA การถอนตัวโดยลำพังของสหรัฐอเมริกาออกจากข้อตกลงเปิดเสรีทางการค้าแบบหลายฝ่าย (Multilateral Trade Agreements) หรือแม้แต่ประเด็นด้านสิ่งแวดล้อม เช่น Paris Agreement เป็นต้น เข้าใจว่าเป็นความพยายามของสหรัฐอเมริกาในการชูประเด็นที่ตนเองได้เปรียบอยู่เพื่อมาต่อรองกับประเด็นทางเศรษฐกิจและการค้าที่ตนเองเสียเปรียบอยู่ก็เป็นได้สูง

ดังนั้นมุมองการวิเคราะห์ของ Navarro จึงช่วยให้เกิดความกระจ่างขึ้นว่าเพราะเหตุใดนโยบายต่างประเทศสหรัฐอเมริกาสมัยรัฐบาล Trump จึงเกิดการหันหลังกลับวกไปใช้วิธีการตั้งกำแพงภาษีกับหลายกลุ่มประเทศคู่ค้าพร้อมๆ กัน

อีกส่วนหนึ่งที่น่าจับตามองคือ องค์กร Think-Tanks สหรัฐอเมริกาที่จัดตั้งขึ้นตั้งแต่ ปี ค.ศ. 1921 กำหนดบทบาทอยู่เหนือการแบ่งฝ่าย (non-partisans) เพื่อเป็นแหล่งผลิตความรู้ เวทีสนทนาวิชาการที่เน้นการถกประเด็นแนวคิดที่มองไปยังอนาคตและยังเป็นสำนักพิมพ์ที่เน้นให้ข้อเสนอแนะให้กับผู้ตัดสินใจแต่ไม่มีอิทธิพลโดยตรงกับนโยบายต่างประเทศสหรัฐอเมริกา ดำเนินการผ่านการให้ข้อเสนอแนะกับคณะผู้บริหารของประธานาธิบดี คณะกรรมาธิการและเชื้อเชิญผู้สนใจศึกษาทางด้านนโยบายต่างประเทศ ผู้นำธุรกิจระดับโลก นักข่าวรวมทั้งบุคคลากรจากประชาคมสืบข่าวลับ (intelligence Community) และนักการทูตจากหลากหลายทั่วไปทุกกลุ่มประเทศ เน้นเชิงประเด็นที่ศึกษามีสถานที่ตั้งที่เมือง New York รัฐ New York และ ณ กรุง Washington D.C และภายใต้ชื่อ **The Council on Foreign Relations** หรือ CFR[43] โดย Richard N. Haas เป็นประธาน มีการตีพิมพ์บทความวารสารประจำสองฉบับต่อเดือนในชื่อ Foreign Affairs และยังมีเครือข่ายติดต่ออย่างกว้างขวาง ดังภาพ

[43] The Council on Foreign Relations. ดูเพิ่มเติมได้จาก, https://www.cfr.org/

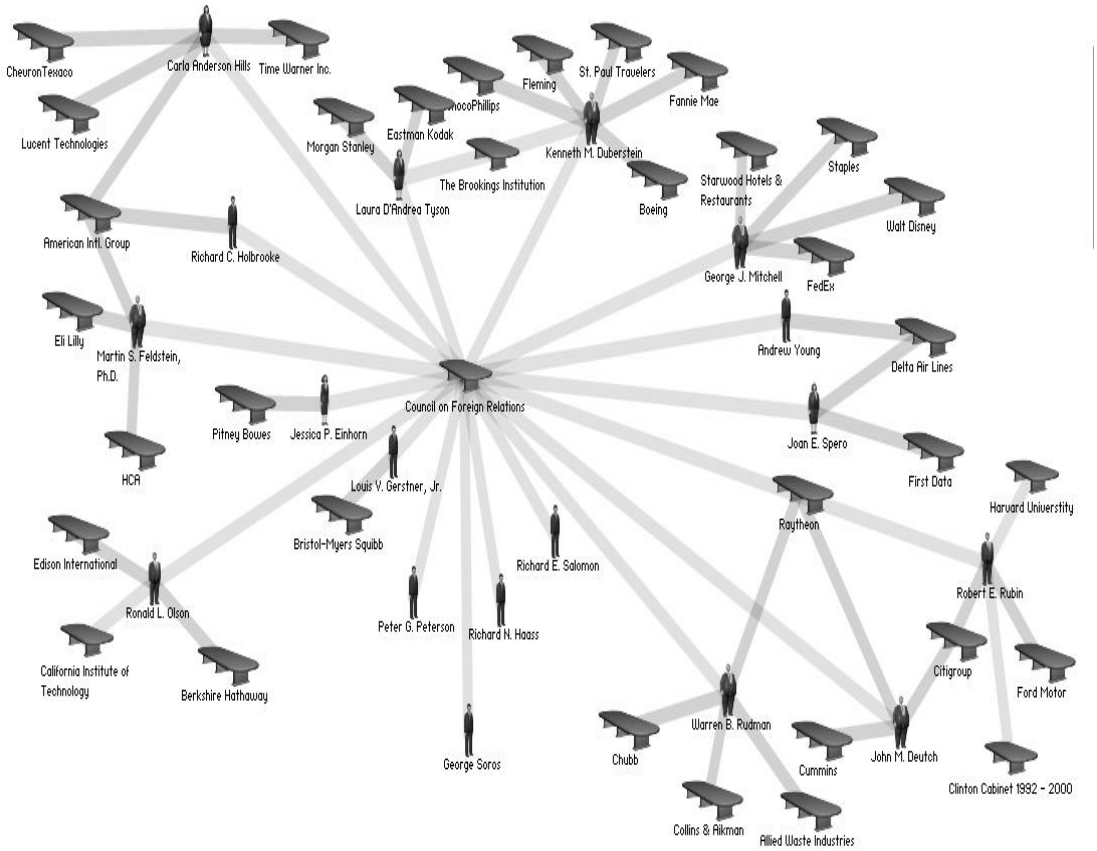

ภาพ 4.1 เครือข่ายความร่วมมือสถาบันความคิดของ CFR ปี ค.ศ. 2004

(Network diagram showing interlocks between various U.S. corporations and institutions and the Council on Foreign Relations, in 2004)

ที่มา: https://en.wikipedia.org/wiki/Council_on_Foreign_Relations

ในส่วนที่เกี่ยวกับเอเชียแปซิฟิก ด้านความมั่นคงจะมีข่าวคราวและการวิเคราะห์เกี่ยวกับปัญหาเกาหลีเหนือและกรณีอาวุธนิวเคลียร์[44] ส่วนที่เกี่ยวกับแนวคิดอินโด-แปซิฟิก[45] ที่จะผ่านการมองและวิเคราะห์ของผู้เชี่ยวชาญหลากหลายแหล่งแต่จุดยืนและการวิเคราะห์โดยรวมมีความเอนเอียงไปทางขวาและถูกจัดวางให้อยู่ในเส้นแบ่งตรงตำแหน่งขวา-กลาง ของการรายงานเหตุการณ์ติดตามข่าวที่เกิดได้ค่อนข้างตรงตามความเป็นจริง[46]

[44] The Council on Foreign Relations. ดูเพิ่มเติมได้จาก, https://www.cfr.org/asia/north-korea

[45] The Council on Foreign Relations. ดูเพิ่มเติมได้จาก, https://www.cfr.org/indo-pacific

[46] Media Bias/Fact Check. (2016). ดูออนไลน์จาก, https://mediabiasfactcheck.com/council-on-foreign-relations/

หนึ่งในตัวอย่างจะเห็นได้จากในงานการวิเคราะห์ของผู้เชี่ยวชาญในหมวด Expert Brief ที่ยึดการวางแนวทางวิเคราะห์ของ Medcalf ที่ให้ยุทธศาสตร์นี้ยึดเอาอินเดียเป็นศูนย์กลาง ด้วยการรื้อฟื้นยอมรับความเชื่อมโยงสัมพันธ์ในเชิงลึกระหว่างสองมหาสมุทรคือ ระหว่างมหาสมุทรอินเดียและมหาสมุทรแปซิฟิกฝั่งตะวันตก[47] ในท่ามกลางการที่จีนกำลังมีบทบาทที่ก้าวรุกเข้าไปในพื้นที่แถบมหาสมุทรอินเดียด้วยนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจและการถักทอความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกับศรีลังกาผ่านการลงทุนสร้างท่าเรือน้ำลึกและสนามบินใหม่ รวมทั้งกับมัลดีฟและฐานทัพของจีนที่ Djibouti เป็นต้น

Think Tank ที่สำคัญและน่าติดตามคือ **Center for the National Interest (CFTNI)** มีที่ตั้งอยู่ที่ Washington D.C. ก่อตั้งโดยอดีตประธานาธิบดี Richard Nixon ในปี ค.ศ. 1994 มีชื่อแรกเริ่มว่า The Nixon Center for Peace and Freedom หลังจากใช้ชื่อเรียกสั้นๆ ว่า The Nixon Center ต่อมาได้เปลี่ยนมาใช้ชื่อศูนย์ในปัจจุบันเมื่อปี ค.ศ. 2011 เป็นแหล่งหนึ่งที่ติดตามศึกษาเชิงยุทธศาสตร์และมีแนวโน้มที่จะส่งเสริมมุมมองหรือเป็นกระบอกเสียงแนวสัจนิยมด้านนโยบายต่างประเทศของสหรัฐอเมริกา (Strategic Realism) ปัจจุบันศูนย์จะเน้นการจัดเวทีเพื่อถกเถียงและส่งเสริมการทำความเข้าใจนโยบายต่างประเทศและเหตการณ์ระหว่างประเทศให้กับสาธารณชน กำหนดความหมาย หลักการในเชิงนโยบายเชิงปฏิบัติเพื่อส่งเสริมความก้าวหน้าด้านผลประโยชน์สหรัฐอเมริกาในโลกของความซับซ้อนแห่งศตวรรษที่ 21

นอกจากนั้น Think Tank ที่สำคัญอีกสถาบันหนึ่งคือ **The Carnegie Endowment for International Peace** มีสำนักงานใหญ่ตั้งอยู่ ณ กรุง Washington D.C. เป็นสถาบันทางความคิดที่มีเครือข่ายศูนย์วิจัยเชิงนโยบายกระจายอยู่ในหลายประเทศทั่วโลก เช่น รัสเซีย จีน ยุโรป ตะวันออกกลาง อินเดียรวมถึงสหรัฐอเมริกา มีบทบาทในการให้ข้อเสนอแนะนโยบายแก่รัฐบาล ภาคธุรกิจและประชาสังคมด้วย สถาบันนี้มีส่วนสำคัญไม่น้อยไปกว่าสถาบันแห่งอื่นที่เสนอข้อตัดสินใจบางนโยบายให้แก่รัฐบาลหลายยุคที่ผ่านมา

อีกแหล่ง Think-Tank ที่เน้นไปที่การศึกษาด้านความมั่นคงโดยตรงเป็นองค์กรจัดอยู่ในกลุ่มขวาจัด โดยมีสถานที่ตั้งอยู่ที่ Washington D.C. คือศูนย์ศึกษานโยบายความมั่นคงหรือ **Center for Security Study (CSP)** ก่อตั้งขึ้นในปี ค.ศ. 1988 และมี Frank Gaffney Jr. เป็นประธานผู้ก่อตั้งและดำรงตำแหน่งในปัจจุบันด้วย เคยเป็นหนึ่งในคณะผู้บริหารของอดีตประธานาธิบดี Ronald Reagan มาก่อน และยังถูกกล่าวหาว่าเป็นผู้ที่มีความคิดเกลียดชังมุสลิม (Islamophobia) โดยใน Website ศูนย์อธิบายตัวตนว่าเป็นขุมพลังพิเศษในสงครามความคิด (Special Forces in the war of Ideas) โดดเด่นขึ้นมาเพราะ Trump เคยอ้างอิงการศึกษาของศูนย์นี้โดยย้ำถึงความน่าเชื่อถือกับ

[47] The Council on Foreign Relations. (2019). ดูออนไลน์จาก, https://www.cfr.org/expert-brief/us-indo-pacific-strategy-needs-more-indian-ocean

ข้อมูลการสำรวจที่แสดงว่า 25% ของชาวมุสลิมในสหรัฐอเมริกาเชื่อว่าการใช้ความรุนแรงต่อต้านสหรัฐอเมริกาสมเหตุสมผล อันเป็นส่วนหนึ่งของความเชื่อของกลุ่มญิฮาด (Jihad) ที่กระจายอยู่ทั่วโลก จนนำไปสู่การที่ Trump ประกาศที่จะปิดประตูห้ามชาวมุสลิมเข้าประเทศ แต่อย่างไรก็ตาม มีการโต้แย้งการสำรวจดังกล่าวว่าไม่ค่อยมีความน่าเชื่อถือนัก เพราะกรรมวิธีเป็นการเลือกกลุ่มเป้าหมายด้วยตนเองจากจำนวน 600 คน ว่ามีแนวโน้มเช่นนั้นและสำรวจผ่านสื่อออนไลน์ ซึ่งวิธีที่ถูกควรเลือกกรรมวิธีเดิมแบบ Random sampling อีกทั้งกิตติศัพท์ของศูนย์ มีแนวโน้มเช่นนั้น ผู้เลือกจึงมีความโน้มเอียง ดังนั้นความเชื่อของกลุ่มนี้จึงมักถูกท้วงติงและตำหนิอยู่เสมอจากฝ่าย Democrat และฝ่าย Republican แหล่งที่มาของทุนสนับสนุนของศูนย์ศึกษาด้านความมั่นคงนี้แม้ไม่เปิดเผยแต่เชื่อกันว่ามาจากส่วนของอุตสาหกรรมการบินและอาวุธ[48]

สงครามภาษีระหว่างสหรัฐอเมริกา-จีน : อำนาจต่อรองและการเผชิญหน้า

สถิติการได้เปรียบดุลการค้าของจีนในการค้ากับสหรัฐอเมริกาเฉพาะในเดือนมิถุนายน ค.ศ. 2018 แสดงให้เห็นเม็ดเงินจำนวนถึง 29 พันล้านเหรียญสหรัฐ และถูกประเมินว่ามีอัตราสูงสุดเท่าที่มีการบันทึกมา (high record) ในการนำเข้าสินค้าจากจีนซึ่งยังคงความแข็งแกร่ง ดังรายงานข่าวธุรกิจของ BBC ระบุไว้[49] ข้อเท็จจริงเชิงสถิติช่วยอธิบายสถานการณ์นี้ได้ดี ประการหนึ่งว่า เพราะเหตุใดประธานาธิบดี Donald Trump จึงห้าวหาญประกาศท้าทายกระแสการเปิดการค้าเสรีด้วยการประกาศใช้เครื่องมือทางภาษีกับประเทศต่างๆ ในหลายภูมิภาค โดยมีการตั้งกำแพงภาษีนำเข้าให้สูงขึ้นในสินค้าหลายประเภท รวมถึงควบคุมการลงทุน (investment restriction) ซึ่งเป็นการสร้างเงื่อนไขให้แก่ประเทศคู่ค้าหลักรายใหญ่ของสหรัฐอเมริกา โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับสินค้านำเข้าจากประเทศจีน ซึ่งเป็นมหาอำนาจทางเศรษฐกิจและมีขนาดใหญ่เป็นอันดับสองของโลกในปัจจุบัน แม้จะมีกระแสคัดค้านและทักท้วงจากนักวิเคราะห์หลายกลุ่มที่เห็นว่าอาจส่งผลกระทบย้อนกลับมาและเป็นการทำร้ายเศรษฐกิจสหรัฐอเมริกาเองด้วย แต่กระนั้นก็ตามปฏิบัติการด้านนโยบายเชิงรุกของ Trump ดังที่เปิดเผยเบื้องต้นประกอบด้วยการกำหนดรายการตั้งกำแพงภาษีกับจีนที่คิดเป็นวงเงินถึง 2 แสนล้านดอลลาร์สหรัฐ ของสินค้าจีนที่นำเข้าและยังได้ประกาศความพร้อมให้เกิดผลในทางปฏิบัติด้วยอัตราภาษีสินค้านำเข้าจากจีนในวงเงินกว่า 5 แสนล้านดอลลาร์สหรัฐ (505 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ)

[48] BBC News. (December 8, 2015). ดูออนไลน์จาก, https://www.bbc.com/news/world-us-canada-35037943

[49] BBC News. (July 13, 2018). ดูออนไลน์จาก, https://www.bbc.com/news/business-44818316

อีกด้วย[50] แต่กระนั้นท่ามกลางแรงคัดค้านจากฝ่ายที่สนับสนุนการค้าเสรี ปฏิบัติการครั้งนี้ยังได้รับแรงสนับสนุนจากหลายกลุ่มเช่นกัน โดยเฉพาะในหมู่นักวิเคราะห์เศรษฐกิจและการเมืองของสื่อต่างๆ ที่ทรงอิทธิพลระดับโลก เช่น CNN ซึ่งเป็นสื่อที่สนับสนุนพรรค Democrat เช่น Faris Zakaria เป็นต้น

เพราะเหตุใดจึงต้องเป็นจีนคือ ข้อสงสัยที่คณะจับตามอง ต้องการย้อนไปเพื่อความกระจ่างและทำความเข้าใจอันที่จริงแล้ว จุดเริ่มต้นหลักของข้อพิพาททางการค้าระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนดำเนินมาแบบต่อเนื่องยาวนานตั้งแต่ปี พ.ศ. 2529/1986 ดุลการค้าระหว่างสหรัฐอเมริกาและจีนนั้นจีนมีสถานะเกินดุลการค้าสหรัฐอเมริกาและในปี พ.ศ. 2549/2006 ในงานวิจัย “โครงการจับตา WTO” ในส่วนเกี่ยวกับประเทศมหาอำนาจกับการค้าระหว่างประเทศ ปริมาณของการขาดดุลการค้าของสหรัฐอเมริกากับจีน อยู่ที่ 145 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ คิดเป็นสัดส่วนสูงถึง 57.7% ของตัวเลขการขาดดุลในภาพรวม แต่ตัวเลขทางสถิติของแต่ละฝ่ายในเรื่องการขาดดุลขณะนั้นก็มิได้สอดคล้องกันทั้งหมด ซึ่งภายหลังทั้งสองประเทศก็สามารถเจรจาตกลงกันได้ โดยในช่วงแรกเริ่มนั้นการได้ดุลการค้าของจีนเหนือสหรัฐอเมริกามีคำอธิบายว่า เป็นเพราะการย้ายฐานการผลิตของอุตสาหกรรมทั้งชิ้นส่วนรถยนต์และสินค้าประเภทอื่นเข้าไปผลิตในประเทศจีน รวมทั้งการย้ายฐานการผลิตไปที่ประเทศญี่ปุ่น ไต้หวันและเกาหลีใต้ด้วย ดังนั้นการได้ดุลการค้าของจีนจึงสูงขึ้นตามและทำให้สถิติการเกินดุลการค้ากับสหรัฐอเมริกาในขณะเดียวกันของทั้งสามประเทศลดลง[51] หลังจากนั้นเป็นต้นมาความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกา-จีนได้ปรับเปลี่ยนประเด็นไปเป็นเรื่องของการดำเนินนโยบายค่าเงินต่ำของฝ่ายจีนที่ถูกมองว่าทำให้สินค้าของจีนมีราคาถูกกว่าที่ควรจะเป็นและสามารถตีตลาดคู่แข่งให้ถดถอยจนไม่สามารถแข่งขันได้

แต่เมื่อเวลาผ่านไปกว่าทศวรรษจะเห็นได้ว่า สาเหตุประการหลักที่แสดงให้เห็นการดำเนินนโยบายเชิงวกกลับที่เน้นการปกป้องตนเองทางเศรษฐกิจการค้าของสหรัฐอเมริกา อาจอธิบายได้ด้วยบทวิเคราะห์ของ Peter Navarro[52] ที่นำเสนอไว้ในเวทีสัมมนาหลายแห่ง ซึ่งสะท้อนความคิดความเชื่อของ Trump ในหลักการด้านนโยบายการค้ากับประเทศคู่ค้าต่างๆ ว่าต้องมีลักษณะ (1) เปิดกว้าง (Free) (2) ยุติธรรม (Fair) (3) มีการแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกันและมีความสมดุลระหว่างกัน

---

[50] CNBC. (July 20, 2018). ดูออนไลน์จาก, https://www.cnbc.com/2018/07/19/4-lethal-weapons-china-has-to-help-win-the-us-china-trade-war.html

[51] ชนัญนิษฐ์ ลาภวิไล และพิสินี ลีลาเฟื่องศิลป์. (2552). ประเทศมหาอำนาจกับการค้าระหว่างประเทศ. กรุงเทพฯ: โครงการ WTO Watch หน้า 194-195

[52] Hudson Institute (9 July 2018) FULL TRANSCRIPT: White House National Trade Council Director Peter Navarro on Chinese Economic Aggression, ดูออนไลน์จาก, https://www.hudson.org/research/14437-full-transcript-white-house-national-trade-council-director-peter-navarro-on-chinese-economic-aggression

(Reciprocal & Balance) และในโลกของการแลกเปลี่ยนไหลเทของสินค้าและเงินทุน ซึ่งหากเป็นเช่นนั้นจริงในทางปฏิบัติที่ผ่านมาคงไม่ต้องมีการตั้งกำแพงทางการค้าที่ไม่ใช่ภาษี (non-tariff barrier--NTB) และภาษีของสินค้า (Tariff) ก็ควรเป็นศูนย์ การวิเคราะห์ของ Navarro ตามหลักการข้างต้นอาจกล่าวได้ว่า หลายๆ ประเด็นพุ่งเป้าไปยังจีนเป็นหลักใหญ่และเป็นการสะท้อนให้เห็นว่าระเบียบเศรษฐกิจการค้าโลกไม่ได้รับการถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัดในทางเป็นจริงแต่อย่างใด

Navarro ได้แสดงให้เห็นว่า นโยบายอุตสาหกรรมและวิธีการค้าของจีนเข้าข่ายลักษณะเชิงรุกราน คุกคาม ก้าวร้าว (aggressive) ในแบบพานิชย์นิยม (mercantilist) เช่นที่เคยเกิดขึ้นในยุคล่าอาณานิคม แต่เป็นพานิชย์นิยมแนวใหม่ (neo mercantilism) อันถือว่าเป็นเป็นปฏิบัติการและความพยายามในการเข้าไปครอบงำในพื้นที่ตลาดทุกแขนงอุตสาหกรรม ผลักดันให้เกิดการผูกขาดตลาดต่างๆ ทั่วโลก หลังจากจีนได้เข้าร่วมในองค์การการค้าโลกมีผลให้เศรษฐกิจจีนเจริญเติบโตได้อย่างรวดเร็ว ในมุมมองของ Navarro ที่มีต่อการขยายตัวของจีนได้อย่างขนานใหญ่ อาจเกิดจากการที่จีนได้กลายเป็นแหล่งผลิตสินค้ารายใหญ่ของโลก จนถูกขนานนามว่า “World manufacture power house” นอกจากนี้ แล้วจีนยังมีการใช้เครื่องมือและวิธีการทางการค้าแบบซ่อนเร้นอำพลางที่ไม่ปกติและฉ้อโกงเป็นการดำเนินการนอกระเบียบแบบแผนการค้าโลกผ่านการใช้กรรมวิธีต่างๆ เช่นในประเทศไทยใช้วิธีการว่าจ้างนอมินี (nominee)[53] ถือครองแทนนายทุนจีน เพื่อหลบเลี่ยงกฎหมายและเป็นการเบิกทางให้จีนสามารถรุกคืบในมิติอื่นๆ ไม่ว่าจะเป็นเส้นเดินของขบวนการฟอกเงินระหว่างประเทศ อันแสดงถึงการรุกคืบของจีนในเศรษฐกิจการค้าโลก โดยเฉพาะด้านสินค้าทางการเกษตร โดยมีปฏิบัติการ 6 ด้านด้วยกัน ดังนี้

ประการแรก สร้างความเข็มแข็งให้กับระบบเศรษฐกิจบนฐานของวิสาหกิจโดยรัฐ (Consolidate State driven economy) **ประการที่สอง** เป็นมุมองแบบพาณิชย์นิยมใช้การผูกขาดในประเทศ (Mercantilist, monopoly within the country) **ประการที่สาม** เป็นการมุงเสาะแสวงหาเพื่อครอบครองทรัพยากรและฐานเทคโนโลยีโดยเฉพาะกระบวนการการให้ใบอนุญาตเป็นเครื่องมือชนิดหนึ่งในการไห้ได้มาเพื่อครอบครองเทคโนโลยีระดับสูง และพัฒนาอุตสาหกรรมทางการทหารของตนเอง รวมทั้ง**ประการที่สี่** ได้รุกคืบด้วยวิธีการบีบบังคับให้บริษัทผู้ผลิตที่ลงทุนในประเทศใช้ Brand หรือเครื่องหมายการค้าจีน ขณะที่เครื่องหมายการค้าต่างชาติจะถูกห้าม หรืออีกนัยหนึ่งคือ เป็นการขโมย (stealing) อีกทั้งใน**ประการที่ห้า** ยังใช้ประโยชน์จากตลาดเสรีด้วยวิธีการที่ไม่เป็นธรรมกับคู่ค้าหลังจากบีบบังคับแล้วจบลงด้วยปฏิบัติการเข้าซื้อบริษัทผู้ผลิตต่างๆ (takeover) พร้อมกับแผนการรุกคืบเป็น**ประการที่หก**ที่ประกอบด้วย การกำหนดแผนให้ประเทศต้องเพิ่มขยาย Branding สินค้าอุตสาหกรรมไว้ภายในปี ค.ศ. 2025 คือ ต้องสร้างแบรนด์ใหม่ที่เป็นของจีนให้ได้ถึง 70% ด้วยวิธีดูดซับเอาเทคโนโลยีผ่านกระบวนการกำหนดให้มีการโอนเทคโนโลยีให้กับจีนด้วย และ

[53] ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียภายในประเทศ

มองว่ารัฐยังเป็นผู้บงการวางยุทธศาสตร์ด้วยเป้าหมายให้มีวิธีการผลิตสินค้าปลอม ลอกเลียนแบบออกจำหน่ายพร้อมๆ กันไปด้วยเช่นกัน (strategic goals of the State Counterfeiting) ด้วยยุทธศาสตร์ดังกล่าวจึงส่งผลที่นำไปสู่ภาวการณ์ได้เปรียบเสียเปรียบและทำให้สหรัฐอเมริกาสูญเสียฐานการผลิตของตนเองไปด้วย[54]

ดังนั้นด้วยแนวการวิเคราะห์ดังกล่าวข้างต้น จึงถือได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งที่ช่วยอธิบายว่าเพราะเหตุใด Trump จึงชูนโยบายการประกาศสงครามการค้ากับจีนเป็นการเฉพาะอย่างแข็งขันเต็มตัวและมีลักษณะเป็นแบบคู่ปะทะต่อกรหลัก รวมไปถึงกับเหล่าบรรดาประเทศคู่ค้าหลักสำคัญๆ ที่ถือว่าเป็นกลุ่มพันธมิตรของสหรัฐอเมริกาในแบบรอบด้านทุกทิศทางไปด้วย (ดังรายละเอียดที่กล่าวถึงในส่วนต่อไปในหัวข้อที่สงครามการค้า) แต่สิ่งที่อาจวิเคราะห์คาดการณ์ได้ในขณะนี้ตามข้อมูลที่ปรากฏและการคลี่คลายของสถานการณ์ที่มีโอกาสพลิกผันไปได้ เพราะอยู่ระหว่างการเจรจาต่อรอง มี 2 ประการหลักสำคัญ

ประการแรก วิเคราะห์จากมุมมองของสหรัฐอเมริกา (self-perception) ที่เป็นมหาอำนาจผู้นำโลกทางด้านเศรษฐกิจอันดับหนึ่งของโลกที่แข็งแกร่งมาตลอด แต่กำลังสูญเสียความมั่นใจของตนเองพร้อมกับรู้สึกว่าตนเองเสียเปรียบถดถอยลงในทุกๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของฐานการผลิตทางอุตสาหกรรม ฐานเทคโนโลยีและฐานกำลังอาวุธยุทธ์โธปกรณ์ เรือรบและกองกำลังรบที่ผู้นำทหารของสหรัฐอเมริกายังกล่าวยอมรับว่าจีนได้ล้ำหน้าไปแล้วในบางแขนง (สถิติทางการทหารจากการจับตามหาอำนาจจีนของนิมิต อังก์และคณะ) โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเติบโตทางเศรษฐกิจหลังจากเข้าไปเป็นสมาชิก WTO ในปี ค.ศ. 2002 ของจีนที่ดูดซับเอาความมั่งคั่งจากประเทศอื่นๆ ผ่านกระบวนการเปิดรับการลงทุนจากบริษัทต่างชาติด้วยราคาและค่าแรงที่ต่ำกว่า แต่ผลิตได้ด้วยปริมาณที่มากกว่าได้เปรียบดุลการค้ากับสหรัฐอเมริกาและมีการขยายการลงทุนไปทั่วทุกทวีป โดยในมุมมองของสหรัฐอเมริกาว่าเป็นการฉกฉวยความได้เปรียบด้วยการขโมยเทคโนโลยีและการผลิตสินค้าลอกเลียนแบบที่ละเมิดลิขสิทธิ์และทรัพย์สินทางปัญญา (Intellectual Property) ดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น จนทำให้ในสมัยประธานาธิบดี Trump มองการคุกคามทางเศรษฐกิจจากจีนเปรียบเสมือนเป็นการคุกคามความมั่นคงของประเทศในเวทีการแข่งขันการเมืองโลก

ยิ่งไปกว่านั้นยุทธศาสตร์ที่สหรัฐอเมริกามองว่าเป็นสิ่งที่น่ากลัวอย่างยิ่งต่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจคือ แผนยุทธศาสตร์ “Made in China 2025” ของรัฐบาลจีนภายใต้การนำของนายกรัฐมนตรี Li Keqiang และคณะ โดยประกาศในนามของ “สภาแห่งรัฐ” หรือ “คณะมนตรีแห่งรัฐ” (State Council) อันเป็นสถาบันที่มีอำนาจสูงสุดในฝ่ายบริหารของจีนที่ประกอบด้วย

[54] Washington Watch. (June 28, 2018). ดูออนไลน์จาก, https://www.youtube.com/watch?v=eRnIse9v_jc&feature=youtu.be

Death by China. (April 10, 2016). ดูออนไลน์จาก, https://www.youtube.com/watch?v=mMlmjXtnIXI

นายกรัฐมนตรี รองนายกรัฐมนตรี มนตรีแห่งรัฐ (State Councilors) และรัฐมนตรีประจำกระทรวงต่างๆ โดยจีนเผยแผนการนี้เมื่อเดือนพฤษภาคม ค.ศ. 2015 ที่ผ่านมา ในหนังสือพิมพ์ Global Times มีเป้าหมายที่จะแปลงสถานภาพการเป็นประเทศแห่งฐานการผลิตขนาดใหญ่ (big manufacturing country) เพื่อก้าวเข้าสู่ฐานการผลิตที่ทรงอำนาจ (powerful one) แนวปฏิบัติแห่งชาติที่กำหนดไว้ 10 ปีถูกเปิดเผย เมื่อคณะผู้บริหารจีนเห็นความจำเป็นในการปรับโครงสร้างทางเศรษฐกิจเดิมที่จีนมองตนเองว่าเป็นแค่ “โรงงานผลิตของโลก” ที่กำลังประสบกับปัญหาความท้าทายนานาประการ เช่น ค่าแรงงานที่สูงขึ้น มูลค่าเพิ่มที่ลดต่ำลงและผลต่างด้านกำไรลดลง แผนการนี้แบ่งระยะเวลาออกเป็นไตรภาคหรือสามช่วงเวลา คือ ค.ศ 2025 2035 และ 2049 เพื่อผลักให้จีนยกระดับขึ้นเป็นประเทศมหาอำนาจทางการผลิตที่เปลี่ยนไปสู่สาขาอื่นๆ เช่น ด้านหุ่นยนต์ (robotics) การบินและอวกาศ (aerospace) และพาหนะที่ประหยัดพลังงาน โดยค่อยๆ เขยิบจากฐานระดับกลางสู่การเป็นมหาอำนาจด้านการผลิตระดับต้นของโลกตามลำดับ โดยหวังว่าจะใช้การลดอัตราดอกเบี้ยเป็นตัวกระตุ้น พร้อมกับสนับสนุนการลงทุนในเรื่องโครงสร้างพื้นฐานมาแทนที่ภาคการผลิตที่เคยเป็นตัวขับเคลื่อนหลักทางเศรษฐกิจของประเทศ[55]

Kristen Hopewell นักวิชาการด้านเศรษฐกิจการเมืองระหว่างประเทศ ในบทความเขียนลงในหนังสือพิมพ์ Washington Post เมื่อวันที่ 3 พฤษภาคม ค.ศ. 2018 กล่าวถึงความไม่พอใจและความกังวลของ Trump ที่มีต่อนโยบาย“Made in China 2025” อันเป็นยุทธศาสตร์เพื่อปรับเปลี่ยนเศรษฐกิจภาคการผลิตของจีนให้มีมูลค่าสูงขึ้น (higher value-added manufacturing) แต่สหรัฐอเมริกามองว่า เป้าหมายของยุทธศาสตร์นี้เป็นเพียงแนวทางชาตินิยมทางเศรษฐกิจซึ่งวางเป้าการประกาศใช้ส่วนประกอบการผลิตภายในประเทศให้สูงขึ้นเป็น 40% ในปี ค.ศ. 2020 จะเพิ่มระดับขึ้นเป็น 70% ภายในปี ค.ศ. 2025 อีกทั้งแผนการนี้นำเสนอเพื่อกำหนดแนวทางโดยกระทรวงอุตสาหกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศ ประกอบด้วยการมีส่วนร่วมของคณะมนตรีแห่งรัฐ (State Councils) ในสัดส่วนจำนวนมากกว่า 20 กระทรวงขึ้นไป จึงถูกเพ่งมองว่าเป็นแผนงานที่มีความทะเยอทะยานและถูกตั้งข้อสงสัย ทั้งยังสร้างความไม่ไว้วางใจต่อสหรัฐอเมริกามากยิ่งขึ้น เมื่อแผนยุทธศาสตร์ที่กล่าวเกี่ยวข้องกับการที่รัฐบาลจีนต้องเข้าไปอุดหนุน (subsidies) การลงทุนเพื่อการวิจัยและสร้างนวัตกรรมและโดยเฉพาะอย่างยิ่งการมุ่งเป้าหมายสู่การใช้ส่วนประกอบในการผลิตจากภายในประเทศ (Local Content) นอกจากสิ่งที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ยังมีข้อกังวลของสหรัฐอเมริกาที่เชื่อมโยงกับแนวนโยบายที่มีมาก่อนหน้านั้น ซึ่งสนับสนุนหรือกำหนดบังคับให้บริษัทต่างชาติที่จะเข้าสู่ตลาดจีนต้องเข้าไปร่วมลงทุนในลักษณะ (Joint Venture) รวมทั้งให้มีการถ่ายทอดเทคโนโลยีให้กับบริษัทท้องถิ่นด้วย

[55] Gbtimes Bringing China Closer. (May 20, 2015). ดูออนไลน์จาก, https://gbtimes.com/made-china-2025-plan-unveiled-boost-manufacturing

แต่อย่างไรก็ตามในส่วนของจีนนั้น ผู้วิเคราะห์จับตามองเห็นว่า **ในอีกด้านหนึ่งนั้น**จีนจัดวางตนเองอยู่ในกลุ่มประเทศกำลังพัฒนาก้าวหน้าที่มีความจำเป็นต้องก้าวข้ามจุดนี้ มีมุมมองว่านโยบาย “Made in China 2025” เป็นแผนพัฒนาอุตสาหกรรมเพื่อหลีกหนีภาวะที่ประเทศตกอยู่ในกลุ่มรายได้ปานกลางในภาคการผลิตสินค้าที่มีราคาต่ำ ใช้ค่าแรงต่ำและจำเป็นต้องเพิ่มศักยภาพให้สูงขึ้น หากมิเช่นนั้นแล้วจีนยังคงต้องผลิตแข่งขันกับประเทศกำลังพัฒนาก้าวหน้าอื่นๆ ด้วย เช่น เม็กซิโก บราซิล แอฟริกาใต้และไต้หวัน เป็นต้น

การวางเป้าหมายเพื่อก้าวสู่การเป็นประเทศที่ใช้เทคโนโลยีขั้นสูงในการผลิต มีนวัตกรรมเพิ่มขึ้นรวมถึงด้านอุตสาหกรรมการผลิตยาซึ่งปัจจุบันอยู่ในมือของบรรษัทต่างชาติอันเป็นปัจจัยที่ท้าทายให้จีนหันมาวางแผนส่งเสริมให้มีการผลิตจากองค์ประกอบชิ้นส่วนในประเทศ (home grown products) ให้เพิ่มมากขึ้นยิ่งไปกว่านั้นเป้าหมายใหญ่ของแนวทางดังกล่าว มุ่งเพื่อยกขีดความสามารถในการแข่งขันของตนเอง (competitiveness) กับมหาอำนาจเศรษฐกิจอื่นๆ และคู่แข่งขันโดยตรงที่ชัดเจนคือ สหรัฐอเมริกานั่นเอง ดังนั้นการที่รัฐบาล Trump ประกาศตอบโต้โดยการใช้วิธีการ “สร้างกำแพง” หรือ ‘Build the Wall”อันเป็นวาทกรรมเปรียบเปรยที่ Trump ใช้กับเม็กซิโกและเรียกร้องให้เม็กซิโกเป็นผู้แบกภาระจ่ายค่าก่อสร้างกำแพงระหว่างชายแดนของทั้งสองประเทศเพื่อสกัดผู้อพยพ แต่ในกรณีการประกาศต่อกรกับจีนเป็นเรื่องของการตั้งกำแพงภาษี เพื่อกดดันคู่แข่งให้ยอมรับในข้อเสนอตามเงื่อนไขที่ประสงค์ให้เกิดขึ้น โดย Trump ประกาศขู่เป็นระยะๆ กำหนดเพิ่มวงเงินการจัดเก็บภาษีและประเภทสินค้านำเข้าจากจีนเป็นช่วงๆ หากการเจรจาไม่สามารถบรรลุข้อตกลงได้ตามเป้าหมาย[56] นอกจากนี้ยังอาจพิจารณาได้ว่า กำแพงภาษีเป็นเพียงเครื่องมือในเบื้องต้นและถือเป็นความพยายามในการขัดขวางหรือหน่วงเหนี่ยวแผนการของจีนที่กำหนดไว้ ซึ่งถือว่าเป็นอีกยุทธวิธีหนึ่งในการต่อกรโดยตรงกับนโยบาย “Made in China 2025” และ Trump พยายามโต้กลับด้วยการชูนโยบาย “Made in America” ขึ้นมาปะทะ ดังเช่นในการหาเสียงที่มีการประกาศยกย่องการผลิตรถจักรยานยนต์ขนาดใหญ่ “Big Bike” หรือ “Harley Davidson” ที่ยังคงฐานการผลิตอยู่ในสหรัฐอเมริกาโดยยังไม่ย้ายไปยังประเทศอื่น เป็นต้น

กระนั้นก็ตามข้อกล่าวหาของสหรัฐอเมริกาถือว่าอยู่บนฐานความจริงไม่น้อย เมื่อพบว่าจีนได้ดำเนินการมุ่งสร้างศูนย์นวัตกรรมของตนเองขึ้นมา เพื่อเป็นฐานให้กับการพัฒนาอุตสาหกรรมและกระจายการผลิตเครื่องมืออุปกรณ์นานาชนิดขึ้นรองรับสินค้าระดับสูง มีการสร้างเมืองสมาร์ทต่างๆ (Smart cities) รองรับอุตสาหกรรมดังกล่าวมากมายที่เป็นต้นแบบ (pilot cities) เช่นที่ Ningbo ซึ่งเป็นท่าเรือและเป็นฐานอุตสาหกรรมตั้งอยู่บนชายฝั่งของจังหวัด Zhejiang เน้นดำเนินการผลิตอุปกรณ์สมาร์ทชนิดต่างๆ โดยใช้ระบบการให้บริการแบ่งปันทรัพยากรผ่านเครือข่ายพื้นฐานไอที ซึ่ง

[56] Wilson, Mark et al. (August 30, 2018). ดูออนไลน์จาก, https://www.businessinsider.com/us-china-trade-war-trump-wants-tariff-on-200-billion-of-chinese-goods-2018-8

ทำงานเชื่อมโยงกัน (cloud computing) โดยกำหนดวิสัยทัศน์ไปสู่การผลิตที่มีมนุษย์เกี่ยวข้องน้อยลง ทั้งนี้เพื่อลดการพึ่งพาภายนอก ศูนย์นวัตกรรมเหล่านี้แน่นอนเน้นนำพาจีนสู่การผลิตที่เกิดจากนวัตกรรมของจีนเองและมิใช่เทคโนโลยีที่คิดค้นโดยบริษัทต่างชาติ เพราะมองว่าการมีเทคโนโลยีของตนเอง เป็นประเด็นด้านความมั่นคงของประเทศ แต่ทั้งนี้เทคโนโลยีอยู่ระหว่างเริ่มต้นแต่ก็มีความก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็วจนก่อให้เกิดความหวาดระแวงจากบริษัทผู้ผลิตสัญชาติอื่นๆ เช่นกัน แม้แต่สภาหอการค้าแห่งสหภาพยุโรปในจีนได้ออกแถลงในรายงาน โดยตั้งข้อสงสัยและแสดงความกังวลต่อแผนยุทธศาสตร์ “Made in China 2025”[57] รวมทั้งบรรดาบริษัทต่างชาติผู้ผลิตอื่นๆ ที่เข้าไปลงทุน ล้วนเห็นว่า นโยบายยกระดับอุตสาหกรรมของจีนคือ การให้น้ำหนักหรือจัดลำดับความสำคัญกับนโยบายอุตสาหกรรมเหนือหลักการของพลังตลาด (Market Force) และมาตรการทุ่มทุนสนับสนุนของรัฐบาลจีน (subsidies) ที่จัดสรรให้กับอุตสาหกรรมเทคโนโลยีชั้นสูงของตนเองเป็นการกีดกัน ซึ่งระบุอยู่ในเอกสารของ Mercator Institute for China Studies เมื่อเดือนธันวาคม ปี ค.ศ. 2016[58] โดยย้ำว่า กิจกรรมของบริษัทต่างชาติคู่แข่งไม่ได้รับการสนับสนุนจากรัฐที่ลงทุนในประเทศจีน ล้วนต่างต้องประสบอุปสรรคด้วยชุดข้อจำกัดในการเข้าสู่ตลาดและต้องเผชิญกับการปิดตลาดทางด้านเทคโนโลยี สารสนเทศ รวมทั้งอยู่นอกข่ายของการได้รับการสนับสนุนระดับท้องถิ่น ระดับความมั่นคงในการคุ้มครองข้อมูลต่ำ ตลอดจนรัฐจีนเข้มงวดในการรวบรวมจัดเก็บข้อมูลดิจิทัลที่กล่าวมา กฎเกณฑ์ทั้งหมดเป็นการให้สิทธิพิเศษกับบริษัทในประเทศตนเองผ่านยุทธศาสตร์ “ผลิตในจีน 2025” อย่างไรก็ตาม นายกรัฐมนตรี Li Keqiang ได้ออกมาแก้ต่างในรายงานต่อสมัชชาประชาชนแห่งชาติว่า บริษัทต่างชาติจะได้รับการปฏิบัติไม่แตกต่างกันและเน้นว่าจีนยึดการเดินตามกฎกติกาโลก[59]

ข้อสังเกตของคณะผู้วิจัย **ประการที่สอง** จากการเฝ้าจับตาและติดตามวิเคราะห์ จะเห็นได้ว่าการประกาศใช้วิธีการเพิ่มอัตราภาษีกับสินค้านำเข้าเป็นเครื่องมือปกป้องอย่างหนึ่งที่รัฐเข้าแทรกแซงในทางการค้าระหว่างประเทศ ซึ่งเป็นเรื่องปกติภายในกรอบของ WTO ที่เปิดช่องทางให้อยู่แล้ว หากสินค้านั้นถูกทุ่มตลาด แต่ในกรณีรัฐบาล Trump กำแพงภาษีเป็นเพียงวิธีการเริ่มต้นที่สหรัฐอเมริกาใช้กดดันรัฐบาลจีนให้เปลี่ยนนโยบายจีนและเพื่อดำเนินการลดการขาดดุลการค้าระหว่างกัน เพราะจีน

---

[57] Hopewell, Kristen. (May 3, 2018). ดูออนไลน์จาก, https://www.washingtonpost.com/news/monkey-cage/wp/2018/05/03/what-is-made-in-china-2025-and-why-is-it-a-threat-to-trumps-trade-goals/?noredirect=on&utm_term=.4fc0f82f89d6

[58] Wübbeke, Jost et al. (2016). ดูออนไลน์จาก, https://www.merics.org/sites/default/files/2018-07/MPOC_No.2_MadeinChina2025_web.pdf

[59] Hsu, Sara. (2017). ดูออนไลน์จาก, https://www.forbes.com/sites/sarahsu/2017/03/10/foreign-firms-wary-of-made-in-china-2025-but-it-may-be-chinas-best-chance-at-innovation/#54ca3ec924d2

คือ ผู้ส่งออกรายใหญ่ของโลกที่ค้ำจุนการพัฒนาในหลายประเทศ อยู่เบื้องหลังการรุกทางการค้าและส่งออกไปทั่วโลก แต่ประเด็นที่น่าพิจารณาต่อมาคือ ข้อท้วงติงจากหลายฝ่ายว่าการใช้กำแพงภาษีมิติเดียวของสหรัฐอเมริกานั้นจะบรรลุเป้าหมายได้จริงหรือไม่และภาคสินค้าอุตสาหกรรมการเกษตรส่งออกไปจีน เช่น ถั่วเหลืองจะได้รับผลกระทบด้วยเช่นกันจากภาษีตอบโต้ของจีนและแน่นอนสินค้าอุปโภคบริโภคในสหรัฐอเมริกาที่ต้องมีราคาสูงขึ้นตาม อันเป็นผลพวงจากอัตราภาษีนำเข้า อีกทั้งการเข้าสู่ตลาดจีนของสินค้าสหรัฐอเมริกาจะต้องลดลงด้วย รวมทั้งขีดความสามารถในการแข่งขันของสหรัฐอเมริกาเองด้วย เพราะการตอบโต้กลับกันไปมาอยู่ที่ว่าฝ่ายไหนจะอดทนกับผลพวงหรือผลสะเทือนได้นานกว่ากัน

นอกจากนี้ ในหนังสือเรื่อง Breaking the WTO: How Emerging Powers Disrupted Neoliberal Project ของ Kristen Hopewell (2016) เป็นงานวิเคราะห์ที่ชี้ให้เห็นว่า ระเบียบเศรษฐกิจโลกถูกคว่ำไปแล้วเมื่อมีการทะยานขึ้นของกลุ่มประเทศ BRIC พร้อมกับการถดถอยของอิทธิพลระหว่างประเทศของสหรัฐอเมริกาไปด้วย การสลับเปลี่ยนดุลอำนาจการเมืองนี้ เกิดขึ้นตั้งแต่ปี ค.ศ.2008 ในรอบการเจรจาโดฮา เป็นการแสดงให้เห็นว่าองค์การการค้าโลกและโครงการ Neoliberal globalization ที่สหรัฐอเมริกาผลักดันขึ้นมาเป็นความล้มเหลว เพราะขณะที่กดดันให้ประเทศอื่นๆ เปิดตลาด แต่ตนเองก็ยังคงดำเนินนโยบายปกป้องไว้ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าสหรัฐอเมริกาไม่จริงใจและเสแสร้ง ดังนั้นกลุ่ม BRIC ที่ประกอบด้วย จีน อินเดียและบราซิล จึงได้ท้าทายจุดยืนของสหรัฐอเมริกาและนำไปสู่ความล้มเหลวของระบบหลายฝ่ายและการเจรจารอบดังกล่าวด้วย

ดังนั้นคณะผู้วิจัย จึงเห็นว่าจุดมุ่งหมายของ Trump ครั้งนี้มุ่งใช้ยุทธวิธีเจรจาแบบทวิภาคีเป็นหลักใหญ่ และการประกาศก่อสงครามภาษีของสหรัฐอเมริกา มิใช่แค่เพียงเรื่องของการเพิ่มอัตราภาษีหรือเรื่องการค้า แต่เป็นเรื่องอำนาจทางการเมืองและการที่อิทธิพลของจีนระหว่างประเทศเติบโตแข็งแกร่งเป็นสิ่งที่ท้าทายสถานภาพผู้นำโลกอันดับหนึ่งของสหรัฐอเมริกา และล่าสุดที่จีนได้ประกาศนำข้อขัดแย้งเรื่องกำแพงภาษีไปเจรจาในกรอบของ WTO[60] อาจนำไปสู่การประกาศถอนตัวของสหรัฐอเมริกา โดย Trump อาจฉีกตนเองออกจากออกจากเวทีหลายฝ่ายที่มีระเบียบการค้าโลก WTO กำกับอยู่ หากไม่สามารถตกลงกันได้ เพราะภายใต้ระเบียบนี้ในที่สุดสหรัฐอเมริกามองตนเองว่าอยู่ในฝ่ายเสียเปรียบและตกเป็นเป้าของการถูกฟ้องร้องภายใต้โครงสร้างขององค์การการค้าโลก และมักเป็นฝ่ายพ่ายแพ้เชิงอำนาจต่อรองในกรอบหลายฝ่ายของ WTO

[60] Mourdoukoutas, Panos. (2018). ดูออนไลน์จาก, https://www.forbes.com/sites/panosmourdoukoutas/ 2018/09/02/china-moves-the-trade-war-to-wto-and-that-doesnt-look-good-for-america/amp/

จีนกับกลยุทธ์ 4 แนวทางในการตอบโต้สงครามการค้า

การประกาศสงครามภาษีโดยการเริ่มต้นของสหรัฐอเมริกาฝ่ายเดียว ถูกมองว่าเป็นวิธีการที่วกกลับไปสู่อดีตของสงครามและความขัดแย้งในความสัมพันธ์ทางการค้าโลกของศตวรรษก่อนๆ และท้าทายต่อระเบียบการค้าโลกใหม่ที่ดำรงอยู่ในศตวรรษที่ 21 เพราะอาจลามไปสู่ความปั่นป่วนทางเศรษฐกิจในส่วนของประเทศอื่นๆ จากความเชื่อมโยงที่คาบเกี่ยวกันอย่างซับซ้อนโดยเฉพาะความเห็นที่แตกต่างจากกลุ่มที่สนับสนุนแนวทางเศรษฐกิจเสรีนิยมใหม่ว่า วิธีการตั้งกำแพงภาษีกับสินค้านำเข้าจากจีนอาจไม่บรรลุผลตามเป้าหมายและอาจส่งผลเชิงลบต่อผู้บริโภคภายในสหรัฐอเมริกาเอง ที่อาจต้องแบกภาระสินค้าในราคาที่แพงขึ้นจากอัตราภาษีนำเข้าที่สูงขึ้นตามไปด้วยและหากมองในด้านลบเมื่อมีการตอบโต้กลับจากจีน ยังถูกมองว่าจะส่งผลกระทบต่อสหรัฐอเมริกา โดยเฉพาะภาคการส่งออกที่มีสัดส่วนการส่งออกไปยังจีนในอัตราที่สูง โดยเฉพาะสินค้าเกษตรที่ส่งออก เช่น ถั่วเหลือง ข้าว นอกจากนี้ การประกาศตอบโต้จากจีนในแบบทันควันกลับไปมา (Tit for Tat) ก็จะส่งผลกระทบกลับมาได้และจะทำให้สหรัฐอเมริกาอาจไม่ใช่ผู้ชนะที่แท้จริงได้ในเกมสงครามภาษี[61] แต่ล่าสุด จีนตัดสินใจยกประเด็นเรื่องกำแพงภาษีเข้าสู่เวทีการเจรจาการค้าโลก WTO แล้ว ดังนั้นความขัดแย้งทางการค้าระหว่างจีน-สหรัฐอเมริกาอาจเปลี่ยนบริบทจากทวิภาคีไปสู่เวทีหลายฝ่ายและมิใช่แค่การประจันหน้าระหว่างสองอภิมหาอำนาจเท่านั้น

นักวิเคราะห์บางส่วนมองว่า สงครามการค้าระหว่างสองฝ่ายหากขยายอย่างต่อเนื่องเป็นการทำร้ายกันเอง สร้างความเสียหายต่อกันและกัน ในยุคที่การแลกเปลี่ยนหรือห่วงโซ่อุปทาน (supply Chain) ของสินค้าล้วนเกี่ยวโยงสัมพันธ์กันหลายด้าน ข้ามทับซ้อนกันไปมา แต่กระนั้นในเกมการต่อสู้ประลองพลังในสงครามภาษี ประเทศจีนมีช่องทางตอบโต้กลับ ได้ 4 ช่องทาง หากการขึ้นภาษีที่คิดเป็นมูลค่าเพิ่มสลับกันไปมาต่อกันของสองประเทศไม่สามารถดำเนินการได้อีก จีนมีช่องทางเลือกที่จะสวนหมัดกลับได้ด้วยมาตรการต่อไปนี้ คือ

ประการที่หนึ่ง ระงับการซื้อหุ้นในตลาดสหรัฐอเมริกาโดยจีนเป็นประเทศที่ลงทุนถือหุ้นไว้สูงที่สุดคือมีมูลค่าประมาณ 3 ล้านล้านดอลลาร์สหรัฐ ซึ่งเป็นจำนวนตามข้อมูลของธนาคารกลางสหรัฐอเมริกา การถือพันธบัตรเก็บไว้นี้ถือว่าเป็นการลงทุนที่ปลอดภัย แต่หากจีนถูกกดดันมากเกินไปอาจตัดสินใจด้วยการขายออกไปหรือหยุดการเข้าไปลงทุนถือพันธบัตรได้และจะส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจสหรัฐอเมริกา และในกรณีดังกล่าวนี้รุนแรงเปรียบได้กับการตัดสินใจเลือกทิ้งระเบิดอาวุธนิวเคลียร์ อย่างไรก็ตามมีสาเหตุหลายประการเช่นกันที่จีนจะไม่ใช้วิธีการดังกล่าว เพราะย่อมหมายถึงมูลค่าการถือครองพันธบัตรของจีนอาจลดค่าลงและยังไม่มีช่องทางอื่นที่ดีปลอดภัยหรือเหมาะสมกว่าในการถือพันธบัตรสหรัฐอเมริกาไว้ แต่หากจีนประสงค์จะตอบโต้ด้วยวิธีดังกล่าวเพื่อสร้างแรงกดดันก็

[61] CNBC. (July 20, 2018). ดูออนไลน์จาก, https://www.cnbc.com/2018/07/19/4-lethal-weapons-china-has-to-help-win-the-us-china-trade-war.html

สามรถกระทำได้ ซึ่งจะส่งผลต่องบประมาณสหรัฐอเมริกาซึ่งอยู่ในภาวะขาดดุลอยู่แล้วสูงยิ่งขึ้นไปอีก และคาดว่าจะไต่สูงถึง 804 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ ในปี ค.ศ. 2018

ประการที่สอง การใช้วิธีลดค่าเงินหยวน หากจีนประสงค์ที่จะต้องการก่อกวนหรือป่วนประธานาธิบดี Trump การใช้เครื่องมือนี้เป็นวิธีที่เหมาะในกรณีที่ต้องการโต้กลับสหรัฐอเมริกา การใช้สกุลเงินเป็นเครื่องงัดค้างที่จะให้เกิดประสิทธิผลเพื่อลดผลกระทบจากอัตราภาษีตามความเห็นของผู้จัดการด้านการลงทุนสินทรัพย์ของบริษัท Unigestion ซึ่งมีฐานที่ตั้งอยู่ในเจนีวา เพราะขณะที่จีนอาจใช้มาตราการในการลดค่าเงินสามารถลดอัตราดอกเบี้ยซึ่งจะเป็นการกดค่าเงินหยวนให้ลดต่ำลง เพราะเมื่อมีการขึ้นอัตราภาษีค่าเงินจะลดต่ำลงตามธรรมชาติ แต่ด้วยเหตุที่ว่าจีนไม่ประสงค์จะให้ค่าเงินลดต่ำแบบรวดเร็วและได้หันไปใช้ระบบปล่อยให้ค่าหยวนลอยตัวในการแลกเปลี่ยน (free floating foreign exchange rate) แทนที่อย่างน้อยชั่วคราวและคงปล่อยให้ค่าหยวนลดค่าลงเพื่อเป็นการตอบโต้กับอัตราภาษีที่สูงขึ้น

ประการที่สาม จัดการตอบโต้ การสร้างความยากลำบากให้กับบริษัทอเมริกันที่ลงทุนในจีน ช่องทางนี้อาจดำเนินการได้หากต้องการ เพราะรัฐบาลจีนสามารถควบคุมด้วยระบบการจัดอันดับคะแนนของแต่ละบุคคลตามพฤติกรรมประชาชนที่มีนิสัยนอกลู่นอกทางได้อย่างง่ายๆ ด้วยระบบ “Social credit” มีการบันทึกข้อมูลคล้ายกับบัตรเครดิต พร้อมมีมาตรการลงโทษด้วยการเพิกถอนสิทธิที่ควรได้ เช่น ห้ามมิให้เดินทางโดยสายการบิน ห้ามใช้บริการรถไฟ หรืออาจตัดสิทธิในการเข้าเรียนในมหาวิทยาลัยชั้นนำ เป็นต้น[62] ดังนั้นในกรณีการขัดแย้งทางภาษีลุกลามยืดเยื้อ รัฐบาลจีนสามารถรณรงค์ เหนี่ยวนำหรือชักจูงประชาชนพลเมืองจีนให้ระงับการเดินทางไปยังสหรัฐอเมริกาหรือระงับการซื้อสินค้าอเมริกันได้โดยง่าย ทั้งนี้เป็นความเห็นของ Gerardo Zamorano ผู้อำนวยการกลุ่มด้านการลงทุน Brands Investment Partners มาตรการลงโทษดังกล่าวเช่นนี้เคยเกิดขึ้นแล้วในปี ค.ศ. 2016 เมื่อเกิดกระแสเรียกร้องเสรีภาพของประชาชนในฮ่องกงจากจีนแผ่นดินใหญ่ การท่องเที่ยวจากจีนสู่ฮ่องกงได้เหือดหายไปแม้รัฐบาลจีนมิได้ออกกฎห้ามโดยตรง แต่อย่างไรก็ตามพลเมืองจีนสามารถหยุดสนับสนุนประเทศอริเหล่านั้นได้หากสื่อจีนที่อยู่ภายใต้การควบคุมของรัฐออกข่าวแสดงความเห็นต่อเหตุการณ์ ดังนั้นธุรกิจอาจสูญเสียส่วนแบ่งตลาดได้ง่ายๆ และอาจเกิดขึ้นกับสินค้าที่เป็น

---

[62] CNBC. (October 8, 2018). ดูออนไลน์จาก, https://www.cnbc.com/2018/10/08/us-growing-concerned-about-chinas-falling-currency-and-turn-away-from-market-oriented- policies.html?recirc=

Ma, Alexandra. (October 29, 2018). ดูออนไลน์จาก, https://www.businessinsider.com/china-social-credit-system-punishments-and-rewards-explained-2018-4#3-banning-you-or-your-kids-from-the-best-schools-3

สัญลักษณ์ของสหรัฐอเมริกา เช่น McDonald หรือ Burger King อย่างง่ายๆ เช่นกัน เป็นความเห็นของ Zamorano

อย่างไรก็ตาม การถดถอยของโอกาสในการแลกเปลี่ยนการค้าปรากฏให้เห็นแล้ว ล่าสุดเมื่อ 20 กันยายน ค.ศ. 2018 เมื่อ Jack Ma ผู้ก่อตั้ง Alibaba ได้ประกาศเปลี่ยนแปลงยกเลิกแผนการที่เสนอจะสร้างงานให้กับผู้ประกอบการรายย่อยจำนวน 1 ล้านราย ในแถบฝั่งตะวันตกตอนกลางของสหรัฐอเมริกา หลังจากที่ได้เข้าพบกับประธานาธิบดี Trump เมื่อเดือนมกราคม ค.ศ. 2017 ที่ตึก Trump Tower ซึ่งจะเป็นการค้าขายผ่านสื่อ Online ใน Platform Alibaba เพื่อให้สินค้าจากสหรัฐอเมริกาเข้าสู่ตลาดจีนและในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้ง่ายเข้า[63] การแถลงข่าวระงับแผนดังกล่าวของ Jack Ma จึงเป็นหนึ่งในผลพวงจากสถานการณ์เผชิญหน้าในสงครามอัตราภาษีระหว่างสองประเทศ[64]

ประการสุดท้าย โดดเดี่ยวสหรัฐอเมริกา (Isolate the U.S.) เกมการต่อรองของจีนอยู่ที่การรอเพราะ Xí Jìnpíng ประกาศตนเป็นผู้นำตลอดการ ซึ่งก็หมายถึงว่าผู้นำจีนมีเวลายาวนานกว่าในการใช้การทูตเพื่อผูกสัมพันธ์ทางการค้ากับประเทศหุ้นส่วนทางการค้าสำคัญอื่นๆ เช่น กลุ่มยุโรป ซึ่งในทางปฏิบัติมีมานานก่อนหน้านั้นแล้ว ถือเป็นก้าวที่ได้เปรียบกว่าสหรัฐอเมริกา อาทิการที่จีนเสนอตัวเข้าซื้อหนี้ (sovereign debts) หรือเข้าลงทุนเพื่อถือพันธบัตรของรัฐบาลสเปนช่วงวิกฤติหนี้ในกลุ่มยุโรป เป็นต้น ซึ่งย้อนหลังไปนั้นนักวิเคราะห์มองแล้วว่า เป็นก้าวรุกทางการเมืองของจีน เปรียบได้กับการซื้ออิทธิพลเหนือกลุ่มยุโรปด้วยการเป็นผู้ลงทุนระยะยาวเพื่อกอบกู้วิกฤติการเงินยุโรป ในปี ค.ศ. 2001 และถือเป็นการตระเตรียมการเชิงยุทธศาสตร์แนวป้องกันเพื่อรองรับของผู้นำจีนที่คาดการณ์ไว้ก่อนหน้า แนวโน้มในทิศทางของการรื้อฟื้นการปกป้อง (Protectionism) ที่จะตามมาในระยะยาว โดยจีนมองบทบาทของตนเองว่า การลงทุนโดยเข้าซื้อหนี้ของสเปนจะมีส่วนช่วยเสริมสร้างเสถียรภาพให้ระบบการค้าโลกและการโอบอุ้มการค้าเสรีจำเป็นสำหรับการเติบโตของจีนในอนาคต[65] และในขณะนี้ท่ามกลางการขับเขี่ยวกับสหรัฐอเมริกาด้านภาษี จีนยังได้ดำเนินการพบปะเจรจากับแคนาดากระชับผูกมิตรกับรัสเซียและผูกสัมพันธ์กับกลุ่มประเทศเอเซียตะวันออกไปด้วย หากมีข้อตกลงลดภาษีระหว่างกันของกลุ่มประเทศเหล่านี้กับจีนเกิดขึ้น จะกลายเป็นข้อตกลงการค้าขนาดใหญ่และจะเป็นการท้าทายสหรัฐอเมริกาอย่างยิ่งยวด ดังที่เห็นได้จากการผลักดันข้อตกลง RCEP ให้เกิดผลจริงจัง

---

[63] Fox 10 Phoenix. (January 9, 2017). ดูออนไลน์จาก, https://www.youtube.com/watch?v=-7hnwifR9KY

[64] France 24 English. (September 20, 2018). ดูออนไลน์จาก, https://www.youtube.com/watch?v=IfSaDrJMOGs

[65] Al Jazeera English. (January 6, 2011). ดูออนไลน์จาก, https://www.youtube.com/watch?v=RbJRImzzbVI&feature=youtu.be

แสดงให้เห็นทิศทางแนวโน้มดังกล่าวได้เช่นกัน และอาจโน้มน้าวสหรัฐอเมริกาได้บ้างในความสำคัญของการค้าหลายฝ่าย เมื่อนโยบายการค้ายุค Trump วกหันมาเน้นการปกป้องผลประโยชน์ของประเทศมากขึ้น[66] ขณะที่สหรัฐอเมริกายังคงต้องต่อรองกับแคนาดาบางประเทศในยุโรป เช่น เยอรมัน และอื่นๆ โดยอาจริเริ่มสร้างพันธมิตรทางการค้าขึ้นใหม่ แม้จะเป็นกระบวนการที่ต้องใช้ระยะเวลายาวนานและปล่อยให้สหรัฐอเมริกาไว้ตามลำพัง

ข้อต่อรองใหม่ของสหรัฐอเมริกากับการค้าเสรี : อียู เม็กซิโก แคนาดา อินเดียและบราซิล

คำถามประการหนึ่งที่อาจตั้งเป็นข้อสังเกตต่อนโยบายด้านเศรษฐกิจการค้าของ Trump ที่พลิกผันจากเดิมและไม่อาจจัดวางได้ตามแบบแผนที่เรียกว่าเป็นการ “วกกลับ” อย่างแท้จริง เพราะจริงๆ แล้วคู่กรณีในสงครามด้านกำแพงภาษีมิได้จำกัดอยู่กับประเทศจีนเพียงประเทศเดียว แต่อาจเรียกการดำเนินนโยบายเช่นนี้ว่ามุ่งไปสู่ “เปลี่ยนศัตรูเป็นมิตรและมิตรเป็นศัตรู” อันอาจเป็นยุทธวิธีหนึ่งในการโอบล้อมของสหรัฐอเมริกา แต่อาจเข้าใจได้ว่าการเคลื่อนไหวกดดันทั้งหลายของ Trump นั้น สอดคล้องกับการรักษาผลประโยชน์ของประเทศเป็นหลักใหญ่นั้นเอง การมุ่งให้เกิดการรื้อฟื้นการเจรจาต่อรองข้อตกลง NAFTA กับเพื่อนบ้านทางเหนือและใต้ของเขตแดน ซึ่งมีอายุยืนยาวถึง 25 ปี แล้วขึ้นใหม่ อาจมองว่าเป็นแผนส่วนหนึ่งของยุทธศาสตร์สกัดกั้นจีนในทางอ้อมอย่างหนึ่งได้เช่นกัน เพราะทั้งสองประเทศคือ ประตูหน้าบ้านและหลังบ้านที่สินค้าสามารถไหลเทเข้าออกได้ง่ายสุด

NAFTA

NAFTA ถือว่าเป็นสมรภูมิใกล้บ้านของสหรัฐอเมริกา ในเชิง geo-economic การประกาศสงครามด้านกำแพงภาษีกับจีนที่มีฐานะคู่แข่งทางเศรษฐกิจซึ่งมีขนาดใหญ่เป็นอันดับสองของโลก และได้เปรียบดุลการค้ากับสหรัฐอเมริกามาโดยตลอด เป็นเรื่องที่เข้าใจได้ในเหตุผลที่ผลักดันให้สหรัฐอเมริกาตัดสินใจดังกล่าว แต่ขณะเดียวกันก็จะพบว่าจีนมิได้เป็นเพียงกรณีเดียวในสงครามที่ถูกตั้งกำแพงภาษีจากสหรัฐอเมริกา กล่าวคือ ยังมีอีกหลายกลุ่มประเทศโดยเฉพาะ อียู แคนาดา เม็กซิโก อินเดีย บราซิลและแม้แต่ญี่ปุ่นก็ล้วนอยู่ในขอบข่ายกลุ่มประเทศที่สหรัฐอเมริกาประกาศตั้งกำแพงภาษีนำเข้าด้วยทั้งสิ้น แต่ที่ชัดเจนที่สุดคือ ประเทศในกลุ่มข้อตกลงไตรภาคี NAFTA ที่มีเม็กซิโกกับแคนาดาเป็นสมาชิกคือ เมื่อปลายเดือนสิงหาคม ค.ศ. 2016 เม็กซิโกเป็นประเทศคู่ค้าอันดับต้นๆ และ

[66] Iwamoto, Kentaro. (August 31, 2018). ดูออนไลน์จาก, https://asia.nikkei.com/Economy/Asia-advances-RCEP-talks-as-Trump-s-trade-policy-unites-members

สหรัฐอเมริกาแถลงให้เห็นความก้าวหน้าในการเจรจาระหว่างกันที่มีความยืดเยื้อมาพอสมควรและจากแถลงการณ์นี้ ประธานาธิบดี Trump กล่าวว่าจะนำประโยชน์มาให้กับเกษตรกรและภาคการผลิตผู้ใช้แรงงานและมีลักษณะที่มีความเป็นธรรมระหว่างกัน นอกจากนี้ในคำอธิบายความคืบหน้า Trump ได้ปรับเปลี่ยนจากชื่อข้อตกลงเดิมมาเป็นข้อตกลงการค้าสหรัฐอเมริกา-เม็กซิโก (US-Mexico Trade Agreement)[67] และคาดหวังว่าข้อตกลงกับแคนาดาจะเป็นอีกส่วนหนึ่งต่างหาก เมื่อสหรัฐอเมริกาและแคนาดากลับมาเริ่มเจรจากันใหม่ โดยมีข้อตกลงการค้า US-Mexico เป็นแบบแผนตัวตั้ง ทั้งนี้ในข้อตกลงใหม่จะมีระยะเวลา 16 ปี และจะเปิดให้มีการต่อรองขึ้นใหม่ทุกๆ 6 ปี[68] จากถ้อยแถลงของผู้แทนเจรจาทางการค้าสหรัฐอเมริกา Robert Lightizer ย้ำว่าจะยังคงอัตรากำแพงภาษีเหล็กและอลูมิเนียมไว้และไม่ครอบคลุมการนำเข้าชิ้นส่วนเครื่องยนต์เบา โดยเม็กซิโกต้องเพิ่มการนำเข้าสินค้าเกษตรพืชผักจากสหรัฐอเมริกา การยุติชื่อเรียก NAFTA ครั้งนี้ แสดงออกจุดยืนของสหรัฐอเมริกาว่าได้หันกลับมาให้ความสำคัญกับข้อตกลงทวิภาคีแทนข้อตกลงแบบพหุภาคีเดิมอย่างชัดแจ้ง โดยตัดคำว่า “Free” ออกไป[69] การติดตามผลการเจรจาตกลงทางการค้ากับอดีตกลุ่มภาคี NAFTA คือ เม็กซิโก แคนาดานี้ ในที่สุดหลังจากการเจรจากับแคนาดายืดเยื้อมานาน สหรัฐอเมริกาและแคนาดาได้มีการตกลงด้านการค้าฉบับใหม่ ภายใต้ชื่อเรียกใหม่ว่า USMCA ซึ่งผลการเจรจาเชื่อว่าจะช่วยแก้ปัญหาการสูญเสียตำแหน่งงานในภาคการผลิตของสหรัฐอเมริกาอันเกิดจากข้อตกลง NAFTA โดยหลักการใหญ่ข้อตกลงมีความคล้ายคลึงกับข้อตกลง TPP เดิมที่ประธานาธิบดี Trump ประกาศยกเลิกไปก่อนหน้า ที่สำคัญคือ แคนาดาต้องเปิดตลาดสินค้าประเภทผลิตภัณฑ์นมและไข่ให้กับผู้ผลิตสหรัฐอเมริกา ในมุมมองของแคนาดานั้นภาคที่ต้องสูญเสียอธิปไตยของประเทศ และสหรัฐอเมริกายังคงตั้งอัตราภาษีกับสินค้าเหล็กและอะลูมิเนียมที่นำเข้าจากแคนาดาเช่นเดียวกับเม็กซิโก

แต่ที่สำคัญกว่านั้นคือ ข้อกำหนด 32 ใน USMCA ที่กำหนดให้แคนาดายอมรับเงื่อนไขที่สหรัฐอเมริกาต้องรับรู้และแจ้งเนื้อหาของข้อตกลงการค้าที่ประเทศดำเนินการต่อรองกับประเทศที่มิได้ยึดหลักการตลาด (Non-Market countries) โดยมิได้ระบุว่าหมายถึงประเทศจีน อย่างไรก็ตาม Gordon Ritchie ผู้ซึ่งเคยมีส่วนในการต่อรอง US-Canada Free Trade Agreement เปิดเผยว่าข้อกำหนด 32 โดยหลักใหญ่ ใจความคือ ความหวาดกลัวของสหรัฐอเมริกาที่มีต่อจีนที่อาจจะมีการส่งสินค้าทะลวงเข้ามาในตลาดของตนผ่านช่องทางของแคนาดาที่มีข้อตกลง USMCA กำกับอยู่ แม้จะมี

---

[67] Fox Business. (August 27, 2018). ดูออนไลน์จาก, https://www.youtube.com/watch?v=LiaiL-dHIDQ&feature=youtu.be

[68] CNBC. (August 27, 2018). ดูออนไลน์จาก, https://www.cnbc.com/2018/08/27/mexican-official-says-nafta-talks-with-us-have-concluded.html

[69] CNBC. (August 28, 2018). ดูออนไลน์จาก, https://www.cnbc.com/2018/08/28/the-us-mexico-trade-deal-may-be-bad-news-for-china-experts-say.html?recirc=taboolainternal

การถูกมองว่าการยินยอมของรัฐบาล Trudeau เป็นการสูญเสียอธิปไตยทางการค้าของประเทศและแคนาดายินยอมอ่อนข้อต่อสหรัฐอเมริกาจนเกินไปหรือไม่

สหภาพยุโรปกับการลงทุนว่าด้วยเรื่องภูมิรัฐศาสตร์ของสหรัฐอเมริกา

แม้กลุ่มประเทศสมาชิกก่อตั้งส่วนใหญ่ใน EU คือพันธมิตรทางการเมือง เศรษฐกิจและความมั่นคงของสหรัฐอเมริกามายาวนานนับตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่สอง แต่คำถามอันน่าฉงนอย่างยิ่งที่ตามมาคือ ทำไมสหรัฐอเมริกาในชุดรัฐบาล Trump นอกจากต่อรองกับแคนาดาและเม็กซิโกจนเปลี่ยนโฉมเป็น USMCA หรือข้อตกลงใหม่ดังที่กล่าวข้างต้นแล้วยังคงพยายามรื้อฟื้นการต่อรองทางการค้ากับ EU ด้วยเช่นกัน ในขณะที่อีกฟากหนึ่งสหรัฐอเมริกาลุกขึ้นท้าทายประกาศสงครามทางการค้ากับจีนพร้อมกันไปด้วยอะไรคือ เป้าหมายหลักของคณะรัฐบาล Trump ในแผนการครั้งนี้ สิ่งหนึ่งที่คณะผู้วิจัยจับตาและติดตามยุทธวิธีของสหรัฐอเมริกาพยายามหาคำตอบและอธิบายได้คือ EU คือส่วนหนึ่งในสนามรบที่ท้าทายทางเศรฐกิจที่สหรัฐอเมริกาจำเป็นต้องใช้ในการสกัดกั้นอิทธิพลของจีนที่มีข้อตกลงทางการค้าการลงทุน การเชื่อมโยงทางโครงสร้างผ่านแผนยุทธศาสตร์ Euro Asia กับเส้นทางสายใหมใหม่ว่าเป็นประเด็นที่สำคัญที่น่าสนใจติดตามศึกษาต่อไป

เคลื่อนสู่ขาลงของการค้าเสรีโลก

ในเชิงภาพรวมระหว่างที่สงครามการค้าดำเนินต่อไปในแบบตอบโต้กันไปมาระหว่างสหรัฐอเมริกาและจีนและยังไม่มีทีท่าว่าฝ่ายใดจะยอมถอยเพื่อการเจรจาอย่างจริงจัง ซึ่งการวิจัยนี้อยู่ระหว่างการเฝ้าติดตามและข้อสงสัยประการหนึ่งคือ ความรู้สึกต่อต้าน Globalism ที่เกิดขึ้นในหมู่ผู้สนับสนุนประธานาธิบดี Trump และมีคำถามตามมาว่า การค้าเสรีจะเบี่ยงเบนไปในทิศทางใดหรือจะเป็นการถอยร่นกลับ ซึ่งยังคงเป็นคำถามที่รอข้อสนับสนุนจากความเป็นจริงประกอบแต่ที่ชัดเจนจากช่วงระยะอันใกล้นี้คือ หากความขัดแย้งยังคงดำเนินต่อไป อาจเห็นการสับเปลี่ยนวงจรห่วงโซ่อุปทาน (supply chain) ที่นำไปสู่การเคลื่อนย้ายฐานแหล่งผลิตของบรรดานานาประเทศที่เข้าไปใช้ฐานผลิตนี้ ทยอยเคลื่อนออกจากจีนไปสู่แหล่งอื่นๆ ที่จะทดแทนได้ง่ายกว่า เช่น สู่เวียดนาม ไทย และแม้แต่บริษัทผู้ผลิตสินค้าจีนและเงินลงทุนของจีนเองก็ได้ดำเนินการเคลื่อนย้ายสู่เพื่อนบ้านใกล้เคียงแล้วเช่นกัน

ขณะที่ความตึงเครียดทางการค้าและการประกาศใช้ภาษีระหว่างจีนกับสหรัฐอเมริกาดำเนินไปจนถูกขนานนามว่าเป็นสงครามเย็นครั้งใหม่ การริเริ่มเพื่อสร้างสันติภาพในคาบสมุทรเกาหลีถือเป็นการรุกในสมรภูมิทางการทูตของ Trump ที่ตรงข้ามกับภาพลักษณ์แข็งกร้าวของนักต่อรองทางเศรษฐกิจ การพบปะกับผู้นำเกาหลีเหนือ Kim Jong-un ของประธานาธิบดี Trump ถือเป็นการทูตที่มีกลิ่นอายในสมัยของอดีตประธานาธิบดี Richard Nixon ย้อนไปในช่วงปลายสงครามเย็นและเริ่มต้น

ของช่วง Detente ที่สหรัฐอเมริกาปลับเปลี่ยนนโยบายจากการสกัดกั้น Containment เป็นฝ่ายรุก เปิดสัมพันธไมตรีกับจีนในปี ค.ศ. 1973 ทั้งนี้เพื่อวางฐานเปิดสู่ศักราชใหม่ ที่เรียกว่า Detent หรือยุคผ่อนคลาย

การรุกทางการทูตเพื่อเปิดการเจรจาของสหรัฐอเมริกาในชุดรัฐบาล Trump โดยมีรัฐมนตรีต่างประเทศ Mike Pompeo เป็นผู้พบปะเจรจาติดตามความก้าวหน้าร่วมกับประธานาธิบดี Kim แห่งเกาหลีใต้ประสานมือกัน ทำให้หวนย้อนรำลึกถึงการริเริ่มนโยบายเปิดศักราชของอดีตประธานาธิบดี Nixon เช่นกัน เมื่อช่วงเทศกาลอีสเตอร์เดือนเมษายน ค.ศ. 2018 และล่าสุดเมื่อเดือนตุลาคม การรุกเปิดเจรจาถือเป็นส่วนของการผ่อนคลายความตึงเครียดระหว่างสองประเทศได้เช่นกัน เมื่อ Pompeo ได้เดินทางไป Pyongyang เพื่อพบปะกับผู้นำเกาหลีเหนือมาแล้วถึง 4 ครั้งกับบทบาทติดตามผลในการพยายามผลักดันนโยบายปลดอาวุธนิวเคลียร์เกาหลีเหนือ (denuclearization) แลกกับการยุติคว่ำบาตรและให้ความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจเพื่อแผ้วทางสู่การเจรจาของสองผู้นำรอบสองหลังการพบปะประชุมสุดยอดของสองผู้นำเมื่อเดือนมิถุนายน ค.ศ. 2018 ที่ Singapore ผ่านพ้นไปแล้ว แต่ยังคงไม่มีความก้าวหน้าเท่าที่ Trump คาด เพราะยังคงขาดความไว้วางใจต่อกันโดยฝ่ายเกาหลีเหนือมองวิธีการเจรจาและเงื่อนไขเป็นเหมือนแบบแก๊งสเตอร์และอยากเห็นการยุติสงครามระหว่างกัน[70]

สรุปท้ายบท

จากที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นความเชื่อมโยงระหว่างนโยบาย America First ในเชิงแนวคิดว่ามีเบื้องหลังที่มาจากคนใกล้ชิดสนิทตัวของ Trump ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มผู้บริหาร กลุ่มที่ปรึกษาและที่ไม่ได้รับตำแหน่งในทางบริหาร อีกทั้งความเป็นตัวตนของ Trump ก็ถือว่ามีส่วนสำคัญในการผลิตและกำหนดนโยบายออกมาเช่นนี้ นอกจากคนรอบข้างของ Trump ที่มีส่วนสำคัญในการกำหนดนโยบายแล้ว Think Tanks หรือสถาบันทางความคิดก็ถือว่ามีส่วนสำคัญในการวิจัยเพื่อให้ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและสร้างความเห็นพ้องต้องกันของสาธารณชน ผ่านทางเวทีสาธารณะและสื่อสังคมออนไลน์เป็นต้น ดังนั้น จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งยวดในการศึกษาทำความเข้าใจปัจจัยแวดล้อมในการกำหนดนโยบาย เพื่อสร้างความเข้าใจการกำหนดนโยบายต่างประเทศสหรัฐอเมริกาได้อย่างลึกซึ้งมากยิ่งขึ้น

นโยบาย America First ในทางปฏิบัติคือ การถอนตัวออกจากข้อตกลงแบบหลายฝ่าย ระหว่างประเทศมุ่งเจรจาแบบทวิภาคีมากกว่าแบบพหุภาคีและการทำสงครามทางการค้ากับประเทศต่างๆ ที่สหรัฐอเมริกาเสียเปรียบดุลการค้าสูง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการทำสงครามการค้าตั้งกำแพงภาษี

[70] The New York Times. (August 17, 2018). ดูออนไลน์จาก, https://www.nytimes.com/2018/08/17/world/asia/north-korea-pompeo-visit.html

ต่อประเทศจีนและการกำหนดยุทธศาตร์อินโด-แปซิฟิก ซึ่งมีสหรัฐอเมริกาเป็นแกนนำหลักในการจัดตั้งเพื่อรับประกันว่าสหรัฐอเมริกาจะสามารถหวนกลับคืนมายิ่งใหญ่ได้อย่างเช่นที่เคยเป็นในอดีต

บทที่ 5
ยุทธศาสตร์อินโด-แปซิฟิกของสหรัฐอเมริกากับการรื้อฟื้นความยิ่งใหญ่

เกริ่นนำ

ในบทนี้ เป็นความพยายามในการนำเสนอและวิเคราะห์นโยบายต่างประเทศสหรัฐอเมริกาสมัยรัฐบาลโดนัลด์ ทรัมป์ (Donald Trump) เน้นศึกษาและวิเคราะห์ยุทธศาสตร์อินโด-แปซิฟิก อีกทั้งยังตีความหมายว่ามีความเกี่ยวโยงกับการรื้อฟื้นความยิ่งใหญ่ของสหรัฐอเมริกาอย่างไร ในส่วนแรกกล่าวถึงการกำเนิดของแนวคิดและยุทธศาสตร์อินโด-แปซิฟิก ที่มีความเชื่อมโยงกับการสรรสร้างทางภูมิรัฐศาสตร์ในคำจำกัดความใหม่และเปรียบเทียบให้เห็นความแตกต่างระหว่างแนวคิดหุ้นส่วนข้ามแปซิฟิก (Trans Pacific Partnership--TPP) กับยุทธศาสตร์อินโด-แปซิฟิก (Indo Pacific Strategy) รวมไปถึงการเชื่อมโยงเปรียบเทียบยุทธศาสตร์การถ่วงดุลและปักหมุดเอเชีย (Pivot to Asia) ของรัฐบาล Obama นอกจากนั้นยังนำเสนอมุมมองเกี่ยวกับยุทธศาสตร์อินโด-แปซิฟิกที่แตกต่างหลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นนโยบายดำเนินการมุ่งตรงสู่ตะวันออกของอินเดียกับยุทธศาสตร์อินโด-แปซิฟิก พันธมิตรยุทธศาสตร์อินโด-แปซิฟิกระหว่างสหรัฐอเมริกา-อินเดีย ยุทธศาสตร์อินโด-แปซิฟิกในมุมมองของญี่ปุ่น รวมถึงท่าทีของญี่ปุ่นต่ออินเดียและออสเตรเลียในการดำเนินยุทธศาสตร์อินโด-แปซิฟิก ความเป็นพลวัตรของอินโด-แปซิฟิกในมุมมองแบบข้ามแปซิฟิก อีกทั้งยังกล่าวถึงบทบาทของมหาอำนาจยุโรปที่พยายามเข้ามามีบทบาทและเสนอตัวเข้ามามีส่วนร่วม ซึ่งปรากฏในหัวข้ออินโด-แปซิฟิกที่มีเสรีภาพและเปิดกว้างกับความเป็นหุ้นส่วนกับยุโรป และหัวข้อความร่วมมือปารีส-เดลี-แคนเบอร์ร่ากับแกนกลางอินโด-แปซิฟิกแห่งใหม่ นอกนั้น ยังเชื่อมโยงให้เห็นมิติความสัมพันธ์ที่อินเดียพยายามแผ่ขยายอิทธิพลของตนเองสู่ดินแดนยูเรเซีย ซึ่งถูกมองว่าเป็นดินแดนหัวใจและแกนกลางของโลกนับแต่อดีต ปรากฏในหัวข้อจากอินโด-แปซิฟิกสู่ยูเรเซีย จากที่กล่าวมาทั้งหมดทั้งมวลเป็นการอธิบายและให้เหตุผลว่า ยุทธศาสตร์อินโด-แปซิฟิกของสหรัฐอเมริกาที่มีความเชื่อมโยงเกี่ยวพันธ์กับประเทศพันธมิตรในเอเชียและบางส่วนในยุโรปของสหรัฐอเมริกาจะนำพาและรื้อฟื้นความยิ่งใหญ่ของสหรัฐอเมริกาได้อย่างไร ดังจะกล่าวในส่วนต่อๆ ไป

กำเนิดยุทธศาสตร์อินโด-แปซิฟิกกับการสรรค์สร้างทางภูมิรัฐศาสตร์

การเปลี่ยนแปลงจุดศูนย์กลางแห่งความสนใจได้เคลื่อนย้ายพาดผ่านมุ่งสู่ตะวันออก โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาคพื้นเอเชีย ทำให้หลีกไม่พ้นในวิธีคิดที่ให้ความสำคัญต่อการเชื่อมโยงในมิติภูมิเศรษฐศาสตร์ (geo-economics) และภาคพื้นมหาสมุทรส่วนริมของทวีป ดูเหมือนว่าจะทำให้เอเชียมี

ความสำคัญไปตามกัน แต่จุดอ่อนที่สำคัญคือ อาณาบริเวณน่านน้ำของเอเชีย โดยเฉพาะอย่างยิ่งน่านน้ำในอาณาเขต “อินโด-แปซิฟิก” ด้วยเหตุนี้จึงเป็นบ่อเกิดแห่งการสรรค์สร้างทางภูมิรัฐศาสตร์ (geopolitical construct) บูรณาการและผนวกเป็นหนึ่งเดียวกัน อีกทั้งความกินดีอยู่ดีและความมั่งคั่งกลายเป็นผลประโยชน์แห่งชาติที่มีความสำคัญอันดับต้นๆ เปิดโอกาสให้เรื่องของภูมิเศรษฐศาสตร์ซึ่งเป็นเรื่องความมั่งคั่งได้รับความสนใจ และสร้างความหวั่นวิตกเทียบเท่าได้กับความท้าทายด้านความมั่นคง โดยวิธีคิดเช่นนี้ได้แผ่ขยายไปไม่เพียงแต่เอเชีย หากแต่กระจายไปแถบถิ่นอื่นๆ ทั่วโลกอีกด้วย

ประเด็นสำคัญคือ แนวคิดเกี่ยวกับอินโด-แปซิฟิก เป็นการขยายตัวเติบโตในอิทธิพลของอินเดียอย่างขนานใหญ่ ถึงแม้คำว่า “อินโด”ใน“อินโด-แปซิฟิก”จะหมายครอบคลุมถึงมหาสมุทรอินเดียที่มิใช่เพียงแต่ประเทศอินเดียเท่านั้น แต่ประชาคมโลกก็ให้คาดหวังที่จะเห็นบทบาทของอินเดียในเวทีการเมืองโลกที่มากขึ้น รวมไปถึงในแง่ของการเป็นผู้ดูแลสภาพแวดล้อมน่านน้ำให้เอื้อต่อการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและการพัฒนาด้วย อันเนื่องจากเอเชีย-แปซิฟิกเดิมถูกมองว่าเป็นคำที่สรรค์สร้าง (construct) ไม่เพียงพอและคลุมเครือว่าจะผนวกรวมอินเดียเข้าไปมีบทบาทในภูมิภาคด้วยหรือไม่[1]

ก้าวเข้าสู่ศตวรรษที่ 21 การเชื่อมโยงทางภูมิรัฐศาสตร์ระหว่างมหาสมุทรอินเดียและแถบมหาสมุทรแปซิฟิกทางตะวันตกมีความชัดเจนมากขึ้นเรื่อยๆ ทั้งในเชิงภูมิเศรษฐศาสตร์และมิติด้านความมั่นคง ประการแรกที่เป็นตัวอย่างชัดเจนคือ การพึ่งพิงของเอเชียต่อทรัพยากรธรรมชาติของเอเชียตะวันตกและแอฟริการวมไปถึงมหาสมุทรอินเดีย ส่วนประการที่สอง มิติด้านความมั่นคงที่ชัดเจนคือ ความริเริ่มด้านความมั่นคงไม่ให้มีการแพร่กระจายของอาวุธนิวเคลียร์ที่มีสหรัฐอเมริกาเป็นแกนนำ (Proliferation Security Initiative (PSI) ที่เปิดตัวออกมาในปี ค.ศ. 2004 เพื่อต่อต้านการแพร่กระจายของอาวุธที่มีศักยภาพในการทำลายล้างสูงทางทะเล (sea-borne proliferation of WMDs) ซึ่งให้ความสำคัญต่อน่านน้ำที่ขยายไปถึงเอเชียตะวันตก (อิหร่านและซีเรีย) ไปจนถึงเอเชียตะวันออกเฉียงเหนือ (หมายถึงเกาหลีเหนือ) จึงทำให้เกิดความพยายามในการแสวงหาคำเฉพาะที่คิดว่าเหมาะสมมาอธิบายสภาวการณ์ดังกล่าว เพราะคำว่า “เอเชีย” ดูเหมือนจะกว้างเกินไปและอาจเข้าใจว่าเป็นเพียงชื่อเรียกของทวีปเอเชีย ส่วนคำว่า “เอเชีย-แปซิฟิก” ความเข้าใจโดยดั้งเดิมแล้วหมายเฉพาะบริเวณชายฝั่งมหาสมุทรแปซิฟิกของเอเชีย ซึ่งความหมายแนวนี้ไม่เพียงพอต่อการทำความเข้าใจในบริบทของการแข่งขันอย่างดุเดือดระหว่างมหาอำนาจในภูมิภาคนี้ ดังนั้นคำว่า “อินโด-แปซิฟิก” ซึ่งหมายถึงมหาสมุทรอินเดียและมหาสมุทรแปซิฟิกรวมกันและน่าจะมีความเหมาะสมและสื่อความหมายมากกว่าใช้คำว่าเอเชียหรือเอเชีย-แปซิฟิก

[1] The Diplomat. (January 25, 2018). ดูออนไลน์จาก, https://thediplomat.com/2018/01/the-origin-of-indo-pacific-as-geopolitical-construct/

ตัวกระตุ้นให้เกิดยุทธศาสตร์อินโด-แปซิฟิกคือ การเข้ามามีอำนาจทางการเมืองและการทหารมากขึ้นเรื่อยๆ ของจีนและแถลงการณ์ของจีนเกี่ยวกับยุทธศาสตร์ “สร้อยไข่มุก” (String of Pearls strategy) ในเวลาต่อมา ในปี ค.ศ. 2005 โดยกลุ่มทางความคิดของสหรัฐอเมริกา (U.S. Think-Tank) พัฒนาการดังกล่าวนำมาซึ่งความหวาดวิตกของประเทศต่างๆ ในภูมิภาค รวมไปถึงอินเดียและญี่ปุ่น โดยในปี ค.ศ. 2006 อินเดียและญี่ปุ่นได้ร่วมกันประเมินทางยุทธศาสตร์และมองว่าบริเวณที่อาจเป็นจุดอ่อนทางยุทธศาสตร์ที่สำคัญของจีนนั้นได้เปลี่ยนแปลงไปสู่ฟากฝั่งมหาสมุทรอินเดีย แนวคิดอินโด-แปซิฟิกถือว่าเป็นโอกาสในการแสดงแสนยานุภาพกองทัพเรืออินเดียในการเป็นตัวทุเลาและยับยั้งพฤติกรรมในเชิงคุกคามของจีนได้บ้าง มีงานเขียนเกี่ยวกับเรื่องราวเหล่านี้ เช่น งานเขียนของ Gurpreet Khurana[2] เรื่อง Security of Sea Lines: Prospects for India-Japan Cooperation”[3] ตีพิมพ์เดือนมกราคม ค.ศ. 2007 ซึ่งได้อธิบายเกี่ยวกับอินโด-แปซิฟิกและความเปราะบางทางยุทธศาสตร์ หลังจากนั้นเดือนสิงหาคมในปีเดียวกัน นายกรัฐมนตรี Shinzo Abe ได้กล่าวแถลงการณ์ในการประชุมร่วม ณ รัฐสภาของอินเดียเกี่ยวกับ “การบรรจบกันของมหาสมุทรอินเดียและมหาสมุทรแปซิฟิก” (Confluence of the Indian and Pacific Oceans) ซึ่งเป็นนิมิตรหมายที่แสดงให้เห็นเค้าลางของแนวคิดยุทธศาสตร์ อินโด-แปซิฟิกก็ว่าได้

พลวัตรของเหล่าพันธมิตรในภูมิภาคอินโด-แปซิฟิก เป็นผลมาจากการที่สหรัฐอเมริกาจัดอินเดียอยู่ในพันธมิตรประเภทที่ 1 ซึ่งเป็นกลุ่มที่ได้สิทธิทางการค้าในสินค้าประเภทเทคโนโลยีขั้นสูงและมีความอ่อนไหวต่อความมั่นคง (Strategic Trade Authorization (STA) category 1) ถือเป็นเสี้ยวหนึ่งที่ได้สิทธินี้เช่นเดียวกับพันธมิตร NATO 29 ประเทศและพันธมิตรของสหรัฐอเมริกาในฝั่งเอเชียเพิ่มเติมคือ ญี่ปุ่น เกาหลีใต้และออสเตรเลียที่ได้รับสิทธิในการซื้อขายอาวุธที่ใช้เทคโนโลยีขั้นสูง รวมถึงการซื้อขายอาวุธและการสื่อสารโดยตรงระหว่างกัน

ความสัมพันธ์ระหว่างสหรัฐอเมริกาและอินเดียด้านหุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์เป็นไปในแง่ดีและกลายเป็นหุ้นส่วนด้านการป้องกันหลัก เห็นได้จากที่สภา Congress แห่งสหรัฐอเมริกาได้ผ่านรัฐบัญญัติป้องกันประเทศในปี ค.ศ. 2019 (National Defense Authorization Act 2019--NDAA) นอกจากนั้นการประชุมระหว่างทั้งสองประเทศในปี ค.ศ. 2018 อินเดียเรียกร้องให้กระทรวงกลาโหมสหรัฐอเมริกา มองว่าความร่วมมือดังกล่าวเป็นการสร้างกลุ่มเพื่อสานสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดในเชิงยุทธศาสตร์ภูมิภาคอินโด-แปซิฟิกตามลำดับ

ส่วนสำคัญอย่างยิ่งคือ การเปลี่ยนชื่อจาก US PACOM เป็น US INDOPACIFIC Command ซึ่งแสดงให้เห็นความพยายามของสหรัฐอเมริกา ในการแสดงบทบาทมากขึ้นในภูมิภาคทั้งการทูตเชิง

---

[2] Gurpreet S. Khurana กล่าวว่า “อินโด-แปซิฟิก” ถูกใช้ครั้งแรกในการกล่าวถึงในเชิงวาทกรรมทางยุทธศาสตร์และภูมิรัฐศาสตร์ของอินเดีย

[3] Security of Sea Lines: Prospects for India–Japan Cooperation. Strategic Analysis, 31(1): 139-153.

ป้องกันและความร่วมมือทางการทหารรวมถึงการพูดคุยแบบจตุภาคี อันประกอบด้วย สหรัฐอเมริกา อินเดีย ญี่ปุ่นและออสเตรเลีย และมองว่าอาเซียนเป็นศูนย์กลางความร่วมมือของประเทศทั้งหลายเหล่านั้นรวมถึงการเป็นศูนย์กลางของยุทธศาสตร์อินโด-แปซิฟิกและการประลองหมากต่อกัน

ด้วยความจำกัดทั้งด้านเศรษฐกิจและทางการทหารของอินเดีย ทำให้อินเดียจำเป็นต้องรักษาความเป็นอิสระของนโยบายต่างประเทศของตนเองไม่ให้พึ่งพาสหรัฐอเมริกาจนเกินไปจนขาดอำนาจในการกำหนดชะตาชีวิตของตนเองและเพื่อเป็นการค้ำยันอิทธิพลของจีนในมหาสมุทรอินเดียและมหาสมุทรแปซิฟิก อันถือว่าเป็นเป้าหมายที่สำคัญอย่างยิ่งยวดในการธำรงรักษาความเป็นอิสระของอินเดียในการดำเนินนโยบายต่างประเทศ

การเกิดสงครามทางการค้าระหว่างสหรัฐอเมริกาและจีน นำไปสู่การจัดระเบียบกองกำลังทหารในแต่ละประเทศ จีนเข้าใจว่าสงครามการค้าเป็นความพยายามของสหรัฐอเมริกาในการหยุดยั้งการพัฒนาของตนเองและเป็นการป้องกันการหวนกลับขึ้นมา “ลุกขึ้นยืน”[4] (standing up) และบรรลุเป้าหมาย “ความฝันใฝ่ของจีน” (China Dream) ซึ่งถือว่าเป็นความมุ่งหวังของจีนเพื่อให้เกิดการฟื้นตัวครั้งใหญ่ของประชาชนจีนและประเทศชาติโดยภาพรวม อีกทั้งยุทธศาสตร์อินโด-แปซิฟิกถูกมองว่าเป็นยุทธศาสตร์ปิดล้อมแนวใหม่ (neo-containment) ในยุค “สงครามเย็น 2.0” (Cold War 2.0)[5] เพื่อปูทางให้สหรัฐอเมริกาเป็นเจ้าในภูมิภาคต่อไป (Hegemony) มุมมองที่เน้นไปที่ความมั่นคงทางยุทธศาสตร์อินโด-แปซิฟิกมากๆ นี้ อาจส่งผลให้จีนปฏิบัติการเพื่อยับยั้งกลยุทธ์ทางการค้าของสหรัฐอเมริกาด้วยมาตรการทางภาษีในสินค้าเป้าหมายในแบบเดียวกับสหรัฐอเมริกา เป็นการสร้างความเจ็บปวดให้แก่ผู้ที่ให้การสนับสนุนแนวคิดของ Trump นอกจากนั้นจีนยังมิได้ให้ความร่วมมือเท่าใดนักต่อการดำเนินการทางการทูตที่สำคัญของ Trump โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องการปลดระวางอาวุธนิวเคลียร์ของเกาหลีเหนือ เป็นต้น[6]

ในทางตรงกันข้ามในฟากฝั่งของสหรัฐอเมริกา นโยบายสงครามการค้าได้รับแรงสนับสนุนจากทั้งสองพรรคการเมือง[7] ทั้งพรรค Republican และพรรค Democrat ต่างตระหนักเห็นถึงความสำคัญในการปรับเปลี่ยนเทียบเคียงความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและผลักดันให้เกิดการต่อต้าน

---

[4] Mao Tsetung. (1977). ดูออนไลน์จาก, http://www.marx2mao.com/PDFs/MaoSW5.pdf

[5] Nagy, Stephen. (July 3, 2018). อ่านเพิ่มเติมได้ที่ https://www.geopoliticalmonitor.com/twin-traps-imperil-chinas-trajectory-in-the-decade-ahead/

[6] The Japan Times. (August 4, 2018). ดูออนไลน์จาก, https://www.japantimes.co.jp/news/2018/08/04/asia-pacific/confidential-u-n-report-says-north-korea-not-yet-stopped-nuclear-missile-programs/#.XQRKStIzaUm

[7] Rapoza, Kenneth. (July 31, 2018). ดูออนไลน์จาก, https://www.forbes.com/sites/kenrapoza/2018/07/31/u-s-goes-for-chinas-jugular/#f81ef1b66e3e

ความพยายามในการเข้ามาแทรกแซงของจีนในภูมิภาค ยุทธศาสตร์อินโด-แปซิฟิก กำหนดรูปแบบในการเชื่อมโยงกรอบภูมิรัฐศาสตร์อันใหม่ เพื่อบรรลุเป้าหมายทางเศรษฐกิจการค้าในหลายมิติ เช่น มิติด้านความยุติธรรม (Fair) มิติความเป็นเสรี (Free) และมิติด้านการแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน (Reciprocal) หรือ “FFR”[8] และเป็นการผลักดันต่อต้านความได้เปรียบทางภูมิรัฐศาสตร์ของจีนในภูมิภาคอินโด-แปซิฟิก

การถอนตัวของสหรัฐอเมริกาจาก TPP เป็นปรากฏการณ์ที่ตอกย้ำให้เห็นความหวาดหวั่นของสหรัฐอเมริกา ในการให้คำมั่นระยะยาวต่อภูมิภาคที่กำลังจมปรักอยู่กับความไม่แน่นอนเสมอมา อันสร้างความผิดหวังให้แก่ญี่ปุ่นต่อโอกาสแค่เอื้อมมือที่จะเป็นผู้นำผ่านข้อตกลงเปิดการค้าของหุ้นส่วนข้ามแปซิฟิกแบบก้าวหน้าและรอบด้าน (Comprehensive and Progressive Transpacific Partnership--CPTPP)[9] ซึ่งในท้ายที่สุดแล้วมีการเปิดโอกาสให้รวมสหรัฐอเมริกาเข้าเป็นส่วนหนึ่งของความร่วมมือด้วย พันธมิตรสหรัฐอเมริกา-ญี่ปุ่น เป็นการสานสัมพันธ์ระหว่างกรุงโตเกียวและกรุงวอชิงตันให้มีความแนบชิดมากขึ้นในภูมิภาค หุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์รอบด้านที่มีอยู่ระหว่างทั้งสองนั้นมีความเชื่อมั่นว่าญี่ปุ่นคือ หุ้นส่วนและผู้สื่อสารหลักที่ขาดเสียมิได้และมีความสำคัญต่อ CPTPP และการเข้ามายุ่งเกี่ยวของสหรัฐอเมริกาเพื่อการบรรลุเป้าหมายของยุทธศาสตร์อินโด-แปซิฟิก

นโยบายต่างประเทศสหรัฐอเมริกา ระหว่างยุทธศาสตร์อินโด-แปซิฟิกและเอเชีย-แปซิฟิก

นับแต่เริ่มต้นทศวรรษปัจจุบัน (2010s) รัฐบาลสหรัฐอเมริกาต่างตระหนักว่า คำว่า “เอเชีย-แปซิฟิก” ไม่เพียงพอในขอบข่ายการดำเนินนโยบายต่างประเทศในเชิงภูมิรัฐศาสตร์ในเอเชีย ด้วยเหตุผล 2 ประการคือ บทบาทของจีนที่เพิ่มขึ้นโดยเฉพาะอย่างยิ่งกิจกรรมทางการเมืองและการทหารจากฝั่งแปซิฟิกตะวันตกและมหาสมุทรอินเดีย ประการที่สองคือ ความจำเป็นในการฮวบรวมนิวเดลี (อินเดีย) เข้าเป็นส่วนหนึ่งของสถาปัตย์ด้านความมั่นคงของภูมิภาค เห็นได้จากความปรารถนาของสหรัฐอเมริกาที่ต้องการให้อินเดียเป็นแกนกลางแห่งการทุเลาภัยคุกคามด้านความมั่นคงในภูมิภาค ด้วยเหตุนี้ทำให้สหรัฐอเมริกาขยายยุทธศาสตร์ “เอเชีย-แปซิฟิก” (Asia-Pacific) ให้ครอบคลุมมากขึ้นเป็น “อินโด-เอเชียแปซิฟิก” (Indo-Asia Pacific) ซึ่งเป็นคำที่บ่งบอกว่ามีความหมายขยายครอบคลุม

[8] The U.S. Embassy and Consulates in Indonesia. (August 5, 2018). ดูออนไลน์จาก, https://id.usembassy.gov/interview-with-kania-sutisnawinata-of-metro-tv/

[9] Nikkei. (July 18, 2018). ดูออนไลน์จาก, https://asia.nikkei.com/Opinion/Editorial/Japan-and-EU-New-leaders-on-global-trade

ถึงมหาสมุทรอินเดียและมหาสมุทรแปซิฟิก โดยแนวคิด “อินโด-เอเชีย แปซิฟิก” มีความจำเป็นต่อสหรัฐอเมริกาในการรักษาตำแหน่งมหาอำนาจที่ปักหลักอยู่ในภูมิภาคเอเชียมาอย่างยาวนาน อย่างไรก็ตามคำดังกล่าวดูเหมือนจะเน้นหนักไปในแง่ของภูมิเศรษฐศาสตร์อย่างมาก ต่อมาภายหลังประธานาธิบดี Donald Trump จึงกล่าวในแบบย่อๆ ว่าเป็นยุทธศาสตร์ “อินโด-แปซิฟิก” ซึ่งเป็นความชัดเจนว่าต้องการเน้นไปที่มิติความมั่นคงที่มีเป้าหมายปลายทางในเรื่องภูมิรัฐศาสตร์ของสหรัฐอเมริกาและเป็นยุทศาสตร์ที่มีความเกี่ยวพันกับจีนที่พยายามหวนกลับมามีบทบาทอย่างขนานใหญ่ในภูมิภาค ดังนั้นยุทธศาสตร์ดังกล่าวข้างต้น จึงต้องการความร่วมมืออย่างเหนียวแน่นจากฝั่งพันธมิตรและหุ้นส่วนของสหรัฐอเมริกาเพื่อให้ยุทธศาสตร์นั้นประสบความสำเร็จตามเป้าประสงค์ได้

ดังที่กล่าวมาข้างต้น แนวคิดอินโด-แปซิฟิกเกิดขึ้นประมาณปี ค.ศ. 2006-2007 เพื่อการควบรวมมหาสมุทรอินเดียและแถบตะวันตกของแปซิฟิก เป็นการสรรค์สร้างในเชิงภูมิรัฐศาสตร์รวมไปถึงการจัดการกับภาวะรุกคืบเข้ามาของจีนแบบรอบด้าน อย่างไรก็ตามในมุมมองของแนวสภาพจริงนิยมแล้วภูมิรัฐศาสตร์เป็นเรื่องของการสถาปนาเขตอิทธิพล ดังนั้นอินโด-แปซิฟิก ในฐานะสิ่งสรรค์สร้างทางภูมิรัฐศาสตร์จึงนำมาซึ่งการต่อสู้แข่งขันซึ่งกันและกัน ในขณะที่สหรัฐอเมริกาพยายามรักษาอิทธิพลเดิมของตนเองในภูมิภาค ท่ามกลางการเผชิญกับความท้าทายของจีนที่เข้ามาแทรก นอกจากนั้นสหรัฐอเมริกายังพยายามที่จะชูและผลักดันขยายเขตอิทธิพลของอินเดียไปสู่ทางตะวันออกของอินเดียคือ บริเวณช่องแคบมะละกาและต้องการให้ญี่ปุ่นมีอิทธิพลเหนือบริเวณมหาสมุทรอินเดียอีกด้วย

อย่างไรก็ตามอินโด-แปซิฟิกก็มิใช่แนวคิดที่มีความพิเศษแตกต่างจากของเดิมอย่างสิ้นเชิงเท่าใดนัก แนวคิดนี้ในบางมุมยังช่วยให้จีนขยายเขตอิทธิพลเข้าไปในมหาสมุทรอินเดียได้ด้วย แต่ในมุมของจีนผลประโยชน์ของจีนปรากฏอยู่ในการดำเนินนโยบายภูมิรัฐศาสตร์ผ่านความริเริ่มแถบและเส้นทาง (Belt and Road Initiative--BRI) จึงอาจเป็นเหตุผลว่า เพราะเหตุใดจีนจึงมิได้แสดงท่าทีความไม่พอใจขุ่นข้องต่อยุทธศาสตร์อินโด-แปซิฟิกหรืออย่างน้อยก็มิได้แสดงออกอย่างชัดเจน

ยุทธศาสตร์อินโด-แปซิฟิกในรัฐบาล Trump กับการถ่วงดุลในภูมิภาคเอเชียของรัฐบาล Obama

การเปลี่ยนถ่ายสู่ภาคพื้นอินโด-แปซิฟิกของสหรัฐอเมริกา อันที่จริงแล้วสามารถพิจารณาย้อนกลับไปถึงการถ่ายโอนเทคโนโลยีนิวเคลียร์ในสมัยรัฐบาล Bush ให้แก่อินเดีย อันเป็นการนำอินเดียเข้าสู่วงโคจรทางการเมืองและความมั่นคงของสหรัฐอเมริกาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ รัฐบาล Obama ดำเนินต่อขยายและถลำลึกด้วยนโยบาย “ปักหมุดเอเชีย” (Pivot to Asia) โดยมุ่งมั่นและแสดงเจตจำนงในการเข้าร่วมหุ้นส่วนข้ามแปซิฟิก (TPP) และให้การสนับสนุนระเบียบกฎเกณฑ์

ระหว่างประเทศซึ่งเห็นได้จากจุดยืนของประธานาธิบดี Obama ต่อหมู่เกาะเซนกากุ (Senkaku Islands)[10]

ความริเริ่มเหล่านี้ ได้รับการตอบรับอย่างชัดเจนจากรัฐส่วนใหญ่ในภูมิภาค กระนั้นก็ตาม ความล้มเหลวในการให้สัตยาบันต่อข้อตกลงหุ้นส่วนข้ามแปซิฟิกและการขาดคำมั่นทางการทูตที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรทางธรรมชาติในภูมิภาค ทำให้เกิดข้อคำถามต่างๆ มากมายต่อความมุ่งมั่นที่แท้จริงของสหรัฐอเมริกาในภูมิภาคนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสภาพการณ์ที่จีนได้อ้างอำนาจอธิปไตยในทะเลจีนตะวันออกและทะเลจีนใต้อย่างต่อเนื่อง

ภายใต้การดำเนินนโยบายของประธานาธิบดี Trump มีท่วงท่าและจังหวะที่ทำให้ยุทธศาสตร์อินโด-แปซิฟิกเกิดความสับสนในทิศทางที่แน่ชัด โดย Trump ได้ประกาศถอนตัวจาก TPP และนโยบายทางการค้ากับมิตรประเทศทั้งหลาย ทำให้เกิดคำถามต่างๆ มากมายต่อยุทธศาสตร์ระยะยาวของสหรัฐอเมริกา ในห้วงรัฐบาล Trump ที่มีต่อภูมิภาค แต่ในทางกลับกันในวันที่ 12 ของการเยือนเอเชียของ Trump ในปี ค.ศ. 2017 ถือเป็นการฟื้นคืนชีพของ “จตุสัมพันธ์” (Quad) อีกครั้ง เห็นได้ชัดเจนจากยุทธศาสตร์อินโด-แปซิฟิกทั้งในเชิงนโยบายและในเชิงวาทศิลป์ ในส่วนที่เกี่ยวกับการออกกฎระเบียบความเป็นอิสระในการสำรวจท้องทะเลจีนใต้ (freedom of navigation operations--FONOPS) และสงครามทางการค้ากับประเทศจีนเป็นส่วนที่ปรากฏเป็นรูปธรรมที่เป็นตัวอย่างเจตนารมณ์ของสหรัฐอเมริกาในยุทธศาสตร์อินโด-แปซิฟิก โดยความริเริ่มที่เห็นเด่นชัดมักปรากฏในการทูตแบบทวิตเตอร์ (twitter diplomacy) ที่มักมีความย้อนแย้งกันและทำให้ถูกมองว่าขาดความชอบธรรมและมีความน่าเชื่อถือน้อย เพราะมักเป็นแบบไม่เป็นทางการและเปลี่ยนแปลงง่ายซึ่งเห็นได้บ่อยครั้ง

ยุทธศาสตร์อินโด-แปซิฟิกกับมุมมองที่แตกต่างหลากหลาย

นโยบายดำเนินการมุ่งตรงสู่ตะวันออกของอินเดียกับยุทธศาสตร์อินโด-แปซิฟิก

แนวคิดเกี่ยวกับอินโด-แปซิฟิก มีมาก่อนหน้านั้นหลายปีแล้ว ถึงแม้ว่าจะมีการหวนกลับมาให้ความสำคัญกล่าวถึงอีกครั้ง การมองว่ามหาสมุทรอินเดียและมหาสมุทรแปซิฟิกเป็นผืนแผ่นยุทธศาสตร์เดียวกันที่เป็นต้นกำเนิดแห่งแนวคิดนี้ การมุ่งเน้นไปที่มิติความมั่นคงทางทะเลในภูมิภาคยังเป็นการกระตุ้นบทบาทของอินเดียในฐานะผู้มีบทบาทสำคัญและเป็นผู้รักษาความมั่นคงในภูมิภาค บทบาทที่เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ของอินเดียนำไปสู่การเกิดปฏิกิริยาโต้ตอบและเกิดความเปลี่ยนแปลงอย่าง

[10] Reuters. (April 23, 2014). ดูออนไลน์จาก, https://in.reuters.com/article/japan-usa-obama-interview/obama-says-disputed-islands-within-scope-of-us-japan-security-treaty-idINKBN0D902F20140423

ต่อเนื่องในระเบียบระหว่างประเทศ โดยสหรัฐอเมริกามีบทบาทอย่างสำคัญในด้านความมั่นคงในภูมิภาค ได้ผ่านพ้นความเปลี่ยนแปลงที่สำคัญในท่วงท่านโยบายต่างประเทศ การกลับขึ้นมามีอำนาจอีกครั้งของจีนในอินโด-แปซิฟิก ยังก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงต่อการแสดงบทบาทอย่างโดดเด่นมาอย่างยาวนานของสหรัฐอเมริกาในเอเชีย ดังนั้นความไม่แน่นอนทางการเมืองในสหรัฐอเมริกา ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็วของจีน ความริเริ่มแถบและเส้นทางของจีนและการเข้ามามีบทบาทอย่างมากมายในช่วงหลังมานี้ ความเสื่อมถอยของความเป็นปึกแผ่นของอาเซียน เป็นต้น ดังกล่าวมาข้างต้นถือว่าเป็นใบเบิกทางให้แก่อินเดียในการก้าวเข้ามามีบทบาทมากขึ้นในภูมิภาคอาจเนื่องจากว่าภูมิภาคนี้เป็นผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่สำคัญของอินเดียก็เป็นได้

ท่าทีของอินเดียในฐานะผู้สร้างความสมดุลแก่ภูมิภาค เชื่อว่าระเบียบกฎเกณฑ์ที่อิงอยู่กับกฎหมาย การเมืองหลากหลายขั้วและมีความเปิดกว้าง ถือว่าเป็นหัวใจของสถาปัตย์ความมั่นคง (security architecture) เห็นได้จากการที่อินเดียเข้าไปมีส่วนเกี่ยวพันกับประเทศอื่นๆ เช่น เวียดนาม อินโดนีเซีย สิงคโปร์ ญี่ปุ่นและออสเตรเลีย หุ้นส่วนไตรภาคีระหว่างอินเดีย ญี่ปุ่น และออสเตรเลีย กับระหว่างอินเดีย ญี่ปุ่นและสหรัฐอเมริกา ความร่วมมือดังกล่าวอิงอยู่กับการมองผลประโยชน์ร่วมกันว่ามีความสำคัญอย่างยิ่งยวด ในท้ายที่สุดแล้ว แนวคิดเกี่ยวกับ “จตุสัมพันธ์” เป็นมากกว่าหุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์ระหว่าสหรัฐอเมริกา อินเดีย ออสเตรเลียและญี่ปุ่นและเป็นมากกว่าพันธมิตร จะเห็นได้ว่า “จตุสัมพันธ์” มิได้มองว่าอาเซียนเป็นศูนย์กลางแต่อย่างใด หากแต่เป็นเพียงการรับประกันมิให้อาเซียนล่มสลายเพียงเท่านั้นเอง[11]

ผลประโยชน์ทางการค้าถือว่าเป็นโครงสร้างหนึ่งที่จูงใจให้เกิดการรักษาสันติภาพและเสถียรภาพ ในแง่ดังกล่าวการค้ากับความมั่นคงจึงไม่สามารถพิจารณาแยกขาดจากกันได้ อินเดียตระหนักว่าตนเองจะไม่สามารถเติบโตได้ ถ้าหากว่าตนเองนั้นไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวเรื่องดังกล่าว น่านน้ำเอเชียเป็นส่วนสำคัญของการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของอินเดีย ประเทศต่างๆ ในเอเชียแปซิฟิกมีการปฏิสัมพันธ์กันกับส่วนอื่นๆ ของโลกแบบพหุภาคีผ่านองค์การระหว่างประเทศ เช่น องค์การการค้าโลก (WTO) การดำเนินการทางการค้าตามกระบวนการขององค์การค้าโลก ข้อตกลงระดับภูมิภาค อย่างเช่น หุ้นส่วนทางเศรษฐกิจแบบรอบด้านระดับภูมิภาค (Regional Comprehensive Economic Partnership--RCEP) และหุ้นส่วนข้ามแปซิฟิก (Trans Pacific-Partnership--TPP) ถูกตั้งคำถามว่าจะมีผลต่อการค้าระหว่างกันอย่างไร ในขณะที่อินเดียไม่ต้องการเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของ TPP ในทางตรงกันข้ามอินเดียต้องการเข้าไปมีบทบาทใน RCEP ในทุกๆ ด้านเท่าที่โอกาสจะเอื้ออำนวย อินเดียได้เสนอสิทธิประโยชน์ด้านนโยบายการลงทุนเพื่อหวังเข้าไปมีบทบาทใน RCEP อย่างแข็งขัน อย่างไรก็ตามข้อตกลงของ RCEP โดยธรรมชาติมีลักษณะอ่อนไหวบางประการ

[11] Godbole, Shruti. (May 11, 2018). ดูออนไลน์จาก, https://www.brookings.edu/blog/up-front/2018/05/11/perspectives-on-pacific-geopolitics/

อินเดียและนิวซีแลนด์ มองสถาปัตยกรรมความมั่นคงโลกและมิติด้านความมั่นคงในภูมิภาคในสายตาที่แตกต่างกัน เพราะว่ามีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทั้งทางด้านประชากร ภูมิศาสตร์และขนาดทางเศรษฐกิจ เป็นต้น อินเดียกับนิวซีแลนด์ ไม่ได้เผชิญหน้ากับประเด็นปัญหาความมั่นคงแบบดั้งเดิม เช่น ประเด็นข้อพิพาทเกี่ยวกับพรมแดน ส่วนความท้าทายด้านความมั่นคงแนวใหม่ เช่น อาชญากรรมทางน่านน้ำ มลพิษ การเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อมและการโจรกรรม ปล้นสะดมทางทะเลถือว่าเป็นประเด็นปัญหาและความท้าทายมากกว่าประเด็นอื่นๆ ที่กล่าวมา นิวซีแลนด์เชื่อว่าแนวคิดการเปิดกว้างทางการค้า ความสามารถในการได้เปรียบเชิงเปรียบเทียบผ่านการโอนถ่ายเทคโนโลยีและการศึกษา นิวซีแลนด์ยังเชื่อมั่นอีกว่าสถาปัตย์ด้านความมั่นคงแบบรอบด้านจะเกิดขึ้นได้และการเกิดขึ้นของสถาปัตย์ความมั่นคงนี้จะมีอาเซียนเป็นศูนย์กลางแห่งสถาปัตย์ความมั่นคงของภูมิภาคและต้องการโยงใยเกี่ยวพันกับจีน ในขณะที่ต้องมั่นใจว่าสถาปัตย์ความมั่นคงระดับภูมิภาคที่กำลังเปลี่ยนแปลงไปนั้นมีความสอดคล้องกับค่านิยมและผลประโยชน์ของยุทธศาสตร์อินโด-แปซิฟิก

อย่างไรก็ตาม มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญระหว่างอินเดียและนิวซีแลนด์ในประเด็นเกี่ยวกับการค้าสินค้าการเกษตรและด้านบริการ ซึ่งทั้งสองประเทศนี้ มีผลประโยชน์ร่วมกันบางอย่างและถือว่าอาจเป็นโอกาสของทั้งสองประเทศที่จะแสวงหาความร่วมมือทางทะเลร่วมกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งความร่วมมือระหว่างกองทัพเรือของทั้งสองประเทศ การให้ความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมและภัยพิบัติ (Humanitarian and Disaster Relief--HADR) และต่อต้านการโจรกรรมทางทะเล เป็นประเด็นสำคัญที่ทั้งสองประเทศเป็นห่วงเป็นใย ความท้าทายทางนิเวศและสิ่งแวดล้อมสามารถแก้ปัญหาร่วมกันได้ ความร่วมมือแบบไตรภาคีของประเทศที่ต้องการสานสัมพันธ์ร่วมกัน เช่น ความร่วมมือกับออสเตรเลียและสิงคโปร์ จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่า ข้อตกลงทางการค้า เช่น RCEP สถาปัตย์ความมั่นคงที่มีอาเซียนเป็นศูนย์กลาง (ASEAN-centric security architectures) และการเชื่อมโยงพลเมืองเชื้อสายอินเดียในต่างประเทศสามารถนำไปสู่การเชื่อมโยงทางยุทธศาสตร์ที่สำคัญระหว่างอินเดียกับนิวซีแลนด์ได้

ประมาณปี ค.ศ. 2010 เมื่อแนวคิดอินโด-แปซิฟิกได้รับความสนใจขึ้นมา คำแถลงการณ์โดยผู้นำทางการเมืองของอินเดีย ชี้ให้เห็นผลประโยชน์ของอินเดียในการขยับขยายความสัมพันธ์ไปสู่ประเทศเพื่อบ้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งบริเวณน่านน้ำตะวันออกของอินเดีย ผลประโยชน์ดังกล่าวรวมไปถึงด้านภูมิเศรษฐศาสตร์ การขนส่งสินค้าทางทะเลและเสรีภาพในการสำรวจน่านน้ำ แต่ที่กล่าวมานั้นมิใช่ทั้งหมด หากพิจารณาว่าอาณาเขตทางภูมิยุทธศาสตร์ (geostrategic)ของอินเดียเมื่อเปรียบเทียบกับจีน การขยายตัวมุ่งสู่ทางตะวันออกของมหาสมุทรอินเดีย กรุงนิวเดลีก็พยายามแสวงหาลู่ทางในการป้องปรามและต้านทานการรุกคืบของจีนด้วยเช่นกัน การสรรค์สร้าง “อินโด-แปซิฟิก” ขึ้นมาเป็นการเปิดโอกาสให้อินเดียสานสัมพันธ์ต่อเนื่องกับประเทศมหาอำนาจที่ปักหลักอยู่เดิมอย่าง

สหรัฐอเมริกาและมหาอำนาจอื่นๆ ที่มีส่วนได้เสียและมีผลประโยชน์สำคัญในภูมิภาคและยุทธศาสตร์ “อินโด-แปซิฟิก”

ตั้งแต่ปี ค.ศ. 2014 เป็นต้นมา นายกรัฐมนตรี Narendra Modi ได้ประการนโยบายฟื้นฟูประเทศที่เรียกว่า “นโยบายดำเนินการมุ่งตรงสู่ตะวันออก” (Act East Policy) เพื่อเพิ่มการแสดงบทบาทและเชื่อมโยงกับตลาดของอาเซียน เป็นการมองอาเซียนเป็นศูนย์กลาง เห็นได้จากมีโครงการก่อสร้างเส้นทางสู่ตะวันออกเพื่อเชื่อมโยงสู่ประเทศ CLMVT เป็นต้น ต่อมาผลจากนโยบาย Act East ของอินเดีย ในปี ค.ศ. 2015 กองทัพเรืออินเดียได้ออกแถลงการณ์ยุทธศาสตร์ความมั่นคงทางทะเลฉบับใหม่ ซึ่งในเนื้อหาเป็นความพยายามขยายผลประโยชน์น่านน้ำทะเลออกไป ขยายออกไปครอบคลุมจนถึงทางทิศตะวันตกและตะวันตกเฉียงใต้ของมหาสมุทรแปซิฟิก อย่างไรก็ตาม การเข้าไปพัวพันของอินเดียใน “จตุภาคี” (quadrilateral) ซึ่งประกอบด้วย ออสเตรเลีย อินเดีย ญี่ปุ่นและสหรัฐอเมริกา ส่งผลให้อินเดียจำต้องแสดงท่าทีคำมั่นในการดำเนินนโยบาย Act East อย่างกว้างขวางและจริงจังมากขึ้น วิสัยทัศน์ของนายกรัฐมนตรี Modi เกี่ยวกับ SAGAR หรือ Security and Growth for All in the Region ตามเป้าประสงค์ของนโยบาย Act East ของอินเดีย ซึ่งเป็นความมุ่งมั่นของ Modi เพื่อผลักดันให้เกิดความมั่นคงและความเจริญรุ่งเรืองไปทั่วทั้งภูมิภาค

พันธมิตรยุทธศาสตร์อินโด-แปซิฟิกระหว่างสหรัฐอเมริกา-อินเดีย

การประชุมรัฐบาลระดับรัฐมนตรีระหว่างสหรัฐอเมริกากับอินเดีย ณ กรุงนิวเดลี เป็นการลงนามข้อตกลงการสื่อสารเพื่อความเข้าใจตรงกันและความร่วมมือด้านความมั่นคง (Communications Compatibility and Security Cooperation Agreement--COMCASA) อย่างไรก็ตามอินเดียยังคงคลางแคลงใจบทบาทในเชิงภูมิรัฐศาสตร์สหรัฐอเมริกาและการเข้ามาแทรกแซงในภูมิภาคเอเชียใต้อย่างแข็งขันมาตั้งแต่ยุคสงครามเย็นเป็นต้นมา ในหลายปีที่ผ่านมาข้อตกลงนิวเคลียร์ระหว่างอินเดีย-สหรัฐอเมริกา ในปี ค.ศ. 2005 ความสัมพันธ์แบบทวิภาคีของทั้งสองมีความก้าวหน้ามากยิ่งขึ้น อินเดียถือว่าเป็นประเทศประชาธิปไตยที่ขนาดใหญ่ที่สุดในเอเชียใต้ซึ่งเข้ากันได้ดีกับความต้องการของสหรัฐอเมริกา[12]

สหรัฐอเมริกา เรียกร้องให้อินเดียลงนามในข้อตกลงป้องกันประเทศ 3 ฉบับด้วยกันคือ (1) ข้อตกลงเพื่อสนับสนุนด้านโลจิสติกส์ (Logistic Support Agreement--LSA) (2) ข้อตกลงเพื่อสร้างความเข้าใจด้านความมั่นคงและการสื่อสารเพื่อทำงานร่วมกัน (Communications Interoperability and Security Memorandum of Agreement--CISMOA) และ (3) ข้อตกลงเพื่อการแลกเปลี่ยน

[12] The U.S. Department of Defense. (September 6, 2018). ดูออนไลน์จาก, https://dod.defense.gov/News/Article/Article/1622396/us-india-defense-cooperation-a-key-driver-of-overall-relationship/

ขั้นพื้นฐานเพื่อความร่วมมือทางภูมิอวกาศ (Basic Exchange Agreement (BECA) for Geo-Spatial Cooperation) เพื่อกระชับความร่วมมือด้านการป้องกันและสร้างรากฐานเพื่อการทำงานร่วมกันระหว่างทหารของทั้งสองประเทศ[13] โดยให้เวลากว่า 13 ปี ในการผลักดัน ในระหว่างทางได้มีข้อถกเถียงบางประการกับจีนและการพัฒนาภูมิภาคในเชิงภูมิยุทธศาสตร์ เช่น อินโด-แปซิฟิกเพื่อกระตุ้นให้อินเดียให้ดำเนินการตาม อินเดียลงนามข้อตกลงความเขาใจร่วมกันด้านการแลกเปลี่ยนทางโลจิสติกส์ (Logistics Exchange Memorandum of Agreement--LEMOA) กับสหรัฐอเมริกาในปี ค.ศ. 2016 ซึ่งถือว่าเป็น LSA ในแบบของอินเดียที่เอื้ออำนวยต่อการเชื่อมต่อสื่อสาร การซ้อมรบร่วมกันระหว่างทั้งสอง ด้านปฏิบัติการบรรเทาภัยพิบัติและสิ่งอำนวยความสะดวกด้านโลจิสติกส์อื่นๆ รวมถึงประเด็นอื่นที่จำต้องพิจารณาเป็นกรณีไป

ข้อตกลงแต่ละฉบับที่ลงนามไปนั้นเอื้ออำนวยให้มีการใช้ทรัพยากรบางอย่างร่วมกันในการเดินเรือขนส่งสินค้าทางทะเลทั้งฝั่งมหาสมุทรอินเดียและมหาสมุทรแปซิฟิก นอกจากนั้นสหรัฐอเมริกากับอินเดียยังลงนามข้อตกลงเรือบรรทุกเครื่องบินและเฮลิคอปเตอร์เพื่อปฏิบัติการสนับสนุนกันและกัน (Helicopter Support Other than Aircraft Carriers (HOSTAC) agreement) ในปีค.ศ. 2017 ควบคู่ไปกับการประชุมรัฐมนตรีความมั่นคงของอาเซียน ณ กรุงมนิลา ประเทศฟิลิปปินส์

เป้าหมายของข้อตกลงดังกล่าวคือ การขยายความร่วมมือไปสู่ความร่วมมือทางทะเล เพื่อให้แต่ละฝ่ายสามารถช่วยเหลือกันได้ในกรณีเกิดเหตุฉุกเฉินขึ้นแต่ความร่วมมือ CISMOA ดูเหมือนว่ามีความยุ่งยากในทางปฏิบัติอันเนื่องจากว่าข้อตกลงกำหนดให้มีการเปิดเผยข้อมูลต่อกัน ในบางกรณีเป็นข้อมูลที่อ่อนไหวอาจนำไปใช้ในทางที่อาจก่อให้เกิดผลเสียต่อประเทศได้

แต่ความขัดแย้งทางการทหารระหว่างอินเดียกับจีนตลอดแนวชายแดน 3,488 กิโลเมตรและจีนเข้ามามีบทบาทในการเดินเรือมหาสมุทรทางฝั่งมหาสมุทรอินเดียมากขึ้นจึงมีผลให้อินเดียจำต้องลุกขึ้นมาแสดงท่าทีไม่พอใจกับการกระทำของจีน

ในวันที่ 6 กันยายน ค.ศ. 2018 อินเดียจึงลงนามข้อตกลงการสื่อสารเพื่อความเข้าใจตรงกันและความร่วมมือด้านความมั่นคง (COMCASA) กับสหรัฐอเมริกา อันเป็นการเปิดทางในการถ่ายโอนระบบสื่อสารด้านความมั่นคงที่ใช้ในเครื่องบินรบ เช่น เครื่องบินรบ รุ่น C-17 Globemaster III และรุ่น C-130 J Super Hercules ที่ประจำการในกองทัพอากาศอินเดีย และเครื่องบินลาดตระเวนพิสัยไกล รุ่น P-8i Poseidon ที่ประจำการในกองทัพเรือของอินเดีย[14]

---

[13] The Diplomat. (September 9, 2018). ดูออนไลน์จาก, https://thediplomat.com/2018/09/what-the-recently-concluded-us-india-comcasa-means/

[14] The Economic Times. (September 7, 2018). ดูออนไลน์จาก, https://economictimes.indiatimes. com/news/defence/seven-reasons-why-comcasa-is-so-important-for-india/articleshow/65707682.cms

ที่กล่าวมาข้างต้นถือว่าเป็นข้อตกลงเพื่อสร้างความเข้าใจด้านความมั่นคงและการสื่อสารเพื่อการทำงานร่วมกัน (CISMOA) ในแบบฉบับของอินเดียเอง เป็นการสร้างความมั่นใจและรับประกันว่าต่อรัฐบาลอินเดียเกี่ยวกับการปกป้องคุ้มครองข้อมูล รวมถึงการใช้ข้อมูลจากการขนส่งทางอากาศของอินเดีย ข้อถกอภิปรายเกี่ยวกับข้อตกลงการแลกเปลี่ยนมูลฐานระหว่างทั้งสองหรือ BECA อยู่ระหว่างการพิจารณาหารือ เนื่องจากว่า BECA เป็นข้อตกลงที่เกี่ยวข้องกับการเปิดเผยข้อมูลระหว่างกันทางภูมิศาสตร์ (geographical intelligence--GEOINT) ซึ่งหมายรวมถึงภาพถ่ายดาวเทียมและข้อมูลภูมิประเทศของกันและกัน อันเป็นเรื่องละเอียดอ่อนสำหรับอินเดีย โดยเฉพาะอย่างยิ่งข้อมูลฐานทัพของอินเดียในพื้นที่ต่างๆ เป็นประเด็นสำคัญ

ยุทธศาสตร์อินโด-แปซิฟิกในมุมมองของญี่ปุ่น

หลังจากการก้าวเข้าสู่ตำแหน่งของนายกรัฐมนตรี Shinzo Abe ในเดือนธันวาคม ค.ศ. 2012 ในห้วงเวลาที่ผ่านพ้นมากว่า 6 ปี นั้น Abe ได้ดำเนินนโยบายด้านการต่างประเทศและความมั่นคงหลายนโยบายด้วยกัน โดยในช่วงแรกนั้นมีการก่อตั้งคณะมนตรีความมั่นคงแห่งชาติญี่ปุ่น (Japan's National Security Council)[15] ในเดือนธันวาคม ค.ศ. 2013 ถือว่าเป็นกองบัญชาการด้านนโยบายต่างประเทศและความมั่นคงและยังมีการปรับเปลี่ยนยุทธศาสตร์ความมั่นคงแห่งชาติในช่วงเดียวกันเพื่อย้ำให้เห็นสิ่งที่ Abe เรียกว่า"การสร้างสันติภาพเชิงรุก" (proactive contribution to peace)[16] และสานสัมพันธ์ภาคีระหว่างญี่ปุ่นกับสหรัฐอเมริกาให้แนบแน่นและขยายไปสู่บางด้านมากขึ้น เช่น ด้านการป้องกันขีปนาวุธ ความมั่นคงทางทะเล ความมั่นคงทางอวกาศกับความมั่นคงทางไซเบอร์ และด้านการบรรเทาภัยพิบัติ เป็นต้น หลักเกณฑ์โครงการป้องกันแนวใหม่ได้เผยออกมาพร้อมๆ กับยุทธศาสตร์ความมั่นคงแห่งชาติ ที่เน้นย้ำถึงการตระเตรียมท่าทีเชิงป้องกันในภูมิภาคตะวันตกเฉียงใต้ (southwest) และให้ความสำคัญในการเพิ่มสมรรถนะทางทะเลและทางอากาศเป็นลำดับต้นๆ นอกจากนั้น รัฐบาลยังได้กำหนดหลักการใหม่ในการถ่ายโอนเครื่องมือและเทคโนโลยีด้านการป้องกันประเทศในเดือนเมษายน ค.ศ. 2014 รัฐบาลญี่ปุ่นได้ตัดสินใจปรับเปลี่ยนวิธีคิดและการตีความที่มีต่อมาตรา 9 ในรัฐธรรมนูญฉบับ MacArthur ในเดือนตุลาคม ค.ศ. 2014 และกฎหมายด้านความมั่นคงแห่งชาติจำนวนหนึ่งที่ได้รับการประกาศเป็นกฎหมายในเดือนสิงหาคม ค.ศ. 2015 หลักเกณฑ์ความร่วมมือด้านการป้องกันแนวใหม่ก็ได้รับการยอมรับร่วมกันระหว่างญี่ปุ่นและสหรัฐอเมริกา ในเดือนเมษายน ค.ศ. 2014 นอกจากนั้น Shinzo Abe ยังแสดงความกระตือรือร้นในการเยือนและพบปะ

[15] Ministry of Foreign Affairs of Japan. (2013). ดูออนไลน์จาก, https://www.mofa.go.jp/fp/nsp/page1we_000080.html

[16] Abe, Shinzo. (September 25, 2015). ดูออนไลน์จาก, https://edition.cnn.com/2015/09/25/opinions/abe-development-lessons/

ประเทศมิตรสหายไปทั่วโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศเพื่อนบ้านของญี่ปุ่นและมีความเป็นพิเศษอย่างยิ่งต่อประเทศเพื่อนบ้านสองประเทศอย่างจีนและเกาหลีเหนือ Abe พบปะกับประธานาธิบดี Xí Jìnpíng ในเดือนพฤศจิกายน ค.ศ. 2014 และในเดือนเมษายน ค.ศ. 2015 โดย Abe เป็นผู้นำคนแรกที่เยือนประเทศอาเซียนทุกประเทศในเพียงปีเดียว Abe ยังเดินทางเยือนออสเตรเลีย บังกาลาเทศ อินเดีย นิวซีแลนด์ ศรีลังกา ในปี ค.ศ. 2014 เป็นที่กระจ่างว่า Abe ได้ให้ความสำคัญต่อภูมิภาคต่างๆ ในเชิงภูมิรัฐศาสตร์ เห็นได้จากการการเดินทางเยือนประเทศต่างๆ นั้น มักอยู่ในแถบมหาสมุทรแปซิฟิกและมหาสมุทรอินเดีย การเยือนของ Abe เป็นการเน้นย้ำให้เห็นความสำคัญของการจัดระเบียบทางการเมืองและความร่วมมือด้านความมั่นคง รวมไปถึงการสร้างกฎเกณฑ์ กติกาและบรรทัดฐานระหว่างประเทศ

ความร่วมมือระหว่างสหรัฐอเมริกากับญี่ปุ่นในการพัฒนายุทธศาสตร์อินโด-แปซิฟิก ตามมุมมองของ Stephen R. Nagy[17] มองว่า ความใกล้ชิดทางภูมิรัฐศาสตร์ระหว่างจีนกับญี่ปุ่น อีกทั้งการที่จีนหวนกลับมาเป็นประเทศมหาอำนาจที่ยิ่งใหญ่ที่สุดในภูมิภาค เป็นการกดดันให้ญี่ปุ่นแสดงบทบาทที่จำเป็นสำหรับยุทธศาสตร์อินโด-แปซิฟิก อำนาจทางเศรษฐกิจของจีนที่มีขนาดใหญ่มากและแสดงบทบาทในเชิงกระเสือกกระสน และมีกลยุทธ์แบบผสมผสานเพื่อบรรลุเป้าหมายแห่งชาติของตนเอง เช่น การที่จีนอ้างว่าอำนาจอธิปไตยของตนเองกำลังถูกลิดรอนจากกรอบกฎหมายระหว่างประเทศ[18] ทำให้ญี่ปุ่นจำต้องผลักดันกรอบยุทธศาสตร์ที่เรียกว่า “Security Diamond”[19] ออกมาในปี ค.ศ. 2015 นำมาสู่การกำเนิดขึ้นของ “กรอบเจรจาความมั่นคงจตุภาคี” (Quadrilateral Security Dialogue)[20] หรือ“จตุสัมพันธ์” และที่สำคัญคือ การกำเนิดขึ้นของยุทธศาสตร์อินโด-แปซิฟิก ซึ่งเป็นประเด็นนำเสนออยู่ในขณะนี้[21]

นโยบายทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศของญี่ปุ่นภายใต้นายกรัฐมนตรี Shinzo Abe ได้ตัดสินใจเข้าร่วมการเจรจาหุ้นส่วนข้ามแปซิฟิก (TPP) และข้อตกลงในเบื้องต้นที่เกี่ยวข้องในเดือน

---

[17] Dr. Stephen R. Nagy is a senior Associate Professor in the Department of Politics and International Studies at the International Christian University, Tokyo; Distinguished Fellow for the Asia Pacific Foundation (APF); and a Fellow with the Canadian Global Affairs Institute (CGAI)

[18] Nagy, Stephen. (June, 2018). ดูออนไลน์จาก, https://www.asianaffairs.in/magazine/troubled-waters/#.W4qJ_iQzbIW

[19] Yoshikatsu, Suzuki. (Febuary 8, 2016). ดูออนไลน์จาก, https://www.nippon.com/en/column/g00339/

[20] Gale, Jesse Barker and Shearer, Andrew. (2018). ดูออนไลน์จาก, https://csis-prod.s3.amazonaws.com/s3fs- public/publication/180717_GaleShearer_QuadSecurityDialogue.pdf?csNA9Z0fB6r4L9KKdBnc.a0LzXdNTr7b

[21] The Diplomat. (August 8, 2018). ดูออนไลน์จาก, https://thediplomat.com/2018/08/japan-us-relations-indo-pacific-strategy-and-the-quad/

ตุลาคม ค.ศ. 2015 ญี่ปุ่นเริ่มดำเนินการเจรจากับสหภาพยุโรป (อียู) ในข้อทำข้อตกลงเขตการค้าเสรีญี่ปุ่น-อียู และไม่เข้าร่วมกับธนาคารเพื่อการลงทุนโครงสร้างพื้นฐาน (Asian Infrastructure Investment Bank--AIIB) ที่มีจีนเป็นผู้นำ แต่ญี่ปุ่นก็ตระหนักว่ามีความต้องการเงินทุนอย่างมหาศาลในด้านโครงสร้างพื้นฐานในเอเชีย และรับรู้ดีว่า AIIB มีอิทธิพลในระยะยาวในเชิงยุทธศาสตร์เป็นอย่างมาก Abe แถลงในเดือนพฤษภาคม ค.ศ. 2015 ว่า ญี่ปุ่นควรที่จะจัดหาเงินทุน 110 พันล้านดอลลาร์ให้แก่ธนาคารเพื่อการพัฒนาเอเชีย (ADB) เพื่อการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่มีคุณภาพ (quality infrastructure) ในเอเชีย[22]

การปะติดปะต่อเรื่องราวเล็กๆ น้อยๆ เหล่านี้ ดำเนินการผ่านความริเริ่มเชิงนโยบายดังกล่าวญี่ปุ่นภายใต้การบริหารของ Abe สมัยนั้นเป็นการสนองตอบต่อนโยบายการถ่วงดุลของ Obama ทั้งในด้านนโยบายความมั่นคงและนโยบายทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศ โดยการสานสัมพันธ์เชิงลึกและการขยายความสัมพันธ์ไปสู่ด้านอื่นๆ ในภาคีระหว่างญี่ปุ่นกับสหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่นภายใต้การกุมบังเหียนโดย Abe เป็นความพยายามในการจัดระเบียบตัวเองกับความสัมพันธ์กับหุ้นส่วนของญี่ปุ่นและพยายามสร้างเครือข่ายเพื่อความร่วมมือด้านความมั่นคง การที่จะทำเช่นนั้นได้ญี่ปุ่นจึงขยับขยายจุดสนใจของตนจากที่ให้ความสำคัญและสนใจเฉพาะเอเชีย-แปซิฟิก สู่การให้ความสำคัญกับอินโด-แปซิฟิก

เป็นที่เข้าใจว่าจีนไม่สามารถถูกโอบล้อมได้ครอบคลุมทั่วถึง แต่ญี่ปุ่นพร้อมกับสหรัฐอเมริกาและพันธมิตรและหุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์ของทั้งสองดำเนินการสกัดกั้นและป้องกันภัยคุกคามที่อาจจะเกิดขึ้นจากการหวนกลับขึ้นมามีอำนาจอีกครั้งของจีน ซึ่งจีนเองอาจพยายามที่จะเปลี่ยนแปลงระเบียบกฎเกณฑ์ของภูมิภาคโดยการใช้กำลัง ในขณะที่การเกี่ยวสัมพันธ์กับจีนเพื่อสร้างบรรทัดฐานกฎเกณฑ์ กติการ่วมกันแบบหลากหลาย รวมไปถึงในพื้นที่ความร่วมมือที่มีผลประโยชน์ร่วมกัน จีนในห้วง 6-7 ปีก่อนหน้าได้ดำเนินการลุหน้าไปอย่างมาก พยายามยืนยันผลประโยชน์สำคัญของตนเองที่อาจมีความขัดแย้งและจำต้องเผชิญหน้ากับประเทศเพื่อนบ้านของจีนและสหรัฐอเมริกา การเข้ามาแทรกแซงเกี่ยวกับประเด็นปัญหาเขตแดนและอำนาจอธิปไตยและการปรับใช้ความร่วมมือทางเศรษฐกิจในฐานะเป็นเครื่องทางนโยบายต่างประเทศ การกระทำบางอย่างถูกตั้งคำถามโดยพลันเกี่ยวกับความปรารถนาของจีนและการทำความเข้าใจ “ความฝันใฝ่ของจีน” หรือ “China Dream” ที่ประธานาธิบดี Xí Jìnpíng กล่าวถึงนั้นความหมายแฝงและซ่อนเร้นอยู่โดยแท้จริงแล้วมีนัยสำคัญอย่างไรต่อเวทีการเมืองระหว่างประเทศที่จีนพยายามโลดแล่นอย่างแข็งขัน

มองระดับภูมิภาค ภาคีระหว่างญี่ปุ่น-สหรัฐอเมริกายังคงเป็นเสาหลักของความมั่นคงและความริเริ่มนโยบายต่างประเทศที่มีขึ้นโดยญี่ปุ่น การก่อตั้งคณะมนตรีความมั่นคงแห่งชาติ (NSC) ของ

[22] Shiraishi, Takashi. (March 1, 2016). ดูออนไลน์จาก, http://carnegieendowment.org/2016/03/01/japan-s-indo-pacific-policy-pub-62929

ญี่ปุ่นทำให้เกิดความคล่องตัวในการผสานนโยบายกับสหรัฐอเมริกาได้สะดวกมากยิ่งขึ้น กฎหมายความมั่นคงแห่งชาติฉบับใหม่ผนวกกับหลักเกณฑ์ความร่วมมือในการป้องกันประเทศระหว่างญี่ปุ่น-สหรัฐอเมริกา ทำให้ภาคีความร่วมมือของทั้งสองเกิดความเกื้อหนุนความร่วมมือด้านความมั่นคงให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นมิใช่เพียงแต่ความมั่นคงแห่งชาติของญี่ปุ่นเท่านั้น หากแต่ยังรวมไปถึงสันติภาพและเสถียรภาพของภูมิภาคอีกด้วย TPP เป็นการสร้างความเข้มแข็งและการขยายภาคีให้กว้างขวางยิ่งขึ้น ยิ่งไปกว่านั้นคำมั่นของสหรัฐอเมริกาต่อการปกป้องญี่ปุ่นในกรณีของหมู่เกาะ Senkaku รวมไปถึงการสนับสนุนและความช่วยเหลือจากสหรัฐอเมริกาอย่างล้นหลามในกรณีแผ่นดินไหว เหตุการณ์สึนามิและอุบัติการณ์นิวเคลียร์ ในส่วนทิศเหนือฝั่งตะวันออกของญี่ปุ่นในปี ค.ศ. 2011 ซึ่งเป็นส่วนผลักดันจนเกิดแรงสนับสนุนจากสาธารณะให้เห็นความสำคัญและมีความเชื่อมั่นต่อกันระหว่างภาคี

รัฐบาลญี่ปุ่นภายใต้การบริหารของ Shinzo Abe ยังส่งเสริมความร่วมมือด้านความมั่นคงกับประเทศต่างๆ ที่เป็นแกนหลักในภูมิภาคอินโด-แปซิฟิกอีกด้วย โดยเฉพาะออสเตรเลีย อินเดียและกลุ่มประเทศอาเซียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งอินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์และเวียดนาม อาจมองว่าภูมิภาคดังกล่าวคือ บริเวณแถบถิ่นเป้าหมายที่ญี่ปุ่นจะเข้าไปจับจองในอนาคตก็เป็นได้

จากที่กล่าวมาข้างต้น ชัดเจนว่าเอเชียตะวันออกเฉียงใต้นั้นมีความสำคัญมากเพียงใดในทางยุทธศาสตร์ของญี่ปุ่น ซึ่งญี่ปุ่นได้ยื่นคำมั่นต่อการสนับสนุนการสร้างเอกภาพของอาเซียนและให้ความช่วยเหลือด้านการบูรณาการของอาเซียน นอกจากนั้นยังเป็นผู้จัดหาเงินทุนให้แก่สถาบันวิจัยทางเศรษฐกิจเพื่ออาเซียนและเอเชียตะวันออกตั้งแต่แรกเริ่มก่อตั้งสถาบันในปี ค.ศ. 2008 โดยมีความกระตือรือร้นในความร่วมมือทางเศรษฐกิจด้วยการให้ความช่วยเหลือด้านการพัฒนาอย่างเป็นทางการ (ODA) เพื่อการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และการหนุนเสริมการลงทุนโดยตรงระหว่างประเทศของญี่ปุ่น (FDI) อุตสาหกรรมญี่ปุ่นต่างให้การตอบรับในการเข้าไปลงทุนโดยตรงในกลุ่มประเทศอาเซียน

อย่างไรก็ตามนโยบายความร่วมมือทางเศรษฐกิจของญี่ปุ่น มีนัยทางการเมืองที่แตกต่างกันระหว่างประเทศเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในแผ่นดินใหญ่ (Mainland Southeast Asia) กับประเทศที่อยู่บริเวณทะเล (Maritime Southeast Asia) การสนองตอบต่อความริเริ่มพัฒนาด้านโครงสร้างพื้นฐานทางทิศเหนือฝั่งตะวันตกของจีน ตลอดจนบริเวณแผ่นดินใหญ่ของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้โดยยกให้คุนหมิงเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาเครือข่ายในแถบนี้ ความร่วมมือทางเศรษฐกิจของญี่ปุ่นเป็นการมุ่งสร้างทางยกระดับจากฝั่งตะวันออกสู่ฝั่งตะวันตกให้การสนับสนุนเครือข่ายการผลิตแบบข้ามชาติโดยมองว่ากรุงเทพมหานครเป็นศูนย์กลางความร่วมมือดังกล่าว

ญี่ปุ่นยังคงให้การสนับสนุนความร่วมมือทางเศรษฐกิจอย่างแข็งขันกับประเทศเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่ตั้งในแถบมหาสมุทรและยังริเริ่มความร่วมมือด้านความมั่นคงกับประเทศเอเชีย

ตะวันออกเฉียงใต้แถบทะเลและเวียดนาม หลังจากการประชุมสุดยอดระหว่างอาเซียน-ญี่ปุ่น ในเดือนธันวาคม ค.ศ. 2013 ซึ่งเป็นการประชุมที่ Abe แสดงเจตจำนงความร่วมมือด้านการป้องกันประเทศในการประชุมระหว่างรัฐมนตรีว่าการด้านความมั่นคงของญี่ปุ่นและอาเซียนจัดขึ้นที่เมียนมา ในเดือนมิถุนายน ค.ศ. 2014 โดยให้ความสำคัญกับความมั่นคงทางทะเลและความมั่นคงแนวใหม่ซึ่งถือว่าเป็นความร่วมมือที่สำคัญที่ได้จากการประชุมของทั้งสองฝ่าย การขยายความร่วมมือไปสู่ความปลอดภัยบริเวณชายฝั่งทะเล โดยมีการจัดหาเรือตรวจการชายฝั่งให้แก่อินโดนีเซีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์และเวียดนาม นอกจากนั้น ยังจัดตั้งโครงการเพื่อความมั่นคงทางทะเลและการแสริมสร้างสมรรถนะเพื่อความปลอดภัย ญี่ปุ่นและมาเลเซียเห็นด้วยกับการเจรจาเกี่ยวกับกรอบกฎหมายเพื่อถ่ายโอนเครื่องมือและเทคโนโลยีด้านการป้องกันประเทศ

ความริเริ่มเหล่านี้ อย่างน้อยอาจมองว่าเป็นส่วนหนึ่งของการสนองตอบต่อความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและการเมืองในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อันเนื่องจากมีความแตกต่างหลากหลายในทิศทางเชิงกลยุทธ์ในปัจจุบันที่ดำเนินการระหว่างรัฐต่างๆ ในทั้งอาเซียนแผ่นดินใหญ่และอาเซียนผืนทะเลยกเว้นเวียดนาม

ความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจเป็นประเด็นสำคัญประการหนึ่ง กล่าวคือประเทศสมาชิกอาเซียนผืนทะเลและแผ่นดินใหญ่ต่างรับเอายุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาทางเศรษฐกิจที่แตกต่างกันออกไป การพัฒนาทางด้านโครงสร้างพื้นฐานข้ามพรมแดนเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วในอนุภูมิภาคแม่น้ำโขง ต้องการให้รัฐบาลของกลุ่มประเทศอาเซียนแผ่นดินใหญ่ดำเนินการวางแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาที่มีมุมมองครอบคลุมประเด็นบริบทของอนุภูมิภาคด้วย

ความเปลี่ยนแปลงอีกด้านคือ ด้านความมั่นคง การสรรค์สร้างกรอบงานความมั่นคงแบบรอบด้านในอาเซียนคืบหน้าเพียงเล็กน้อย ด้วยเหตุของความแตกต่างที่สำคัญระหว่างประเทศเหล่านี้ ในการเกี่ยวสัมพันธ์กับเขตแดนข้อพิพาทกับจีนในทะเลจีนใต้และประเทศอื่นๆ ที่มิได้มีข้อบาทหมางด้วย ความแตกต่างดังกล่าวเริ่มเห็นเด่นชัดมากขึ้น จากการที่ความร่วมมือทางเศรษฐกิจของจีนและการเข้าไปแทรกแซงในทะเลจีนใต้และความพยายามในการถ่วงดุลสหรัฐอเมริกาที่เข้ามามีบทบาทมากขึ้นในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก ในแง่ของความมั่นคง กลุ่มประเทศอาเซียนผืนทะเลรวมไปถึงเวียดนามจำเป็นต้องพิจารณาทบทวนยุทธศาสตร์ด้านความมั่นคงของตนเองที่ยึดโยงอิทธิพลและบริบทการแข่งขันระหว่างจีนกับสหรัฐอเมริกาในภูมิภาคประกบไปด้วย

การที่จะเข้าใจนโยบายของญี่ปุ่นต่อเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ จำเป็นต้องทำความเข้าใจจากมุมมองที่มุ่งสนับสนุนให้อาเซียนมีความเป็นเอกภาพและบูรณาการอย่างแนบแน่นมากขึ้น การส่งเสริมค่านิยมของอาเซียนในฐานะที่เป็นขุมพลังให้แก่ประเทศสมาชิก และสนับสนุนกระบวนการความร่วมมืออาเซียน+3 ให้เป็นส่วนสำคัญของการสร้างสถาปัตย์ความมั่นคงของภูมิภาค อย่างไรก็ตามการสร้างกองกำลังที่มีประสิทธิภาพเป็นเหตุให้เกิดความแตกต่างหลากหลายในทิศทางยุทธศาสตร์ระหว่าง

ประเทศในผืนแผ่นดินใหญ่กับประเทศในผืนทะเล ยกเว้นประเทศเวียดนามที่มีความแตกต่างในแบบเฉพาะบางประการ

ญี่ปุ่นมองว่าอนาคตของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้อ่อนไหวและขึ้นตรงต่อสองประเทศ คือ ประเทศไทยที่ตั้งอยู่ในผืนแผ่นดินใหญ่และอินโดนีเซียซึ่งตั้งอยู่ในผืนทะเล ขึ้นอยู่กับว่าเสถียรภาพทางการเมืองของประเทศไทยจะหวนกลับไปรูปแบบใด ในฝั่งของอินโดนีเซียภายใต้การบริหารงานของประธานาธิบดี Joko Widodo จะสามารถดำเนินนโยบายที่ริเริ่มได้อย่างมีประสิทธิภาพเพียงใด ทั้งด้านเศรษฐกิจและความมั่นคง โดยนายกรัฐมนตรี Abe ได้ดำเนินนโยบายต่างประเทศและความมั่นคงในภูมิภาคอินโด-แปซิฟิกและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อันถือว่าเป็นหุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์ที่สำคัญต่อญี่ปุ่น แต่สิ่งสำคัญคือความเคลื่อนไหวทางยุทธศาสตร์หลัก (Grand Strategy) ของแต่ละประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในการปรับและเปลี่ยนแปลงให้เข้ากันกับบริบทของภูมิรัฐศาสตร์และเศรษฐกิจการเมืองระหว่างประเทศที่ไม่หยุดนิ่ง

ท่าทีของญี่ปุ่นต่ออินเดียและออสเตรเลียในการดำเนินยุทธศาสตร์อินโด-แปซิฟิก

การมีความสัมพันธ์แบบทวิภาคีของจีนกับอินเดียและออสเตรเลีย ทำให้ญี่ปุ่นชักนำให้ทั้งสองประเทศคือ อินเดียและออสเตรเลียดำเนินการตามยุทธศาสตร์อินโด-แปซิฟิก อินเดียหวาดระแวงแนวคิดที่สนับสนุนให้เปิดกว้างอินโด-แปซิฟิก[23] โดยเฉพาะอย่างยิ่งคำมั่นทางการทหารและการผลักดันให้เป็นภูมิภาคที่เปิดกว้างมีเสรีและอิงอยู่กับกฎเกณฑ์ร่วมกันในการใช้น่านน้ำ อันเนื่องมาจากความตึงเครียดทางภูมิรัฐศาสตร์ระหว่างจีนและอินเดีย ซึ่งนำไปสู่ความสัมพันธ์ที่ซับซ้อนระหว่างอินเดียกับปากีสถาน ความสัมพันธ์ของจีนและอินเดียที่มีต่อประเทศเพื่อนบ้านอื่นๆ มีลักษณะที่ต่างกันซึ่งมีผลต่อความไว้เนื้อเชื่อใจและการตัดสินใจว่าจะคบหาสมาคมอย่างใกล้ชิดหรือไม่ หรือในรูปแบบใด[24]

ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างออสเตรเลียกับจีน ในทางตรงกันข้ามกลับอยู่ในภาวะที่ยุ่งยาก อันเนื่องจากว่าผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจและผลประโยชน์ด้านความมั่นคงหรือผลประโยชน์ทางการเมืองของทั้งสองไม่สามารถไปในทิศทางเดียวกันได้ เพราะความเจริญก้าวหน้าของออสเตรเลียนั้นเชื่อมโยงโดยตรงกับเศรษฐกิจของจีน แต่กระนั้นก็มีความกังวลเกี่ยวกับการเข้ามาแทรกแซงทางการเมืองของจีนในออสเตรเลีย และการคัดค้านของจีนต่อกฎเกณฑ์ กติกา สถาบันระหว่างประเทศ

[23] The Japan Times. (July 24, 2018). ดูออนไลน์จาก, https://www.japantimes.co.jp/opinion/2018/07/24/commentary/japan-commentary/early-write-off-indo-pacific-strategy/#.W4wSvSQzbIW

[24] The Times of India. (May 31, 2018). ดูออนไลน์จาก, http://timesofindia.indiatimes.com/articleshow/63395543.cms?utm_source=contentofinterest&utm_medium=text&utm_campaign=cppst

เช่น การปฏิเสธคำตัดสินของอนุญาโตตุลาการระหว่างประเทศในประเด็นข้อพิพาทพรมแดนในทะเลจีนใต้[25]

ในฝั่งของญี่ปุ่นกลับชัดเจนในประเด็นเกี่ยวกับผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจและความมั่นคง เมื่อให้การสนับสนุนยุทธศาสตร์อินโด-แปซิฟิก ในกรณีของอินเดียนั้นญี่ปุ่นมุ่งให้ความสำคัญต่อการกระชับความร่วมมือทางเศรษฐกิจผ่านการให้ความช่วยเหลืออย่างเป็นทางการ (ODA) และการเข้าไปลงทุนโดยตรงภายในประเทศ (FDI) รวมถึงการสร้างความเป็นหุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์ โดยเน้นน้ำหนักไปที่กลุ่มเฉพาะกิจที่เกิดขึ้น โดยการเข้าร่วมในยุทธศาสตร์อินโด-แปซิฟิก และที่ตั้งทางภูมิรัฐศาสตร์ รวมถึงอัตลักษณ์ของอินเดียเปิดโอกาสให้อินเดียเป็นผู้สร้างบรรทัดฐานปฏิบัติร่วมกันโดยมิได้ละทิ้งการสร้างความสงบสันติในภูมิภาคแต่อย่างใด

ในทางตรงกันข้ามความสัมพันธ์ระหว่างญี่ปุ่น-ออสเตรเลียนั้นมีความคาบเกี่ยวในประเด็นความมั่นคง การเมืองและทางเศรษฐกิจ ในด้านความมั่นคงการเข้าร่วม CPTPP ของออสเตรเลียเป็นไปเพื่อการลดการพึ่งพาทางเศรษฐกิจต่อจีน และการเข้าร่วมใน “จตุสัมพันธ์” โดยมีสหรัฐอเมริกาเคียงข้างเป็นการเปิดโอกาสให้ออสเตรเลียเองนั้นสามารถเติบโตได้ในขณะที่มีความมั่นคงไปพร้อมกัน เป็นความร่วมมือระยะยาว มีการฝึกอบรมด้านต่างๆ และมีการทำงานร่วมกันในกลุ่มของทั้งสี่ประเทศในความร่วมมือแบบ “จตุสัมพันธ์”

ญี่ปุ่นควรให้การสนับสนุนการผสมผสานและการขยายความร่วมมือสู่ประเทศพันธมิตรที่มีระดับความซับซ้อนไม่ว่าจะเป็นประเด็นที่เกี่ยวกับการเปิดกว้างและมีเสรีรวมถึงภาคพื้นอินโด-แปซิฟิกที่อิงอยู่กับกฎเกณฑ์ กติการ่วมกัน ประเทศอื่นๆ ที่น่าจะเข้าร่วมในกลุ่ม ได้แก่ อังกฤษ แคนาดา ฝรั่งเศสและโดยเฉพาะอย่างยิ่งสิงคโปร์ ประเทศที่กล่าวมาข้างต้นล้วนมีผลประโยชน์ที่สำคัญในภูมิภาคจากการใช้ประโยชน์จากเส้นทางการค้าและด้านพลังงาน[26] เศรษฐกิจในภาคพื้นเอเชียแปซิฟิกนั้นได้เปลี่ยนถ่ายขยายสู่ภาคพื้นอินโด-แปซิฟิก ที่ให้ความสำคัญกับเรื่องภูมิรัฐศาสตร์เป็นสำคัญ ด้วยเหตุนี้ผลประโยชน์และความกังวลของผู้ที่มีส่วนได้เสียมากขึ้นเรื่อยๆ จึงจำเป็นต้องขยายความร่วมมือไปสู่พันธมิตรประเทศที่มีจิตใจเดียวกัน

---

[25] Xinhua. (July 12, 2016). ดูออนไลน์จาก, http://www.xinhuanet.com/english/2016-07/12/c_135507844.htm

[26] Nagy, Stephen. (2015). World Commerce Review, 9(3): 72-75. หรือดูเพิ่มเติมได้จาก, https://worldcommercereview.com/nagy-the-geopolitics-of-the-tpp-reconfiguring-regional-architecture-in-east-asia.html

อินโด-แปซิฟิกในความเป็นพลวัตรกับมุมมองแบบข้ามแปซิฟิก

ความเป็นพลวัตรของอินโด-แปซิฟิก ในมุมมองแบบข้ามแปซิฟิก[27]

นับแต่สิ้นสุดสงครามเย็นเป็นต้นมา ภูมิภาคอินโด-แปซิฟิกได้กลายเป็นบริเวณที่มีความเป็นพลวัตรเป็นอย่างมากของโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางภูมิรัฐศาสตร์ การผลัดเปลี่ยนดุลแห่งอำนาจทำให้เกิดการก่อตัวมุมมองระหว่างประเทศขึ้นมาใหม่อีกครั้ง ก่อเกิดความวิตกกังวลเกี่ยวกับเศรษฐกิจ การทหารและการเมือง นอกจากนั้นยังสร้างปัญหาเขตแดนข้อพิพาทและเป็นภาคพื้นที่สำคัญต่อการขับเคลื่อนเศรษฐกิจ การเมืองและการทหารของสหรัฐอเมริกาในเอเชีย ความไม่แน่นอนดังกล่าวมีความผันผวนอันเป็นเหตุให้ประเทศในเอเชียจำต้องแสวงหาความเชื่อมั่นและพยายามสร้างความมั่นใจในอัตลักษณ์ทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมและอารยธรรมของตนเอง มีการให้คำจำกัดความใหม่ต่อรูปแบบความสัมพันธ์กับสหรัฐอเมริกา จึงทำให้ประเทศต่างๆ เหล่านี้ จำต้องปฏิสัมพันธ์ในลักษณะที่ซับซ้อนเพราะจีนกำลังหวนกลับขึ้นมาเบียดแซงสหรัฐอเมริกา ไม่ว่าจะเป็นมิติอำนาจและความมั่งคั่งอีกครั้ง

ผลกระทบทางจิตวิทยาของการหวนกลับขึ้นมาเป็นมหาอำนาจของจีนอีกครั้ง ได้ขยับขยายชัดเจนมากขึ้น โดยสามารถจัดการกับปัญหาต่างๆ ได้อย่างรวดเร็ว การขจัดอุปสรรคขวากหนามที่ขวางกันความเจริญก้าวหน้าในอนาคต พร้อมทั้งสร้างความแข็งแกร่งในการแข่งขันของประเทศประเทศร่วมทางของจีน ทั้งในระดับภูมิภาคและระดับโลกต่างจับความเคลื่อนไหวของจีนอย่างไม่คลาดสายตา เพราะตนเองไม่สามารถที่จะดำเนินการเช่นนั้นได้เทียบเท่า จีนมีความก้าวหน้าท่ามกลางความปั่นป่วนของยุโรปและการหยุดชะงักทางการเมืองรวมถึงความถดถอยทางเศรษฐกิจของญี่ปุ่น การหน่วงเหนี่ยวประเทศของอินเดีย ถือว่าเป็นภัยคุกคามจีนตามคำมั่นที่ป่าวประกาศออกมาว่าต้องการเป็นมหาอำนาจที่ยิ่งใหญ่อีกครั้ง นอกจากนั้นยังมีความวุ่นวายระส่ำระสายในอีกหลายด้าน ในขณะที่มีความสับสนวุ่นวายทางการเงินการคลัง ความซบเซาทางเศรษฐกิจและความปั่นป่วนทางการเมืองยังคงมีอยู่อย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นการกัดกร่อนอิทธิพลและความมั่นใจในตนเองของสหรัฐอเมริกา

สองทศวรรษที่ผ่านมา เศรษฐกิจอาเซียนต่างเติบโตอย่างรวดเร็วและมีการเชื่อมต่อระหว่างกันมากขึ้นอย่างชัดเจน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในทางเศรษฐกิจประเทศส่วนใหญ่เป็นหุ้นส่วนและมีปริมาณทางการค้ากับจีนมากกว่าสหรัฐอเมริกาและเพิ่มขนาดขึ้นเรื่อยๆ ในกรณีของญี่ปุ่น การค้ากับจีนในปัจจุบันมีปริมาณมากกว่า 20 เปอร์เซ็นต์ของการค้ากับต่างประเทศทั้งหมด ในขณะที่ทำการค้า

[27] The Middle East Policy Council. ดูออนไลน์จาก, https://www.mepc.org/speeches/indo-pacific-dynamics-trans-pacific-perspective

กับสหรัฐอเมริกาเพียง 12.5 เปอร์เซ็นต์เท่านั้น ในกรณีของอินเดีย การค้ากับจีนคิดเป็น 1 ใน 6 ส่วนของการค้ากับประเทศอื่นโดยรวม ส่วนการค้ากับสหรัฐอเมริกา คิดเป็น 1 ใน 8 ส่วนของการค้าขายทั้งหมด การค้าของเกาหลีใต้กับจีนมีสัดส่วนเทียบเท่ากับปริมาณการค้าระหว่างสหรัฐอเมริกากับญี่ปุ่นรวมกัน การค้าระหว่างอินโดนีเซียกับญี่ปุ่นคิดเป็น 14 เปอร์เซ็นต์ การค้ากับจีน 12.5 เปอร์เซ็นต์ และกับสหรัฐอเมริกา 7 เปอร์เซ็นต์ โดยปริมาณการค้าระหว่างสหรัฐกับจีนรวมถึงฮ่องกงและไต้หวันรวมกันแล้วมีมูลค่ามากกว่าการค้าระหว่างสหรัฐอเมริกากับแคนาดา เป็นต้น

ความเจริญรุ่งเรืองของอาเซียนหรืออาจจะรวมถึงระดับโลกนั้นมาจากความสำเร็จในการพัฒนาเศรษฐกิจของจีนอย่างต่อเนื่องมากกว่าผลพลอยได้จากความสำเร็จในการพัฒนาโดยสหรัฐอเมริกา ถึงแม้ว่าตลาดการค้าและการเงินสหรัฐอเมริกาจะเป็นพลังในการพัฒนาทางเศรษฐกิจของเอเชียโดยแรกเริ่ม ผลที่เกิดขึ้นคือมีการบูรณาการทางเศรษฐกิจระดับภูมิภาคเพิ่มขึ้น ซึ่งทำให้เกิดระบบเศรษฐกิจที่มีจีนเป็นศูนย์กลางและพึ่งพิงตลาดอเมริกาเหนือและยุโรปน้อยกว่าที่ผ่านมา

ประเทศต่างๆ ในเอเชียเชื่อมโยงอย่างใกล้ชิดกับสหรัฐอเมริกา อย่างเช่น มีนักเรียน นักศึกษาจีนกว่า 160,000 คน อินเดียกว่า 100,000 คน นักศึกษาจากเกาหลีใต้เกือบ 75,000 คน จากไต้หวันเกือบ 25,000 คน และมากว่า 20,000 คน จากญี่ปุ่น กำลังศึกษาในสหรัฐอเมริกา ส่วนของประเทศจีนนั้นในทางตรงกันข้าม มีนักศึกษาชาวอินเดียที่กำลังศึกษาในจีนเพียงประมาณ 10,000 คนเท่านั้น อย่างไรก็ตามเป็นที่น่าสนใจว่า ถึงแม้จีนจะเพิ่งเปิดรับนักศึกษาต่างชาติเข้าศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยจีนได้ไม่นานแต่ก็มีนักศึกษาจากญี่ปุ่นและเกาหลีใต้เข้ามาศึกษาต่อในจีนมากว่าการศึกษาต่อในสหรัฐอเมริกา โดยเฉพาะอย่างยิ่งนักศึกษาจากไต้หวันศึกษาต่อในจีนแผ่นดินใหญ่มากกว่าเดินทางไปศึกษาต่อในสหรัฐอเมริกาซึ่งค่อนข้างแน่ชัดว่าแนวโน้มในอนาคตยังจะเป็นเช่นนี้ต่อไป

ประเทศเพื่อนบ้านของจีนต่างเข้าไปมีบทบาทอย่างแข็งขันในเวทีการเจรจาพูดคุยหรือปรึกษาหารือในเรื่องที่มีความสำคัญหรือมีผลประโยชน์ร่วมกัน ในขณะที่จีนนั้นมีการพัฒนาอาวุธยุทโธปกรณ์และไม่มีประเทศใดสามารถเทียงเคียงและต้านทานความทะเยอทะยานของจีนได้ สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นความกังวลของประเทศรอบข้างเนื่องจากประเทศเหล่านี้ต่างมีเขตแดนพิพาทกับจีนทั้งสิ้น อันได้แก่ อินเดีย ญี่ปุ่น เกาหลี ฟิลิปปินส์และเวียดนาม ประเทศเหล่านี้ต่างมีความหวาดหวั่นต่อจีนมากเต็มประดา

การสนองตอบของแต่ละประเทศในเอเชียต่อพฤติกรรมดังกล่าวมีความแตกต่างกันในรายละเอียด แต่ดำเนินการไปในรูปแบบเดียวกัน ไม่มีประเทศใดในเอเชียโดยเฉพาะอย่างยิ่งจีนต้องการที่จะเห็นการแบ่งแยกภูมิภาคอินโด-แปซิฟิกให้เป็นเฉกเช่นเดียวกับยามสงครามเย็น โดยมีการแข่งขันขยายเขตอิทธิพลของตนเองมากกว่าการปะทะกับความเป็นจ้าวของจีนที่พยายามโอบล้อมสหรัฐอเมริกา ประเทศในเอเชียพยายามสร้างและสานสัมพันธ์ภายใต้กฎเกณฑ์ กติกา ระเบียบร่วมกันระดับภูมิภาค โดยหวังว่าจะเป็นวิธีการที่จะได้ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจมากที่สุดและบรรเทาความ

เสี่ยงทางการเมืองที่อาจจะเกิดขึ้น ในขณะเดียวกันก็เพิ่มความเป็นอิสระในการดำเนินยุทธศาสตร์ของประเทศตนเอง แต่ละประเทศพยายามสร้างและรักษาบูรณภาพของดินแดนตนเองและลดเหตุแห่งความขัดแย้งทางการทหารกับจีนหรือเกิดขึ้นพิพาทในดินแดนอื่นๆ ขึ้นมา

นอกเหนือจากสหรัฐอเมริกาแล้ว ยังมีพันธมิตรของสหรัฐอเมริกาและคู่อริเก่าแก่ในเอเชียถือว่าเป็นส่วนสำคัญของความพยายามในการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลง อย่างไรก็ตามในบางครั้งการให้ที่พักพิงแก่จีนในยามขาขึ้นมาเป็นมหาอำนาจซึ่งมองว่าสำคัญกว่ากรณีอื่นใด โดยทั่วไปแล้วการยกระดับความร่วมมือกับสหรัฐอเมริกาพร้อมๆ กับขยายการปฏิสัมพันธ์กับจีน ในขณะที่ประเทศในเอเชียทั้งหลายนอกจากจีนแล้ว มีจุดหมายเพื่อการสร้างความสมดุลในความสัมพันธ์ระดับภูมิภาคกับความสัมพันธ์ระดับโลกที่เต็มไปด้วยความแตกต่างหลากหลายไม่มีประเทศใดปรารถนาที่จะยั่วยุจีนหรือกลายเป็นเพียงหมากตัวหนึ่งในยุทธศาสตร์การแข่งขันระหว่างจีนกับสหรัฐอเมริกาเท่านั้น

อิทธิพลและเกียรติภูมิของจีนเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ พันธมิตรของสหรัฐอเมริการวมถึงประเทศในเอเชียจำเป็นต้องสนองตอบอย่างระมัดระวัง ดังเช่นการที่อินเดียแสดงความเป็นห่วงเป็นใยเกรงว่าจะเกิดความขัดแย้งทางการทหารกับจีน แต่ขณะเดียวก็รู้สึกว่าถูกข่มขู่คุกคามจากจีน เพราะการขยายตัวและเติบโตทางการทหารของจีนอย่างขนานใหญ่

ประเทศทั้งหลายต่างพยายามสร้างความเข้มแข็งให้แก่ตนเองทั้งทางเศรษฐกิจและทางการทหาร ในขณะที่จำต้องรับรู้การรุกคืบของสหรัฐอเมริกาและความสัมพันธ์กับจีนที่เข้ามาสานสัมพันธ์เชิงรุกมากขึ้น โดยมีเป้าหมายที่จะรวมจีนเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของการสร้างดุลอำนาจในภูมิภาคอินโด-แปซิฟิกมิใช่การกีดกันออกไป ในแง่นี้สหรัฐอเมริกาจึงควรแสดงบทบาทในการสร้างเสถียรภาพเชิงอำนาจให้แก่จีนมิใช่สร้างอุปสรรคให้แก่จีน

เกือบทุกประเทศในเอเชียมีการริเริ่มรูปแบบของการพูดคุยและกลไกขึ้นมาเพื่อจัดการกับวิกฤตการณ์ที่อาจจะเกิดขึ้น กองทัพเพื่อการปลดปล่อยของจีน (People's Liberation Army--PLA) มักเป็นการดำเนินการแบบทวิภาคีมากกว่าแบบกลุ่มประเทศ อีกทั้งยังกำลังเสริมขยายกำลังกองทัพมากขึ้นรวมถึงการสร้างความสัมพันธ์กับอีกหลายประเทศอันมีนัยสำคัญต่อความร่วมมือที่อาจะเกิดขึ้นภายในภูมิภาค ญี่ปุ่นกับเวียดนามมีความกระตือรือร้นและกังวลเกี่ยวกับประเด็นนี้เห็นได้จากการพัฒนาความสัมพันธ์กับอินเดียในปัจจุบัน

สหรัฐอเมริกาจำเป็นต้องแก้ปัญหากับระเบียบใหม่ที่กำลังเปลี่ยนแปลงในภูมิภาคอินโด-แปซิฟิกที่มิใช่อริเดิมในยุคหลังสงครามโลกครั้งที่สอง สงครามเย็นที่เกิดจากนโยบายทางการทหารของสหรัฐอเมริกาและการถือกำเนิดศูนย์กลางอุตสาหกรรมทางการทหารของสหรัฐอเมริกา ทิศทางการเมืองของการพัฒนาเหล่านี้นำไปสู่การให้ความสำคัญกับลัทธิทหารนิยมซึ่งเป็นองค์ประกอบหลักของอัตลักษณ์ชาติสหรัฐอเมริกา ทำให้มองประเด็นปัญหาการครอบงำด้วยวิธีการบีบบังคับทางการ

ทหารในเอเชีย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการปรากฏตัวทางการทหารที่พยายามเข้ามามีอิทธิพลในภูมิภาคมากขึ้นเรื่อยๆ

แต่ความเข้มแข็งทางการทหารเป็นเพียงลักษณะหนึ่งของความมั่นคงแห่งชาติหรือการมีอิทธิพลเหนือประเทศอื่นทั้งแนวคิดเรื่องอำนาจและความมั่นคงในยูเรเชียและรอบข้างมิได้มีลักษณะเป็นเนื้อเดียวกันนัก เนื่องจากมีความแตกต่างหลากหลายอย่างมากของภูมิภาคเอเชียโดยรวม ทั้งอินเดียและญี่ปุ่นต่างตระหนักว่าความมั่นคงแห่งชาตินั้นมิใช่เพียงเรื่องของความสามารถในการป้องกันประเทศให้รอดพ้นจากภัยคุกคามทางการทหารหรือการบีบบังคับประเทศต่างๆ โดยการบีบบังคับและการใช้กำลังอำนาจถูกมองว่าเป็นแหล่งที่มาของผลประโยชน์แห่งชาติ อย่างไรก็ตามมีหลากหลายวิธีการที่จะเปลี่ยนแปลงวิธีคิดของคนจนนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในวิถีทางที่ปรารถนาได้

ภายนอกของสหรัฐอเมริกาและจีนมองว่า ความมั่นคงแห่งชาติมาจากความเย็นสงบภายในประเทศ ความเป็นเอกภาพในสังคม ความยืดหยุ่นทางเศรษฐกิจและวิสัยทัศน์ทางยุทธศาสตร์ รวมไปถึงอำนาจทางการทหาร นโยบายความมั่นคงแห่งชาติของจีน ญี่ปุ่นและเกาหลีคือ การสงวนรักษา สิ่งที่ทั้งสามเรียกว่า “National Essence” หรือ “หัวใจของชาติ” ซึ่งเป็นแนวคิดที่ผสมผสานความเป็นอารยธรรม วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์และในบางครั้งก็มีลักษณะเป็นกลุ่มชาติพันธุ์แต่มิใช่แนวคิดที่เกี่ยวโยงกับอุดมการณ์แต่อย่างใด ในส่วนของเอเชียกลับมีลักษณะที่ตรงกันข้ามจากสหรัฐอเมริกา หลักนิยมด้านความมั่นคงแห่งชาติมิจำเป็นต้องบีบบังคับให้ประเทศอื่นๆ ยอมรับวัฒนธรรมทางการเมืองบางประการ การรักษาความเป็นอิสระของประเทศ ความเป็นเอกภาพและการมีเกียรติภูมิและสามารถเลือกสรรว่าจะเป็นมิตรกับใครได้บ้าง เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและโครงสร้างทางสังคมเป็นตัวกำหนดความเป็นไปของประเทศ โดยมิจำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงยัดเยียดคุณค่าบางประการให้แก่ผู้อื่นในบริบทเช่นนี้ ในขณะที่ประเทศอื่นๆ ชื่นชมความเข้มแข็งและการหวนกลับขึ้นมามีอำนาจของจีน ผู้นำจีนกลับเกรงว่าความไร้เสถียรภาพภายในของตนจะทำให้ดำเนินนโยบายผิดทางจนเกิดความอับอายขายหน้าต่างประเทศ

อินโด-แปซิฟิกที่มีเสรีภาพและเปิดกว้างกับความเป็นหุ้นส่วนกับยุโรป[28]

แนวคิดอินโด-แปซิฟิกมีแนวคิดเกี่ยวกับเสรีภาพและเปิดกว้างฝังแน่น ซึ่งเป็นประเด็นหลักในการประชุม “Shangri-La Dialogue” ในเดือนมิถุนายน ค.ศ. 2018 จัดขึ้นที่สิงคโปร์ ในการประชุมยืนกรานว่ายุทธศาสตร์นี้จะไม่ส่งผลกระทบโดยตรงต่อประเทศต่างๆ ในภูมิภาค หากแต่เป็นนโยบายเพื่อถ่วงดุลการรุกคืบจากนโยบาย ความริเริ่มแถบและเส้นทาง (BRI) และเป็นการแสดงท่าทีไม่พอใจ

[28] Lillehaugen, Matthew. (June 22, 2018). ดูออนไลน์จาก, https://theasiadialogue.com/2018/06/22/the-free-and-open-indo-pacific-a-call-for-european-partnership/

วิธีการแก้ปัญหาข้อพิพาทในทะเลจีนใต้ของจีนและดูเหมือนเห็นตรงกันว่าการดำเนินนโยบายต่างประเทศของจีนเป็นภัยคุกคามต่อภูมิภาคอินโด-แปซิฟิก

ความกังวลใจต่อผลกระทบจากระเบียบระหว่างประเทศส่งผลให้เกิดความพยายามในการสรรสร้างระเบียบวาระต่างๆ ขึ้นมาเพื่อจัดการกับความท้าทายที่เกิดขึ้นในอินโด-แปซิฟิก มากกว่าที่จะดำเนินด้วยวิธีต่อต้านจีนแบบตรงไปตรงมา การกำหนดยุทธศาสตร์อินโด-แปซิฟิกที่มีเสรีภาพและเปิดกว้าง ถือว่าเป็นตัวอย่างหนึ่งที่รัฐบาล Trump แสดงให้เห็นเชิงรูปธรรมว่าสามารถร่วมมือกับจีนได้ด้วยไม่ทางใดก็ทางหนึ่ง เช่นคำอธิบายของที่ปรึกษาด้านความมั่นคงแห่งชาติสหรัฐอเมริกา H.R. McMaster ว่าความพยายามของสหรัฐอเมริกานั้นมุ่งตรงไปที่เสรีภาพในการสำรวจและลาดตระเวนน่านน้ำ ตลอดจนเรื่องที่เกี่ยวเนื่องกับการใช้กฎหมายอย่างเป็นธรรมหรือนิติธรรม รวมถึงอำนาจอธิปไตย เสรีภาพจากการถูกบีบบังคับและมีตลาดที่เปิดกว้างให้แก่ผู้ประกอบการเอกชน กล่าวอีกมุมได้ว่า เสรีภาพในบริบทนี้หมายถึงเสรีภาพของการเมืองระหว่างประเทศมากกว่าการเมืองภายในของแต่ละประเทศ

ในทำนองเดียวกันนั้นความเปิดกว้างในยุทธศาสตร์นี้ในอีกแง่ หมายถึง การเปิดโอกาสให้เกิดเขตอิทธิพลเข้ามาแทนที่ระบบเดิมที่ปิดกั้นประเทศอื่นๆ นอกภูมิภาคในการเข้ามาแสดงบทบาท นอกจากนั้นจากคำแถลงการณ์ยังเผยให้เห็นความปรารถนาที่จะเห็นภูมิภาคมีความเป็นประชาธิปไตยอย่างแท้จริงและบรรทัดฐานระหว่างประเทศได้รับการยอมรับ รัฐบาลดำเนินงานอย่างโปร่งใสตรวจสอบได้ ปราศจากการคอรัปชั่น ปกป้องสิทธิส่วนบุคคล ความเป็นอิสระและเสรีภาพได้รับการเชิดชูและปกป้องคุ้มครอง ที่กล่าวมาถือว่าเป็นข้อพิจารณาลำดับรองลงมา หัวใจของวิธีการดำเนินยุทธศาสตร์อินโด-แปซิฟิกของสหรัฐอเมริกาแล้ว คือการให้ความสำคัญต่อการสร้างเสถียรภาพประเทศต่างๆ ยังคงมีเสรีภาพและเป็นอิสระจากการบีบบังคับ ประเทศนอกภูมิภาคอื่นๆ สามารถเข้าถึงภูมิภาคได้อย่างเปิดกว้างและเสรี

ในแง่ของอำนาจอธิปไตย ความเป็นอิสระจากการถูกบีบบังคับและมีการใช้กฎหมายอย่างยุติธรรม พฤติกรรมของจีนต่อการแก้ไขประเด็นข้อพิพาทและการใช้แรงกดดันทางเศรษฐกิจเป็นเครื่องมือในการบรรลุเป้าหมาย เพื่อปั่นป่วนไม่ให้เกิดความสามัคคี นอกจากนั้นยังมีคำถามต่อคำว่าเปิดกว้าง การที่จีนอ้างกรรมสิทธิ์เหนือทะเลจีนใต้ถูกมองว่าเป็นภัยคุกคามเสรีภาพในการสำรวจและการลาดตระเวนทางทะเลส่งผลให้เกิดความกังวลมากขึ้นต่อประเด็นทางเศรษฐกิจ นับตั้งแต่จีนสามารถผลักดันและนำกฎเกณฑ์ใหม่มาใช้ในการขนส่งสินค้าเข้าออกศูนย์กลางของเศรษฐกิจโลก

ความท้าทายที่เกิดขึ้นจากพฤติกรรมเชิงรุกของจีนที่เข้ามามีบทบาทมากขึ้นในยุโรป โดยเฉพาะการเข้ามาลงทุนของจีนในยุโรป บทบาทของจีนในประเทศสมาชิกสหภาพยุโรป อย่างเช่น กรีซ ฮังการีและสาธารณรัฐเชค เป็นต้น ซึ่งมีนัยว่าจีนพยายามขยายการลงทุนในยุโรปตอนกลางและ

ยุโรปตะวันออก ในรูปแบบ 16+1 platform หรือความร่วมมือของกลุ่มประเทศยุโรปตะวันออกและยุโรปกลาง (Central and Eastern European Countries--CEEC)[29] 16 ประเทศกับประเทศจีน

การเข้าไปเกี่ยวพันทางการทูตระหว่างจีนกับสหภาพยุโรปนั้นถือว่าเป็นประเด็นสำคัญที่ยึดโยงถึงความท้าทายใหม่ๆ ที่อาจจะเกิดขึ้น โดยการประชุมสุดยอดระหว่างจีนกับอียูถือว่าเป็นนิมิตรหมายแห่งการเริ่มต้นที่ดี ยิ่งไปกว่านั้นการประชุมเอเชีย-ยุโรป(Asia-Europe Meeting--ASEM) ยังเป็นโอกาสที่จะแสดงความเป็นปึกแผ่นเหนียวแน่นมากขึ้นระหว่างภูมิภาคทั้งสอง อาจมองว่าการเข้ามามีบทบาทของสหภาพยุโรปในอินโดแปซิฟิกมีส่วนช่วยผลักดันให้เกิดการสร้างระเบียบระหว่างประเทศที่ได้รับการยอมรับร่วมกันถ้วนหน้า

ยุโรปควรแสดงบทบาทนำในส่วนที่สหรัฐอเมริกาไม่ได้ให้ความสนใจหรือละทิ้งไป สหรัฐอเมริกาไม่ได้ให้ความสำคัญต่อประเด็นปัญหาการเปลี่ยนแปลงสหภาพภูมิอากาศโลก ภูมิภาคอินโด-แปซิฟิกได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งชาวประมงเป็นกลุ่มหนึ่งที่ได้รับผลกระทบเป็นอย่างมากทีเดียว ยุโรปสามารถเข้าไปยุ่งเกี่ยวโดยไม่ได้ให้ความสนใจประเด็นที่เกี่ยวข้องกับสิทธิและการมีอิสรภาพส่วนบุคล โดยมุ่งให้ความสำคัญไปที่เรื่องการค้าเป็นหลัก เห็นได้จากตัวอย่างความร่วมมือในข้อตกลงการค้าเสรีระหว่างสหภาพยุโรปกับญี่ปุ่น (EU-Japan FTA)[30] ที่มิได้นำประเด็นปัญหาอื่นๆ มาพิจารณาเพื่อสร้างอุปสรรคความสัมพันธ์ระหว่างกัน และมองว่าอาจนำรูปแบบการดำเนินนโยบายเช่นนี้ไปใช้กับประเทศอื่นๆ ได้

การที่ข้อตกลงหุ้นส่วนข้ามแปซิฟิกแบบรอบด้านและก้าวหน้า (CPTPP) กำเนิดขึ้นมาเพื่อแก้ปัญหาและสร้างความเป็นปึกแผ่นในภูมิภาค ตามมาด้วยการถอนตัวของสหรัฐอเมริกาจากข้อตกลงดังกล่าว อย่างไรก็ตามถือว่าเป็นการเปิดโอกาสให้เกิดข้อตกลงที่มิได้มีสหรัฐอเมริกาเข้ามาข้องเกี่ยวและความร่วมมือมิได้เป็นอุปสรรคหากปราศจากสหรัฐอเมริกา การหลีกหนีของสหรัฐอเมริกาในครั้งก่อนเมื่อย้อนกลับมาตรึกตรองอีกครั้งอาจทำให้สหรัฐอเมริกาฉุกคิดและกลับมาทำข้อตกลงอีกครั้ง

อังกฤษและฝรั่งเศสได้เริ่มผลักดันโดยเข้าไปมีส่วนในการบังคับใช้หลักการแห่งอิสรภาพในการสำรวจน่านน้ำในทะเลจีนใต้และแสดงท่าทีเชิงบวกในการพูดคุย Shangri-La Dialogue เป็นการตอกย้ำคำมั่นต่อความร่วมมือแบบพหุภาคีและระดับภูมิภาคทั้งมวล แต่การลงทุนในเวลานี้พลังงานและทรัพยากรมิได้จำกัดอยู่ที่อังกฤษและฝรั่งเศสเท่านั้น หากยังรวมไปถึงเยอรมัน เดนมาร์ก นอร์เวย์ และเนเธอร์แลนด์ยังมีศักยภาพดำเนินการนอกพื้นที่ได้ การสนับสนุนของประเทศเหล่านี้ถือว่าเป็น

[29] Gaspers, Jan. (March 2, 2018). ดูออนไลน์จาก, https://berlinpolicyjournal.com/divide-and-rule/

[30] European Commission. (2018). ดูออนไลน์จาก, http://ec.europa.eu/trade/policy/in-focus/eu-japan-economic-partnership-agreement/

สัญลักษณ์และแสดงให้เห็นถึงความเป็นปึกแผ่นในคำมั่นที่มีต่อระเบียบระหว่างประเทศที่อิงอยู่กับกฎเกณฑ์ร่วมกันของประเทศต่างๆ ในประชาคมระหว่างประเทศ[31]

สิ่งสำคัญที่สุดต่อสหภาพยุโรปคือ การตะหนักอยู่เสมอว่ายุทธศาสตร์อินโด-แปซิฟิก ในหลายเดือนที่ผ่านมามีลักษณะเป็นนามธรรมและอยู่ระหว่างการพัฒนาและแปลงนโยบายสู่การปฏิบัติ ถือว่าเป็นโอกาสของสหภาพยุโรปในการผลักดันวิธีการดำเนินนโยบายตามแบบฉบับของสหภาพยุโรปเอง

ความร่วมมือปารีส-เดลี-แคนเบอร์ร่ากับแกนกลางอินโด-แปซิฟิกแห่งใหม่[32]

ท่ามกลางความกังวลใจเกี่ยวกับการรุกคืบของจีน และการดำเนินนโยบายของสหรัฐอเมริกา การเจรจาจตุภาคีระหว่างสหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น อินเดียและออสเตรเลีย มิใช่ทางเดียวที่จะถ่วงดุลและสร้างเสถียรภาพของโลกได้ ถึงเวลาแล้วที่อินเดีย ฝรั่งเศสและออสเตรเลียที่จะเข้าร่วมผนึกกำลังกัน ความสัมพันธ์แบบสามเหลี่ยมด้านความมั่นคงดังกล่าวนี้มิใช่ความร่วมมือแบบ Think Tank แต่ถูกมองว่าเป็นนโยบายที่เป็นกุญแจสำคัญที่ประธานาธิบดี Emmanuel Macron แห่งฝรั่งเศส กล่าวที่ฐานทัพเรือออสเตรเลียว่าเป็นแกนกลางแห่งความร่วมมือของปารีส-เดลี-แคนเบอร์ร่า หรือเป็นความร่วมมือที่มีฝรั่งเศส อินเดียและออสเตรเลีย เป็นแกนหลักสำคัญในความร่วมมือผลักดันนโยบายสู่การปฏิบัติระดับโลก หรือ “Paris-Delhi-Canberra axis” เป็นแกนหลักของภูมิภาคอินโด-แปซิฟิกในการกำหนดนโยบายที่สำคัญอีกด้วย เช่นเดียวกับนายกรัฐมนตรีออสเตรเลีย Malcolm Turnbull เห็นด้วยกับการให้นิยามร่วมกันในเชิงยุทธศาสตร์ภูมิภาคอินโด-แปซิฟิกดังกล่าวและควรที่จะดำเนินการให้เห็นเป็นรูปธรรม กำหนดเป็นงานและเป้าหมายการดำเนินการให้ชัดเจนยิ่งขึ้น

อินเดีย ฝรั่งเศสและออสเตรเลียมีผลประโยชน์ร่วมกันในด้านความมั่นคง การป้องกันประเทศและด้านภูมิศาสตร์ทางทะเลโดยทั้งสามประเทศต่างยึดมั่นระเบียบที่อิงอยู่กับกฎเกณฑ์ร่วมกันที่มองว่าประเทศต่างๆ มีอำนาจอธิปไตยเท่าเทียมกัน ไม่ต้องการให้ประเทศอื่นใดเข้ามาแทรกแซงและบีบบังคับให้ดำเนินการใดๆ ทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นการบีบบังคับจากรัฐอื่นๆ หรือแม้แต่จาหกลุ่มผู้ก่อการร้าย เป็นต้น อินโด-แปซิฟิกอาจมองว่าเป็นศูนย์กลางของโลกก็ว่าได้ ในส่วนของฝรั่งเศสนั้นมีอาณาเขตในมหาสมุทรแปซิฟิกและบทบาททางทะเลทั้งสองมหาสมุทร คิดเป็น 85 เปอร์เซ็นต์ของเขตเศรษฐกิจทางทะเลโดยรวมของภูมิภาคอินโด-แปซิฟิก รวมถึงมีบุคลากรด้านการป้องกันประเทศกว่า 8,000 คน ครอบคลุมประชากรกว่า 1.6 ล้านคน ฝรั่งเศสเป็นประเทศที่มีความสามารถในการถ่วงดุลและลด

[31] The Indian Express. (June 9, 2018). ดูออนไลน์จาก, https://indianexpress.com/article/opinion/columns/shanghai-cooperation-foreign-policy-nato-russia-china-modi-from-indo-pacific-to-eurasia-5210106/

[32] The Indian Express. (May 8, 2018). ดูออนไลน์จาก, https://indianexpress.com/article/opinion/columns/emmanuel-macron-india-france-relations-paris-delhi-canberra-axis-malcolm-turnbull-narendra-modi-5167221/

ความตึงเครียดในภูมิภาคต่างๆ ทั่วโลกได้ อินโด-แปซิฟิกถือว่าเป็นภูมิภาคที่สำคัญต่อประเทศมหาอำนาจในโลก ทำให้เกิดระบบหลายขั้วอำนาจอันเนื่องจากเป็นภูมิภาคที่กว้างใหญ่เกินกว่าที่จะถูกครอบงำโดยเจ้ามหาอำนาจแต่เพียงประเทศเดียว

จีนพยายามขยายอิทธิพลและผลประโยชน์ของตนเองไปทั่วทั้งมหาสมุทรอินเดียและแปซิฟิกตอนใต้ โครงสร้างพื้นฐานที่ออกแบบมาภายใต้ความริเริ่มแถบและเส้นทางที่พาดผ่านสองมหาสมุทรเป็นตัวเหนี่ยวนำให้จีนสามารถแสดงแสนยานุภาพทางการทหารได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งอำนาจทางการทหารทางทะเล ไม่ว่าการดำเนินการดังกล่าวของจีนจะเป็นยุทธศาสตร์หลักของจีนหรือไม่ สิ่งที่เห็นได้ชัดคือ ความวิตกกังวลอย่างขนานใหญ่เมื่อประธานาธิบดี Donald Trump แสดงท่าทีตอบโต้การดำเนินการของจีน

อาจกล่าวได้ว่า ยุคนี้เป็นยุคแห่งเครือข่ายสถาปัตย์ความมั่นคงแห่งอินโด-แปซิฟิกก็ว่าได้ เป็นเรื่องของการวางยุทธศาสตร์ที่จำต้องกระจายการร่วมมือแบบพันธมิตรให้กว้างขวาง ความเชื่อมโยงดังกล่าวมิได้มีอะไรที่พิเศษต่อพันธมิตรของสหรัฐอเมริกาและหุ้นส่วนเก่าแก่แต่อย่างใด ประเทศต่างๆ เช่น อินเดีย ญี่ปุ่น ออสเตรเลียต่างสานสัมพันธ์กันอย่างแน่นแฟ้นมากขึ้น และมีความพยายามชักจูงประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้อย่างเวียดนาม อินโดนีเซียและสิงคโปร์นำไปสู่การเจริญสัมพันธไมตรีในท่วงท่าที่หลากหลาย เช่น การสานสัมพันธ์แนวทวิภาคี แบบจตุภาคีหรือแม้แต่แบบพหุภาคีโดยมีอาเซียนเป็นศูนย์กลางแห่งความร่วมมือสานสัมพันธ์ระหว่างกัน

การพูดคุยกันแบบสามช่องทาง ทำให้เกิดความสัมพันธ์ที่แข็งแกร่งขึ้นมาก ในบางครั้งเป็นการพูดคุยที่ไม่มีสหรัฐอเมริการ่วมวงพูดคุยด้วย อินเดีย ออสเตรเลีย ญี่ปุ่นต่างประเมินท่าทีอย่างตรงไปตรงมาในที่ประชุมอย่างเป็นทางการของกลุ่ม นอกจากนั้นยังมีความร่วมมือแบบสามฝ่ายระหว่างอินเดีย ญี่ปุ่นและสหรัฐอเมริกา ออสเตรเลียได้ดำเนินความสัมพันธ์ไตรภาคีกับทั้งสองประเทศมาเป็นเวลานาน ซึ่งเป็นความร่วมมือเกี่ยวพันธ์กับหลายพันธกิจด้วยกัน เช่น การซ้อมรบร่วมกัน การทำงานร่วมกันหลายภารกิจ การขนส่งสินค้าระหว่างกันและงานด้านหน่วยข่าวกรอง เป็นต้น

ตามความเห็นของ Emmanuel Macron มองว่า อินเดียกับออสเตรเลียเป็นประเทศสำคัญในยุทธศาสตร์ดังกล่าวเป็นอย่างมาก ความสัมพันธ์แบบทวิภาคีของทั้งสองผูกสัมพันธ์แน่นแฟ้นกันมากขึ้นเรื่อยๆ ในทศวรรษที่ผ่านมาเป็นการเปิดโอกาสให้เกิดความร่วมมือระหว่างพันธมิตรมหาอำนาจกลางขึ้นมา เกิดโอกาสใหม่ๆ ในท่าทีความสัมพันธ์คู่ขนานกับฝรั่งเศสรวมถึงความร่วมมือด้านเทคโนโลยี เช่น การเจรจาต่อรองของออสเตรเลียกับฝรั่งเศสเพื่อสร้างเรือดำน้ำรุ่นใหม่ 12 ลำ แต่สิ่งที่ได้เพิ่มเติมจากนั้นคือการซ้อมรบและการจัดการภัยที่อาจจะเกิดขึ้นด้านสิ่งแวดล้อมร่วมกันเสริมเข้ามา

ข้อตกลงดังกล่าวเกิดขึ้นจากเวทีการประชุมสามฝ่ายซึ่งมีผู้เชี่ยวชาญและข้าราชการเข้าร่วมองค์ประชุมกว่า 50 คน เป็นการประชุมอย่างเงียบๆ ในเดือนมกราคม ในการพูดคุยในเวที Raisina

Dialogue[33] การถกอภิปรายเหล่านี้ช่วยกระตุ้นต่อมความคิดของ Macron ในการเดินทางเยือนอินเดียและออสเตรเลียในภายหลังจากนั้นเป็นต้นมา

ทั้งสามประเทศที่กล่าวมามีการแบ่งปันข้อมูลซึ่งกันและกันเพื่อการดำเนินการร่วมกันในมหาสมุทรอินเดีย ไม่ว่าจะเป็นการเฝ้ามองปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม การจับปลาแบบผิดกฎหมายและอาชญากรรมทางทะเลอื่นๆ ที่อาจจะเกิดขึ้น ทำให้เกิดความร่วมมือระหว่างฝรั่งเศสและออสเตรเลียในมหาสมุทรแปซิฟิกดำเนินอยู่อย่างต่อเนื่อง การแบ่งปันข้อมูลข่าวสารสามทิศทางเกี่ยวกับการจราจรทางทะเลระหว่างหมู่เกาะของประเทศพันธมิตร เช่น หมู่เกาะ Reunion และ Mayotte ของฝรั่งเศส หมู่เกาะ Cocos และ Christmas ของออสเตรเลีย หมู่เกาะ Andaman และ Nicobar ของอินเดีย มีความร่วมมือในการรักษาผลประโยชน์และทรัพย์สินของแต่ละประเทศในมหาสมุทรอินเดีย

ดังที่ประธานาธิบดี Macron ได้กล่าว ณ ประเทศออสเตรเลีย ว่าเป็นผลประโยชน์ของทุกประเทศที่จำต้องจัดตั้ง “พันธมิตรแห่งความเสมอภาค” (a partnership of equals) กับจีน เป็นการจัดตั้งขึ้นตามหลักการบางประการ เช่น หลักเสรีภาพในการสำรวจและบินผ่านน่านน้ำและความเป็นอิสระของทุกๆ ประเทศจากการแทรกแซงและบีบบังคับของประเทศอื่นใด ที่กล่าวมามิใช่การปฏิเสธและคัดง้างกับการหวนกลับขึ้นมาเป็นมหาอำนาจของจีนอีกครั้งแต่อย่างใด หากแต่เป็นการเกี่ยวสัมพันธ์กันในระบบที่ให้ความเคารพต่อกฎเกณฑ์ กติการ่วมกัน ความร่วมมือและความไว้วางใจต่อกัน ของประเทศมหาอำนาจทั้งหลายที่เข้ามามีบทบาทในภูมิภาคอินโด-แปซิฟิกจะช่วยทำให้เกิดสิ่งที่ Macron มองว่าเป็นวิธีการทำให้เกิดแกนกลางใหม่แห่งอินโด-แปซิฟิกนั่นเอง

จากอินโด-แปซิฟิก สู่ยูเรเซีย[34]

อินเดียจำเป็นต้องสร้างความกระชับแน่นแข็งแกร่งทั้งทางทะเลและภาคพื้นทวีป ซึ่งไม่ได้หมายความว่าจะให้ความสำคัญต่อทั้งสองแนวทางแบบเท่าเทียมกัน กระแสแนวคิดอินโด-แปซิฟิกได้รับความสนใจอย่างมากในห้วงเวลานี้ แต่การต่างประเทศของอินเดียกลับให้ความสนใจเกี่ยวกับเรื่องยูเรเซียดินแดนรอยต่อทวีปและเป็นศูนย์กลางทางภูมิยุทธศาสตร์โลกตามแนวคิด Heart Land

[33] The Raisina Dialogue เป็นการประชุมแบบพหุภาคี เพื่อการชี้ให้เห็นประเด็นปัญหาที่ท้าทายที่ประชาคมโลกกำลังเผชิญอยู่ การประชุมจัดขึ้นทุกๆ ปี ณ กรุง เดลี ประเทศอินเดีย เพื่อถกอภิปรายเกี่ยวกับความร่วมมือและประเด็นปัญหาที่ประชาคมระหว่างประเทศกำลังประสบอยู่และเกี่ยวข้องกับนโยบายระหว่างประเทศที่ต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ศึกษาเพิ่มเติมได้จาก, http://www.orfonline.org/raisina-dialogue/

[34] The Indian Express. (June 9, 2018). ดูออนไลน์จาก, https://indianexpress.com/article/opinion/columns/shanghai-cooperation-foreign-policy-nato-russia-china-modi-from-indo-pacific-to-eurasia-5210106/

ของ Mackinder (2004) จากคำปาถกถาของนายกรัฐมนตรี Narendra Modi ในการพูดคุย Shangri La Dialogue (SLD) ณ ประเทศสิงคโปร์ Modi ได้ประกาศกร้าวต่อแนวคิดภูมิรัฐศาสตร์ของอินเดียในภูมิภาคอินโด-แปซิฟิก เนื่องจากว่าอินเดียกลายเป็นสมาชิกขององค์การความร่วมมือเซี่ยงไฮ้ (Shanghai Cooperation Organisation--SCO) Modi ได้ถือโอกาสนี้ในการเสนอแนวคิดของอินเดียเกี่ยวกับยูเรเซียในการประชุมประจำปีของ SCO ณ เมือง Qingdao ประเทศจีน

การที่อินเดียมีส่วนพัวพันกับสองเวทีความร่วมมือและอยู่ท่ามกลางจุดยืนที่แตกต่างกันทั้งวาระและเวทีการนำเสนอทำให้อินเดียจำต้องพิจารณาอย่างรอบด้านในการนำเสนอจุดยืนของตนเองในเวทีประชุม อินเดียมีบทบาทในเวทีการเมืองระหว่างประเทศอย่างมาก เพราะสามารถเล่นหมากคนละกระดานระหว่างการสานสัมพันธ์อย่างแนบแน่นกับสหรัฐอเมริกา ในกระดานเวที SLD และอีกทางสามารถเล่นบทบาทที่สำคัญต่อรัสเซียซึ่งมีความสัมพันธ์ที่ซับซ้อนกับจีนอย่างคาดการณ์ได้ยากมาก

จะเห็นได้ว่ามีโครงสร้างระหว่างประเทศที่ตึงเครียดเกิดขึ้น ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศมหาอำนาจด้วยกันเองนับแต่หลังสงครามเย็นเป็นต้นมา ทั้งสหรัฐอเมริกา ยุโรป รัสเซีย จีนและญี่ปุ่นพยายามแสวงหาความร่วมมือทางเศรษฐกิจมากขึ้น ในขณะเดียวกันยังขยายความร่วมมือไปสู่ความร่วมมือทางการเมืองกับแต่ละประเทศอีกด้วย

รัฐบาล Trump มองความสัมพันธ์ระหว่างจีนกับรัสเซียว่าทั้งสองประเทศมีการแข่งขันซึ่งกันและกัน รัสเซียนั้นมีสถานะเป็นต่อทางฝั่งยุโรปและความสัมพันธ์ระหว่างจีนกับญี่ปุ่นอยู่ในภาวะความตึงเครียดในบางขณะ ความสัมพันธ์ยิ่งซับซ้อนยิ่งขึ้นเมื่อ Trump เปิดฉากทะเลาะกับพันธมิตรตะวันตกอย่างกลุ่ม G-7 และ NATO ในประเด็นเกี่ยวกับเศรษฐกิจและความมั่นคง

อินเดียจำเป็นต้องขยับฝีเท้าเร่งก้าวให้เร็วขึ้นเพื่อให้ทันความเป็นเปลี่ยนแปลงและความเป็นพลวัตรท่ามกลางการแข่งขันของมหาอำนาจต่างๆ ทั่วโลก และจำเป็นต้องข้องเกี่ยวกับการแข่งขันทางภูมิรัฐศาสตร์ในกรอบคิดที่มีหมากในกระดานแตกต่างกันออกไป ถ้าหากมองว่าแนวคิดอินโด-แปซิฟิกเป็นแนวคิดภูมิรัฐศาสตร์ที่ให้ความสำคัญกับอำนาจทางทะเล ในทางเดียวกันนี้แนวคิดยูเรเซียก็เป็นแนวคิดภูมิรัฐศาสตร์ที่ให้ความสำคัญต่ออำนาจในผืนแผ่นทวีปที่มีส่วนสำคัญต่อการแสดงแสนยานุภาพและเป็นเขตอิทธิพลของอินเดียก็เป็นได้

เปรียบเทียบ SLD กับ SCO มีลักษณะที่แตกต่างกันอยู่มาก SLD เป็นการประชุมด้านการป้องกันประเทศและความร่วมมือทางยุทธศาสตร์ของประเทศในเอเชียซึ่งมีบทบาทอย่างโดดเด่นในกรณีข้อพิพาทเขตแดนทางทะเลในอินโด-แปซิฟิก ส่วน SCO เป็นความพยายามของจีนกับรัสเซียในการสร้างความเป็นปึกแผ่นของเหล่าพันธมิตรในดินแดนหัวใจของเอเชีย

อินเดียเป็นหนึ่งในประเทศมหาอำนาจที่เข้าไปมีบทบาทก้าวก่ายครอบคลุมทั้งทางภาคพื้นทวีปและผืนทะเล โดยอินเดียเข้าไปเกี่ยวพันกับสหรัฐอเมริกาและญี่ปุ่นในความร่วมมือแบบสามฝ่าย

(triad) ในขณะที่ในปัจจุบันอินเดียเข้าไปร่วมวงกับรัสเซียและจีนในการประชุมสามฝ่ายรวมถึงการเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม BRICS ซึ่งรวมเอาบราซิลกับแอฟริกาใต้เข้าร่วมด้วย

จะเห็นได้ว่าอินเดียพยายามดำเนินนโยบายทุกทิศทางไม่ว่าจะเป็นความขัดแย้งหรือด้านความร่วมมือกับประเทศพันธมิตรอื่นๆ โดยมิได้เลือกข้างว่าจะอยู่ฝ่ายมหาอำนาจฝ่ายใด หากแต่ดำเนินนโยบายทั่วทุกสารทิศเท่าที่โอกาสจะบรรจบได้ ซึ่งการดำเนินนโยบายเช่นนี้มิใช่ว่าพบแต่ในการดำเนินนโยบายของอินเดียหากแต่ประเทศอื่นๆ ก็เช่นกัน ไม่เว้นแม้แต่ไทยเองยังดำเนินการทูตทั่วทุกสารทิศเช่นกัน ปากีสถานเป็นอีกตัวอย่างที่ดำเนินการดังว่า เห็นได้จากนับแต่ยุคต้นสงครามเย็นที่ปากีสถานร่วมเป็นพันธมิตรทางการทหารของสหรัฐอเมริกา แต่กลับเปิดความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับจีนคอมมิวนิสต์ซึ่งกำลังเผชิญหน้ากับสหรัฐอเมริกาอย่างหนักหน่วงในช่วงนั้น ช่วงต้นทศวรรษที่ 1970 ปากีสถานแสดงบทบาททางการทูตเป็นสะพานเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างจีนกับสหรัฐอเมริกา เพื่อทำให้ทั้งสองประเทศมีความสัมพันธ์กันในระดับปกติ จวบจนปัจจุบันก็ยังเป็นเช่นนั้น จีนตำหนิปากีสถานกับการที่เข้าไปตีสนิทสัมพันธ์กับสหรัฐอเมริกามากจนเกินไป

การแข่งขันระหว่างประเทศมหาอำนาจไม่สามารถหาจุดสมดุลในความสัมพันธ์ได้ ยุทธศาสตร์ความมั่นคงแห่งชาติสหรัฐอเมริกา จำเป็นต้องมีการพูดคุยกันระหว่างรัสเซียและจีน แต่ Trump ไม่ได้มีกำหนดการที่จะเจรจาต่อประเทศมหาอำนาจทั้งสองแต่อย่างใด

อินเดียควรเลือกเข้าข้างฝ่ายใดในสมรภูมินั้นจึงไม่ใช่คำถามหลัก หากแต่เส้นทางที่อินเดียควรเดินต่อคือ จะดำเนินการอย่างไรให้อินเดียได้รับประโยชน์สูงสุดในการดำเนินความสัมพันธ์กับเหล่ามหาอำนาจ ทางเลือกที่พอจะเป็นไปได้คือ อินเดียควรที่จะเพิ่มความแข็งแกร่งกระชับแน่นกับมหาอำนาจในภาคพื้นทวีปและผืนทะเลไปพร้อมๆ กัน

ความสัมพันธ์ทางการค้า การลงทุน เทคโนโลยีและด้านวัฒนธรรมของอินเดียโดยส่วนใหญ่ผูกแน่นกับมหาอำนาจทางทะเล นอกจากนั้นฟากฝั่งโลกตะวันตก โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศที่มีภาษาอังกฤษเป็นภาษาแม่ คนอินเดียอพยพเข้าไปมีบทบาทมากขึ้นเรื่อยๆ มหาอำนาจสหรัฐอเมริกากับยุโรปกลายเป็นพันธมิตรด้านความมั่นคงที่สำคัญของอินเดีย เมื่อนำสิ่งที่กล่าวมาข้างต้นมาผนวกกับความได้เปรียบทางทะเลของอินเดียและยุทธศาสตร์อินโด-แปซิฟิกแล้ว ภาพของอินเดียยิ่งชัดเจนมากขึ้นว่าเป็นหมาก/ผู้แสดงบทบาทที่สำคัญของโลกก็ว่าได้

การดำเนินนโยบายภาคพื้นทวีปของอินเดียเป็นไปเพื่อการแก้ปัญหาที่ยุ่งยาก ในขณะที่ข้อพิพาทด้านเขตแดนกับจีนและปากีสถานส่งผลให้ทางตอนเหนือของอินเดียถูกปิดกั้นไม่ให้เข้าไปในพื้นที่ตอนในของเอเชีย ปัญหาดังกล่าวไม่มีแนวโน้มว่าจะจางหายไปในไม่ช้าแต่อย่างใด

SCO เป็นการเปิดโอกาสให้ข้อปัญหาความขัดแย้งระหว่างอินเดียกับจีนถูกจำกัดวงลง โดยมีความร่วมมือระดับภูมิภาคเพื่อต่อต้านการก่อการร้าย ลัทธิหัวรุนแรงทางศาสนาและสร้างสันติภาพในพื้นที่ความขัดแย้งในอัฟกานิสถานและปากีสถาน ถึงแม้เส้นทางยังอีกยาวไกลกว่าจะไปถึงแต่ก็มิได้

ลดละแต่อย่างใด ในขณะที่ SCO นำเสนอรูปแบบการสร้างเสถียรภาพในการเข้าไปผูกพันกับเอเชียกลางและเสริมความเข้มแข็งความร่วมมือกับรัสเซียในพื้นที่เอเชียตอนใน

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าเข้าไปเกี่ยวพันกับประเด็นปัญหาระหว่างประเทศไม่สามารถหลีกเลี่ยงวิธีการทูตแบบคู่ขนานและย้อนแย้งกันได้ การทูตเป็นเรื่องของการจัดการความย้อนแย้งในความสัมพันธ์ที่เป็นอยู่ บางครั้งจำต้องเข้าไปผูกพันอย่างใกล้ชิด แต่บางคราจำเป็นต้องตีตัวออกห่าง เช่นการที่สหรัฐอเมริกาเรียกร้องให้อินเดียตัดความสัมพันธ์ที่เกี่ยวโยงกับระบอบอันพาล (rogue regime) อย่างประเทศเกาหลีเหนือ ในขณะที่สหรัฐอเมริกาเองกลับเข้าไปเจรจาต่อรองกับระบอบที่ตนเองรังเกียดไม่อยากคบหาสมาคมด้วย

ยุทธศาสตร์อินโด-แปซิฟิกกับการรื้อฟื้นความยิ่งใหญ่ของสหรัฐอเมริกา

ยุทธศาสตร์อินโด-แปซิฟิกเป็นเพียงกลวิธีหนึ่งในการสกัดกั้นและบั่นทองกำลังความทะเยอทะยานของจีนในการหวนกลับมาเป็นมหาอำนาจอีกครั้งมิใช่การปิดล้อม (containment) อย่างที่เคยเกิดขึ้นในยุคสงครามเย็น เนื่องจากว่าเทคโนโลยี การสื่อสารโทรคมนาคมได้เจริญรุดหน้าจึงทำให้ไม่สามารถปิดล้อมจีนตามคำจำกัดความดั้งเดิมได้เฉกเช่นที่เคยดำเนินการมา การสร้างความยิ่งใหญ่ให้แก่สหรัฐอเมริกาอีกครั้ง (MAGA) ตามคำแถลงการณ์ของ Trump เป็นเสมือนการสร้างเวทีการเจรจาและกลุ่มบล็อกทางการเมืองที่เรียกว่า “จตุสัมพันธ์” ประกอบด้วย สหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น ออสเตรเลียและอินเดีย โอยอาศัยสายสัมพันธ์อันเก่าแก่และการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ต่อกัน

ญี่ปุ่นถือว่าเป็นมิตรสหายเก่าแก่ที่มีความสัมพันธ์แน่นแฟ้นมาตั้งแต่สิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่สอง ซึ่งทำให้ญี่ปุ่นต้องพึ่งพิงกองกำลังทางการทหารและความมั่นคงภายใต้ร่มเงาของสหรัฐอเมริกา แต่ญี่ปุ่นก็มีความสำคัญทางเศรษฐกิจและการเงินต่อสหรัฐอเมริกาอย่างมหาศาล อีกทั้งญี่ปุ่นมีอิทธิพลและบทบาทอย่างสำคัญต่อการพัฒนาของกลุ่มประเทศอาเซียน ในขณะที่ออสเตรเลียเป็นประเทศขนาดใหญ่ที่มีเสถียรภาพทางเศรษฐกิจและการเมืองก็บทบาทการให้ความช่วยเหลือด้านการพัฒนาอย่างมากในอินโดนีเซียและประเทศอื่นๆ ในอาเซียน

ส่วนอินเดียเป็นประเทศประชาธิปไตยที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในเอเชียและมีเสถียรภาพทางการเมือง มีอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจในระดับสูงและมีพรมแดนติดกับหลายประเทศที่สำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศจีนซึ่งเป็นคู่แข่งของสหรัฐอเมริกาทั้งอินเดียและสหรัฐอเมริกาต่างมีผลประโยชน์ที่ตนเองต้องดูแลและเก็บเกี่ยว อินเดียต้องการเทคโนโลยีด้านการป้องกันประเทศสืบเนื่องจากอินเดียเองนั้นมีประเด็นความขัดแย้งด้านพรมแดนอยู่บ่อยครั้ง และตอนบนของดินแดนอินเดียคือ ยูเรเชียดินแดนที่มหาอำนาจต้องการเข้ามามีบทบาทและครอบงำบงการ ในผืนทะเลอินเดียมีน่านน้ำที่กว้างใหญ่ไพศาลและถูกมองว่าเป็นศูนย์กลางบัญชาการแห่งมหาสมุทรอินเดียซึ่งมีเส้นทางไปมาหาสู่ทั้งเอเชียมหาสมุทรแปซิฟิกผ่านช่องแคบมะละกา (Strait of Malacca) ตลอดจน

ทวีปแอฟริกา รวมถึงยุโรปด้วยเส้นทางลำเลียงสินค้าผ่านคลองสุเอซ (Suez Canal) (ดังแผนภาพด้านล่าง) การให้นิยามเขตอิทธิพลของอินเดียในเวทีการเมืองโลกนั้นกว้างขวางและทับซ้อนกับมหาอำนาจอื่นๆ อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ อินเดียจึงถูกมองว่ามีศักยภาพเป็นคู่เทียบเคียงมหาอำนาจที่สำคัญในเอเชียไม่แพ้พ่ายต่อจีนแต่อย่างใด

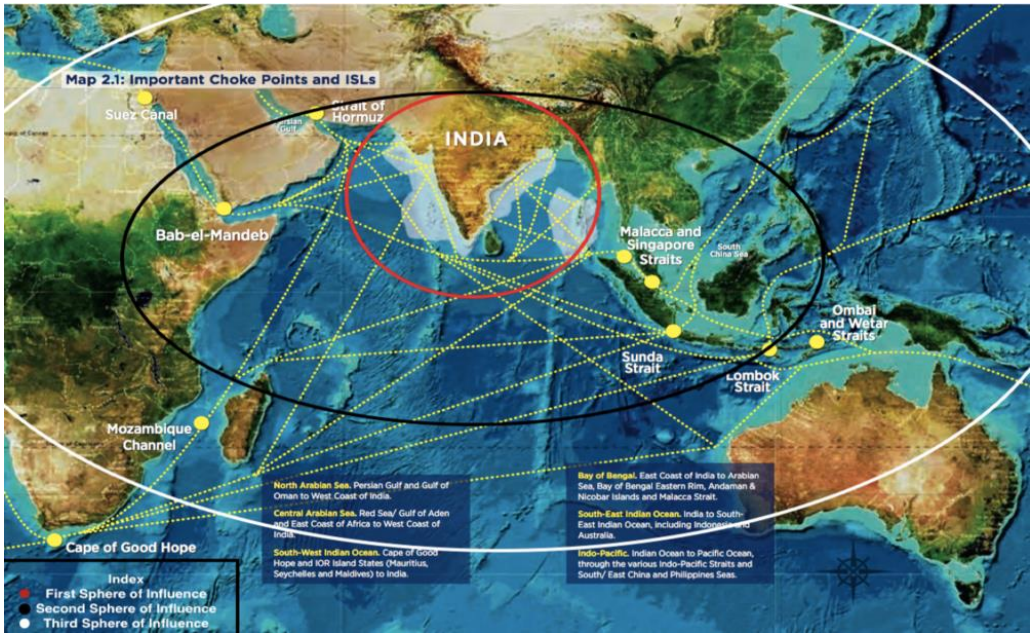

ภาพ 5.1 เขตอิทธิพลผืนทะเลของอินเดีย

ที่มา: https://www.indiannavy.nic.in/sites/default/files/Indian_Maritime_Security_Strategy_Document_25Jan16.pdf

นอกจากนั้น จากภาพ 5.2 ด้านล่าง ยังแสดงให้เห็นความคาบเกี่ยวทางภูมิรัฐศาสตร์ระหว่างยุทธศาสตร์อินโด-แปซิฟิกกับความริเริ่มแถบและเส้นทางของจีน จะเห็นได้ว่าสหรัฐอเมริกาอาศัยความคาบเกี่ยวเชิงภูมิยุทธศาสตร์ของประเทศพันธมิตร “จตุสัมพันธ์” มาปะทะสกัดกั้นและบั่นทอนศักยภาพและความทะเยอทะยานของจีนในการหวนกลับมาเป็นมหาอำนาจอีกครั้ง จึงถือว่าเป็นอีกกลวิธีหนึ่งนอกเหนือจากการทำสงครามภาษีและการค้าของสหรัฐอเมริกากับจีนที่เป็นการลดการขาดดุลทางการค้าและกดดันให้จีนทบทวนวิธีการทางการค้าที่ไม่ตรงไปตรงมาและใช้วิธีการเอาเปรียบไม่ยุติธรรมต่อประเทศคู่ค้าโดยเฉพาะอย่างคู่ค้ารายใหญ่อย่างสหรัฐอเมริกานั่นเอง

ภาพ 5.2 ความคาบเกี่ยวระหว่างยุทธศาสตร์อินโด-แปซิฟิกของสหรัฐอเมริกา-ญี่ปุ่นกับความริเริ่มแถบและเส้นทางของจีน

ที่มา: https://www.eastrussia.ru/en/material/antikitayskaya-strategiya-yaponii/

สรุปท้ายบท

จากที่กล่าวมาข้างต้น เป็นการวิเคราะห์ให้เห็นความพยายามของสหรัฐอเมริกาในการสัดกั้นและบั่นทอนศักยภาพของจีนที่มุ่งมั่นสรรสร้างริเริ่มนโยบายต่างๆ มากมายเพื่อให้ตนเองลุกฮือขึ้นมาไขว่คว้าตามสิ่งที่ตนเองฝันใฝ่ ต้องการหวนกลับมาเป็นมหาอำนาจที่ยิ่งใหญ่เฉกเช่นในยุครัฐบรรณาการจีนโบราณที่ทุกประเทศในเอเชีย โดยเฉพาะอย่างยิ่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้จำเป็นต้องสยบยอม โดยยุทธศาสตร์อินโด-แปซิฟิก เป็นอีกวิธีการ/แนวทางหนึ่งในแบบของสหรัฐอเมริกาที่หยิบยืมของเก่ามาปัดฝุ่นและตีความใหม่จากความร่วมมือหุ้นส่วนข้ามแปซิฟิกที่สหรัฐอเมริกาไม่ต้องการ สู่การสรรสร้างยุทธศาสตร์อินโด-แปซิฟิกเพื่อกีดกันจีนออกจากวงโคจรของตนเองและสรรสร้างบล็อกทางการเมืองที่เรียกว่า “จตุสัมพันธ์” อันผสมผสานและพัฒนามาจากแนวคิด “Security Diamond” ของญี่ปุ่นและผสานกับแนวนโยบายดั้งเดิมของประเทศอื่นๆ ในภูมิภาค

สหรัฐอเมริกามีความคลางแคลงใจต่อจีนและขาดความเชื่อมั่นในตัวเองว่าจะสามารถรักษาตำแหน่งความเป็นมหาอำนาจอันดับหนึ่ง ท่ามกลางหลากหลายมหาอำนาจที่เป็นอยู่ในปัจจุบันได้หรือไม่และมองว่าจีนคือ คู่แข่งตัวฉกาจที่อาจรุกคืบขึ้นมาและแซงหน้าสหรัฐอเมริกาได้ในเวลาอีกไม่นาน ดังนั้นสหรัฐอเมริกาจึงพยายามวางหมากทางการเมืองระหว่างประเทศให้อีก 3 ประเทศคือ ญี่ปุ่น อินเดียและออสเตรเลียเข้ามามีบทบาทมากขึ้นในภูมิภาคทั้งสองฟากฝั่งมหาสมุทรอินเดียและ

มหาสมุทรแปซิฟิก โดยเฉพาะอย่างยิ่งภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้อันถือว่าเป็นป้อมปราการอีกแห่งที่จีนจำเป็นต้องปกปักรักษาเขตอิทธิพลของตนเอง จีนได้เข้ามามีบทบาทอย่างแข็งขันในภูมิภาคดังกล่าวทั้งทางเศรษฐกิจ การเมืองรวมถึงสังคมและวัฒนธรรมอีกด้วย

อินเดีย ญี่ปุ่นและออสเตรเลียต่างก็มีผลประโยชน์ที่จำเป็นต้องรักษาและเก็บเกี่ยว กล่าวคือ อินเดียมีนโยบายการรักษาและขยายเขตอิทธิพลของตนเองโดยเฉพาะบริเวณมหาสมุทรอินเดียอีกทั้งนโยบายดำเนินการมุ่งตรงสู่ตะวันออก (Act East Policy) ซึ่งเป็นนโยบายที่มุ่งให้ความสำคัญต่อการเชื่อมต่อเส้นทางการคมนาคมไปสู่กลุ่มประเทศอาเซียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งบรรดาประเทศอาเซียนแผ่นดินใหญ่ นโยบายทั้งสองดังกล่าวนั้นได้ดำเนินอยู่ก่อนหน้าแล้ว ส่วนญี่ปุ่นและออสเตรเลียก็มีบทบาทอย่างแข็งขันทางเศรษฐกิจของหลายประเทศในภูมิภาค ดังนั้นจึงมองว่า “จตุสัมพันธ์” เปรียบเสมือนตัวแทนของสหรัฐอเมริกาในการสอดส่องดูแลผลประโยชน์ของแต่ละประเทศซึ่งเป็นการสนองผลประโยชน์ของสหรัฐอเมริกาในเวลาเดียวกัน

ยุทธศาสตร์อินโด-แปซิฟิก มีคำอธิบายที่หลากหลายมุมมองและได้สร้างความเป็นพลวัตรในการเมืองระหว่างประเทศอยู่มาก ส่งผลให้เกิดความเคลื่อนไหวของมหาอำนาจอื่นๆ โดยเฉพาะมหาอำนาจในยุโรปที่พยายามเข้ามามีส่วนร่วมและเสนอแกนกลางแห่งใหม่ที่ประกอบด้วย ฝรั่งเศส ออสเตรเลียและอินเดีย โดยมีฝรั่งเศสซึ่งมีผลประโยชน์ในมหาสมุทรอยู่มากเช่นกันเป็นผู้นำเสนอแนวคิดนี้ นอกจากนั้นยุทธศาสตร์อินโด-แปซิฟิกที่จัดตั้ง “จตุสัมพันธ์” ขึ้นมา ในบางมุมมองมิได้มองว่าอาเซียนเป็นศูนย์ (ASEAN Centrality) ของความร่วมมือ แต่เป็นเพียงการรับประกันว่าอาเซียนจะไม่ล่มสลายจากการเข้ามาแทรกแซงและบั่นทอนของจีนเท่านั้นเอง อย่างไรก็ตามในทำนองเดียวกันการรับประกันดังกล่าวนั้นก็อาจมองในบางมุมมองได้ว่าเป็นการมองอาเซียนเป็นศูนย์กลางนั่นเอง

บทที่ 6
บทวิเคราะห์ผลกระทบความสัมพันธ์สหรัฐอเมริกาต่อไทยและอาเซียน

เกริ่นนำ

ในบทนี้เป็นการกล่าวครอบคลุมนโยบายต่างประเทศสหรัฐอเมริกา โดยภาพรวมในด้านนโยบายด้านความมั่นคงแนวใหม่และนโยบายทางเศรษฐกิจและสังคมที่ส่งผลกระทบต่ออาเซียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศไทยในมิติหลากหลายตั้งแต่ยุครัฐบาล Bill Clinton รัฐบาล George W. Bush และรัฐบาล Barack Obama ในมิติต่างๆ เชิงนโยบายที่ส่งผลกระทบต่อประเทศไทย เช่น นโยบายการค้าเสรีและผลสืบเนื่องต่อสังคม ประเด็นการละเมิดทรัพย์สินทางปัญญา การค้ามนุษย์ และการฟอกเงินข้ามชาติ รวมไปถึงการบริหารจัดการองค์กรการบินเพื่อสร้างมาตรฐานความปลอดภัย เป็นต้น โดยเฉพาะหลังจากที่ไทยมีการปรับเปลี่ยนแนวคิดในการบริหารประเทศไปเป็นรัฐอำนาจนิยม-ชาตินิยมจากการรัฐประหาร ทำให้ไทยจำต้องระมัดระวังกับแรงกดดันของประเทศมหาอำนาจจากการที่มิได้ส่งเสริมสิทธิเสรีภาพและนโยบายประชาธิปไตยที่เน้นเรื่องสิทธิมนุษยชน เสรีภาพในการแสดงออกและการตีพิมพ์เผยแพร่แนวคิดที่แตกต่างจากรัฐบาล

แต่หลังจากที่ประธานาธิบดี Donald Trump ก้าวขึ้นมาดำรงตำแหน่ง สหรัฐอเมริกากลับมีแนวนโยบายและยุทธศาสตร์ที่ฉีกออกจากแนวของรัฐบาล Obama ก่อนหน้า ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างสหรัฐอเมริกาและไทยออกจะถอยห่างจากกันในบางครา เห็นได้จากวิธีการพบปะโดยตรงระหว่างผู้นำที่มีความหมางเมินไม่แนบแน่นเหมือนแต่ก่อนจากแรงกดดันทางอ้อมตามนโยบายด้านประชาธิปไตยของสหรัฐอเมริกา เพื่อให้เกิดการปรับเปลี่ยนนโยบายภายในของไทยให้ได้รับการยอมรับและสอดคล้องกับหลักการสิทธิมนุษยชนสากล จากการฉกฉวยยึดอำนาจรัฐและเข้ามาบริหารประเทศของรัฐบาลคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ซึ่งเห็นได้จากเมื่อมีการพบปะระหว่างนายกรัฐมนตรีพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ตามคำเชิญของสหรัฐอเมริกา ณ ทำเนียบขาว ในวันที่ 2 ตุลาคม ค.ศ. 2017 ทำให้น่าติดตามว่านโยบายสหรัฐอเมริกาต่อไทยจะมีแนวโน้มเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางใด

นอกจากนี้ประเด็นทางภูมิรัฐศาสตร์ (geopolitics) ที่ได้กล่าวมาแล้วในบทก่อนหน้า ได้กล่าวถึงยุทธศาสตร์หลัก (Grand strategy) ตามนโยบายอินโด-แปซิฟิกของสหรัฐอเมริกาต่อภูมิภาคที่ครอบคลุมถึง โดยเฉพาะเกี่ยวกับภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ซึ่งหมายถึงอาเซียนและไทย โดยมีการประชุมที่สิงคโปร์ ในเดือนสิงหาคม ค.ศ. 2018 ที่ผ่านมา อีกทั้งการที่สหรัฐอเมริกาหันมาดำเนินนโยบายเผชิญหน้าทางการค้ากับจีนและอีกด้านหนึ่งผ่านแนวนโยบายอินโดแปซิฟิกที่ตอกย้ำ เรื่องหลักการ “FER” คือ ความเป็นเสรี (Free) เป็นธรรม (Fair) และต่างตอบแทน (Reciprocal) ย่อม

ต้องมีผลต่อไทยและอาเซียนโดยรวมได้เช่นกัน ว่าไทยและอาเซียนจะมีท่าทีและจุดยืนอย่างไรกับการรุกครั้งใหม่ของสหรัฐอเมริกา ในขณะที่จีนและรัสเซียก็เป็นมหาอำนาจคู่แข่งที่ต่างพยายามสานสัมพันธ์ที่แนบแน่นมากยิ่งขึ้นกับไทยและอาเซียนอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะจากการที่สหรัฐอเมริกาหันมาดำเนินนโยบายเผชิญหน้ากับจีนในเรื่องเศรษฐกิจการค้าย่อมต้องส่งผลกระทบต่อไทยและอาเซียนทั้งในแง่บวกและลบโดยรวมอย่างแน่นอน เมื่อบางประเทศในกลุ่มมีการผูกสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกับจีนอย่างแนบแน่นผ่านข้อตกลงการลงทุนด้านโครงสร้าง

ดังนั้นตามหลักการแล้วกลุ่มอาเซียนและประเทศไทยต้องระวังและตื่นตัวเตรียมปรับตัวพร้อมรับเช่นกัน เช่น ประเด็นในเรื่องที่สหรัฐอเมริกากดดันจีนเกี่ยวกับการขโมยฉกฉวยและละเมิดทรัพย์สินทางปัญญา การสนับสนุนของรัฐต่อบริษัทผู้ผลิตสัญชาติจีน การฟอกเงิน การได้เปรียบดุลการค้าสหรัฐอเมริกาและหลักการต่างตอบแทนซึ่งกันและกัน (reciprocal) ดังจะเห็นได้ในกรณีของไทยหลังจาก พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ได้เข้าพบกับประธานาธิบดี Trump แล้วสหรัฐอเมริกาได้ยื่นข้อเสนอให้ไทยนำเข้าเนื้อหมูจากสหรัฐอเมริกาในสัดส่วนที่เพิ่มขึ้นจากที่เป็นข่าวในสื่อสิ่งพิมพ์ ดังนั้นการต่อรองผลประโยชน์ตามหลัก FFR ตามที่กล่าวมาแล้ว จึงเป็นเรื่องที่ไทยในฐานะประเทศที่พึ่งพาอาศัยเศรษฐกิจที่อิงอยู่กับการส่งออกเป็นหลัก จำต้องเตรียมปรับตัวดำเนินการต่อรองหรือโอนอ่อนปฏิบัติตามเพื่อหลีกเลี่ยงผลกระทบที่อาจจะเกิดขึ้น เช่นในเรื่องทรัพย์สินทางปัญญา มาตรฐานด้านสิทธิเสรีภาพของสื่อและด้านสิทธิมนุษยชนในการแสดงความเห็นต่างที่ถูกละเมิด เป็นต้น ล้วนถือเป็นประเด็นที่ไทยต้องเผชิญกับแรงกดดันมาโดยตลอด แม้ว่ามีการหันเหมุ่งเน้นการค้าขายและส่งออกไปสู่ตลาดจีนแทนที่จะเป็นทางเลือกก็ตามที แต่สัดส่วนตัวเลขการส่งออกไปสู่กลุ่มประเทศตะวันตกยังคงเป็นตลาดส่งออกสำคัญของประเทศเช่นเคย

ดังที่ได้กล่าวข้างต้น ล้วนเป็นข้อสังเกตที่น่าจับตามองและติดตามในการวิจัยครั้งนี้ รวมไปถึงการเสนอทางออกของไทยในการวางจุดยืน และดำเนินนโยบายเพื่อรองรับกับการแข่งขันครั้งใหม่ของมหาอำนาจทั้งสามดังจะกล่าวในรายละเอียดในส่วนต่อๆ ไป

Special 301 ของสหรัฐอเมริกากับการละเมิดทรัพย์สินทางปัญญาของไทย

ในการดำเนินนโยบายสงครามทางการค้าต่อประเทศต่างๆ ของสหรัฐอเมริกา นอกจากเครื่องมือทางภาษีแล้ว มาตรการที่เกี่ยวข้องกับทรัพย์สินทางปัญญาก็เป็นเครื่องมือที่มีความสำคัญอย่างยิ่งยวดในการดำเนินนโยบาย เห็นได้จากความพยายามของสหรัฐอเมริกาในการชี้ให้เห็นว่าสงครามทางภาษีจะถูกใช้อย่างเข้มงวดกับประเทศที่มักละเมิดทรัพย์สินทางปัญญาอย่างที่เห็นโดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศจีน ที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน กฎหมายการค้าของสหรัฐอเมริกาสามารถบังคับใช้นอกอาณาเขต (Extraterritoriality) ได้กับประเทศคู่ค้าของสหรัฐอเมริกา ซึ่งต้องให้ความสำคัญกับ

กฎหมายการค้า โดยเฉพาะมาตรา 301 (Section 301) ในรัฐบัญญัติการค้าปี ค.ศ. 1974 (Trade Act of 1974) ว่าด้วยการปกป้องและรักษาผลประโยชน์ทางการค้าของสหรัฐอเมริกา แต่เดิมมาตรา 301 ให้อำนาจแก่ประธานาธิบดีของสหรัฐอเมริกาในการดำเนินมาตรการตอบโต้ประเทศคู่ค้าที่ปฏิบัติหรือดำเนินการทางการค้าที่ไม่ยุติธรรม (Unfair) ต่อสหรัฐอเมริกา อันส่งผลให้สหรัฐอเมริกาเสียเปรียบทางการค้าและการส่งออก ในภายหลังได้มีการแก้ไขมาตรา 301 ตาม Omnibus Trade and Competitiveness Act of 1988 โดยได้เปลี่ยนผู้มีอำนาจตัดสินใจนโยบายตามมาตรา 301 จากประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกาเป็นผู้แทนการค้าของสหรัฐอเมริกาหรือ USTR (United States Trade Representative--USTR)[1] นั่นเอง

ลักษณะการเปิดเจรจากับประเทศคู่ค้าของสหรัฐอเมริกา

การดำเนินการทางการค้าระหว่างประเทศของสหรัฐอเมริกาตามข้อกำหนดของหน่วยงานผู้แทนการค้าของสหรัฐอเมริกา สามารถจำแนกออกได้เป็น 3 ลักษณะ ดังนี้[2]

Regular 301 เป็นมาตรการทางการค้าที่ใช้สำหรับประเทศคู่ค้าที่ละเมิดข้อตกลงการค้าระหว่างประเทศ ไม่ให้ความคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาอย่างเพียงพอ ไม่เปิดตลาดให้แก่สินค้าของสหรัฐอเมริกา ไม่ให้การคุ้มครองสิทธิแรงงานหรือมีการเลือกปฏิบัติระหว่างสินค้าที่นำเข้าจากสหรัฐอเมริกากับสินค้าที่ผลิตได้เองภายในประเทศ อันส่งผลกระทบต่อการส่งออกของสหรัฐอเมริกา มาตรา Regular 301 นี้ใช้เป็นการทั่วไปในกรณีที่เอกชนร้องขอให้มีการไต่สวนประเทศคู่ค้าหรือกรณีที่ USTR ร้องขอให้มีการไต่สวน ทั้งนี้กระบวนการไต่สวน เจรจาหรือตอบโต้ประเทศคู่ค้าดังกล่าวต้องดำเนินการให้แล้วเสร็จภายในระยะเวลา 12-18 เดือน

Super 301 เป็นมาตรการทางการค้าที่ใช้สำหรับประเทศคู่ค้าที่ดำเนินมาตรการกีดกันทางการค้าอันเป็นอุปสรรคต่อการค้าของสหรัฐอเมริกาอย่างรุนแรง โดย USTR พิจารณาข้อมูลจากรายงาน National Trade Estimate (NTE) ที่ USTR จัดทำขึ้นเพื่อเสนอต่อรัฐสภาของสหรัฐอเมริกาภายในวันที่ 31 มีนาคมของทุกปี ทั้งนี้หลังจากการเสนอรายงาน NTE แล้วภายใน 30 วัน USTR จะต้องเปิดการเจรจากับประเทศคู่ค้าที่ดำเนินมาตรการกีดกันทางการค้าอย่างรุนแรงต่อสหรัฐอเมริกาเพื่อให้ประเทศคู่ค้าลดหรือยกเลิกมาตรการดังกล่าวให้บรรลุผลภายใน 90 วัน หากไม่บรรลุผลสำเร็จ USTR จะดำเนินการไต่สวนหรือตอบโต้ตาม Regular 301 ต่อไป

---

[1] The Office of the United States Trade Representative. (2017). ดูออนไลน์จาก, https://ustr.gov/sites/default/files/301/2017%20Special%20301%20Report%20FINAL.PDF

[2] กรมการเจรจาระหว่างประเทศ. (2544). รายงานการศึกษาเบื้องต้นความเป็นไปได้ในการจัดตั้งเขตการค้าเสรีไทย-สหรัฐอเมริกา. ดูเพิ่มเติมได้จาก, www.thaifta.com/thaifta/Portals/0/File/thus_study44.doc

Special 301 เป็นมาตรการทางการค้าที่ใช้สำหรับประเทศคู่ค้าที่ไม่ให้ความคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาของสหรัฐอเมริกาอย่างเพียงพอและมีประสิทธิภาพ โดยปรากฏในบทบัญญัติมาตรา 182 ซึ่ง USTR พิจารณาจากรายชื่อประเทศที่ไม่ให้การคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาของสหรัฐอเมริกาหรือ Priority Foreign Countries (PFC) ที่ USTR จัดทำขึ้นเป็นประจำภายในวันที่ 30 เมษายนของทุกปี ทั้งนี้หลังการประกาศชื่อประเทศในกลุ่ม PFC แล้ว USTR จะต้องดำเนินการไต่สวนภายใน 30 วัน และจะต้องเปิดการเจรจาหรือตอบโต้ประเทศคู่ค้าให้แล้วเสร็จภายในระยะเวลา 6-9 เดือน หลังจากนั้นหากประเทศในกลุ่ม PFC มีความคืบหน้าในการแก้ไขปรับปรุงเพื่อให้การคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาของสหรัฐอเมริกา จะได้เลื่อนจากกลุ่ม PFC เป็น Priority Watch List (PWL) และหากมีความคืบหน้าในการให้การคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาของสหรัฐอเมริกาดีขึ้นจะได้เลื่อนเป็น Watch Lists (WL) ตามลำดับ[3]

การตอบโต้ประเทศคู่ค้า มาตรา 301 ทั้งสามประเภทให้อำนาจแก่ USTR ในการตอบโต้ประเทศคู่ค้าที่ปฏิบัติไม่ยุติธรรมต่อสหรัฐอเมริกาได้หลายวิธี อาทิ ระงับหรือเพิกถอนสิทธิพิเศษทางภาษีศุลกากร (Generalized System of Preferences--GSP) หรือสิทธิพิเศษทางการค้าภายใต้ Caribbean Basin Recovery Act จำกัดการนำเข้าหรือเก็บค่าธรรมเนียมในการนำเข้า เปิดการเจรจาเพื่อให้ยกเลิกการปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมต่อสหรัฐอเมริกาหรือการเรียกร้องค่าชดเชยจากการเลือกปฏิบัติ (Discrimination) ที่เกิดขึ้น[4]

ตามมาตรา 301 ถึงมาตรา 309 ของกฎหมายการค้าของสหรัฐอเมริกา ซึ่งเรียกกันว่า มาตรา 301 ให้อำนาจแก่สหรัฐอเมริกาในการลงโทษทางการค้าแก่ประเทศที่มีกฎหมาย นโยบายหรือข้อปฏิบัติที่ฝ่าฝืนหรือปฏิเสธสิทธิประโยชน์ของสหรัฐอเมริกาภายใต้ข้อตกลงทางการค้าหรือมีข้อจำกัดหรือสร้างภาระแก่การค้าของสหรัฐอเมริกาอย่างไม่เป็นธรรมหรือปราศจากเหตุผลหรือมีลักษณะเป็นการเลือกปฏิบัติ การไต่สวนเพื่อกำหนดมาตรการลงโทษ อาจมีขึ้นเมื่อมีผู้มีส่วนได้เสียยื่นคำร้องขอหรือสำนักงานผู้แทนทางการค้ายกขึ้นเองก็ได้

การใช้มาตรการตามมาตรา 301 ของสหรัฐอเมริกา มีหลายประเทศเห็นว่าไม่สอดคล้องกับบทบัญญัติว่าด้วยการระงับข้อพิพาทขององค์การการค้าโลก ขัดต่อเจตนารมณ์ของ GATT ซึ่งในปี ค.ศ. 1999 สหภาพยุโรปได้ขอให้มีการตั้งคณะผู้เจรจาระงับข้อพิพาทเพื่อพิจารณาเรื่องนี้ ผลการตัดสินสรุปว่าไม่ขัดแย้งแต่ก็ไม่ได้หมายความว่า สหรัฐอเมริกาจะสามารถกำหนดมาตรการได้ตามใจตนเอง โดยไม่คำนึงพันธกรณีที่มีความผูกพัน

---

[3] อ้างแล้ว ดูเพิ่มเติมได้จาก, www.thaifta.com/thaifta/Portals/0/File/thus_study44.doc

[4] The Office of the United States Trade Representative. (2018). ดูออนไลน์จาก, https://ustr.gov/sites/default/files/files/Press/Reports/2018%20Special%20301.pdf

มาตรการพิเศษ 301 (Special 301)[5]

Special 301 คือ ข้อบัญญัติหนึ่งในกฎหมายการค้าของสหรัฐอเมริกา ฉบับปี ค.ศ. 1974 ฉบับแก้ไขโดยกฎหมาย Omnibus Trade and Competitiveness Act of 1988 ภายใต้บทบัญญัติ Special 301 นี้ สำนักผู้แทนการค้าสหรัฐอเมริกา (US Trade Representative--USTR) จะจัดประเทศคู่ค้าให้อยู่ในบัญชีต่างๆ ตามระดับการละเมิดทรัพย์สินทางปัญญาของสหรัฐอเมริกา โดยหากมีการละเมิดทรัพย์สินทางปัญญาน้อยจะอยู่ในบัญชี Watch List หากมีการละเมิดมากขึ้นจะอยู่ในบัญชี Priority Watch List และถ้ามีการละเมิดมากที่สุดจะถูกจัดอยู่ในบัญชี Priority Foreign Country ซึ่งสหรัฐอเมริกาสามารถใช้มาตรการตอบโต้ได้และถือว่าเป็นรายงานของสหรัฐอเมริกาที่หน่วยงาน USTR จะประกาศเป็นประจำปี รายงานการปกป้องทรัพย์สินทางปัญญาของสหรัฐอเมริกาของประเทศต่างๆ โดยจะจัดสถานะของประเทศต่างๆ ไว้ตามการพิจารณาของ USTR ประเทศที่ปฏิเสธการให้ความคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาอย่างเพียงพอและมีประสิทธิภาพหรือไม่เปิดช่องให้แก่คนหรือวิสาหกิจของสหรัฐอเมริกาที่ต้องอาศัยมาตรการปกป้องคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาเข้าถึงตลาดได้อย่างเป็นธรรมและเท่าเทียมโดย โดยจะถูกจัดเป็น 3 ระดับซึ่งแต่ละระดับมีรายละเอียดต่อไปนี้ (The Office of the United States Trade Representative, 2011, pp. 1-5)

(1) หากระบุว่าเป็นประเทศที่ต้องดำเนินการอย่างเร่งด่วน (Priority Foreign Country--PFC) สำหรับประเทศที่มีกฎหมาย นโยบายหรือข้อปฏิบัติที่แย่ที่สุดและมีผลกระทบต่อสินค้าและที่เกี่ยวเนื่องของสหรัฐอเมริกา และไม่เข้าร่วมเจรจา หรือเข้าร่วมเจรจา แต่ไม่มีความก้าวหน้าที่เห็นได้ชัด ในการที่จะกำหนดมาตรการที่เพียงพอ และมีประสิทธิภาพในการปกป้องทรัพย์สินทางปัญญา จากการถูกกำหนดให้อยู่ในรายชื่อ PFC มีผลให้สำนักงานผู้แทนทางการค้าจะต้องยกเรื่องขึ้นไต่สวนเพื่อกำหนดมาตรการลงโทษประเทศดังกล่าว ตามขั้นตอนของมาตรา 301 ภายใน 30 วัน

(2) หากระบุว่าเป็นประเทศที่ต้องจับตาดูเป็นอันดับแรก (Priority Watch List--PWL) สำหรับประเทศที่สหรัฐอเมริกามีความห่วงใยมากในด้านการให้ความคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา การอยู่ในรายชื่อ PWL มีผลให้อาจถูกผู้มีส่วนได้ส่วนเสียร้องขอให้ไต่สวนเพื่อกำหนดมาตรการลงโทษหรือสำนักงานผู้แทนทางการค้ายกขึ้นเองได้ แต่ไม่กำหนดระยะเวลาบังคับไว้คือ จะทำหรือไม่ก็ได้

(3) หากระบุว่าเป็นประเทศที่ต้องจับตาดู (Watch List--WL) สำหรับประเทศที่สหรัฐอเมริกาห่วงใยเกี่ยวกับระดับความก้าวหน้าในการให้ความคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา

[5] The Office of the United States Trade Representative. (2010). ดูออนไลน์จาก, http://www.ustr.gov/webfm_send/1906

การใช้มาตรา 301 ของสหรัฐอเมริกากับประเทศไทย[6]

ประเทศไทยเป็นคู่ค้ารายใหญ่ของสหรัฐอเมริกาในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และมีเบาะแสการละเมิดทรัพย์สินทางปัญหาของสหรัฐอเมริกามาอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้สหรัฐอเมริกาได้ดำเนินการใช้มาตรา 301 (special 301) กับไทยหลายครั้งเพื่อกดดันให้ไทยดำเนินการปกป้องทรัพย์สินทางปัญญาดังกล่าว สรุปจัดลำดับตามเวลาดำเนินการได้ดังนี้

ปี ค.ศ. 1989 สหรัฐอเมริกา ประกาศว่าไทยไม่ให้ความคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาของสหรัฐอเมริกา โดยไทยถูกจัดอยู่ในกลุ่ม Priority Foreign Countries (PFC) ตาม Special 301 โดยสหรัฐอเมริกาได้ดำเนินการตอบโต้ไทยด้วยการประกาศตัด GSP สินค้าไทย จำนวน 16 รายการ

ปี ค.ศ. 1994 ไทยเลื่อนจากกลุ่ม Priority Foreign Countries (PFC) เป็น Watch Lists (WL) และสหรัฐอเมริกาคืนสิทธิ GSP แก่สินค้าไทย จำนวน 11 รายการ เนื่องจากไทยเร่งแก้ไขการละเมิดลิขสิทธิ์และเครื่องหมายการค้าอย่างจริงจัง

ปี ค.ศ. 1998 สหรัฐอเมริกา ยังคงจัดให้ไทยอยู่ในกลุ่ม Watch Lists (WL) แต่ได้คืนสิทธิ GSP ให้สินค้าไทยเพิ่มขึ้นอีก 4 รายการ เนื่องจากไทยได้จัดทำข้อตกลง Intellectual Property Rights Action Plan กับสหรัฐอเมริกา เพื่อเป็นการยืนยันเจตนารมณ์ว่าไทยจะปรับปรุงการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาของสหรัฐอเมริกาให้ดีขึ้นและเพื่อให้สอดคล้องกับความตกลงว่าด้วยสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวกับการค้า (Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights--TRIPS) ขององค์การการค้าโลก (World Trade Organization--WTO)

ปี ค.ศ. 2001 กรมการเจรจาระหว่างประเทศ การใช้มาตรา 301 ของสหรัฐอเมริกากับประเทศไทย สหรัฐอเมริกายังคงจัดให้ไทยอยู่ในกลุ่ม Watch Lists (WL) แม้ว่าไทยได้ผ่านกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาไปแล้ว 5 ฉบับ แต่สหรัฐอเมริกามีความเห็นว่ากฎหมายที่สำคัญอีก 2 ฉบับคือ กฎหมายคุ้มครองความลับทางการค้าและกฎหมายคุ้มครองสิ่งบ่งชี้แหล่งกำเนิดทางภูมิศาสตร์ยังเป็นเพียงร่างกฎหมายที่ค้างอยู่ในรัฐสภา อย่างไรก็ตามสหรัฐอเมริกามิได้ดำเนินมาตรการตอบโต้ทางการค้าต่อไทยเพิ่มขึ้นแต่ประการใด

เมื่อเดือนเมษายน ค.ศ. 2007 สหรัฐอเมริกาได้ประกาศรายงานการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาของสหรัฐอเมริกา โดยได้ปรับสถานะของไทยลดต่ำลงจาก Watch list (WL) เป็น Priority Watch List (PWL) ปัจจัยสำคัญของการปรับสถานะดังกล่าว ได้แก่ การถูกร้องเรียนจากภาคเอกชนสหรัฐอเมริกาในเรื่องที่ไทยไม่เข้มงวดและละเลยกับการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาของสหรัฐอเมริกา รวมทั้งการประกาศใช้ CL ของไทยด้วย ซึ่งแม้ฝ่ายสหรัฐอเมริกาจะปฏิเสธว่า CL มิใช่สาเหตุสำคัญก็ตาม อย่างไรก็ตามภายหลังจากที่สหรัฐอเมริกาประกาศยกระดับไทยเป็น PWL แล้ว ฝ่ายสหรัฐอเมริกา (USTR) และไทยก็ได้พยายามหามาตรการและประสานงานใกล้ชิดมากขึ้นเพื่อ

[6] อ้างแล้ว ดูเพิ่มเติมได้จาก, www.thaifta.com/thaifta/Portals/0/File/thus_study44.doc

แลกเปลี่ยนข้อมูล โดยเฉพาะสถิติและการปราบปรามของฝ่ายไทย ทั้งนี้ เมื่อ 6 ตุลาคม ค.ศ. 2007 ไทยและสหรัฐอเมริกาได้จัด VDO Conference เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูล ภายหลังการให้ข้อมูลผ่าน VDO Conference สถานเอกอัครราชทูตฯ และทีมประเทศไทยก็ยังคงพบปะ ทำความเข้าใจและชี้แจงข้อเท็จจริง โดยเฉพาะข้อมูลเกี่ยวกับการบังคับใช้กฎหมายและการปราบปราม รวมทั้งแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องของไทยกับสถานเอกอัครราชทูตฯ สหรัฐอเมริกาประจำประเทศไทยอย่างต่อเนื่อง นอกจากนั้นกระทรวงพาณิชย์ของไทยก็ได้ยื่นหนังสือเพื่อขอให้ USTR พิจารณาถอดถอนไทยออกจากสถานะ Priority Watch List (PWL) ในรายงาน Special 301 ประจำปี ค.ศ. 2008 ด้วย[7]

ในช่วงต้นปี ค.ศ. 2008 องค์กรยาของสหรัฐอเมริกาและภาคเอกชนบางรายได้พยายามผลักดันและเสนอให้ปรับสถานะของไทยในรายงาน Special 301 จาก Priority Watch List (PWL) เป็น Priority Foreign Country (PFC) แต่จากข้อมูลต่างๆ ที่ฝ่ายไทยได้ยื่นต่อสหรัฐอเมริกาในช่วงการทบทวนรายงาน Special 301 และการตอบข้อซักถามต่างๆ ของฝ่ายไทยรวมทั้งการมีความคืบหน้าในการบังคับใช้กฎหมายและปราบปรามผู้กระทำผิดมีส่วนทำสหรัฐอเมริกาคงสถานะของไทยในรายงาน Special 301 ประจำปี ค.ศ. 2008 อยู่ที่ Priority Watch List (PWL) เหมือนเดิม

ในส่วนของรายงาน Special 301 ปี ค.ศ. 2008 ที่เกี่ยวกับประเทศไทยนั้นมีหลายย่อหน้า เนื้อหาส่วนใหญ่เหมือนปี ค.ศ. 2007 กล่าวคือ เน้นความเป็นห่วงและกังวลเรื่องการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาของสหรัฐอเมริกาในไทย โดยเฉพาะการบังคับใช้กฎหมายและการลอกเลียน ปลอมแปลงสินค้าของสหรัฐอเมริกาต่างๆ เช่น หนังสือ Optical disk และการโจรกรรมสัญญาณโทรทัศน์ (TV signal) เป็นต้น สำหรับบริบทที่เกี่ยวกับ CL นั้น USTR ได้ใช้ความระมัดวังอย่างยิ่งเพราะทราบว่าเป็นเรื่องละเอียดอ่อน โดยสรุปได้ว่า “ฝ่ายสหรัฐอเมริกาให้ความสำคัญเกี่ยวกับการสาธารณสุขและเห็นชอบกับความยืดหยุ่นของ TRIPs ที่ให้ประเทศต่างๆ สามารถเข้าถึงยาได้ อย่างไรก็ตามสิ่งที่มีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากันคือ ความสมดุลในเรื่องการเข้าถึงยาและการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา ทั้งนี้ USTR พร้อมที่จะร่วมมือกับไทยต่อไปเพื่อการเสริมพลังความเข้มแข็งเรื่องการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาต่อไป” อย่างไรก็ตาม USTR ยืนยันว่า ประเด็น CL มิได้เป็นเรื่องที่มีน้ำหนักมากไปกว่าเรื่องอื่นๆ ในการจัดสถานะของไทยใน Special 301 เมื่อวันที่ 12-13 มิถุนายน ค.ศ. 2008 ปลัดกระทรวงพาณิชย์และคณะได้เดินทางเยือนกรุง Washington ตามคำเชิญของ USTR ซึ่งในโอกาสดังกล่าว ทั้งสองฝ่ายได้หารือโดยเฉพาะการมี Action Plan ร่วมกันเพื่อแก้ไขปัญหาทรัพย์สินทางปัญญา

[7] The Office of the United States Trade Representative. (2011). ดูออนไลน์จาก, https://ustr.gov/sites/default/files/uploads/gsp/speeches/reports/2011/301/2011%20Special%20301%20Report.pdf

รายงาน Special 301 ของ USTR ฉบับปี ค.ศ. 2008 นี้ ให้ความสำคัญต่อประเด็นด้านสิทธิบัตรยา โดยมีการระบุว่าปัญหาในการผลิตยาปลอมกำลังเป็นปัญหาใหญ่ โดยแหล่งผลิตที่สำคัญ คือ บราซิล จีน อินเดีย เม็กซิโกและรัสเซีย

รัฐบาลสหรัฐอเมริกาได้แสดงจุดยืนว่า ให้ความสำคัญต่อวิกฤตด้านสุขอนามัยโดยเฉพาะเกี่ยวกับโรคระบาดร้ายแรง อาทิ โรคเอดส์ในประเทศกำลังพัฒนาโดยเฉพาะในแอฟริกา อย่างไรก็ตาม รัฐบาลสหรัฐอเมริกาเชื่อว่า สิทธิบัตรยามีความสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนายาใหม่ๆ ขึ้นมา สหรัฐอเมริกาสนับสนุนปฏิญญา Doha ปี ค.ศ. 2001 ที่ยอมรับถึงปัญหาด้านสุขอนามัยในประเทศกำลังพัฒนา โดยที่ประชุม WTO ได้ตกลงว่า กฎ ระเบียบของ WTO ควรจะมีความยืดหยุ่นที่จะบรรลุทั้งสองวัตถุประสงค์คือ ทั้งในการให้ความช่วยเหลือประเทศยากจนที่ไม่สามารถซื้อยาราคาแพง แต่ในขณะเดียวกันก็ต้องบรรลุวัตถุประสงค์ที่จะให้ระบบสิทธิบัตรเดินหน้าต่อไปในการพัฒนายาใหม่ๆ

เมื่อวันที่ 30 เมษายน ค.ศ. 2011 สำนักงานผู้แทนการค้าสหรัฐอเมริกา (USTR) ประกาศผลการจัดอันดับไทยตามกฎหมายการค้าสหรัฐอเมริกา มาตรา 301 พิเศษ (Special 301) ประจำปี ค.ศ. 2011 โดยคงไทยเป็นประเทศที่ต้องจับตามองเป็นพิเศษ (Priority Watch List--PWL) เช่นเดียวกับปี ค.ศ. 2010 ซึ่งทางสหรัฐอเมริกามองว่าไทยยังล้มเหลวในการสร้างรูปธรรมที่สำคัญๆ อยู่หลายๆ ด้าน โดยเฉพาะการออกกฎหมายที่สำคัญ 2 ฉบับคือ กฎหมายคุ้มครองความลับทางการค้าและกฎหมายคุ้มครองสิ่งบ่งชี้แหล่งกำเนิดทางภูมิศาสตร์ยังเป็นเพียงร่างกฎหมายที่ค้างอยู่ในรัฐสภา รามไปถึงกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการนำกล้องถ่ายรูปลักลอบถ่ายหนังในภาพยนตร์และกฎหมายที่ให้อำนาจเจ้าหน้าที่กรมสรรพากรเข้าตรวจยึดสินค้าต้องสงสัยที่ได้รับการร้องเรียนจากผู้ถือลิขสิทธิ์และไทยมิได้แก้ไขกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาที่ควรนำไปสู่การปฏิบัติในเรื่องสนธิสัญญาอินเทอร์เน็ตขององค์กรทรัพย์สินทางปัญญาแห่งโลก (WIPO) มีการปลอมแปลงและการดาวน์โหลดงานส่วนบุคคลแบบผิดกฎหมายจากอินเทอร์เน็ต การขโมยสัญญาณดาวเทียมอย่างขนานใหญ่ และมีรายงานจากผู้ผลิตภาพยนตร์ว่ามีการลักลอบถ่ายภาพเคลื่อนไหวในโรงภาพยนตร์โดยไม่ได้รับอนุญาตและอย่างผิดกฎหมาย การถูกจัดอยู่ในกลุ่มที่น่าจับตาเป็นพิเศษทำให้ไทยต้องผิดหวังต่อการจัดอันดับของสหรัฐอเมริกาในครั้งนี้ เนื่องจากไทยได้ดำเนินนโยบายและมาตรการหลายด้าน เพื่อพัฒนาระบบทรัพย์สินทางปัญญาของประเทศอย่างต่อเนื่อง รวมถึงการป้องกันและปราบปรามการละเมิดทรัพย์สินทางปัญญาทุกระดับ ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับปี ค.ศ. 2007 ที่สหรัฐอเมริกาจัดไทยเป็น PWL ครั้งแรกแล้ว สถานการณ์ทรัพย์สินทางปัญญาของไทยพัฒนาไปมากแล้ว ถือว่าเป็นครั้งแรกที่ไทยให้ความสำคัญกับเรื่องทรัพย์สินทางปัญญา โดยยกเป็นวาระแห่งชาติ และประสานความร่วมมือทุกภาคส่วนในการกวาดล้างการละเมิด โดยในปี ค.ศ. 2010 ปราบปรามการละเมิดได้ 4,851 คดี ยึดของกลางได้ 4,247,708 ชิ้น ทั้งนี้สหรัฐอเมริกาเป็นคู่ค้าสำคัญลำดับ 3 ของไทย มีมูลค่าการค้าระหว่างกันในปี ค.ศ. 2010 ถึง 980,877 ล้านบาท โดยไทยได้ดุลการค้า 296,762 ล้านบาท และไทยใช้สิทธิ

พิเศษทางภาษีศุลกากรเป็นการทั่วไป (GSP) ในการส่งสินค้าออกไปยังสหรัฐอเมริกาประมาณ 111,962 ล้านบาท ซึ่งการที่สหรัฐอเมริกาคงไทยเป็น PWL จะไม่ส่งผลกระทบต่อการได้รับสิทธิ GSP ของสินค้าไทยแต่อย่างใด

ในปี ค.ศ. 2011 สหรัฐอเมริกาจัดอันดับประเทศคู่ค้าบัญชี PWL 12 ประเทศคือ จีน รัสเซีย อาร์เจนตินา แคนาดา ชิลี อินเดีย อิสราเอล อินโดนีเซีย ปากีสถาน เวเนซุเอลาและไทย ขณะที่ประเทศที่ต้องจับตามอง (WL) 29 ประเทศ เช่น บรูไน มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ เวียดนาม ฟินแลนด์ อิตาลี และนอร์เวย์ เป็นต้น[8]

จากการที่ไทยถูกประกาศให้อยู่ในรายชื่อประเทศ PWL ในปี ค.ศ. 2008 เมื่อพิจารณาจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง เห็นได้ว่ามาจากเรื่องการบังคับใช้สิทธิตามสิทธิบัตรยาของไทยค่อนข้างแน่นอน โดยสหรัฐอเมริกาก็ไม่กล้าฟันธงว่า ไทยทำผิดความตกลงหรือทำไม่ถูกต้องตามกฎหมายข้อไหน เพียงแต่อ้างว่าไม่โปร่งใสและไม่มีการหารือกันก่อน

ในปี ค.ศ. 2018 ประเทศไทยถูกจัดอยู่ในบัญชี WL หลังจากการทบทวนสถานะของไทยนอกรอบ (Out-of-Cycle Review) ในระหว่างเดือนธันวาคม ค.ศ. 2017 มีผลให้ไทยถูกเลื่อนลำดับจากบัญชี PWL เป็น WL[9] หลังจากที่สหรัฐอเมริกาจัดให้ไทยอยู่ในบัญชี PWL นับตั้งแต่ปี ค.ศ. 2007-2017 มาเป็นเวลา 10 ปี ผลการพิจารณาดังกล่าวทำให้ไทยขึ้นไปอยู่ในระดับเดียวกับอีก 25 ประเทศทั่วโลกตามแผนภาพการจัดกลุ่มรายชื่อประเทศคู่ค้าของสหรัฐอเมริกาที่ให้ความคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา

[8] The Office of the United States Trade Representative. (2011). ดูออนไลน์จาก, https://ustr.gov/sites/default/files/uploads/gsp/speeches/reports/2011/301/2011%20Special%20301%20Report.pdf

[9] The Office of the United States Trade Representative. (2018). ดูออนไลน์จาก, https://ustr.gov/sites/default/files/files/Press/Reports/2018%20Special%20301.pdf

Priority Watch List	Watch List	
• Algeria • Argentina • Canada • Chile • China • Colombia • India • Indonesia • Kuwait • Russia • Ukraine • Venezuela	• Barbados • Bolivia • Brazil • Costa Rica • Dominican Republic • Ecuador • Egypt • Greece • Guatemala • Jamaica • Lebanon • Mexico	• Pakistan • Peru • Romania • Saudi Arabia • Switzerland • Tajikistan • Thailand • Turkey • Turkmenistan • UAE • Uzbekistan • Vietnam

ภาพ 6.1 รายชื่อประเทศที่ถูกจัดอันดับการให้ความคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา

ที่มา: The Office of the United States Trade Representative, 2018, p. 9.

โดยในรายงานระบุว่ามีประเด็นปัญหาเกี่ยวกับการปลอมแปลงเครื่องหมายการค้าหลายประเภท โดยส่วนใหญ่แล้วมีแหล่งผลิตที่ประเทศจีนและมีศูนย์กลางการขนถ่ายสินค้าปลอมแปลงเครื่องหมายการค้าที่ประเทศ อินโดนีเซีย ตุรกีและสหรัฐอาหรับเอมิเรตส์ ส่งต่อไปสู่ตลาดประเทศที่สาม เช่น บราซิล ไนจีเรีย ปารากวัยรวมถึงประเทศไทย ซึ่งถูกรายงานว่ามีระบบการบังคับใช้กฎหมายละเมิดทรัพย์สินทางปัญญา (IP) อย่าไม่เพียงพอหรือไร้ประสิทธิภาพ นอกจากนั้นยังมีเรื่องของการกำหนดแหล่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (Geographical Indicators--GI) ยารักษาโรคที่ระบุแหล่งผลิตและกระจายสินค้าสับสนและไม่ชัดเจนหลายรายการ ประเทศที่มีปัญหานั้นรวมถึงจีน อินเดีย อินโดนีเซียและไทย การใช้ซอฟต์แวร์ที่ไม่มีใบอนุญาตของหน่วยงานภาครัฐ (Unlicensed Software) เป็นต้น

ผลกระทบนโยบายทางสังคมของสหรัฐอเมริกาที่ส่งผลต่ออาเซียนและไทย

การกดดันปรับเปลี่ยนนโยบายภายในประเด็นที่เกี่ยวกับสังคม

นโยบายด้านสังคมเป็นนโยบายอีกด้านที่สหรัฐอเมริกาใช้ในการกดดันประเทศต่างๆ ทั่วโลก ณ ที่นี้จะเน้นวิเคราะห์ผลกระทบนโยบายทางสังคมของสหรัฐอเมริกาที่ส่งผลกระทบต่ออาเซียนและไทย โดยงานวิจัยนี้มองว่า นโยบายทางสังคมในลักษณะข้ามชาติ (transnational social policy) มีอยู่หลากหลายมิติที่ไม่สามารถกล่าวได้ทั่วถึงทุกประเด็น หากแต่จะมุ่งไปที่มิติ/ประเด็นที่อาเซียนและไทยได้รับผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อม เช่น สิทธิเสรีภาพในการแสดงออกอย่างเสรีและปราศจากการข่มขู่หรือคุกคามของรัฐที่อ้างความมั่นคงของรัฐเพื่อบีบบังคับปัจเจกชนที่มีความเห็น

แตกต่างจากมุมมองของรัฐ ย่อมได้รับการคุ้มครองไม่ถูกเลือกปฏิบัติ ประเด็นด้านการค้ามนุษย์แรงงานประมง (ปฐมา นิรมร และกฤษณา ไวสำรวจ, 2559, หน้า 45-72)[10] ในรายงานเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน ปี ค.ศ. 2017 ของประเทศไทย[11] ซึ่งเผยแพร่โดยรัฐบาลสหรัฐอเมริกาได้กล่าวถึงสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนของไทย โดยแสดงความกังวลด้านความเป็นประชาธิปไตย การยึดอำนาจโดยรัฐบาลเผด็จการทหารและการสังหาร การหายสาบสูญและจับกุมและทำร้ายร่างกายผู้ที่มีความเห็นต่างทางการเมืองโดยเจ้าหน้าที่ทหาร รวมไปถึงกฎหมายที่มิให้เสรีภาพในการแสดงออกความเห็นต่าง และเสรีภาพของสื่อมวลชลถูกคุกคามในกรณีวอยซ์ทีวี (Voice TV) ถูกสั่งงดเผยแพร่รายการในข้อหาวิพากษ์วิจารณ์การทำงานของรัฐบาลและมีความผิดประมวลกฎหมายอาญามาตรา 116 หรือข้อหา “ยุยงปลุกปั่น” ทำให้เกิดความขัดแย้งและเกิดความไม่สงบ นอกจากนั้นยังมีกฎหมายอาญามาตรา 112 เกี่ยวกับการหมิ่นประมาทพระมหากษัตริย์และพระบรมวงศานุวงศ์ ถูกใช้เป็นเครื่องมือในการทำลายผู้ที่มีความเห็นต่างทางการเมือง จนนำไปสู่การจับกุมและสร้างความหวาดกลัวอย่างกว้างขวาง รวมไปถึงการบังคับใช้มาตรา 44 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับชั่วคราว พุทธศักราช 2557 ในการออกกฎเกณฑ์ข้อบังคับใดๆ ที่ทางคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) เห็นว่าเป็นการกระทำผิด ในรายงานดังกล่าวของรัฐบาลสหรัฐอเมริกาต่างแสดงความกังวลในความโปร่งใสบริสุทธิ์ยุติธรรม และบรรยากาศที่ไม่เป็นประชาธิปไตยและต้องการให้ไทยจัดการเลือกตั้งเพื่อให้มีรัฐบาลใหม่ตามครรลองประชาธิปไตยโดยเร็วที่สุด

นอกจากที่กล่าวมาข้างต้นแล้ว ยังกล่าวถึงมาตรฐานความปลอดภัยของผู้โดยสารสายการบินระหว่างประเทศ ยุทธศาสตร์ทางวัฒนธรรม (strategic culture) และการทูตสาธารณะ (public diplomacy) ในฐานะเป็นเครื่องในการแผ่อิทธิพล สร้างความนิยมชมชอบ เพื่อให้มีมุมมองเชิงบวกต่อสหรัฐอเมริกา สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นส่วนหนึ่งของความพยายามของสหรัฐอเมริกาที่ใช้ระเบียบเสรีนิยมใหม่ (neo-liberal order) มากำกับดูแลประเทศต่างๆ ให้ปรับเปลี่ยนทิศทางที่เอื้อประโยชน์ต่อสหรัฐอเมริกา ทั้งทางตรงและทางอ้อม มีเนื้อหาครอบคลุมหลากมิติ ไม่ว่าจะเป็นมิติด้านการบริการ (services) เช่น มิติด้านการศึกษาที่ต้องเปิดกว้างและให้มีการแข่งขัน (competition) และมองเป็นเชิงธุรกิจการศึกษา เพื่อให้เกิดความทัดเทียมกันในการเข้าถึงองค์ความรู้ของประชาชนที่มีทั้งด้านบวกและด้านลบต่อประเทศในการยกระดับเพื่อการพัฒนาของประเทศให้หลุดพ้นจากกับดักประเทศรายได้ปานกลาง (middle income trap)[12]

---

[10] ในวารสารศูนย์ศึกษาเอเชียตะวันออก, 16(2): 45-72.

[11] The U.S. Department of State. (2017). ดูออนไลน์จาก, https://www.state.gov/documents/organization/277365.pdf

[12] Amnesty International. (2018). ดูออนไลน์จาก, https://www.amnesty.org/en/countries/asia-and-the-pacific/thailand/report-thailand/

ที่กล่าวมาข้างต้น ถึงแม้จะเป็นเรื่องของนโยบายทางสังคมแต่มีความเกี่ยวโยงกับมิติทางเศรษฐกิจด้วย เพราะมีความสัมพันธ์กับการเปลี่ยนกฎระเบียบในการ “กำกับดูแลแบบพหุระดับ” (multilayer governance) อย่างเช่น ระบอบระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชนในด้านที่ต้องเคารพสิทธิของผู้ใช้แรงงานไม่ให้มีการละเมิดสิทธิเอารัดเอาเปรียบ โดยมีองค์การระหว่างประเทศ เช่น ILO, ICAO เป็นตัวกำกับและจัดวางผู้มีบทบาทระหว่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศเศรษฐกิจเกิดใหม่ (emerging countries) มีหลายเรื่องที่เกี่ยวโยงกับผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงองค์การภายในประเทศทางด้านการเมืองและแบบแผนการปกครอง (ความเป็นประชาธิปไตย) และการที่ประเทศไทยภายใต้รัฐบาลพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ดำเนินนโยบายเพื่อปรับเปลี่ยนประเทศไทยสู่การเป็นรัฐที่มุ่งเน้น “ความเป็นไทย” (Thainess) และรวมอำนาจเข้าสู่ศูนย์กลาง ทำให้สหรัฐอเมริกาและชาติตะวันตก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสมัยรัฐบาล Barack Obama มองว่าเป็นวิถีที่ขัดต่อหลักการสากลและสิทธิเสรีภาพที่สหรัฐอเมริกาให้การสนับสนุนเสมอมา ซึ่งเป็นการท้าทายกับระเบียบเศรษฐกิจโลก

แต่เมื่อประธานาธิบดี Donald Trump ก้าวขึ้นสู่อำนาจและพลิกโฉมหน้าวกกลับไปสู่การดำเนินนโยบายประชานิยม-เชิงชาตินิยม (populist-nationalism) การเปลี่ยนโฉมหน้าใหม่นี้ดูเหมือนว่ามีการจัดลำดับดับความสำคัญของผลประโยชน์แห่งชาติใหม่ โดยหันไปเน้นเรื่องการรื้อฟื้นความความยิ่งใหญ่ของสหรัฐอเมริกาขึ้นมาอีกครั้ง (Make America Great Again--MAGA) และแนวคิด America First ทั้งนี้เพื่อการโอบล้อม (containment) ชะลอและกีดกัน “ความฝันใฝ่ของจีน” (China Dream)

การพบปะหารือระหว่างประธานาธิบดี Trump กันพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ในวันที่ 2 ตุลาคม ค.ศ. 2018 ตามเวลาท้องถิ่นสหรัฐอเมริกา เป็นการสร้างความกระชับแน่นทางการค้ามากขึ้นและมีประเด็นในการแก้ประเด็นปัญหาระหว่างกันในหลายประเด็นด้วยกัน สหรัฐอเมริกากับไทยมีความสัมพันธ์ทางการค้าอย่างใกล้ชิดต่อกัน นับแต่สนธิสัญญามิตรไมตรีและความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจไทย-สหรัฐอเมริกา ไทยเป็นประเทศคู่ค้าขนาดใหญ่อันดับที่ 21 ของสหรัฐอเมริกา มูลค่าทางการค้าในปี ค.ศ. 2017 รวมกว่า 42,000 ล้านดอลลาร์ โดยขาดดุลทางการค้าต่อไทยมูลค่ากว่า 20,400 ล้านดอลลาร์ ในปี ค.ศ. 2017 เพิ่มจากปี ค.ศ. 2016 ร้อยละ 6.9[13] จะเห็นได้ว่าสหรัฐอเมริกานั้นให้ความสำคัญต่อการแก้ปัญหาทางเศรษฐกิจภายในของตนเองมาก่อนเป็นอันดับแรก ให้ความสำคัญเรื่องประชาธิปไตยเป็นอันดับรอง อันเนื่องจากว่า นัยสำคัญของการพบปะของทั้งสองผู้นำต่างมีเป้าหมายของตนเองมาแลกเปลี่ยนกันและกัน กล่าวคือในฟากฝั่งของ Trump ต้องการลดการ

[13] The Office of the United States Trade Representative. (April 10, 2018). ดูออนไลน์จาก, https://ustr.gov/about-us/policy-offices/press-office/press-releases/2018/april/united-states-and-thailand-discuss

ขาดดุลทางการค้ากับประเทศคู่ค้าที่ขาดดุลการค้ามากๆ สหรัฐอเมริกาขาดดุลการค้าไทยกว่า 20,000 ล้านดอลลาร์ จึงเสนอให้ไทยนำเข้าสินค้าของสหรัฐอเมริกาให้มากขึ้นเพื่อลดการขาดดุล ในส่วนของพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ต้องการกลบทับภาพลักษณ์รัฐบาลทหาร ที่ขาดความชอบธรรมในการเข้ามาสู่อำนาจและไม่เป็นประชาธิปไตย อีกทั้งยังต้องการเสนอซื้ออาวุธยุทโธปกรณ์มือสองจากสหรัฐอเมริกา เป็นต้น โดยเนื้อหาในการพูดคุยมิได้มีประเด็นข้อซักถามจากสหรัฐอเมริกาต่อกำหนดการเลือกตั้งในไทย ถึงแม้พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา จะออกตัวว่าตนเองจะจัดให้มีการเลือกตั้งภายในต้นปีหน้าก็ตาม จะเห็นว่ารูปแบบการเจรจาของ Trump มักเป็นการหลับตาข้างเดียวทางการเมืองระหว่างประเทศ เพิกเฉยต่อประเด็นที่อาจกระทบต่อการเจรจาทางการค้าของตนเอง สงวนท่าทีไม่ให้ความสำคัญแต่อย่างใด

ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ของไทยกับนโยบายต่างประเทศสหรัฐอเมริกา

ด้วยประเทศไทยพยายามดิ้นรนและพัฒนาผลักดันให้ตนเองหลุดพ้นจากภาวการณ์กับดักรายได้ปานกลางที่เหนี่ยวรั้งให้ประเทศไม่สามารถก้าวข้ามไปสู่การเป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว จึงทำให้รัฐไทยจำเป็นต้องกำหนดยุทธศาสตร์ระยะยาวในการพัฒนาประเทศให้ครอบคลุมทุกมิติที่สำคัญและจำเป็นต่อการพัฒนา ดังปรากฏออกมาอยู่รูปของยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580)[14] ดังคำปรารภวิสัยทัศน์ว่า “ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” ซึ่งประกอบด้วยกรอบยุทธศาสตร์ 6 ด้าน คือ 1) ยุทธศาสตร์ชาติด้านความมั่นคง 2) ยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน 3) ยุทธศาสตร์ชาติด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ 4) ยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม 5) ยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และ 6) ยุทธศาสตร์ชาติด้านการปรับสมดุลและพัฒนาระบบการบริหารจัดการภาครัฐ เป็นต้น

ในงานวิจัยฉบับนี้ จะกล่าวถึงประเด็นที่เชื่อมโยงความสัมพันธ์ของไทยและอาเซียนต่อประเทศมหาอำนาจสหรัฐอเมริกา ในประเด็นที่น่าจะเกี่ยวโยงสัมพันธ์กับนโยบายต่างประเทศของประเทศมหาอำนาจท่ามกลางบริบทการแข่งขันกันอย่างดุเดือดในปัจจุบัน ณ ที่นี้ คณะผู้วิจัยจับตามหาอำนาจ จะขอกล่าวถึงเฉพาะความเกี่ยวโยงในมิติความมั่นคงระหว่างประเทศในยุทธศาสตร์ชาติด้านความมั่นคง ซึ่งในเนื้อหาระบุว่ายุทธศาสตร์ด้านนี้มีเป้าหมายเพื่อประเทศชาติมั่นคงและความอยู่

[14] ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580), ดูเพิ่มเติมได้ที่ http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2561/A/082/T_0001.PDF

ดีมีสุขของคนไทยและสังคมไทย โดยเน้นการจัดการสภาวะแวดล้อมของประเทศให้มีความมั่นคง ปลอดภัย เอกราช อธิปไตยและมีความสงบเรียบร้อยในทุกระดับ มุ่งเน้นพัฒนาคน เครื่องมือ เทคโนโลยีและระบบฐานข้อมูลขนาดใหญ่เพื่อรับมือภัยคุกคามและภัยพิบัติทุกรูปแบบและทุกระดับ ความรุนแรงควบคู่ไปกับการป้องกันและแก้ไขปัญหาด้านความมั่นคงที่มีอยู่ในปัจจุบัน และที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคต โดยใช้กลไกการแก้ไขปัญหาแบบบูรณาการทั้งกับส่วนราชการ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคมและองค์กรที่ไม่ใช่รัฐ รวมถึงประเทศเพื่อนบ้านและประเทศอื่นๆ ทั่วโลกบนพื้นฐานของหลักธรรมาภิบาลเพื่อเอื้ออำนวยประโยชน์ต่อการดำเนินยุทธศาสตร์ชาติในด้านอื่นๆ ให้สามารถขับเคลื่อนได้ตามทิศทางและเป้าหมายที่กำหนด

ยุทธศาสตร์ชาติด้านความมั่นคงในทางปฏิบัติที่เรียกว่า “ความมั่นคงแบบองค์รวม” ซึ่งมุ่งเน้นการพัฒนาปรับปรุงกลไกการบริหารจัดการความมั่นคงแบบองค์รวมให้สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและบรรลุผลสำเร็จอย่างเป็นรูปธรรมเป็นประโยชน์ต่อการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ชาติด้านต่างๆ ให้สามารถขับเคลื่อนไปได้ตามทิศทางและเป้าหมายที่กำหนด โดยแรกริ่มเป็นการให้ความสำคัญต่อความสงบภายในประเทศเพื่อปรับสภาพแวดล้อมด้านความมั่นคงให้ประเทศมีความสงบเรียบร้อยและสันติสุข ในขณะเดียวกันนั้นก็ดำเนินการเพื่อการป้องกันและแก้ไขปัญหาที่มีผลกระทบต่อความมั่นคงในปัจจุบัน เช่น ปัญหายาเสพติด ปัญหาการค้ามนุษย์ ปัญหาการขาดเสถียรภาพทางการเมือง ปัญหาความไม่สงบในบางพื้นที่ รวมทั้งการป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาขึ้นใหม่อีกด้วย ไม่ว่าจะเป็นปัญหาที่เกิดจากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและนวัตกรรมแบบพลิกผัน (disruptive technology) ปัญหาการแข่งขันทางการค้าและสงครามทางการค้า (trade war) อย่างที่กำลังเกิดขึ้นอย่างหนักหน่วงระหว่างสหรัฐอเมริกาและจีน รวมถึงปัญหาการย้ายถิ่นของทุนข้ามชาติเป็นต้น

ณ ที่นี้ ประเด็นยุทธศาสตร์ด้านความมั่นคงที่สำคัญคือ มิติความมั่นคงที่เชื่อมโยงกับต่างประเทศ ประเทศเพื่อนบ้าน กลุ่มประเทศอาเซียนและประเทศมหาอำนาจ รัฐไทยจึงพยายามวางจุดยืนทางยุทธศาสตร์เพื่อบูรณาการความมือมือด้านความมั่นคงกับอาเซียนและนานาชาติ รวมถึงองค์กรภาครัฐและที่ไม่ใช่ภาครัฐเพื่อสร้างเสริมความสงสุข สันติ ความมั่นคงและความเจริญรุ่งเรืองก้าวหน้าให้กับไทย ภูมิภาคและระดับโลกอย่างยั่งยืน รวมทั้งส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือระหว่างประเทศที่จะรองรับปัญหาร่วมกันได้ (ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580)

จะเห็นได้ว่า ไทยไม่สามารถหลีกหนีพ้นการบูรณาการร่วมกันกับกลุ่มประเทศอาเซียนและนานาชาติได้ อีกทั้งบริบทการแข่งขันระหว่างมหาอำนาจที่ริเริ่มและกำหนดยุทธศาสตร์เพื่อการแผ่ขยายเขตอิทธิพลและนโยบายสกัดกั้นซึ่งกันและกัน อีกทั้งการที่มหาอำนาจให้ความสำคัญกับไทยในฐานะประเทศที่ตั้งอยู่บนจุดศูนย์กลางขนาบข้างสองมหาสมุทรและเป็นจุดพาดผ่านของความริเริ่มแถบและเส้นทาง (BRI) ของจีนและยุทธศาสตร์อินโด-แปซิฟิกของสหรัฐอเมริกา ยิ่งจำเป็นต้องทบทวน

และกำหนดจุดยืนและจัดวางตำแหน่งของตนเองให้สมดุลและสามารถอยู่ได้อย่างมั่นคง เพื่อให้ได้ประโยชน์จากการเข้ามาแข่งขันกันอย่างดุเดือดของมหาอำนาจให้จงได้

ผลกระทบจากนโยบายสงครามทางการค้าของสหรัฐอเมริกา

ผลกระทบจากการดำเนินนโยบายสงครามทางการค้าของสหรัฐอเมริกาต่อจีน

สงครามทางการค้าที่เกิดขึ้นระหว่างสองมหาอำนาจจีนกับสหรัฐอเมริกา ต่างเป็นที่หวั่นวิตกว่าจะนำมาซึ่งการพังทลายทางเศรษฐกิจของจีนและกระจายไปสู่ประเทศอื่นๆ ทั่วโลก กระนั้นก็ตาม บทวิเคราะห์จาก Financial Times[15] มองว่า ผลของการแข่งขันมิได้ส่งผลกระทบมากมายอย่างที่คาดการณ์หรือหวั่นวิตกกันแต่อย่างใด กระนั้นก็ตามทีมนักวิจัยจับตามหาอำนาจพยายามชี้ให้เห็นข้อมูลบทวิเคราะห์ในแง่มุมที่หลากหลายโดยจะอธิบายแทรกเข้าไปในบทวิเคราะห์ด้วย

จากที่สหรัฐอเมริกาตัดสินใจเรียกเก็บภาษีสินค้านำเข้าจากจีน 200,000 ล้านดอลลาร์ เป็นการกระตุ้นให้เกิดความกังวลว่าจะนำไปสู่ความสูญเสียอย่างรุนแรงต่อการค้าของจีน อย่างไรก็ตามนักเศรษฐศาสตร์เชื่อว่า มาตรการปกป้องทางการค้าในเชิงตัวเลขสะท้อนผลกระทบต่อการเติบโตทางเศรษฐกิจโลกไม่มากนักและความขัดแย้งดังกล่าวเป็นแบบสองฝ่ายจะไม่ได้นำไปสู่สงครามการค้าแบบหลายฝ่ายแต่อย่างใด อย่างไรก็ตามทีมวิจัยจับตามหาอำนาจจะสะท้อนมุมมองทั้งสองด้าน เพื่อให้เกิดความหลากหลายและไม่ให้เอนเอียงเข้าข้างฝ่ายสหรัฐอเมริกาจนเกินไปตามอรรถาธิบาย 4 ประการดังนี้

ประการแรก จากภาพ 6.2 แสดงปริมาณทางการค้าว่ามีอัตราแผ่วลงในช่วงสั้นๆ เท่านั้น อีกทั้งปริมาณการค้าระหว่างประเทศในภาคสินค้าได้ตกต่ำลงอยู่แล้วก่อนหน้าซึ่งเป็นไปตามวงจรการขึ้นลงของเศรษฐกิจโลก อันสืบเนื่องมาจากความผันผวนของอัตราแลกเปลี่ยนและราคาโภคภัณฑ์ ในภาคการผลิตมีการพึ่งพาการนำเข้าปัจจัยการผลิตน้อยลง ส่วนข้อพิพาททางการค้าอาจส่งผลกระทบบ้าง นอกจากนั้นยังมีเรื่องของมาตรการต่อต้านการทุ่มตลาดที่เกิดขึ้นก่อนหน้าที่จะมีการกำหนดกำแพงภาษีเพิ่มขึ้น อย่างไรก็ตามทีมวิจัยจับตามหาอำนาจ มองว่าหากมีการดำเนินนโยบายกำแพงภาษีของสหรัฐอเมริกาเช่นนี้อย่างต่อเนื่อง อาจนำไปสู่การกักตุนสินค้าเพื่อการเก็งกำไรเมื่อมีการผ่อนคลายความตึงเครียดระหว่างทั้งสองอันส่งผลให้เกิดความผันผวนในสินค้าโภคภัณฑ์บางประเภทขึ้นได้

[15] The Financial Times. (September 20, 2018). ดูออนไลน์จาก, https://www.ft.com/content/8c33d966-bc13-11e8-8274-55b72926558f

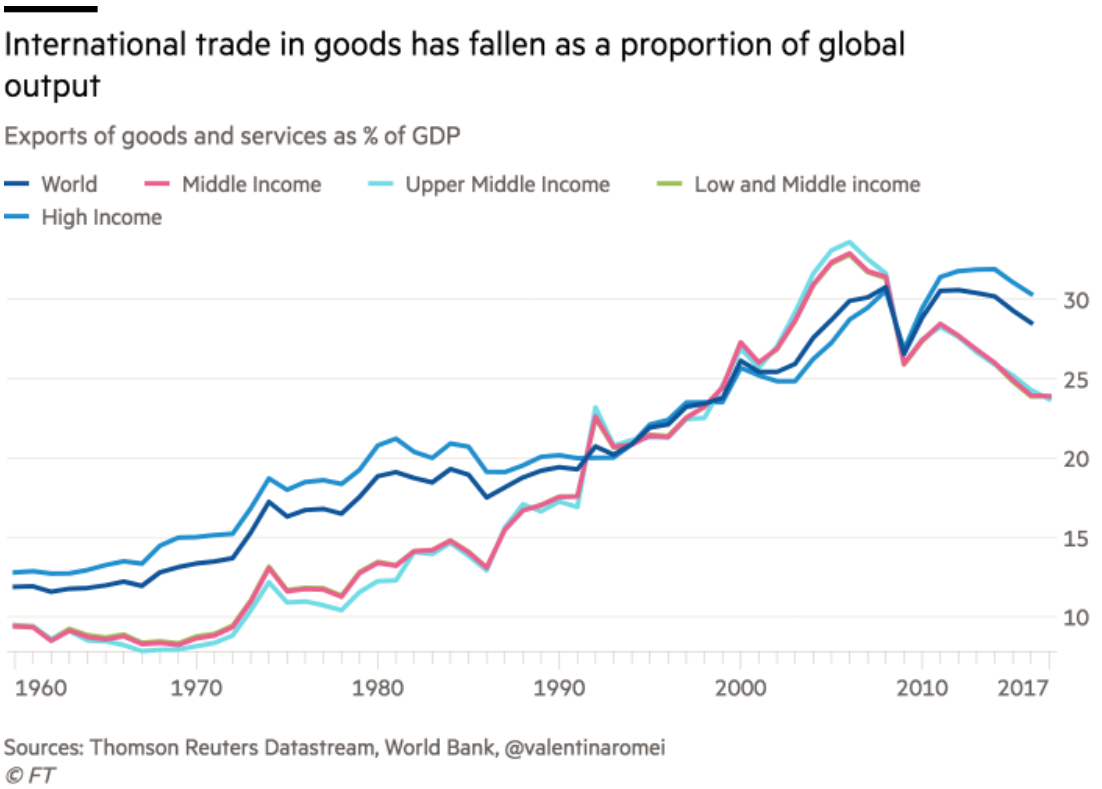

ภาพ 6.2 สัดส่วนการค้าระหว่างประเทศในสินค้าโภคภัณฑ์

ที่มา: https://www.ft.com/content/8c33d966-bc13-11e8-8274-55b72926558f

ประการที่สอง การตั้งกำแพงภาษีระหว่างสหรัฐอเมริกา-จีน จากภาพ 6.3 แสดงปริมาณการค้าขายระหว่างสหรัฐอเมริกา-จีน ไม่มากนักเมื่อเทียบกับปริมาณการค้าขายระดับโลก แต่กรณีดังกล่าวนี้มิใช่เพียงเรื่องการค้าโลก หากแต่ทีมวิจัยจับตามหาอำนาจมองว่า เป็นกลวิธี (tactic) ของสหรัฐอเมริกาเพื่อสร้างความปั่นป่วน (disrupt) ในเวทีเศรษฐกิจการเมืองโลกมิใช่เพียงการปกป้องผลประโยชน์และขีดความสามารถในการแข่งขันของตนเอง แต่เป็นการสร้างความตระหนักให้แก่ประเทศคู่ค้าอื่นๆ ของจีนว่าอาจเสียเปรียบและตกหลุมพรางของจีนอย่างที่สหรัฐอเมริกากำลังเผชิญอยู่ นอกจากนั้นจีนยังอิงแอบอาศัยประเทศอื่นๆ เป็นฐานการผลิตสินค้าของตนเองเพื่อกระจายและส่งออกไปสู่ประเทศเป้าหมายปลายทาง ถึงแม้ปริมาณการค้าขายระหว่างสหรัฐอเมริกา-จีน ประมาณ 5 เปอร์เซ็นต์ของการค้าขายสินค้าในโลกเท่านั้น แต่ผลกระทบในเชิงการค้าและการลงทุนระดับโลกอาจส่งผลให้มีการสลับปรับเปลี่ยนในเชิงกลยุทธ์ระหว่างคู่ค้าและมีการหวนกลับมารื้อฟื้นการเจรจาแก้ไขข้อตกลงที่ลงนามกันก่อนหน้านั้น เช่น การที่สหรัฐอเมริการื้อฟื้นการเจรจากับคู่ค้าในเขตการค้าเสรีอเมริกาเหนือหรือ NAFTA เช่น แคนาดาและเม็กซิโก เป็นต้น โดยในเนื้อหาข้อตกลงใหม่ที่กล่าวไว้ในบทก่อนหน้าเกี่ยวของกับการกีดกันสินค้าไม่ให้นำเข้าสินค้าจากจีนเพื่อเป็นการกดดันจีนอีกทางหนึ่ง

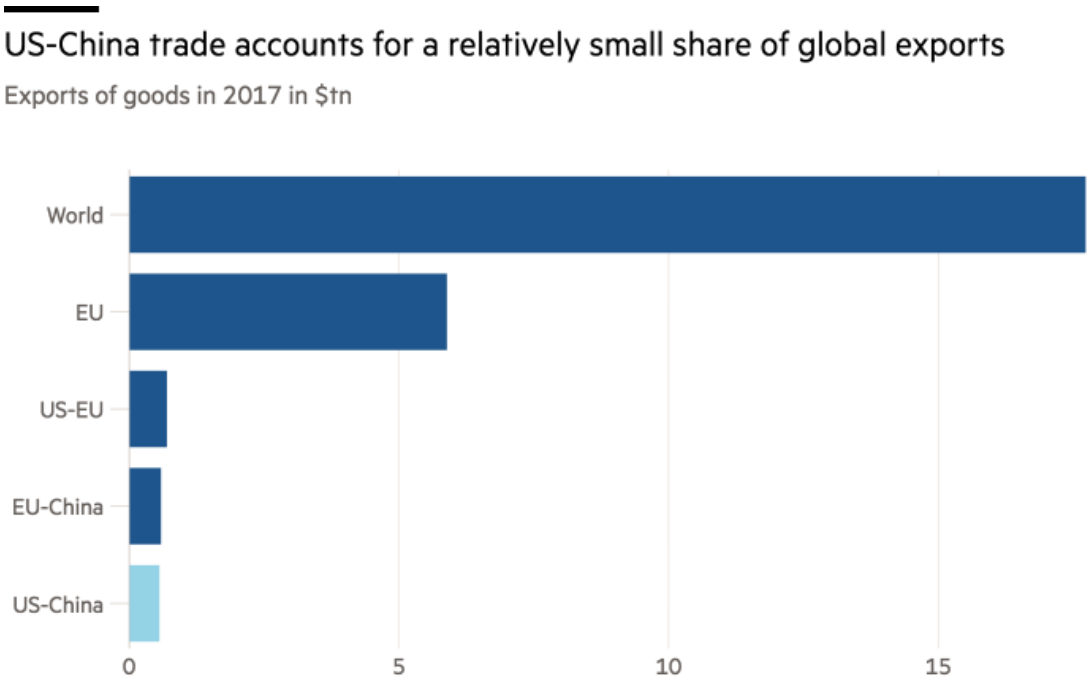

ภาพ 6.3 ส่วนแบ่งปริมาณการส่งออกสินค้าระหว่างสหรัฐอเมริกา-จีน เปรียบเทียบกับภูมิภาคอื่น

ที่มา: https://www.ft.com/content/8c33d966-bc13-11e8-8274-55b72926558f

นอกจากนั้นการเล่นเกมกำแพงภาษีระหว่างทั้งสองแล้ว ยังปรากฏเกมการเมืองระหว่างกัน เช่น การที่ประธานาธิบดี Trump มีสไตล์ทางการเมืองที่ผิดแผกคาดเดายากไม่เหมือนประธานาธิบดีคนก่อนหน้าและมักเล่นเกมตลบหลังคู่ขนานกันไป เห็นได้จากการแจ้งรัฐบาลแคนาดาจับรองประธานบริษัทหรือผู้อำนวยการฝ่ายการเงิน Meng Wanzhou บุตรสาวผู้ก่อตั้งบริษัท Huawei เมื่อวันที่ 1 ธันวาคม ค.ศ. 2018 ซึ่งเป็นวันที่สองของการประชุม G20 ณ กรุง Buenos Aires ประเทศอาเจนตินา แต่มีการเปิดเผยจากคำร้องขอของแคนาดาเรื่องการจับตัวบุตรสาวผู้ก่อตั้งบริษัทต่อสำนักข่าวในอีก 5 วันต่อมา เพื่อขึ้นศาลในข้อหาลักลอบส่งสินค้าไปขายในประเทศอิหร่านซึ่งขัดต่อข้อตกลงคว่ำบาตรขององค์การสหประชาชาติ สหรัฐอเมริกาและสหภาพยุโรป จะเห็นได้ว่ามีหลายฝ่ายคาดการณ์ว่าทั้งสองฝ่ายมีทีท่าเหมือนจะมีการตกลงและคลายความตึงเครียดระหว่างกันในการประชุม G20 ดังว่า แต่ในท้ายที่สุดแล้วกลับมีการดำเนินการกระตุ้นและกดดันจากสหรัฐอเมริกาและเป็นการพิสูจน์ความเหนียวแน่นของพันธมิตรในเขตการค้าเสรี NAFTA และประเทศเพื่อนบ้านอย่างแคนาดาก็ว่าได้[16]

[16]AP News. (December 8, 2018). ดูออนไลน์จาก, https://www.apnews.com/fb8df477588343918f6b5cfbef0a0472

ประการที่สาม ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นโดยทั่วไปคือ ประเทศส่วนใหญ่ในโลกให้ความสำคัญกับการสานสัมพันธ์ทางการค้ากับประเทศเพื่อนบ้านมากที่สุด เมื่อพิจารณาแยกตามภูมิภาค จะเห็นได้ว่าการค้าโลกเกิดขึ้นอย่างหนาแน่นใน 3 ภูมิภาคคือ อเมริกาเหนือ ยุโรปและเอเชียตะวันออก โดยส่วนแบ่งทางการค้าเป็นปริมาณการค้าภายในภูมิภาคเดียวกันเป็นส่วนใหญ่

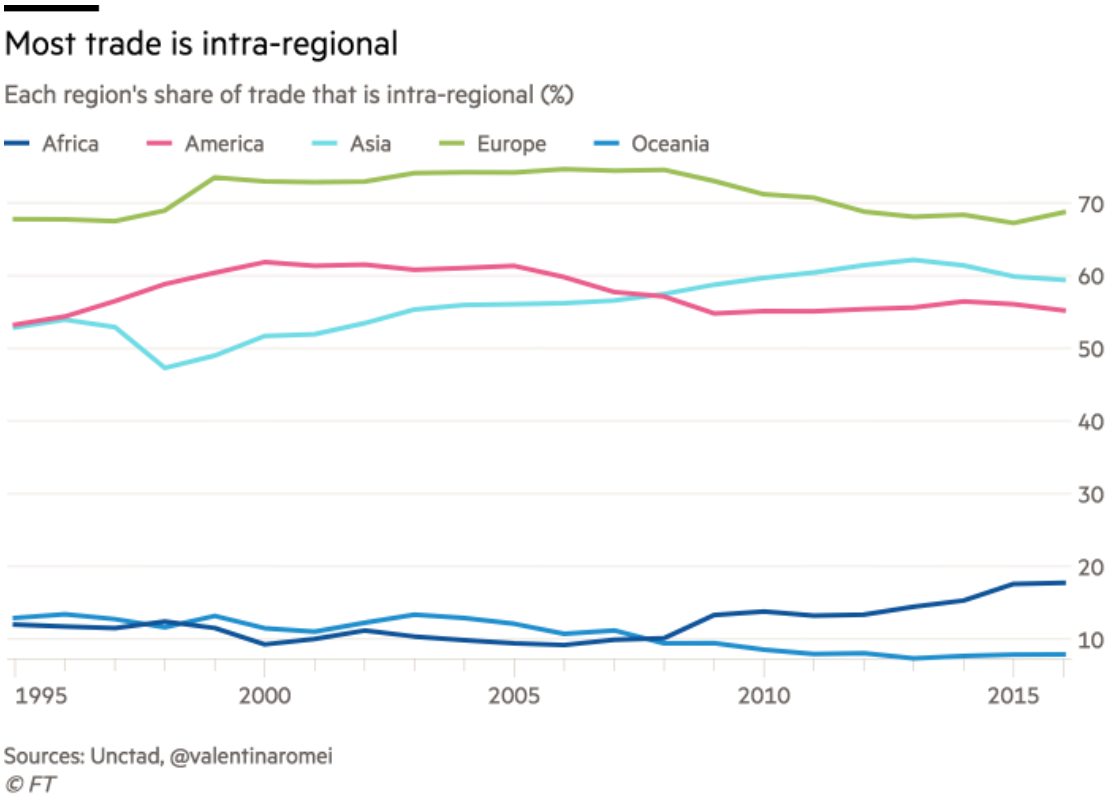

ภาพ 6.4 เปรียบเทียบปริมาณการค้าภายในภูมิภาคต่างๆ ของโลก

ที่มา: https://www.ft.com/content/8c33d966-bc13-11e8-8274-55b72926558f

ทีมวิจัยจับตามหาอำนาจมองว่า ตัวเลขการค้าภายในภูมิภาคสูงกว่าการค้าข้ามภูมิภาคก็จริง แต่ในมิติการค้าและการลงทุนระหว่างประเทศนั้น มีการลงทุนของบริษัทข้ามชาติเข้าไปลงทุนผลิตสินค้าในภูมิภาคอื่น เพื่อกระจายสินค้าไปสู่ประเทศเพื่อนบ้านของประเทศที่ตนเองเข้าไปลงทุน ดังนั้นปริมาณการค้าระหว่างประเทศจึงมิได้สะท้อนความสัมพันธ์ทางการค้าที่ซับซ้อนอย่างแท้จริง เพราะการค้าการลงทุนมีความเป็นการเมืองผสมอยู่ด้วยและมิได้เป็นไปแบบตรงไปตรงมา ด้วยเหตุนี้เมื่อพิจารณาการตั้งกำแพงภาษีระหว่างสหรัฐอเมริกาและจีนแล้ว จะเห็นได้ว่าอาจส่งผลให้เกิดการย้ายฐานการผลิตสินค้าไปสู่ประเทศเพื่อนบ้านของจีนที่ไม่ได้มีปัญหาทางการค้ากับสหรัฐอเมริกา และมีค่าแรงถูกกว่าจีน ด้วยเหตุนี้อาจส่งผลกระทบทางลบในระยะยาวต่อจีนมากกว่าส่งผลเสียต่อสหรัฐอเมริกา

ประการสุดท้าย ประเทศตลาดเกิดใหม่ (emerging market) ได้รับอานิสงส์จากสงครามทางการค้า อันเนื่องจากว่าข้อพิพาททางการค้าดังกล่าวบีบบังคับและผลักดันให้จีนจำต้องค้าขายกับประเทศเพื่อนบ้านในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มากขึ้นตามลำดับ ในที่นี้หมายรวมถึงบรรษัทข้ามชาติที่มีฐานผลิตสินค้าในจีนด้วย

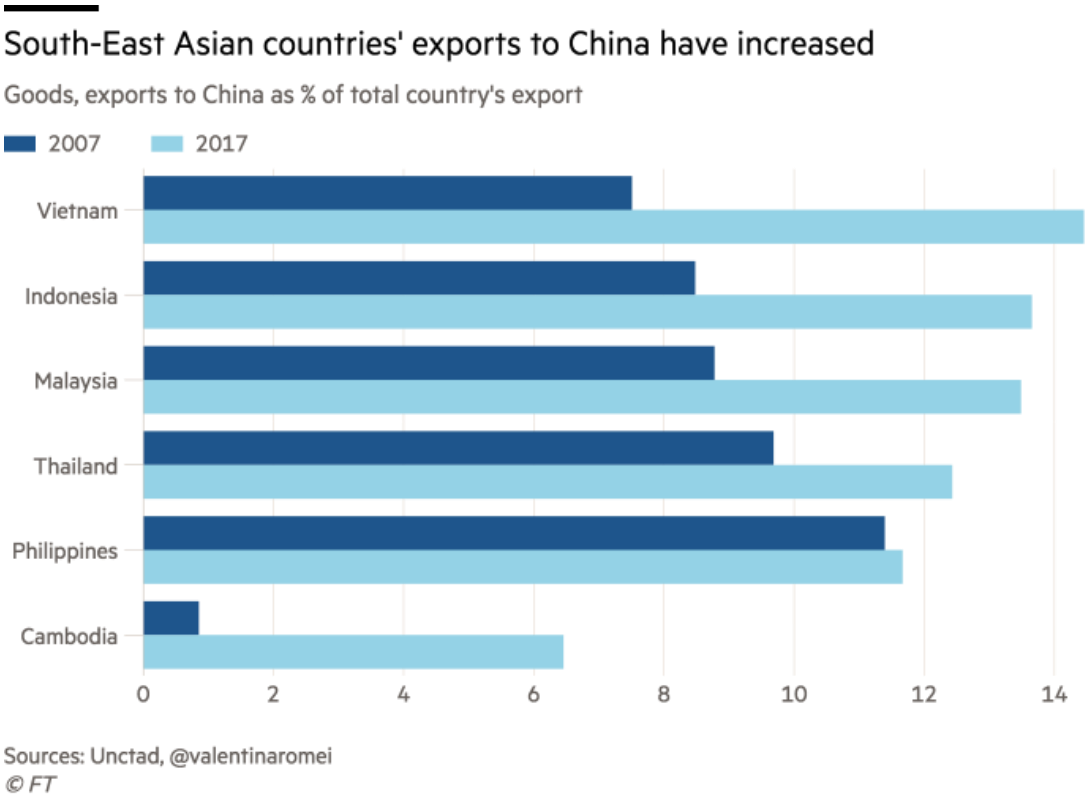

ภาพ 6.5 ปริมาณการส่งออกสินค้าจากกลุ่มประเทศเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ไปสู่ประเทศจีน
ที่มา: https://www.ft.com/content/8c33d966-bc13-11e8-8274-55b72926558f

มองในมิติผลกระทบจากสงครามทางการค้าระหว่างสหรัฐอเมริกา-จีน ที่มีต่อประเทศกลุ่มอาเซียนโดยภาพรวมแล้ว ถึงแม้ว่าปริมาณการค้าระหว่างประเทศส่วนใหญ่เป็นการค้าระหว่างประเทศร่ำรวยกับภูมิภาคเอเชียตะวันออก แต่การค้าขายของประเทศกำลังพัฒนากับจีนก็ทวีความสำคัญขึ้นเรื่อยๆ ข้อสังเกตคือว่าประเทศต่างๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้จะได้รับประโยชน์ความสัมพันธ์ทางการค้ากับจีน โดยอาจเป็นฐานผลิตสินค้าเพื่อส่งต่อ หมุนเวียนและขนส่งไปสู่ประเทศที่ไม่ได้รับผลกระทบจากการตั้งกำแพงภาษีของสหรัฐอเมริกา

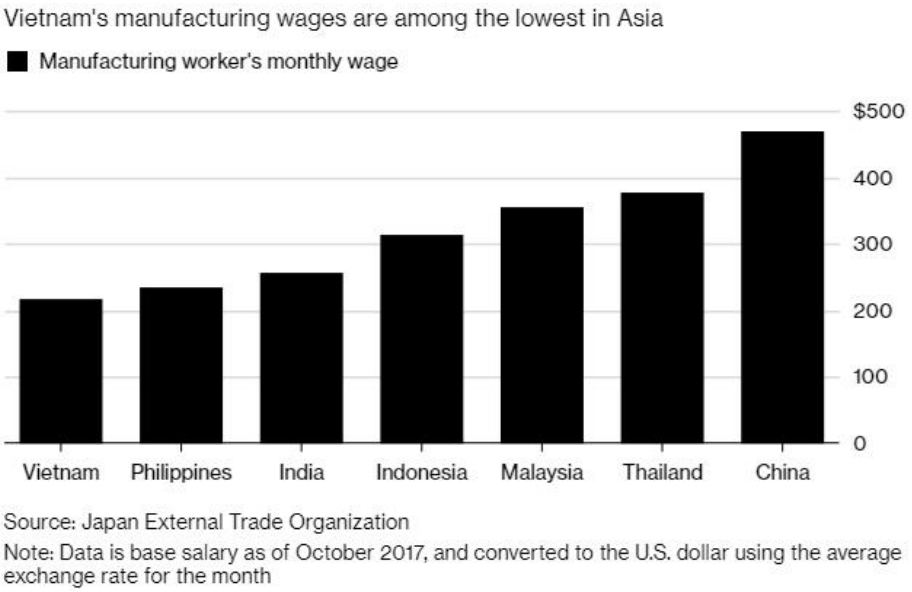

ภาพ 6.6 เปรียบเทียบค่าจ้างแรงงานของประเทศคู่ค้าจีน

ที่มา: https://www.ft.com/content/8c33d966-bc13-11e8-8274-55b72926558f

ประเทศที่ได้รับผลกระทบทางบวกมากที่สุดในกลุ่มประเทศเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ หรืออาเซียนคือ ประเทศเวียดนาม[17] ข้อมูลเปรียบเทียบปริมาณการส่งออกในปี ค.ศ. 2007 และในปี ค.ศ. 2017 สูงขึ้นกว่าเท่าตัว แต่การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวเป็นตัวเลขที่มีความสัมพันธ์กับค่าแรงโดยเปรียบเทียบถูกที่สุดของประเทศคู่ค้าของจีนที่มีศักยภาพในการผลิตสินค้า นอกจากความได้เปรียบด้านค่าจ้างที่ต่ำกว่าประเทศอื่นๆ แล้ว ยังมีประเด็นเกี่ยวกับการเจรจากับประเทศคู่ค้าอื่นๆ เช่น อียู และไต้หวัน เป็นต้น อีกทั้งด้านภูมิศาสตร์ที่เหมาะแก่การลงทุนด้วยมีเขตแดนติดกับจีนตอนใต้ ง่ายและประหยัดค่าขนส่งสินค้า นอกจากนั้นยังมีเศรษฐกิจที่มีเสถียรภาพอีกด้วย ที่กล่าวมาทั้งหมดจึงถือว่าเป็นปัจจัยที่ทำให้เวียดนามเป็นตัวเลือกที่ดีที่สุดในการเข้ามาลงทุนเพื่อผลิตสินค้าในยามที่จีนประสบปัญหาเศรษฐกิจการเมืองและการค้าระหว่างประเทศ ทำให้เวียดนามจากคู่ค้าอันดับที่ 5 ในปี ค.ศ. 2007 ถูกเลื่อนลำดับมาเป็นคู่ค้าอันดับ 1 ของจีนในปี ค.ศ. 2017

ในส่วนของประเทศไทยจากคู่ค้าอันดับ 2 ของจีนในปี ค.ศ. 2007 รองจากฟิลิปปินส์ ถูกลดอันดับมาเป็นคู่ค้าอันดับที่ 4 ในปี ค.ศ. 2017 รองจากเวียดนาม อินโดนีเซีย มาเลเซียตามลำดับ อย่างไรก็ตามประเทศไทยถือว่าได้รับผลประโยชน์ไม่มากนักจากสงครามทางการค้าระหว่างสหรัฐอเมริกา-จีน กล่าวคือ มีปริมาณการส่งออกเพิ่มขึ้นไม่ถึง 5 เปอร์เซ็นต์ จากฐานปี ค.ศ. 2007 ซึ่งอาจเป็นผลมาจากค่าจ้างแรงงานไทยสูงที่สุดในประเทศคู่ค้าหลักของจีน คิดเป็น 318 ดอลลาร์สหรัฐ

[17] Bloomberg. (December 12, 2018). ดูออนไลน์จาก, https://www.bloomberg.com/news/articles/2018-12-11/vietnam-wields-cheap-wages-export-deals-as-aces-in-trade-war

ต่อเดือน เมื่อเทียบกับค่าแรงต่ำสูดอย่างเวียดนาม 216 ดอลลาร์สหรัฐต่อเดือน ในขณะที่จีน 470 ดอลลาร์สหรัฐต่อเดือน (สถิติค่าแรงงานโดยเฉลี่ยต่อเดือน - จากข้อมูลค่าจ้างเดือนตุลาคม ค.ศ. 2017)[18]

อย่างไรก็ตาม ถึงแม้จะมีนักวิชาการบางท่าน อย่างเช่น Yukon Huang นักวิชาการอาวุโส จาก The Carnegie Endowment For International Peace ณ กรุง Washington D.C. ซึ่งเป็น Think Tank ชั้นแนวหน้าของสหรัฐอเมริกา ได้ออกมาแสดงความเห็นว่า มีมายาคติหลายประการเกี่ยวกับสงครามการค้าระหว่างสหรัฐอเมริกา-จีน และคาดการณ์ผลกระทบในสายตาของสหรัฐอเมริกาอย่างเกินความจริง เพราะมองว่าการตั้งกำแพงภาษีนั้นอาจหวนกลับไปทำลายระบบเศรษฐกิจของสหรัฐอเมริกาเอง เนื่องจากว่าสินค้าที่ส่งออกไปยังสหรัฐอเมริกา กว่า 60 เปอร์เซ็นต์ เป็นสินค้าของบริษัทข้ามชาติตระกูลสหรัฐอเมริกา ดังนั้นจีนจึงมิได้รับผลกระทบมากเท่าที่สหรัฐอเมริกาได้รับผลกลับไป จีนมิได้เป็นประเทศที่มีค่าแจ้งแรงงานต่ำกว่าหลายประเทศในกลุ่มประเทศอาเซียนเหมือนอย่าง 10 ปีก่อนอีกต่อไป และหลายบริษัทของจีนมุ่งย้ายฐานการลงทุนไปกลุ่มประเทศอาเซียนเพื่อแสวงหาส่วนต่างจากค่าแรงที่ถูกกว่าในหลายประเทศ แต่สิ่งที่จีนต่างเสียเปรียบตะวันตกในหลายปีที่ผ่านมาคือ การไม่ได้รับการถ่ายโอนเทคโนโลยีกับประเทศที่เข้ามาลงทุน ทำให้จีนจำต้องปรับตัวที่เรียกว่า “From Imitation to Innovation” ซึ่งเป็นวิธีการเดียวกับสิ่งที่ญี่ปุ่น เกาหลีดำเนินการมาจนทำให้ทั้งสองประเทศเกิดการพัฒนาอย่างก้าวกระโดดก็ว่าได้[19]

ผลกระทบจากสงครามทางการค้าระหว่างสหรัฐอเมริกาและจีนต่อไทย

สงครามทางการค้าระหว่างสองมหาอำนาจสหรัฐอเมริกาและจีน ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจอาเซียนและไทยอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ในส่วนนี้จะมุ่งอธิบายและวิเคราะห์ผลกระทบจากการดำเนินนโยบายสงความทางการค้าต่อประเทศไทย โดยจากข้อมูลการส่งออกของไทยในเดือนมกราคม ค.ศ. 2019 ลดลง 5.65% ซึ่งหลังการทำสงครามทางการค้ายังส่งผลให้เงินบาทแข็งค่าต่อเนื่องเป็นเวลากว่า 3 เดือน อย่างไรก็ตาม ปริมาณการนำเข้าอาวุธของไทยพุ่งสูงขึ้น 4,837% เนื่องจากไทยได้เข้าร่วมการซ้อมรบกับสหรัฐอเมริกาและญี่ปุ่น ส่งผลให้ไทยขาดดุลขาดดุลสูงถึง 4,032 ล้านดอลลาร์ ซึ่งสูงสุดในรอบ 7 ปี[20]

---

[18] เพิ่งอ้าง Bloomberg. (December 12, 2018).

[19] World Affairs. (December 4, 2018). ดูออนไลน์จาก, https://www.youtube.com/watch?v=_IfAzGKaSkA

[20] ไทยรัฐ. (กุมภาพันธ์ 23, 2562). ดูออนไลน์จาก, https://www.thairath.co.th/news/business/market-business/1502811

นอกจากนั้น การที่ Trump ขึ้นภาษี 25% ตั้งแต่วันที่ 10 พฤษภาคม ค.ศ. 2019 ทำให้เศรษฐกิจโลกทรุดตัวลง ส่วนประเทศไทยส่งผลกระทบทั้งอุตสาหกรรมการส่งออก การท่องเที่ยวและอาจส่งผลให้เศรษฐกิจของไทยในปี ค.ศ. 2019 โตต่ำกว่า 3.5% จากเดิมคาดการณ์ 3.8% ขณะที่กระทรวงพาณิชย์ มองว่ามีสินค้าอีกหลายประเภทของไทยอาจจะได้รับอานิสงส์นี้ เนื่องจากว่า มีแนวโน้มว่าสหรัฐอเมริกาจะนำเข้าสินค้าจากไทยเพิ่มเติมเพื่อทดแทนการนำเข้าจากประเทศจีน เช่น สินค้าประเภทยานพาหนะและส่วนประกอบ อาหารปรุงแต่งและเครื่องดื่ม เครื่องนุ่งห่มและเครื่องประดับ สินค้าเกษตร (ถั่วแห้ง แผ่นยางสดรมควัน ข้าวสี ยางแท่ง TSNR) ผักผลไม้สด แช่แข็ง แช่เย็นและแปรรูป (เช่น กล้วย เม็ดมะม่วงหิมพานต์ มะพร้าว ฝรั่ง มะม่วง มังคุด มะละกอ สับปะรด) อาหารทะเลแช่แข็ง และแปรรูป (เช่น ปลาทูน่าบิ๊กอาย ปลาทูน่าท้องแถบ ปลาทูน่าครีบเหลืองสดและแช่แข็ง เนื้อปลาแช่แข็ง) น้ำผึ้งธรรมชาติ อาหารสุนัข/แมว เครื่องดื่มไม่มีแอลกอฮอล์ (ที่ไม่ใช่น้ำผลไม้) เคมีภัณฑ์และเม็ดพลาสติก (เช่น กรดซิตริก) ตลอดจนยานยนต์และส่วนประกอบ (เช่น เครื่องยนต์สันดาปภายในยางรถยนต์) ขณะเดียวกันมีสินค้าอีกหลายกลุ่มที่จะส่งออกไปจีนได้เพิ่มขึ้น[21]

อีกทั้ง รัฐบาลไทยยังแสดงความกังวลต่อสถานการณ์ดังกล่าวเป็นอย่างมาก และมีการเตรียมการเพื่อรับมือการค้าโลกที่มีความปั่นป่วนและกำหนดให้ติดตามสถานการณ์อย่างใกล้ชิด โดยกระทรวงพาณิชย์ประเมินว่า อาจส่งผลกระทบส่งออกไทยราว 2 แสนล้านบาท โดยเฉพาะสินค้าประเภทชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์และยานยนต์อาจได้รับผลกระทบหนัก นอกจากนั้น ธนาคารแห่งประเทศไทยเน้นย้ำว่า บรรยากาศการค้า-การลงทุนยังมีความไม่แน่นอนสูง ในขณะที่เงินบาทแข็งค่าที่สุดในรอบ 10 เดือน จากเงินไหลเข้าตลาดพันธบัตร ดังภาพ “การตอบโต้ด้วยมาตรการทางภาษีระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีน” ด้านล่าง แสดงลำดับเหตุการณ์และผลกระทบที่เกิดขึ้นในเชิงสถิติเชื่อมโยงให้เห็นผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อไทย[22]

[21] ไทยรัฐ. (พฤษภาคม 11, 2562). ดูออนไลน์จาก, https://www.thairath.co.th/news/business/1565086

[22] กรุงเทพธุรกิจ. (พฤษภาคม 15, 2562). ดูออนไลน์จาก, http://inews.bangkokbiznews.com/read/369220

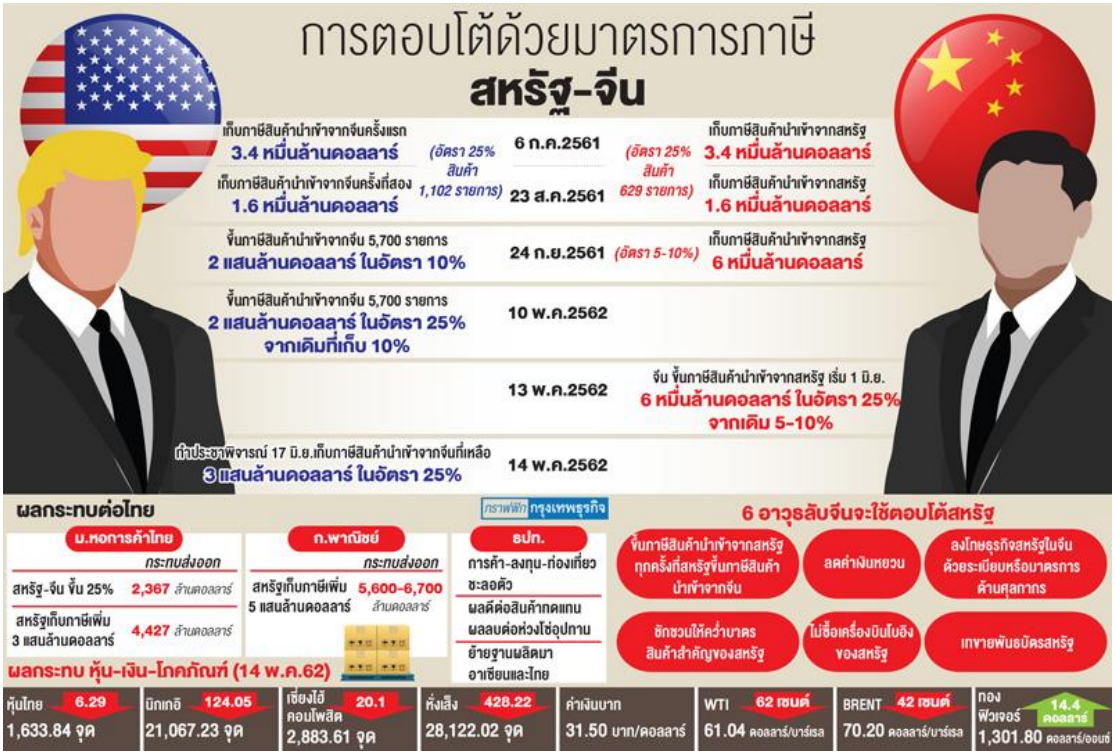

ภาพ 6.7 ศึกการค้าโลก ทุบ 'ส่งออก' 2 แสนล้าน

ที่มา: http://inews.bangkokbiznews.com/read/369220

อย่างไรก็ตาม จากบทวิเคราะห์ของกสิกรไทย เรื่อง “สงครามการค้าจีน-สหรัฐฯ SME ไทย ได้หรือเสีย?”[23] ผลกระทบต่อไทยจากข้อพิพาททางการค้าและมาตรการที่ออกมาของทั้ง 2 ประเทศ ในภาพรวมต่อผู้ประกอบการ SMEs มีผลต่อไทยค่อนข้างจำกัด โดยในด้านหนึ่งโอกาสการส่งสินค้าไทยไปทดแทนสินค้าที่อยู่ในข้อพิพาทนั้นมีไม่มาก เนื่องจากเป็นสินค้าคนละประเภทกัน แม้มาตรการลดภาษีเป็นการทั่วไปของจีนที่เพิ่งประกาศออกมาจะเอื้อประโยชน์ให้สินค้านานาชาติ รวมทั้งสินค้าไทยทำตลาดได้สะดวกขึ้น แต่ในอีกด้านหนึ่งข้อพิพาททางการค้าที่ยังมีอยู่ก็ทำให้สินค้าส่งออกของไทยที่อยู่ในห่วงโซ่การผลิตของจีนถูกกระทบไปด้วยและถ้าหากข้อพิพาททางการค้ายืดเยื้อจนเศรษฐกิจจีนอ่อนแรง คงยากที่ไทยจะหลีกเลี่ยงผลกระทบได้ นอกจากนั้นยังเสนอมุมมองว่า การเปลี่ยนแปลงทางการค้าโลกในขณะนี้ค่อนข้างรวดเร็วและเหนือความคาดหมาย SME ไทย จำเป็นต้องติดตามข่าวสารอย่างใกล้ชิด โดยเฉพาะผู้ประกอบการในการผลิตภาคอุตสาหกรรม เพื่อให้สามารถปรับตัวเพื่อแสวงหาผลประโยชน์ทางการค้าและรองรับผลกระทบที่ไม่แน่นอน ทั้งนี้การขยายตลาดใหม่เป็นเรื่องที่ภาคธุรกิจจำเป็นต้องให้ความสำคัญอย่างเร่งด่วน นอกจากนี้ธุรกิจเกษตรและอาหารไทยควรอาศัย

[23] ธนาคารกสิกรไทย. (2561). ดูออนไลน์จาก, https://kasikornbank.com/th/business/sme/KSMEKnowledge/article/KSMEAnalysis/Documents/China-US_Trade-War.pdf

จังหวะนี้เร่งประชาสัมพันธ์สินค้าไทยให้เป็นที่รู้จักในจีนเพื่อโน้มน้าวกำลังซื้อส่วนเกินที่เกิดจากมาตรการกีดกันทางการค้าระหว่างกัน

ผลกระทบจากยุทธศาสตร์อินโด-แปซิฟิก : ความเป็นศูนย์กลางของอาเซียน

กลุ่มประเทศอาเซียนซึ่งในเชิงภูมิรัฐศาสตร์แล้ว ถือเป็นพื้นที่ศูนย์กลางของการแข่งขันในการแผ่อิทธิพลของประเทศมหาอำนาจคือ ทั้งจีนและสหรัฐอเมริกา (โดยอาจยกเว้นรัสเซียออกจากสมการนี้ชั่วคราว) ความท้าทายที่มีต่อ 10 ประเทศสมาชิกอาเซียนคือ กลุ่มประเทศสมาชิกอาเซียนควรมีความคิดเห็น จุดยืนและมุมมองโดยภาพรวมของกลุ่มต่อยุทธศาสตร์การรุกคืบของสหรัฐอเมริกาในนโยบายของตนอย่างไร กล่าวคือประการแรกยุทธศาสตร์ Indo-Pacific ที่รัฐบาล Trump ได้นำเสนอต่อกลุ่มอาเซียนในภาวการณ์ของการขับเคี่ยวระหว่างสองอภิมหาอำนาจอย่างสหรัฐอเมริกาและจีนซึ่งมีความขัดแย้งและเผชิญหน้าทำสงครามทางการค้าและการตั้งกำแพงภาษีต่อกัน จนนำไปสู่ความตึงเครียดทางการค้าระหว่างกัน รวมถึงความไม่แน่นอนในเชิงภูมิรัฐศาสตร์ล้วนเป็นสองประเด็นสำคัญในการวิเคราะห์ทำความเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างสองประเทศในภาวการณ์ในปัจจุบัน

โดยในขณะที่เรียบเรียงวิเคราะห์ เป็นการรวบรวมท่าทีหลังจากการประชุมรัฐมนตรีต่างประเทศของอาเซียนไปเมื่อต้นเดือนสิงหาคม ค.ศ. 2018 และจากการเฝ้าติดตามการแบ่งฝ่ายที่มีมาก่อนหน้าในกลุ่มอาเซียนด้วยกันเอง ซึ่งเอนเอียงไปทางจีนกลุ่มหนึ่งและอีกส่วนหนึ่งมีท่าทีต่อต้านบทบาทจีนและเอนเอียงไปทางสหรัฐอเมริกา ว่าจะเลือกดำเนินการอย่างไร โดยเฉพาะอย่างยิ่งไทยโดยการแบ่งแยกออกเป็นสองฝ่ายในบริบทอาเซียนจะคงดำรงอยู่หรือจะคลี่คลายไปในทิศทางไหนจากภาวะความตึงเครียดทางการค้าของสองมหาอำนาจแห่งเอเชียแปซิฟิกหรือวลีใหม่ “อินโด-แปซิฟิก”[24]

การประกาศแถลงนโยบายยุทธศาสตร์อินโด-แปซิฟิกของสหรัฐอเมริกา ในยุคของ Trump อาจถือว่าเป็นทั้งยุทธศาสตร์ใหม่และอาจเป็นความต่อเนื่องบางประการของการกลับเข้ามาอีกครั้งในแถบเอเชียแปซิฟิกของสหรัฐอเมริกา ซึ่งให้ความสำคัญกับภูมิภาคนี้เสมอมาในรอบ 70 ปีที่ผ่านมา อย่างไรก็ตามในเบื้องต้นเป็นการพยายามศึกษาว่า ในมุมมองของสหรัฐอเมริกาให้คำอรรถาธิบายกับยุทธศาสตร์นี้อย่างไรและกลุ่มประเทศอาเซียนมีท่าทีอย่างไรต่อข้อเสนอของสหรัฐอเมริกา เมื่อเทียบกับนโยบาย “Asia Pivot” หรือนโยบายการ “ปักหมุด” สมัยรัฐบาล Obama และข้อเสนอหุ้นส่วน

[24] The Straits Times. (August 7, 2018). ดูออนไลน์จาก, https://www.straitstimes.com/politics/us-remains-committed-to-asean-centrality-mike-pompeo-tells-foreign-ministers

ข้ามแปซิฟิก (Transpacific Partnership--TPP) ซึ่ง ประภัสสร์ เทพชาตรี (2557)[25] มองว่าเป็นข้อตกลงที่มีจุดประสงค์หลักทางการค้า และไม่ต้องการตกขบวนแห่งการพัฒนาที่มีจีนเป็นผู้นำในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเท่านั้น แต่คณะผู้วิจัยจับตามหาอำนาจเอง มองว่า TPP มิได้มีลักษณะพื้นฐานที่ท้าทายและครอบคลุมกว้างขวางเท่าใดนัก เมื่อเทียบกับยุทธศาสตร์อินโด-แปซิฟิกที่ครอบคลุมทั้งสองมหาสมุทรของโลก

ส่วนอาเซียนนั้นพยายามหลีกเลี่ยงการเผชิญหน้าการแข่งขันระหว่างสองอภิมหาอำนาจ โดยการทำข้อตกลงเฉพาะระหว่างอาเซียนกับจีนเป็นการต่างหากในเรื่อง Code of Conduct (COC)[26] (Thayer, 2018) ในทะเลจีนใต้จะเป็นทางออกให้กับความขัดแย้งอย่างไรหรือไม่ ขณะที่สหรัฐอเมริกาไม่ประสงค์ให้มีการดำเนินการดังกล่าวและเวียดนามไม่ประสงค์และยอมรับการสร้างเกาะเทียมของจีนในน่านน้ำดังกล่าวเช่นกัน[27]

จากถ้อยแถลงในการพบกับสื่อมวลชนของ Alex N. Wong (2018) ซึ่งดำรงตำแหน่งรองผู้ช่วยเลขาสำนักงานกิจการเอเชียตะวันออกและแปซิฟิก ณ กรุง Washington D.C. เมื่อวันที่ 2 เมษายน ค.ศ. 2018 ที่ผ่านมา เป็นผู้รับผิดชอบความสัมพันธ์ในมิติแนวนอนด้านความสัมพันธ์หลายฝ่ายตะวันออก-ตะวันตกและในเชิงยุทธศาสตร์และความมั่นคง ซึ่งได้ให้ความกระจ่างในเรื่องยุทธศาสตร์อินโด-แปซิฟิกแบบเปิดกว้างและเสรีหรือ Free and Open Indo-Pacific Strategy ไว้ว่าประธานาธิบดี Trump ได้ปูทางทางการทูตผ่านรัฐมนตรีกระทรวงกลาโหมและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ด้วยการพบปะกับผู้นำพันธมิตรในภูมิภาคไว้แล้ว ส่วนการนำเสนอแนวคิดเรื่องยุทธศาสตร์อินโด-แปซิฟิกที่อยู่บนฐานของการเปิดกว้างและเสรีได้ปรากฏในสุนทรพจน์ของ Trump ในปีแรกของการดำรงตำแหน่งที่ Da Nang ระหว่างการไปเยือนเวียดนามในปี ค.ศ. 2017 อันเป็นช่วงของการก่อตัวของยุทธศาสตร์ ที่นำไปสู่การผลักดันในทางปฏิบัติในเวลาต่อมา ที่สำคัญกว่านั้นคือ การตีความว่าสหรัฐอเมริกาให้ความหมายกับยุทธศาสตร์นี้อย่างไร โดยเฉพาะอย่างยิ่งการตีความหมายของสองคำที่ประกบคู่ด้วยกันมา**คำแรก**คือ คำว่า “เสรี” ในที่นี้มีนัยสำคัญสองประการ[28]

---

[25] ประภัสสร์ เทพชาตรี. (2557). ดูออนไลน์จาก, http://www.drprapat.com/wp-content/uploads/2015/04/นโยบายต่างประเทศของสหรัฐฯ-ต่อภูมิภาคเอเชียตะวันออก-ในสมัยรัฐบาล-Barack-Obama.pdf

[26] Thayer, Carl. (2018). ดูออนไลน์จาก, https://thediplomat.com/2018/07/asean-and-china-set-to-agree-on-single-draft-south-china-sea-code-of-conduct/

[27] South China Morning Post. (August 7, 2018). ดูออนไลน์จาก, https://www.scmp.com/comment/insight-opinion/united-states/article/2158455/south-china-sea-progress-between-china-and

[28] The U.S. Department of State. (April 2, 2018). ดูออนไลน์จาก, https://www.state.gov/r/pa/prs/ps/2018/04/280134.htm

ประการแรก สำหรับความหมายของเสรีนั้น เป็นคำกล่าวถึงน่านฟ้าระหว่างประเทศเป็นความต้องการให้ประเทศต่างๆ ในแถบอินโด-แปซิฟิก เพื่อให้เสรีจากการบีบบังคับที่ประเทศต่างๆ เหล่านั้นพยายามแสวงหาการดำเนินการที่ยังคงสภาพอำนาจอธิปไตยในแบบที่ประเทศเหล่านั้นเลือกที่จะดำเนินการในภูมิภาคนี้

ประการที่สอง เสรีประการหลังนี้ หมายถึง การมีเสรีในระดับชาติมีความต้องการให้สังคมของประเทศต่างในภูมิภาคอินโด-แปซิฟิก มีความก้าวหน้าและไปได้มากกว่าคำว่าเสรีแบบดั้งเดิม คำว่าเสรี ณ ที่นี้กล่าวในแง่ของธรรมาภิบาล (good governance) สิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์และรวมไปถึงความโปร่งใสตรวจสอบได้และการต่อต้านคอรัปชั่น

ส่วน**คำที่สอง**คือ คำว่า “เปิดกว้าง” **ประการแรก** หมายถึง การเปิดกว้างการสื่อสารทั้งทางทะเลและทางอากาศ การเปิดกว้างการสื่อสารทางทะเลถือว่าเป็นเส้นเลือดใหญ่ของภูมิภาคอันเนื่องจากว่า ในมิติทางการค้าระดับโลกปริมาณการค้าโลกกว่า 50 เปอร์เซ็นต์ มีการขนถ่ายสินค้าผ่านภูมิภาคอินโด-แปซิก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริเวณทะเลจีนใต้ การเกิดเส้นทางทะเลและทางอากาศในภูมิภาคอินโด-แปซิฟิกนี้ได้มีความสำคัญอย่างยิ่งยวดและกำลังกลายเป็นหัวใจของโลกอีกด้วย

ประการที่สอง คำว่าเปิดกว้าง หมายถึง การเปิดกว้างด้านการโลจิสติกส์ ตลอดจนโครงสร้างพื้นฐาน อันเนื่องจากว่ายังคงมีช่องว่างการพัฒนาด้านโครงสร้างพื้นฐานของแต่ละประเทศในภูมิภาคอยู่มาก สิ่งที่จำเป็นต้องดำเนินการคือ การสนับสนุนการบูรณาการดับภูมิภาคให้มากขึ้น โดยเฉพาะการสนับสนุนให้เกิดการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจเพิ่มขึ้น ในส่วนของสหรัฐอเมริกาต้องการสนับสนุนภูมิภาคนี้ในด้านการสร้างโครงสร้างพื้นฐานในทางที่ควรจะเป็น โครงสร้างพื้นฐานถือว่าเป็นปัจจัยที่ผลักดันเกื้อหนุนและขับเคลื่อนการบรูณาการในภูมิภาคอย่างแท้จริงและเป็นเพิ่ม GDP หรือรายได้มวลรวมประชาชาติไม่ให้ส่งผลให้ตัวเลข GDP ตกต่ำลงในที่สุด

นอกจากนั้นการเปิดกว้างยังหมายถึง การเปิดกว้างด้านการลงทุน (open investment) หลายทศวรรษที่ผ่านมาสหรัฐอเมริกาให้การสนับสนุนให้สิ่งแวดล้อมในการลงทุนมีลักษณะเปิดกว้างมากยิ่งขึ้น มีโครงสร้างกฎเกณฑ์ที่มีความโปร่งใสมากขึ้น แต่คนพื้นเมือง นวัตกรรมพื้นเมือง ผู้ประกอบการพื้นเมืองสามารถสร้างข้อได้เปรียบด้านสิ่งแวดล้อมในการลงทุนเพื่อการขับเคลื่อนให้เกิดการเติบโตทางเศรษฐกิจไปทั่วทั้งภูมิภาค

นอกจากนั้นยังหมายถึงการเปิดกว้างทางการค้า (open trade) ที่มากขึ้น การค้าเสรียุติธรรมและมีการแลกเปลี่ยนค้าขายซึ่งกันและกัน เป็นสิ่งที่สหรัฐอเมริกาให้การสนับสนุนมาโดยตลอดหลายทศวรรษโดยรวมถึงการให้ความสนับสนุนโดยรัฐบาล Trump ด้วยเช่นกัน

อย่างไรก็ตาม เมื่อกล่าวถึงหลักการเปิดกว้างและเสรี อาจมองว่าเป็นหลักการที่ดูเหมือนจะไม่มีความแตกต่างจากสิ่งที่มีอยู่ก่อนหน้าหรือไม่มีความแตกต่างจากของเดิมเท่าไหร่นัก สหรัฐอเมริกาได้ดำเนินนโยบายยุทธศาสตร์อินโดแปซิฟิกแบบเปิดกว้างและเสรีมาเป็นเวลามากกว่า 70 ปีมาแล้ว

ตั้งแต่ยุคสงครามโลกครั้งที่ 2 อย่างไรก็ตามในรายละเอียดก็ยังมีความแตกต่างชัดเจน 2 ประการ กล่าวคือ

ประการแรก ในเชิงเศรษฐกิจ ประชากรและน้ำหนักทางเศรษฐกิจของภูมิภาคอินโด-แปซิฟิก และเติบโตเรื่อยมาซึ่งบทบาทของสหรัฐอเมริกาในภูมิภาคนี้ก็เติบโตไปตามกัน

ประการที่สอง อาจจำต้องกลับมาพิจารณาคำว่า Indo Pacific ซึ่งมีนัยยะสำคัญในประเด็นที่ว่าใช้คำคำนี้ซึ่งก่อนหน้านี้มักใช้คำว่า เอเชียแปซิฟิกหรือใช้แบบย่อๆ ว่า เอเชีย ซึ่งสหรัฐอเมริกาจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนคำที่ใช้ด้วยเหตุผล 2 ประการ และมีนัยสำคัญ 2 ประการเช่นกัน กล่าวคือ ประการแรก Indo Pacific ได้รับการยอมรับว่าในทางประวัติศาสตร์และในความเป็นจริงในปัจจุบันที่เอเชียใต้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศอินเดียมีบทบาทอย่างแข็งขันในแปซิฟิก เอเชียตะวันออกและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ในอดีตหลายพันปีมาแล้วและยังคงเป็นอยู่ในปัจจุบัน ประการที่สอง เป็นผลประโยชน์ของสหรัฐอเมริกาเช่นเดียวกับผลประโยชน์ของภูมิภาค Indo Pacific ที่อินเดียได้แสดงบทบาทเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ และมีน้ำหนักมากขึ้นในภูมิภาคนี้

อินเดียคือ ประเทศที่มีการลงทุนในระเบียบที่เปิดกว้างและเสรีและเป็นประชาธิปไตย นอกจากนั้นอินเดียยังสามารถขวางกั้นและปักหลักระเบียบทำการค้าที่เปิดกว้างและเสรีในภูมิภาค Indo Pacific ได้อีกด้วย นโยบายยุทธศาสตร์ Indo Pacific ของสหรัฐอเมริกายังเป็นการเน้นย้ำให้เห็นบทบาทที่สำคัญของอินเดียมาตลอดกาลและมีอิทธิพลมากขึ้นเรื่อยๆ ในภูมิภาค

สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งคือ สหรัฐอเมริกายอมรับว่ากลุ่มเอเชียใต้ มีสิ่งที่เกิดขึ้นจริงในประวัติศาสตร์เป็นเวลานับพันๆ ปีที่ผ่านมา โดยเฉพาะอย่างยิ่งอินเดียซึ่งเป็นเสมือนกุญแจสำคัญในแปซิฟิก[29] ทั้งในเอเชียตะวันออกรวมถึงเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ด้วย ดังนั้นในเชิงของผลประโยชน์ทั้งของสหรัฐอเมริกา ตลอดจนผลประโยชน์ของภูมิภาคโดยรวมแล้ว ควรให้น้ำหนักกับบทบาทของอินเดียในภูมิภาคเพิ่มขึ้นด้วย อันเนื่องจากอินเดียได้หันมาลงทุนกับระเบียบการค้าเสรีและเปิดกว้าง เป็นประชาธิปไตยเป็นประเทศที่สามารถทอดสมอเรือปักหลักกับระเบียบที่เสรีและเปิดกว้างให้กับภูมิภาคอินโด-แปซิฟิกอย่างแท้จริง และในเชิงนโยบายสหรัฐอเมริกาต้องสร้างความมั่นใจว่าอินเดียมีบทบาทดังกล่าวและในห้วงเวลาต่อมาก้าวเดินไปสู่การเป็นผู้เล่นที่ทรงอิทธิพลยิ่งในภูมิภาคด้วย ดังนั้นคำถามต่อมาคือ จะก่อให้เกิดผลตามที่สหรัฐอเมริกาคาดหวังได้หรือไม่[30]

---

[29] The Japan Times. (February 14, 2018). ดูออนไลน์จาก, https://www.japantimes.co.jp/opinion/2018/02/14/commentary/japan-commentary/aseans-role-japans-indo-pacific-strategy/#.W42MsCQzbIU

[30] The Indian Express. (April 3, 2018). ดูออนไลน์จาก, https://indianexpress.com/article/world/trump-administration-ready-to-implement-indo-pacific-strategy-5121347/

สรุปท้ายบท

จากที่กล่าวมาข้างต้น เป็นเพียงบทวิเคราะห์และจับตาผลกระทบนโยบายต่างประเทศสหรัฐอเมริกาต่อไทยและอาเซียน ในบางประเด็นที่สามารถเข้าถึงข้อมูลได้เท่านั้น และในบางนโยบายอยู่ในช่วงเริ่มต้นดำเนินการการ ผลกระทบที่อาจจะเกิดขึ้นในบางกรณีจึงเป็นเพียงการคาดคะเนผลกระทบที่อาจจะเกิดขึ้นในบางครา ไม่ว่าจะเป็นประเด็นเกี่ยวกับ Special 301 ของสหรัฐอเมริกากับการละเมิดทรัพย์สินทางปัญญาของไทย ผลกระทบนโยบายทางสังคมของสหรัฐอเมริกาที่ส่งผลต่ออาเซียนและไทย เน้นวิเคราะห์การกดดันปรับเปลี่ยนนโยบายภายในประเด็นที่เกี่ยวกับสังคม ผลกระทบจากนโยบายสงครามทางการค้าระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีน ต่ออาเซียนและไทยและผลกระทบจากยุทธศาสตร์อินโด-แปซิฟิกที่กระทบต่อความเป็นศูนย์กลางของอาเซียน เป็นต้น กรณีดังกล่าวล้วนจำเป็นต้องจับตาเฝ้าติดตามความเคลื่อนไหวอย่างไม่คลาดสายตาถึงพฤติกรรมเชิงนโยบายการแข่งขันของเหล่ามหาอำนาจที่เข้ามามีบทบาทอย่างแข็งขันบนสังเวียนอาเซียน ซึ่งไทยไม่สามารถหลีกหนีผลพวงกระทบที่อาจจะเกิดขึ้นได้

บทที่ 7
บทสรุปและข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ความสรุป

ส่วนนี้เป็นการนำเสนอบทสรุปเพื่อตอบคำถามการวิจัยที่กำหนดไว้ในบทแรกและนำเสนอข้อเสนอแนะเชิงนโยบายที่ได้จากการศึกษา ค้นคว้า วิเคราะห์และสังเคราะห์จากข้อมูลข่าวสาร บทวิเคราะห์สิ่งพิมพ์จากทั้งหน่วยงานรัฐและวารสารจากฐานข้อมูลนานาชาติ รวมไปถึงการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งในและต่างประเทศ ในส่วนแรกจะนำเสนอบทสรุปที่ได้จากการศึกษา โดยแยกตามประเด็นคำถามวิจัยและเสนอแบ่งออกเป็น 3 ส่วนหลักคือ ส่วนแรก นำเสนอภาพรวมนโยบายต่างประเทศและนโยบายด้านเศรษฐกิจ ความมั่นคงทางสังคมและสิทธิมนุษยชนของสหรัฐอเมริกาที่มีต่อภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกและประเทศไทยเป็นอย่างไร ส่วนต่อมานำเสนอนโยบายต่างประเทศสมัยรัฐบาล Donald Trump ที่มีต่อประเทศไทยเกี่ยวกับความมั่นคงว่าเป็นอย่างไรและส่วนสุดท้ายเป็นการนำเสนอแนวทางการจัดวางจุดยืนทางยุทธศาสตร์ของไทยในบริบทอาเซียนต่อนโยบายด้านความมั่นคง สิทธิมนุษยชนของสหรัฐอเมริกาเพื่อรองรับผลกระทบจากยุทธศาสตร์ของสหรัฐอเมริกา ควรดำเนินการอย่างไร ทั้งนี้คณะผู้วิจัยจับตามหาอำนาจจะแบ่งการนำเสนอออกเป็นส่วนๆ เพื่อตอบคำถามตามวัตถุประสงค์ในการวิจัยข้างต้นเพื่อให้ง่ายต่อการติดตามทำความเข้าใจ ดังนี้

บทสรุป

ส่วนที่ 1 ภาพรวมนโยบายต่างประเทศสหรัฐอเมริกา

นโยบายต่างประเทศสหรัฐอเมริกา โดยภาพรวมนั้นมีเป้าหมายปลายทางไม่เปลี่ยนแปลง กล่าวคือ เป็นการมุ่งให้สหรัฐอเมริกายังยืนเป็นหนึ่ง (Number One) ไม่ห่างหาย อย่างไรก็ตาม ในรายละเอียดทางปฏิบัตินั้นมีความแตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับแนวทางของแต่ละรัฐบาลที่มีส่วนผสมระหว่างแนวคิดของคณะที่ปรึกษา ผู้บริหารและบุคลิกของผู้นำประเทศ ที่มีเอกลักษณ์ผิดแผกกันไปในแต่ละสมัย นอกจากนั้น ยังเกี่ยวข้องกับประเด็นปัญหาและบริบทระหว่างประเทศที่เป็นอยู่ขณะนั้นว่าเอนเอียงมุ่งเน้นและให้ความสำคัญในมิติและประเด็นใดบ้าง

โดยภาพรวม นโยบายต่างประเทศสหรัฐอเมริกา นับแต่หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นต้นมา คณะผู้วิจัยจับตามหาอำนาจ มองว่า มีลักษณะเป็นวงจรหวนวกกลับไปมาตามห้วงเวลาของการบริหารและบริบทระหว่างประเทศ โดยนโยบายต่างประเทศสหรัฐอเมริกา ในทางปฏิบัติมองได้สองแนวทางแบบกว้างๆ กล่าวคือ **แนวทางแรก** เป็นห้วงเวลาที่สหรัฐอเมริกาเน้นการเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับ

พันธกิจระหว่างประเทศเพื่อการกำกับดูแล แทรกแซงเปลี่ยนแปลงบริบทและบรรยากาศทางการเมืองให้เหมาะสมและเอื้อประโยชน์ให้แก่สหรัฐอเมริกาไม่ทางใดก็ทางหนึ่ง **แนวทางที่สอง** เป็นห้วงเวลาสหรัฐอเมริกาเข้าไปมีส่วนในพันธกิจระหว่างประเทศไม่มากนัก เพราะมุ่งพัฒนาและจัดหาสวัสดิการภายในให้แก่คนอเมริกันให้อยู่ดีกินดีมาก่อนอันดับแรกและมองว่าการเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับพันธกิจต่างประเทศมากเกินไปถือว่า เป็นภาระเกินตัวของสหรัฐอเมริกาและผลประโยชน์ไม่ชัดเจนว่าดำเนินการแล้วสหรัฐอเมริกาจะได้อะไรกลับคืนมา โดยมีฐานแนวคิดว่า ความเจริญงอกงามของสหรัฐอเมริกากับของโลกเป็นสิ่งเดียวกัน ตีความได้ว่า สหรัฐอเมริกาจะช่วยเหลือเกื้อกูลประเทศอื่นๆ ได้อย่างไร ในเมื่อ ณ ปัจจุบันสหรัฐอเมริกายังแก้ไม่ตกกับปัญหาภายในประเทศตนเอง ด้วยเหตุนี้ จึงมีความเห็นพ้องต้องกันของทั้งสองพรรคการเมืองใหญ่ของสหรัฐอเมริกา (bipartisan) ในการรื้อฟื้นความยิ่งใหญ่ ลดการขาดดุลทางการค้ากับประเทศคู่ค้าของตนเองทั่วโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศจีนที่สหรัฐอเมริกาขาดดุลทางการค้ามากที่สุดในเหล่าบรรดาคู่ค้าทั้งหมด

วงจรนโยบายดังกล่าวเป็นความสัมพันธ์ที่ซับซ้อนระหว่างตัวตนของประธานาธิบดี พรรคการเมืองและผู้ออกเสียงลงคะแนนเลือกตั้งและสามารถสะท้อนออกมาในรูปแบบของความเห็น (Poll) การตัดสินใจของประธานาธิบดีมักเป็นการตัดสินใจดำเนินการที่สอดคล้องกับความเห็นของประชาชน รวมถึงอารมณ์ ความรู้สึกของประชาชนผู้ออกเสียงในห้วงเวลานั้นๆ และมีความเชื่อมโยงกับบริบทภายในประเทศและความสัมพันธ์กับต่างประเทศร่วมด้วย ดังนั้น วงจรนโยบายบายที่เชื่อมโยงกับอารมณ์ความรู้สึก จึงอาจเรียกได้ว่าเป็น “วงจรแห่งอารมณ์ความรู้สึก” (mood cycles) ก็ว่าได้ (Klingberg, 1983) โดยงานวิจัยฉบับนี้เป็นการศึกษาวงจรนโยบายในห้วงเวลาก่อนสิ้นสุดสงครามเย็นและยุคหลังสงครามเย็นเป็นต้นมา ดังจะอรรถาธิบายต่อไป

วงจรนโยบายต่างประเทศในยุคก่อนสิ้นสุดสงครามเย็น

วงรอบนโยบายต่างประเทศสหรัฐอเมริกาในห้วงเวลาก่อนสิ้นสุดสงครามเย็นมีลักษณะหวนวกกลับไปมาระหว่างสองทิศทางคือ มีนโยบายที่สนับสนุนให้สหรัฐอเมริกาเข้าไปยุ่งเกี่ยวในพันธกิจระหว่างประเทศ และวงรอบของการถอยตัวไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวพันธกิจระหว่างประเทศมากนัก ถ้ามองไม่เห็นชัดว่าสหรัฐอเมริกาจะได้ประโยชน์อย่างไรในการเข้าไปยุ่งเกี่ยวปรากฏการณ์เช่นนี้ มีมาตั้งแต่ยุคก่อร่างสร้างประเทศและลากยาวมา เห็นได้ชัดเจนในกรณีที่สหรัฐอเมริกา ไม่เข้าร่วมในสงครามโลกครั้งที่ 1และประกาศตัวอยู่อย่างโดดเดี่ยว ถึงแม้อีกด้านถูกมองว่าเป็นการประกาศเขตอิทธิพลในภาคพื้นสหรัฐอเมริกาไม่ให้ทางฟากฝั่งยุโรปเข้ามาแทรกแซง หลังจากนั้นในช่วงตอนปลายของสงครามโลกครั้งที่ 2 สหรัฐอเมริกาถูกดึงเข้าไปพันพันในปั้นท้ายของสงคราม หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 สิ้นสุดลง เข้าสู่ห้วงของสงครามเย็นและการเผชิญหน้าปะทะทางอุดมการณ์ ทำให้สหรัฐอเมริกาจำต้องเข้าไปยุ่งเกี่ยวและริเริ่มจัดตั้งสถาบันทางการเงินและความมั่นคงระหว่างประเทศขึ้นเพื่อ

ประคับประคองประเทศในแถบยุโรป โดยเฉพาอย่างยิ่งยุโรปตะวันออกและประเทศพันธมิตรให้รอดพ้นจากการคุกคามและขยายตัวของลัทธิคอมมิวนิสต์โดยแกนนำสหภาพโซเวียตในสมัยนั้น

ต่อมาสหรัฐอเมริกาจำต้องถอนตัวออกมาจากสงครามเวียดนาม จากข้อเรียกร้องของฝูงชนภายในประเทศ ทำให้ประธานาธิบดี Richard Nixon ประกาศถอนตัวจากสงครามเวียดนามในเวลาต่อมา เป็นผลให้เวียดนามใต้พ่ายแพ้และจำต้องรวมตัวกับเวียดนามเหนือในเวลาต่อมา เหตุการณ์นี้ถือเป็นบทเรียนสำคัญในประวัติศาสตร์ของสหรัฐอเมริกาในการเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับพันธกิจต่างประเทศจนทำให้ตัวเองต้องถดถอยและสูญเสียทางเศรษฐกิจมหาศาลไปกับสิ่งที่ไม่ปรากฏผลประโยชน์ที่ชัดเจน จนกระทั่งเกิดเหตุการณ์บุกยึดอัฟกานิสถานของสหภาพโซเวียต ในปี ค.ศ. 1979 ในยามปลายวาระของประธานาธิบดี Jimmy Carter ทำให้รัฐบาล Ronald Reagan จำต้องหวนมาพัวพันกับพันธกิจต่างประเทศอีกครั้งตราบจนกำแพงเบอร์ลินพังทลายลง ต่อมาประธานาธิบดี George H. Bush หรือ Bush ผู้พ่อเข้ามารับช่วงต่อ หลังจากนั้นภาพรวมวงจรทางนโยบายต่างประเทศสหรัฐอเมริกา Schlesinger (1986) มองว่า เป็นระรอกหวนวกกลับและเป็นการต่อสู้ทางอุดมการณ์สองหลักใหญ่ที่มีอิทธิพลอย่างมากในสังคมอเมริกันคือ แนวคิดอนุรักษ์นิยม (conservatism) และแนวคิดเสรีนิยม (liberalism)

วงจรนโยบายต่างประเทศสหรัฐอเมริกาหลังสิ้นสุดสงครามเย็น

รอบวงจรนโยบายต่างประเทศในยุคหลังสงครามเย็นเป็นต้นมา สหรัฐอเมริกามีประธานาธิบดีบริหารประเทศมาแล้ว 5 ท่าน โดยแต่ละท่านมีแนวทางในการบริการประเทศในบางแง่มุมที่คล้ายคลึงและแตกต่างการออกไปตามบริบทและบุคลิกส่วนตัวของประธานาธิบดี แต่สามารถแยกพิจารณาออกเป็น 2 แนวทางคือ นโยบายเข้าไปเกี่ยวพัน (engagement) และนโยบายถอยห่างลดความเกี่ยวพัน (disengagement) นโยบายเชิงรุก หมายถึง นโยบายที่สนับสนุนให้สหรัฐอเมริกาเข้าไปมีบทบาทในการเมืองระหว่างประเทศเพื่อรักษาผลประโยชน์แห่งชาติของตนเอง เพราะเชื่อว่าสิ่งแวดล้อมระหว่างประเทศที่เหมาะสมทำให้ผลประโยชน์ของสหรัฐอเมริกาเจริญงอกงามไปตามกัน ส่วนนโยบายเชิงรับ หมายถึง การไม่สนับสนุนให้สหรัฐอเมริกาเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับพันธกิจต่างประเทศโดยตรง แต่ยังคงรักษาไว้ซึ่งความสัมพันธ์ทางการทูตกับประเทศอื่นๆ จะไม่ยุ่งเกี่ยวสหรัฐอเมริกา ถ้ามองไม่เห็นผลประโยชน์ที่จะได้รับชัดเจน ในทางกลับกันกลับมุ่งเน้นความสนใจไปที่การแก้ปัญหาภายในประเทศเป็นหลัก (Henriksen, 2017)

นโยบายต่างประเทศสหรัฐอเมริกา หลังสิ้นสุดสงครามเย็นเป็นเวลาเกือบ 3 ทศวรรษ ในทางปฏิบัติของแต่ละท่านมีความแตกต่างกันในรายละเอียด แต่ในภาพรวมที่ปรากฏ จะเห็นได้ว่ามีการหวนวกกลับไปมาของนโยบายดังที่ได้กล่าวมาข้างต้นกล่าวคือ รัฐบาล George H. Bush เป็นนโยบายต่างประเทศเชิงรุก มีลักษณะของการเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับการต่างประเทศเป็นอย่างมาก รัฐบาล Bill Clinton นโยบายต่างประเทศมีลักษณะของการปรับเปลี่ยนนโยบายตามสถานการณ์ (Contingency

Approach) มีลักษณะเชิงรับหรือไม่มุ่งเน้นการเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับพันธกิจระหว่างประเทศถ้าไม่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ของสหรัฐอเมริกา รัฐบาล George W. Bush มีนโยบายแนวแข็งกร้าว (offensive) เป็นลักษณะสนับสนุนให้เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับการต่างประเทศอย่างแข็งขัน มีลักษณะเชิงรุก รัฐบาล Barack Obama กำหนดนโยบายแนวป้องปราม (Defensive) มีลักษณะเชิงรับและรัฐบาล Donald Trump กับนโยบาย "อเมริกามาก่อน" (America First) มีนโยบายเชิงรุก เป็นต้น โดยภาพรวมนโยบายเชิงรับและเชิงรุกมีลักษณะสอดรับกับการผลัดเปลี่ยนรัฐบาลที่ยึดโยงอุดมการณ์ทางการเมืองกับสังกัดพรรคการเมืองที่สนับสนุนนโยบายในทิศทางที่ต่างกัน เช่น นโยบายสายเหยี่ยวอย่างพรรคRepublican ที่สนับสนุนให้เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับการต่างประเทศมากและเป็นนโยบายเชิงรุก ในทางกลับกันนโยบายสายนกพิราบอย่างพรรค Democrat ที่มีลักษณะเป็นนโยบายเชิงรับมากกว่าและไม่สนับสนุนให้เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในต่างประเทศมากนัก ถ้าหากไตร่ตรองแล้วว่าไม่ได้ยึดโยงกับผลประโยชน์ของสหรัฐอเมริกาโดยตรงและชัดเจน ทำให้มุ่งเน้นไปที่การการแก้ปัญหาภายในประเทศของตนเองเสียก่อน ส่วนการดำเนินนโยบายกับภายนอกมักจะออกมาในรูปของการร่วมกลุ่มความร่วมมือและให้ความช่วยเหลือระหว่างประเทศทั้งทางตรงและการให้ความช่วยเหลือผ่านองค์การระหว่างประเทศเป็นหลัก

ส่วนที่ 2 นโยบายต่างประเทศของรัฐบาล Donald Trump

ยุทธศาสตร์หลักทางนโยบายต่างประเทศของรัฐบาล Donald Trump

งานวิจัยฉบับนี้ ประเด็นหนึ่งที่ให้ความสนใจคือ การเฝ้าติดตามวิเคราะห์นโยบายต่างประเทศสหรัฐอเมริกาในห้วงเวลาหลังการเลือกตั้งประธานาธิบดีนับแต่ปี ค.ศ. 2016 เป็นต้นมา โดยเน้นศึกษารัฐบาล Trump หลังได้รับชัยชนะขึ้นดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีคนที่ 45 ในนโยบายต่างประเทศด้านเศรษฐกิจ ด้านความมั่นคง สังคมและสิทธิมนุษยชน โดยนโยบายต่างประเทศสมัยรัฐบาล Trump เป็นวงจรหนึ่งของนโยบายเหวี่ยงกลับไปมา แต่เกิดขึ้นในบริบทที่ต่างกันไม่ย้ำรอยเดิมเสียทั้งหมด นโยบายรัฐบาล Trump เป็นการกลบทับนโยบายก่อนหน้าเพื่อสนองตอบต่อฐานเสียงในภาคกลางฝั่งตะวันตก (Mid-West) โดยเฉพาะที่ก่อนหน้านี้ถูกมองข้ามจากพรรคฝั่งตรงข้าม แต่โดยแก่นแล้วเป็นความพยายามรักษาผลประโยชน์และความมั่นคงแห่งชาติให้ได้เปรียบและคงอิทธิพลความเป็นมหาอำนาจในยุคหลังสงครามเย็นให้ยืนยาว นโยบาย America First ของรัฐบาล Trump มองว่า เกิดจากปัญหาความมั่นคงทางเศรษฐกิจภายในของสหรัฐอเมริกาที่หมักหมมมานาน นอกจากนั้น ความท้าทายทางการทหารจากประเทศอื่นๆ ในภาคพื้นเอเชียเป็นหลัก นโยบายของ Trump จึงเป็นภาพสะท้อนความต้องการของคนอเมริกันที่รู้สึกว่า ตนเองกำลังถดถอยและถูกมหาอำนาจอื่นแซงหน้า ไล่กวดโดยมหาอำนาจหรือกลุ่มอำนาจอื่นๆ ในการเวทีการเมืองโลก สหรัฐอเมริกาต้องการทวงคืนความยิ่งใหญ่และต้องการ "ทำให้สหรัฐอเมริกาหวนคืนกลับมาสู่ความยิ่งใหญ่อีกครั้ง" (MAGA) มหาอำนาจ

คู่แข่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งมหาอำนาจจีนมีศักยภาพทางการทหาร อาวุธยุทโธปกรณ์ เศรษฐกิจและเทคโนโลยีสมัยใหม่ เช่น ปัญญาประดิษฐ์ (AI) เทคโนโลยีทางการเงินที่เปลี่ยนโฉมหน้าระบอบการเงินการธนาคาร ถือว่าเป็นคู่แข่งและหัวหอกที่มแทงที่สำคัญ และสหรัฐอเมริกามุ่งเป้าหลักในการดำเนินกลยุทธ์ทางนโยบายต่างประเทศ คณะวิจัยจับตามหาอำนาจมองว่า นโยบายต่างประเทศด้านเศรษฐกิจและความมั่นคงมีแหล่งที่มาจากปัญหาสถานการณ์การต่อสู้ทางการเมืองภายในที่มีความแตกแยกทางความเชื่อมานาน รวมทั้งในสายตาของประชาคมระหว่างประเทศอาจไม่ได้มองว่าสหรัฐอเมริกาเป็นมหาอำนาจอันดับหนึ่งอย่างโดดเดี่ยวอีกต่อไป อีกทั้งยังเกิดปัญหารุมเร้าจากปฏิบัติการก่อการร้ายของพวก “Lone Wolf” ซึ่งเป็นกลุ่มมุสลิมในสหรัฐอเมริกาและยุโรป

การเมืองภายในกับการกำหนดนโยบายต่างประเทศของ Trump

แนวคิดในการดำเนินนโยบายต่างประเทศของ Trump มิได้เกิดขึ้นด้วยตัวมันเอง นอกจากบุคลิกส่วนตัวของ Trump แนวนักธุรกิจและผู้ดำเนินรายการที่มีชื่อเสียงโด่งดังจากรายการ “The Apprentice” แล้วยังมีกลุ่มสนับสนุนนโยบายอยู่เบื้องหลังและผลักดันให้เกิดขึ้น ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มนักคิด ที่ปรึกษา คนรอบข้างและเครือข่ายของ Trump ล้วนมีส่วนสร้างวิธีคิดในแบบของ Trump เกี่ยวกับแนวคิด America First และแนวคิด “การหวนกลับคืนมายิ่งใหญ่อีกครั้ง” (MAGA) ที่เห็นและเป็นอยู่ในปัจจุบัน อย่างไรก็ตามในบางกรณีก็ปรากฏการตัดสินใจบางอย่างที่มีความเห็นไม่สอดคล้องลงรอยต่อกัน เห็นได้จากการลาออกของรัฐมนตรีที่ปรึกษาและคนใกล้ตัวของ Trump จากวิธีการทำงานและการตัดสินใจไม่ตรงกัน เช่น การที่ Trump ตัดสินใจถอนทหารออกจากซีเรียซึ่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม James Mattis ไม่เห็นด้วยกับการกระทำดังกล่าว จนประกาศลาออกจากตำแหน่งเพื่อแสดงความไม่พอใจต่อการตัดสินใจของ Trump

นอกจากนั้นสถาบันทางความคิด (Think Tanks) ต่างๆ ยังมีบทบาทสำคัญต่อแนวนโยบายต่างประเทศ เช่น Brookings Institution, Heritage Foundations, Carnegie Endowment for International Peace, The Council on Foreign Relations--CFR, Center for the National Interest (CFTNI), Center for Security Study (CSP) เป็นต้น ที่กล่าวมาเป็นเพียงส่วนหนึ่งของสถาบันทางความคิดที่ร่วมคิดค้นวิเคราะห์และให้ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายแก่รัฐบาลสหรัฐอเมริกาเพื่อการดำเนินนโยบายที่สามารถคงความเป็นอันดับหนึ่งได้อย่างยืนยาว

นโยบายต่างประเทศของรัฐบาล Trump มีกลิ่นอายผสมผสานระหว่างแนวคิดอนุรักษ์นิยมกับแนวคิดชาตินิยม (conservative nationalism) อันเติบใหญ่ขยายวงจากแรงปะทุและสนับสนุนจากกลุ่มแรงงานและชนผิวขาวที่มีหัวคิดเอียงขวา นอกจากนั้น ยังได้รับแรงสนับสนุนจากกลุ่มผู้ประกอบการภายในประเทศที่ต่อต้านนโยบายประชานิยมโอบอุ้มผู้อพยพต่างด้าวและแรงงานพลัดถิ่น ภาวะการชะลอตัวทางเศรษฐกิจมองว่า เป็นผลมาจากความผิดพลาดในการดำเนินนโยบายทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศในอดีต อีกทั้งการขาดดุลการค้ามหาศาลระหว่างประเทศคู่ค้า โดยเฉพาะ

อย่างยิ่งประเทศจีน นโยบาย America First ในทางปฏิบัติจึงออกมาในรูปของ “สงครามทางการค้า” (Trade War) และ “ยุทธศาสตร์อินโด-แปซิฟิก” (Indo-Pacific Strategy) เพื่อสกัดกั้นและต้านทานการขยายอิทธิพลของจีนที่แทรกซึมและกำลังขยายอิทธิพลอยู่ในภูมิภาคอื่นๆ

การผงาดขึ้นของจีนกับนโยบายต่างประเทศของ Trump

ในอีกฟากฝั่งของจีนที่กำลังดำเนินนโยบายเพื่อมุ่งสู่การเป็นมหาอำนาจอย่างต่อเนื่อง นับแต่แนวคิด 4 ทันสมัย ในยุค Deng Xiaoping สู่แนวคิดการผงาดขึ้นอย่างสันติ (Peaceful Rise) ยุค Hu Jintao จนกระทั่งถึงแนวคิดการฟื้นฟูประเทศเพื่อก้าวสู่ความสำเร็จที่ตนเองฝันใฝ่ (China Dream) ด้วยยุทธศาสตร์ “หนึ่งแถบหนึ่งเส้นทาง” (One Belt, One Road Initiatives--OBOR หรือ Belt and Road Initiatives--BRI) ด้วยกลยุทธ์ “Made in China 2025” โดยเฉพาะอย่างยิ่งจุดภูมิยุทธศาสตร์ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ซึ่งเป็นจุดกึ่งกลางสองมหาสมุทรคือ มหาสมุทรแปซิฟิกและมหาสมุทรอินเดียจึงเป็นสมรภูมิที่สำคัญในการห้ำหั่นกันในเชิงนโยบายเพื่อชนะใจของประเทศต่างๆ ในพื้นที่

ด้วยผลกระทบที่ชัดเจนจากการขาดดุลทางการค้ามาอย่างยาวนาน ทำให้ทั้งสองพรรคการเมืองใหญ่อย่างพรรค Democrat และพรรค Republican ให้ความเห็นพ้องต้องกันทั้งสองฝ่าย (bipartisan) เพื่อสะสางภาวะถดถอยทางเศรษฐกิจภายในสหรัฐอเมริกาที่ได้รับผลกระทบจากนโยบายการเปิดเสรีทางการค้าระหว่างประเทศตั้งแต่อดีตและรู้สึกเสียเปรียบจากกฎเกณฑ์ กติกาและระเบียบเสรีนิยมโลกที่ตนเองเป็นผู้สร้างขึ้นมาก่อนหน้า ดังนั้นการสะสางข้อตกลงและทำการต่อรองใหม่อีกครั้ง (renegotiate) จึงเป็นทางเลือกที่ดีที่สุดในการรื้อฟื้นเศรษฐกิจในระยะยาว เห็นได้จากสหรัฐอเมริการื้อฟื้นสะสางข้อตกลงใหม่กับประเทศคู่ค้าในเขตการค้าเสรีอเมริกาเหนือ หรือ NAFTA เพื่อลดการขาดดุลทางการค้าของตนเอง ไม่เพียงเท่านั้นแนวทางดังกล่าวยังขยายวงกว้างไปสู่ประเทศอื่น ภูมิภาคอื่นๆ ซึ่งมักออกมาในรูปของการเจรจาทวิภาคี (bilateral) คณะผู้วิจัยจับตามหาอำนาจเข้าใจว่า การที่รัฐบาล Trump ชื่นชอบการเจรจาแบบทวิภาคี เนื่องจากว่าสะดวกในการเจรจาต่อรองเพราะประเทศฝ่ายตรงข้ามมีอำนาจในการต่อรองน้อยกว่า เมื่อเทียบกับการเจรจาแบบพหุภาคีหรือระหว่างภูมิภาค นอกจากนั้นยังมีประเด็นที่ไทยและอาเซียนควรพิจารณาคือ ถ้าหากว่าสภา Congress อยู่ภายใต้เสียงข้างมากของพรรค Democrat เป็นครั้งแรกในรอบหนึ่งทศวรรษและแนวโน้มการปรับเปลี่ยนผู้นำประเทศจะเป็นอย่างไร หาก Trump ไม่ได้รับเลือกอีกครั้งในปี ค.ศ. 2020 เป็นต้น

ในส่วนของนโยบายอินโด-แปซิฟิกที่มุ่งเน้นเรื่องการเปิดกว้างและมีเสรี (open and free indo-pacific) ถือว่าเป็นอีกหนึ่งมาตรการของสหรัฐอเมริกาในการถ่วงดุลการรุกคืบของจีนในภูมิภาค ในภาคพื้นอินโด-แปซิฟิกมีการรวมตัวในรูปของจตุสัมพันธ์ (quadrilateral) อันการรวมกลุ่มของ 4 ประเทศคือ สหรัฐอเมริกา อินเดีย ญี่ปุ่นและออสเตรเลีย เพื่อคานอำนาจและปิดล้อมยุทธศาสตร์การ

แผ่ขยายอิทธิพลทั้งภาคพื้นมหาสมุทรและภาคพื้นทวีป โดยญี่ปุ่นเป็นประเทศที่ให้ความสำคัญกับยุทธศาสตร์อินโด-แปซิฟิกมากที่สุด

นอกจากนั้น สหรัฐอเมริกายังมีความพยายามในการชี้นำให้ประเทศต่างๆ เช่น ศรีลังกา มาเลเซียให้ตระหนักและตื่นตัวต่อความเสี่ยงที่จะติดกับดักภาระหนี้สินของจีน ที่พกติดมากับสินเชื่อและเงื่อนไข วิธีการที่ไม่ตรงไปตรงมาตามฉบับของจีน อีกทั้งยังเป็นการรื้อฟื้นความเชื่อเรื่องลัทธิล่าอาณานิคมแนวใหม่ (neo-colonialism) ที่เชื่อมโยงกับข้อตกลงโครงสร้างพื้นฐานของจีน สมการความสัมพันธ์ที่ซับซ้อนของมหาอำนาจที่มีการต่อสู้ทั้งทางตรงและทางอ้อม ล้วนส่งผลกระทบต่อไทยและประเทศในกลุ่มอาเซียนทั้งในทางบวกและลบ โดยในทางภูมิยุทธศาสตร์และภูมิเศรษฐศาสตร์เอเชีย โดยเฉพาะอย่างยิ่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้จึงเป็นเพียงสนามปะลองพลังของมหาอำนาจ และไทยในฐานะหนึ่งในประเทศสมาชิกอาเซียนมิอาจหลีกเลี่ยงผลกระทบข้างเคียงทั้งด้านบวกและลบที่อาจเกิดขึ้นได้ ความท้าทายดังกล่าว ส่งผลให้กลุ่มประเทศอาเซียนจำต้องหวนกลับมาตระหนัก และแสวงหาจุดยืนของตนเองท่ามกลางการแข่งขันที่มีความพยายามเข้ามาแทรกแซงพันธกิจภายในภูมิภาคและภายในแต่ละประเทศในเวลาเดียวกัน

สงครามทางการค้าและเกมทางการเมืองระหว่างประเทศที่เกิดขึ้นระหว่างสหรัฐอเมริกาและจีนนั้น ส่งผลกระเพื่อมให้เกิดการสลับขั้วทางการเมืองระหว่างประเทศพันธมิตรต่างๆ ทั้งที่ก่อนหน้านั้นมีเรื่องไม่ลงรอยต่อกัน ทั้งนี้เพื่อให้ตนเองหลุดพ้นจากบ่วงความสัมพันธ์ที่ต้องพึ่งพิงมหาอำนาจจนอาจนำไปสู่การขาดความเป็นอิสระในการกำหนดนโยบายของตนเอง ภายใต้ปรากฏการณ์ที่อาจสร้างความสับสนและคาดการณ์ได้ลำบาก (unpredictable) เพราะมหาอำนาจมีพฤติกรรมทั้งการแข่งขันและความร่วมมือในเวลาเดียวกัน ดังนั้นไทยในบริบทอาเซียนจำเป็นต้องปรับตัวหรือตั้งรับทั้งจากผลกระทบในเชิงบวกและเชิงลบที่อาจจะเกิดขึ้น ดังจะกล่าวในส่วนถัดไปว่าทั้งไทยและ/หรืออาเซียนควรดำเนินนโยบายอย่างไรท่ามกลางความไม่แน่นอนเช่นนี้

ส่วนที่ 3 จุดยืนของไทยในบริบทอาเซียนต่อนโยบายต่างประเทศสหรัฐอเมริกา

แนวนโยบายต่างประเทศของสหรัฐอเมริกากับจีนมีเป้าหมายปลายทางที่คล้ายคลึงกัน กล่าวคือ สหรัฐอเมริกามีปัญหาภายในประเทศของตนเองที่หมักหมมมานาน และรู้สึกว่าตนเองถดถอยกำลังถูกมหาอำนาจ หรือขั้วอำนาจอื่นแซงหน้า เมื่อ Trump ขึ้นมามีอำนาจ จึงเสนอนโยบาย America First เพื่อนำสหรัฐอเมริกาหวนกลับคืนมายิ่งใหญ่อีกครั้ง (MAGA campaign) ในส่วนของจีนนั้นมีความพยายามในการปฏิรูปประเทศและปรับตัวกับกระแสความเปลี่ยนแปลงของโลกมานานแล้ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งตั้งแต่ยุค Deng Xiaoping ตามมาด้วยยุค Hu Jintao และยุค Xi Jinping ในปัจจุบันจีนต้องการแก้ปัญหาภายในประเทศของตนเองที่มีความเหลื่อมล้ำในการพัฒนาของแต่ละภูมิภาคและโดยรวม นอกจากนั้นจีนยังต้องการเป็นใหญ่ทัดเทียมและแซงหน้าสหรัฐอเมริกา เพื่อหลุด

พ้นจากกับดักรายได้ปานกลาง (middle income trap) และกลายเป็นประเทศพัฒนาแล้ว ภายในปี ค.ศ. 2050 วิธีการไปสู่เป้าหมายของทั้งสองนั้นมีความต่างกัน แต่พื้นที่เป้าหมายครอบคลุมคาบเกี่ยวซึ่งกันและกัน ทำให้ทั้งสองประเทศนั้นไม่สามารถหลีกหนีการแข่งขันระหว่างกันได้ สหรัฐอเมริกาเกิดความไม่ไว้วางใจต่อการผงาดขึ้นของจีนและมองว่าจีนมีพฤติกรรมทางเศรษฐกิจที่แข็งกร้าว เห็นได้จากนโยบาย “Made in China 2025” โดยมีรัฐบาลกลางให้การสนับสนุนอย่างแข็งขัน จีนกำหนดให้บริษัทลงทุนต่างชาติต้องถ่ายโอนเทคโนโลยีให้แก่ตนเอง และยังมีการฉกฉวยทรัพย์สินทางปัญญาพิมพ์เขียวทางการทหารและด้านปัญญาประดิษฐ์อีกด้วย ทำให้บรรยากาศทางการเมืองภายใต้การแข่งขันระหว่างมหาอำนาจแบบยุคสงครามเย็นเกิดรื้อฟื้นขึ้นมาอีกครั้ง แต่มิใช่สงครามเย็นแบบดั้งเดิมเสียทีเดียว หากแต่มีกลวิธีที่ซับซ้อนและชาญฉลาด จนนักวิชาการบางท่านเรียกว่าเป็น “Cool War”[1]

การโต้กลับของสหรัฐอเมริกาด้วยยุทธศาสตร์อินโด-แปซิฟิก เป็นการดำเนินนโยบายเพื่อสกัดกั้นการขยายตัวเชิงอำนาจและเขตอิทธิพลตามแนวคิด “แถบและเส้นทาง” หรือ Belt and Road initiative ของจีนที่ครอบคลุมทั้งทางบกและทางทะเล อีกทั้งการเข้าไปเป็นหุ้นส่วนอาจนำไปสู่การแทรกแซงและมีส่วนในการเบี่ยงทิศทางให้ประเทศต่างๆ กำหนดนโยบายตามที่ประสงค์ ด้วยวิธีการที่ไม่ตรงไปตรงมา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้เครื่องมือการดำเนินนโยบายทางการเงินเพื่อการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเชื่อมโยงภายในประเทศและระดับระหว่างประเทศที่กระจายกว้างหลายทวีป โดยประเทศต่างๆ เหล่านั้น จำต้องแลกกับการอนุญาตให้จีนใช้ประโยชน์ในพื้นที่ตามเส้นทางรถไฟหลายสิบเมตรตลอดข้างทาง และใช้วิศวกรชาวจีนเป็นผู้ควบคุมการก่อสร้าง รวมถึงอีกหลายเงื่อนไขที่ไม่ชอบมาพากล ไม่คุ้มค่าที่จะตามมาได้ในภายหลัง กว่าที่ประเทศต่างๆ จะรู้ตัวก็ได้กลายเป็นประเทศลูกหนี้รายใหญ่ไปเสียแล้ว

แนวคิดอินโด-แปซิฟิกที่เสรีและเปิดกว้าง (Free and Open Indo Pacific--FOIP) ยังคงไม่ปรากฏเป็นรูปธรรมในทางปฏิบัติว่า เสรีและเปิดกว้างอย่างไร เข้าใจว่าเปิดกว้างให้มหาอำนาจอื่นๆ อย่างสหรัฐอเมริกาสามารถเข้ามาแสดงบทบาทได้อย่างชอบธรรม นอกจากนั้น ยังปรากฏการรวมกลุ่มประเทศพันธมิตรของสหรัฐอเมริกา เพื่อความร่วมมือด้านความมั่นคงแบบสี่ฝ่าย ที่เรียกว่า “จตุภาคี” หรือ “Quadrilateral Security Dialogue” เพื่อสถาปนาเครือข่ายพันธมิตรและหุ้นส่วนด้านความมั่นคงเพื่อสกัดกั้นการครอบงำของจีนต่อประเทศต่างๆ ในภูมิภาคอินโด-แปซิฟิก

ในแถลงการณ์ Shangri-La Dialogue ณ ประเทศสิงคโปร์ James Mattis รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมสหรัฐอเมริกา ได้กล่าวย้ำถึงความเป็นศูนย์กลางของอาเซียน (ASEAN Centrality) ในขณะที่สถานการณ์ปัจจุบันของอาเซียนมิได้เสรีและเปิดกว้างอย่างเจตจำนงของสหรัฐอเมริกา ตาม

[1]แนวคิด “Cool War” ได้จากการสัมภาษณ์ Prof. Dr. Dittmer, Lowell. Professor of Comparative Politics and East Asia ให้สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 18 ธันวาคม ค.ศ. 2018 ณ University of California, Berkley, USA

แนวคิดเสรีและเปิดกว้างของภูมิภาคอินโด-แปซิฟิก อีกทั้งปัญหาประชาธิปไตยที่ถดถอยของแต่ละประเทศรวมถึงประเด็นปัญหาข้อพิพาทในทะเลจีนใต้ก็เป็นอีกประเด็นที่ถูกตั้งคำถามอยู่มาก

ผลกระทบต่อภูมิภาคอินโด-แปซิฟิก โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มประเทศอาเซียน อาจได้รับผลกระทบทั้งในทางบวกและทางลบจากการแข่งขันและความร่วมมือระหว่างมหาอำนาจ ในส่วนที่เป็นผลดีต่ออาเซียน เช่น การแข่งขันกดดันจากภายนอกทำให้เกิดความเป็นเอกภาพในกลุ่มอาเซียนมากขึ้น แต่ผลเสียตามมาคืออาจนำไปสู่ภาวะความลังเลใจในการดำเนินนโยบายและการกำหนดจุดยืนของตนเองที่ยึดโยงกับผลประโยชน์ของมหาอำนาจและประเทศสมาชิกอื่นๆ ในกลุ่มประเทศอาเซียนในเวลาเดียวกัน ในทางภูมิยุทธศาสตร์และทางเศรษฐกิจหลายประเทศเลือกเอนเอียงไปทางจีนมากกว่า เนื่องจากเล็งเห็นว่าอาจได้ผลประโยชน์จากการผงาดขึ้นของจีน และการได้รับความช่วยเหลือในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเพื่อเชื่อมโยงระหว่างกลุ่มประเทศอาเซียน โดยมีจีนเป็นศูนย์กลาง

จะเห็นได้ว่า เส้นทางรถไฟในอาเซียนทุกเส้นสายต่างมุ่งตรงสู่ประเทศจีน ดังนั้นอาเซียนในฐานะกลุ่มความร่วมมือและอยู่ในจุดศูนย์กลางภูมิยุทธศาสตร์การแข่งขันของมหาอำนาจควรตระหนักและให้ความสำคัญต่อกลุ่มประเทศสมาชิกด้วยกันเอง แผนเส้นทางรถไฟควรที่จะเน้นการเชื่อมโยงระหว่างกลุ่มประเทศภายในกันเองให้ครอบคลุมก่อน ถึงแม้อาเซียนเองจะมีแผนแม่บทเพื่อการเชื่อมโยงระหว่างกันของกลุ่มประเทศอาเซียน (MPAC 2025) แต่ก็มิได้เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรมเท่าใดนัก อีกทั้งควรมีแนวคิดหลักในการเชื่อมโยงเน้นความเป็นศูนย์กลางของอาเซียน มิใช่ให้ประเทศมหาอำนาจภายนอกคอยกุมบังเหียนและบงการตามที่ต้องการ สหรัฐอเมริกาจึงเป็นมหาอำนาจอีกขั้วหนึ่งที่มีพลังเพียงพอในการดึงเข้ามาเพื่อคานอำนาจและบทบาทจีนในอาเซียน (สัมภาษณ์เจ้าหน้าที่กระทรวงการต่างประเทศ, วันที่ 4 ตุลาคม พ.ศ. 2561)

จากการแข่งขันระหว่างมหาอำนาจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสหรัฐอเมริกาและจีนนั้นล้วนส่งผลสะเทือนต่อจุดยืนทางนโยบายของไทยและอาเซียน ในแง่ของข้อตัดสินใจว่าจะแสดงจุดยืนตนเองอย่างไร ไทยจำเป็นต้องมีข้อเสนอที่สอดคล้องแบบเดียวกับอาเซียนหรือไม่ ในฐานะประธานอาเซียนของไทยในปี ค.ศ. 2019 (พ.ศ. 2562) นี้ ไทยจะแสดงบทบาทอย่างไรเพื่อเป็นการชี้นำและเสนอแนะให้เหล่าบรรดาประเทศสมาชิกทั้งหลายมีทิศทางเดียวกัน เพื่อความเป็นเอกภาพและความเจริญงอกงามของประเทศสมาชิกด้วยกันเอง

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ประการแรก กำหนดนโยบายเพื่อผลักดันให้ไทยเป็นศูนย์กลางของอาเซียน (Hub of ASEAN) และมองอาเซียนเป็นศูนย์กลาง (ASEAN Centrality)

1) ไทยเป็นศูนย์กลางของอาเซียน (Hub of ASEAN)

เนื่องจากว่าในทางภูมิยุทธศาสตร์ (geopolitics) โดยธรรมชาติเอื้อให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางของกลุ่มความร่วมมืออาเซียนและเป็นศูนย์กลางเชื่อมโยงให้อาเซียนเป็นศูนย์กลางของภูมิภาคอินโด-แปซิฟิก ท่ามกลางการแข่งขันของชาติมหาอำนาจ โดยเฉพาอย่างยิ่งการแข่งขันระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนที่ทวีความรุนแรงมากขึ้นเรื่อยๆ ไม่ว่าจะเป็นการดำเนินนโยบายทางตรงและทางอ้อมก็ตาม

การผลักดันให้ไทยเป็นศูนย์กลางอาเซียนนั้นอาจมุ่งเน้นเรื่องการเชื่อมโยง (connectivity) ก่อนเป็นประเด็นแรก การเชื่อมโยงจะเกิดขึ้นได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพจำต้องมีเส้นทางการคมนาคมและระบบขนส่งมวลชนที่เอื้อต่อการเคลื่อนย้ายและเชื่อมโยงระหว่างกัน ในปัจจุบันแผนการเชื่อมโยงโครงสร้างพื้นฐานต่างพุ่งเป้าและมีจุดหมายปลายทางไปที่ประเทศจีน ทั้งๆ ที่อาเซียนเป็นกลุ่มความร่วมมือภายในภูมิภาคกลับถูกเพิกเฉยและนิ่งนอนไม่ใส่ใจเท่าใดนัก เส้นทางทางบกทางรางนั้น ถ้าวางแบบแปลนให้ไทยเป็นศูนย์กลางเชื่อมโยงภายในภูมิภาคจะเป็นการเพิ่มความเข้มแข็งให้แก่กลุ่มประเทศอาเซียนด้วยกันเองเป็นอย่างมาก

อย่างไรก็ตาม มีปัญหาเรื่องเงินลงทุนมหาศาลอาจต้องระดมเงินทุนภายในภูมิภาคด้วยกันเองสำหรับโครงการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของอาเซียน ก่อนที่จะไปรับความช่วยเหลือจากธนาคารเพื่อการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานแห่งเอเชีย (AIIB) ภายใต้การคุมบังเหียนของจีนที่ติดพ่วงเงื่อนไขในการกู้ยืมที่เสียเปรียบอยู่มาก ดังนั้นถ้าอาเซียนสามารถระดมทุนจากภายในภูมิภาคของตนเองก่อนที่จะแสวงหาเงินทุนภายนอกอาจส่งผลให้เกิดการขยายตัวทางเศรษฐกิจของอาเซียนเองด้วย

2) มองอาเซียนเป็นศูนย์กลาง (ASEAN Centrality)

สมาคมแห่งประชาชาติเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ หรืออาเซียนมีบทบาทในการรักษาไว้ซึ่งสันติภาพและความมั่นคงในภูมิภาคมายาวนานกว่า 50 ปี และถือว่าเป็นช่องทางให้แก่รัฐบาลของประเทศต่างๆ ในภูมิภาคร่วมแก้ปัญหาและความท้าทายระหว่างประเทศสมาชิกด้วยกัน นอกจากนั้นอาเซียนยังเป็นอีกช่องทางหนึ่งให้แก่ประเทศขนาดกลางและขนาดเล็กในภูมิภาคในการเพิ่มอำนาจต่อรองกับมหาอำนาจในการเมืองโลกได้

50 ปีของการก่อตั้ง ในปัจจุบันอาเซียนอยู่ในช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อจากการแข่งขันทางภูมิรัฐศาสตร์ที่เข้มข้นมากขึ้นซึ่งเป็นแรงกดดันใหม่ต่อความเป็นศูนย์กลางอาเซียน มหาอำนาจเพื่อนบ้านอย่างเช่นประเทศจีนก็แสวงหาวิธีการใหม่ๆ ในการแทรกแซงเข้ามามีอิทธิพลผ่านการใช้อำนาจอ่อน

(soft power) การให้ความช่วยเหลือด้านการพัฒนาแบบเป็นทางการ (ODA) ในการประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 32 ในประเทศสิงคโปร์ แสดงให้เห็นว่าความเป็นผู้นำของอาเซียนนั้นถูกท้าทายจากบริบทการเมืองระหว่างประเทศที่เปลี่ยนแปลงไป รวมถึงเรื่องการจัดวางตำแหน่งของตนเองในทางทางภูมิศาสตร์รัฐศาสตร์[2]

สหรัฐอเมริกาและเหล่าพันธมิตร เช่น ญี่ปุ่น ออสเตรเลียและอินเดีย ต่างมีผลประโยชน์ร่วมกันในการสร้างความเข้มแข็งให้กับอาเซียนเพื่อให้มั่นใจว่าภูมิภาคอินโดแปซิฟิก (FOIP) นั้นจะมีบรรยากาศที่เสรีและเปิดกว้าง ในขณะที่เอกภาพของอาเซียนจะถูกลดทอนลง หลายปีที่ผ่านมาเครือข่ายระดับภูมิภาคยังคงถูกวิพากษ์วิจารณ์ผ่านระเบียบที่อิงอยู่กับกฎเกณฑ์ร่วมกันในเชิงภูมิยุทธศาสตร์ที่เป็นผลสืบเนื่องจากการขยายอิทธิพลของจีน โครงสร้างสถาปัตย์ภูมิภาคอาเซียนจะอำนวยให้รัฐขนาดเล็กในภูมิภาคผสานแรงกดดันร่วมกัน และสร้างความสมดุลแห่งอำนาจได้อย่างมีประสิทธิภาพ ความริเริ่มในการพัฒนาระดับภูมิภาค เช่น ความริเริ่มแถบและเส้นทางของจีน หรือ BRI กระตุ้นให้เกิดการแข่งขันรูปแบบใหม่ขึ้นมา มหาอำนาจอื่นๆ ไล่ตามติด เช่น ญี่ปุ่นและอินเดียก็ประกาศความริเริ่มโครงสร้างพื้นฐานระดับภูมิภาคแบบใหม่ที่เกิดขึ้นในเวลาเดียวกัน หรือเป็นข้อเสนอทางเลือกนอกเหนือจาก BRI ความริเริ่มต่างๆ เหล่านี้แสดงให้เห็นทั้งโอกาสและความเสี่ยงสำหรับกลุ่มประเทศอาเซียน คำถามจึงมีอยู่ว่าความท้าทายในการพัฒนาระดับภูมิภาคในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในการสร้างความร่วมมือในด้านการพัฒนามีอะไรบ้าง การที่จะสร้างความเข้มแข็งให้แก่อาเซียนได้นั้นแนวคิดอาเซียนเป็นศูนย์กลางและความริเริ่มในการพัฒนาระดับภูมิภาคของตนเองและแนวทางการให้ความช่วยเหลือในการพัฒนาแบบเป็นทางการ (ODA) ถือว่าเป็นข้อเสนอและวิธีการที่สำคัญต่อการสร้างความเข้มแข็งให้แก่กลุ่มอาเซียนในอนาคต

2.1) ความเป็นศูนย์กลางของอาเซียนเพื่อความร่วมมือในการพัฒนาระดับภูมิภาค

ในปัจจุบันถือว่าเป็นช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อของอาเซียน เป็นที่ยอมรับว่าความเป็นศูนย์กลางของอาเซียนถือว่าเป็นแนวทางหนึ่งในการเผชิญหน้ากับความท้าทายต่างๆ ที่เข้ามาและเกี่ยวพันกับมหาอำนาจภายนอกภูมิภาคที่พยายามแทรกแซงกิจการภายในกลุ่ม อย่างไรก็ตาม การแข่งขันในทางภูมิศาสตร์เพิ่มความเข้มข้นขึ้นเรื่อยๆ ทำให้เกิดแรงกดดันต่อความเป็นศูนย์กลางของอาเซียน และความร่วมมือในการพัฒนาเกิดการปั่นป่วนขึ้น ซึ่งถือว่าเป็นสิ่งที่กลุ่มประเทศอาเซียนจำต้องเผชิญความพยายามของอาเซียนเพื่อประกอบสร้างความร่วมมือในระดับภูมิภาคถูกตั้งคำถามมากขึ้น คำว่าอาเซียนปรากฏอยู่ในนโยบายต่างประเทศของมหาอำนาจซึ่งสะท้อนความสำคัญของอาเซียนในสายตามาหาอำนาจ จึงทำให้กลุ่มประเทศอาเซียนเป็นพ้องต้องกันว่ามีความสำคัญอย่างยิ่งยวดที่จะสร้างความเข้มแข็งให้แก่อาเซียน

[2] The Asia Foundation. (2018). ดูออนไลน์จาก, https://asiafoundation.org/wp-content/uploads/2018/09/ASEAN-as-the-Architect-for-Regional-Development-Cooperation_Nov2018.pdf

ความร่วมมือในการพัฒนาในระดับภูมิภาคกำลังกลายเป็นกลไกที่สำคัญในการแข่งขันทางภูมิรัฐศาสตร์ มหาอำนาจต่างตระหนักดีว่าการให้ความช่วยเหลือด้านการพัฒนาจะทำให้ความสัมพันธ์กระชับแน่นมากขึ้นระหว่างประเทศผู้ให้กับประเทศผู้รับ ความริเริ่มระดับภูมิภาคมีเป้าประสงค์ในการบูรณาการเศรษฐกิจและการเคลื่อนย้ายเทคโนโลยีจากประเทศผู้ให้อีกด้วย เช่น ความริเริ่มแถบและเส้นทางของประเทศจีน นอกจากนั้นมหาอำนาจอื่นๆ และผู้มีบทบาทอื่นๆ กำลังสรรสร้างและขยายความร่วมมือในลักษณะคล้ายคลึงกัน เช่น ญี่ปุ่น อินเดีย เกาหลีใต้ ออสเตรเลีย สหรัฐอเมริกา และธนาคารเพื่อการพัฒนาแห่งเอเชีย หรือ ADB โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มความร่วมมืออนุภูมิภาคแม่น้ำโขง (GMS) ถูกมองว่าเป็นความริเริ่มที่มีบทบาทเป็นอย่างมากในภูมิภาค

ความริเริ่มในการพัฒนาระดับภูมิภาคเหล่านี้ถือว่าเป็นทั้งโอกาสและความเสี่ยงสำหรับกลุ่มประเทศอาเซียน รัฐบาลของประเทศสมาชิกอาเซียนต่างถูกห้อมล้อมด้วยความช่วยเหลือที่กล่าวมาข้างต้น เนื่องจากว่า ในการพัฒนานั้นล้วนมีต้นทุนมหาศาลและอาเซียนยังขาดแคลนเงินทุนเพื่อพัฒนา อย่างไรก็ตาม การเข้ามาของมหาอำนาจในสนามปะลองกำลังอาเซียน ได้จุดฉนวนความกังวลต่อผลกระทบเชิงลบ การพึ่งพิงและการติดกับดักหนี้สินที่กู้ยืมมาใช้ในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานภายในภูมิภาคที่อาจจะเกิดขึ้น จึงมีแนวคิดว่าจำเป็นต้องสร้างดุลยภาพทางการเงินที่ประเทศมหาอำนาจมอบให้ หลีกเลี่ยงการพึ่งพิงประเทศมหาอำนาจมากเกินไป ลดภาระหนี้สินในระดับที่สามารถจัดการได้ ยิ่งไปกว่านั้น ผลกระทบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมที่เป็นผลพวงจากความริเริ่มต่างๆ ในการพัฒนาระดับภูมิภาค ความริเริ่มบางอย่างอาจส่งผลกระทบทางลบมากมายถ้าไม่ได้รับการจัดการและเฝ้าติดตามอย่างระมัดระวัง

ความเป็นศูนย์กลางของอาเซียนควรมุ่งในเรื่องความร่วมมือด้านการพัฒนาภายในภูมิภาคเองเสียก่อน ค่อยหวนคิดการเชื่อมต่อระหว่างภูมิภาคอื่นๆ โครงการเพื่อการพัฒนาที่ขับเคลื่อนโดยภูมิรัฐศาสตร์มีแนวโน้มที่จะนำไปสู่การสร้างแรงกดดันต่อประเทศผู้รับโครงการเหล่านั้น ความริเริ่มด้านการพัฒนาในระดับภูมิภาคที่เติบโตขึ้นเรื่อยๆ ประเทศสมาชิกอาเซียนควรที่จะแสวงหาคุณค่าร่วมกันระหว่างประเทศสมาชิกภายในกลุ่มเสียก่อน เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนความเป็นศูนย์กลางของอาเซียน เพื่อสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มที่สอดคล้องกับเป้าประสงค์ของการก่อตั้งประชาคมอาเซียนขึ้นมาแต่แรก

2.2) ความเป็นผู้นำของอาเซียนเกี่ยวกับความร่วมมือในการพัฒนา

ประเทศสมาชิกอาเซียนควรที่จะให้ความสำคัญต่อบทบาทความร่วมมือด้านการพัฒนาระดับภูมิภาคของอาเซียนมากขึ้น ซึ่งรวมไปถึงการจัดตั้งความริเริ่มด้านการพัฒนาระดับภูมิภาคร่วมกัน การบริหารจัดการความเสี่ยงร่วมกันเพื่อแก้ปัญหาที่แต่ละประเทศเผชิญและสอดคล้องกับสิ่งที่อาเซียนให้ความสำคัญเป็นอันดับต้น เนื่องจากประเทศสมาชิกอาเซียนเผชิญแรงกดดันใหม่ๆ จากการแข่งขันทางภูมิศาสตร์ การแข่งขันขีดความสามารถทางเศรษฐกิจและเทคโนโลยีที่ก่อให้เกิดการ

ปั่นป่วนและวิกฤตทางด้านสิทธิมนุษยชน แนวทางการแก้ปัญหาร่วมกันเป็นสิ่งที่สำคัญอย่างยิ่งยวด ด้วยจากการที่ความซับซ้อนในตัวเลือกทางการเงินที่สูงขึ้นในภูมิภาค อาเซียนควรที่จะพิจารณาบทบาทให้สอดคล้องกับทรัพยากรทางการเงินและเป้าหมายปลายทางของอาเซียนและควรที่จะลดภาระและความเสี่ยงที่อาจจะมีต่อรัฐบาลได้ หุ้นส่วนในการพูดคุยซึ่งกันและกันในการให้ความช่วยเหลือเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ให้ได้รับคำมั่นอาเซียน ในขณะเดียวกันก็มีมุมมองที่มีความแตกต่างหลากหลายว่าบทบาทของอาเซียนในความร่วมมือเพื่อการพัฒนาควรที่จะเป็นอย่างไร ประเทศสมาชิกทั้งหลายต่างให้ความเห็นว่า ควรที่จะตอบโต้มหาอำนาจภายนอกโดยใช้กลไกความร่วมมือของอาเซียน ด้วยสถาปัตยกรรมระดับภูมิภาคของอาเซียนมีการขยายตัวไปสู่ความร่วมมือเพื่อการพัฒนาเป็นผลให้ประเทศสมาชิกอาเซียนมีขอบเขตที่กว้างขวางมากขึ้น อาเซียนแข็งแรงมากขึ้นในเวทีการเมืองระหว่างประเทศที่มหาอำนาจพยายามแทรกแซงเข้ามาในหลากหลายมิติ ท่ามกลางความขัดแย้งระหว่างมหาอำนาจ อาเซียนอาจแสดงบทบาทเป็นเวทีกลางประสานงานในการเจรจาระหว่างมหาอำนาจ หากว่าประเทศสมาชิกอาเซียนสามารถจัดตั้งความร่วมมือในการพัฒนาภายของตนเองได้จะทำให้อาเซียนมีความแนบแน่นมากยิ่งขึ้น ถึงแม้อาเซียนจะมีข้อตกลงบูรณาการโครงสร้างพื้นฐานร่วมกันภายในอาเซียนเอง ภายใต้ “แผนแม่บทว่าด้วยการเชื่อมต่อระหว่างกันของอาเซียน 2025” (Master Plan on ASEAN Connectivity 2025 (MPAC 2025)[3] แต่ก็มิได้คืบหน้าเท่าใดนัก เมื่อมีการเชื่อมโยงโครงสร้างพื้นฐานที่มองอาเซียนเป็นศูนย์กลางมิใช่เน้นการเชื่อมโยงกับมหาอำนาจอย่างจีน ถึงแม้แต่ละประเทศจะขาดแคลนงบประมาณในการเร่งรัดพัฒนา แต่ถ้าหากสามารถจัดสรรงบประมาณภายในภูมิภาคได้ จะส่งผลให้อาเซียนมีความเป็นอิสระในการดำเนินนโยบายมากยิ่งขึ้น

กรอบงานด้านอาเซียนเป็นศูนย์กลางเพื่อความร่วมมือในการพัฒนาจะช่วยให้ความริเริ่มในการพัฒนาในระดับภูมิภาคมีความสอดคล้องต้องกัน หลักการและเป้าหมายของอาเซียนในขณะเดียวกันนั้นก็จะช่วยลดความเสี่ยงที่อาจจะเกิดขึ้นได้ แนวทางนี้ได้รับการสนับสนุนจากองค์การสหประชาชาติเพื่อผลักดันให้เกิดกรอบงานความร่วมมือในการพัฒนา เช่น การขับเคลื่อนเพื่อบรรลุเป้าหมายในการพัฒนาเพื่อความยั่งยืนขององค์การสหประชาชาติ หรือ SDGs องค์การเพื่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจและคณะกรรมาธิการให้ความช่วยเหลือด้านการพัฒนาและความร่วมมือและกรอบงานระดับชาติหรือระดับภูมิภาคอื่นๆ แนวทางนี้มีความแตกต่างจากการให้ความช่วยเหลือด้านการพัฒนาแบบเป็นทางการหรือ ODA และแนวทางต่างๆ ของกลุ่มประเทศ OECD ที่ให้ความสำคัญในด้านการบูรณาการระดับภูมิภาคมากกว่า นอกจากนั้นยังมุ่งเน้นความร่วมมือใต้-ใต้ (south-south cooperation) สะท้อนให้เห็นความท้าทายของประเทศรายได้ปานกลาง ภัยคุกคามด้านความมั่นคงระดับภูมิภาคที่อาจจะเกิดขึ้น อาเซียนยังมีชุดของความท้าทายในการพัฒนาระดับภูมิภาคและโอกาส

[3] The Association of Southeast Asian Nations. (2016). Master Plan on ASEAN Connectivity 2025, ดูออนไลน์จาก, https://asean.org/storage/2016/09/Master-Plan-on-ASEAN-Connectivity-20251.pdf

อื่นๆ ที่จำเป็นต้องใช้วิธีคิดและแนวทางในการแก้ปัญหาใหม่ๆ แหวกแนวจากวิธีการเดิมๆ ที่เคยปฏิบัติมาในอดีต

ประการที่สอง สานสัมพันธ์ที่แนบแน่นกับกลุ่มประเทศ “จตุสัมพันธ์” (Quad) ดำเนินนโยบายถ่วงดุลระหว่างมหาอำนาจด้วยกัน ไม่ควรใกล้ชิดมหาอำนาจใดๆ มากเกินไป เพราะจะทำให้ไทยจำต้องพึ่งพิงข้างใดข้างหนึ่งมากจนเกินไป และส่งผลให้ไทยและอาเซียนขาดความเป็นอิสระในการกำหนดนโยบายในที่สุด การไม่เอนเอียงไปข้างใดข้างหนึ่งอาจได้รับข้อเสนอที่เป็นประโยชน์จากมหาอำนาจที่แข่งขันกันเพื่อเอาชนะจิตใจของประเทศต่างๆ ในภูมิภาคได้มากกว่าเอนเอียงและพึ่งพิงประเทศหนึ่งใดแต่เพียงถ่ายเดียว ดังจะกล่าวต่อไป

1) สหรัฐอเมริกา

เนื่องจากว่าสหรัฐอเมริกาเป็นมหาอำนาจอันดับหนึ่งของโลกที่มีความเหนือจีนอยู่หลายด้านด้วยกัน ถึงแม้ว่าในปัจจุบันจีนกำลังผงาดสู้ทัดเทียมเทียบชั้นสหรัฐอเมริกาและดำเนินไปอย่างดุเดือดในรูปแบบต่างๆ ของการแข่งขัน การรุกคืบของจีนด้วยความริเริ่มแถบและเส้นทาง ส่งผลให้เกิดความเคลือบแคลงใจว่าจีนกำลังขยายและประกาศศักดิ์ดาของตนเอง และรื้อฟื้นความยิ่งใหญ่เยี่ยงในอดีตของตนเอง ในขณะเดียวกันสหรัฐอเมริกาก็พยายามแทรกแซงเข้ามาในภูมิภาค เพื่อระงับและหยุดยั้งความเหิมเกริมของจีน จากการปรับเปลี่ยนและเน้นย้ำเขตอิทธิพลของตนเองในภาคพื้นด้วยการเปลี่ยนชื่อเรียกที่สะท้อนอาณาเขตที่ครอบคลุม เปลี่ยนจากเอเชียแปซิฟิก เป็นอินโด-แปซิฟิก เพื่อให้เกิดความชัดเจนและเน้นย้ำความสำคัญของอินเดียกำลังผงาดเป็นมหาอำนาจ แข่งขันสูสีกับจีนในภาคพื้นมหาสมุทรอินเดีย การประกาศเขตอิทธิพลของตนในภูมิภาคอินโด-แปซิฟิกของสหรัฐอเมริกามีวิธีการแตกต่างจากจีน เนื่องจากในทางภูมิรัฐศาสตร์สหรัฐอเมริกา ประเทศต่างๆ ในภูมิภาคนี้ มิได้เป็นภัยต่อความมั่นคงมากนักเมื่อเทียบกับภัยที่มีต่อจีน เพราะภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เปรียบเสมือนประตูหลังบ้านของจีนเลยก็ว่าได้ ดังนั้น ความต้องการของสองมหาอำนาจจึงมีลักษณะคล้ายคลึงกันแต่ต่างกันตรงที่วิธีการในรายละเอียด

2) อินเดีย

อินเดียเป็นประเทศกำลังพัฒนาที่มีอำนาจและอิทธิพลทางการเมืองสูง อาจเป็นผลมาจากความผูกพันทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมที่หล่อหลอมและกลมกลืนกับประเทศต่างๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้หลายประเทศ และในประวัติศาสตร์อินเดียเป็นอีกประเทศหนึ่งที่แข่งขันการมีอิทธิพลในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ไม่ต่างกับจีนในยุครัฐบรรณาการในอดีต ดังนั้นอินเดียจึงเป็นหมากตัวหนึ่งที่ประเทศคู่แข่งของจีนอย่างสหรัฐอเมริกาสนับสนุนและร่วมมือกับอินเดียในหลายๆ ด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการเมืองและความมั่นคงในภูมิภาค เห็นได้จากการรวมกลุ่มของ 4 ประเทศ ที่เรียกว่า “จตุภาคี” (Quad) อันประกอบด้วย สหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น ออสเตรเลียและอินเดีย ซึ่งถูกมองว่าเป็นการสร้างบล็อกทางการเมืองเพื่อสกัดกั้นการขยายอำนาจของจีนครอบคลุมทั้งทางบก

และทางทะเลโดยรวม อีกทั้งยังมีการลงนามข้อตกลงความร่วมมือทางบกและทะเลเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารระหว่างกัน

ในส่วนของไทยและอาเซียนมีการรวมกลุ่มกันโดยมีสมาชิกคาบเกี่ยวครอบคลุมไปถึงประเทศในเอเชียใต้รวมถึงอินเดียเป็นประเทศหลักในกลุ่ม เช่น BIMSTEC อันประกอบด้วยประเทศสมาชิกบังกลาเทศ อินเดีย เมียนมา ศรีลังกา ไทย เนปาลและภูฐาน เป็นต้น ควรที่จะเพิ่มกิจกรรมและสานสัมพันธ์ด้านต่างๆ ให้มากและแน่นแฟ้นมากยิ่งขึ้น เพื่อให้อินเดียเข้ามามีบทบาทในภูมิภาคมากขึ้นเพื่อคานอำนาจกับจีน

3) ญี่ปุ่น

ญี่ปุ่นเป็นพันธมิตรเก่าแก่ของสหรัฐอเมริกาและมีความสัมพันธ์อย่างเหนียวแน่นกับเหล่าบรรดากลุ่มประเทศเอเชียตะวันออกเฉียงใต้หลายประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งความสัมพันธ์กับประเทศไทยซึ่งมีประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์นับร้อยปี โดยมีการสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตอย่างเป็นทางการ ด้วยการลงนามในปฏิญญาทางไมตรีและการพาณิชย์ ตั้งแต่วันที่ 26 กันยายน ค.ศ. 1887 เป็นต้นมา ญี่ปุ่นมีบทบาทอย่างมากต่อนโยบายการพัฒนาของประเทศในเชียตะวันออกเฉียงใต้ นับแต่อดีตจากการสนับสนุนการลงทุนโดยตรงจากบรรษัทญี่ปุ่น (Japan Inc.) และวัฒนธรรม J-POP และการ์ตูนวาด หรือ Manga และการ์ตูนแอนิเมชัน เป็นการรุกของญี่ปุ่นในการใช้อำนาจแบบ Soft Power ที่มีอิทธิพลต่อวิธีคิดของคนในภูมิภาคมากกว่าจีนโดยเปรียบเทียบ ญี่ปุ่นแข่งขันกับจีนในการลงทุนโครงสร้างพื้นฐานรถไฟฟ้าความเร็วสูง เพื่อเชื่อมต่อภายในและภายนอกภูมิภาค ไม่ว่าจะเป็นในส่วนของเทคโนโลยีการเดินรถและงบประมาณในการก่อสร้างล้วนเป็นส่วนสำคัญและมีผลผูกมัดต่อการพัฒนาภายในภูมิภาคทั้งระยะสั้นและระยะยาว ดังนั้น การสร้างสมดุลความสัมพันธ์ระหว่างจีนกับญี่ปุ่น จึงเป็นประเด็นที่ส่งผลต่อความอยู่รอดและเจริญรุ่งเรืองของภูมิภาคโดยรวม ไม่ตกอยู่ภายใต้การครอบงำและพึ่งพิงประเทศใดประเทศหนึ่งมากจนทำให้ขาดความเป็นอิสระในหารตัดสินใจและการกำหนดนโยบายในอนาคต

4) ออสเตรเลีย

ออสเตรเลียเป็นหนึ่งใน “จตุสัมพันธ์” ที่มีบทบาทสำคัญต่อการให้ความช่วยเหลือด้านการพัฒนาอย่างเป็นทางการหรือ ODA โดยเฉพาะอย่างยิ่งในอินโดนีเซียและลาว นอกจากผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจแล้ว ออสเตรเลียยังมีผลประโยชน์ในน่านน้ำของตนเองที่ต้องปกปักรักษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งมหาสมุทรแปซิฟิกอันเนื่องจากมีความหวาดระแวงการรุกคืบของจีนในทะเลจีนใต้ เป็นต้น

ประการที่สาม ดำเนินนโยบายแบบพหุภาคีแบบรอบทิศทางและการอิงอยู่กับอาเซียนเมื่อจำเป็นต้องเจรจากับมหาอำนาจหรือกลุ่มความร่วมมืออื่นเพื่อเพิ่มอำนาจต่อรอง

1. RCEP (Regional Comprehensive Economic Partnership--RCEP) ความตกลงหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจระดับภูมิภาคหรือที่รู้จักในนาม ASEAN + 6 (10 ประเทศอาเซียนกับจีน ญี่ปุ่น เกาหลีใต้ อินเดีย ออสเตรเลียและนิวซีแลนด์)

2) ASEAN + 3 (10 ประเทศอาเซียนกับจีน ญี่ปุ่น เกาหลีใต้)

3) ASEAN Regional Forum--ARF[4]หรือเวทีการประชุมระดับภูมิภาคอาเซียนในประเด็นเกี่ยวกับด้านการเมืองและความมั่นคงที่มีความกังวลร่วมกัน

4) BIMSTEC (Bay of Bengal Initiative for Multi-Sectoral Technical and Economic Cooperation) หรือความริเริ่มแห่งอ่าวเบงกอลสำหรับความร่วมมือหลากหลายสาขาทางวิชาการและเศรษฐกิจ

5) ACMECS (Ayeyawady-Chao Phraya-Mekong Economic Cooperation Strategy--ACMECS) หรือยุทธศาสตร์ความร่วมมือทางเศรษฐกิจอิรวดี-เจ้าพระยา-แม่โขง

ประการที่สี่ อาเซียนควรจัดตั้งกลุ่มเฉพาะกิจว่าด้วยความริเริ่มแถบและเส้นทาง (BRI Ad hoc Working Group) โดยอาเซียนควรเข้าไปเกาะเกี่ยวกับกลุ่มใหม่ๆ ที่ก่อตั้งขึ้นภายใต้ภาวะความขัดแย้งของทั้งสองฝ่ายและไม่ควรเอนเอียงไปทางหนึ่งทางใดมากเกินไป ขณะที่สหรัฐอเมริกามิได้แสดงท่าทีสนับสนุนอภิโครงการ BRI และควรจัดตั้งคณะกรรมการเฉพาะกิจขึ้นมาเกี่ยวกับยุทธศาสตร์ BRI เพื่อศึกษาแลกเปลี่ยน ประสบการณ์ของแต่ละประเทศสมาชิกที่ได้ดำเนินการร่วมไปกับจีน ทั้งนี้เพื่อหาจุดร่วมในประเด็นทั้งข้อดีและข้อด้อยเพื่อวางแนวทางหลักๆ ไว้เสนอแนะกับแต่ละรัฐบาลของประเทศสมาชิกหรืออาจเป็นการกำหนดเงื่อนไขเพื่อต่อรองกับจีนในแบบบล็อกทางการเมืองเพื่อมิให้ตกอยู่ในหลุมพรางเรื่องหนี้สิน (Debt Trap) ซึ่งทั้งอาเซียนและจีนนั้นได้ประโยชน์จากการดำเนินการทั้งสองฝ่าย

ประการสุดท้าย ตำแน่งประธานอาเซียนในปี ค.ศ. 2019 ของไทยเป็นโอกาสในการแสดงบทบาทนำและผลักดันนโยบายให้อาเซียนมุ่งพัฒนาการเชื่อมโยงประเทศสมาชิกเข้าหากัน

การดำรงตำแหน่งประธานอาเซียนของไทย ในปี ค.ศ. 2019 นี้ ถือว่าเป็นโอกาสอันดีของไทยที่จะแสดงจุดยืนของตนเองและผลักดันให้อาเซียนให้ความสำคัญต่อประเทศสมาชิกด้วยกันเองมากขึ้นท่ามกลางการแข่งขันของมหาอำนาจจีน-สหรัฐอเมริกาในสงครามการค้า อาเซียนในฐานะประตูหลังบ้านของจีนควรที่จะวางมาตรการต่างๆ ให้ตนเองได้รับประโยชน์จากการย้ายฐานการผลิตมากที่สุด โดยภาพรวม มิใช่ได้ประโยชน์เพียงไม่กี่ประเทศโดยเฝ้าติดตามการเจรจาต่อรองและข้อพิพาททางเศรษฐกิจจะดำเนินต่อไปอย่างไรโดยภาพรวม

ในภาวะชาตินิยมของมหาอำนาจที่ผลักดันให้เกิดการแข่งขันนั้น ประเทศไทยไม่ควรเดินตามรอยชาตินิยมตามกระแสอย่างโดดเดี่ยว แต่ควรอาศัยกรอบพหุภาคีของ ASEAN และรูปแบบอื่นๆ

[4] ดูเพิ่มเติมได้ที่ http://aseanregionalforum.asean.org/about.html

แม้ว่าต้นแบบกลุ่มความร่วมมือระดับภูมิภาค เช่น EU จะอยู่ในภาวะขาลงและเกิดการระส่ำระส่ายก็ตาม ไทยในฐานะประธานอาเซียนควรนำเสนอโครงการที่ ASEAN ต้องสรรค์สร้างและดำเนินการร่วมกันภายในอย่างเร่งด่วน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง โครงการสร้างโครงสร้างพื้นฐาน (infrastructure) เพื่อการเชื่อมต่อภายในกลุ่มประเทศด้วยกันเองเป็นอันดับแรก แม้ว่าอาจต้องอาศัยระดมเงินลงทุนภายนอกมาเสริมเพื่อให้บรรลุเป้าหมายก็ตาม

คำถามที่ยังมีโอกาสศึกษาได้ต่อในอนาคต

1) ควรศึกษาผลกระทบจากสงครามทางการค้าระหว่างมหาอำนาจสหรัฐอเมริกา-จีน ว่าส่งผลให้เกิดการเคลื่อนย้ายฐานการผลิตในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และส่งผลกระทบต่อไทยอย่างไรบ้างเพื่อการปรับตัวให้ไทยได้ประโยชน์จากสงครามการค้ามากที่สุด

2) ควรจับตาความเคลื่อนไหวในยุทธศาสตร์อินโด-แปซิฟิก ที่อาจส่งผลกระทบต่อไทย และอาเซียนในอีก 2 ปีข้างหน้าระหว่างการบริหารของรัฐบาล Trump และจับตาความเคลื่อนไหวการรวมกลุ่มจับขั้วทางการเมืองระหว่างประเทศใหม่โดยมีฝรั่งเศสเป็นผู้นำกลุ่ม ที่เรียกว่า “ความร่วมมือปารีส-เดลี-แคนเบอร์ร่า” กับการเป็นแกนกลางอินโด-แปซิฟิกแห่งใหม่

3) ควรเฝ้าติดตามปัจจัย disruptive ที่อาจส่งผลต่อไทยนานาชนิดที่เป็นผลสืบเนื่องจากความเคลื่อนไหว การแข่งขันและการเปลี่ยนแปลงทั้งในระยะสั้นและระยะยาว เพื่อช่วงชิงความได้เปรียบระหว่างมหาอำนาจในยุคที่ประเทศไทยกำลังเดินหน้าด้วยนโยบาย 4.0 ทั้งนี้ เพื่อป้องกันความเสี่ยงและผลกระทบทั้งในแง่บวกและลบที่อาจเกิดขึ้นได้

4) แนวทาง De-globalization ของสหรัฐอเมริกาจะมีการดำเนินการอย่างต่อเนื่องหรือไม่อย่างไร ในยุคหลังรัฐบาล Trump (Post Trump) และหากมีผู้นำใหม่นโยบายสงครามกำแพงภาษีและการเสริมสร้างกองกำลังอาวุธและฐานทัพทหารระหว่างสหรัฐอเมริกาและรัสเซียรวมถึงจีนในแถบทะเลจีนใต้จะลงเอยด้วยรูปแบบใด

5) การแข่งขันในเทคโนโลยีสร้างสรรค์นวัตกรรม (Innovative Technology) และปัญญาประดิษฐ์ (AI) โครงสร้างพื้นฐานทางดิจิทัล (Digital Infrastructure) และการแข่งขันด้านเทคโนโลยีอวกาศ (space technology) จะดำเนินต่อไปอย่างไรในลักษณะใด

6) ในภาวะดุลอำนาจโลกปรับเปลี่ยน หรือเต็มไปด้วยปัจจัยปั่นป่วน (disruptions) นานาประการนี้ ประเทศไทยพร้อมที่จะรวมพลังกับอาเซียนและในกรอบความร่วมมืออื่นๆ ควรจะดำเนินการเตรียมตัวรองรับอย่างไรต่อไป

7) รูปแบบของการจับขั้วทางการเมืองใหม่ (re-alignment) เช่น จะมีการรวมตัวของกลุ่มประเทศเอเชียตะวันออกเฉียงเหนือที่ประกอบไปด้วย จีน ญี่ปุ่น เกาหลีเหนือและเกาหลีใต้ รวมกับ

อาเซียน หรือแม้แต่อินเดียสลับไขว้กันไปมาได้หรือไม่ หรือจะออกมาในรูปแบบที่มีการต่อต้านความเป็นโลกาภิวัตน์ (de-globalization) และมีการรวมตัวกันเพื่อร่วมมือทางเศรษฐกิจไปพร้อมๆ กับการจับขั้วอำนาจใหม่ในระดับภูมิภาคที่มีความซับซ้อนมากยิ่งขึ้นหรือไม่

8) ควรศึกษาบทบาทของอินเดียและมหาอำนาจอื่นๆ ในการเข้ามาแผ่ขยายเขตอิทธิพลในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และรูปแบบการดำเนินนโยบายต่างประเทศรอบทิศทางของอินเดียทั้งภาคพื้นทวีปและผืนทะเล เป็นต้น

9) ควรศึกษาแนวทางการรับมือและเตรียมพร้อมของไทยต่อผลกระทบด้านส่งออกของไทยจากสงครามทางการค้าระหว่างสหรัฐอเมริกาและจีน ว่าประเทศไทยจะต้องจัดการกับการคุกคามจากผลสืบเนื่องที่อาจเกิดขึ้นจากวิกฤติการค้าระหว่างทั้งสองในเชิงกลยุทธ์

10) ควรศึกษาความเชื่อมโยงระหว่างยุทธศาสตร์อินโด-แปซิฟิกของสหรัฐอเมริกากับความริเริ่มแถบและเส้นทางของจีน และแนวทางการสอดแทรกอาเซียนเข้ากับสองยุทธศาสตร์ข้างต้น รวมถึงความเกี่ยวพันธ์และการสอดรับเท่าทันตามนโยบายยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ของไทยว่าควรมีการปรับเปลี่ยนหรือไม่อย่างไร

ภาคผนวก ก.
แบบสัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์

<u>ส่วนที่ 1 ข้อคำถามสำหรับผู้กำหนดนโยบาย</u>

แบบสัมภาษณ์ผู้กำหนดนโยบาย (กระทรวงการต่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์ กระทรวงวัฒนธรรม กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ และ Think Tank ต่างๆ) โดยคำถามจะเน้นไปในมิติที่แตกต่างกันออกไปตามหน่วยงาน หน้าที่ความรับผิดชอบที่เกี่ยวข้องกับหน่วยงานที่ตอบข้อคำถาม โดยคาดหวังว่าคำตอบที่ได้จะบ่งบอกแนวคิด/วิธีคิด และมุมมองของผู้กำหนดนโยบายที่มีต่อสหรัฐอเมริกา และสามารถคาดการณ์แนวนโยบายที่อาจจะถูกกำหนดออกมาในอนาคตได้

1. การแข่งขันในการมีบทบาทในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนส่งผลกระทบต่อไทยอย่างไรในบริบทอาเซียน

2. ท่านคิดว่าไทยควรเข้าไปมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดกับมหาอำนาจใดมากที่สุดในเวทีการเมืองระหว่างประเทศ

3. ไทยมีความสำคัญอย่างไรในยุทธศาสตร์นโยบายต่างประเทศของสหรัฐอเมริกาในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

4. ท่านคิดว่าการเข้ามามีบทบาทมากขึ้นของสหรัฐอเมริกาในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้อาจส่งผลกระทบต่อไทยในด้านใดบ้างอย่างไร

5. นโยบายต่างประเทศของสหรัฐอเมริกาในยุครัฐบาลโดนัลด์ ทรัมป์ (Donald Trump) ส่งผลกระทบอย่างไรต่อไทย ในบริบทอาเซียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งนโยบาย America First ที่ผลักดันให้เกิดนโยบายสงครามการค้าต่อประเทศต่างๆ ที่สหรัฐอเมริกาเสียเปรียบดุลการค้า เช่น การดำเนินนโยบายสงครามการค้าต่อจีนจะส่งผลกระทบต่อไทยอย่างไรในบริบทอาเซียน

6. ท่านคิดว่าการละทิ้งกรอบนโยบายหุ้นส่วนข้ามแปซิฟิก หรือ Transpacific Partnership Partnerships--TPP แล้วหันไปสนับสนุนกรอบนโยบายหุ้นส่วนอินเดียน-แปซิฟิก (Indian Pacific Partnership) ของสหรัฐอเมริกาส่งผลกระทบต่อไทยอย่างไร

7. สหรัฐอเมริกาให้ความสำคัญกับไทยในประเด็นมากที่สุดและมองว่าเป็นประเด็นเป็นปัญหาของไทยที่มีความสำคัญต่อสหรัฐอเมริกาและเพราะเหตุใดจึงเป็นเช่นนั้น (เช่น มิติทางเศรษฐกิจและสังคม)

8. ท่ามกลางการแข่งขันของมหาอำนาจทั้งสามคือ สหรัฐอเมริกา จีน และรัสเซีย ไทยควรวางจุดยืนของตนเองอย่างไรในนโยบายต่างประเทศเพื่อสร้างความได้เปรียบและได้รับประโยชน์มากที่สุดจากการแข่งขันของมหาอำนาจ

.

<u>ส่วนที่ 2 ข้อคำถามสำหรับผู้อาจได้รับผลกระทบจากนโยบาย</u>

แบบสัมภาษณ์ผู้ที่ได้รับผลกระทบในภาคส่วนต่างๆ เน้นมิติทางเศรษฐกิจ และสังคม (ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ในภาคธุรกิจการค้า ภาคธุรกิจการส่งออก ภาคธุรกิจการเกษตร และสถาบันการศึกษา) ในส่วนนี้ เป็นข้อคำถามที่เกี่ยวข้องกับผลกระทบจากนโยบายต่างประเทศสหรัฐอเมริกาต่อภาคต่างๆ โดยข้อคำถามจะเน้นไปในมิติที่แตกต่างกันออกไปตามหน่วยงานและภาคส่วนหรือประเภทของธุรกิจ สินค้าและ/หรือบริการและสามารถปรับเปลี่ยนให้เข้าบริบทของผู้ให้สัมภาษณ์ โดยคาดหวังว่าคำตอบที่ได้จะบ่งบอกมุมมอง แนวคิดและความคาดหวังของผู้ที่อาจได้รับผลกระทบจากนโยบายต่างประเทศสหรัฐอเมริกาและผลกระทบจากการกำหนดนโยบายของภาครัฐของไทยทีเกี่ยวข้องกับตนเอง นอกจากจะได้ทราบผลกระทบที่อาจจะเกิดขึ้นตามสภาพความเป็นจริงแล้ว ยังทำให้ทราบความต้องการและข้อเสนอแนะของผู้มีส่วนได้เสียหรือได้รับผลกระทบจากนโยบายทั้งจากสหรัฐอเมริกาและนโยบายที่กำหนดโดยไทยอีกด้วย

1. ไทยได้รับผลกระทบจากการแข่งขันของมหาอำนาจสหรัฐอเมริกา จีนและรัสเซียในมิติใดบ้างและได้รับผลกระทบอย่างไร

2. ไทยสำคัญอย่างไรต่อยุทธศาสตร์นโยบายต่างประเทศของสหรัฐอเมริกาต่อภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้หรืออาเซียน

3. ประเทศไทยท่านได้รับผลกระทบต่อนโยบายต่างประเทศสหรัฐอเมริกาในมิติใดและได้รับผลกระทบอย่างไร

4. นโยบายบายสงครามทางการค้า (trade war) ของสหรัฐอเมริกาส่งผลกระทบต่อไทยอย่างไร

5. การแข่งขันระหว่างมหาอำนาจโดยเฉพาะอย่างยิ่งสหรัฐอเมริกาและจีนส่งผลต่อภาคธุรกิจ (ของท่าน) อย่างไร

6. ท่านคิดว่าการละทิ้งกรอบนโยบายหุ้นส่วนข้ามแปซิฟิก หรือ Transpacific Partnership Partnerships--TPP แล้วหันไปสนับสนุนกรอบนโยบายหุ้นส่วนมหาสมุทรอินเดียและแปซิฟิก (Indian Pacific Partnership) ของสหรัฐอเมริกาส่งผลกระทบต่อไทยอย่างไรในภาคธุรกิจอสังหาริมทรัพย์และการลงทุน

7. ท่านต้องการให้รัฐบาลไทยกำหนดนโยบายอย่างไรเพื่อทำให้ภาคธุรกิจของไทยได้รับประโยชน์มากที่สุดจากการแข่งขันของมหาอำนาจ

8. ไทยควรดำเนินนอย่างไรเพื่อถ่วงดุลระหว่างมหาอำนาจอำนาจอย่างไรให้ไทยได้ประโยชน์มากที่สุด

9. ไทยควรแสดงจุดยืนอย่างไรและมิติใดบ้างในนโยบายต่างประเทศต่อมหาอำนาจที่เข้ามามีบทบาทมากขึ้นในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศไทย

Interview Questions on US Foreign Policy

1. Do you think this period is the renewal of the Cold War?
2. Is China really a threat for US security?
3. Do you see domestic and foreign policy coherence in the Trump Era?
4. In your opinion, your institutions have influenced US foreign policy in which areas and dimensions.
5. If the Democrat gains a majority in the House and Senate, what would happen to the American foreign policy and would Trump's policy shift?
6. Do you think Trump's team in the White House which one is the most influential in term of present foreign policy such as Steve Bannon, James Mattis, Pompeo, Navarro, Jared Kushner and Stephen Miller?
7. Trade War or Economic War between US and China, in your opinion, would it help bring back America to its greatness again or just a game of bargaining to alleviate American disadvantage.
8. What do you think about the close relationship between Putin's Russia and Xi's China?
9. Your work's focus on East Asia and SEA or ASEAN, in your opinion, strategically speaking what would be the appropriate step for the region to undertake in the context of superpower's rivalry.
10. Comparing to Trans-Pacific partnership, in your opinion, the Indo-Pacific Partnership would better work to regain or revive the relationship of the US and Non-China Asian countries.
11. Globally speaking, would US social foreign policy emphasis on such issue as human rights and human trafficking would be diminish considering US foreign policy against immigration

12. Militarily speaking, the superiority of weapon built up by the Chinese military comparing to the US technology.
13. Do you believe in Russian and Chinese Intervention on US election?
14. How do you perceive the flow of social media such as Facebook, Twitter as a tool of powerful communication that could mislead public opinion and beliefs and become a threat to national security.

ภาคผนวก ข.

รายงานผลการสัมภาษณ์เชิงลึก

สรุปรายงานการให้สัมภาษณ์

จับตาสหรัฐอเมริกา 1

ผู้ให้สัมภาษณ์ ประธานกลุ่มผู้ผลิตและผู้ส่งออกพืชเกษตร สมาคมผู้ค้าและส่งออกผลไม้ไทย

พื้นเพผู้ให้สัมภาษณ์ เป็นผู้มีบทบาทหลักในกลุ่มผู้ส่งออกสินค้าผลไม้ในประเทศไทย

ภาพรวมของตลาดสินค้าเกษตรไทยในต่างประเทศ: จีนกับเครือข่ายนอมินีในไทย

ความเคลื่อนไหวทางการตลาดส่งออกผลไม้ไทยกับประเทศต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศจีนว่าจีนมีการปรับตัวทางนโยบายและกลวิธีในการดำเนินความสัมพันธ์ทางการค้ากับประเทศต่างๆ ทั่วโลกเพื่อต่อสู้กับการตั้งกำแพงภาษีระหว่างกัน สู่วิธีการส่งคนเข้ามาเป็น Nominee เพื่อซื้อสินค้าในประเทศนั้น หรือนำสินค้าในประเทศของตนเองเข้ามาขาย แล้วใช้ทรัพยากรของประเทศนั้นโดยที่จีนไม่ต้องลงทุนอะไรมากนัก มีการปั่นราคาให้สูง เพื่อให้เกิดการผลิตที่มากขึ้นจนล้นตลาด หลังจากนั้นจีนก็จะกักตุนสินค้า ต่างคนต่างซื้อ แต่เวลาขายจะมีการพูดคุยกันเพื่อกำหนดราคากันใหม่

วิธีการเช่นนี้ มีลักษณะที่แตกต่างจาก “ล้ง” หรือ โรงคัดสินค้า โรงคัดบรรจุภัณฑ์ ซึ่งแต่ก่อนเป็นของคนไทย แต่ปัจจุบันนี้ใช้นอมินีทั้งหมด คนไทยไม่ทำล้งแล้ว เพราทำแล้วขาดทุน ทำแล้วต้องขายให้จีน เมื่อจีนกดราคาบ้าง ไม่รับซื้อบ้างหรือจ่ายเงินช้าก็ขาดทุนหรือยุดทำ วิธีการดังกล่าวนี้เกิดขึ้นในทุกประเทศที่ทำการค้าขายกับจีน การปั่นราคาเกิดขึ้นในช่วง 5 ปีกลังมานี้ ในช่วง 10 ก่อนยังไม่มีการปั่นราคา โดยระหว่างไทยกับจีนใช้ข้อตกลงของอาเซียนเป็นหลัก เพราะต้องการเชื่อมโยงอาเซียนเป็นหนึ่ง จีนต้องการค้าขายกับอาเซียน เดี๋ยวนี้เวลาส่งของไปจีนต้องไปผ่านเวียดนาม ผ่านเขมร ไม่สามารถส่งตรงเข้าจีนได้ เพราะจีนโดนภาษี 13% แต่จีนกับเวียดนาม เขมร มีข้อตกลงพิเศษ และอีกอย่างในความเป็นจริงภาษีไม่ใช่ 13% แต่ประมาณ 30% เพราะอยู่ที่การแจ้ง Declare ของด่านจีน เช่น ถ้าราคาในใบขนสินค้าแสดงที่หนึ่งล้าน แล้วด่านจีนจะแจ้ง Declare ที่ราคาสามล้าน ภาษีก็จะเป็น13% ของสามล้าน ไม่ใช่หนึ่งล้าน การคิดภาษีของด่านจะไม่ใช้ราคาจริงๆ ของสินค้าวันนั้น แต่จะใช้ราคาขายปลีกของเดือนก่อนในการคำนวณภาษี และโดยธรรมชาติผลไม้ของไทยในช่วงที่ผลผลิตออกมาใหม่ๆ ราคาจะแพงแต่ของจะมีน้อยมาก เช่น ถ้าผลผลิตออกมาแค่ 1% มังคุดกิโลละ 200 บาท ก็จะเอาราคา 200 ของเดือนนี้ไปประเมินเดือนหน้า เดือนหน้าราคาปลีกลดเหลือ 30 บาท แต่ภาษีคิดจาก 200 ก็เป็นการกีดกันทางการค้าของจีน และเมื่อเดือนถัดมาได้ราคาภาษีถูก ผลผลิตที่ออกในประเทศก็หมดแล้วส่งไม่ได้แล้ว ตรงนี้เป็นข้อเสียเปรียบ บางครั้งภาษีสูงถึง 40-50% ก็มี ผลไม้ที่ไทยส่งไปจีน เช่น ลำไย มังคุด ส้มโอ มะพร้าว เป็นต้น

คนจีนฉลาดรู้ว่าไทยต้องส่งสินค้าทางเรือ จีนก็มาเปิดเส้นทางขนส่งสินค้าทางบก ขนส่งก็เป็นของจีนเองทั้งหมดใช้ของไทยไม่ได้ สำหรับคนไทยแล้วยังอยากขาย อยากมีอาชีพก็เลยต้องยอมไปเป็น

นอมินีทำให้คนจีน รับจ้างทำ ไม่ใช่ต่อรองไม่ได้แต่ไทยเสียเปรียบตลอด เขาบีบจนทำไม่ได้ ถ้าทำไม่ได้ก็ต้องเลิกไป รุ่นหนึ่งตอนนี้ได้ประโยชน์ ภายใน 1-2 ปีนี้ได้ประโยชน์ แต่อีก3-4 ปีข้างหน้าเกษตรกรจะล้มละลาย เพราะการปั่นราคาหลังจากนั้นราคาจะถูกเหมือนยางพาราและมันสำปะหลัง ล้งทางภาคเหนือลำไยอบแห้งเป็นของจีน 100% เหลือแต่ลำไยสดที่ไทยยังมีตลาดอินโดรองรับ เราก็ไม่ยอมปล่อย เราค้าอินโดนีเซีย เป็นหลักสำหรับลำไยภาคเหนือ ส่วนลำไยจันทบุรีก็เป็นของจีนหมดแล้ว เพราะกำไรดีของมันสวย คนจีนก็เข้ามายึดครองเลย ตั้งนอมินีซื้อแข่งคนไทยสู้ไม่ได้ จีนเข้ามาหว่านเงินเป็นพันล้านซื้อสวน คนไทยสิบล้านก็ไม่มีเงินแล้ว โดยความคิดเห็นส่วนตัวคิดว่าเป็นกลุ่มฟอกเงิน กลุ่มนี้ใหญ่มากไม่สามารถเก็บเงินไว้ในประเทศได้ เพราะจะโดนรัฐบาลจับคอรัปชั่น ยึดเงิน ต้องเอาเงินเข้ามาแปลงเป็นสวนผลไม้ แต่ก็ไม่สามารถพิสูจน์ได้ เข้ามาแบบรวมหุ้นกัน ไม่มาแบบเดี่ยวๆ

มีประเด็นผลไม้ไทยบนเกาะไหหลำ ซึ่งเป็นแหล่งกอปปี้ผลไม้ไทยแต่รสชาติยังไม่ได้ รสชาติจะออกมาแปลกๆ และแปะป้ายยี่ห้อไทยของผมก็เคยโดน ตราเหมือนทุกอย่าง เปลี่ยนแค่ที่อยู่ สำหรับผลไม้ประเทศไทยเราเป็นเจ้าเอเชีย ผลไม้เมืองร้อนไม่มีประเทศไหนสู้เราได้ ผมว่าในโลกนี้ยังไม่มีใครสู้เราได้ เพราะฉะนั้นทุกประเทศไม่ว่าเวียดนาม เขมร จีน ก็พยายามเอาต้นพันธุ์ผลไม้เราไปปลูก ไทยเราก็ปล่อยออก จริงๆ เรามีกฎหมายห้าม เราไม่กวดขัน เราปล่อยให้มันออกไปเลยก็เลยปลูกกันเยอะแยะตอนนี้ หมอนทองก็มีปลูกที่อินโด ที่เวียดนามก็มี เขมรก็มีและเป็นคู่แข่งเราตอนนี้ อินโดนีเซียตอนนี้ก็ไม่นำเข้าแล้วเพราะเขาก็มีปลูกเอง

ในส่วนของการส่งออผลไม้ไทยกไปรัสเซีย ให้ข้อมูลว่าไม่เคยส่งออกไปทางรัสเซีย เพราะอุปสรรคเรื่องระยะทางต้องส่งทางเครื่อง ซึ่งเครื่องก็หายากเนื่องจากเที่ยวบินน้อย และต้องมีผู้โดยสารแล้วพื้นที่ก็เหลือน้อย เป็นปัญหาในเรื่องของโลจิสติกส์ ไม่สามารถไปทางเรือและทางรถได้มันไกลเกินไป ค่าขนส่งก็สูงกว่า ค่าเครื่องกิโลละร้อยกว่าบาท ไปเรือกิโลละสามบาท ถ้าไปได้ก็ต้องลักษณะของการแปรรูป เขาจะกินผลไม้สด เราไปขายแปรรูปก็ไม่ได้ แปรรูปเดี๋ยวนี้ก็ไม่ได้ราคา ต้นทุนสูง แปรรูปครั้งหนึ่งกว่าจะได้ขายก็หกเดือน กว่าจะเก็บตามไร่อีกสี่เดือน ต้องใช้เวลาเป็นปีกว่าจะได้เงิน แต่ว่าเงินจ่ายไปหมดแล้ว เพราะฉะนั้นต้องซื้อให้ถูกขายให้แพงเงินกลับมาไม่ทันก็ทำต่อไม่ได้

แนวทางการรับเมือของกลุ่มผู้ส่งออกของไทยต่อการรุกคืบของจีน

ไทยก็มีการรวมตัวกันแต่ทำอะไรไม่ได้ เพราะรัฐบาลไทยสนับสนุนจีน อยากให้จีนเข้ามาค้าขาย อยากให้ราคาขึ้นให้เกษตรกรได้ประโยชน์ ถ้าขวางนโยบายที่สนับสนุนจีนรัฐบาลไทยก็ไม่สนับสนุน ต้องให้จีนผ่านตลอด ไม่ว่าจะนอมินีหรืออะไรก็ตาม รัฐบาลจะไม่สนใจ เราทำอะไรไม่ได้ ทำได้แค่จะทำต่อก็ทำไปหรือถ้าไม่ทำก็ไปรับจ้างเขา เป็นนอมินีให้เขา ให้เขาเช่าโกดัง เพราะการรับจ้างเป็นนอมินีกำไรดีกว่าทำเอง ไม่ต้องเสี่ยงทำเองเสี่ยง บางครั้งขาดทุนวันเดียว 20-30 ล้าน เป็นนอมินีรอรับเงินอย่างเดียววันหนึ่ง 4-5หมื่น ทุกวัน เดือนหนึ่งกี่แสน แต่บางคนเขาก็ไม่อยากเป็นโดยส่วนตัว

หากไม่ค้าเป็นทีมในตอนนี้ก็หยุดแล้ว ในตอนนี้ที่บริษัทค้าทุกอย่างได้อะไรมาก็ค้าหมด ส่งที่ฮ่องกงกับอินโดนีเซีย ไม่ค้ากับจีนเพราะจีนเอาเปรียบเกินไป สำหรับยุโรปไม่ใช่ไม่อยากรับสินค้าไทย แต่คนทางฝั่งตะวันตกไม่นิยมกินเพราะผลไม้ไทยไม่ถูกปาก เพราะมีรสหวานเกินไป เขานิยมผลไม้เปรี้ยว เช่น พวกสตรอเบอร์รี่ รสอมเปรี้ยว หวานน้อยๆ มะม่วงไทยก็หวานเกินไป มังคุดพอได้แต่อายุมันสั้นได้แค่ 7 วัน ไปถึงก็เสียหมดแล้ว ทางกลุ่มสมาคมไม่ได้ต่อรองกับรัฐบาล เพราะพูดคุยกับรัฐบาลไม่ได้ เพราะรัฐไม่คุย ตอนนี้ก็ไม่มีทางเลือกเลย ทุกคนก็ต่างคนต่างทำไป เอาตัวรอดให้ได้ ค้าได้ก็ค้า ค้าไม่ได้ก็หยุด รัฐบาลไม่ได้ออกนโยบายมาเพื่อคุ้มครองผู้ค้าในประเทศ ตามหลักแล้วหากเกิดการทุ่มตลาดรัฐบาลต้องคุ้มครองผู้ค้า แต่แบบนี้เราโดนทุ่มตลาดโดยไม่รู้ตัว ปัญหานี้เริ่มเกิดขึ้นก่อนรัฐบาลทหารก่อนหน้าแต่ยังไม่หนักมาก ตอนนี้ไม่ทราบเรื่องภายในรัฐบาล รู้แต่ว่าตอนนี้จะต้องทำยังไงให้อยู่รอด ไม่ใช่ค้าเพื่อเอากำไรแต่ค้าเพื่อเอาตัวรอด

ข้อเสนอต่อรัฐบาลเพื่อแก้ปัญหา

ถ้าระบบการค้าเหมือนกับที่เราค้ากับสิงคโปร์ ฮ่องกง ไม่ใช่การค้ากับจีน อย่างค้ากับสิงคโปร์เขาจะเป็นตัวแทนขาย เขาจะไม่เข้ามาทำ เขาจะปล่อยให้คนไทยทำ คนไทยก็จะเป็นคนรักษาคุณภาพสินค้า ก็จะดีกว่าของจีน ทุกวันนี้จีนจะเป็นทุเรียนอ่อนหมด จีนจะไม่สนถ้าราคาขึ้นจีนก็จะขายก่อนเอากำไรก่อน พอเริ่มตัดอ่อนแล้ว ในสวนก็ต้องทยอยตัดหมด ตัดอ่อนไปตลอดจนจบฤดูกาล จากนี้ไปจะไม่มีทุเรียนแก่แล้ว จนกว่าทุเรียนจะล้นตลาดจึงจะได้เจอทุเรียนแก่อีกประมาณสามปี จากที่สหรัฐอเมริกาตั้งนโยบายภาษีกับจีนนี่ไทยได้ประโยชน์บ้างแต่ไม่มาก เขาขึ้นภาษีทำให้ผลไม้ไทยที่เข้าราคายังสู้ได้ คือคนนำเข้าผลไม้จีนน้อยลง ก็จะนำเข้าผลไม้ไทยมากขึ้น ผลไม้ตามห้างสรรพสินค้าเป็นผลไม้ที่นำเข้าจากจีนทั้งนั้นมีผลกระทบแต่ไม่มาก เพราะส่วนหนึ่งอยู่ที่คนชอบกินแต่จะมีผลกับบางกลุ่มที่เงินเป็นตัวกำหนดการตัดสินใจ เพราะการบริโภคมันทดแทนกันได้ถ้าราคาถูกกว่า ต่อไปในอนาคตผลไม้ไทยจะมีจุดแข็งด้านคุณภาพอย่างเดียว สภาพพื้นที่ อากาศ ไม่มีประเทศไหนที่สู้ประเทศไทยได้ เช่น ส้มโอบางสายพันธุ์ปลูกได้แค่ในเมืองไทยและบางพื้นที่เท่านั้น ปลูกที่อื่นก็ไม่อร่อย ส่วนปัญหาการปลอมสินค้า คนกินครั้งเดียวก็รู้แล้ว แต่มันจะทำลายภาพลักษณ์ ทำให้คนไม่กล้าซื้ออีกกลัวของปลอมและเชื่อว่ารัฐบาลทำได้ แต่โดยจิตสำนึกแล้วมันไม่ได้ พ่อค้ายังลำบากให้รัฐบาลไปทำยากเสี่ยงเกินไปเอาเงินไปทิ้ง สิ่งที่เกิดขึ้นคือการประท้วงของกลุ่มเกษตรกร เพราะเขาเป็นกลุ่มที่ต้องได้ผลประโยชน์จากพฤติกรรมแบบนี้ ปกติต้องมีการประกันราคา เมื่อราคาตกก็เสียผลประโยชน์ อย่างทุเรียนนี่อีก 3-4 ปีราคาก็จะตาย

สำหรับผู้ประกอบการจีนจะราคาสูงหรือต่ำเขาก็ไม่สน เพราะยังไงเขาก็ได้กำไร ที่เขาไม่สนก็เพราะเหมือนเงินเขาได้มาฟรีๆ เขาไม่มีต้นทุน ใช้ระบบฟอกเงิน ขายเท่าไหร่ก็ช่างทิ้งก็ทิ้งไป เงินจากคอรัปชั่นเอามาทำอะไรก็ได้ ให้เห็นว่าเขามีธุรกิจที่อื่นด้วยให้เห็นว่าเงินมีที่มาจากธุรกิจ แต่เดี๋ยวนี้ก็

เริ่มยากขึ้น จีนเข้มงวดมากขึ้นไม่ให้เงินออก การโอนออกแต่ละครั้งจะต้องผ่านแบงก์ชาติทำเอกสารเยอะมาก แต่สำหรับรายใหญ่จริงๆ ก็ยังมีวิธีการโอนแบบระบบโพยก๊วนอยู่ สมาคมฯ ช่วยอะไรไม่ได้ในความเป็นจริง ตอนนี้มีรายใหญ่ๆ อยู่ประมาณ 40 ราย ซึ่งเป็นประมาณ 50-60% ของประเทศไทย

เรื่องคุณภาพสินค้าที่บอกว่าจะอยู่ได้ด้วยคุณภาพ แล้วถ้าจีนเข้ามาในลักษณะนี้รักษาคุณภาพไม่ได้ การที่ไทยจะอยู่รอดได้ก็ต้องเน้นไปที่การรักษาคุณภาพของผลไม้ไทย ต้องไปทำตลาดต่างหาก ทำแบรนด์ต่างหาก ขายในราคาแพงก็ยังมีอยู่แต่น้อยมาก ทุเรียนก็ต่างกับลำไยที่ล้งจีนยังเข้าคุมได้ไม่ 100% ทำให้มีคนที่ยังค้าขายอยู่ อย่างของผู้ให้สัมภาษณ์นำทุเรียนไปส่งออกทางฮ่องกงทำแบบคุณภาพดีมาก ล้งส่งออกกับล้งนำเข้าแยกกัน คนละกลุ่มกัน แต่บางคนทำส่งออกและก็ทำนำเข้าด้วย แต่ส่วนใหญ่จะแยกกัน เพราะระบบต่างกัน คนนำเข้ามีปัญหาจากการที่เราเชื่อมโยงกันในช่วง 4-5 ปีที่ผ่านมา ที่มีปัญหาคือของเข้ามามากเกินไปทำให้เขาไม่มีกำไร มีนอมินีเหมือนส่งออก โดยมีคนจีนโดยตรงกับคนไทย คนไทยตอนนี้สู้ไม่ได้ เราเอาเข้ามาผ่านระบบต้องเสียภาษี เราทำเพราะเรามีตัวตน มีบริษัท ต้องเอาของไปเข้าโกดังห้องเย็น มีค่าใช้จ่ายในการขาย ต้องมีคนงาน แต่จีนลักลอบเข้ามามาเปิดท้ายอยู่ข้างตลาด ขายลดราคาได้เงินสด ด่านศุลกากรของเราไม่ตรวจไม่มีภาษี ได้ผลประโยชน์ก็หลับหูหลับตาและอีกอย่างผลไม้จีนสารตกค้างเยอะ เพราะเราไม่ได้มีการตรวจเช็ค ไม่ได้ผ่านอะไรเลย ผลไม้ประเทศเราดีที่สุดถ้าเทียบกับผลไม้ประเทศอื่น เขาต้องมาเรียนรู้จากเราต้องมาศึกษาเรา

โดยสรุปคือจีนใช้วิธีการค้าที่ไม่ปกติ ทั้งทุ่มตลาด การเก็งราคา กีดกันทางการค้า มีการเจรจาหลายรอบเรื่องภาษีขอให้ลดลงให้เหลือ 6% ส่งผ่านเวียดนาม เพราะฉะนั้นก็ย้ายไปส่งทางเวียดนามเข้าไปทางจีน ใช้วิธีการแปลงสัญชาติซึ่งเป็นพฤติกรรมการค้าระหว่างประเทศ เดี๋ยวนี้ของจีนผ่านเข้าเวียดนามมาไทยเยอะ เนื่องจากสินค้าของไทยเรามีคุณภาพที่ดีมาก แล้ว มกอช. ตัวแทนสมาคมได้เข้าไปเป็นตัวแทนอยู่ เพราะเป็นภาคบังคับว่าจะต้องมีตัวแทนสมาคมผู้ค้าและส่งออกผลไม้ เขาระบุชื่อมาด้วยว่าจะเอาใคร ที่มีความรู้ความสามารถ แต่ มกอช. ไม่ได้เกี่ยวกับการค้า แต่เกี่ยวกับมาตรฐานเพื่อให้สินค้าเรามีความปลอดภัยอยู่ในระดับที่ไม่เก๊มาก

ผู้ให้สัมภาษณ์ เป็นกรรมการร่วมทุกครั้งในการกำหนดมาตรฐานของการนำเข้าส่งออก ของเรากำหนดตัวที่เราส่งออกเราก็กำหนดประมาณต่ำ แต่ที่นำเข้าก็จะกำหนดประมาณสูง เพื่อให้คู่แข่งได้เข้ายาก ขายในประเทศก็กำหนดต่ำเพื่อให้ชาวสวนได้ขายออก เราจะกำหนดเฉพาะเรื่องรูปทรงภายนอกลักษณะภายนอก เป็นมาตรฐานอุตสาหกรรม แต่เรื่องการปนเปื้อนมาตรฐานอนามัยจะกำหนดโดยสาธารณสุข ก็จะเห็นว่าภาคเอกชนได้ต่อสู้และลงมือทำคือเป็นคนเข้าไปกำหนดมาตรฐานด้วยเพื่อรักษาผลประโยชน์ของสมาคมผู้ค้าเรื่องเครดิตจีนมีปัญหาการจ่ายเงินล่าช้า

ผลกระทบจากความริเริ่มแถบและเส้นทางของจีน

ผลกระทบของจีนจากความริเริ่มแถบและเส้นทาง มองทั้งระยะสั้นและระยะยาว ถ้าจะเปิดต้องเปิดแบบกั๊ก ต้องมีคนเก่งไปจัดการเขา ต้องรู้ว่าเขาจะเล่นเกมอะไร ถ้าภาษีไม่ได้ก็ต้องตรวจโรค เรามีสำนักงานมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ไทย จีนเล่นเราในเรื่องมาตรฐานทุเรียนแช่แข็งว่าไม่ได้มาตรฐานไม่มีสุขอนามัย จีนเตรียมเปิดโกดังแช่แข็งในไทย เราก็สกัดก่อนโดยออกมาตรการว่าทุกโกดังที่จะเปิดทำแช่แข็งจะต้องเข้าระบบเหมือนโรงงานโฟรเซ่น ซึ่งยากมาก บังคับมาต้องทำแบบนี้ ทั้งเจ้าเก่าเจ้าใหม่ให้เวลาสามเดือนไปทำมาให้จบ ถ้าไม่จบไม่ต้องเปิด เพราะฉะนั้นจีนที่จะเปิดโดยสั่งให้ชาวบ้านแกะแล้วจะเอามาแช่แข็งเองก็เปิดไม่ได้ ซึ่งก็มีมาตรการว่าถ้าโรงงานไม่ได้มาตรฐานก็ส่งออกไม่ได้ซึ่งตรวจเข้มมากในตอนนี้

ข้อเสนอแก้ปัญหานอมินีทางการค้าในตลาดผลไม้ไทย

ยังไม่มีวิธีแก้ เพราะจะไปจับใคร สมยอมกันอยู่ ไม่มีหลักฐาน ถ้าไม่ใช่นอมินีผลประโยชน์จะตกกับประเทศไทยมากกว่า อย่างที่ทำกันอยู่ตอนนี้เวียดนาม เขมร จีน นอมินีไม่ได้ เพราะรัฐบาลถ้าหากว่าใครจะมาเปิดบริษัทต้องตรวจแล้วตรวจอีกไม่ใช่ง่ายๆ คนต่างชาติก็ไม่กล้า ประเทศไทยเปิดง่ายมาก ไม่เคยมาตรวจ ปีหนึ่งมาดูหนหนึ่ง บางทีก็ไม่เคยมาดูเลย คุณจ่ายภาษีมาจบถ้ายอดคุณเยอะคุณไม่อยากจ่ายคุณก็ไปเคลียร์สรรพากร คุณจะจ่ายเท่าไหร่ ใต้โต๊ะไปจบ นอมินีมันก็เกิดง่าย คนจีนรุ่นเราเข้ามาจะมีความรักชาติว่านี่คือประเทศไทย คือประเทศที่ปู่ย่าตายายเรามาเกิด มาหากินที่นี่ ให้ที่พักพิงเรา แต่คนพวกนี้ไม่ใช่เขาเข้ามาเอาอย่างเดียว เขาไม่ได้มีความสำนึกว่านี่คือประเทศของเขา เขามาเพื่อเอาทรัพยากรเราไปแล้วจบ แต่รุ่นพ่อรุ่นแม่มาเพื่อสร้างทรัพยากร สัมพันธ์กับเชิงลัทธิทางการเมืองไหมว่าจีนเข้ามาสมัยก่อนในยุครอยต่อประชาธิปไตย ในขณะที่คนจีนยุคที่หิ้วกระเป๋ามายังเป็นคอมมิวนิสต์อยู่ มองว่าไม่มีความคิดเรื่องนี้อยู่ไหม

การค้าในโลกออนไลน์กับผลกระทบการส่งออกผลไม้

ในความรู้สึกส่วนตัวมีผลนิดหน่อย แต่ยังไงสินค้าเกษตรมันขึ้นอยู่กับ Demand Supply ปริมาณก็ไม่ได้มากมายที่จะทำให้เกิดผลกระทบและเป็นออเดอร์ที่เขาสั่งมาแล้ว และทุเรียน 80,000 ลูกก็นิดเดียว ลูกละราวสามกิโล เราส่งปีละเป็นล้านๆ ตัน และผลไม้สดขายออนไลน์ก็ทำยาก อย่างทุเรียนมันจะแตก เละ บางทีส่งไปมันก็ยังไม่สุก เนื้อยังแข็งอยู่ ซึ่งปัจจุบันส่งทางเรืออย่างเดียว และคนกินก็ชอบกินไม่เหมือนกัน บางคนชอบแข็ง บางคนชอบเละ พอได้แบบที่ไม่ตรงตามที่ชอบก็บอกว่าของไม่ดีแต่ไม่บอกว่าไม่ดียังไงก็ต้องเคลมเงิน

บทบาทภาครัฐต่อการค้าผลไทย

มองว่า ประเทศไทยทำจีทูจี (G2G) ไม่ได้ แต่ญี่ปุ่นทำได้ ญี่ปุ่นรัฐบาลเป็นผู้รับซื้อทั้งหมด ซึ่งทำแบบนี้กับหลายๆ ประเทศ คือเป็นจีทูจีไหมไม่ทราบ แต่ขายให้เอกชนก็มีเยอะอยู่ เช่น ส่งขายฮ่องกง ส่งให้จีน ก็ส่งขายโดยรัฐบาล รัฐบาลตั้งบริษัทขึ้นมารับซื้อจากชาวสวนทั้งหมดเลยทำแบรนด์เดียว อาจแบ่งแค่แบรนด์จากเมืองต่างๆ ซึ่งประเทศไทยทำไม่ได้ ผลประโยชน์มหาศาลและจากการที่รัฐบาลเข้ามาแทรกแซงราคา ประกันราคา ทำให้ทั้งเกษตรกรและผู้ค้าอยู่ไม่ได้ในระยะยาว การแทรกแซงนี่ใครเป็นคนรับซื้อคนนั้นรวย ในหนึ่งวันรับเป็นล้าน มันไม่ง่าย เช่น หากราคาตลาดอยู่ที่ 10 บาท รัฐบาลจะซื้อ 25 บาท รัฐก็ให้โกดังไปรับซื้อ โกดังก็ให้เอาเงินมาสัก 20 ล้าน แล้วก็ให้ญาติพี่น้องไปกว้านซื้อมา 10 บาท เท่าราคาตลาดแล้วก็มาเข้าโกดัง 25 บาท แล้วก็ได้ส่วนต่าง 15 บาท ซึ่งเป็นเครื่องมือหากินของนักการเมือง ซึ่งเกษตรกรจะไม่ได้ผลประโยชน์จริงๆ อาจอ้างเรื่องโควตาการรับซื้อเต็ม เป็นต้น เมื่อไหร่ก็ตามที่รัฐบาลแทรกแซงก็จะเสี่ยงเจ๊งหมด

อนาคตความยั่งยืนของผลไม้ไทยอยู่ที่คุณภาพอย่างเดียว โดยไม่ต้องสนใจจะมากจะน้อย ถ้าคุณภาพได้ก็อยู่ได้ด้วยตัวของมัน สำหรับผลไม้บางชนิด เช่น สับปะรดล้นตลาด สหรัฐอเมริกาไม่รับซื้อราคาตกต่ำ เพราะสินค้าออกพร้อมกันในชุดเดียวกันมากเกินไป ปัญหาของสับปะรดคือสายพันธุ์ ปลูกมาเป็นสิบปีต้องเปลี่ยนสายพันธุ์ ดีของเราอาจไม่ได้ดีของประเทศอื่น อร่อยของเราอาจไม่ใช้อร่อยของประเทศอื่น ทุกอย่างอยู่ที่คนซื้อเป็นคนตัดสินใจ ไม่ใช่คนปลูก ไม่เกี่ยวกับการที่อเมริการะงับซื้อแล้วไปซื้อของฟิลิปปินส์แทน เพราะสายพันธุ์ของฟิลิปปินส์ตรงตามความต้องการมากกว่า ผลไม้ทุกตัวจะต้องมีการส่งเป็นผลไม้สดก่อน ถ้ามีของสดออกมันจะดึงราคาทั้งระบบเลย ถ้าส่งเป็นของสดไม่ได้กลายเป็นแปรรูปราคาก็พังหมด สับปะรดเอาลงกระป๋องอย่างเดียวเลย

ตอนนี้รัฐบาลมีการช่วยหาตลาดส่งออกผลไม้สดใหม่ๆ พยายามช่วยตลอดแต่ทำไม่เป็น คือคนเก่งๆ ไปอยู่เอกชนหมด ไม่มีใครอยู่กับรัฐบาล สมองไหลเกลี้ยง เอกชนหาลูกค้าเอง ทดลองเอง เจ๊งเอง เจ๊งก็กู้แบงก์เป็นหนี้ต่อส่วนมากก็เป็นแบบนี้ เป็นความเสี่ยง พาณิชย์พยายามหาลูกค้ามาจัด Matching หาลูกค้าจากฮ่องกง จีน สิงคโปร์ มาเลเซีย มาเมืองไทย ออกตั๋วเครื่องบิน ที่พัก รถรับส่ง อาหารฟรี 3 มื้อให้ ตัวปลอมหมดเลย นามบัตรไม่มี นายให้มาก็มา ให้มาเที่ยวบอกว่าเป็นโบนัสบริษัทหนึ่งมาสามคนไม่มีเถ้าแก่เลย อย่างพาณิชย์จังหวัดเชียงใหม่จัดก็ให้ล้งต่างๆ ที่สนิทสนม พรรคพวกตัวเองไป แต่ไม่บอกพ่อค้าตัวจริงหรือรายใหญ่ๆ เจ้าอื่น ไม่แจ้งสมาคม สมาคมก็ไม่รู้ เกษตรกรไม่รู้ กลุ่มคนพวกนี้ไม่มีกำลังการการผลิต ไม่มีของไปส่งเขา ทำคุณภาพสินค้าก็ไม่ได้ พวกโกดังใหญ่ๆ ทำได้ แต่ไม่มีโอกาสได้เจอกัน ส่วนใหญ่เอกชนบ้านเราก็จะไปงานเทรดที่ต่างประเทศจัดเอง รัฐคิดวิธีนี้และทำแบบนี้ เพื่อผลประโยชน์ของหน่วยงานในการสร้างผลงานเลื่อนขั้น หน่วยงานได้คะแนน และผลต่อการประเมินหน่วยงาน

สมาคมไม่ได้เงินอุดหนุนจากรัฐบาลเลย เป็นการลงขันกันเองในกลุ่มผู้ค้า ค่าใช้จ่ายปีละประมาณ 2-3 ล้านบาท ค่าสำนักงาน ค่าพนักงาน แต่ก่อนสมาคมจัดไปดูตลาดในประเทศเพื่อนบ้าน เขมร เวียดนาม ตอนหลังเรารู้แล้วว่ารัฐบาลยังไงก็ไม่ช่วยทั้งหมด ถึงเราจะเปิดตลาดได้แต่พอจะค้าจริงก็ลำบาก เพราะไม่มีการผลักดันจากภาครัฐเข้าไป จริงๆ จะทำอะไรก็ตามภาครัฐต้องเดินหน้าก่อน เพราะไม่อย่างนั้นจะโดนกีดกันสารพัดในการที่จะเอาเข้าประเทศต่างๆ ผลไม้อ่อนไหวมาก ทุกประเทศป้องกันตัวเอง ประเทศสิงคโปร์ผักผลไม้นำเข้าถูกกว่าเมืองไทยเยอะ เพราะภาษีสิงคโปร์ถูกกว่า และห้างในเมืองไทยบวกเพิ่มเยอะ อย่างมังคุดกิโลละ 490 บาท หน้าห้างสามกิโล 100 บาท ทุเรียนกิโล 800 บาท นอกห้างกิโล 120 บาท อย่างทุเรียนในช่วง 1-2 ปีนี้ยังขาขึ้น แต่หลังจากนั้นราคาจะตก ถ้าจะปลูกทุเรียนให้ปลูกแบบไม่ต้องใส่สารเคมีปล่อยให้สุกตามธรรมชาติ แล้วขายในประเทศได้ราคากว่าส่งออกแน่นอน

มีการทำทุเรียนออแกนิกที่ศรีสะเกษ มีทำได้แต่ใบ ไม่ได้ผลผลิต ผิวไม่ผ่านเป็นสีด่าง หนอนเยอะ เนื้อจะปูดๆ เพราะหนอนเข้าไปเจาะ ทุกวันนี้ฉีดยาหมด ทุเรียนศรีสะเกษเป็นทุเรียนป่า ทุเรียนไม่ฉีดยาไม่ได้ แต่มันจะมีระยะปลอดภัยอยู่ว่ากี่เดือนยาสลายตัว และปกติสองอาทิตย์ก่อนตัดเขาไม่ฉีดยาอยู่แล้ว แต่ผักฉีดเป็นยาดูดซึมด้วย ซึ่งไม่ได้มีกฎแน่นอน แต่โดยจิตสำนึกต้องทำแบบนั้นอยู่แล้ว ถ้าคนสวนกล้ากินก็ซื้อได้ ถ้าคนสวนไม่กล้ากินก็ไม่ต้องซื้อ พืชผักที่ปลูกตามสวนร่องน้ำ ปลาตายหมดเพราะยาแรงมาก ซึ่งออแกนิกส์บ้านเราก็ไม่มีจริง ผักไอโดรโปนิกส์นี่กินไม่ได้มะเร็งทั้งนั้น ยาฆ่าแมลงไม่มีแต่ปุ๋ยเคมีตกค้างตัวฟอสฟอรัสเยอะมาก เป็นสิ่งที่คนยุคใหม่ต้องคิดมากขึ้นกว่าเดิมเพราะอาหารมันใช้หลักความมั่นคงด้านอาหารแต่ไม่ปลอดภัยด้านอาหาร

สรุปว่าเราคิดว่าจีนมีบทบาทสำคัญกับธุรกิจผักผลไม้เยอะมาก ยังไงก็ยังต้องพึ่งเขา แล้วก็ยังไม่มีทางออกว่าเราจะทำยังไง ขึ้นอยู่กับรัฐบาลว่าจะเข้มงวดทำยังไง สรุปแล้วรัฐบาลก็ยังไม่กล้าทำอะไรเพราะอิทธิพลของจีน สรุปคือรัฐบาลอยากขาย แต่ไม่มีคนมีความสามารถ คนอยู่วงในเอาพวกพ้องเป็นหลัก ผู้ประกอบการก็รวมตัวกันไม่อยู่ อยู่ในโหมดเอาตัวรอด ผู้ประกอบการก็แทบเอาตัวไม่รอด แต่ยังอยากให้จีนเข้ามาเมืองไทยเชื่อมโยงเพิ่มขึ้น เพราะยังไงก็ยังได้ผลประโยชน์คือ ผู้ค้าไม่ได้ประโยชน์แต่เกษตรกรได้ประโยชน์ แต่เกษตรกรก็ไม่ใช่เกษตรกรไทย ถึงจุดหนึ่งจีนก็ต้องมาเหมาตอนนี้กำลังให้นอมินีกว้านซื้อที่อยู่ ซึ่งไม่ต่างจากทุนใหญ่ เช่น ซีพี ที่ทำกับสินค้าเกษตรที่เป็นอุตสาหกรรมใหญ่ๆ คือ เกษตรกรจะเป็นแค่ผู้ผลิตในที่ดินที่กลายเป็นของเขาไปแล้ว แต่ของจีนจะเจาะจงไปที่พืชผลไม้บางชนิดเฉพาะที่เขาต้องการ

แต่ซีพีกุมหมด ทุนจีนยังไงก็ยังไม่ดีเท่าทุนไทย หมายถึงรัฐบาลไม่สนับสนุนทุนไทย รัฐบาลก็บอกจะช่วยจะให้กู้ให้สู้จีนได้แต่ให้ไม่จริง ให้แต่มีเงื่อนไขต้องมีหลักทรัพย์ค้ำประกัน เราก็ให้ใบ BL ค้ำประกันได้ไหม รัฐก็ว่าไม่ได้ต้องเอาหลักทรัพย์ หลักทรัพย์ก็ติดแบงก์หมดแล้วจะเอาที่ไหนมาให้ ไม่เคยได้เงินจากรัฐบาลว่าจะช่วยด้านไหน ปัญหาคือความมั่นคงต่อไปจะไม่มี เพราะการค้าอยู่ในมือของคน

จีนหมด เราขายของได้แต่เราเสียความมั่นคง เพราะต่อไปถ้าเขาควบคุมการซื้อทั้งหมดได้ ราคาเขาเป็นคนกำหนด เกษตรกรจะเหลือราคาเท่าไหร่ เราต้องขายถูกอย่างเดียว เราต้องมาคิดว่าจะทำยังไงให้กันเอาไว้ให้ได้ ซึ่งตอนนี้ก็ยังคิดไม่ออก อุตสาหกรรมตอนนี้อยู่ในมือจีนหมด ทุนฝรั่ง ทุนญี่ปุ่นเข้ามาแต่ก่อนไม่กระทบกับคนส่วนใหญ่ แต่จีนเข้ามาแบบซึมลึกและมีผลกระทบ เพราะคนเขาเยอะ เงินเขาเยอะมหาศาล ไม่รู้แหล่งที่มาแน่นอน

ในมิติของผลไม้มีผลกระทบต่อเรามาก เพราะความยิ่งใหญ่และมาแบบจำนวนมากเกินควบคุมตั้งรับไม่ไหว และการหลั่งไหลเข้ามารัฐบาลจีนเองก็ควบคุมคนของเขาไม่ได้ เราก็ต้องมาคิดนโยบายกันใหม่ซึ่งบางกลุ่มก็หากินแบบผิดกฎหมาย เงินที่จีนเอาเข้ามาอย่างน้อยครึ่งหนึ่งต้องเป็นเงินฟอกแน่นอน ไม่มีใครมาเสี่ยงเอาเงินเป็นพันล้านมาทิ้ง ซึ่งโดยปกติทั่วไปก็มีการฟอกเงินอยู่แล้ว แต่นี่เป็นกลุ่มใหญ่ที่เราไม่เคยเจอ ที่สำคัญคนฟอกเงินไม่สนใจกำไรขาดทุน เงินที่เอามาซื้อไม่มีใครตรวจสอบที่มา แต่พอเอามาซื้อมาสร้างแล้วก็เป็นทรัพย์สินที่ขาวสะอาดแล้ว ซึ่งมันทำได้ง่ายมาก จีนเรียนรู้วิธีการค้าผลไม้กับไทยในช่วงแรกๆ พอเริ่มรู้แนวทางก็เริ่มเปลี่ยนเข้ามาทำเองค้าเอง พยายามจะตัดเราออก เข้ามาเมืองไทย มาหานอมินี แต่มันก็เป็นวิถีทางที่ทำธุรกิจกันมาแต่โบราณ เพราะเราต้องการตัดพ่อค้าคนอื่น แล้วเข้าไปทำเอง มันก็ยุติธรรมในระบบการแข่งขัน ถ้ามีโอกาสเราก็จะทำแบบเขาเหมือนกัน เราก็จะไปจีนแล้วไปค้าตรงกับลูกค้าเขาเหมือนกัน ธุรกิจท่องเที่ยวจีนก็ใช้นอมินีอย่างโรงแรมในเชียงใหม่ สองดาว สามดาว เป็นของจีนหมด ใช้นอมินีซื้อ จะเห็นว่าการหลั่งไหลเข้ามาของจีนมากเกินไปทำให้เกิดความไม่มั่นคง ซึ่งต่างจากการเข้ามาของสหรัฐอเมริกาและญี่ปุ่นแต่ก่อน แต่เราก็ต้องพิสูจน์ให้ได้ว่าต่างกันอย่างไร

จับตาสหรัฐอเมริกา 2

ผู้ให้สัมภาษณ์ กรรมการบริหารกิจการ วิริยะประกันภัย และ Beyond Suit Bangkok Hotel ณ โรงแรมบียอนด์สวีท กรุงเทพมหานคร

- ปัจจุบันมีการใช้ Social Media ทำให้การแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารเป็นไปอย่างรวดเร็ว

- จากผลการเลือกตั้งประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกาที่ โดนัลล์ ทรัมป์ได้รับการเลือกตั้ง โดยชูคำขวัญ “America First” เนื่องจากสหรัฐอเมริกาประสบปัญหาการขาดดุลทางการค้ากับจีน จึงมีความพยายามที่จะลดการขาดดุลการค้าโดยการตั้งเพิ่มภาษีนำเข้าสินค้าจากจีนที่อัตรา 25% โดยมีผลบังคับใช้ในวันที่ 6 กรกฎาคม 2561 จีนจึงได้ทำการตอบโต้สหรัฐอเมริกาด้วยวิธีการเดียวกัน คือการเก็บภาษีสินค้าที่นำเข้าจากสหรัฐอเมริกาในอัตรา 25% แต่ทั้งนี้จีนยังไม่กำหนดวันที่มาตรการดังกล่าวจะมีผลบังคับใช้ ซึ่งผู้ให้สัมภาษณ์เห็นว่า การกระทำดังกล่าวของจีนเป็นการส่งสัญญาณให้สหรัฐอเมริกาเพื่อเปิดเวทีในการเจรจานั่นเอง

- สำหรับการตั้งกำแพงภาษีดังกล่าวผู้ให้สัมภาษณ์เห็นว่า โดยภาพรวมไม่ได้ส่งผลกระทบต่อไทยอย่างมีนัยยะสำคัญ (ส่งผลกระทบประมาณ 3,000 ล้านบาท หรือประมาณ 1%) เนื่องจากสินค้าที่สหรัฐอเมริกาเรียกเก็บเพิ่มนั้น เป็นสินค้าอุตสาหกรรม เช่น เหล็ก อะลูมิเนียม ในขณะที่สินค้าที่ไทยส่งไปขายยังสหรัฐอเมริกาเป็นสินค้าอุปโภคบริโภค ซึ่งสหรัฐอเมริกาใช้ต้นทุนสูงในการผลิต ดังนั้นจึงเห็นว่าสหรัฐอเมริกายังมีความจำเป็นที่จะต้องพึ่งพาสินค้าของไทยอยู่ ผู้สัมภาษณ์จึงเห็นว่า Trade war ระหว่างมหาอำนาจทั้งสอง ไม่ส่งผลกระทบต่อไทยมากนัก แต่ละด้านการแข่งขันระหว่างมหาอำนาจและจีน ก็มีรัสเซียเป็นมิตร ขณะที่รัสเซียและอเมริกาก็มีความขัดแย้งกัน

- เนื่องจากรัสเซียเป็นประเทศที่มีการผลิตน้ำมันเป็นจำนวนมาก และไทย-รัสเซีย มีความสัมพันธ์ทางการทูตกันมาอย่างยาวนานแม้จะมีปัจจัยภายในของทั้งสองประเทศที่ส่งผลให้ความสัมพันธ์ลดระดับลงไปบ้างก็ตาม แต่ทั้งนี้ทั้งสองประเทศก็มีการหวนกลับมากระชับความสัมพันธ์กันใหม่ เป็นลักษณะความสัมพันธ์แบบค่อยเป็นค่อยไป ดังเช่นในระยะหลังการล่มสลายของโซเวียต นักธุรกิจรัสเซียมาซื้ออสังหาริมทรัพย์ของกลุ่มผู้ให้สัมภาษณ์ที่พัทยาและนักธุรกิจชาวรัสเซียก็มีความสนใจที่จะมาลงทุนใน ECC (Eastern Economic Corridor หรือโครงการระเบียงเขตเศรษฐกิจภาคตะวันออก) ของไทยด้วย

นโยบายของรัฐบาลมีผลกระทบต่อธุรกิจอย่างไรบ้าง

เนื่องจากในปัจจุบันระบบ E-Commerce เข้ามามีอิทธิพลอย่างมากต่อการประกอบธุรกิจ รัฐบาลเคยกล่าวว่ามีนโยบายจะส่งเสริมระบบ E-Commerce แต่ทั้งนี้ผู้ให้สัมภาษณ์เห็นว่านโยบายดังกล่าวยังขาดความเป็นรูปธรรมและยังไม่มีความชัดเจนเกี่ยวกับระเบียบ/ข้อบังคับ/กฎหมาย ในกรณีที่เกิดปัญหาหรือข้อพิพาทขึ้น เช่น การกรณีการจ่ายเงินด้วยบัตรเครดิตแล้วมีปัญหา หรือเรื่องอัตราภาษีต่างๆ เป็นต้น หรือในกรณีปัญหาการค้าออนไลน์ที่สิงคโปร์พยายามผลักดันให้มีอนุญาโตตุลาการในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว

ความพร้อมของไทยในการแข่งขันด้าน E-Commerce กับประเทศมหาอำนาจ

ในการจะประกอบธุรกิจประกันภัยในประเทศไทยนั้นจะต้องได้รับการอนุญาต มี License และจากการวิจัยของผู้ประกอบการพบว่า ลูกค้ามักซื้อสินค้า/บริการ เกี่ยวกับประกันภัยในลักษณะที่มีการติดต่อสื่อสารกับตัวแทนจำนาย/เจ้าหน้าที่ เพื่อเจรจา/สอบถามเงื่อนไขต่างๆ ดังนั้นธุรกิจประกันภัยที่ขายผ่านทางออนไลน์จึงไม่เป็นที่นิยมนัก แต่ลูกค้ามักจะสืบค้นข้อมูลจากฐานข้อมูลออนไลน์มาเป็นบรรทัดฐานประกอบการตัดสินใจ สำหรับธุรกิจประกันภัย (บริษัท วิริยะประกันภัย จำกัด (มหาชน)) ก็มีการขายประกันภัยผ่านทางออนไลน์เช่นกัน นอกจากนี้ ธุรกิจประกันภัยมีลักษณะเด่นในเรื่องของการให้บริการหลังจากขาย เช่น กรณีเกิดอุบัติเหตุลูกค้าก็จะต้องติดต่อประสานงานกับ

บริษัทเพื่อรับบริการต่างๆ เป็นต้น ดังนั้น หากมีบริษัทต่างชาติเข้ามาธุรกิจประกันภัยแข่งขันผู้ให้สัมภาษณ์ก็ไม่ห่วงกังวล เนื่องจากมองว่าบริษัทต่างชาติสามารถเข้ามาได้เพียงเล็กน้อยเท่านั้น เนื่องจากเรื่องของการขออนุญาตประกอบธุรกิจแล้ว ยังรวมถึงลักษณะการเลือกซื้อสินค้า/บริการของคนไทยด้วย นอกจากนี้บริษัทฯ มีฐานลูกค้าในประเทศไทยเป็นหลัก ไม่ขยายการลงทุนธุรกิจประกันภัยไปต่างประเทศ เนื่องจากปัญหาเกี่ยวกับกฎหมาย/กฎระเบียบต่างๆ ของแต่ละประเทศที่ไม่เหมือนกัน หากคิดจะลงทุนจะต้องศึกษาสิ่งเหล่านี้ก่อน

ท่านมีความต้องการให้รัฐบาลส่งเสริมเรื่องใด

- ผู้ให้สัมภาษณ์ต้องการให้รัฐบาลส่งเสริมเกี่ยวกับโครงสร้างพื้นฐาน (Infrastructure) เพื่อลดความเลื่อมล้ำด้านต่างๆ อาทิ ระบบขนส่ง/ระบบราง แต่ทั้งนี้ ควรจะให้หลายๆ ประเทศเข้ามาแข่งขันเพื่อลงทุนโครงสร้างพื้นฐานเหล่านี้ เช่น การให้สัมปทานรถไฟความเร็วสูง/รถไฟรางคู่ ไม่ควรเลือกแค่ประเทศใดประเทศหนึ่ง เพื่อส่งเสริมให้เกิดมีเทคโนโลยีหลากหลายสาขา เพราะการที่มีหลายประเทศจะช่วยป้องกันปัญหาที่จะตามมาได้ เช่น Technology transfer และรัฐบาลอาจลงทุนเฉพาะราง ให้เอกชนลงทุนตัวรถ เป็นต้น เพราะนอกจากการลงทุนโครงสร้างพื้นฐานเพื่อลดความเลื่อมล้ำในสังคมไทยแล้วยังนำไปสู่การเป็นศูนย์กลางอาเซียนเป็น Gateway สู่ประเทศในภูมิภาค เช่น CLMV ได้อีกด้วย

- การกำหนดกฎระเบียบ/กฎหมายต่างๆ จะต้องมีความชัดเจน

- ส่งเสริมด้านการวิจัยและพัฒนา (Research and Development: R&D) เพื่อสร้างการพัฒนาแบบต่อยอด แต่ทั้งนี้การส่งเสริมดังกล่าวจะต้องมองในลักษณะของการทำธุรกิจเพื่อให้การวิจัยและพัฒนาต่างๆ สามารถนำไปสู่การผลิตและขายได้จริงๆ และการพัฒนาแบบต่อยอดจะช่วยลดระยะเวลาในการศึกษาวิจัยให้เร็วขึ้น ซึ่งจะช่วยลดงบประมาณด้านนี้ได้

- ประเทศไทยที่กำลังจะเข้าสู่ยุคสังคมผู้สูงวัย (Aging Society) ดังนั้น ไทยควรพัฒนาไปสู่การเป็น Medical Hub เพราะประเทศไทยค่อนข้างมีความพร้อมในด้านนี้ นอกเหนือจากการเป็น Kitchen World

สำหรับการทำธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ (หมู่บ้านจัดสรร) นั้นเน้นภายในประเทศเป็นหลัก แต่ก็มีการขยายการลงทุนไปยังต่างประเทศด้วย โดยมีกลุ่มประเทศเป้าหมายคือ EU นอกจากนี้ เคยมีความสนใจเข้าไปลงทุนในจีนแต่ประสบปัญหาเกี่ยวกับกฎระเบียบ/กฎหมาย ที่ไม่มีความชัดเจน มีการเรียกรับค่านายหน้า ทำให้เกิดความไม่มั่นใจที่จะไปลงทุน สำหรับในกรณีที่ต่างชาติสนใจเข้ามาลงทุนธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ (หมู่บ้านจัดสรร) ในไทยนั้นยังไม่น่าเป็นห่วงมากนัก เนื่องจากผู้บริโภคยังมีความเชื่อมมั่นกับผู้ประกอบการของไทยมากกว่า

ด้านธุรกิจท่องเที่ยว กรณีเรือล่มที่ภูเก็ต มองว่าเป็นธุรกิจที่เป็นภัย เนื่องจากมีผู้ประกอบการไทยร่วมมือกับจีนกินรวบธุรกิจท่องเที่ยวในพื้นที่ รายได้เข้าประเทศน้อยมากเมื่อเทียบกับทรัพยากรต่างๆ ที่สูญเสียไป ซึ่งในกรณีธุรกิจท่องเที่ยวนี้สหรัฐอเมริกา/รัสเซีย ไม่มีบทบาทด้านนี้

จับตาสหรัฐอเมริกา 3

ผู้ให้สัมภาษณ์ ผู้บริหารกระทรวงการต่างประเทศ ณ กระทรวงการต่างประเทศ กรุงเทพมหานคร

พื้นเพผู้ให้สัมภาษณ์ ผู้ให้สัมภาษณ์ เป็นผู้บริหารระดับสูงของกระทรวงสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดนโยบายต่างประเทศของไทย มีประสบณ์การประจำอยู่ต่างประเทศ มาหลายประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในแถบประเทศต่างๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยได้ให้ทัศนะที่น่าสนใจไว้ดังนี้

ภาพรวมบทบาทมหาอำนาจในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ผู้ให้สัมภาษณ์ กล่าวถึง บทบาทของมหาอำนาจโดยรวมในมุมมองของไทยว่า ในปัจจุบันเป็นห้วงเวลาแห่งการหวนกลับคืนสู่ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งแตกต่างจากอดีตที่มหาอำนาจไม่ได้ให้ความสนใจไทยเท่าไรนัก นับแต่สิ้นสุดสงครามเวียดนาม สหรัฐอเมริกาได้ถอนตัวออกจากประเทศไทย หลังทศวรรษที่ 1990 ก็ถอนตัวออกจากฟิลิปปินส์ไปภูมิภาคอื่น เช่น ตะวันออกกลางเป็นหลักและยุโรป ซึ่งในช่วงนั้นเป็นช่วงที่สงครามเย็นกำลังจะสิ้นสุด สหภาพโซเวียตกำลังล่มสลาย ตะวันออกอยู่ในระยะเปลี่ยนผ่าน มันต้องมีการจัดระเบียบใหม่ของยุโรป สหรัฐอเมริกาสนใจเข้าไปที่ตรงนั้นก็จัดการปัญหายูโกสลาเวีย ยุโรปตะวันออก ตะวันออกกลางก็เกิดกระแสที่จะทำให้สหรัฐอเมริกาเบี่ยงเบนความสนใจไปที่ตรงนั้น เช่น การก่อการร้าย เราอยู่ในระยะเวลาตั้งแต่ 1980 จนกระทั่งยุคโอบามาอเมริกาไม่ได้สนใจภูมิภาคนี้

ญี่ปุ่นในตอนนั้นก็ยังเป็นญี่ปุ่นที่ยังไม่เผชิญหน้า ไม่ได้สนใจมากนักเกี่ยวกับภูมิภาค ถ้าสนใจก็ในเชิงมิติเศรษฐกิจ และการถอนตัวของเวียดนามออกจากกัมพูชา และบทบาทของญี่ปุ่นในเชิงเศรษฐกิจการพัฒนาบ้าง จีนยุคก่อนหน้าก็เป็นจีนที่ต่ำต้อย ไม่ได้แสดงความเป็นมหาอำนาจเท่าใดนัก และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ก็สามารถที่จะมุ่งในเรื่องของการพัฒนาเศรษฐกิจได้ ทุกประเทศก็มุ่งขยายตัวทางเศรษฐกิจ พัฒนาต่างๆ และเกิดปรากฏการณ์เอเชียกำลังทะยานขึ้นในเชิงเศรษฐกิจ ถ้าจะติดก็เฉพาะพม่าที่มีปัญหาต่างๆ ที่ทำให้เอเชียตะวันออกเฉียงใต้พัฒนาไม่ได้

ประมาณปี ค.ศ. 2000 จีนเริ่มตั้งหลักทางเศรษฐกิจได้ จีนก็เริ่มเป็นมหาอำนาจมากขึ้น มีปรากฏการณ์ทะเลจีนใต้เป็นจุดแรกที่จะบอกว่าจีนเป็นมหาอำนาจและไม่ค่อยปฏิบัติตามในเรื่อง National law เท่าไรนัก เรื่องทะเลจีนใต้บ่งบอกว่าเป็นความพยายามที่จีนจะเข้ามาเกี่ยวข้องกับเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในรูปแบบใหม่ ซึ่งนี่ก็เป็นการเตือนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ฟิลิปปินส์และเวียดนามก็อยากที่จะให้สหรัฐอเมริกากลับมา สหรัฐอเมริกาในช่วงโอบามาก็ประกาศต่อเอเชียว่าจะให้

ความสนใจต่อภูมิภาค ทั้งโอบามา และฮิลลารี เพิ่มการทำข้อตกลงต่อเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งเน้นการมีบทบาทในเชิงสัญลักษณ์ที่มีนัยสำคัญ เช่น การประกาศ TPP เหมือนเป็นการ Follow through ในการจะหวนกลับและมารื้อฟื้นมิตรภาพเครือข่ายต่างๆ แต่ก็ยังไม่เท่าไหร่

ในยุคนี้มีการเข้ามาทั้งสองทางจากจีนภายใต้สี จิ้นผิง จากอาเบะก็ไม่ได้นำญี่ปุ่นในแบบเก่าแต่เป็นญี่ปุ่นที่พร้อมที่จะรับมือกับจีน ซึ่งที่กล่าวมานั้นมีปัจจัยที่จะดึงให้สหรัฐอเมริกากลับคืนมา ตอนนี้บทบาทมหาอำนาจในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ก็อยู่ในบริบทที่น่าเป็นห่วงอยู่เหมือนกัน เริ่มเกิดอาการสั่นสะเทือนที่ยังอยู่ในระดับกลางๆ แต่ไม่ได้เป็นภาวะปกติของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้แล้ว จากนี้ไปความสนใจมีมากขึ้น ช่องว่างความไม่ไว้วางใจจากมหาอำนาจมันจะหนักขึ้น ภายใต้ทรัมป์ก็ยิ่งทำให้ตึงเครียดเข้าไปอีก ส่วน Trade War ก็เป็นการเผชิญหน้ากันระหว่างจีนกับสหรัฐอเมริกา สหรัฐอเมริกาก็มีเครือข่ายของตัวเอง เริ่มจากญี่ปุ่นลงไปที่ออสเตรเลีย อินเดีย และตัวเล่นอื่นๆ อย่างเช่น เวียดนาม ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ เป็นต้น

บทบาทสหรัฐอเมริกาในสมัยรัฐบาลจอร์จ ดับเบิ้ลยู บุช ใน SEA

ผู้ให้สัมภาษณ์มองว่าเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ไม่ได้อยู่ในความสนใจของบุชเลย ในยุคของบุชเป็นการต่อสู้กับการก่อการร้าย เพราะเกี่ยวข้องกับความอยู่รอดปลอดภัยของสหรัฐอเมริกา และมุ่งความสนใจไปที่อัฟกานิสถาน และอิรัก บทบาทของสหรัฐอเมริกาในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ก็เป็นการมาที่ไม่ได้เกี่ยวข้องกับการก่อการร้าย แม้จะมีเครือข่าย เช่น กลุ่ม JI ที่อยู่ในภูมิภาค และบุชไม่ได้ให้เวลากับอาเซียนไม่ได้มีการลงทุนไม่ว่าจะเป็นทางเศรษฐกิจหรือการทหาร ไม่ได้มีเจรจาอะไรภายใต้การบริหารของบุชที่เกี่ยวกับเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ แค่จะหาผู้นำมาร่วมประชุมในแต่ละปีก็ไม่ใช่ง่ายๆ เขามองว่าอาเซียนไม่ได้มีความสำคัญอะไรมากนัก ตอนอยู่ที่สหรัฐอเมริกาก็ไม่ได้มีผลงานอะไรที่เป็นชิ้นเป็นอันงานที่มีต่ออาเซียนก็น้อย

ความสัมพันธ์สหรัฐอเมริกา-จีน สมัยรัฐบาลจอร์จ ดับเบิ้ลยู บุช

จีนได้รับความสนใจมาโดยตลอดตั้งแต่ยุคคลินตัน เพราะคลินตันเป็นคนที่ให้การสนับสนุนสหรัฐอเมริกาให้จีนเข้า WTO ให้ GSP เปิดตลาด ในยุคนั้นก็นึกว่าจะจัดระเบียบใหม่ของโลก ตอนนั้นไม่มีใครคิดว่าจีนจะกลายมาเป็นประเทศเศรษฐกิจใหม่อันดับ 2 ของโลก แค่ต้องการจีนที่แข็งแรงขึ้นมั่นคง และก็จะช่วยเป็นตัวเล่นที่รับผิดชอบในภูมิภาคและการเมืองระหว่างประเทศ ก็มีความต่อเนื่องอย่างนี้เรื่อยมา ในช่วงบุช จูเนียร์ จีนก็ยังไม่ใช่จีนแบบที่สหรัฐอเมริกาจะเป็นห่วง ความรู้สึกเป็นห่วงตั้งแต่ยุคเติ้งเสี่ยงผิง มาจนถึงยุคหูจิ่นเทาคิดว่าสหรัฐอเมริกาสบายๆ ไม่ได้เป็นห่วงอะไรจีน ความเป็นห่วงมาเริ่มเกิดในยุคสีจิ้นผิง มาเริ่มคิดใหม่ แต่พวกเดโมแครตในสหรัฐอเมริกาที่ค่อนข้างยอมรับจีนก็

ถูกกลบไป กระแสของพวกริพับลิกัน พวกกลุ่มอนุรักษ์นิยม พวกที่บดขยี้จีนมันเริ่มมีอิทธิพลเข้ามาในยุคหลังๆ

บทบาททางการค้าและเศรษฐกิจจีนในอาเซียน

ในประเทศไทยคนยังไม่รู้สึกมากเท่าไหร่ พอมีเหตุการณ์อุบัติเหตุทางเรือที่ภูเก็ต นักท่องเที่ยวลดลง หรือเกิดการชกนักท่องเที่ยวที่สนามบิน เรารู้สึกเดือดร้อน เราจะต้องทำความเข้าในกับจีน สร้างความมั่นใจว่าจะกลับมา ในด้านการค้าเราก็เห็นคนตื่นเต้นดีใจ ผู้ให้สัมภาษณ์ไปร่วมงานอะไรที่ไหนก็คิดว่ายังควรมีความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจกับจีนต่อไป ได้การค้า การลงทุน การท่องเที่ยว เรามองว่าอย่างนั้น แต่กระทรวงการต่างประเทศมีความเห็นต่างกันที่คิดว่าประเทศไทยควรมองเรื่องนี้อย่างระมัดระวัง ถ้าเรายังมีความสัมพันธ์กับจีนเช่นนี้ต่อไปเราจะฝากอนาคตของประเทศไว้กับมหาอำนาจจีนหนึ่งเดียวมากเกินไป และมันจะเป็นอันตรายต่ออธิปไตยต่อความเป็นอิสระของประเทศ รวมทั้งเรื่องการจัดการปัญหาต่างๆ ภายในภูมิภาค มีความรู้สึกอย่างนั้น แล้วก็ค่อยๆ เตือนกันค่อยๆ สร้างเครือข่ายพันธมิตรของคนที่คิดในแนวเดียวกัน ช่องทางที่จะไปมุ่งเรื่องจีนขยายอะไรต่างๆ ควรจะกระจายการปฏิสัมพันธ์ระหว่างเรากับประเทศต่างๆ ควรจะเพิ่มปฏิสัมพันธ์กับยุโรปให้มากขึ้น การที่นายกรัฐมนตรีไปอังกฤษ ฝรั่งเศส หรือการที่เราจะต้องสร้างความสัมพันธ์กับสหภาพยุโรปใหม่ มันเป็นบริบทที่คิดว่า Diversify ก็ต้องทำเรื่องเอเชียใต้ ก็มีความพยายามเยอะที่จะทำเรื่องเกี่ยวกับอินเดีย บังกลาเทศ ศรีลังกา BIMSTEC ก็พยายามทำอย่างนี้กับแอฟริกา เพื่อที่จะ Diversify กระแสนี้จะค่อยๆ กว้างขึ้น เริ่มมีคนเห็นแล้วว่า ปฏิสัมพันธ์ของจีนจะมีของแถมมาด้วยคือ Migration จะเริ่มเห็นจีนรุ่นใหม่ๆ Migrant ในประเทศไทย เริ่มเห็นว่าจีนจะมาสั่งโน่นสั่งนี่การตัดสินใจต่างๆ ของรัฐบาล จริงๆ ประเทศไทยก็เฝ้าดู ONE China Policy มาตั้งแต่เมื่อสานความสัมพันธ์ทางการทูต แต่เมื่อก่อนก็มีช่องที่จะติดต่อได้หวันบ้าง แต่ตอนนี้พื้นที่มันจะแคบลงๆ นี่ก็เป็นผลจากของแถมเหล่านี้ หน่วยที่ทำเรื่องความมั่นคงเขาเริ่มตระหนักแล้วก็ค่อยขยายวง

มุมมองเปรียบเทียบบทบาทจีน สหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น

ญี่ปุ่นคงไม่ต้องพูดถึงหลังจบสงครามโลกครั้งที่สองแล้วจะไม่ได้สัมผัสญี่ปุ่นแบบที่ Aggressive ส่วนสหรัฐอเมริกาก็เป็นมหาอำนาจที่เอาแน่ไม่ค่อยได้ เพราะการเปลี่ยนนโยบายต่างๆ ของสหรัฐอเมริกาเกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา เปลี่ยนจากรัฐบาลนั้นมาเป็นอีกรัฐบาลมันก็เปลี่ยนและสหรัฐอเมริกามีตัวเล่นเยอะมากที่มีส่วนในการกำหนดทิศทางต่างๆ แต่โดยรวมแล้วสหรัฐอเมริกาไม่ค่อยยุ่งกับภูมิภาคนี้มาก เราต้องเป็นฝ่ายที่ง้อเขาเสียมากกว่า เป็นมหาอำนาจที่ไกล ผลประโยชน์ของเขาที่จะได้รับจากเราก็จัดอยู่ลำดับล่างๆ มันก็มีทั้งด้านบวกด้านลบ การที่สหรัฐอเมริกาไม่มายุ่งกับเรา แต่จีนจะต่างจากมหาอำนาจอื่นเพราะความใกล้ชิดทางภูมิศาสตร์ คิดว่าประวัติศาสตร์โลกจะ

เหมือนกันหมด ประเทศที่อยู่ใกล้รัสเซียก็จะวิตกแต่รัสเซีย อยู่ใกล้สหรัฐอเมริกาก็วิตกสหรัฐอเมริกา อยู่ใกล้อินเดียก็วิตกแต่อินเดีย ส่วนอย่างเราก็อยู่ใกล้จีน แต่ความใกล้ทางภูมิศาสตร์มันเป็นยุทธศาสตร์ของเขา ทุกประเทศไม่อยากจะรบในประเทศตัวเองล้วนอยากจะมี Forward defence เหมือนสหภาพโซเวียตที่ไม่อยากรบในประเทศตัวเองก็ต้องสร้างอิทธิพลในยุโรปตะวันออก ในเอเชียกลาง จีนที่เขาต้องเคลมทะเลจีนใต้เพราะต้องการขยายอิทธิพลในเอเชียตะวันออก เพราะเขาต้องการมีระบบ Forward defence ซึ่งระบบ Forward defence จะทำให้วุ่นวายกันไปหมดในเอเชียตะวันออกและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้โดยรวมๆ ยิ่งจีนเริ่มเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ สร้างแสนยานุภาพทางทหาร ประเทศแบบเรายิ่งต้องแบกรับอะไรต่างๆ มากกว่าใครๆ ทั้งหมด นี่คือสิ่งที่จะเป็นบทใหม่ของเอเชียตะวันออก หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นต้นมาเราอยู่แบบสบายๆ มีมหาอำนาจเข้ามา มีคอมมิวนิสต์บ้าง แต่วันนี้อยู่กับมหาอำนาจที่จะต้องสร้างตัวเขาในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ จีนสร้างตัวเขาในเอเชียตะวันออกไม่ได้เพราะมีญี่ปุ่น ไต้หวัน เหมือนกับเป็นตัวแทนของอเมริกันอยู่ โซนใต้เขาก็ไม่ได้เพราะมีอินเดียอยู่ โซนเหนือก็มีรัสเซียอยู่ มันเหลือแค่เอเชียกลางกับเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ในเอเชียกลางจีนกับรัสเซียแข่งอิทธิพลกันอยู่ จีนก็จะยุ่งตรงนั้นมากไม่ได้จะเสียพันธมิตร ระยะสั้นยังไงจีนก็จะไม่ขัดใจกับรัสเซีย จะเหลือพื้นที่เดียวคือเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่จีนจะแสดงอิทธิพลต่างๆ ได้ง่ายนี่คือที่น่ากลัว

การกำหนดผลประโยชน์แห่งชาติของไทยต่อมหาอำนาจจีน

ต้องฝากประเทศไว้กับตัวเราเอง ทุกประเทศอยากเป็นคนกำหนดเป้าหมายของตัวเอง แล้วคนไทยด้วยความที่ไม่เคยเป็นเมืองขึ้น ไม่รู้หรอกว่าการสูญเสียอำนาจอธิปไตยแบบเด็ดขาดอยู่ในมือคนอื่น ความเจ็บปวดมันมากน้อยขนาดไหน ชีวิตสบายๆ มา 200 ปี แต่อำนาจอธิปไตยวันนี้พูดคนก็ไม่เข้าใจแต่มันเป็นสิ่งที่มีค่าที่สุด อำนาจอธิปไตยก็มีความหมายในตัวของมันเอง ชาติต้องรักษาไว้ ต้องปลอดภัย ต้องมั่นคง ต้องพัฒนาได้ ต้องมีศักดิ์ศรี ใครจะเป็นรัฐบาลไม่สำคัญ แต่ 5 อย่างนี้จะต้องอยู่ ที่เหลือก็เป็นเรื่องกลยุทธ์ ที่เห็นประเทศไทยก็ใช้ 2 อย่างคือ ถ่วงดุลอำนาจใช้ตั้งแต่สมัยสมเด็จพระนารายณ์ รัชกาลที่ 4-6 สมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 ประเทศเล็กๆ อย่างเราก็เอาตัวรอดจากภัยคุมคามด้วยการถ่วงดุลอำนาจ และอีกอย่างคือใช้การรวมกลุ่มระหว่างประเทศในภูมิภาคเดียวกัน (Regionalism: RGM) เมื่อใดที่มีภัย RGM ก็แข็งแกร่งเมื่อนั้น เมื่อใดที่ไม่มีภัย RGM ก็จะอยู่แบบสบายๆ เราก็จะทำ 2 กลยุทธ์นี้อยู่เสมอ ถ้าจะมีอะไรอีกอย่างคือเราจะไม่ปรปักษ์กับชาติหนึ่งชาติใดชัดเจน เราไม่ท้าทายสหรัฐอเมริกา เราไม่ท้าทายจีน เป็นมิตรกับทุกคน

จากนี้ไปเราจะต้องระวังจีนมากกว่ามหาอำนาจอื่น คิดว่ามันเป็นธรรมชาติของประเทศที่ไม่ได้ใหญ่ที่สุดในเชิงเศรษฐกิจ แสนยานุภาพจะเป็นชาติที่ไม่ปลอดภัย ชาติที่ไม่ปลอดภัยจะเป็นชาติที่ต้องหาพันธมิตร บางครั้งก็ซื้อบางครั้งก็ใช้วิธีการกดดันแต่ต้องหาพันธมิตร ในโลกนี้จีนเป็นมหาอำนาจใหม่

ยังไม่มีพันธมิตรของจีนที่แท้จริง ยกเว้นเกาหลีเหนือ ที่เหลือไม่มี จีนวันนี้เป็นจีนที่ต้องค่อยๆ สร้างพันธมิตรไม่ว่าจะกัมพูชา ลาว เอเชีย ศรีลังกา ปากีสถาน มันเป็นส่วนหนึ่งของการสร้างพันธมิตรในบรรดาภูมิภาคต่างๆ เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ก็เหมือนยุโรปตะวันออกของรัสเซีย มันคือ Next door power ที่จะต้องสร้างอิทธิพลทางนี้ให้ได้ ยังไม่อยากคิดว่าจะต้องถึงจุดมหาอำนาจจะแตกหักกันและประเทศไทยจะต้องอยู่ฝ่ายชนะถ้ามีโอกาสเลือก การที่รัชกาลที่ 6 ตัดสินใจทำสงครามกับเยอรมัน ทั้งที่เยอรมันไม่ได้มาสร้างความยุ่งยากให้ อังกฤษ ฝรั่งเศสรังแกทุกอย่าง แต่ไปอยู่ฝ่ายอังกฤษ ฝรั่งเศสในสงครามโลกครั้งที่ 1 ก็บอกคนรุ่นหลังๆ ว่าเมื่อถึงวันที่ต้องตัดสินใจก็ต้องทำอย่างนี้หรือว่าเรื่องเสรีไทยก็ต้องอยู่ฝ่ายผู้ชนะแต่นี่ปัญหาอาจจะไม่เกิด

ข้อตกลงสัญญาเกี่ยวกับรถไฟ Connectivity

บอกว่าคนหลายคนในประเทศตระหนัก คิดเศรษฐกิจ เขาคิดแบบแยกส่วนแบบยุทธศาสตร์ แต่ถ้าหากเขาเป็นผู้นำมีวิสัยทัศน์เขาจะต้องรู้ว่าความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจแบบโดดเดี่ยวไม่มี ทุกอย่างมันมียุทธศาสตร์ในเชิงการเมืองทั้งนั้น ถ้ายุทธศาสตร์ของเราต้องการจะรักษาอำนาจอธิปไตย เอกราช อะไรต่างๆ ของเรา สิ่งแรกของประเทศไทยคือ การเชื่อมโยงกันในอาเซียนไม่ใช่ไปเร่งเชื่อมโยงกับมหาอำนาจ แต่คนที่ทำกับคนที่คิดยุทธศาสตร์มันคนละชุดกันคือ ประเทศไทยไม่ใช่ทุกคนจะคิดเป็นยุทธศาสตร์หมด

รัฐบาลทหารในไทยกับทิศทางนโยบายต่างประเทศ

เราเป็นห่วงเรื่องนั้นมากกว่าที่เราไม่ได้คิดยุทธศาสตร์ให้มันกว้าง อาจารย์สุรชาติ บำรุงสุข เตือนข้อนี้ว่าเราไม่ได้คิดยุทธศาสตร์ให้มันเกี่ยวเนื่องกัน ท่านบอกว่าการตัดสินใจซื้ออาวุธของเรามันไม่ได้สะท้อนว่าเราชี้ให้เห็นอะไรที่เป็นภัยคุกคาม ภัยคุมคามที่เป็นภัยคุมคามใหญ่ๆ ของเรา การที่เราฝากสิ่งที่สำคัญที่สุดคือ อาวุธไว้กับมหาอำนาจคือ เขาสามารถจะเป็นภัยคุมคามได้จะทำให้ประเทศไทยไม่มีทางเลือก แล้วถ้าถามว่าเราจะไปในทิศทางไหน ถ้าเราไปเข้าข้างสหรัฐอเมริกาแล้วอาวุธที่เราซื้อจากจีนใช้ไม่ได้หมดเพราะมันจะไม่มีซัพพลายอะไรให้ใช้คือ เวลาเขาคิดเรื่องอาวุธเขาคิดแค่เพื่อนบ้าน เราต้องก้าวออกให้พ้น เราต้องคิดให้มันใหญ่กว่านั้น เราต้องคิดว่าเพื่อนบ้านคือพันธมิตรเมื่อเราต้องรักษาอธิปไตยของไทยคือ ประเทศไทยจะต้องวิเคราะห์สิ่งที่เกิดขึ้นในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้วันนี้ว่าสิ่งที่จะเกิดขึ้นในอีก 10-20 ปี ข้างหน้า แล้วค่อยตีเอาสิ่งเหล่านี้มาเป็นนโยบายภายในของเรา

ปัจจัยด้านอุดมการณ์ทางการเมืองกับนโยบายถ่วงดุลอำนาจของไทย

ถ้าถามว่าพอไม่มีอุดมการณ์แล้วอะไรเป็นตัวขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ของประเทศไทย หนึ่งคืออย่างที่อาจารย์สุรชาติ บำรุงสุข เขียนไว้ว่าเราไม่อ่านสถานการณ์โลก สถานการณ์ภูมิภาคให้ขาด สิ่งที่

เราทำทั้งหมด ถ้าเป็นนักยุทธศาสตร์มันจะไม่เกี่ยวเนื่องกัน มันไม่ไปในทิศทางเดียวกัน ไม่รู้ว่าอะไรคือสิ่งที่ต้องคิดเป็นลำดับแรก อะไรคือภัยคุมคามที่ใหญ่ที่สุดของประเทศไทย ต้องรับมือกับสิ่งเหล่านี้ยังไง สองคิดว่าเรายังอยู่ในโหมดของที่สิ้นสุดสงครามเย็นใหม่ๆ ว่าโลกนี้สวยหรู จากนี้ไปจะไม่มีเรื่องมหาอำนาจอีก แต่ความจริงวันนี้มันไม่ใช่ จีนทะยานขึ้นมา อินเดียก็กำลังทะยานขึ้น วันนี้รู้สึกยังไงกับอินเดีย แต่ถ้าอินเดียเป็นแบบนี้ไปเรื่อยๆ เราก็ต้องรู้สึกมหาอำนาจมันเหมือนกันหมด ไม่มีมหาอำนาจไหนที่ดีมากๆ นี่เป็นบริบทใหม่ที่โลกมันหลายขั้วมากและมีพลวัตเยอะมาก แต่มันเหมือนที่พูดในตอนต้นที่ว่าถ้าแผ่นดินไหวก็อยู่ในระดับ 3-4 คือรู้สึกได้แต่ยังไม่รุนแรง

มหาอำนาจรัสเซียกับการดำเนินนโยบายต่างประเทศไทย

อันดับแรกรัสเซียไม่ได้เป็นแบบสหภาพโซเวียตในอดีตในวันนี้เศรษฐกิจห่างจากมหาอำนาจอันดับหนึ่ง อันดับสองมาก เศรษฐกิจใหญ่พอๆ กับเกาหลีใต้ซึ่งเล็กมาก สองคือไม่ใช่แค่เศรษฐกิจเล็กลง แต่เป็นเศรษฐกิจที่มีปัญหาเพราะรัสเซียไม่ประสบผลสำเร็จในการทำตลาด เป็นเศรษฐกิจที่มีแค่น้ำมันและก๊าซ และพึ่งตลาดเล็กๆ แบบสหภาพยุโรป ไม่ได้มีการกระจายสินค้าก็เลยไม่ได้มีผู้ซื้อสินค้าจากรัสเซียมากนักที่เหลือก็เป็นอุตสาหกรรมทหาร สามคือความสามารถในการรับมือกับภายนอก พันธมิตรก็ไม่เหลือแล้ว สรุปคือเป็นประเทศที่ไม่น่าสนใจ และจะไม่น่าสนใจตราบที่ปูตินยังอยู่ ปูตินได้ความรู้สึกของคนแต่ไม่ได้ในเชิงสิ่งที่จับต้องได้ ปูตินใช้กลยุทธ์ขัดแย้งกับตะวันตกเพื่อจะปลุกกระแสชาตินิยม แต่ทำไม่ได้ในเรื่องของการปฏิรูประบบเศรษฐกิจ ระบบราชการ และปฏิรูปเรื่องอื่นๆ ถ้าเขาหยุดทะเลาะกับตะวันตกปูตินจะหมดอำนาจ จริงๆ เราก็รักษาการติดต่อกับรัสเซียนะแต่เราไม่ได้ฝากอะไรไว้กับเขามาก การค้าไทยรัสเซียประมาณหนึ่งในสี่ที่เราค้ากับลาว

ความสัมพันธ์รัสเซีย-จีน ในยุโรป

รัสเซียกับจีนเป็นพันธมิตรในเชิงกลยุทธ์เพราะตอนนี้ 3 ประเทศถูกกดดันจากประเทศตะวันตกด้วยกันและลำพังจีนก็ไม่สามารถรับมือกับสหรัฐอเมริกาได้ รัสเซียก็ไม่สามารถจะรับมือกับสหรัฐอเมริกาและสหภาพยุโรปได้ เขาถึงร่วมมือกัน แต่ความเป็นเพื่อนบ้านที่ไม่ไว้ใจกันมันยังเป็นของจริงที่ดำรงอยู่ เพราะฉะนั้นความสัมพันธ์จีนรัสเซียจะดีตราบที่ทั้งสองประเทศยังถูกกดดันอยู่ และเมื่อไม่มีการกดดันจากโลกภายนอกระยะห่างมันจะเกิดขึ้น มันก็จะแข่งอิทธิพลกันในเอเชียกลาง มองโกเลีย ต่างๆ เหล่านี้ ไม่คิดว่ามันจะมีผลในระยะยาว อันนี้ไม่ได้หมายความว่าถ้าเกิดสงครามใหญ่

ความสำคัญของไทย ในนโยบายต่างประเทศจีน

ในความเป็นจริงประเทศที่มีความสัมพันธ์พิเศษกับจีนมากๆ ในตอนนี้คือ กัมพูชาและลาว จะโดยตั้งใจหรือไม่ก็ตาม ระดับความสัมพันธ์ไปถึงจุดที่มันลึกพิเศษ ที่มาเลเซียก็พูดคำนี้เหมือนกัน

Blooded relation ประชากรหนึ่งในสามหนึ่งในสี่ก็เชื้อสายจีน ที่สิงคโปร์ก็เล่นคำนี้แต่สิงคโปร์ไม่เล่นด้วย นายกรัฐมนตรีลีเซียนลุงเคยบอกว่าเขาไม่ใช่จีนเขาเป็นสิงคโปร์ เราไม่ต้องใช้คำว่าเรามี Blooded relation กัน เรื่องนี้เป็นสิ่งที่จีนใช้และแต่ละประเทศก็มีท่าทีที่แตกต่างกันไปในเชิงเศรษฐกิจซึ่งเป็นตัววัดที่จริงที่สุดว่าใครมีความสัมพันธ์อะไรต่างๆ คู่ค้าอันดับหนึ่งในอาเซียนของจีนไม่ใช่ไทยแต่คือมาเลเซีย เราส่งอะไรไปจีนมีปัญหามากมายและคนจีนในประเทศไทยก็เป็นจีนกลายพันธุ์ไปหมดแล้ว ในมาเลเซียยังมีตัวเชื่อมทำการค้าทำธุรกิจต่างๆ การลงทุนแต่ก่อนไม่เคยรู้เลยจนกระทั่งเมื่อปีที่แล้วเอานักธุรกิจจากมาเลเซียมาประเทศไทย และธนาคาร CIMB ของมาเลเซียประจำประเทศไทยเขาจัดงาน ซึ่งมีการพูดถึงการลงทุนของจีนในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ 53% ไปประเทศเดียวคือมาเลเซีย ประเทศไทย 12% เราได้รับผลประโยชน์จากการลงทุนต่างๆ น้อย สิ่งที่เราได้มากที่สุดคือการท่องเที่ยว แต่มิติอื่นๆ ในด้านเศรษฐกิจเราไม่ได้อะไร ความสัมพันธ์พิเศษในแง่ที่จับต้องได้ไม่ค่อยมีมีแต่คำพูดดีๆ ส่วนเรื่อง Securities guarantee ในโลกนี้ไม่มีประเทศไหนที่อาสารับการันตีด้านความปลอดภัยของใคร เช่น ตอนประกาศ Monroe doctrine เพื่อจะคลุมแคริบเบียนลาตินอเมริกาว่าอยู่ภายใต้อิทธิพลของสหรัฐอเมริกา ทั้งลาตินอเมริกาก็ไม่ยอมรับสิ่งเหล่านี้ ต่อต้านสหรัฐอเมริกาจากบัดนั้นจนบัดนี้ คนที่ต่อต้านสหรัฐอเมริกามากที่สุดคือ แคริบเบียนและลาตินอเมริกาทั้งหมด คอมมิวนิสต์ยังเหลืออยู่ที่นั่นเพื่อใช้ในการต่อต้านสหรัฐอเมริกาในยุโรปตะวันออก ในเอเชียกลาง มันก็เป็นการกำหนดโดยโซเวียต เพราะฉะนั้นในความเป็นจริงมันไม่มีที่มหาอำนาจจะประกาศว่าจะการันตีเอกราชให้ใคร เพราะประกาศอย่างนั้นก็เป็นการไม่เคารพอธิปไตยเราแล้ว และในทางปฏิบัติเมื่อเกิดสิ่งเหล่านั้น ก็จะเกิด Migration ต่างๆ คนก็จะเข้ามาเอาเปรียบในการทำธุรกิจ การที่จะต้องปฏิบัติตามคำขอของเขาว่าต้องทำแบบนั้นแบบนี้ ทุกวันนี้ยังไม่เข้าสู่สภาพนั้น ซึ่งจริงๆ วันนี้ก็เข้าสู่สภาพนั้นบ้างแล้ว เช่น การที่จีนเรียกร้องต่างๆ โดยไม่ผ่านกระบวนการทางกฎหมายที่ถูกต้อง ไม่เชิงว่าบีบบังคับ แต่จะทำให้จนได้ ซึ่งหมายถึงเรากำลังสูญเสียอำนาจอธิปไตย มีแต่มาเลเซียเพราะมาเลเซียคิดว่าระบบเศรษฐกิจมันแยกส่วน มาเลเซียยอมแม้กระทั่งไม่พูดอะไรเรื่องทะเลจีนใต้ มาเลเซียอ้างกรรมสิทธิ์บางส่วนของทะเลจีนใต้ ปล่อยให้ฟิลิปปินส์และเวียดนามต้องออกหน้าทะเลาะเพราะมาเลเซียอยากได้ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ แต่การทำแบบนั้นเป็นการทำโดยรัฐบาล มีคนไม่เห็นด้วยเยอะมาก ท่านมหาเธย์ ถึงมาอีกแบบหนึ่งเลย รื้อมากมายหลายอย่างในสิ่งที่รัฐบาลก่อนได้ทำเอาไว้

นโยบายอินโด-แปซิฟิกของสหรัฐอเมริกาต่อไทยและอาเซียน

เป็นอะไรบางอย่างที่สหรัฐอเมริกาจะบอกว่าเขาจะกลับเข้ามาในภูมิภาค เขาจะต้องคานอำนาจกับจีนและต้องให้ทางเลือกกับประเทศในภูมิภาคที่ยังไม่ถูกจีนครอบงำในรูปแบบต่างๆ เช่น โครงสร้างพื้นฐาน ซึ่งถ้าพูดอย่างเป็นทางการในประเทศไทยเราจะพูดว่าเราวิตกว่ามันจะทำให้เกิดการ

เผชิญหน้ากันระหว่างมหาอำนาจ ประเทศไทยซึ่ง ณ เวลานี้ก็เป็นมิตรกับทุกฝ่ายทั้งจีนและสหรัฐอเมริกาด้วย อยากเห็นอินโด-แปซิฟิกที่เปิดกว้างและเคารพกฎกติกา อันนี้คือท่าทีที่เป็นทางการ แต่ว่าจริงๆ แล้วอินโด-แปซิฟิก มันยังไม่บ่งบอกจริงๆ ถึงสหรัฐอเมริกาว่าจะเอายังไง เพราะว่าเวลาจะทำอินโด-แปซิฟิก อเมริกันก็ยกเลิก TPP อเมริกันก็ใช้มาตรการหลายอย่างในการที่จะกลับช่องทางการตลาดหรือความร่วมมือทางเศรษฐกิจของมิตรประเทศกับสหรัฐอเมริกา มันไม่ใช่แค่จีนเท่านั้นที่เจอมาตรการทางการค้าต่างๆ ของสหรัฐอเมริกา แต่ญี่ปุ่น เกาหลี ออสเตรเลีย ไทยก็เล็กน้อย ก็เลยทำให้ไม่รู้สหรัฐอเมริกาจริงๆ เขาจะเอายังไงกับภูมิภาคนี้ เลยไม่ค่อยมั่นใจว่าอินโด-แปซิฟิกจะยั่งยืนเท่าที่ฟังมาจะมาจากฝ่ายคนอื่นมากกว่าที่จะมาจากทรัมป์ จุดเริ่มต้นมาจากญี่ปุ่นก่อน Commitment ของตัวทรัมป์เองกับอินโด-แปซิฟิก คนยังไม่ค่อยแน่ใจว่าจะเอาจริงมากน้อยขนาดไหน ก็ต้องดูต่อไป แล้วอเมริกันจะทำอะไรจริงๆ กับอินโดแปซิฟิก ก็ตามที่กล่าวว่าสำหรับอินโด-แปซิฟิกถ้าเขายังไม่ทำจริงจัง ก็ต้องดูต่อไป เห็นความพยายามของ OPIC ซึ่งก็เหมือน JBIC ของญี่ปุ่น ที่จะลงมาดูลู่ทางว่าจะทำอะไรได้ที่ไหนในเอเชียตะวันออก เห็นความพยายามของภาคธุรกิจ ภาคเอกชนของสหรัฐอเมริกาที่ดูจะมีปฏิสัมพันธ์กับภูมิภาคมากขึ้น ที่เหลือก็เป็นกิจกรรมแบบเชิงแลกเปลี่ยน ประชุมสัมมนาต่างๆ ก็ไม่มีอะไรมากไปกว่านี้จากทางด้านอเมริกันว่าเขาจะทำอะไร

แนวทางการรับมือของไทยต่อการแข่งขันระหว่างประเทศมหาอำนาจในภูมิภาค

การที่จะทำอะไรหรือสร้างความเป็นไปในภูมิภาค อำนาจตรงนี้มันอยู่กับมหาอำนาจเป็นส่วนใหญ่ มันจะเป็นอย่างนี้ทุกภูมิภาค ประเทศที่เป็นประเทศขนาดเล็กจะต้องบริหารความสัมพันธ์ของมหาอำนาจให้ดี แต่ไม่สามารถไปชี้ความสัมพันธ์ระหว่างมหาอำนาจเพราะมันเป็นสิ่งที่อยู่ไกล คือสภาพแวดล้อมที่ต้องออกไป ต้องบริหารว่าในบริบทสภาพแวดล้อมแบบนี้ประเทศไทยจะอยู่รอดปลอดภัยมีเสถียรภาพจะพัฒนาและมีศักดิ์ศรีได้อย่างไร อันนี้มันเป็นความจริงของโลก สิ่งที่มองเห็นประเทศไทยมากจาก 3 อย่าง **หนึ่ง**คือมีการถ่วงดุลอำนาจ มันเป็นศัพท์กว้างๆ แต่เป็นโลกของความเป็นจริง ถ้าถูกคุมคามจากฝ่ายนี้ก็ต้องใช้อีกฝ่ายหนึ่ง แต่ไม่ได้แปลว่าจะเป็นพันธมิตรแบบไปตลอด เป็นเรื่องการบริหารตามช่วงเวลา การบริหารตามช่วงเวลาจะว่ามียุทธศาสตร์หรือไม่มียุทธศาสตร์ก็ได้ แต่คือความเป็นจริงที่ยังต้องตอบสนองต่อสิ่งเหล่านั้น แค่นี้ก็เป็นความยากมากในเชิงการต่างประเทศจะทำยังไงกับปัญหาเรื่องทะเลจีนใต้ อินโด-แปซิฟิก แม่น้ำโขง หรือเรื่องอื่นๆ ที่เป็นปัญหาซึ่งล้วนมีผลกับเราทั้งนั้นไม่ว่าใกล้หรือไกล ซึ่งมันเป็นเรื่องยากมากนี่คือการถ่วงดุลอำนาจ **สอง**คือประเทศไทยต้องสร้าง Regionalism สร้างบล็อค สร้างพวกให้มากที่สุด ไทยจะต้องสร้างอาเซียนให้เข้มแข็งต้องขยาย BIMSTEC ต้องมีมิตรประเทศให้เยอะที่สุดเท่าที่จะมากได้ ไม่ได้มี OIC แบบประเทศมุสลิมได้เกาะเกี่ยวในพุทธศาสนา ไม่ได้มีคติที่จะเอาศาสนามาเป็นเรื่องทางการเมืองการต่างประเทศต่างๆ แต่ประเทศก็จะต้องสร้างแนวร่วม อาจจะเป็นประเทศเล็กๆ แต่ก็ต้องสร้างแนวร่วมคือ ประเทศขนาด

กลาง ขนาดเล็ก เมื่อต้องคุยกับมหาอำนาจจะต้องเกาะกลุ่มกัน เหมือนที่สหภาพยุโรปทำ ในเชิงการปฏิบัติบอกว่าการขับเคลื่อนอาเซียน ACMECS GMS BIMSTEC ก็เป็นงานมากมายที่กระทรวงการต่างประเทศหรือรัฐบาลไทยทำ นี่เป็นการทำอย่างมียุทธศาสตร์ **สาม**คือไม่เผชิญหน้าใคร เป็นมิตรกับทุกคนถ้าจะมีอีกอย่างคือใช้เวทีผูกภาคีเพื่อที่จะปกป้องผลประโยชน์ต่างๆ

ปัญหาความแตกต่างของกลุ่มประเทศอาเซียน

อาเซียนมันไม่ได้แตก แค่เป็นพวกแบบสบายๆ จนกระทั่งเมื่อมันมี Crisis พอปี ค.ศ. 1967 ลาว กัมพูชา เวียดนาม แตก อาเซียนก็เกิดตื่นตัวขึ้นมาต้องประชุมกันที่บาหลี ในบริบทแบบนั้น ปี ค.ศ. 1990 เมื่อสงครามเย็นสิ้นสุดก็เกิดบริบทใหม่ คิดว่า ณ วันนี้อาเซียนถึงเวลาที่จะต้องตระหนักว่าภูมิภาคไม่ได้เป็นอย่างแต่ก่อน ต้องทำอะไรร่วมกันที่ผ่านมาทุกประเทศมันมีปัญหาภายในทั้งเศรษฐกิจการเมืองต่างๆ ซึ่งยากที่จะเดินร่วมกันตอนนี้ จะเดินต่อไปด้วยกันไม่ได้ถ้าไม่ใจใหญ่พอ อาเซียนแต่ละประเทศก็เศรษฐกิจต่างกัน ต้องการชาติที่ใจใหญ่พร้อมจะช่วยเหลือไม่คิดเล็กคิดน้อย ต้องคิดระยะยาว คิดว่าอาเซียนคงไม่มีวันนี้ถ้าคนรุ่นก่อนที่มีวิสัยทัศน์ไม่ได้ริเริ่มเอาไว้ ต้องเริ่มจากผู้นำภายในที่แข็งแกร่งและเป็นที่ยอมรับในภูมิภาค เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่ผ่านมามีปัญหาเรื่องการเมือง ยุโรปโชคดีที่ฝรั่งเศสและเยอรมันเป็นชาติที่มีเสถียรภาพทางการเมืองสูงมากๆ ผู้นำก็มีเสถียรภาพ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีสิงคโปร์ที่เป็นแบบนี้ อินโดนีเซียก็ระดับหนึ่งช่วง ค.ศ. 1998 เป็นต้นมา ช่วงหลังการเมืองก็ไม่ค่อยนิ่ง จึงทำให้ไทยค่อนข้างลำบาก ปี ค.ศ. 2019 (2562) ประเทศไทยจะเป็นประธานอาเซียน Trend ก็ขึ้นอยู่กับนายกรัฐมนตรี ก็ตั้งข้อเสนอต่างๆ ไป รู้ว่าวันนี้จำเป็นที่จะต้องทำอาเซียนให้แข็งแกร่งเป็นหนึ่งเดียว ให้เปิดรับโลกภายนอกและคนภายนอกยอมรับแต่สิ่งเหล่านี้จะเป็นผลหรือไม่ก็อยู่ที่ผู้นำทางการเมือง

ความเชื่อมั่นต่อประเทศไทยในเวทีนานาชาติ

คนไทยส่วนใหญ่ก็คิดความเชื่อมั่นที่มีต่อไทยเกิดจากผลงานที่ผ่านๆ มา แต่ผู้ให้สัมภาษณ์อยู่กระทรวงการต่างประเทศไม่คิดแบบนั้น ในบริบทโลกประเทศไทยเล็กนิดเดียว คนไทยมักจะคิดว่าเราสำคัญ มหาอำนาจสนใจเราและหนังสือพิมพ์ในประเทศไทยก็ชอบเขียนแบบนั้นทำให้ประเทศไทยดูเหมือนเป็นศูนย์กลางของจักรวาล แต่จริงๆ พอออกนอกประเทศไทยไปก็จะพบว่าค่าของประเทศไทยลดลง จากเมื่อ 10 ปีก่อนที่มีปัญหาทางการเมืองคือ ค่าของประเทศต่างๆ อยู่ที่เสถียรภาพทางการเมืองเป็นจุดเริ่มต้น มีผู้นำที่ดี บางประเทศอาจยากจนแต่ผู้นำที่ดี เช่น ติมอร์เลสเต้ ครั้งหนึ่งเขาเคยได้รับรางวัลโนเบล ไปที่ไหนก็พูดมีคนฟังเป็นพันๆ เราพูดหาคนฟังสักร้อยก็ยาก อันนี้ต้องบอกเพราะนอกเมืองไทย คนไทยอาจจะไม่รู้ แต่บางประเทศที่เขามีผู้นำที่สามารถ Communicate กับโลกได้มันก็เสริม Strategy ของเขา เศรษฐกิจก็มีผลเราโตค่าเฉลี่ย 3% ถือว่าต่ำมากในโลก อย่างน้อยต้องโต

สัก 6% เป็นขั้นต่ำ ทั้งหมดนี้ก็ฉุดไทยลงที่ทำให้ทำอะไรลำบาก วิธีการทดสอบ Popularity ของประเทศที่ดีที่สุดเวลาหาเสียงในยูเอ็น เวลาอยากจะเป็นคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติต้องแข่งกับคาซัคสถาน ไทยแพ้แบบขาดลอย ในประเทศเกือบสองร้อยประเทศ นั่นคือกระจกสะท้อนสถานภาพประเทศไทยที่ดีที่สุด เราตั้งใจประกาศเรื่องนี้ไว้ประมาณ 5 แล้ว ตั้งแต่ยังไม่เกิดรัฐบาลทหาร เพราะเวลาจะหาเสียงเขาหาเสียงกันมา 4-5 ปี ตอนที่บ้านเมืองเริ่มมีการชุมนุมต่างๆ กระทรวงการต่างประเทศก็คิดมากว่าจะถอนตัวดีไหม แต่โดยที่เราเป็นคณะมนตรีความมั่นคงอยู่ครั้งเดียว ปี ค.ศ. 1986 คิดว่ามันนานเกินไปแล้วกว่า 30 ปี จึงเดินหน้าไป แต่ได้เสียงที่ค่อนข้างจะน่าอาย คือเวลาหาเสียงในยูเอ็นมันไม่ต้องไปดีลกับคนอื่นเลย ใครจะพูดอะไรในอินเทอร์เน็ตมันไม่มีความหมายอะไร เขาจะตัดสินเราบนผลประโยชน์แห่งชาติว่าเขาจะเอาไทยหรือไม่ แม้แต่จีนยังเลือกคาซัคสถาน ทั้งหมดนี้เพราะการเมืองไทยมีปัญหา เศรษฐกิจก็ไม่ดี ถ้าจะเอากลับคืนก็ต้องยุติความขัดแย้งทางการเมืองภายในประเทศ สร้าง Rule of law, Good governance ต้องทำเศรษฐกิจให้โตสัก 6% อย่างแย่ก็สัก 5.5 % ต่ำกว่านี้ไม่มีค่ายกเว้นประเทศเจริญแล้วอาจจะโตน้อยหน่อย

จับตาสหรัฐอเมริกา 4

ผู้ให้สัมภาษณ์ กระทรวงการต่างประเทศ กรุงเทพมหานคร

พื้นเพและมุมมองทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ผู้ให้สัมภาษณ์ ประกอบไปด้วยสองท่าน ท่านแรก เป็นนักเรียนทุนกระทรวงการต่างประเทศตั้งแต่ปริญญาตรี มองว่าเป็นประเทศที่น่าสนใจเพราะเขาเคยเป็นมหาอำนาจมาก่อน และตอนอยู่ที่นั่นคนรัสเซียรู้จักคนไทยมากกว่าที่ไทยรู้จักรัสเซียเสียอีก

ท่านที่สอง เพิ่งเริ่มมาสนใจรัสเซียอย่างจริงจังตอนศึกษาต่อปริญญาโท เริ่มสนใจประวัติศาสตร์ด้านนี้ตอนปริญญาตรี คือถ้าอยู่ไทยก็จะเน้นไปเรียนประวัติศาสตร์โลกตะวันตกหรือเอเชีย แต่ยุโรปตะวันออกไม่ค่อยมีคนพูดถึง เลยมาขอทุนกระทรวงการต่างประเทศตอนปริญญาโท ก็มีรุ่นพี่ท่านหนึ่งที่ขอไปปี ค.ศ. 1998

โดยส่วนตัวแต่ไม่เคยสัมผัสกับชาติอื่นโดยตรง แต่เท่าที่คุยกับเพื่อนๆ พวกชาติมหาอำนาจจะมีความวุ่นวาย สร้างงานให้เราเยอะ ชอบสร้างเครือข่ายติดต่อกับส่วนอื่นๆ เยอะ รัสเซียก็พยายามจะมีอะไรมากขึ้น ผลักดันหลายๆ อย่างซึ่งเป็นผลประโยชน์ของเขาเป็นหลัก ก็เป็นส่วนที่คล้ายคลึงกัน ถึงแม้ตัวแทน สกว. กล่าวว่าคนไทยจะไม่ค่อยรู้จักรัสเซีย ไม่เข้าใจและค่อนข้างระแวง และอย่างที่ มศว. มีทุนรัสเซียให้มา นักศึกษาค่อนข้างกลัวคนรัสเซีย แบบนี้เป็นความสัมพันธ์ระดับประชาชนมากกว่า แต่ก่อนคนของกระทรวงที่ไปรัสเซียในช่วงต้นๆ ที่ล่มสลายจะพบกับความยากลำบากกับการใช้ชีวิตในรัสเซีย แต่ช่วงหลังๆ ที่ไปก็เปลี่ยนแปลงไปเร็วมากและเขาก็ยังประชาสัมพันธ์ประเทศเขามากขึ้นและคนรุ่นใหม่ก็มีการปรับทัศนคติมากขึ้น

นิสัยของคนรัสเซียไม่เหมือนคนไทยในนิสัยทั่วไป เคยมีเพื่อนชาวรัสเซียเขาก็ช่วยเหลือดี และที่เคยอยู่กับครอบครัวชาวรัสเซียตอนเรียนภาษาแต่เป็นช่วงสั้น เขาก็ดูแลดีมากและที่สังเกตเขาจะถอดรองเท้าเข้าบ้านไม่เหมือนยุโรป ตอนที่อยู่กรมอเมริกาก็จะมีรัสเซียอยู่บ้างแล้ว ถ้าประชุมก็ประชุมด้วยกัน

ภาพรวมความสัมพันธ์ไทย-รัสเซีย

หลักๆ แล้วหลังจากการปฏิวัติบอลเชวิคเขาก็เปลี่ยนระบอบการปกครองไปเป็นตรงกันข้ามกับที่เรามีมันก็สร้างความห่างเหินไปตลอด แล้วก็สงครามเย็นเข้าค่ายทางตะวันตกเป็นหลัก ความห่างเหินมันก็มีมาช้านาน จนสมัยกอร์บาชอฟก็เริ่มเปิดประเทศมากขึ้น ก็จะเริ่มเข้าหาทางเอเชียมากขึ้น ก็จะมีพัฒนาการที่ดีขึ้นในช่วงปลายๆ สหภาพโซเวียต ประเด็นที่เกี่ยวกับเวียดนามในตอนนั้นเราก็พยายามเข้าหาสหภาพโซเวียตให้ช่วย ช่วยคุยกับเวียดนาม จัดระเบียบเวียดนามไม่ให้มารุกรานไทย ที่เกิดขึ้นที่เขมร ก็พยายามจะดึงจีนเข้ามาถ่วงดุล แต่พอจีนกับสหภาพโซเวียตมีปัญหาเราก็มองว่าจีนอาจจะมีปัญหาเข้ามาฉุดลากสหภาพโซเวียตได้ สหภาพโซเวียตเองก็มีท่าทีที่ผ่อนปรน จริงๆ เราเองก็มีทำเอกสารทางประวัติศาสตร์เหล่านี้ด้วย ภาพสุดท้าย ค.ศ. 1991 ตอนล่มสลายของสหภาพโซเวียตมีเหตุการณ์หลายๆ เหตุการณ์ เช่น การเยือนสหภาพโซเวียตของพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ไปเจอกับกอร์บาชอฟช่วงนั้น ซึ่งทางฝั่งไทยเคลมว่าการเจอกันในครั้งนั้นทำให้สหภาพโซเวียตมีการประกาศบางอย่างออกมา (ในช่วงนั้นพลอากาศเอกสิทธิ เศวตศิลา เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ) เป็นเอกสารชั้นความลับ และเราก็เปิดเผยออกมา สามารถค้นหาได้ในเว็บไซต์ จริงๆ มารุ่นหลังก็ไม่ได้มีเงาของในรุ่นนั้นแล้ว แต่สิ่งที่จะรู้คือรู้จากเอกสาร เช่น บันทึก สนทนาที่เคยเขียนเป็นความลับอะไรเหล่านี้ แล้วก็พยายามเปิดเผยความลับให้สาธารณชนรับทราบแต่ก็จะมีชั้นความลับอยู่

ท่าทีของรัสเซียต่อสหรัฐอเมริกา

ถ้าตีความในบริบทของรัสเซียก็อย่างที่ทราบว่าว่าสหรัฐอเมริกาไม่ใช่แค่ตัวประธานาธิบดี Establishment ของเขาก็คือทั้ง Congress, Advisor มีตัวเล่นเยอะมาก มันไม่เหมือนกับรัสเซีย ซึ่งหลักๆ ก็คือปูติน ฉะนั้นมุมมองท่าทีต่อรัสเซียของสหรัฐอเมริกาเองก็จะระหว่างตัวทรัมป์ และ Congress เราก็มีแต่ก็เป็นไปในทิศทางเดียวกัน มองว่ารัสเซียมีศักยภาพในการให้ความร่วมมือ อย่างในกระทรวงกลาโหมเองก็มีคณะกรรมการที่พิจารณาความร่วมมือกับมิตรประเทศซึ่งก็มีรัสเซียอยู่หนึ่งในนั้น ก็แสดงว่าเขามองรัสเซียเป็นมิตรประเทศ แต่ก็ยังไม่ถึงกับเอา Equipment, Procurement มาซัพพลาย เพราะว่ามันหลายปัญหา ความคุ้นเคยกับการซ่อมบำรุง เรื่องภาษา ทหารที่ไปเรียนภาษารัสเซียไม่มีเลย ซึ่งมีแต่คอร์สสั้นๆ ซึ่งจะไม่ได้ภาษากลับมา

ไทยกับหุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์/พันธมิตรรัสเซีย

เรามีเป้าจะให้เป็นหุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์ แต่ยังไม่เป็นถึงขั้นนั้น ปัจจัยต่างๆ ยังไม่เอื้อให้เกิด โดยเฉพาะมูลค่าสินค้ายังน้อยถ้าเทียบกับจีน และสหรัฐอเมริกาเรามีเป้าให้เพิ่มเป็น 5 เท่า ภายในปี ค.ศ. 2020 ว่าจะให้ถึง 4 พันล้านดอลลาร์ ซึ่งในปีนี้ก็ยังแค่ 3 พันล้านดอลลาร์ จริงๆ ก็มีการคุยกันเรื่องนี้ หลักๆ ปัญหาเรื่องความไกลและรัสเซียยังไม่ค่อยพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน เลยอาจยังไม่ใช่ที่จะเจาะตลาดตรงนั้น แต่ก็เริ่มที่จะไปเจาะตลาดตรงนั้น สร้างให้ผู้ประกอบการไทยได้เห็นตลาดว่ายังเป็นตลาดที่ยังมีศักยภาพ นโยบายเอาไก่เอาหมูไปแลกรถถัง เป็นนโยบายช่วงรัฐบาลทักษิณ ชินวัตร ที่แลกอาวุธกับอาหารซึ่งก็ไม่ประสบความสำเร็จในที่สุดก็มีการวิพากษ์วิจารณ์เยอะ

นโยบายการส่งออกอาหารกับรัสเซีย

เราก็คิดว่าจะช่วยเรื่องความมั่นคงทางอาหารให้เขา ที่ผ่านมาตอนโดนแซงชั่นเขาก็พยายามที่จะพัฒนาอุตสาหกรรมการเกษตรของเขาเองให้อยู่รอดเองได้ โดยที่ไม่ต้องพึ่งภายนอก อุตสาหกรรมตัวนี้ก็ไปได้ดี เช่น การเลี้ยงไก่ การปลูกข้าวสาลี เขาก็ส่งออกข้าวบาเลย์ เป็นประเทศผู้ส่งออกหลังจากที่เคยนำเข้า ตอนนี้เป็นหนึ่งในประเทศชั้นนำที่ส่งออกธัญพืชและอุตสาหกรรมเนื้อสัตว์ก็พอไปไหว อย่างซีพีก็เข้าไปลงทุนนานแล้ว แต่ก่อนการเลี้ยงสัตว์เขาก็ยังไม่เชี่ยวชาญเท่าไหร่ แต่เขาก็ฉลาดดึงรัฐลงทุนอย่างไทย เวียดนาม เขาพยายามที่จะเรียนรู้และพยายามที่จะสร้างของเขาเองขึ้นมา ในส่วนที่รับผิดชอบอยู่ตอนนี้ไม่ค่อยเกี่ยวข้องกับรัสเซียเท่าไหร่ เรื่องทวิภาคี พหุภาคี เปรียบเทียบกับมหาอำนาจสหรัฐอเมริกา จีน รัสเซียก็พยายามทั้งสองอย่าง ในเอเชียรัสเซียก็พยายามมีบทบาทมากขึ้นในกรอบความร่วมมือต่างๆ ในอาเซียน ให้ความสำคัญกับภูมิภาคมากขึ้น คนส่วนใหญ่ก็วิเคราะห์ว่าหลังจากแซงชั่น โลกตะวันตกก็หันมาทางเอเชียมากขึ้น จริงๆ ก็เป็นเป็นนี้มาโดยตลอด ซึ่งก็ต้องดูว่าถ้าความสัมพันธ์กับตะวันตกเป็นยังไง ถ้ามันไม่ดีต่อเนื่องการเข้าหาเอเชียคงเริ่มจริงจังมากขึ้น แต่ก่อนหน้านี้ขึ้นๆ ลงๆ ก็มีนโยบายถ่วงดุลอำนาจระหว่างตะวันตกและตะวันออกเหมือนกัน อย่างทรัมป์ก็ไม่รู้จะอยู่อีกนานแค่ไหนก็ดูกันต่อไป

ความสัมพันธ์รัสเซียกับประเทศต่างๆ

ก็ยังมองแบบคนรุ่นเก่าคิดว่าน่าจะไม่ยั่งยืน เพราะเป็นมหาอำนาจทั้งคู่และตอนนี้รัสเซียรู้สึกเป็นเบี้ยล่างของจีน จีนก็ต้องเอาเปรียบเรื่องความตกลงพลังงาน 30 ปี จีนก็กดราคามาก ยิ่งใช้โอกาสที่รัสเซียมีความขัดแย้งกับตะวันตก โดนปิดกั้นตลาดตะวันตกก็พึ่งเอเชียมากขึ้นยังไงก็ต้องพึ่งจีน เขาก็ไม่ใช่ส่วนหนึ่งของเอเชีย เขาก็มองแบบคนยุโรปและเขาก็เป็นประเทศที่เคยยิ่งใหญ่มาก่อน ไม่คิดว่าจะยอมรับสถานภาพนี้ได้ต่อไป และจีนเองก็เคยโดนปิดกั้นจากสหรัฐอเมริกาก็ไม่แน่ว่าอาจจะหันมาทางรัสเซีย ที่รัสเซียกลัวมาตลอดคือจีนจะรุกคืบเข้ามาและเอาพื้นที่ที่รัสเซียเคยยึดไปเอากลับคืนไป อย่าง

อาวุธจีนก็ไปลอกเลียนแบบแล้วมาขายในราคาที่ถูกกว่า รัสเซียก็ไม่พอใจนัก ซึ่งก็อาจจะเป็นแบบนี้ในระยะยาว แต่ในระยะสั้นความสัมพันธ์ก็จะยังดีกันอยู่ทุกระดับตั้งแต่ระดับรัฐบาล รัฐมนตรี รัฐมนตรีต่างประเทศจะเจอกันตามที่ประชุมต่างๆ แม้ว่ามันจะความสัมพันธ์ที่แนบแน่นแต่ก็ยังมีความเห็นที่ไม่ตรงกันของสองประเทศนี้อยู่ ก็ต้องดูในอนาคตและต้องดูสหรัฐอเมริกาด้วย เพราะตอนนี้จีนมีอำนาจมากถ้าอย่างนั้นรัสเซียอาจหันไปทางสหรัฐสหรัฐอเมริกาเพื่อถ่วงดุลอำนาจ ญี่ปุ่นกับรัสเซียก็เจอกันบ่อยพยายามจะเคลียร์กันเรื่องดินแดนเพราะไม่มีใครยอมใคร

ในส่วนรัสเซียเรื่องความมั่นคงและเศรษฐกิจจะควบคู่กัน อย่างในช่วงเศรษฐกิจแย่มากๆ ประชาชนก็วิจารณ์รัฐบาลอยู่พอสมควรแต่ก็ไม่ได้มองหาทางเลือกหรือคนอื่นที่จะมาช่วยให้เศรษฐกิจดีขึ้น รัสเซียเองพยายามรักษาดุลระหว่างความมั่นคงทางด้านการเมืองและเศรษฐกิจ แต่ยังไงก็มองว่าจะรักษาความมั่นคงด้านการเมืองเป็นหลักเพราะถูกห้อมล้อมด้วยประเทศที่เคยมีปฏิปักษ์ต่อกัน อย่างจีน ญี่ปุ่น เยอรมนี แต่เศรษฐกิจก็เป็นตัวเสริมที่จะทำให้เข้มแข็งทางกำลังทหารได้ มันจึงต้องควบคู่กันไป อย่างในช่วงปูตินเข้ามารับตำแหน่งใหม่ๆ ช่วงนั้นราคาน้ำมันมันขึ้นสูงมาก ความยิ่งใหญ่ของรัสเซียก็เริ่มกลับคืนมา แต่พอมีปัญหาเรื่องแซงชั่น ราคาพลังงานมันลดลงก็เริ่มไม่มั่นคง ปูตินก็ต้องหาช่องทางให้ประชาชนของเขา อย่างเรื่องยูเครนตะวันตกก็วิเคราะห์ว่าเป็นวิธีที่จะทำให้ประชาชนของเขาเกิดความเชื่อมั่นที่สามารถจะเอาชนะยูเครนได้ (**ไครเมียก็เป็นของรัสเซียไปแล้ว อ้างจากเว็บเยอรมัน**)

อิทธิพลทางนโยบายของจีนต่อรัสเซีย

คือคิดตั้งแต่ตอนแรกสมัยกอร์บาชอฟเปิดประเทศ มองเห็นว่าไม่ควรทำตามรัสเซีย ก็มีเรื่องเทียนอันเหมิน แต่ว่าตอนนี้พูดถึงจีนในเรื่อง Connectivity ก็จะมี Belt and Road และรัสเซียก็ยอมรับ ซึ่งตอนแรกก็ไม่ยินดีสักเท่าไหร่แต่อิทธิพลของจีนมันเข้ามาในเอเชียกลางเยอะ ซึ่งเป็นถิ่นเขตอิทธิพลเก่า แต่พอคุยกับจีนแล้วจีนพยายามจะเชื่อมต่อไซบีเรีย ให้เห็นว่ารัสเซียจะได้ประโยชน์ด้วย รัสเซียเริ่มยอมรับมากขึ้น แต่ว่ารัสเซียเลียนแบบจีนไม่ได้เพราะไม่มีเงิน สู้ไม่ไหว รัสเซียรุกเข้าไปในตลาดจีนก็เพียงแค่เรื่องพลังงานธรรมชาติ แต่จริงๆ ทรัพยากรรัสเซียก็เป็นแค่ส่วนหนึ่งของทรัพยากรในจีนไม่ใช่ทรัพยากรหลัก ปัญหาของรัสเซียคือ Diversify ไม่เป็น ซึ่งเขาก็พยายาม

นโยบายต่างประเทศรัสเซียต่อกลุ่มประเทศอาเซียน

ของไทยก็เริ่มมีความสนใจแต่ก็ช้ามาก ช้ากว่ามาเลเซีย มาเลเซียส่งนักบินอวกาศไปแล้วผ่านรัสเซีย ทำมานานแล้วของไทยช้า ประเทศแถบนี้ช้ากว่าประเทศมาเลเซีย อินโดนีเซีย ด้วยความคิดเห็นส่วนตัวเราไม่กล้าบุกเบิกอะไรใหม่ๆ ก็จะช้า อย่างอินโดนีเซีย มาเลเซีย ก็จะรุก อย่างเวียดนามก็เครือข่ายเก่าอยู่แล้ว อย่างฟิลิปปินส์มีปัญหากับตะวันตกเรื่องสิทธิมนุษยชน ซึ่งแต่ก่อนฟิลิปปินส์อยู่

ใต้ตะวันตก ก็เริ่มหันหารัสเซียเป็นตัวเลือก ไทยก็เห็นรัสเซียเป็นตัวเลือกในระดับรัฐบาล ก็มีปัญหาเรื่องค่านิยม ทำในเชิงสัญลักษณ์เยอะ มีการพูดคุย การเยือน แต่ก็ไม่กล้าทำเยอะ แต่ถ้าเยือนรัสเซียก็ต้องเยือนจีน เยือนสหรัฐอเมริกาด้วย ยังกลัวมหาอำนาจอยู่ ชมรมศิษย์เก่ารัสเซียมีน้อย ท่านทูตก็พยายามจะผลักดัน แต่นักเรียนไทยก็น้อย แสดงว่าไทยล้าหลังกว่ากลุ่มอาเซียน รัสเซียก็พยายามเข้ามาแต่ไทยก็ไม่ค่อยรับอีก อย่างเขาเข้ามาช้าและเราก็ชอบสหรัฐอเมริกามากกว่า คือส่วนใหญ่สำนักข่าวรัสเซียได้รับการสนับสนุนจากรัฐและพยายามที่จะทำข่าวที่เป็นจริงให้เป็นข่าวด้านเดียว และประชาชนได้รับข่าวด้านเดียว แต่คนรัสเซียค่อนข้างตามข่าวสารโลก จะรู้เยอะมากพอสมควรอะไรที่เกิดขึ้นในโลกแต่ว่าอาจจะไม่ได้รู้หลายด้าน ซึ่งสื่อให้เห็นถึงทัศนคติของคนรัสเซียกับประเทศตะวันตก อย่างมหาวิทยาลัยก็มีการสอนแบบเป็นไปในแนวทางรัฐบาลรัสเซีย แต่เดี๋ยวนี้ก็มีสถาบันการศึกษาใหม่ๆ ที่พยายามฉีกตัวออกไปจากแนวทางรัฐบาล

ข่าวลือเรื่องการแทรกแซงการเลือกตั้งอเมริกา

สหรัฐอเมริกาก็เชื่ออย่างนั้น และกำลังตั้งคณะกรรมการขึ้นมาสอบสวนอยู่ ความพยายามของรัสเซียก็มีบ้างแต่การแทรกแซงไม่เท่าไหร่ (สหรัฐอเมริกาก็แทรกแซง สหรัฐอเมริกาพยายามล้มเลือกตั้งรัสเซีย สหรัฐอเมริกาใช้การกดดันจากตะวันตกด้วยซ้ำเพื่อจะล้มปูติน รัสเซียก็เชื่ออย่างนั้น) ก็ไม่กระทบต่อไทยเท่าไหร่ และในช่วงอำนาจ 6 ปีนี้ เขาอาจจะต้องคิดแผนการว่าจะถ่ายทอดอำนาจอย่างไร หรือถ้าไม่ถ่ายทอดอำนาจจะอยู่ในอำนาจต่อไปอย่างไร ซึ่งตอนนี้เร็วไปที่จะคาดการณ์ว่าจะเกิดอะไรขึ้น ในส่วนของสถานการณ์เรื่องคอรัปชั่นปูตินสามารถปราบคอรัปชั่นได้มากขึ้น ก็ต่างจากยุคเยลต์ซินซึ่งเป็นก๊กเป็นเหล่ามากมายไปหมด ปูตินก็ทำให้มีความเป็นระเบียบเรียบร้อยมากขึ้น รูปแบบการเมืองของรัสเซียต่อไปข้างหน้ามองไม่ยากเท่าไหร่ อ่านง่ายคาดเดาได้ง่ายกว่า แต่สหรัฐอเมริกายากกว่าเยอะเพราะสหรัฐอเมริกามีหลายตัวเล่น หลังเลือกตั้งของรัสเซียก็มีการประท้วงใหญ่เหมือนกันเพราะเศรษฐกิจตอนนั้นก็เริ่มแย่ก็ใช้กองกำลังปราบบางทีก็กลัวกรณีแบบยูเครน

ท่าทีของไทยต่อรัสเซีย

เราก็อยากจะได้ในเรื่องการค้าขาย ด้านเศรษฐกิจ การส่งออกสินค้าเกษตร เรื่องยางพาราก็คุยกันมานานแล้วว่าจะให้เขาซื้อยางพารา ท่านทูตก็มีโครงการพานักธุรกิจรัสเซียมาที่ทำธุรกิจด้านนำเข้ายางพารามาดูยางพาราไทย เราก็อยากจะดึงนักธุรกิจรัสเซียเข้ามาลงทุนเขตเศรษฐกิจพิเศษด้านตะวันออก รัฐมนตรีช่วยด้านการพัฒนาเศรษฐกิจนำคณะนักธุรกิจชาวรัสเซียมาประมาณ 50 คน มาดูศักยภาพด้านการลงทุน รัสเซียมีความสามารถด้านอากาศยาน ด้านไอที เทคโนโลยี ค่อนข้างทันสมัย ก็อยากจะดึงเขามาลงทุนด้วยและแบ่งปันประสบการณ์ความรู้ ส่วนด้านอาวุธก็มีความสัมพันธ์กับจีนที่เหนียวแน่นมากกว่า เรากับรัสเซียห่างเหินมาตลอด แต่นักท่องเที่ยวมาเยอะขึ้น ต่อไปก็คงเปลี่ยน

ทัศนคติ นอกจากนั้นยังมีกลไกด้านความมั่นคงที่เราพยายามติดต่อกันมากขึ้น อย่าง JWG-SC ที่เคยทำมาก็ห่างเหินไปในครั้งแรก ก็พยายามให้มีความถี่ขึ้นมาเรื่อยๆ ปีต่อปี อย่างรัสเซียที่ประชุมด้านความมั่นคงต่างๆ ที่ สมช.จัดเขาก็เชิญเรา ผู้ใหญ่ทาง สมช.ก็ไปเป็นประจำ แต่ก็ไม่รู้ต่อไปถ้าเปลี่ยนรัฐบาลจะเป็นยังไง ส่วนใหญ่ที่เยือนรัสเซียก็เป็นคณะทหาร ส่วนราชการก็สนใจรัสเซียมากขึ้นเรื่อยๆ เพราะท่านทูตค่อนข้างเป็นคนกระตือรือร้นมาก รวมถึงความสัมพันธ์ของปูตินกับราชวงศ์ไทยมีความสัมพันธ์ที่ดี ทูตของรัสเซียประจำประเทศไทยก็ไม่ได้แสดงความคิดเห็นอะไร ทูตคนปัจจุบันก็เป็นไปในเชิงรุกเยอะในการสร้างเครือข่าย แต่ท่านก็ไม่ได้เชี่ยวชาญด้านรัสเซียมาก่อน หมุนเวียนไปประเทศอื่นมาก่อน ผู้เชี่ยวชาญด้านรัสเซียในกระทรวงก็มีน้อย ท่านทูตเฉลิมพล จบรัสเซีย ศึกษาจากอังกฤษ ภาษารัสเซียก็พอได้บ้าง ท่านวัฒนะ จบสมัยสหภาพโซเวียต ที่เหลือก็เป็นรุ่นเด็ก

จับตาสหรัฐอเมริกา 5

ผู้ให้สัมภาษณ์ ผู้อำนวยการมูลนิธิชีววิถี (BIOTHAI) ณ มูลนิธิชีววิถี (BioThai)

ภาพรวมขององค์กร

ผู้ให้สัมภาษณ์ กล่าวถึงการประชุมของหน่วยงานระหว่างประเทศ **GRAIN-Genetic Resources Action International** ซึ่งสำนักงานใหญ่อยู่ที่สเปน แต่ว่ามีสำนักงานสาขาอยู่หลายประเทศ หน่วยงานเล็กๆ แต่ว่าทำงานเยอะมาก เรื่องพันธุกรรมทำมาก่อน ทีนี้เดือนหน้าเขาจะมาประชุมเมืองไทย โอกาสที่จะมาประชุมเมืองไทย Staff จะมาหมด เขาก็จะจัดเป็น Regional consultation ที่เกี่ยวข้องกับบทบาทจีนโดยเฉพาะเลย เรื่องอาหาร เกี่ยวกับยีนส์โดยเฉพาะเลย และจะมีคนในภูมิภาคมาร่วมประชุมด้วย จากมาเลเซีย ลาว กัมพูชา อินโดนีเซีย ส่วน Bio Thai ไม่ได้ติดตามแค่นโยบายหรือบทบาทรวมๆ ของจีน แต่มองที่ภาคปฏิบัติที่เราเห็นในเรื่องการลงทุนของจีนในเรื่องกล้วย เราก็เลยลงไปเลยและชาวบ้านร้องขอด้วย กรรมการสิทธิก็ร้องขอไว้

สินค้าทางการเกษตรของจีนในไทย

Bio Thai ก่อนหน้านี้เราดูประเด็นเรื่อง Land Grabbing มาก่อน ประมาณช่วงปี ค.ศ. 2008-2009 Bio Thai พยายามดูเรื่อง Land Grabbing ซึ่งจีนมีบทบาทสำคัญที่สุดในโลก ที่นี้บริบทนั้นเราก็จะเห็นบทบาทของจีน เขาเริ่มเข้ามามีบทบาทในเรื่องภาคเกษตรและอาหาร ซึ่งเราก็จะมีฐานมาจากที่เราเห็นจีนทำ FTA กับไทยเรื่องผักและผลไม้สมัยรัฐบาลทักษิณ ชินวัตร เราก็ไปดูกรณีผลกระทบ ตอนนั้นก็จะมีอาจารย์ไกรศักดิ์ ชุณหะวัณ เป็นกรรมาธิการต่างประเทศชวนไปดูพื้นที่ และก็มีชาวบ้านที่เขาทำเรื่องนี้ก็ไปดูผลกระทบที่เกิดขึ้นกับชุมชน เราก็มีฐานเรื่องนั้นหน่อย เราก็เห็นบทบาทจีน เป็น FTA อันแรก ก่อนหน้าที่จะทำกับออสเตรเลีย แต่เฉพาะส่วนเรื่องผักและผลไม้ ก็เห็นบทบาทมากขึ้น แต่เมืองไทยไม่ได้ตามต่อ เราดูเฉพาะ FTA ที่มีผลตอบรับกับผักและผลไม้ และก็ดูมา

ตลอด (เช่นเรื่องกระเทียม) ใช่ เราก็หวังว่าจะได้ผลประโยชน์จากตรงนั้น แต่ไม่เป็นแบบนั้นเลย เราเจตนาดีแต่ผลมันแย่มาก ทำให้เกษตรกรกระเทียมหายไปจากตลาดเลย 40-50% เปลี่ยนเป็นกระเทียมจีน ศึกษาเชิงลึกมีผลต่อการเปลี่ยนวัฒนธรรมไปด้วยเลย ทั้งอาหารที่เปลี่ยนมาใช้กระเทียมจีน **เรื่องสารเคมีตกค้าง**ช่วงต้นเป็นแบบนั้น แต่ช่วงหลังจีนเปลี่ยนแปลงความปลอดภัยในเรื่องอาหารพัฒนาก้าวหน้าไปกว่าเราแล้ว (**ถึงแม้จะเป็นของที่ส่งออกมา)** เรามีงาน Thai-PAN เครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกับศัตรูพืช ดูแลเรื่องสารเคมีโดยเฉพาะ มีงานเฝ้าระวังทุกปี ปีนึงตรวจสอบประมาณ 2 ครั้ง เรื่อง ส้มจีน ส้มไทย แต่ก่อนเราเชื่อว่าของจีนน่าจะแย่มาก แต่ตอนนี้เขาดีขึ้นมาก ดีขึ้นทั้งทางปฏิบัติและทางนโยบาย ตอนนี้ส้มในเมืองไทยมีสารตกค้างเกินมาตรฐานทุกลูก ส้มจีนดีกว่าหน่อยตกค้างเกินมาตรฐานประมาณครึ่งหนึ่ง **(องุ่นเป็นยังไงบ้าง)** องุ่นก็เจอ โดยงบก็จำกัด เราก็จะมีรายการที่เราจะดูว่าผลไม้ยอดนิยมมีอะไรบ้าง ก็สามารถดูได้ทางเว็บไซต์ของ Bio Thai แต่ปกติข้อมูลจะอัพเดทที่เพจก่อน ซึ่งข้อมูลของเราลิงค์ไปที่เว็บไซต์ต้นทางงานวิจัย ข้อมูลมีที่มาลงลึกได้เลย จะขยายเรื่องจีนอีกหน่อยคือ เรื่องนโยบายของจีนดีขึ้นมาก แบนสารเคมีหลายตัวไปก่อนหน้าเราหมดแล้ว ตัวอันตรายที่ยุโรปเข้าไปมาก่อน เพราะเขาต้องส่งออก อย่างสหรัฐอเมริกาเรื่องสารเคมีนี่แย่มาก แต่เราก็แย่กว่าเขาอีก สารเคมีเราไม่ได้ผลิต แต่นำเข้า แหล่งผลิตใหญ่ตอนนี้อยู่ที่จีน ตอนนี้ที่จีนแบนพาราควอทแล้ว เป็นยาฆ่าหญ้าที่ใช้มากที่สุดเป็นอันดับสอง รองจากไกลโฟเซต ซึ่งตอนนี้เราต่อสู้กับบริษัทสารเคมีเรื่องให้แบน รัฐบาล พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ก็ยังลังเลอยู่ กระทรวงสาธารณสุขประกาศแบนแล้วแต่ก็ยังสู้ไม่ได้ สู้อำนาจข้างหลังใกล้คุณประยุทธ์ไม่ได้ คือคุณฉัตรชัย สาริกัลยะ คือเป็นฝ่ายหาเงินให้รุ่น เป็นรัฐมนตรีกระทรวงพาณิชย์ ก่อนแล้วมาเป็นรัฐมนตรีช่วยกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ตอนเป็นกระทรวงพาณิชย์ก็รับ Agenda ของบริษัทเรื่อง GMO มาทบทวน แต่เราก็สู้จนนายกรัฐมนตรีบอกว่าไม่เอาแล้ว

จากข่าวไม่นานมานี้ ศาลสหรัฐอเมริกาบอกว่า คลอไพรีฟอสในยุคโอบามาเตรียมประกาศจะแบน ปี ค.ศ. 2006 พอเปลี่ยนมาเป็นทรัมป์นี่ยกเลิกเลย ศาลตัดสินให้ยกเลิก ข่าวล่าสุดวันที่ 10 กันยายน 2561 ถือว่าเป็นข่าวดีมาก เพราะเสนอให้แบน 2 ตัว คือ พาราควอท กับคลอไพรีฟอส เบื้องหลังถ้าไปจ่อที่สหรัฐอเมริกาการกำหนด EPA เป็นของบริษัทดาวเคมีคอล ดาวเคมีคอลเป็นผู้สนับสนุนทรัมป์รายใหญ่ ในช่วง EPA เสนอในยุคโอบามา แต่พวกบริษัทเหล่านี้ถ้าไปดูเว็บไซต์หนึ่งของอเมริกัน www.opensecret.org เขาจะประมวลว่ากลุ่มพวกนี้ สนับสนุนรัฐบาลพรรคไหนมากที่สุด เราจะเห็นเหมือนที่ซีพีทำในประเทศไทย คือเขาให้ทั้ง 2 ข้าง แต่ฝั่งทรัมป์จะมาเยอะมากกว่า โอกาสที่โอบามาจะตัดสินใจแบนคลอไพรีฟอสก็จะมีมากกว่า ในที่สุดทนไม่ไหวก็ต้องแบน แต่ก่อนที่คำประกาศแบนจะมีผล ทรัมป์ก็เข้ามามีอำนาจพอดีก็ยกเลิกการแบนไปเลย แต่ในระดับศาลก็จะสู้ไปจนถึงที่สุดถึง 3 ศาล อันนี้เป็นศาลที่แคลิฟอร์เนีย เป็นรัฐที่เกษตรเยอะ รัฐของเขากระตือรือร้นมาก ทรัมป์ส่ง EPA คนใหม่มา คนนี้เป็นคนต่อต้าน EPA

ในส่วนของจีน ผลไม้เมืองหนาวเจ๊งกันยับเลย โครงการหลวงสู้ไม่ได้เลย โครงการหลวงก็ใช้สารเคมี แต่โครงการหลวงมีส่วนแบ่งตลาดเรื่องผักและผลไม้เมืองหนาวเยอะ ตอนทำเรื่องนี้ได้ไปขอใช้ที่มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ในช่วงรัฐบาลทักษิณ ชินวัตร ทำเคมีคอล FTA ไทย-จีน มหาวิทยาลัยไม่ให้ใช้และคนที่มาช่วยคือโครงการหลวง มหาวิทยาลัยกลัวว่าจะถูกรัฐบาลตัดงบช่วงนั้น รัฐบาลทักษิณ ชินวัตร มีบทบาทเยอะพอสมควร โครงการหลวงมาบอกมหาวิทยาลัยให้ใช้พื้นที่คือ เบื้องหลังว่าโครงการหลวงกระทบเยอะ และถ้าไปดูการวิเคราะห์นี่โครงการหลวงชัดเจนมาก ผลผลิตจากจีนถูกมากถ้าเทียบกับที่โครงการหลวงรับซื้อจากชาวบ้าน ซึ่งเป็นตลาดเดียวกัน แต่จะมีต่อเนื่องเพราะไทยจีนทำกันมายาวนาน เมื่อจีนคุมตลาดได้ ที่เคยถูกก็จะค่อยๆ ขยับราคาสูงขึ้น ตอนนี้ถ้าไปดูตลาดกลายเป็นว่าราคากระเทียมจากจีนกับไทยจะเท่าๆ กันแล้ว ยึดตลาดไปแล้วแต่พื้นที่ลดลง ถ้าดูง่ายๆ ชัดเจน จากสถิติสำนักงานเกษตรฯ ปีที่ลดคือปีที่ทำ FTA เฉพาะประเด็นนี้ อาจารย์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ศึกษาเรื่องนี้ ของ TDI เขาศึกษาแต่เขาบอกไม่กระทบ TDI ศึกษาแบบไม่ได้ลงลึก แต่มีอิทธิพลเยอะมาก ทีนี้มันก็มีเรื่องของรายละเอียดก็คือการที่เปิด FTA แล้วมันทำให้เกิดช่องทางของการคอร์รัปชั่นด้วย ทันทีที่เปิดให้เข้ามาอันหนึ่งก็เข้ามาอีกอันหนึ่งก็ใต้โต๊ะ ก็เปิดโอกาสแล้ว เหมือนกับที่อนุญาตให้ตัดไม้ได้ ได้สัมปทานแล้วไม้นอกสัมปทานก็ตัดด้วย เป็นปัญหาซ้อนในรัฐเราเอง เป็นระบบของเราเอง โทษนโยบายรัฐบาลโดยตรงไม่ได้ มีความซับซ้อนในระบบ

FTA ไทย-จีน

เข้าใจว่าไทยจะได้ประโยชน์ในตอนแรก สามารถส่งสินค้าเข้าไปในตลาดได้ แต่การตลาดเราอาจจะสู้ของจีนไม่ได้ แต่ว่าจะมีเบื้องหลังแตกต่างกัน นโยบายรัฐบาลทักษิณ ชินวัตร จะมีนโยบายหลายอย่างที่ต้องการเปิด มีนโยบายอุตสาหกรรมที่จะได้ประโยชน์จาก FTA เหล่านั้น มีแลกเปลี่ยนมันจะโยงกับเรื่องมาตรฐานด้วย ถ้าถามว่าเรื่องมาตรฐานจะเกื้อประโยชน์ให้ใคร กีดกันทางการค้าไหม ต้องวิเคราะห์โครงสร้างและกลุ่มผลประโยชน์แต่ละตัวที่ชูด้วย เกษตรมันกว้างมาก ถ้าจะพูดในภาคเกษตรที่เป็นชาวบ้าน ไม่ใช่นายทุนใหญ่ การที่มี FTA ส่งผลทางลบมากกว่าบวก จะมีเรื่องต่อเนื่องที่เกี่ยวกับล้ง (โรงคัดแยกและบรรจุหีบห่อ) จีนด้วย สืบเนื่องจาก FTA ที่ระบบการค้ามันเปิดไม่ใช่แค่การส่งสินค้าข้ามแดน กลายเป็นการเปิดช่องให้ลงทุนด้วยซึ่งทำโดยผิดกฎหมาย และเป็นกฎหมายจากอาเซียนด้วย ถ้าไปดู FTA ระหว่างยุโรป สหรัฐอเมริกาตัวนั้นจะยึดความตกลงทางการค้าหรือกฎหมาย แต่จีนไม่ใช่ มันเป็น Soft Power หมายถึงว่าทันทีที่เปิดไม่จำเป็นต้องทำตามกฎหมาย ทันทีที่ค้าขายได้เขาก็มาทำการค้ามาสร้างนอมินี เป็นต้น เพื่อจะคุมล้งจีนไปซื้อที่ดิน ยึดที่ดิน ลงทุนสวนลำไย ปลูกทุเรียนเองแล้ว เป็นต้น เราไม่ได้เปิดเสรีเรื่องนี้ไม่ได้อยู่ในความตกลง แต่ก่อนก็เอาแต่มาตรฐานมาเป็นตัวกำกับเป็น NTB ซึ่งของเรามันอ่อนแอ ที่ต่างประเทศเอา NTB มาเป็นตัวสกัด ซึ่งนี่เป็นปัญหาของเราเอง เป็นปัญหาที่รัฐบาลไม่ควรจะเปิด อาจเป็นการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์กับกลุ่ม

คนชั้นนำที่เราไม่รู้ พอเกิดปัญหานี้ก็จะมีปัญหาอื่นอีกที่ต่อเนื่องมาจากโครงสร้างความอ่อนแอและระบบราชการของเราเอง ทำให้เกิดปัญหามากมาย ตอนที่ไปทำเรื่องสวนกล้วยจีน เป็นปัญหาความอ่อนแอของเศรษฐกิจ จีนไปเช่าการทำสัมปทานกล้วยฝั่งลาวค่าเช่าสูงมากเป็นหมื่น แต่ค่าเช่าที่เชียงรายประมาณสามพันบาทต่อไร่ ค่าเช่านาในเมืองไทยปัจจุบันถูกกว่าสามพัน หมายความว่าถ้าไม่เปลี่ยนประสิทธิภาพหรือความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชาวนา การให้จีนหรือต่างชาติเช่าดีกว่าการที่เราทำนาเอง ไม่มีความเสี่ยงด้วย เพราะฉะนั้นถ้าเทียบกับลาวแล้ว โอกาสที่ทุนจีนจะเข้ามาที่ไทยก็สูงกว่ามากเพราะมันถูกกว่า (ยิ่งสนับสนุนให้สร้างทางเข้ามามากเท่าไหร่แล้วไม่ปกป้องผลประโยชน์ของประเทศก็จะยิ่งเสียมากเท่านั้น) พอยกกรณีนี้ขึ้นมา เขาก็ทำเป็นนอมินีแทนก็ให้ผู้ใหญ่ข้าราชการมาถือหุ้นทำให้เสมือนบริษัทคนไทย แต่เบื้องหลังคือคนจีน ตอนสัมภาษณ์สมาคมผู้ส่งออกผลไม้ไทยเขาบอกว่าจีนกีดกันกล้วยจากฟิลิปปินส์เพราะมีปัญหาเรื่องหมู่เกาะกันอยู่ กลุ่มร่วมทุนจึงมาดูลาวและไทยแทน จึงถามว่าเขายังให้เช่าต่อไหม ถ้ายังเช่าต่อแสดงว่ายังกีดกันกล้วยจากฟิลิปปินส์อยู่

พฤติกรรมจีนในลาวเช่นนี้ จากที่อ่านข่าวยังไม่ได้เลิก แต่อาจเลิกแต่ในนามอาจใช้เป็นนอมินีแทนเพื่อหลบเลี่ยง ที่ลาวมีปัญหาเรื่องสิ่งแวดล้อมเยอะมาก ปัญหาเรื่องสารตกค้าง อย่างที่เชียงราย ที่แม่น้ำโขงสารตกค้างลงแม่น้ำตกปลาไม่ได้เลย อย่างเรื่องลาวพูดได้ไม่เต็มปากเต็มคำ ความเลวร้ายจากการลงทุนของจีนในลาวมันมาจากสื่อ เช่น ญี่ปุ่น หรือยุโรปเป็นหลัก ตัวผลกระทบยังไม่แน่ใจเพราะยังไม่ได้ไปดูเอง แต่น่าสนใจประเด็นนี้ อยากยกมาหารือกับทีม จีนจ้างบริษัท NGO มาสัมภาษณ์เรื่องทัศนคติคนไทยของการลงทุนเหมือนกัน แต่ปฏิเสธไปเพราะตอนนี้ยังไม่พร้อม ก็ต้องดูเรื่องภาพลักษณ์ แสดงว่าก็คิดเรื่องนี้ นี่ก็เป็นเรื่องที่ดี ในส่วน NGO จีน ซึ่งเราก็แปลกใจมาก ตอนนี้ NGO จีนมาทำเรื่องความสัมพันธ์แต่รู้สึกเหมือนไม่ใช่ NGO แท้ๆ รู้สึกเหมือนหน่วยงานสืบราชการลับ กลุ่มที่มาดูงานที่จะขยายสนามบินที่หาดใหญ่ แล้วการสร้างสนามบินเป็นความมั่นคงของจีนด้วย ดังนั้นบริษัทที่สร้างได้ต้องเป็นกลุ่มของทหารเรือเท่านั้น กลุ่มอื่นสร้างไม่ได้ CHINA AIRWAY ก็เป็นอีกกลุ่มหนึ่ง แต่การสร้างสนามบินต้องเป็นทหาร ก็เลยมาย้อนดูว่า NGO ของจีนน่าจะเป็นหน่วยงานภายใต้อะไรสักอย่าง มันไม่ใช่ NGO แท้ แต่เลียนแบบตะวันตก NGO แท้ก็มี แบบไม่แท้ก็มีเหมือนกับเมืองไทยเราต้องดูประสบการณ์การทำงานของเขา

กลุ่มทุนจีนในไทย

แต่ก่อนสหรัฐอเมริกาและญี่ปุ่นเข้ามา ไม่ได้เคารพเมืองไทยคนไทย เพราะมองว่าต่ำต้อยกว่า ถ้าการที่จีนเข้ามาแล้วเคารพเรามากกว่า มองเราอีกอย่างหนึ่งมันก็ดีกว่า แต่ถ้าเข้ามาแล้วทำกับเราเหมือนที่สหรัฐอเมริกาและญี่ปุ่น แบบนั้นก็ไม่ต้องการ แต่สหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่นก็เอาเทคโนโลยีมาให้มาพัฒนาให้ก้าวหน้าขึ้น และจีนตอนนี้ก็เปลี่ยนไปแล้วมีพลวัตของมันอยู่ อย่างเช่นที่คนเกาหลีมองเราในปัจจุบันก็เปลี่ยนไปจากที่เขาเคยมอง เปลี่ยนตามการเติบโตของเขาที่มีมากขึ้น แต่คนญี่ปุ่นเป็นมา

นานแล้ว วัฒนธรรมเขาดูนอบน้อมแต่เขาไม่ได้มองเราแบบเขา เขาเองก็ไม่ได้เป็นเอเชีย ต้องมีเกณฑ์ในการมองความสัมพันธ์ที่หลายเกณฑ์มาก อย่างวัฒนธรรมท่าทีก็เป็นแบบหนึ่ง แต่ด้านเศรษฐกิจก็เป็นอีกแบบหนึ่ง ธุรกิจมีผลประโยชน์ (อย่างญี่ปุ่นมองเราคนละชนชั้นกับเขา) ธุรกิจก็มีหลายชั้นอีกระดับธุรกิจชั้นนำก็มองอยู่ในระดับเดียวกัน แต่ระดับทั่วไปก็มองเราอีกระดับหนึ่ง นอกจากกล้วยแล้ว เมล็ดพันธุ์ นโยบายจีนปัจจุบันยังไม่เห็นผลกระทบชัดเจนแต่จะมีผลกระทบแน่นอน เพราะตอนนี้บริษัทเคมีคอลของจีนไปซื้อ “ซินเจียนต้า” ซึ่งเป็นบริษัทยักษ์ใหญ่ด้านสารเคมีของสวิสเซอร์แลนด์อันดับหนึ่งของโลก แต่ซินเจียนต้าเป็นบริษัทยักษ์ใหญ่อันดับสองด้านเมล็ดพันธุ์รองจากโมซานโต้ เพราะฉะนั้นต่อไปจากนี้นโยบายของจีนจะเล่นเรื่องเมล็ดพันธุ์และเคมีพันธุ์อันดับต้นของโลก และมีตัวรองของอินเดียด้วยเป็นบริษัทฟอสฟอรัสเฟอติไลเซอร์ เข้ามาซื้อบริษัทเมล็ดพันธุ์ใหญ่ของสหรัฐอเมริกา ชื่อไพโอเนียไฮบริด ซึ่งในตอนนี้จีนได้เข้ามามีบทบาทในเรื่องของปุ๋ยและเมล็ดพันธุ์พืชซึ่งเป็นต้นทางของระบบอาหาร เรื่องที่สองความสามารถในการแข่งขันในเรื่องของการวิจัยพัฒนาด้านเทคโนโลยีชีวภาพซึ่งเป็นฐานสำคัญของอุตสาหกรรมเมล็ดพันธุ์และพืชพันธุ์ธัญญาหารในอนาคต ตอนนี้สิทธิบัตรที่จีนจดไว้กำลังแซงอเมริกาแล้ว ซึ่งหมายความว่าต่อไปเขาจะเข้ามาหาพืชพันธุ์ทั้งหลาย

ปัญหาการจดสิทธิบัตรที่สินค้าทางการเกษตร (GI-Geographical Indication)

ระบบกฎหมายคือเหมือนกันทั่วโลกอยู่แล้ว เป็นมาตรฐาน เพราะทุกประเทศที่เข้า WTO จะต้องมีการอนุญาตให้จดสิทธิบัตร สิทธิบัตรมาตรฐานเท่าๆ กัน แต่แต่ละประเทศเปิดโอกาสให้จดลึกถึงชั้นยีนไหมยังต่อสู้กันอยู่ แต่มีการผลักดันให้จดถึงขนาดนี้แต่เทคโนโลยีชีวภาพรวมทั้งหมดทั้งกระบวนและสินค้า กรณีข้อถกเถียงเรื่องการมาขโมยภูมิปัญญาโบราณพืชพันธุ์แล้วไปจด มีการฟ้องร้อง แต่ยังไม่มีข้อยุติ ส่วนใหญ่ก็แค่ตรึงเอาไว้ อย่างในอินเดียที่ต่อสู้กับบริษัทที่มาจดสิทธิบัตรก็ยันเอาไว้ได้ว่าไม่สามารถจดได้ ซึ่งเราสู้พร้อมๆ กับเรื่องข้าวหอมมะลิ อย่างอินเดียสิทธิบัตรเวลาจดมีข้อถือสิทธิหรือเคลม 16 เคลม แต่อินเดียสู้จนหลุด 13 เคลม เหลืออีกแค่ 3 เคลม เพื่อที่จะรักษาการส่งออก แต่ของไทยเราชนะในแง่ที่ว่าไม่สามารถจดสิทธิบัตรได้ ยังเป็นของไทย 100% ผลประโยชน์สิทธิบัตรตกอยู่ที่ใคร ถ้าในเชิงตลาดก็จะมีบริษัทที่เป็นเจ้าของตลาดอยู่ และก็มีบางแล็บในเมืองไทยที่สามารถจดสิทธิบัตรระดับยีนได้ เช่น มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ที่กำแพงแสน สามารถจดสิทธิบัตรตัวยีนกลิ่นข้าวหอมมะลิได้ ยีนควรจะจดสิทธิบัตรไหม หากเป็นยีนมนุษย์แล้วมาถือครองเป็นเจ้าของกันก็เป็นข้อถกเถียงกันหนักเลยตอนนี้ คือถ้ามหาวิทยาลัยแห่งหนึ่งในประเทศไทยสามารถจดสิทธิบัตรระดับยีนได้ แต่เราจะเปิดกติกาให้ทุกคนสามารถจดสิทธิบัตรยีนได้ด้วยจะเอาไหม สุดท้ายจะไม่ใช่แค่มหาวิทยาลัยในเมืองไทยแต่จะกลายเป็นอุตสาหกรรมทั่วโลกก็จะแห่กันมาจด และจะมีต่อเนื่องลงลึกไปอีกว่าการที่จะจดสิทธิบัตรยีนได้หมายความว่าคุณยอมรับการให้สิทธิผูกขาดแก่เอกชนในการถือ

สิทธิในยีน และมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ก็สามารถขายสิทธิบัตรนี้ได้ ก็สามารถแปลงกลายเป็นสิทธิของที่อื่นไปได้ ไม่ควรจะเป็นสิทธิขาดของที่ใดแต่เป็นสิ่งที่ต้องแชร์กัน เวลาคุยเรื่อง FTA กับหน่วยราชการและบริษัทเอกชน มันไม่ลงลึกขนาดนี้ เพราะไม่มีตัวแทนที่เห็นภาพใหญ่ที่เห็นผลประโยชน์การค้า แต่ก็มีไม่กี่คนที่สามารถไปลงทุนได้ไม่ได้เปิดกว้างจริง

สินค้าเกษตรในกลุ่มประเทศอาเซียน

ภาครัฐขาดความสามารถ เขาอาจจะจัดสัมมนาระดมความคิดเห็นแต่เขาก็จะมีความคิดของเขาอยู่ จากที่ได้พูดคุยกับเอกอัครราชทูตจีนที่ทำเรื่องอาลีบาบา มีเป้าหมายจัดตั้งเว็บไซต์ไทยแบบอาลีบาบาในเมืองไทยแล้วให้คนไทยมาขายของ เป็นแค่การมองติ้นระดับเดียว ไม่ได้มีมิติอื่นเข้ามาประกอบ และนี่คือตัวแทนการค้าของไทยที่ใหญ่ที่สุดที่อยู่ปักกิ่ง และไม่ได้บูรณาการถึงปัญหาที่อยู่รอบด้านทุกภาคส่วนว่าใครจะเป็นผู้ได้ ใครจะเป็นผู้เสีย ปกติทำเสร็จแล้วก็ทิ้งไม่ได้ต่อเนื่อง พอเปลี่ยนคนก็โครงการใหม่ นี่เป็นปัญหาระยะยาวของนโยบายต่างประเทศไทย ตอนที่คุยเรื่องการลงทุนอาเซียนสมัยรัฐบาลอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ ที่ผ่านมาเปิดเสรีสินค้าและบริการ แต่การลงทุนเป็นอีกส่วนหนึ่งซึ่งซ่อนอยู่ในความตกลงเดิม ASEAN Investment Agreement ช่วงรัฐบาลอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะเป็นช่วงที่ถึงเวลาต้องเปิดมากขึ้นแล้ว เช่น การผลิตเมล็ดพันธุ์ การลงทุนป่าไม้ การเพาะเลี้ยงชายฝั่ง ซึ่งช่วงนั้นท่านอาจารย์ระพี สาคริก ยังอยู่ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาของที่นี่และเป็นประธานคนแรก พวกเราก็กังวลก็ได้ปรึกษาท่าน ปรากฏว่าคนในกระทรวงพาณิชย์ตอนนี้เป็นอธิบดีแล้วแต่ตอนนั้นเป็นผู้อำนวยการอยู่ก็ไม่เห็นด้วย แต่มีกลุ่มผลประโยชน์ต้องการผลักดันให้เปิด เพื่อจะแลกกับการที่จะไปลงทุนในประเทศต่างๆ ได้ ระบบราชการสู้ไม่ไหว ต้องคุยกับ NGO ตอนคุยเป็นความลับมาก ต้องไม่ให้เห็นว่าข้าราชการกรมเจรจามาคุยกับ NGO และก็ต้องใช้ชื่อปลอมในการมาคุยกับเรา แต่เราก็พยายามเช็คว่าเป็นใคร ซึ่งตอนนั้นเค้าเองก็ค้านไม่ไหว คนที่ถูกมอบหมายให้เจรจาเป็นเด็กเพิ่งจบใหม่แล้วไม่รู้เรื่องเบื้องลึกแล้วคิดว่าตัวเองรู้ และโดยที่เขามีความสัมพันธ์ในเชิงที่ว่าทางเอกชนใหญ่ๆ เขาสร้างความสัมพันธ์ที่ดีเขาเลยกลายเป็นคนตัดสินใจ ประเทศไทยควรจะเปิดหรือไม่เปิด ซึ่งได้ข้อมูลฝั่งเดียวจากบริษัทเอกชน เขาเล่าให้ฟังเอง ในการเจรจารุ่นใหญ่มากๆ แต่กลายเป็นว่าในระบบราชการให้คนที่ไม่ได้ลึกเพียงพอ ซึ่งมันน่ากลัวมาก ในหลายๆ FTA ที่ลงไปแล้วไม่ได้ผ่านกระบวนการคือ มองว่านักการเมืองไทยไม่ได้เป็นนักวิชาการ เป้าหมายคือได้รับการเลือกตั้งและอำนาจ เรื่องการบริหารไม่ใช่เป้าหมายถ้าสิ่งที่ไม่เกี่ยวข้องกับการที่จะให้ได้รับชื่อเสียงเขาก็ไม่สนใจ ปล่อยให้องค์กรทำงานกันไปโดยไม่สนใจผลประโยชน์ของประเทศ ไม่ใช่แค่ในประเทศไทยแต่เป็นในทุกประเทศที่เป็นระบบเลือกตั้ง

การค้าอาเซียนที่ไปใช้ Form D เอามะพร้าวจากอินโดนีเซียเข้ามาและการทุจริตรถเมล์ NGV ที่ไปใช้ Form D เอารถเมล์จากมาเลเซียเข้ามาซึ่งนำเข้ามาจากจีนไม่ได้ผลิตในมาเลเซีย ต่อมาไทยจะ

ยกเว้นภาษี เห็นเป็นกลไกผลประประโยชน์หลายพันล้าน ในที่สุดฟ้องกันรัฐบาลแพ้ เอาเข้ามาจนได้ แต่มันคนละเรื่องกัน การผิดสัญญาก็เรื่องหนึ่ง การเสียภาษีก็อีกเรื่องหนึ่ง แต่เขาเอามาส่งก็อีกเรื่องหนึ่ง นี่เป็นปัญหาในระบบราชการไทยที่แย่ อย่างเรื่องผลไม้ด่านกักกันพืชของกระทรวงเกษตรกักกันไว้ อย.ก็ไปตรวจแล็บ ผลไม้ก็ต้องรีบมาขายสุดท้ายเน่า และปีนี้เป็นปีล่มสลายของมะพร้าวไทย เมื่อรัฐบาลให้สิทธิแก่บริษัทผู้แปรรูปมะพร้าวในการนำเข้า 4 ประเทศ คือ อินโดนีเซีย เวียดนาม มาเลเซีย และพม่า ผลปรากฏว่าโควต้าเมื่อก่อนนำเข้าโดยพ่อค้า ตอนนี้นำเข้าโดยโรงงาน กรมวิชาการเป็นคนออกใบอนุญาต และต้องมีแจ้งว่าใช้เท่าไหร่ แปรรูปเท่าไหร่ต่อปี แต่รัฐบาลออกให้ 6 เดือน กรมวิชาการเกษตรออกให้ 6 เดือน กรมการค้าระหว่างประเทศออกให้ไม่ต้องเสียภาษี ใช้ Form D มาแล้วส่งตรงเข้าโรงงาน ปรากฏว่ามะพร้าวไทยไม่สามารถเข้าโรงงานได้ มะพร้าวไทยราคาตก มะพร้าวที่นำเข้า บางประเทศมะพร้าวสดเป็นลูกแต่ต้องปอก วัฒนธรรมการปอกก็ไม่เหมือนกัน อินโดนีเซียปอกเหลือแต่จุก ตรงหัวทำให้เวลาเจอเชื้อรามันจะเน่า ราคามะพร้าวจากอินโดนีเซียตอนนี้ก็ไม่ได้ถูกกว่าของไทย ล้งที่ปอกมะพร้าวตามมหาชัยตอนนี้โรงงานเอามะพร้าวจากอินโดนีเซียไปให้ปอกแล้วส่งคืนโรงงาน มะพร้าวไทยไม่มีช่องเข้าเพราะโรงงานมีโควตาจำกัด อย่างกะทิสดต้องคั้นเลย มะพร้าวสกัดเย็นก็ต้องสกัดเลย มะพร้าวในตลาดก็เป็นมะพร้าวที่มาจาก 4 ประเทศนี้ โดยผ่านโรงงานเข้ามาซึ่งที่นำเข้าอนุญาตโรงงานเท่านั้น ซึ่งระบบการนำเข้าสามารถทำให้มะพร้าวหลุดออกมาสู่ท้องตลาดได้ แต่คุณภาพมะพร้าวสู้ไทยไม่ได้

ประเด็นความขัดแย้งเรื่องข้าวกับสหรัฐอเมริกา

ความต่อเนื่องของอุตสาหกรรมข้าวในสหรัฐอเมริกา ที่ต้องการข้าวที่สามารถทดแทนการนำเข้า ซึ่งได้วิจัยมานานแล้วซึ่งเป็นสิทธิที่จะวิจัย แต่ที่มีปัญหาคือต้องการจดเครื่องหมายการค้าเพื่อที่จะไปแย่งชิงการใช้ชื่อและให้ผู้บริโภคเข้าใจผิดว่าเป็นข้าวไทย โดยใช้ชื่อ Jasmati และอ้างว่าเป็นข้าวหอมมะลิไทยที่ปลูกที่ Texas ซึ่งเป็นการลวงผู้บริโภค รัฐบาลไทยไม่ได้ฟ้องร้อง ที่ปัญหาไม่เกิดเพราะว่าคุณภาพของ Jasmati ปรากฏว่าเขาใช้ข้าวอีกสายพันธุ์หนึ่งของอิตาลีซึ่งคุณภาพยังไม่เท่าในเชิงผลกระทบจึงไม่เกิด ซึ่งสุดท้ายกรมทรัพย์สินทางปัญญาตัดสินใจไม่ฟ้อง แต่รัฐบาลก็ลงทุนไปเท่าที่ทราบได้คุยกับคุณพันศักดิ์ วิญญูรัตน์ ซึ่งตอนนั้นเป็นที่ปรึกษาของรัฐบาลทักษิณ ชินวัตร เขาก็ให้ไปศึกษาว่าต้องใช้เงินเท่าไหร่ ถ้าจำไม่ผิดก็ประมาณ 20-30 ล้านบาท แต่ผู้ให้สัมภาษณ์แนะนำว่าควรจะฟ้องเพราะว่าถึงจะแพ้เพราะชื่อ Jasmine rice ถือว่าเป็นชื่อทั่วไป แต่จะถือว่าเป็นการลงทุนประชาสัมพันธ์ มีคนสนับสนุนเยอะ คุณสุทธิชัย หยุ่น ก็สนับสนุน อย่างน้อยก็เป็นการต่อสู้และก็ดีกว่าการโฆษณาและวิธีการอื่น เป็นข่าวไปทั่วโลกถัดมาอีก 4-5 ปี ครั้งนี้เป็นความพยายามที่จะจดสิทธิบัตรท้ายที่สุดอันนั้นรัฐบาลอเมริกันถูกหยิบยกขึ้นไปเวทีระหว่างประเทศด้วย สุดท้ายทนเสียงกดดันไม่ไหวก็ประกาศว่าจะไม่มีการจดสิทธิบัตร ซึ่งตลกมาก จริงๆ ตามกฎหมายสหรัฐอเมริกาจดได้ แล้ว

มหาวิทยาลัยและนิติบุคคลก็สามารถจดได้ แต่คนที่มาแถลงคือรัฐบาลอเมริกัน เป็นเหตุผลทางความสัมพันธ์ระหว่างประเทศมากกว่าเรื่องกฎหมายภายในสหรัฐอเมริกา คือเรื่องนี้มันไม่เคารพกติกาโลก ตั้งแต่นั้นคุณภาพเขาก็พยายามพัฒนา ซึ่งเราคงต้องเจอแน่ๆ ที่พยายามจะเอาข้าวหอมมะลิไปปลูกอันนั้นก็สู้ลำบาก แต่สู้ได้ถ้าจดสิทธิบัตรเมื่อไหร่แล้วไปเคลมว่ารูปร่างแบบนี้เป็นข้าวหอมมะลิอันนี้จะกระทบกับเรา แต่ถ้าทำแบบนี้ก็ต้องสู้กันในเชิงคุณภาพ

เราก็ต้องเตรียมติดตาม อาจจะต้องระวังตอนที่เขาจะไปจดสิทธิบัตร เพราะถ้าเขาจดเขาจะละเมิดความตกลงระหว่างประเทศ เรื่อง CBD อนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ ซึ่งเป็นกติกาโลกไปแล้ว ถึงแม้อเมริกันไม่เป็นภาคีแต่จะถือว่าถึงไม่เข้าก็ไม่ได้ ถึงจะจดในสหรัฐอเมริกาแต่จะจดที่อื่นไม่ได้ คือถ้ามีปัญหาการค้าระหว่างประเทศ จะเคลมว่าข้าวหอมมะลิเป็นของคุณไม่ได้อย่างนี้เป็นต้น ประเด็นทางกฎหมายผลกระทบก็ไม่น่าเป็นเรื่องใหญ่ เพราะข้าวหอมมะลิคือ อัตลักษณ์ของไทยและมีกฎหมายเรื่อง Geographical Indication (GI) เอาไว้ปกป้องและโยงไปถึงเรื่องประโยชน์ทางการค้าด้วย เพราะยุโรปมีวัฒนธรรม สินค้าที่ขายในสหรัฐอเมริกาก็มาจากวัฒนธรรมยุโรป เพียงแค่อย่าอ้างใช้ชื่อที่เกี่ยวกับยุโรป ตอนนี้มีกฎหมาย GI แล้ว สินค้าเกษตรทุกอย่างทำได้หมด แต่สหรัฐอเมริกาไม่ยอมรับ GI ที่มาจากสินค้าเกษตร แต่ยุโรปยอมรับ เพราะสหรัฐอเมริกาไม่มีวัฒนธรรมถิ่นการกินแบบนี้ สหรัฐอเมริกาแนะนำให้ไปใช้เครื่องหมายการค้าแทนซึ่งคนละเรื่องกัน ใครจดก่อนได้ก่อน

คาดการณ์ทิศทางผลกระทบเชิงนโยบายจากจีน

จะเห็นโครงสร้างเศรษฐกิจและสังคมของเราอ่อนแอกับการเผชิญหน้ากับเรื่องเหล่านี้ และจีนกังวลในแง่ที่มากกว่าความตกลงแบบแผนอักษร มันจะเป็น Soft Power มันจะซึมมา แต่การทำ FTA มันเป็นการเปิดช่องให้ซึมเข้ามามากมายกว่าช่องที่เปิด ภาครัฐก็มีกฎหมายไม่ให้ต่างชาติเข้ามาทำล้างในแบบที่ทำกันอยู่ พ.ร.บ.คนต่างด้าวมีห้ามไว้อยู่ในหลายๆ อย่างที่จีนกำลังทำ แต่มาในรูปนอมินี ตอนนี้จะต้องยึดกฎหมายและบังคับใช้ให้ได้ในส่วนผู้กุมอำนาจรัฐและข้าราชการ ต้องอาศัยจุดยืนทางการเมืองที่เข้มแข็งของรัฐบาลกลางด้วยเพื่อไม่ให้ส่วนราชการปฏิบัติตามกฎหมายที่อ่อนแอแบบนี้ ภาคประชาชนต้องปรับปรุงประสิทธิภาพการผลิตพร้อมกันด้วย เช่น ถ้าผลิตข้าวได้น้อยกว่าการให้เช่าที่มันก็จบ เราจะเรียกร้องจิตสำนึกจากคนที่มีเงินไม่พอนั้นยาก ถ้ากลุ่มทุนยืนข้อเสนอที่มากกว่าก็ต้องเลือกเงินก่อน ตอนนี้ชาวนาอยู่ในกระบวนการที่จะต้องสร้างความเข้มแข็ง เช่น ไม่ปลูกข้าวธรรมดาแต่ปลูกข้าวออแกนิกส์ แต่นโยบายรัฐลงไปมันทำลายเกลี้ยงเลย สถานการณ์ในเมืองไทยหลายเรื่องที่คาดไม่ถึง เพราะการทำแบบนั้นไม่ได้สร้างความเข้มแข็งในระยะยาวเพราะเงินที่รัฐจ่ายให้ แต่จะบอกว่ามีความมั่นคงมีรายได้เข้ามาช่วงหลัง แต่ก็คิดต่อได้ว่า ถ้าชาวนานำเงินนี้ไปพัฒนาอันนี้ก็ไม่แน่ใจแต่มี

การศึกษาว่าการที่เอาเงินให้คนที่ไม่มีเงินเลยอย่าไปดูถูกศักยภาพว่าเขาจะเอาไปแค่ใช้ประโยชน์และสูญเปล่า แต่คนเหล่านี้มีการลงทุน มีการพัฒนามีทั้งด้านดีและไม่ดี

การเตรียมพร้อมรองรับผลกระทบสินค้าทางการเกษตรของไทย

นายกสมาคมผู้ส่งออกข้าว สิ่งที่ค้นเจอคือ ต้นทุนการผลิตสูงกว่าเพื่อนบ้าน การทำตลาดแข่งจึงยาก การปลูกออแกนิกส์ต่อไร่ผลผลิตไม่เยอะ และถ้าขายราคานี้ยังไงก็ไปไม่รอด ต้องขายแบบราคาออแกนิกส์จะไปรอดแต่กว่าจะเข้าระบบออแกนิกส์ได้ต้องใช้เวลา ถ้าจะเปลี่ยนทิศทางได้ไหม ถ้าต่อไปนี้จะไม่ผลิตเป็นเกษตรอุตสาหกรรมแต่จะเป็นเกษตร Hi-End มกอช. ทำออแกนิกส์ไทยแลนด์กับอีกกลุ่มทำมาตรฐานยุโรป 2 มาตรฐานกับกลุ่มลูกค้าที่ไม่เชื่อในมาตรฐานออแกนิกส์ไทยแลนด์ เนื่องจากมีหลักฐานแสดงให้เห็นว่ามีสารตกค้างในการผลิตก็ให้ลูกค้าเป็นคนเลือกก็จะดีสำหรับการแข่งขันแต่พม่าส่งข้าวเป็นอันดับ 2 ของโลก และไม่ชอบรัฐบาลพม่า ตอนนี้พูดในภาพรวมว่ามียุทธศาสตร์รองรับการรุกของต่างชาติที่ลงมาในระดับซึมลึก ฝั่งวิชาการก็สำคัญทั้งฝั่งนโยบายรัฐและภาคประชาชนผู้ผลิต ฝั่งผู้ประกอบการไม่น่าเป็นห่วงเพราะสามารถต่อสู้ได้

ความรู้ทางวิชาการก็จำเป็นสำหรับประเทศในการสร้างการตื่นตัว ความคิดเห็นส่วนตัวคิดว่าชาวบ้านไม่อยากทำอะไรที่ยุ่งยาก จากที่เคยพูดคุยกับชาวบ้าน เขาจะเลือกทำวิธีที่ง่ายที่สุดสำหรับเขา ชาวบ้านก็ไม่สนใจเพราะไม่มีทางเลือกอื่นที่คิดว่าดีกว่าหรือทางเลือกอื่นที่ยุ่งยากเกินไปเขาก็ไม่เลือกทำ และจะเปลี่ยนทัศนคติตรงจุดนี้ได้ต้องยอมรับว่าการผลิตเชิงเดี่ยว ส่งระบบโรงงาน ชาวบ้านได้ผลตอบแทน แต่มันแข่งขันไม่ได้ คนที่ได้ประโยชน์คืออุตสาหกรรม ซึ่งนี่เป็นนโยบายของรัฐ ซึ่งเราจะต้องสู้กับนโยบายของรัฐด้วยที่จะทำให้เกิดความเข้มแข็งให้ได้ เช่น นโยบายเกษตรกรรมยั่งยืน ที่จะทำให้ชาวนาเปลี่ยนมาผลิตที่เข้มแข็งขึ้น ลดต้นทุน แข่งขันได้ ซึ่งอยู่ในแผน 8 ด้วย ที่ให้เปลี่ยนเกษตรกรรมแบบเชิงเดี่ยวไปเป็นเกษตรกรรมที่ยั่งยืนอย่างน้อย 25% ของพื้นที่ประเทศ แต่ก็ทำไม่ได้ และก็ไม่ได้ขึ้นอยู่ที่ชาวบ้านอย่างเดียวมันอยู่ที่การสนับสนุนของรัฐและการผลักดันของบริษัททั้งสิ้น อย่างเช่นตอนนี้รัฐสนับสนุนให้ปลูกข้าวโพดโดยจ่ายเงินให้ไร่ละ 2,000 บาท ฟรีๆ และได้ดอกเบี้ย 0.01% สำหรับการกู้เงินมาทำเกษตรซึ่งมาจากนโยบายประชารัฐที่มีบริษัทเขาผลักดันอยู่ด้านหลังเลยสนับสนุนให้ชาวบ้านไม่เปลี่ยนวิถี พยายามผลักดัน Green Credit อยู่หลายปี คือการเปลี่ยนมาทำเกษตรเชิงนิเวศน์ ดอกเบี้ยดีที่สุด คือ 5% เป็นกระบวนการทางนโยบายที่ทำให้ชาวบ้านเป็นแบบนี้ สิ่งที่เกิดขึ้นตอนนี้เป็นผลพวงจากกระบวนการพัฒนาที่หล่อหลอมโครงสร้างไม่สนับสนุนระบบเศรษฐกิจทางเลือกที่เข้มแข็ง

นาข้าวในปัจจุบันกลายเป็นนาอ้อยและยังมีมันสำปะหลังกับข้าวโพด ซึ่งในปีนี้อ้อยเสียหายมากเพราะตัดไม่ได้จากสภาพอากาศทำให้ไม่ทันส่งโรงงาน ซึ่งอย่างนี้รัฐดูไม่ครบวงจร สิ่งที่น่าเป็นห่วงคือเรื่องพันธุกรรม สิทธิบัตรและการช่วงชิงในเรื่องของเมล็ดพันธุ์ในตลาดมีราคาสูงมาก และไม่ใช่แค่

จีนแต่เป็นการรวมตัวกับยักษ์ใหญ่ของสหรัฐอเมริกา ซึ่งจะตัดสินใจอะไรต้องมององค์ประกอบของประเทศหลายส่วน จะดูเพียงยักษ์ใหญ่ส่วนหนึ่งไม่ได้ ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี เขียนไว้บางทีก็เดินตามกรอบตามแผน 12 ที่สภาพัฒน์ฯ เขียนไว้กว้างๆ ปัญหาหลักอยู่ที่การนำไปปฏิบัติในแง่นี้ เพราะไปผูกมัดรัฐบาลข้างหน้า และคนที่จะตีความรัฐบาลข้างหน้าว่าไม่เดินตามยุทธศาสตร์ชาติในประเด็นเหล่านี้หรือไม่ จะเป็นประเด็นปัญหาทางการเมือง ในยุทธศาสตร์พูดถึงเรื่องทุนข้ามชาติเรื่องเกี่ยวกับพันธุ์พืช แค่พูดกว้างๆ และยุทธศาสตร์นี้ต้องผ่านกลไกกลุ่มทุนด้วย แต่ก็ยังไม่ได้ดูรายละเอียดยุทธศาสตร์ชาติทั้งหมด ซึ่งถ้าจะมีปัญหาก็จะมี 2 แบบคือ ปัญหาเชิงการเมืองคนที่จะตัดสินใจ รัฐบาลไหนจะทำหรือไม่ทำ ถ้าทำให้ผิดรัฐธรรมนูญได้จะทำให้กลายเป็นเครื่องมือทางการเมืองได้ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการสนับสนุนกลุ่มทุน

จับตาสหรัฐอเมริกา 6

ผู้ให้สัมภาษณ์ Second Secretary, U.S. Embassy and Consulate in Thailand

ณ SC Park กรุงเทพมหานคร

ผู้ให้สัมภาษณ์ เป็นนักการทูต ประจำสถานเอกอัครราชทูตสหรัฐอเมริกาประจำประเทศไทย ในส่วนงานด้านสิทธิมนุษยชน ให้ทัศนะเกี่ยวกับนโยบายต่างประเทศสหรัฐอเมริกาด้านสิทธิมนุษยชนไว้ดังนี้

นโยบายต่างประเทศสหรัฐอเมริกาด้านสิทธิมนุษยชนในยุครัฐบาลโดนัลด์ ทรัมป์ ดูเหมือนว่าจะเพิกเฉยและไม่ให้ความสำคัญต่อประเด็นด้านสิทธิมนุษย์ชนเท่าใดนัก เนื่องจากหวนกลับมาให้ความสำคัญกับนโยบายทางเศรษฐกิจ จากการดำเนินนโยบาย America First เพื่อสร้างความยิ่งใหญ่ให้แก่สหรัฐอเมริกาให้เหมือนในอดีตอีกครั้ง เห็นได้จากนโยบายชาตินิยมทางเศรษฐกิจที่ผลักให้สหรัฐอเมริกาจำต้องออกมาตรการตั้งกำแพงภาษีต่อสินค้าที่นำเข้าจากประเทศที่ตนเองเสียเปรียบดุลการค้ามากๆ และนำไปสู่การรื้อข้อตกลงทางการค้าที่ตนเองเสียเปรียบนำมาปัดฝุ่นและแก้ไขเพิ่มเติมในประเด็นต่าง เพื่อให้ตนเองได้เปรียบในความสัมพันธ์ทางการกับประเทศเหล่านั้น

การชูนโยบายทางเศรษฐกิจนำด้านอื่นๆ เช่น การพบปะระหว่างประธานาธิบดีโดนัลด์ ทัมป์ กับพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ดูเหมือนว่าโดนัล ทัมป์ จะละทิ้งอุดมการณ์ส่งเสริมประชาธิปไตย มุ่งเพียงแต่ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ แต่ในความเป็นจริงแล้วสหรัฐอเมริกายังคงให้ความสำคัญในประเด็นเกี่ยวกับสิทธิมนุษย์ชน แต่มีการจัดลำดับความสำคัญและความเร่งด่วนในประเด็นนโยบายที่มุ่งนำเสนอต่อเวทีนานาชาติ อันเป็นการชูประเด็นวาระที่ให้ความสำคัญเป็นอันดับแรก เพื่อสนองตอบต่อฐานเสียงและคำมั่นสัญญาที่ให้ไว้ในคราวหาเสียงก่อนหน้า

อย่างไรก็ตาม จากข่าวที่มีการโจมตีทรัมป์ เกี่ยวกับการปฏิบัติต่อผู้หลบหนีเข้าเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งบริเวณพรมแดนติดต่อกับประเทศเม็กซิโกซึ่งมีอัตราการหลบหนีเข้าเมืองอย่างผิด

กฎหมายอย่างดาษดื่น ถึงขนาดที่ทรัมป์ประกาศนโยบายจะสร้างกำแพงขวางกั้นผู้อพยพตรงพรมแดนดังกล่าว และมองว่าเป็นนโยบายหนึ่งที่ทำให้ทรัมป์ได้รับเลือกเป็นประธานาธิบดี เพราะมีทิศทางนโยบายที่แตกต่างกับรัฐบาลก่อนหน้า โดยเฉพาะอย่างยิ่งสมัยรัฐบาลโอบามา ที่พยายามจำดำเนินนโยบายสุขภาพถ้วนหน้า หรือ Obama Care ส่งผลให้ชาวอเมริกันไม่พอใจกับการดำเนินนโยบายดังกล่าว โดยเฉพากลุ่มผู้ประกอบการหรือนักธุรกิจ ที่ไม่ต้องการให้รัฐบาลโอบอุ้มโดยการขึ้นภาษีเพื่อนำไปเป็นสวัสดิการแก่คนจำนวนหนึ่งซึ่งอาจรวมถึงกลุ่มผู้อพยพเข้าประเทศแบบผิดกฎหมายด้วย

การดำเนินนโยบายต่างประเทศสหรัฐอเมริกาด้านสิทธิมนุษยชนยังคงดำเนินต่อไป ตามแบบที่เคยดำเนินมาแต่มิได้พูดถึงให้เป็นประเด็นตามสื่อเท่าใดนัก สหรัฐอเมริกายังคงให้เงินสนับสนุนกลุ่มองค์กรเอกชน หรือ NGOs เช่น Amnesty International ในการเคลื่อนไหวให้รัฐบาลต่างๆ ทั่วโลกให้ความสำคัญต่อสิทธิมนุษยชน และประณามการกระทำใดๆ ที่มองว่าเป็นการละเมิดสิทธิส่วนบุคคล เป็นการสนับสนุนเงินทุนในการดำเนินการ และกิจกรรมทางการเมืองภาคประชาชนครอบคลุมด้านต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง

จับตาสหรัฐอเมริกา 7

ผู้ให้สัมภาษณ์ Dr. Jaradsri Beiwai

พื้นเพผู้ให้สัมภาษณ์ ผู้ให้สัมภาษณ์เป็นนักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญ และให้ความสนใจในจีน ในหลากมิติ ไม่ว่าจะเป็นมิติด้านสังคมและวัฒนธรรม การศึกษา เศรษฐกิจ การค้า และการเมือง เป็นต้น ได้ให้ทัศนะไว้ดังนี้

ภาพรวมความสัมพันธ์ไทย-จีน ระหว่างประชาชนต่อประชาชน

นักเรียนไทยมีหัวรุ่นใหม่ที่มาอยู่จีน เรียนจีน อาจจะได้ทุนตั้งแต่ปริญญาตรี บางคนได้ทุนตั้งแต่ปริญญาตรีถึงปริญญาเอก เลย แล้วพวกนี้ก็ซึมซับวิถีชีวิตชาวจีนแล้วก็ผูกพัน และก็เผยแพร่จีน เป็นกระบอกเสียงสำคัญมาก “อ้ายจง” ชื่อจริงคือ ภากร กัญชลี เดินสายไปตามมหาวิทยาลัยต่างๆ ในเมืองไทย อ้ายจงเขาดังถึงขั้นไปเกิดกรณีที่รองนายกรัฐมนตรีไปพูดเรื่องเรือแล้วทำเสียหาย แล้วมีชาวจีนเกือบประมาณเป็นแสนๆ ที่ไปบอยคอต เหมือนกับว่านายกรัฐมนตรีโทรให้อ้ายจงช่วยเป็นกระบอกเสียงมาคุยกับจีนไปแก้ข่าว นี่เป็นบทบาทของเขาที่เริ่มจากเป็นนักศึกษาพื้นๆ ทั่วไป เขาพยายามจะเสนอแง่มุมต่างๆ ของประเทศจีน ซึ่งมุมมองมองโดยคนสมัยใหม่ พอสิ่งที่เขาเสนออะไรไปมันก็จะมีนักข่าวของหนังสือพิมพ์กระแสต่างๆ มักจะก็อปเอาไปใช้เลย ซึ่งเขาก็งงเพราะเขาเป็นคนเขียนทำไมก็อปไปใช้ ตอนนี้พวกเราคนไทยที่อยู่จีนชั่วระยะหนึ่ง เราจะสังเกตดูว่าข้าราชการไทยส่วนใหญ่เวลาจะมาติดต่อเจรจาอะไร มาด้วยใจบวกใจลบ ใจลบที่มีต่อจีน เพราะคิดว่าจีนเหมือนกับจีนแต้จิ๋ว จีนฮกเกี้ยน เอาเสื่อผืนหมอนผืนมาที่นี่ จริงๆ ชีวิตในจีนมันทันสมัยมากกว่าที่คนไทยจะคิด

สังคมก็ต่างกันเยอะ พูดถึงเรื่องวัฒนธรรมบางอย่างนั่นเป็นวัฒนธรรมที่ต่างจริงๆ เนื่องจากอยู่ในภูมิอากาศ สถานที่ต่างกันก็จะเป็นแบบนั้นและเขาก็อยู่ในความยากลำบากในช่วงหนึ่งมาก่อนจึงทำให้จีนเป็นแบบนั้น แต่ถ้าข้าราชการไทยส่วนใหญ่เข้ามาในจีนเวลาจะมาเจรจาที่ตั้งโต๊ะวิชาการหรืออะไรก็ตามแต่ ถ้ามองด้วยสายตาที่เหยียดหยามกว่าเจ้าภาพ การเจรจาก็ไม่เกิดผลอย่างแน่นอน ถ้าเขามาด้วยใจลบเขาก็จะไม่ได้อะไรที่เปิดกว้าง เขาก็จะไม่รู้ว่าจีนก้าวไปถึงไหน

จุดหนึ่งก็คือว่าอาจารย์พูดถึงงานวิจัยอาจารย์ก็อยากจะพัฒนาให้มันดีขึ้น แล้วก็ถ้ามองจีนกลับมองว่าจีนเขาใหญ่ขึ้นมาได้เพราะไม่สนใจเรื่องจุกจิกปัญหาต่างๆ จีนกับไทยแตกต่างกันอย่างหนึ่งเนื่องจากแต่งงานกับคนจีนก็เลยค่อนข้างจะสัมพันธ์และดูวัฒนธรรมความคิดอะไรที่ต่างกัน ไทยจะสนใจรายละเอียดเล็กๆ น้อยๆ ก่อนจะไปไหนก็ต้องแต่งตัวแต่จีนเขาจะไม่ใส่ใจ เวลาเขาสำคัญมากอย่างไรก็ตาม เราตามเขาไม่ทัน เรื่องตามไม่ทันมีมากกว่านี้ (มีเขียนในบทความ) เขาไม่ได้เล่นเรื่องการเมืองการปกครองแล้ว เขาไปเหนือกว่าความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ โดยใช้การเมืองการปกครองเข้าไปรู้กระแสของทั่วโลกด้วยการใช้เครื่องมือ 2 อย่างคือ ภาษาและวัฒนธรรม ภาษาหน่วยงานที่ทำงานได้ดีมากคือ ฮั่นปัน (Han Ban) ลงไปซึมลึก ทั่วทั้งโลกจำไม่ได้ว่ากี่ประเทศเปิดสำนักงานฮั่นปันสอนภาษาจีนให้คนทั่วโลก (หาหนังสืออ่านได้อาจารย์เป็นคนแปลเอง) ชื่อเรื่อง ตงหลายซีชวี่ (Dong lai xi qu) ตะวันตกจะออกไป ตะวันออกจะเข้ามา ตรงกับที่อาจารย์มองอยู่ หนังสือชื่อ เมื่อบูรพาผงาด ของ ไหว้เหยียนเซ่อ (Wai yance) (ติดต่อเรื่องหนังสือ มีข้อมูลพื้นฐานว่าหน่วยงานฮั่นปันได้เข้าไปทั่วโลกอย่างไรและเอาภาษาไปซึมแพร่หลายอย่างไร และขณะเดียวเท่าที่สังเกตช่วงสองสามปีที่ผ่านมาจีนเขาจะทำงานกันเป็นทีมทุกระดับทุกหน่วย หน่วยของมหาวิทยาลัยเรารับนักศึกษามากขึ้นของภาษากลุ่มน้อย ภาษาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ไม่ใช่ต่างคนต่างทำแต่มีกำกับจากส่วนบนลงมากำหนดว่าควรจะรับเพิ่มและก็ให้เปิดหลักสูตรที่ต้องการมากซึ่งคนไทยพลาดตรงนี้มากคือหลักสูตรล่าม เปย์ไหว้ ผลิตล่าม 90 กว่าภาษาทั่วโลก ภริยานายกรัฐมนตรีท่านสอนภาษาอังกฤษ ท่านเคยเดินทางมา ล่ามของเปย์ไหว้เรามีห้องสำหรับฝึกทดลองสัมมนาสดๆ และมีห้องสำหรับล่ามที่อยู่ในตู้ต่างๆ ที่เป็นล่ามฉับพลันให้แปล ที่ให้ความสำคัญเรื่องภาษามาก นักศึกษาภาษาต้องแข็ง นอกจากภาษาต่างประเทศเป็นวิชาเอก ยังมีเลือกได้เอก 2 ตัว ตอนนี้เปิดเอก 3 ตัว เราเปิดเอกบาลี สันสกฤตด้วย เรื่องงบประมาณเขาให้การสนับสนุนให้ไปศึกษาว่าวัฒนธรรมจีนที่มีแพร่หลายไปทั่วโลกมีอะไรบ้าง หาเกี่ยวกับเรื่องวรรณกรรม ซึ่งคนไทยก็พลาด วรรณกรรมจีนซึ่งแพร่หลายไปทั่วโลก แต่ละประเทศ ทวีป รับอิทธิพลของวรรณกรรมจีนอย่างไร โดยเน้นตั้งแต่ปี ค.ศ. 1949 เป็นต้นมา

สรุปว่าจีนฉลาดตรงที่เขาผลิตบุคลากรทั้งหมดทุกฝ่ายให้รู้เขารู้เราและรู้ว่าใครคิดกับเราอย่างไร ไทยไม่ยอมรู้เขาไม่ยอมรู้จีน หลักสูตรภาษาจีนที่เรียนเอกภาษาไทยเขากำหนดว่าปี 3 พอมาเรียนที่ไทย กำหนดให้นักศึกษาเรียนประวัติศาสตร์ไทย การเมืองการปกครองไทย เศรษฐกิจไทย เราไปที่เขาเราเรียนอะไร เด็กไทยกลัวเรียนยาก เลยเรียนแค่ภาษาพื้นฐานสื่อสาร ซึ่งมันขาดทุน (แต่ของ

เปย์ต้า มัน Fix ระบบการเรียนการสอน เลยไม่มีสอน แต่ที่พูดคือในแถบกว่างสี) การบรรยายวิชาการต่างๆ ที่เมืองไทยก็ต้องมีการพัฒนาขึ้น ไม่ควรที่จะใช้นักวิชาการเก่าๆ นักวิชาการเก่าๆ อายุไม่สำคัญ แต่หมายถึงเป็นทีมเก่า ความรู้ดีมากเขาบรรยายส่วนหนึ่ง ถ้ามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จัดก็เชิญแต่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ไม่เคยเชิญที่อื่น มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์กับจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ไม่เคยเจอกันเลย แต่มหาวิทยาลัยรามคำแหงยังร่วมมือกับมหาวิทยาลัยหัวเฉียว การเปิดกว้างขึ้นเวลาไปร่วมทีมสมองมันจะกว้างขึ้น สหวิทยาการสำคัญมาก ต้องมาจากหลายแหล่ง นโยบายที่ว่า ไทยจะดีกับจีนไหมไม่ใช่ส่วนที่จะหาคำตอบ คำตอบมันเป็นเรื่องตายตัวต้องดีกับจีนอยู่แล้วใครๆ ก็รู้ว่าอนาคตจีนเป็นประเทศที่เข้มแข็งแน่นอน

แนวทางการรับมือต่อการรุกคืบของจีน

เราวางผลประโยชน์แห่งชาติของเราคืออะไร ถ้าหากไม่รู้ว่าผลประโยชน์แห่งชาติคืออะไร เราไปดูสิ่งที่จีนเขาพูดว่าเขาจะทำอย่างไร แต่เราต้องทันเกมต้องทันจีน ตอนนี้จีนมีจุดอ่อนอย่างหนึ่งถ้ารู้ภาษาเขาเมื่อไหร่เป็นมิตรทันที เขาช่วยเต็มที่ เขาเปลี่ยนความสัมพันธ์ทันที สิ่งที่คนกลัวอย่างน้อยในมุมมองของตะวันตกก็คือ New Colonialism คือเรากำลังกลัวว่าเราจะเป็นเมืองขึ้นจีนในทุกทาง เราเป็นมาตั้งแต่ประวัติศาสตร์นานแล้ว คือเราต้องมาปรับกุศโลบายว่าเราจะทันเกมเขาอย่างไร อย่างเช่น ขายทุเรียนเราต้องขายเหมาทั้งประเทศไหม เราก็อยากขายแต่เราไม่มีแผนรองรับคือ ตอนนี้เราสูญเสียเอกราช คือใช้ว่าเอกราชกว้างๆ อย่างเช่น การตัดสินใจว่าใครจะคุมราคา วิธีการดำเนินงาน จีนเขาไม่ได้ทำทุกอย่างตามกฎหมาย ไม่ใช่ภาครัฐแต่เป็นภาคเอกชน เขาก็ใช้ทุกวิถีทางเพื่อที่จะให้เขาได้มาโดยไม่คำนึงถึงประเทศ ซึ่งเราก็ไม่มีการคุมกฎของประเทศอยู่แล้ว นั่นเป็นความอ่อนแอของเรา และก็ไม่สามารถที่จะให้เรารักษาผลประโยชน์ในระยะยาวได้ เช่น อีกหน่อยราคาจะต่ำลงจากที่สูงๆ ในปัจจุบัน เพราะว่าเราไม่ได้เป็นคนคุมราคา สองคนที่เป็นเกษตรกรก็จะต้องเป็นผู้ที่รับจ้างการผลิต โดยที่ตัวเองเป็นชื่อเจ้าของแต่ในนาม สิ่งที่ช้ำใจมากก็คือว่าเหมาภูมิปัญญาชาวบ้านที่ได้มาจากบรรพบุรุษหลายๆ รุ่นสืบต่อมา คนไทยใจดีบอกเขาหมดวิธีการทำ ได้คุยกับทางผู้ประกอบการคนไทยที่ส่งสินค้าไปขายจีน คนจีนเขาไปจดลิขสิทธิ์เป็นของจีน พอเราเอาไปขายก็จับหมดเพราะถือว่าขายของละเมิดลิขสิทธิ์ของเขาที่จดไว้ตั้งแต่ต้น นี่ก็ทำเหมือนที่ฝรั่งทำ แต่มันก็เป็น Tactic ทางการค้า ซึ่งก็เป็นหน้าที่ของรัฐไทยที่จะต้องมาช่วยผู้ประกอบการหรือว่าทำให้คนของเราไม่เสียเปรียบ ภาษาเราก็ไม่รู้ ล่ามจีนของสถานทูตประจำประเทศไทยเวลามาบรรยายโอกาสสำคัญที่มหาวิทยาลัยหัวเฉียว ก็จะเตรียมล่ามให้ท่าน แต่เขามีล่ามของเขามาเอง ล่ามส่วนตัวจะมีประโยชน์มากคือ เขาจะแปลเพื่อผลประโยชน์ของคนในชาติ ที่ผ่านมาเราเสียเปรียบ เราเปิดหลักสูตรอย่างจีน เรียนรู้วัฒนธรรม จีนไปดูเรียนรู้วิถีชีวิตชาวบ้าน ภูมิปัญหาชาวบ้านว่าเขาทำการเกษตรอะไร นี่คือวัฒนธรรมของชาวต่างประเทศ คนไทยเรียนตัดกระดาษจีน รำไทเก็ก ก็เป็นโอกาสชาวจีนอีก จัดอาจารย์มาสอนแล้วต้องจ่ายเงินให้เขาอีก

ระบบของเราล้มเหลวในการที่จะฝึกคน เรามองไม่ถึง (ถ้ามีศูนย์แล้วก็พยายามดึงเครือข่ายชาวจีน จัดบรรยายวิชาการ ไม่จำเป็นต้องเอาคนที่มีชื่อของไทย แต่เป็นคนที่รอบรู้ แล้วเราจะรู้อะไรเราถามเขา อาจจะเป็นกลุ่มนักศึกษาที่มาเรียนที่ไทยก็ได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน) อย่างมหาวิทยาลัยหัวเฉียวตอนนี้วิชาเอกภาษาไทยไม่ได้รับนักศึกษาไทยรับแต่คนจีน เพราะนักศึกษาไทยเลือกภาษาไทยเป็นภาษาสุดท้ายที่จะเรียนและอ่อนมาก ก็เลยปิดรับไป ประเทศจีนเวลามีปัญหาอะไรเราก็คุยกับระดับผู้ใหญ่ เขาจะสั่งการลงมา สำหรับเมืองไทยที่เกิดขึ้นเรายังไม่มองไม่เห็นไม่รู้ว่าเป็นปัญหาและคนไทยเราก็เข้าไม่ถึงด้วย

นักการเมืองไทยที่อยู่ในจีนไม่ใช่มืออาชีพ ไม่ใช่คนที่ขึ้นมาจากความตั้งใจที่จะบริหารประเทศ แต่ขึ้นมาจากการที่จะแสวงหาผลประโยชน์ระยะสั้น ถ้าพูดถึงผลประโยชน์ของประเทศมันจึงไม่สะท้อนกับนโยบายเวลาทำขึ้นมา เช่น รัฐบาลประยุทธ์ จันทร์โอชา เป้าของเขาไม่ใช่การพัฒนาประเทศ แต่ทำอย่างไรจะอยู่ให้ได้นานที่สุด ทำอย่างไรให้คนชอบเขา ถ้าเขาพัฒนาประเทศแล้วคนไม่ชอบเขา เขาไม่เอา ซึ่งของเราพิเศษที่เป็นมานานเป็นอย่างนี้มาตลอดเป็นศตวรรษ เพราะสังคมเรามีพลวัตต่ำ คนที่เป็นชาวบ้านทั่วไปไม่มีวัฒนธรรมออกเสียง ไม่มีวัฒนธรรมแสดงออก คนจีนโวยวายรักษาสิทธิตัวเอง เป็นความถ่อย คือจริงๆ เป็นความกลัว คนไทยกลัวที่จะแก้ปัญหาเพราะแก้ปัญหาไม่เก่ง วิธีแก้ปัญหาเบื้องต้นก็คือกันๆ เอาไว้ อะไรที่ไม่จำเป็นก็ไม่ต้องทำ อย่างในวัฒนธรรมองค์กรถึงจะมีการศึกษาสูงแต่ก็ยังมีความคิดกลัวผู้ใหญ่ ไม่กล้าแสดงความคิดเห็น คืออยู่เมืองไทยต้องไม่พูดแล้วฟังว่าเขาต้องการอะไร แล้วต้องเห็นด้วยเสมอจะทำให้มีความก้าวหน้ามากกว่า เราเป็นวัฒนธรรมต่อต้านเสียงต่าง

จับตาสหรัฐอเมริกา 8

ที่ว่าการจังหวัดสระแก้ว

ผู้ให้สัมภาษณ์เป็นข้าราชการ สังกัดท้องถิ่นจังหวัดสระแก้ว มีหน้าที่ในการบริหารงานในส่วนงานท้องถิ่นในจังหวัดสระแก้ว ให้ข้อมูลเกี่ยวกับบทบาทของจีนในจังหวัดสระแก้ว

จังหวัดสระแก้ว ถือว่าเป็นจังหวัดที่กำลังขยายตัว จากนโยบายรัฐบาลที่กำหนดให้จังหวัดสระแก้ว 4 ตำบล 2 อำเภอ เป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษ และการถูกผนวกรวมเป็นเสี้ยวหนึ่งของ EEC หรือระเบียงเศรษฐกิจตะวันออก นอกจากนั้นยังรวมถึงการค้าชายแดนของจังหวัดสระแก้วก่อนหน้านี้มีการค้าขายกันอย่างคับคั่ง โดยเฉพาอย่างยิ่งบริเวณตลาดโรงเกลือ ซึ่งเป็นแหล่งจำหน่ายสินค้ามือสองนำเข้าจากต่างประเทศ รวมถึงสินค้ามือหนึ่งที่ผลิตจากฝั่งกัมพูชา รวมถึงสินค้าเสื้อผ้ามือหนึ่งจากประเทศจีน อย่างไรก็ตามในช่วงสองสามปีหลังมานี้ ตลาดโรงเหลือซบเซามาก อาจเป็นผลมาจากมาตรการกวาดล้างสินค้าลอกเลียนแบบที่มีขายอย่างแพร่หลายทำให้ตลาดโรงเกลือไม่ค่อยมีผู้คนเข้าไปจับจ่ายซื้อขายมากเท่าใดนัก

การกวาดล้างดังกล่าวอาจสืบเนื่องมาจากแรงกดดัน และบีบคั้นจากสหรัฐอเมริกา (มาตรา 301 - ผู้สัมภาษณ์) ที่เกี่ยวเนื่องกับการประเมินระดับการให้ความคุ้มครองลิขสิทธิ์ ทรัพย์สินทางปัญหาของประเทศคู่ค้าของตนเอง เป็นผลให้ไทยในปี ค.ศ. 2018 ถูกเลื่อนสถานะดีขึ้น เป็นประเทศเฝ้าจับตามมอง (Watch list) จึงทำให้ปัจจุบันตลาดโรงเกลือยังไม่พลุพล่านเหมือนในอดีต

ในส่วนของบทบาทจีนส่วนใหญ่เข้ามามีบทบาทเป็นผู้ลงทุนร่วมในธุรกิจกาสิโนฝั่งของกัมพูชา ถึงแม้ผู้ประกอบการไทยจะเป็นผู้ลงทุนร่วมเก่าแก่ แต่ในช่วงหลังๆ มานี้ จีนเข้ามามีบทบาททางธุรกิจของกัมพูชามากๆ อีกทั้งในฝั่งของกัมพูชาก็จัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษของตนเองเช่นกัน และกำลังสร้างรถไฟฟ้าทางคู่เพื่อเชื่อมต่อมาถึงไทย แต่ในฟากฝั่งของไทยดูเหมือนหลายๆ อย่างไม่คืบหน้า ไม่ว่าจะเป็นเรื่องนิคมอุตสาหกรรมที่ป่าไร่ ก็ไม่แน่ใจว่าจะมีผู้ประกอบการจะเข้ามาลงทุนมากน้อยเพียงใด เพราะมีเสียงความไม่มั่นใจด้านแรงงาน เกรงว่าจะเป็นการเปิดโรงงานเพื่อคนงานกัมพูชามากกว่า ทำให้จำต้องพึ่งพาแรงงานกัมพูชามากๆ ถ้าหากว่าไทยกับกัมพูชามความขัดแย้งทางการเมืองและมีการปิดกั้นด่านข้ามพรมแดนเหมือนอย่างอดีตอาจส่งผลกระทบต่อแรงงานในการผลิตได้

ส่วนประเด็นการค้ามนุษย์ก็ยังมีให้เห็น มีการจับกุมอยู่เป็นระยะ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการค้าประเวณี การใช้แรงงานเด็ก และอื่นๆ ล้วนเป็นปัญหาที่พ่วงติดตามมาเมื่อมีการเปิดด่านให้มีการค้าขายซึ่งกันและกัน

สรุปการสัมภาษณ์ต่างประเทศ

จับตาสหรัฐอเมริกา 9

สัมภาษณ์ Hunter Marston, a senior research assistant at the Brookings Institution The Brookings Institute, Washington DC. USA สรุปพอสังเขป ดังนี้

เอเชีย เป็นอีกพื้นที่หนึ่งที่สหรัฐอเมริกาให้ความสำคัญในนโยบายต่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งตั้งแต่ยุครัฐบาลโอบามา ตามนโยบาย “Pivot to Asia” โดยมองว่า ศตวรรษที่ 21 เป็นศตวรรษแห่งเอเชีย ซึ่งภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ถือว่าเป็นจุดภูมิยุทธศาสตร์ที่สำคัญ เนื่องจากความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรทางธรรมชาติ ค่าแรงราคาถูกและจุดกึ่งกลางระหว่าง 2 มหาสมุทร คือ มหาสมุทรแปซิฟิกและมหาสมุทรอินเดียและถือเป็นตลาดเพื่อกระจายสินค้า อีกทั้งยังเป็นภูมิภาคที่มีอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจสูง

ภายใต้การบริหารงานของรัฐบาลทรัมป์ ที่จริงแล้วในเรื่องของการให้ความสำคัญต่อเอเชียเป็นการเสริมต่อจากรัฐบาลก่อนหน้า โดยมีปัจจัยภายในเป็นตัวกระตุ้นในการกำหนดนโยบายต่างประเทศ ไม่ว่าจะเป็นนโยบาย “Make America Great Again--MAGA” ที่แสดงให้เห็นว่าปัจจัยภายในเป็นตัวกระตุ้นให้สหรัฐอเมริกาต้องหวนระลึกถึงความยิ่งใหญ่ในอดีตของตนเอง ผลักดันให้

สหรัฐอเมริกาจำต้องกำหนดมาตรการตังกำแพงภาษีต่อประเทศคู่ค้าของตนเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศจีน เนื่องจากว่าประเทศจีนเป็นประเทศคู่ค้าที่สหรัฐอเมริกาเสียเปรียบดุลทางการค้ามากที่สุด

การดำเนินนโยบายสงครามทางการค้าระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีน ส่งผลให้ประเทศเพื่อนบ้านข้างเคียงของจีน โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มประเทศอาเซียน ได้รับอานิสงส์จากการย้ายฐานการผลิตจากประเทศจีนมาสู่ประเทศคู่ค้าอื่นๆ ในกลุ่มประเทศอาเซียนที่ไม่ได้รับผลกระทบจากกำแพงภาษีสหรัฐอเมริกาเป็นช่องทางส่งออกและเลี่ยงกำแพงภาษีที่มีต่อจีนเพื่อส่งออกกลับไปยังสหรัฐอเมริกาเป็นต้น

จับตาสหรัฐอเมริกา 10

สรุปการสัมภาษณ์ Walter Lohman, Director, Asian Studies Center

The Heritage Foundation, Washington DC. USA

ภาพรวมนโยบายต่างประเทศสหรัฐอเมริกา

นโยบายต่างประเทศสหรัฐอเมริกาไม่ได้เปลี่ยนแปลงมากมายนักในภาพรวม เพราะว่านโยบายต่างประเทศสหรัฐอเมริกามีอะไรมากกว่าการตัดสินใจของประธานาธิบดี มากกว่าการที่จะไปติดตามประธานาธิบดีเพียงอย่างเดียว ซึ่งไม่เพียงพอในการทำความเข้าใจนโยบายต่างประเทศสหรัฐอเมริกาเนื่องจากว่า กระบวนการกำหนดนโยบายต่างประเทศ ปัจจัยภายในมีส่วนสำคัญต่อการกำหนดนโยบายอย่างยิ่งยวด

นโยบายต่างประเทศของสหรัฐอเมริกามีลักษณะคล้ายๆ กันมาโดยตลอด แต่นโยบายด้านการค้ามีอะไรบางอย่างที่เปลี่ยนแปลงไป นโยบายต่างประเทศสหรัฐอเมริกามิใช่เพียงสิ่งที่ปรากฏในสื่อออนไลน์ ทวิตเตอร์ หากแต่มีรากฐานในการกำหนดนโยบาย นโยบายต่างประเทศของรัฐบาลทรัมป์มีลักษณะเป็นแบบอนุรักษ์นิยมแนวชาตินิยมผสมผสานกันอยู่ เนื่องจากว่ามีนักคิดและที่ปรึกษาคนรอบข้างของทรัมป์ต่างมีแนวคิดไปในทางเดียวกันเป็นส่วนใหญ่ ที่ปรึกษาหลายคนรอบข้างทรัมป์ มีหัวคิดแนวอนุรักษ์นิยมหลายคน เช่น Pompeo มีหัวคิดแนวอนุรักษ์นิยม Navarro มีหัวคิดแนว Protectionist แต่ก็มีแนวคิดอนุรักษ์นิยมอยู่บ้าง

ดีโมแครต เสียงข้างมากในสภา มีผลต่อทรัมป์ ทำให้สหรัฐอเมริกามุ่งหัวเหกลับไปที่ประเด็นสิทธิมนุษยชนมากมากขึ้น ประธานาธิบดีมีอำนาจในการตัดสินใจในนโยบายต่างประเทศมากกว่านโยบายภายใน ส่วนเรื่องของการอิมพิสเม้น ต้องได้รับการรับรองจากซีเนส ที่ผ่านมามีหลายประธานาธิบดีจะถูกอิมพิส แต่ไม่ได้รับการให้สัตยาบันจาสภาซีเนส ซึ่งก็มีกรณีตัวอย่าง เช่น บิล คลินตัน ก็เกือบจะถูกอิมพิส แต่ไม่ได้รับการรับรองจากสภาซีเนส

ในปัจจุบัน สหรัฐอเมริกายังคงเป็นมหาอำนาจ ไม่ว่าจะเป็นทางการทหาร และทางเศรษฐกิจ แต่ช่องว่างในการแข่งขันนั้น แคบลงเรื่องเรื่อยๆ จากการที่จีนกำลังผงาดขึ้นมา จีนนั้นเติบโตรวดเร็ว

มาก แต่จีนก็มาหลายอย่างท้าทายจากปัญหา และช่องว่างในการพัฒนาทางฝั่งตะวันออกกับฝั่งตะวันตกมีความเหลื่อมล้ำกันมาก ดังนั้นสหรัฐอเมริกาไม่ใช่เพียงมหาอำนาจเพียงหนึ่งเดียวอีกต่อไป ถึงแม้ว่าจีน จะพัฒนาทางเทคโนโลยีอย่างรวดเร็วทาง AI แต่หลายๆ เทคโนโลยีจีนยังคงพึ่งพาสหรัฐอเมริกาอยู่มาก

รัสเซีย ควรมองสหรัฐอเมริกาที่ข้ามพ้นตัวประธานาธิบดีทรัมป์ ความสัมพันธ์รัสเซียและจีนมีความสัมพันธ์ค่อนข้างซับซ้อน รัสเซียเป็นมหาอำนาจขาลง ส่วนจีนเป็นมหาอำนาจที่กำลังผงาดขึ้นมา จึงทำให้สหรัฐอเมริกาเพ่งเล็งไปที่จีนมากกว่า

นโยบายอินโด-แปซิฟิกเป็นนโยบายที่สหรัฐอเมริกาให้ความสนใจอย่างจริงจัง เพราะเป็นภูมิภาคที่กระทบต่อสถานะภาพความเป็นมหาอำนาจของตนเอง สหรัฐอเมริกามีการลงทุนในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มากกว่า แต่มักออกมาในรูปของความร่วมมือระหว่างรัฐบาล มากว่าการลงทุนของจีนในภูมิภาค แต่โดยเปรียบเทียบเม็ดเงินระหว่างยุทธศาสตร์อินโด-แปซิฟิก กับ ความริเริ่มแถบและเส้นทางของจีน สหรัฐอเมริกาเทียบแทบไม่ได้เลยกับเม็ดเงินของจีนที่ทุ่มเข้ามาในภูมิภาค

จีนกับญี่ปุ่นมีการลงนามความร่วมมือด้านการลงทุนโครงสร้างพื้นฐาน ในฐานะที่ญี่ปุ่นพันธมิตรที่ใกล้ชิดของสหรัฐอเมริกามองว่าเป็นเพียงเศษเสี้ยวเดียวของความสัมพันธ์ ถึงแม้ว่าญี่ปุ่นจะเป็นพันธมิตรกับสหรัฐอเมริกามาเป็นเวลายาวนาน เข้าลงนามข้อตกลงความร่วมมือด้านการลงทุนโครงสร้างพื้นฐานระหว่างกัน ญี่ปุ่นทุกวันนี้ มีความไว้วางใจจีนมากกว่าที่ผ่านมา มีความร่วมมือกันมากขึ้น

ด้านสิทธิมนุษยชน ในมุมมองนโยบายด้านสิทธิมนุษยชนของสหรัฐอเมริกาโดยรวม แนวคิดที่มองสหรัฐอเมริกาเป็นตัวแบบด้านสิทธิมนุษยชน รัฐบาลทรัมป์ มองเรื่องเศรษฐกิจสำคัญแต่มิได้หมายความว่าจะละทิ้งหลักการพื้นฐานของสหรัฐอเมริกาที่สนับสิทธิมนุษยชน รัฐบาลสหรัฐอเมริกาต้องการให้ประเทศต่างๆ มีความเป็นประชาธิปไตย เคารพสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์

นโยบายในปัจจุบัน เป็นที่เข้าใจว่าแต่ละประเทศต่างก็มองผลประโยชน์แห่งชาติของตนเองมาเป็นอันดับแรก สหรัฐอเมริกามีนโยบาย America First แคนาดาก็มี Canada First ได้ ส่วนไทยก็ Thailand First เช่นกัน มิใช่เรื่องแปลกแต่อย่างใดที่รัฐบาลชาติต่างๆ จะกำหนดนโยบายโดยมองผลประโยชน์แห่งชาติของตนเองเป็นหลัก

จับตาสหรัฐอเมริกา 11

สรุปการเข้าร่วมสัมมนาในหัวข้อ Will America Remain the World's Only Superpower?
(สหรัฐอเมริกาจะสามารถดำรงความเป็นมหาอำนาจอันดับ 1 อีกต่อไปได้หรือไม่)

ณ สถาบัน The Carnegie Endowment for International Peace, Washington DC. USA
ประกอบด้วยผู้บรรยาย ดังนี้

1. Dr. Michael Beckley, Assistant Professor at Tufts University และเป็นผู้เขียนหนังสือ “Unrivaled: Why America Will Remain the World’s Sole Superpower” (ไร้เทียมทาน: เพราะเหตุใดสหรัฐอเมริกาจึงยังคงเป็นมหาอำนาจโลกเพียงหนึ่งเดียว)

2. Dr. Nicholas Eberstadt, Henry Wendt Chair in Political Economy, American Enterprise Institute.

3. Dr. Jakub Grygiel, Associate Professor, Catholic University of America

ผู้ดำเนินรายการ

Dr. Ashley J. Tellis, TaTa Chair for Strategic Affairs, Carnegie Endowment for International Peace

สรุปและสังเคราะห์พอสังเขป ได้ดังนี้

Michael Beckley ได้เปิดประเด็นเกี่ยวกับภาวการณ์ของสหรัฐอเมริกาว่า หลายๆ คนเข้าใจว่าอำนาจทางการเมืองระหว่างประเทศของสหรัฐอเมริกากำลังอยู่ในภาวะเสื่อมถอย ยุคขั้วอำนาจเดียวกำลังสิ้นสุดลง และประเทศจีนกำลังอยู่ในช่วงเวลาขาขึ้น ในหนังสือของเขาพยายามปฏิเสธความเข้าใจดังกล่าว และเสนอว่า ด้วยการที่สหรัฐอเมริกามีความหลากหลายทางภูมิศาสตร์ ประชากร และสถาบันทางการเมือง ทำให้สหรัฐอเมริกามีความยืดหยุ่นไม่เหมือนประเทศอื่นใด สหรัฐอเมริกามิใช่เพียงมหาอำนาจที่ปราศจากคู่แข่งในภูมิภาค แต่รวมไปถึงบริษัทห้างร้านและมหาวิทยาลัยต่างครอบงำโดดเด่นทั่วโลก เหนือสิ่งอื่นใดสหรัฐอเมริกายังเป็นประเทศที่มีพื้นฐานทางเศรษฐกิจที่แข็งแกร่งและดีที่สุดในโลกก็ว่าได้ นอกจากนั้นทรัพยากรที่อุดมสมบูรณ์ ประชากรมีคุณภาพและมีความมั่นคงในชีวิตและทรัพย์สินและมีสถาบันทางการเมืองที่ยืนยาว

ในส่วนของการเจริญเติบโตของจีนนั้น เป็นไปในทางตรงกันข้าม เพราะมองว่ามีการใช้มาตรวัดอำนาจของจีนที่ไม่ถูกต้อง ส่วนของ จีดีพี นั้นมองว่า เป็นการให้ค่าการเจริญเติบโตเกินกว่าความจริง ในขณะที่ประชาชนชาวจีนนั้นยังยากจนอยู่มาก จีนมองข้ามปัญหาหลายประการทั้งทางเศรษฐกิจและการทหาร โดย Beckley มิได้ถกว่าสหรัฐอเมริกาจะสามารถรักษาสภาพขั้วอำนาจเดียวได้อย่างไร แต่เขาเสนอว่าสหรัฐอเมริกานั้นคงจะเป็นมหาอำนาจเช่นนี้ ไปอีกนานแสนนาน

ในขณะที่ Dr. Nicholas Eberstadt และ Dr. Jakub Grygiel มองว่า สหรัฐอเมริกาประเมินสถานภาพของตนเองเกินความเป็นจริง เพราะอันที่จริงแล้ว สหรัฐอเมริกาได้ประสบปัญหาภายในเรื้อรังมาหลายทศวรรษ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในทางเศรษฐกิจ ทำให้มหาอำนาจอย่างจีน ลุกขึ้นมาอย่างก้าวกระโดด อันที่จริงแล้วในปัจจุบันสหรัฐอเมริกาก็ยอมรับว่าตนเองกำลังอยู่ในช่วงขาลง เห็นได้จากการกำหนดนโยบายของทรัมป์ MAGA หรือ “Make America Great Again” ซึ่งตีความได้ว่า จะทำอย่างไรให้สหรัฐอเมริกาหวนหลับมายิ่งใหญ่อีกครั้งอย่างที่เป็นในอดีต อันเป็นการยอมรับสถานภาพ

ความเสื่อมถอยในปัจจุบันของตนเอง รวมไปถึงการตั้งกำแพงภาษีและทำสงครามทางการค้าของสหรัฐอเมริกาต่อประเทศจีน ก็เป็นอาการหนึ่งที่แสดงถึงความไม่มั่นใจในตัวเองของสหรัฐอเมริกา อย่างไรก็ตาม สหรัฐอเมริกาก็มีฐานรากทางเศรษฐกิจและการแผ่ขยายทางความคิดไปสู่นานาประเทศให้เชื่อและคิดอย่างที่สหรัฐอเมริกามุ่งหวังมานานและฝังรากลึก ส่วนด้านอาวุธยุทโธปกรณ์ทางการทหารสหรัฐอเมริกายังไร้เทียมทานด้านประสิทธิภาพการทำลายล้าง ดังนั้นสหรัฐอเมริกาในบางมุมก็ยังเป็นมหาอำนาจอยู่มาก อาจกล่าวได้อีกนัยหนึ่งคือ สหรัฐอเมริกาเป็นมหาอำนาจไร้คู่เทียบเคียง แต่ก็มีความพยายามในการแข่งขันเพื่อรุกคืบจากมหาอำนาจอื่นๆ ในทางเศรษฐกิจ (Unrivaled but highly competitive) โดยเฉพาะอย่างยิ่งจีนเป็นอันดับต้นและรัสเซียเป็นอันดับรอง

จับตาสหรัฐอเมริกา 12

สรุปการสัมภาษณ์ Mrs. Nina Chotikul, ผู้ประกอบการร้านอาหาร

ณ กรุงวอชิงตัน ดีซี ประเทศสหรัฐอเมริกา

พื้นเพผู้ให้สัมภาษณ์

ผู้ให้สัมภาษณ์เป็นชาวอเมริกันเชื้อสายไทย เพศหญิง มีพ่อแม่เป็นคนไทย และได้ย้ายถิ่นฐานมาตั้งรกรากในสหรัฐอเมริกาได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานจากโรงท้องถิ่นสหรัฐอเมริกาอาศัยอยู่ที่สหรัฐอเมริกามาเป็นเวลามากกว่า 30 ปี ปัจจุบันเป็นเจ้าของร้านอาหารไทย ThaiChili Washington DC เปิดกิจการมามากว่าสิบปี ร้านอาหารแห่งนี้ เป็นที่ต้อนรับนักธุรกิจชาวไทยอยู่บ่อยครั้ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งนักธุรกิจสายบริษัทสิงห์ คอเปอร์เรชั่น และบริษัทอื่นๆ ซึ่งมีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน โดยให้ความเห็นเกี่ยวนโยบายของรัฐบาลทรัมป์ ดังนี้

โดยส่วนตัวสนับสนุนนโยบายของทรัมป์ เห็นด้วยกับการตั้งกำแพงภาษีต่อประเทศคู่ค้าต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งจีนซึ่งเป็นคู่ค้ารายใหญ่ และสหรัฐอเมริกาได้รับผลกระทบต่อการที่จีนดำเนินการค้าไม่ตรงไปตรงมา มีสินค้าลอกเลียนแบบมากมายๆ ออกมา นอกจากนั้น ยังเห็นด้วยกับการคัดกรองและต่อต้านการหลบหนีเข้าเมืองแบบผิดกฎหมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริเวณชายแดนติดต่อกับประเทศเม็กซิโก

มองว่าทรัมป์ทำถูกต้องแล้ว เพราะเป็นนโยบายเพื่อชาวอเมริกัน เพราะคนที่หลบหนีเข้าเมืองแบบผิดกฎหมายเหล่านั้นล้วนเป็นภาระแก่งบประมาณ และไม่จ่ายภาษี รัฐบาลต้องเก็บภาษีเพื่อโอบอุ้มคนที่เข้ามาแบบผิดกฎหมายเหล่านั้น จึงไม่เห็นด้วยกับรัฐบาลที่สนับสนุนให้เพิ่มอัตราภาษี เพราะมองว่าเป็นการเอารัดเอาเปรียบคนตั้งใจทำมาหากินอย่างสุจริตอยู่แบบถูกกฎหมาย

โดยได้ยกตัวอย่างนโยบายของโอบามาที่ต้องการให้ขึ้นภาษีมากๆ เพื่อเก็บภาษีให้ได้มากขึ้น แล้วเอาเงินเหล่านั้นมาจุนเจือ โอบอุ้ม คนที่ไม่ต้องการทำอะไรเลย คอยแต่รับอย่างเดียว นอกจากนั้น

ยังอาจรวมไปถึงต้องดูแลพวกที่หลบหนีเข้าเมืองอย่างผิดกฎหมายดังที่กล่าวมา เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้พรรคดีโมแคตไม่ได้รับการเลือกตั้งในยุคต่อมา

จับตาสหรัฐอเมริกา 13

สรุปการสัมภาษณ์ Professor of Comparative Politics and East Asia

University of California, Berkley, USA

พื้นเพของผู้ให้สัมภาษณ์ เป็นบรรณาธิการวารสารทางวิชาการ Asian Review มองว่าตนเองเป็นนักวิชาการอิสระที่ไม่ได้มุ่งไปสายการเมืองฝั่งใด ที่จริงแล้วไม่จำเป็นต้องทราบว่าตนเองอยู่ฝั่งไหน แต่พยายามไม่ฝักฝ่ายการเมืองฝ่ายใดฝั่งหนึ่ง

นโยบายต่างประเทศของทรัมป์ เป็นความพยายามในการผลักให้เกิดการจ้างงานภายในประเทศที่เกิดจากบรรษัทของสหรัฐอเมริกาได้ย้ายฐานการผลิตไปต่างประเทศมาหลายทศวรรษที่ผ่านมา นโยบายต่างประเทศสหรัฐอเมริกามีลักษณะ Incoherence ไม่เป็นไปในทิศทางเดียวกันในหลายๆ เรื่อง สงครามการค้าเป็นนโยบายชาตินิยมทางเศรษฐกิจ ที่สหรัฐอเมริกาพยายามรักษาผลประโยชน์ทางการค้าของตนเองที่ตนเองเสียเปรียบทางการค้ามากๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคู่ค้าจีน

นโยบายต่างประเทศสหรัฐอเมริกามีลักษณะ Conservative nationalism ส่วน จอร์จ ดับเบิ้ลยู บูช ละทิ้งค่านิยมของชาวอเมริกันและมุ่งการเกี่ยวสัมพันธ์กับโลกภายนอก ตามแนวคิด Neoconservative เห็นได้จากการพยายามเปลี่ยนแปลงระบอบการเมืองการปกครองของอัฟกานิสถานเพื่อให้สอดคล้องกับค่านิยมของสหรัฐอเมริกา ทรัมป์ มองว่าตนเองทำสิ่งที่ถูกต้องเพื่อผลประโยชน์ของสหรัฐอเมริกา

การประชุมระหว่างทรัมป์ กับ คิม จองอึล เป็นความพยายามในการประนีประนอม และความสัมพันธ์อันดีกับจีน ในขณะที่ดำเนินนโยบายสงครามทางการค้ากับจีน ซึ่งถือว่าเป็นกลวิธีของสหรัฐอเมริกาในการรักษาความเป็นมหาอำนาจ

Michael Pillsbury เขียนหนังสือ Hundred-Year Marathon เป็นเป็นที่ปรึกษา และผู้เขียนร่างคำปาฐกถา ให้ทรัมป์ เช่นเดียวกับ Navaro, James Mattis และคนอื่นๆ ล้วนมีหัวคิดแนวอนุรักษ์นิยมแบบชาตินิยม

เมื่อจีนกับญี่ปุ่น มีการแข่งขันกันในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เมื่อทั้งสองประเทศนี้ มีการแข่งขัน และความร่วมมือในเวลาเดียวกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งดูเหมือนว่าทั้งสองประเทศนั้นตกลงแบ่งสันปันส่วนผลประโยชน์ซึ่งกันและกัน ส่งผลให้ไทยและกลุ่มประเทศอาเซียนจำต้องหวนกลับมาตระหนักและวิเคราะห์อย่างเป็นระบบว่าจะจัดการอย่างไรกับความสัมพันธ์ที่ซับซ้อนของสองมหาอำนาจ

ความสัมพันธ์ที่ซับซ้อนระหว่างสหรัฐอเมริกาและจีน ส่งผลต่อเศรษฐกิจและการเมืองโลกเป็นอย่างมาก ตั้งแต่จีนเปิดประเทศเป็นต้นมา สหรัฐอเมริกามีบทบาทอย่างมากในการนำเสนอแนวคิดทุนนิยมต่อจีนที่ต้องการผลักดันการพัฒนาประเทศ จากการย้ายฐานการผลิตไปลงในจีนจากแรงจูงใจที่เป็นค่าแรงราคาถูก ทำให้ความเป็นอยู่ของคนจีนดีขึ้นและเป็นผลให้จีนพัฒนาประเทศขึ้นมาได้เป็นลำดับ

แต่ในไม่กี่ทศวรรษที่ผ่านมา เศรษฐกิจจีนเฟื่องฟูและเติบโตอย่างรวดเร็ว และท้าทายความเป็นใหญ่ของสหรัฐอเมริกา การเติบโตของจีนมิใช่เพียงเทคโนโลยีด้านการผลิตจากประเทศตะวันตกหากแต่ยังเกิดจากความไม่ตรงไปตรงมาของจีนในการดำเนินนโยบายพัฒนาเศรษฐกิจของตนเอง ด้วยการลอกเลียนแบบเทคโนโลยี สินค้าและผลิตภัณฑ์ต่างๆ มากมาย ทำให้สหรัฐอเมริกาเสียประโยชน์จากเทคโนโลยีต้นกำเนิดที่มาจากตนเอง แต่กลับถูกพัฒนากลายเป็นสินค้าลอกเลียนแบบหรือการสร้างแบรนด์ของจีนเองและขายแข่งกับสินค้าของสหรัฐอเมริกาหรือประเทศอื่นๆ ที่เข้ามาลงทุนผลิตสินค้าในจีน

จีนในปัจจุบันเป็นภัยคุกคามทางเศรษฐกิจต่อสหรัฐอเมริกา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในแง่การค้า ผลประโยชน์ของจีนต่อสหรัฐอเมริกามีมากกว่าสหรัฐอเมริกามีต่อจีน แต่ถือว่าเป็นความท้าทายความยิ่งใหญ่ของสหรัฐอเมริกาเมื่อจีนพยายามผงาดขึ้นมา ผลสุดท้ายทั้งสองจะสูญเสียทั้งสองจากการทำสงครามทางการค้าระหว่างกันขึ้นอยู่กับว่าใครจะเสียมากกว่ากัน

ประเด็นทางสิทธิมนุษยชน ไม่ได้มองว่า ทรัมป์ละเลยประเด็นเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนแต่เพียงต้องการรักษาผลประโยชน์ของชาวอเมริกันที่ถูกเอารัดเอาเปรียบจากผู้อพยพเข้ามาสหรัฐอเมริกาแบบผิดกฎหมาย เพราะไม่ได้เสียภาษี

Indo Pacific เป็นการดึงอินเดียมาคานอำนาจจีน เพราะอินเดียถือว่าเป็นพันธมิตรที่เหนียวแน่นของสหรัฐอเมริกาในภูมิภาคเอเชีย และถือว่าเป็นการเล่นหมากที่สำคัญในสนามอินโด-แปซิฟิกที่สหรัฐอเมริกาพยายามประกาศเขตอิทธิพลของตนเองในรูปแบบของ “จตุภาคี” และมองว่าสหรัฐอเมริกาไม่ได้ให้ความสำคัญและจริงจังกับยุทธศาสตร์นี้เท่าไรนัก ในทางตรงกันข้ามญี่ปุ่นกลับให้ความสำคัญกับยุทธศาสตร์นี้มากกว่าสหรัฐอเมริกาเสียด้วยซ้ำไป เป็นการประกาศกร้าวการเข้ามามีอิทธิพลของตนเอง แต่ที่จริงแล้วเป็นเพียงวาทกรรมของสหรัฐอเมริกาแต่ในทางปฏิบัติมิได้ให้ความสำคัญมากเท่าไรนัก

Pivot to Asia หมายถึง การหันหลังกลับอย่างรวดเร็ว มิได้หมายความว่า การปักหมุดอย่างที่เข้าใจกัน และคำกล่าวที่ว่า ปัจจุบันเป็น Cold War ผู้ให้สัมภาษณ์มองว่าเป็น Cool War เนื่องจากมองว่าขณะที่มีการแข่งขันก็มีการร่วมมือในเวลาเดียวกัน หรือคู่ขนานกันไป (competitive cooperation) ความสัมพันธ์ระหว่างทั้งสองมีแนวโน้นจะนำไปสู่การเกิดปัญหา แต่มิใช่สงครามเย็นอย่างที่เข้าใจกัน หากแต่มีลักษณะของกลุ่มบล็อกทางเศรษฐกิจที่แยกออกจากกัน สหรัฐอเมริกา

มุ่งเน้นความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจมากกว่า ความใกล้ชิดทางการเมืองหากแต่พยายามรักษาความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศที่มีประโยชน์ต่อตนเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งจีน

ข่าวการแทรกแซงการเลือกตั้งสหรัฐอเมริกาของรัสเซียถือว่ามีนัยสำคัญแต่ปรากฏเพียงคำวิจารณ์ในหน้าหนังสือพิมพ์ โดยส่วนตัวคิดว่าไม่ใช่การแทรกแซง หากแต่เป็นความพยายามในการส่งอิทธิพลต่อการเลือกตั้งเท่านั้น รัสเซียกีดกันทางการค้าที่ไม่ใช่มาตรการทางภาษีต่อสหรัฐอเมริกาเช่นกัน

ความสัมพันธ์ระหว่างการเมืองภายในกับนโยบายต่างประเทศมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญ เช่น นโยบายสงครามการค้า MAGA เป็นต้น ล้วนเกิดจากแรงผลักดันจากภายในประเทศให้เกิดการกำหนดนโยบายต่างประเทศที่สนองความต้องการของสาธารณะ

มิติทางการทหาร จีน มีเทคโนโลยีทางการทหารที่ล้ำหน้ากว่าสหรัฐอเมริกาหลายด้าน เพราะจีนลอกเลียนเทคโนโลยีของประเทศอื่นๆ มาพัฒนาต่อยอดเป็นของตนเองหลายๆ อย่างด้วยกัน ทำให้ล้ำหน้ากว่าสหรัฐอเมริกาโดยภาพรวม แต่ยุทธศาสตร์ทางการทหารของจีนต่างจากสหรัฐอเมริกาตรงที่ของจีนนั้นมุ่งเน้นความมั่นคงทางการทหารด้านเอเชียและแปซิฟิก พื้นที่ใกล้เคียงประเทศตนเองแต่ยุทธศาสตร์ทางการทหารของสหรัฐอเมริกานั้นครอบคลุมไปทั่วโลก

ความสัมพันธ์ระหว่างรัสเซียกับญี่ปุ่นมีความสัมพันธ์อย่างแน่นแฟ้นเห็นได้จากทั้งสองมีข้อตกลงแลกเปลี่ยนหมู่เกาะต่อกัน โดยรัสเซียยกหมู่เกาะกลับคืนให้แก่ญี่ปุ่น ในทางกลับกัน ญี่ปุ่นก็ลงนามในข้อตกลงสันติภาพระหว่างรัสเซีย เป็นตัวบ่งชี้ให้เห็นความสัมพันธ์อันดีต่อกันระหว่างทั้งสองประเทศซึ่งมองว่าเป็นเรื่องที่น่าสนใจเป็นอย่างยิ่ง

<u>ข้อสังเกต</u>

ระหว่างด่านตรวจคนเข้าเมือง เจ้าหน้าตรวจคนเข้าเมืองมีเชื้อชาติฟิลิปปินส์ สัญชาติอเมริกันเกิดที่สหรัฐอเมริกา เพราะบิดามารดา อพยพมาเมื่อหลายสิบปีก่อน มีแนวคิดสนับสนุนนโยบายของทรัมป์ ไม่เคยเดินทางกลับไปฟิลิปปินส์เลย เขาบอกว่าฝันอยากไปเที่ยวประเทศไทย ไม่อยากไปฟิลิปปินส์เพราะไม่น่ามีอะไรน่าสนใจเท่าประเทศไทย

ระหว่างการเดินทางกลับ ด้วยสายการบินเอมิเรตแอร์ไลน์ จาก San Francisco ไปสนามบินนานาชาติดูไบ (UAE) มากกว่าร้อยละ 80 เป็นผู้โดยสารชาวอินเดีย ที่ทำงานในโรงงานอุสาหกรรม/บริษัท ใน Silicon Valley ในสหรัฐอเมริกาเดินทางกลับบ้านเกิด จากการพูดคุยซักถามได้เรื่องว่า มาทำงานเป็นวิศวกร ในโรงงานอุตสาหกรรมที่สหรัฐอเมริกาเป็นเวลาเกือบ 10 ปี แล้ว และได้รับค่าตอบแทนและสวัสดิการที่ดีซึ่งเป็นแรงจูงใจหลักที่เลือกมาทำงานที่สหรัฐอเมริกาเป็นการแสดงให้เห็นบรรยากาศการเปิดกว้างและตอบรับดึงดูดผู้ที่มีความรู้ความสามารถมาทำงานในสหรัฐอเมริกา

ข้อจำกัด

การเดินทางไปสัมภาษณ์ ณ ประเทศสหรัฐอเมริกา มีการต่อเที่ยวบิน ณ เมืองดูไบ ประเทศสหรัฐอาหรับเอมิเรตส์ แต่ในระหว่างนั้นสภาพภูมิอากาศเกิดพายุหนักทำให้เครื่องบินไม่สามารถลงจอดตามเวลาที่กำหนดได้ (Delayed Flight) ทำให้ตารางนัดหมายคลาดเคลื่อนทั้งหมด นอกจากนั้นในวันที่ 14 ธันวาคม ค.ศ. 2018 มีหิมะตกหนักตลอดทั้งวัน ผู้นัดหมายไม่สามารถเดินทางไปที่ทำงานได้ ทำให้จำเป็นต้องเลื่อนตารางนัดหมาย และไม่สามารถทำการสัมภาษณ์กับบางท่าน บางหน่วยงาน เนื่องจากจำเป็นต้องเดินทางไปมลรัฐแคลิฟอร์เนีย ในวันถัดไป นอกจากนั้นช่วงเวลานัดหมายสัมภาษณ์ที่แคลิฟอร์เนีย ตรงกับช่วงวันหยุด วันขอบคุณพระเจ้า (Thanks Giving) ทำให้ไม่สามารถสัมภาษณ์นักวิชาการได้ตามแผนที่วางไว้

เอกสารอ้างอิง

กรมการเจรจาระหว่างประเทศ. (2544). **รายงานการศึกษาเบื้องต้นความเป็นไปได้ในการจัดตั้งเขตการค้าเสรีไทย-สหรัฐอเมริกา**. ค้นเมื่อ 28 มีนาคม 2561, จาก www.thaifta.com/thaifta/Portals/0/File/thus_study44.doc

กรุงเทพธุรกิจ. (พฤษภาคม 15, 2562). **ศึกการค้าโลก ทุบ 'ส่งออก' 2 แสนล้าน**. ค้นเมื่อ 16 พฤษภาคม 2562, จาก http://inews.bangkokbiznews.com/read/369220

กฤตยา วัฒนาภิรมย์. (2553). **แนวทางการกำหนดนโยบายการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างกองทัพไทยกับกองทัพมิตรประเทศ**. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาการจัดการทรัพยากรเพื่อความมั่นคง) มหาวิทยาลัยบูรพา.

กิตติศักดิ์ พรหมเปี่ยม. (2548). **จักรวรรดินิยมอเมริกัน: ความต่อเนื่องและความเปลี่ยนแปลงก่อนและหลังเหตุการณ์ 11 กันยายน ค.ศ. 2001**. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

จิตติภัทร พูนขำ. (2559). การเปลี่ยนผ่านอำนาจโลกในโลกเปลี่ยนผ่านอำนาจ? ข้อถกเถียงเชิงทฤษฎีความสัมพันธ์ระหว่างประเทศว่าด้วยการเมืองระบบขั้วอำนาจเดียว การครองอำนาจนำและยุทธศาสตร์ของสหรัฐอเมริกาต่อจีน. **รัฐศาสตร์สาร**, 37(1): 159-209.

จีระพร จีระนันทกิจ. (2546). **นโยบายต่างประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนต่อสหรัฐอเมริกา ในยุคประธานาธิบดีคลินตัน (ค.ศ. 1993-2001)**. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ชนัญนิษฐ์ ลาภวิไล และพิสินี ลีลาเฟื่องศิลป์. (2552). **ประเทศมหาอำนาจกับการค้าระหว่างประเทศ**. กรุงเทพฯ: โครงการ WTO Watch.

ไทยรัฐ. (กุมภาพันธ์ 23, 2562). **ส่งออกไทยทรุดหนักต่อเนื่อง ม.ค.ติดลบกระฉูด 5.65%-ขาดดุลสูงสุดรอบ 7 ปี**. ค้นเมื่อ 13 พฤษภาคม 2562, จาก https://www.thairath.co.th/news/business/market-business/1502811

ไทยรัฐ. (พฤษภาคม 11, 2562). **ช็อกโลก! “ทรัมป์” ขึ้นภาษีจีน25% เศรษฐกิจโลกทรุด-ส่งออกท่องเที่ยวไทยรวน**. ค้นเมื่อ 13 พฤษภาคม 2562, จาก https://www.thairath.co.th/news/business/1565086

ธนาคารกสิกรไทย. (2561). **สงครามการค้าจีน - สหรัฐฯ: SME ไทย ได้หรือเสีย?** ค้นเมื่อ 14 พฤษภาคม 2562, จาก https://kasikornbank.com/th/business/sme/KSMEKnowledge/article/KSMEAnalysis/Documents/China-US_Trade-War.pdf

ธนาสฤษฏิ์ สตะเวทิน. (2549). **นโยบายต่างประเทศไทย**. กรุงเทพ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

นิมิต อังก์ และกฤษณา ไวสำรวจ. (2559). **ประชาคมอาเซียนภายใต้บริบทการแข่งขันด้านนโยบาย "Soft/Smart Power" ของจีนและญี่ปุ่น: ศึกษาเปรียบเทียบและประเมินผลกระทบต่อประเทศหลักในอาเซียน**. กรุงเทพฯ: คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

เบ็ญจมาส จีนาพันธุ์. (2546). **เอกสารหมายเลข 68 ทฤษฎีความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ**. กรุงเทพฯ: ศูนย์เอกสารทางวิชาการ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ปฐมา นิรมร และกฤษณา ไวสำรวจ. (2559). ประชาคมอาเซียนกับการแก้ปัญหาการค้ามนุษย์: ค่านิยมบนหลักสิทธิมนุษยชนสากล. **วาสารศูนย์ศึกษาเอเชียตะวันออก**, 16(2): 45-72.

ประภัสสร์ เทพชาตรี. (2551). ยุทธศาสตร์สหรัฐฯ ต่อภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้. **วารสารเอเชียตะวันออกศึกษา**. 12(2): 42-78.

ประภัสสร์ เทพชาตรี. (2554). **ยุทธศาสตร์สหรัฐต่อเอเชียตะวันออกเฉียงใต้**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์เสมาธรรม.

ประภัสสร์ เทพชาตรี. (2557). **นโยบายต่างประเทศของสหรัฐฯ ต่อภูมิภาคเอเชียตะวันออก ในสมัยรัฐบาล Barack Obama** (รายงานฉบับสมบูรณ์). ค้นเมื่อ 25 เมษายน 2561, จาก http://www.drprapat.com/wp-content/uploads/2015/04/นโยบายต่างประเทศของสหรัฐฯ-ต่อภูมิภาคเอเชียตะวันออก-ในสมัยรัฐบาล-Barack-Obama.pdf

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2546). **รู้จักอเมริกา หันมาดูศักยภาพไทย**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์อมรินทร์.

พอใจ เงินดี. (2542). **บทบาททางเศรษฐกิจของสหรัฐฯ ต่อภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิกในสมัยของประธานาธิบดี บิล คลินตัน**. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

พิชิตพันธ์ ศาตะจันทร์. (2547). **นโยบายต่างประเทศสหรัฐอเมริกาต่อลิเบีย ค.ศ. 2003-2006**. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

มติชนออนไลน์. (2560). "**ทรัมป์ สั่งตรวจสอบ "ไทย" และอีก 15 ประเทศ ข้อหามีพฤติกรรมการค้าไม่เป็นธรรมต่อสหรัฐ**. ค้นเมื่อ 17 กรกฎาคม 2560, จาก https://www.matichon.co.th/news/516758.

รังสรรค์ สุคำภา. (2558). การสร้างแบรนด์แห่งชาติกับการทูตสาธารณะญี่ปุ่น. **วารสารศูนย์ศึกษาเอเชียตะวันออก**, 15(2): 87-122.

รังสรรค์ สุคำภา. (2559). ความมั่นคงมนุษย์กับอาเซียน: การทูตสาธารณะ วิถีอาเซียนกับช่องว่างอัตลักษณ์. **วารสารศูนย์ศึกษาเอเชียตะวันออก**, 16(1): 60-86.

ราชกิจจานุเบกษา. (2561). **ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561-2580)**. ค้นเมื่อ 28 ธันวาคม 2561, จาก http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2561/A/082/T_0001.PDF

วราภรณ์ พรหมรัตน์. (2543). **ความสัมพันธ์ระหว่างจีนกับอาเซียนทางด้านความมั่นคง : ศึกษากรณีจีนเข้าร่วมการประชุมอาเซียน ว่าด้วยความร่วมมือด้านการเมืองและความมั่นคงในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก**. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ศุทธาวีร์ ลีสวรรค์. (2550). **สัจนิยมของฮานส์ มอร์เกนธอ : ศึกษากรณีงานของมอร์เกนธอว่าด้วยนโยบายต่างประเทศสหรัฐอเมริกา**. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สาวิตรี บุญกล่อม. (2558). **นโยบายของสหรัฐอเมริกาต่อไทยก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2**. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุพัตรา ศรีภูมิเพชร. (2554). **นโยบายต่างประเทศจีนต่อรัสเซียสมัยประธานาธิบดีหู จิ่น เทา (ค.ศ. 2003-2009)**. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อิทธิชัย นัยชิต. (2544). **นโยบายต่างประเทศของไทยต่ออาเซียน : ศึกษาเฉพาะกรณีสมัยรัฐบาลนายชวน หลีกภัย (พ.ศ.2540-2544)**. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

อุไรวรรณ ธนสถิตย์. (2554). **นโยบายต่างประเทศของสหรัฐอเมริกาสมัยประธานาธิบดีจอร์จ ดับเบิลยู บุช (ค.ศ. 2001-2009)**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Abe, Shinzo. (September 25, 2015). **Shinzo Abe: Lessons learned for a better World**. Retrieved January 8, 2019, from https://edition.cnn.com/2015/09/25/opinions/abe-development-lessons/

Al Jazeera English. (January 6, 2011). **China's influence in Europe-Inside Story**. Retrieved November 20, 2018, from https://www.youtube.com/watch?v=RbJRImzzbVI&feature=youtu.be

Allison, Graham T. (1971). **Essence of Decision: Explaining the Cuban Missile Crisis**. Boston: Little Brown.

Amnesty International. (2018). **Thailand 2017/2018**. Retrieved November 15, 2018, fromhttps://www.amnesty.org/en/countries/asia-and-the-pacific/thailand/report-thailand/

AP News. (December 8, 2018). **Chinese Executive Facing US Extradition Appears in Court**. Retrieved January 8, 2019, from https://www.apnews.com/fb8df477588343918f6b5cfbef0a0472

Ashbee, Edward. (2000). Politics of Paleoconservatism. **Society**, 37(3):75-84.

Ashley, Richard K. (1986). **The Poverty of Neorealism. In Neorealism and Its Critics**. Robert O. Keohane. (ed.) New York: Columbia University Press.

Baldwin, David A. (1997). The Concept of Security. **Review of International Studies**, 23(1): 5-26.

Bangkok Post. (March 1, 2018). **Thailand again 'thinking' about joining TPP**. Retrieved November 20, 2018, from https://www.bangkokpost.com/business/1420010/thailand-again-thinking-about-joining-tpp

BBC News. (December 8, 2015). **Trump's 'Muslim lockdown': What is the Center for Security Policy?** Retrieved April 21, 2018, from https://www.bbc.com/news/world-us-canada-35037943

BBC News. (July 9, 2016). **Donald Trump: 50 Supporters Explain Why They Love Him**. Retrieved April 21, 2018, from https://www.youtube.com/watch?v=Lcjr2FcrYzM

BBC News. (March 22, 2018). **HR McMaster: Why did Trump dump national security adviser?** Retrieved August 22, 2018, from https://www.bbc.com/news/world-europe-39033934

BBC News. (April 3, 2018). **White House criticises China for $3bn tariffs on US imports**. Retrieved November 20, 2018, from https://www.bbc.com/news/world-us-canada-43622862

BBC News. (April 26, 2018). **Mike Pompeo: Trump's loyalist diplomat and ex-spymaster**. Retrieved August 22, 2018, from https://www.bbc.com/news/world-us-canada-38029336

BBC News. (July 13, 2018). **China trade surplus with US hits record high in June**. Retrieved August 22, 2018, from https://www.bbc.com/news/business-44818316

BBC News. (March 25, 2019). **Russia-Trump: Who's who in the drama to end all dramas?** Retrieved April 20, 2019, from https://www.bbc.com/news/world-us-canada-40709270

Bentham, Jeremy. (1780). **An Introduction to the Principles of Morals and Legislation**. Retrieved April 21, 2018, from https://www.econlib.org/library/Bentham/bnthPML.html?chapter_num=1#book-reader

Beyond Intractability. (2003). **Track I Diplomacy**. Retrieved November 20, 2018, from https://www.beyondintractability.org/essay/track1_diplomacy/

Beyond Intractability. (2003). **TTrack II (Citizen) Diplomacy**. Retrieved November 20, 2018, from https://www.beyondintractability.org/essay/track2_diplomacy/

Bloomberg. (December 12, 2018). **Why Vietnam Could Be Asia's Biggest Trade War Winner**. Retrieved January 8, 2019, from https://www.bloomberg.com/news/articles/2018-12-11/vietnam-wields-cheap-wages-export-deals-as-aces-in-trade-war

Bravo, Richard, et al. (2018). **Inside Steve Bannon’s Plans for a New European Political Order**. Retrieved December 20, 2018, from https://www.bloomberg.com/amp/news/articles/2018-09-19/bannon-seeks-european-upset-with-appeal-to-eu-s-populist-forces

Brecher, Michael. (1968). **India and World Politics: Krishna Menon's View of the World**. New York: Frederick Praege.

Bremmer, Ian. (2018). **Tweets aside, Trump has mostly governed like a garden-variety Republican**. Retrieved April 21, 2018, from https://www.scribd.com/article/369020119/Tweets-Aside-Trump-Has-Mostly-Governed-Like-A-Garden-Variety-Republican

Buzan, Barry. (2003). **Implications for the study of international relations**. In: Buckley, Mary and Fawn, Rick, (eds.) Global Responses to Terrorism: 9/11, Afghanistan and Beyond. London; New York: Routledge.

CBS (November 13, 2016). **60 Minutes interview: President-elect Donald Trump**. Retrieved November 20, 2018, from https://www.cbs.com/shows/60_minutes/video/5w8Z01lFsdTi0YQ_Fqb04CNGa4rg0eTC/60-minutes-interview-president-elect-donald-trump/

Carr, Edward H. (1939). **The Twenty Years' Crisis 1919-1939: An Introduction to the Study of International Relations**. London: HarperCollins.

Chester, Jeff and Montgomery, Kathryn C. (2017). **The role of digital marketing in political campaigns**. Retrieved April 29, 2019, from https://policyreview.info/articles/analysis/role-digital-marketing-political-campaigns

CNBC. (July 20, 2018). **4 Powerful Weapons China has in its Arsenal to Win the US-China Trade War**. Retrieved January 30, 2019, from https://www.cnbc.com/2018/07/19/4-lethal-weapons-china-has-to-help-win-the-us-china-trade-war.html

CNBC. (August 27, 2018). **US and Mexico reach a Trade deal, Paving the way to Replace NAFTA**. Retrieved November 20, 2018, from https://www.cnbc.com/2018/08/27/mexican-official-says-nafta-talks-with-us-have-concluded.html

CNBC. (August 28, 2018). **The US-Mexico Trade deal may be bad news for China**. Retrieved November 20, 2018, from https://www.cnbc.com/2018/08/28/the-us-mexico-trade-deal-may-be-bad-news-for-china-experts-say.html?recirc=taboolainternal

CNBC. (October 8, 2018). **US Growing Concerned about China's Falling Currency and 'Turn away from Market-Oriented Policies'** Retrieved November 20, 2018, from https://www.cnbc.com/2018/10/08/us-growing-concerned-about-chinas-falling-currency-and-turn-away-from-market-oriented-policies.html?recirc=

Connors, Michael K., Davison, Remy and Dosch, Jorn. (2018). **The New Global Politics of the Asia Pacific: Conflict and Cooperation in the Asian Century** (3rd ed.). New York: Routledge.

Crawford, Adam. (2002). **Governance of Crime and Insecurity in an Anxious Age: The Trans-European and the Local**. Cullompton: Willan Publishing.

Cull, Nicholas J. (2009). **Public Diplomacy: Lessons from the Past**. Los Angeles: Figueroa Press.

Dalby, Simon. (2005). **Geopolitics, Grand Strategy and the Bush Doctrine**. Singapore: Institute of Defence and Strategic Studies, Nanyang Technological University.

Datesman, Maryanne Kearny, Crandall, Joann and Kearny, Edward N. (1997). **The American ways: An introduction to American culture** (2nd ed.). Upper Saddle River, NJ: Prentice Hall Regents.

Death by China. (April 10, 2016). **Death by China: How America Lost Its Manufacturing Base**. Retrieved September 22, 2018, from https://www.youtube.com/watch?v=mMlmjXtnIXI

Deutsch, Karl W. (1968). **The Analysis of International Relations**. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.

Duong, Thi Thu. (2013). **Japan's Public Diplomacy as an Effective Tool in Enhancing its Soft Power in Vietnam - A Case-study of the Ship for Southeast Asian Youth Exchange Program**. A Thesis Submitted to the Victoria University of Wellington.

Dougherty, James E. and Pfaltzgraff, Jr., Robert L. (2009). **Contending Theories of International Relations: A Comprehensive Survey** (5th ed.). New York: Longman.

East of Russia. (April 19, 2018). **Japan's anti-Japanese Strategy**. Retrieved January 30, 2019, from https://www.eastrussia.ru/en/material/antikitayskaya-strategiya-yaponii/

Easton, David. (1953). **The Political System: An Inquiry into the State of Political Science**. New York: Alfred A. Knopf.

European Commission. (2018). **EU Japan - Economic Partnership Agreement**. Retrieved March 30, 2019, from http://ec.europa.eu/trade/policy/in-focus/eu-japan-economic-partnership-agreement/

Foucault, Michel. (1980). **Power/Knowledge: Selected Interviews and Other Writings, 1972-1977**. New York: Pantheon Books.

Fox 10 Phoenix. (January 9, 2017). **Major: Alibaba CEO Jack Ma Speaks After Meeting with Donald Trump at Trump Tower-FNN**. Retrieved November 20, 2018, from https://www.youtube.com/watch?v=-7hnwifR9KY

Fox Business. (August 27, 2018). **Will the US-Mexico trade deal benefit American workers?** Retrieved November 20, 2018, from https://www.youtube.com/watch?v=LiaiL-dHIDQ&feature=youtu.be

France 24 English. (September 20, 2018). **Alibaba founder rolls back on pledge to create 1m US jobs**. Retrieved November 20, 2018, from https://www.youtube.com/watch?v=IfSaDrJMOGs

Fukuyama, Francis. (1989). The End of History? **The National Interest**. 16(summer): 3-18.

Fukuyama, Francis. (1992). **The End of History and the Last Man**. New York: Free Press.

Gale, Jesse Barker and Shearer, Andrew. (2018). **The Quadrilateral Security Dialogue and the Maritime Silk Road Initiative**. Retrieved January 30, 2019, from https://csis-prod.s3.amazonaws.com/s3fs-public/publication/180717_GaleShearer_QuadSecurityDialogue.pdf?csNA9Z0fB6r4L9KKdBnc.a0LzXdNTr7b

Garnett, John. (ed.). (1970). **Theories of Peace and Security: A Reader in Contemporary Strategic Thought**. London: Macmillan.

Garnett, John. (1975). **The Role of Military Power**, in John Baylis, Ken Booth, John Garnett and Phil Williams, Contemporary Strategy: Theories and Policies. London: Croom Helm.

Gaspers, Jan. (March 2, 2018**). Divide and Rule**. Retrieved January 30, 2019, from https://berlinpolicyjournal.com/divide-and-rule/

Gbtimes Bringing China Closer. (May 20, 2015). **"Made in China 2025" plan unveiled to boost manufacturing**. Retrieved July 15, 2018, from https://gbtimes.com/made-china-2025-plan-unveiled-boost-manufacturing

Godbole, Shruti. (May 11, 2018). **Perspectives on Pacific Geopolitics**. Retrieved January 30, 2019, from https://www.brookings.edu/blog/up-front/2018/05/11/perspectives-on-pacific-geopolitics/

Gong, Sasha. (2018). **Trump won't back down: US president plans to make trade war unbearable for China and bigger than ever, Steve Bannon says**. Retrieved December 20, 2018, from https://www.scmp.com/news/china/diplomacy/article/2165185/trump-wont-back-down-us-president-plans-make-trade-war

Govtrack, (2018). **S. 2736 (115th): Asia Reassurance Initiative Act of 2018**. Retrieved 21 December 2018, from https://www.govtrack.us/congress/bills/115/s2736

Green, Joshua. (2017). D**evil's Bargain: Steve Bannon, Donald Trump, and the Nationalist Uprising**. New York: Penguin Books.

Green, Michael J. (2016). **The Legacy of Obama's "Pivot" to Asia**. Retrieved April 21, 2018, from https://foreignpolicy.com/2016/09/03/the-legacy-of-obamas-pivot-to-asia/

Grunstein, Judah. (2018). **The Gathering 'Storm': Trump's Reality TV Presidency is Heading for a Cliffhanger** Retrieved April 21, 2018, from https://www.worldpoliticsreview.com/articles/23988/the-gathering-storm-trump-s-reality-tv-presidency-is-heading-for-a-cliffhanger

Ham, Peter van. (2010). **Social Power in International Politics**. New York: Routledge.

Henriksen, Thomas H. (2017). **Cycles in US Foreign Policy since the Cold War**. Cham, Switzerland: Palgrave Macmillan.

Heritage Foundation. (May 14, 2015). **The State of the World**. Retrieved August 22, 2018, from https://www.youtube.com/watch?v=SCD5zHBNWG8

Hermann, Margaret. (1980). Explaining Foreign Policy Behavior Using the Personal Characteristics of Political Leaders. **International Studies Quarterly**, 24(1): 7-46.

Herz, John. (1950). Idealist Internationalists and the Security Dilemma. **World Politics**, 2(2): 157-180.

Hines, Brad. (2012). **Are Social Media Algorithms Getting Out of Hand?** Retrieved April 29, 2019, from https://www.techopedia.com/2/28882/internet/social-media/are-social-media-algorithms-getting-out-of-hand

Hopewell, Kristen. (2016). **Breaking the WTO: How Emerging Powers Disrupted the Neoliberal Project**. Stanford: Stanford University Press.

Hopewell, Kristen. (May 3, 2018). **What is 'Made in China 2025' - and why is it a threat to Trump's trade goals?** Retrieved July 15, 2018, from https://www.washingtonpost.com/news/monkey-cage/wp/2018/05/03/what-is-made-in-china-2025-and-why-is-it-a-threat-to-trumps-trade-goals/?noredirect=on&utm_term=.4fc0f82f89d6

Hsu, Sara. (2017). **Foreign Firms Wary Of 'Made In China 2025,' But It May Be China's Best Chance at Innovation**. Retrieved September 4, 2018, from https://www.forbes.com/sites/sarahsu/2017/03/10/foreign-firms-wary-of-made-in-china-2025-but-it-may-be-chinas-best-chance-at-innovation/#54ca3ec924d2

Hudson Institute. (October 14, 2018). **Vice President Mike Pence's Remarks on the Administration's Policy towards China**. Retrieved April 28, 2019, from https://www.youtube.com/watch?v=aeVrMniBjSc

Hudson Institute. (2019). **Walter Russell Mead Ravenel B. Curry III Distinguished Fellow in Strategy and Statesmanship**. Retrieved March 31, 2019, from https://www.hudson.org/experts/1038-walter-russell-mead

Hussain, Zakir. (2018). **US Remains Committed to Asean Centrality, Mike Pompeo Tells Foreign Ministers**. Retrieved 21 December 2018, from, https://www.straitstimes.com/politics/us-remains-committed-to-asean-centrality-mike-pompeo-tells-foreign-ministers

Indian Navy. (2015). **Ensuring Secure Seas: Indian Maritime Security Strategy**. Retrieved January 30, 2019, from https://www.indiannavy.nic.in/sites/default/files/Indian_Maritime_Security_Strategy_Document_25Jan16.pdf

Iwamoto, Kentaro. (August 31, 2018). **Asia advances RCEP talks as Trump's trade policy unites members**. Retrieved November 20, 2018, from https://asia.nikkei.com/Economy/Asia-advances-RCEP-talks-as-Trump-s-trade-policy-unites-members

Jackson, Robert and Sorensen, Georg. (2010). **Introduction to International Relations: Theories and Approaches** (4th ed.) Oxford: Oxford University Press

Jackson, Robert and Sorensen, Georg. (2013). **Introduction to International Relations: Theories and Approaches**. (5th ed.) Oxford: Oxford University Press.

Jackson, Van. (2016). **Asian Security after US Hegemony: Spheres of Influence and the Third Wave of Regional Order**. Retrieved February 10, 2017, from http://www.theasanforum.org/asian-security-after-us-hegemony-spheres-of-influence-and-the-third-wave-of-regional-order/

Kaasch, Alexandra M. (2011). **Global Social Policy in the Field of Health Systems International Organisations and their Policy Models**. Submitted in Fulfilment for the degree of Doctor of Philosophy, Department of Sociological Studies University of Sheffield.

Kant, Immanuel. (1795). **Perpetual Peace: A Philosophical Essay**. Retrieved February 10, 2018, from https://www.gutenberg.org/files/50922/50922-h/50922-h.htm

Katzenstein, Peter J. (Ed.). (1996). **The Culture of National Security: Norms and Identity in World Politics** (3rd ed.). New York: Columbia University Press.

Keohane, Robert O. (1989). **International Institutions and State Power: Essays in International Relations Theory**. Boulder: Westview Press.

Keohane, Robert O. and Nye, Joseph S. (1989). **Power and interdependence** (2nd ed.). New York: HarperCollins.

Khurana, Gurpreet S. (2007). Security of Sea Lines: Prospects for India–Japan Cooperation. **Strategic Analysis**, 31(1): 139-153.

Klingberg, Frank L. (1983). **Cyclical trends in American foreign policy moods: the unfolding of America's world role**. Lanham, MD: University Press of America.

Koppell, Jonathan. (2010). Administration without borders**. Public Administration Review**, 70(S1): 46-55.

Kratochwi, Friedrick and Ruggie, John. (1986). International Organization: A State of the Art on an Art of the State. **International Organization**, 40(4) (autumn): 753-775.

Krause, Keith and Williams, Michael C. (eds.), (1997). **Critical Security Studies: Concepts and Cases**. USA: University of Minnesota.

Laderman, Charlie and Simms, Brendan. (2017). **Donald Trump: The Making of a World View**. New York: Endeavour Press Ltd.

Layne, Christopher. (1994). Kant or Cant: The Myth of the Democratic Peace. **International Security**, 19(2): 5-49.

Library of Congress. (2018). **One Hundred Fifteenth Congress of the United States of America**. Retrieved January 20, 2019, from https://www.congress.gov/115/bills/hr1/BILLS-115hr1enr.pdf

Lillehaugen, Matthew. (June 22, 2018). **The 'Free and Open' Indo-Pacific: A call for European Partnership**. Retrieved January 30, 2019, from https://theasiadialogue.com/2018/06/22/the-free-and-open-indo-pacific-a-call-for-european-partnership/

Ma, Alexandra. (October 29, 2018). **China has Started Ranking Citizens with a Creepy 'Social Credit' System - here's what you can do wrong, and the Embarrassing, Demeaning ways they can punish you**. Retrieved November 20, 2018, from https://www.businessinsider.com/china-social-credit-system-punishments-and-rewards-explained-2018-4#3-banning-you-or-your-kids-from-the-best-schools-3

Mackinder, Halford J. (2004). The Geographical Pivot of History (1904). **The Geographical Journal**, 170(4): 298-321.

Mao, Tsetung. (1977). **Selected Works of Mao Tsetung, Volume V**. Retrieved January 30, 2019, from http://www.marx2mao.com/PDFs/MaoSW5.pdf

Mayes, Christopher. (2016). **The Bio-politics of Lifestyle: Foucault, ethics and healthy choices**. Oxford and New York: Routledge.

McCormick, James M. (2010). **American Foreign Policy and Process** (5th ed.). Boston: Wadsworth.

Mearsheimer, John. (2001). **The Tragedy of Great Power Politics**. New York: W.W. Norton & Company.

Medcalf, Rory. (2014). **Mapping the Indo-Pacific? China, India and the United States**. in Mohan Malik (ed.), Maritime Security in the Indo-Pacific: Perspectives from China, India, and the United States. London: Rowman & Littlefield.

Medcalf, Rory. (2018). **Reimagining Asia: From Asia-Pacific to Indo-Pacific**. in Gilbert Rozman and Joseph Chinyong Liow (eds.) International Relations and Asia's Southern Tier. Asan-Palgrave Macmillan Series. Singapore: Springer.

Media Bias/Fact Check (2016). **Right-Center Bias**. Retrieved January 30, 2019, from https://mediabiasfactcheck.com/council-on-foreign-relations/

Michel, Adam. (2017). **Analysis of the 2017 Tax Cuts and Jobs Act**. Retrieved November 20, 2018, from https://www.heritage.org/taxes/report/analysis-the-2017-tax-cuts-and-jobs-act

Mintz, Alex and DeRouen, Karl. (2010). **Understanding Foreign Policy Decision Making**. New York: Cambridge University Press.

Morgenthau, Hans J. (1954). **Politics among Nations: The Struggle for Power and Peace** (2nd ed.). New York: Knopf.

Mourdoukoutas, Panos. (2018). **China moves the Trade War to WTO, and that doesn't look good for America**. Retrieved September 3, 2018, from https://www.forbes.com/sites/panosmourdoukoutas/2018/09/02/china-moves-the-trade-war-to-wto-and-that-doesnt-look-good-for-america/amp/

Nagy, Stephen. (2015). The geopolitics of the TPP: Reconfiguring regional architecture in East-Asia. **World Commerce Review**, 9(3): 72-75.

Nagy, Stephen. (June, 2018). **Troubled waters**. Retrieved January 30, 2019, from https://www.asianaffairs.in/magazine/troubled-waters/#.W4qJ_iQzbIW June, 2018

Nagy, Stephen. (July 3, 2018). **Twin Traps Imperil China's Trajectory in the Decade Ahead**. Retrieved January 30, 2019, from https://www.geopoliticalmonitor.com/twin-traps-imperil-chinas-trajectory-in-the-decade-ahead/

Niebuhr, Reinhold. (1932). **Moral man and immoral society: A study in ethics and politics**. New York: Charles Scribner's Sons.

Nikkei. (July 18, 2018). **Japan and EU: New leaders on Global Trade**. Retrieved January 30, 2019, from https://asia.nikkei.com/Opinion/Editorial/Japan-and-EU-New-leaders-on-global-trade

Nye, Joseph S. (2014). The Information Revolution and Soft Power. **Current History,** 113(759): 19-22. Retrieved April 21, 2018, from https://dash.harvard.edu/bitstream/handle/1/11738398/Nye-InformationRevolution.pdf

Otarashvili, Maia. (2015). **Russia's Quiet Annexation of South Ossetia**. Retrieved April 21, 2018, from https://www.fpri.org/article/2015/02/russias-quiet-annexation-of-south-ossetia/

Parsons, Talcott. (1963). On the Concept of Political Power. **Proceedings of the American Philosophical Society**, 107(3) (June 19, 1963): 232-262.

Patrick J. Buchanan - Official Website. (2018). **Biography: Patrick J. Buchanan**. Retrieved November 20, 2018, from https://buchanan.org/blog/biography

Pearlstine, Norman (et al.). (2019). **The man behind Huawei**. Retrieved April 10, 2019, from https://www.latimes.com/projects/la-fi-tn-huawei-5g-trade-war/

Peterson, John and Ward, Hugh. (1995). Coalitional Instability and the New Multidimensional Politics of Security: A Rational Choice Argument for US-EU Cooperation. **European Journal of International Relations**, (June 1, 1995): 131-156.

Rapoza, Kenneth. (July 31, 2018). **Trade War Update: U.S. Goes For China's Jugular**. Retrieved January 30, 2019, from https://www.forbes.com/sites/kenrapoza/2018/07/31/u-s-goes-for-chinas-jugular/#f81ef1b66e3e

Renshon, Jonathan and Renshon, Stanley A. (2008). The Theory and Practice of Foreign Policy Decision Making. **Political Psychology**, *29*(4): 509-536.

Reus-Smit, Christian and Snidal, Duncan. (2008). **The Oxford Hand Book of International** Relations. UK: Oxford University Press.

Reuters. (April 23, 2014). **Obama says Disputed Islands within Scope of US-Japan Security Treaty**. Retrieved January 30, 2019, from https://in.reuters.com/article/japan-usa-obama-interview/obama-says-disputed-islands-within-scope-of-us-japan-security-treaty-idINKBN0D902F20140423

Rosenau, James N. (1969). **International Politics and Foreign Policy: A Reader in Research and Theory**. New York: Free Press.

Schlesinger, Arthur M. (1986).**The Cycles of American History**. Boston, Mass.: Houghton Mifflin.

Shapiro, Michael M. and Bonham, G. Matthew. (1973). Cognitive Process and Foreign Policy Decision-Making. **International Studies Quarterly**, 17(2): 147-174.

Sheehan, Michael J. (2005). **International Security: An Analytical Survey**. London: Lynne Rienner.

Sheen, Martin. (Narrates) (2016). **Death by China: How America lost its manufacturing base**. Retrieved April 28, 2019, from https://www.youtube.com/watch?v=mMlmjXtnIXI

Shiraishi, Takashi. (March 1, 2016). **Japan's Indo-Pacific Policy**. Retrieved January 30, 2019, from http://carnegieendowment.org/2016/03/01/japan-s-indo-pacific-policy-pub-62929

Snyder, Richard C., Bruck, Henry W. and Sapin, Burtin. (1954). **Decision-Making as an Approach to the Study of International Politics**. Princeton: Princeton University.

South China Morning Post. (August 7, 2018). **South China Sea progress between China and Asean will run into choppy waters with the US**. Retrieved January 8, 2019, from https://www.scmp.com/comment/insight-opinion/united-states/article/2158455/south-china-sea-progress-between-china-and

South China Morning Post. (October 15, 2018). **Are US hawks talking tough on China because of this book?** Retrieved April 28, 2019, from https://www.scmp.com/news/china/diplomacy/article/2168686/are-us-hawks-talking-tough-china-because-book

Steinbruner, John D. (1974). The Cybernetic Theory of Decision: New Dimensions of Political Analysis. **Social Science Asia**, 3(4): 121-130.

Stone, Diane. (2007). **Public policy analysis and Think Tanks**. In: Fischer, Frank and Miller, Gerald J. and Sidney, Mara S., (eds.) Handbook of public policy analysis: Theory, Politics, and methods. Public administration and public policy. Boca Raton: CRC/Taylor & Francis.

Thayer, Carl. (2018). **ASEAN and China Set to Agree on Single Draft South China Sea Code of Conduct**. Retrieved August 21, 2018, from https://thediplomat.com/2018/07/asean-and-china-set-to-agree-on-single-draft-south-china-sea-code-of-conduct/

The Asia Foundation. (2018). **ASEAN as the Architect for Regional Development Cooperation: Advancing ASEAN Centrality & Catalyzing Action for Sustainable Development**. Retrieved January 5, 2019, from https://asiafoundation.org/wp-content/uploads/2018/09/ASEAN-as-the-Architect-for-Regional-Development-Cooperation_Nov2018.pdf

The Association of Southeast Asian Nations. (2016). **Master Plan on ASEAN Connectivity 2025**. Retrieved November 20, 2018, from https://asean.org/storage/2016/09/Master-Plan-on-ASEAN-Connectivity-20251.pdf

The Council on Foreign Relations. (2019). **The U.S. Indo-Pacific Strategy Needs More Indian Ocean**. Retrieved January 30, 2019, from https://www.cfr.org/expert-brief/us-indo-pacific-strategy-needs-more-indian-ocean

The Diplomat. (January 25, 2018). **The origin of 'Indo-Pacific' as geopolitical construct**. Retrieved January 30, 2019, from https://thediplomat.com/2018/01/the-origin-of-indo-pacific-as-geopolitical-construct/

The Diplomat. (August 8, 2018). **Japan-US Relations: Indo-Pacific Strategy and the Quad**. Retrieved January 30, 2019, from https://thediplomat.com/2018/08/japan-us-relations-indo-pacific-strategy-and-the-quad/

The Diplomat. (September 9, 2018). **What the Recently Concluded US-India COMCASA Means**. Retrieved January 8, 2019, from https://thediplomat.com/2018/09/what-the-recently-concluded-us-india-comcasa-means/

The Economic Times. (September 7, 2018). **Seven reasons why COMCASA is so important for India**. Retrieved January 8, 2019, from https://economictimes.indiatimes.com/news/defence/seven-reasons-why-comcasa-is-so-important-for-india/articleshow/65707682.cms

The Financial Times. (September 20, 2018). **Will the US-China trade war impact on Global growth?** Retrieved January 8, 2019, from https://www.ft.com/content/8c33d966-bc13-11e8-8274-55b72926558f

The Guardian (2018). **Who is John Bolton, Trump's new national security adviser?** Retrieved August 23, 2018, from https://www.theguardian.com/us-news/2018/mar/22/who-is-john-bolton-trump-national-security-adviser

The Indian Express. (April 3, 2018). **Trump Administration Ready to Implement Indo-Pacific Strategy**. Retrieved July 15, 2018, from https://indianexpress.com/article/world/trump-administration-ready-to-implement-indo-pacific-strategy-5121347/

The Indian Express. (May 8, 2018). **New Indo-Pacific axis**. Retrieved January 8, 2019, from https://indianexpress.com/article/opinion/columns/emmanuel-macron-india-france-relations-paris-delhi-canberra-axis-malcolm-turnbull-narendra-modi-5167221/

The Indian Express. (June 9, 2018). **From Indo-Pacific to Eurasia**. Retrieved January 8, 2019, from https://indianexpress.com/article/opinion/columns/shanghai-cooperation-foreign-policy-nato-russia-china-modi-from-indo-pacific-to-eurasia-5210106/

The Japan Times. (February 14, 2018). **ASEAN's role in Japan's Indo-Pacific strategy**. Retrieved July 15, 2018, from https://www.japantimes.co.jp/opinion/2018/02/14/commentary/japan-commentary/aseans-role-japans-indo-pacific-strategy/#.W42MsCQzbIU

The Japan Times. (July 24, 2018). **It's too early to write off the Indo-Pacific strategy**. Retrieved January 30, 2019, from https://www.japantimes.co.jp/opinion/2018/07/24/commentary/japan-commentary/early-write-off-indo-pacific-strategy/#.W4wSvSQzbIW

The Japan Times. (August 4, 2018). **Confidential U.N. report says North Korea has not yet stopped its Nuclear, Missile Programs**. Retrieved January 30, 2019, from https://www.japantimes.co.jp/news/2018/08/04/asia-pacific/confidential-u-n-report-says-north-korea-not-yet-stopped-nuclear-missile-programs/#.XQRKStIzaUm

The Life and Work of Edward R. Murrow. (2019). **Murrow at CBS USA, 1946-1961**. Retrieved January 15, 2019, from http://dca.lib.tufts.edu/features/murrow/exhibit/cbsusa.html

The Middle East Policy Council. (2017). **Indo-Pacific Dynamics in Trans-Pacific Perspective**. Retrieved January 30, 2019, from https://www.mepc.org/speeches/indo-pacific-dynamics-trans-pacific-perspective

The Ministry of Foreign Affairs of Japan. (2013). **Japan's Security Policy**. Retrieved January 8, 2019, from https://www.mofa.go.jp/fp/nsp/page1we_000080.html

The New York Times. (August 17, 2018). **North Korea Presses Demand for End of War Amid Talk of Pompeo Visit**. Retrieved September 23, 2018, from https://www.nytimes.com/2018/08/17/world/asia/north-korea-pompeo-visit.html

The Office of the United States Trade Representative. (2010). **2010 Special 301 Report**. Retrieved July 17, 2018, from http://www.ustr.gov/webfm_send/1906

The Office of the United States Trade Representative. (2011). **2011 Special 301 Report**. Retrieved July 17, 2018, from https://ustr.gov/about-us/policy-offices/press-office/reports-and-publications/2011/2011-special-301-report

The Office of the United States Trade Representative. (2017). **2017 Special 301 Report**. Retrieved July 17, 2018, from https://ustr.gov/sites/default/files/301/2017%20Special%20301%20Report%20FINAL.PDF

The Office of the United States Trade Representative. (2018). **2018 Special 301 Report**. Retrieved April 25, 2019, from https://ustr.gov/sites/default/files/files/Press/Reports/2018%20Special%20301.pdf

The Office of the United States Trade Representative. (April 10, 2018). **United States and Thailand Discuss Strengthening Engagement on Trade, Resolving Priority Issues**. Retrieved January 8, 2019, from https://ustr.gov/about-us/policy-offices/press-office/press-releases/2018/april/united-states-and-thailand-discuss

The Straits Times. (August 7, 2018). **US Remains Committed to Asean Centrality, Mike Pompeo tells Foreign Ministers**. Retrieved September 3, 2018, from https://www.straitstimes.com/politics/us-remains-committed-to-asean-centrality-mike-pompeo-tells-foreign-ministers

The Straits Times Asia News Network. (2018). **US Announces US$300 Million to Fund Security Cooperation in Indo-Pacific Region**. Retrieved 21 December 2018, from, http://www.nationmultimedia.com/detail/breakingnews/30351440

The Times of India. (May 31, 2018). **How India and China are vying for influence in South Asia**. Retrieved January 30, 2019, from http://timesofindia.indiatimes.com/articleshow/63395543.cms?utm_source=contentofinterest&utm_medium=text&utm_campaign=cppst

The U.S. Department of Defense. (September 6, 2018). U**.S.-India Defense Cooperation a 'Key Driver' of Overall Relationship**. Retrieved January 30, 2019, from https://dod.defense.gov/News/Article/Article/1622396/us-india-defense-cooperation-a-key-driver-of-overall-relationship/

The U.S. Department of State. (2002). **National Security Strategy.** Retrieved April 21, 2018, from https://www.state.gov/documents/organization/63562.pdf

The U.S. Department of Defense. (2017). **James N. Mattis**. Retrieved September 23, 2018, from https://dod.defense.gov/About/Biographies/Biography-View/Article/1055835/james-mattis

The U.S. Department of State. (2017). **Thailand 2017 Human Rights Report**. Retrieved April 21, 2018, from https://www.state.gov/documents/organization/277365.pdf

The U.S. Department of State. (April 2, 2018). **Briefing on the Indo-Pacific Strategy**. Retrieved July 10, 2018, from https://www.state.gov/briefing-on-the-indo-pacific-strategy/

The U.S. Embassy and Consulates in Indonesia. (August 5, 2018). **Interview with Kania Sutisnawinata of Metro TV**. Retrieved January 30, 2019, from https://id.usembassy.gov/interview-with-kania-sutisnawinata-of-metro-tv/

The White House. (2017). **Remarks by President Trump to the 72nd Session of the United Nations General Assembly**. Retrieved September 23, 2018, from https://www.whitehouse.gov/briefings-statements/remarks-president-trump-72nd-session-united-nations-general-assembly/

The Wilson Center. (2013). **The United State, China, and Global Governance: A New Agenda for a New Era**. Retrieved 15 July 2018, from, https://www.wilsoncenter.org/event/the-united-states-china-and-global-governance-new-agenda-for-new-era

Thompson, Kenneth W. (1996). **Schools of Thought in International Relations: Interpreters, Issues, and Morality**. Louisiana: Louisiana State University.

Tony Abbott Liberal Party of Australia. (2016). **Transcript of the Hon. Tony Abbott MP, Address to the Japan institute of International Affairs, Toranomon Mitsui Building, Tokyo**. Retrieved August 15, 2018, from http://tonyabbott.com.au/2016/02/transcript-of-the-hon-tony-abbott-mp-address-to-the-japan-institute-of-international-affairs-toranomon-mitsui-building-tokyo/

Ullman, Richard. (1983). Redefining Security. **International Security**, 8(1): 129-153.

Waltz, Kenneth. (1979). **Theory of International Politics**. Mass.: Addison-Wesley.

Washington Watch. (June 28, 2018). **Peter Navarro - How Trump Will Win Against China on Trade**. Retrieved September 22, 2018, from https://www.youtube.com/watch?v=eRnIse9v_jc&feature=youtu.be

Weber, Max. (1947). **Max Weber: the theory of social and economic organization**. (2nd ed.) Translated by A.M. Henderson and Talcott Parsons; edited with and introduction by Talcott Parsons. Glencoe, Illinois: Free Press.

Wendt, Alexander (1992). Anarchy is what states make of it: The social construction of power politics. **International Organization,** 46(2):391-425.

Wendt, Alexander (1999). **Social theory of international politics**. Cambridge: Cambridge University Press.

Wikipedia. (2009). **William H. Seward**. Retrieved November 20, 2018, from https://en.wikipedia.org/wiki/William_H._Seward

Wikipedia. (2016). **Tucker Carlson**. Retrieved November 20, 2018, from https://en.wikipedia.org/wiki/Tucker_Carlson

Wikipedia. (2018A). **2018 Russia–United States Summit**. Retrieved April 28, 2019, from https://en.wikipedia.org/wiki/2018_Russia%E2%80%93United_States_summit

Wikipedia. (2018B). **Bush Doctrine**. Retrieved April 28, 2019, from https://en.wikipedia.org/wiki/Bush_Doctrine

Wikipedia. (2018C). **Council on Foreign Relations**. Retrieved August 23, 2018, from https://en.wikipedia.org/wiki/Council_on_Foreign_Relations

Wikipedia. (2018D). **Jared Kushner**. Retrieved August 23, 2018, from https://en.wikipedia.org/wiki/Jared_Kushner

Wikipedia. (2018E). **Jim Mattis**. Retrieved August 22, 2018, from https://en.wikipedia.org/wiki/Jim_Mattis

Wikipedia. (2018F). **John R. Bolton**. Retrieved August 23, 2018, from https://en.wikipedia.org/wiki/John_R._Bolton

Wikipedia. (2018G). **Michael Pillsbury**. Retrieved August 22, 2018, from https://en.wikipedia.org/wiki/Michael_Pillsbury

Wikipedia. (2018H). **Mike Pompeo**. Retrieved August 23, 2018, from https://en.wikipedia.org/wiki/Mike_Pompeo#cite_note-67

Wikipedia. (2018I). **Neoconservatism**. Retrieved August 22, 2018, from http://en.wikipedia.org/wiki/Neo-conservatism

Wikipedia. (2018J). **Paul Manafort**. Retrieved August 23, 2018, from https://en.m.wikipedia.org/wiki/Paul_Manafort

Wikipedia. (2018K). **Stephen Miller (political advisor)**. Retrieved August 22, 2018, from https://en.wikipedia.org/wiki/Stephen_Miller_(political_advisor)

Wikipedia. (2018L). **Steven Mnuchin**. Retrieved August 22, 2018, from https://en.wikipedia.org/wiki/Steven_Mnuchin

Wikipedia. (2018M). **Subprime Mortgage Crisis**. Retrieved August 22, 2018, from https://en.wikipedia.org/wiki/Subprime_mortgage_crisis

Wohlforth, William C. (2008). **Realism**. In The Oxford Handbook of International Relations. Christian Reus-Smit and Duncan Snidal (eds.). UK: Oxford University Press.

Wolff, Kurt H. (ed.). (1950). **The Sociology of Georg Simmel**. Translated, edited and with an Introduction by Kurt H. Wolff. Glencoe, Illinois: The Free Press. Retrieved December 20, 2018, from http://home.ku.edu.tr/~mbaker/CSHS503/GSimmel.pdf

Wolff, Michael. (2018). **Fire and Fury: Inside the Trump White House**. London: Little Brown.

World Affairs. (December 4, 2018). **Yukon Huang: Trading Blows: The US-China Trade War**. Retrieved January 8, 2019, from https://www.youtube.com/watch?v=_IfAzGKaSkA

Wright, Quincy. (1979). **A study of war**. Chicago: University of Chicago.

Wübbeke, Jost et al. (2016). **Made in China 2025: The making of a high-tech Superpower and Consequences for Industrial Countries**. Retrieved August 15, 2018, from https://www.merics.org/sites/default/files/2018-07/MPOC_No.2_MadeinChina2025_web.pdf

Xinhua (July 12, 2016). **China Refuses South China Sea Arbitration Award**. Retrieved January 30, 2019, from http://www.xinhuanet.com/english/2016-07/12/c_135507844.htm

Yoshikatsu, Suzuki. (February 8, 2016). **Abe's Indo-Pacific "Security Diamond" Begins to Shine**. Retrieved January 30, 2019, from https://www.nippon.com/en/column/g00339/

Zawacki, Benjamin. (2017). **Thailand: Shifting Ground between the US and a Rising China** (Asian Arguments). London: Zed Books.

ประวัตินักวิจัย

<u>นักวิจัยผู้เขียนผลงานหลัก</u>

ชื่อ สกุล รองศาสตราจารย์ ดร.กฤษณา ไวสำรวจ

สังกัด (ปัจจุบัน) หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น
E-mail: kriska52@hotmail.com

สังกัด (อดีต) รองศาสตราจารย์ กลุ่มวิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ
คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

ประวัติการศึกษา

B.A. Political Science, University of Washington, USA.

Dess Science Politique, Université de Paris I-Pantheon-Sorbonne, France

Doctorat Science Politique, Université de Paris I-Pantheon-Sorbonne, France

ความเชี่ยวชาญและประสบการณ์

Trade negotiation and Policy, Thailand and Trade Policy, Latin American Countries and World

Affairs, International Integration and Cooperation, Politics of Environment and Trade negotiation

Liberalization in Service Sector, Media Culture and International Investment

****

<u>นักวิจัยผู้เขียนผลงานรอง</u>

ชื่อ สกุล อาจารย์รังสรรค์ สุคำภา

สังกัด

สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ สระแก้ว
E-mail: sanato5555@gmail.com หรือ rangsan@vru.ac.th

ประวัติการศึกษา

ปริญญาตรี ศิลปศาสตรบัณฑิต (รัฐศาสตร์) สาขาวิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ
มหาวิทยาลัยรามคำแหง

ปริญญาโท รัฐศาสตรมหาบัณฑิต (ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ)
มหาวิทยาลัยรามคำแหง

ความเชี่ยวชาญและประสบการณ์

การเมืองกับสิ่งแวดล้อม ความมั่นคงมนุษย์กับอาเซียน
วิถีอาเซียนกับช่องว่างทางอัตลักษณ์
การสร้างแบรนด์แห่งชาติกับการทูตภาคสาธารณะ
อัตลักษณ์กับระบอบความร่วมมืออาเซียน

****

<u>นักวิจัยผู้ร่วมเขียนผลงาน</u>

ชื่อ สกุล อาจารย์ ดร. ดรุณศักดิ์ ตติยะลาภะ

สังกัด

สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์
E-mail: anpha76@hotmail.co.th

ประวัติการศึกษา

ปริญญาตรี	บริหารธุรกิจบัณฑิต (บริหารงานบุคคล) มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์
	รัฐศาสตรบัณฑิต (ทฤษฎีและเทคนิคทางรัฐศาสตร์)
	มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
ปริญญาโท	ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (รัฐศาสตร์) มหาวิทยาลัยรามคำแหง
ปริญญาเอก	ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (การเมือง) มหาวิทยาลัยรามคำแหง

ความเชี่ยวชาญและประสบการณ์

การบริหารจัดการมหาวิทยาลัยในสภาวการณ์เป็นระเบียบหรือไร้ระเบียบ
มหาวิทยาลัยภายใต้กระแสทุนนิยมโลกาภิวัตน์กับการจัดการศึกษา
โลกาภิวัตน์หลังโลกาภิวัตน์กับการเปลี่ยนแปลงมหาวิทยาลัยไทยในศตวรรษที่ 21
การสร้างตัวแบบสภาพลเมืองสู่ความเข้มแข็งประชาธิปไตย

****

<u>นักวิจัยผู้ร่วมเขียนผลงาน</u>

ชื่อ สกุล อาจารย์เอกสฤษดิ์ ลักษิตานนท์

สังกัด

กลุ่มวิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

E-mail: danbkk1@gmail.com

ประวัติการศึกษา

BA. International Relations State University of New York, USA

MA. Conflict Resolution University of Bradford, Bradford, UK

ความเชี่ยวชาญและประสบการณ์

การจัดการความขัดแย้งระหว่างประเทศ การประนอมข้อพิพาท

ทักษะการสื่อสารเพื่อลดความรุนแรง สันติภาพศึกษา

การเมืองในสหรัฐอเมริกา นโยบายต่างประเทศสหรัฐอเมริกา

****